

Euroopan maaseudun kehittämisen
maatalousrahasto:
Eurooppa investoi maaseutualueisiin

Manner-Suomen maaseudun kehittämishjelma 2007-2013

CCI 2007 FI 06 RPO 001

Hyväksytty 10.8.2007

Muutettu 14.4.2008, 23.1.2009,
18.6.2009, 24.11.2009, 7.6.2010

MANNER-SUOMEN MAASEUDUN KEHITTÄMISOHJELMA VUOSILLE 2007-2013

1	MAASEUDUN KEHITTÄMISOHJELMAN NIMI	4
2	JÄSENVALTIO JA HALLINNOLLISET ALUEET	4
2.1	OHJELMAN KATTAMA MAANTIETEELLINEN ALUE	4
2.2	LÄHENTYMISTAVOITEALUEET (NS. KONVERGENSSIALUEET)	4
3	TILANNEANALYYSI VAHVUUKSISTA JA HEIKKOUKSISTA, TILANTEEN KORJAAMISEKSI VALITTU STRATEGIA SEKÄ ENNAKKOARVIOINTI	4
3.1	TILANNEANALYYSI VAHVUUKSISTA JA HEIKKOUKSISTA	4
3.1.1	<i>Yleistietoja Suomesta ja sen maaseudusta</i>	<i>4</i>
3.1.2	<i>Sosioekonominen tilanne</i>	<i>5</i>
3.1.3	<i>Ympäristön tila</i>	<i>16</i>
3.1.4	<i>Maatalous</i>	<i>30</i>
3.1.5	<i>Elintarviketuotanto ja -teollisuus</i>	<i>41</i>
3.1.6	<i>Metsätalous</i>	<i>43</i>
3.1.7	<i>Bioenergia</i>	<i>44</i>
3.1.8	<i>Maaseudun muut elinkeinot</i>	<i>47</i>
3.1.9	<i>Vahvuudet ja heikkoudet</i>	<i>52</i>
3.2	VAHVUUKSIEN JA HEIKKOUKSIEN PERUSTEELLA VALITTU STRATEGIA	54
3.3	ENNAKKOARVIOINTI	56
3.4	EDELLISTEN OHJELMAKAUSIEN VAIKUTUKSET JA MUU INFORMAATIO	57
4	PERUSTELUT VALITUILLE TAVOITTEILLE JA ENNAKKOARVIOINNIN PERUSTEELLA ODOTETTAVISSA OLEVAT VAIKUTUKSET	60
4.1	PERUSTELUT VALITUILLE TAVOITTEILLE	60
4.2	ENNAKKOARVIOINNIN PERUSTEELLA ODOTETTAVISSA OLEVAT VAIKUTUKSET VALITTUJEN TAVOITTEIDEN SUHTEEN	65
4.2.1	<i>Yhteenveto ennakoarvioinnin tuloksista</i>	<i>65</i>
4.2.2	<i>Ennakoarvioinnin suositukset ja niiden huomioon ottaminen ohjelmavalmistelussa</i>	<i>67</i>
5	TIEDOT TOIMINTALINJOISTA JA TOIMENPITEIDEN KUVAUS TOIMINTALINJOITTAIN	71
5.1	YLEISET VAATIMUKSET	71
5.2	KAIKKIA TAI USEITA TOIMENPITEITÄ KOSKEVAT VAATIMUKSET	72
5.2.1	<i>Edellisiltä ohjelmakausilta siirtyvät sitoumukset</i>	<i>72</i>
5.2.2	<i>Täydentävät ehdot</i>	<i>75</i>
5.2.3	<i>Muut useita toimenpiteitä koskevat vaatimukset</i>	<i>79</i>
5.3	TOIMENPITEIDEN KUVAUS TOIMINTALINJOITTAIN	81
5.3.1	<i>Toimintalinja 1: Maa- ja metsätalouden kilpailukyyn parantaminen</i>	<i>81</i>
5.3.1.1	Alan toimijoiden tietämyksen ja henkilökohtaisten toimintaedellytysten parantamiseksi toteutettaviin toimenpiteisiin liittyvät vaatimukset	81
	Toimenpide 111: Ammatillista koulutusta ja tiedotusta koskevat toimet	81
	Toimenpide 112: Nuorten viljelijöiden aloitustuki	90
	Toimenpide 113: Varhaiseläke	93
5.3.1.2	Fyysisen pääoman rakenteelliseksi uudistamiseksi ja kehittämiseksi sekä innovoinnin edistämiseksi toteutettaviin toimenpiteisiin liittyvät vaatimukset	93
	Toimenpide 121: Maatilojen nykyaikaistaminen	93
	Toimenpide 123: Maa- ja metsätaloustuotteiden arvon lisääminen	97
	Toimenpide 124: Yhteistyö maatalouden ja elintarvikealan sekä metsätalouden uusien tuotteiden, menetelmien ja tekniikoiden kehittämiseksi	102
5.3.2	<i>Toimintalinja 2: Ympäristön ja maaseudun tilan parantaminen</i>	<i>108</i>
5.3.2.1	Maatalousmaan kestävää käyttöä koskeviin toimenpiteisiin liittyvät vaatimukset	108
	Toimenpide 211: Luonnonhaittakorvaukset vuoristoalueilla	117
	Toimenpide 212: Korvaukset muilla haitta-alueilla	117
	Toimenpide 214: Maatalouden ympäristötuet	122
	Toimenpide 215: Eläinten hyvinvointia edistävät tuet	177
	Toimenpide 216: Ei-tuotannolliset investoinnit	191
	Toimenpide 221: Maatalousmaan ensimmäinen metsitys	194
5.3.3	<i>Toimintalinja 3: Maaseutualueiden elämänlaatu ja maaseudun elinkeinoelämän monipuolistaminen</i>	<i>195</i>

5.3.3.1	Maaseudun elinkeinoelämän monipuolistamista koskeviin toimenpiteisiin liittyvät vaatimukset	195
	Toimenpide 311: Taloudellisen toiminnan laajentaminen maatalouden ulkopuolelle	196
	Toimenpide 312: Mikroyritysten perustaminen ja kehittäminen	201
	Toimenpide 313: Matkailuelinkeinojen edistäminen	206
5.3.3.2	Maaseutualueiden elämänlaadun parantamiseksi toteutettaviin toimenpiteisiin liittyvät vaatimukset	210
	Toimenpide 321: Elinkeinoelämän ja maaseutuväestön peruspalvelut	210
	Toimenpide 322: Kylien kunnostus ja kehittäminen	215
	Toimenpide 323: Maaseutuperinnön säilyttäminen ja edistäminen	218
	Toimenpide 331: Koulutus ja tiedotus	221
5.3.4	<i>Toimintalinja 4: Leader</i>	226
5.3.4.1	Toimintaryhmien paikalliset maaseudun kehittämissuunnitelmat	226
	Toimenpiteet 411, 412 ja 413: Toimenpiteet toimintalinjoilla 1, 2 ja 3	230
	Toimenpide 421: Alueiden ja valtioiden välinen yhteistyö	235
	Toimenpide 431: Paikallisen toimintaryhmän toiminnan takaaminen, pätevyyden hankkiminen ja toiminnan edistäminen	240
5.3.5	<i>Uusien haasteiden rahoittaminen</i>	242
6	RAHOITUSSUUNNITELMA	249
6.1	MAASEUTURAHASTOSTA MYÖNNETTÄVÄ VUOSITTAINEN RAHOITUS	249
6.2	RAHOITUSSUUNNITELMA TOIMINTALINJOITTAIN	249
6.3	ASETUKSEN (EY) N:o 1698/2005 69 ARTIKLAN 5A KOHDAN MUKAISTA LISÄRAHOITUSTA KOSKEVA OHJEELLINEN RAHOITUSSUUNNITELMA	249
7	RAHOITUKSEN ALUSTAVA JAKAUTUMINEN TOIMENPITEITTÄIN	251
8	KANSALLINEN LISÄRAHOITUS	251
9	KILPAILUSÄÄNNÖT JA VALTIONTUET	252
10	TÄYDENTÄVYYS MUISTA YHTEISEN MAATALOUSPOLITIIKAN JA KOHEESIOPOLITIIKAN VÄLINEISTÄ SEKÄ EUROOPAN KALATALOUSRHASTOSTA RAHOITETTUIEN TOIMIEN KANSSA 255	
10.1	TÄYDENTÄVYYDEN ARVIOINTI JA SIIHEN LIITTYVÄT KEINOT	255
10.2	MUIDEN RAHASTOJEN TOIMET SUHTEESSA TOIMINTALINJOJEN 1, 2 JA 3 TOIMENPITEISIIN	257
10.3	MUIDEN RAHASTOJEN TOIMET SUHTEESSA TOIMINTALINJAN 4 TOIMENPITEISIIN	264
10.4	TARVITTAESSA TÄYDENTÄVYYS MUIDEN YHTEISÖN RAHOITUSVÄLINEIDEN KANSSA	264
11	TOIMIVALTAISET VIRANOMAISET JA TOIMIELIMET	264
12	KUVAUS SEURANTA- JA ARVIOINTIJÄRJESTELMISTÄ SEKÄ SEURANTAKOMITEASTA	267
12.1	KUVAUS SEURANTA- JA ARVIOINTIJÄRJESTELMISTÄ	267
12.2	SEURANTAKOMITEAN SUUNNITELTU KOKOONPANO JA TEHTÄVÄT	269
13	TIEDOTUS- JA JULKISTAMISTOIMET	270
13.1	VIESTINNÄN ENSISIJAISET TAVOITTEET	270
13.2	VIESTINTÄ KOHDERYHMITÄIN	271
13.3	VIESTINTÄVASTUUT	272
13.4	TIEDOTUS- JA JULKISTAMISTOIMIEN TEKNISET OMINAISUUDET	273
13.5	VIESTINNÄN AIKATAULUA PÄÄPIIRTEITTÄIN	273
14	KUULEMISET JA NIIDEN TULOKSET	273
14.1	KUULLUT SIDOSRYHMÄT	273
14.2	KUULEMISTULOKSET	275
15	NAISTEN JA MIESTEN VÄLINEN TASA-ARVO JA SYRJIMÄTTÖMYYS	276
15.1	NAISTEN JA MIESTEN VÄLINEN TASA-ARVO	276
15.2	ERI VÄESTÖRYHMIEN SYRJIMÄTTÖMYYS	277
15.3	LAAJEMPI TASA-ARVON PERIAATE OHJELMASSA	277
16	TEKNINEN APU	278
16.1	TEKNISEN AVUN KÄYTTÖ OHJELMAN VALMISTELUSSA, HALLINNOINNISSA, SEURANNASSA, ARVIOINNISSA, TIEDOTTAMISESSA JA VALVONNASSA	278
16.2	KANSALLINEN MAASEUTUVERKOSTO	278

1 MAASEUDUN KEHITTÄMISOHJELMAN NIMI

Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma 2007-2013

2 JÄSENVALTIO JA HALLINNOLLISET ALUEET

2.1 Ohjelman kattama maantieteellinen alue

Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma, jäljempänä ohjelma, kattaa Suomen valtion Ahvenanmaata lukuun ottamatta.

2.2 Lähentymistavoitealueet (ns. konvergenssialueet)

Suomea ei ole luokiteltu lähentymistavoitealueeksi.

3 TILANNEANALYYSI VAHVUUKSISTA JA HEIKKOUKSISTA, TILANTEEN KORJAAMISEKSI VALITTU STRATEGIA SEKÄ ENNAKKOARVIOINTI

3.1 Tilanneanalyysi vahvuuksista ja heikkouksista

3.1.1 Yleistietoja Suomesta ja sen maaseudusta

Suomi sijaitsee 60. ja 70. leveysasteiden välissä. Neljäsosa Suomen pinta-alasta on napapiirin pohjoispuolella. Suomella on maarajat Venäjän, Norjan ja Ruotsin kanssa. Lännessä ja etelässä Suomi rajoittuu Itämereen: Pohjanlahteen, Saaristomereen ja Suomenlahteen.

Suomen kokonaispinta-ala on 390 920 km², josta maa-alaa on 304 112 km² (78 %) ja vesistöalaa (merta ja sisävesiä) 86 808 km² (22 %). Maa-alasta 86 % on metsän peitossa ja 8,9 % on maatalousmaata. Metsien, peltojen, asutuksen, teiden ja vesien ulkopuolelle jäävät muut alueet ovat lähinnä puuttomia soita ja kalliomaita. Ilmasto-olosuhteista johtuen Suomessa on paljon soita (noin 29 % maa-alasta). Rakennettua ympäristöä Suomessa on vähän (noin 3 % kokonaispinta-alasta). Suomeen kuuluva autonomisen aseman omaava noin 6 500 saaresta koostuva Ahvenanmaan maakunta on pinta-alaltaan 1 527 km² ja siellä on 26 530 asukasta (Tilastokeskus 2005a).

Suomi on monilla mittareilla luokiteltuna hyvin maaseutumainen maa. Väestötiheydeltään se on EU:n kaikkein harvimmassa asuttu jäsenvaltio, joka on OECD:n väestötiheyteen perustuvan maaseutuluokittelun mukaan kokonaan joko hallitsevasti tai merkittävästi maaseutumaista aluetta. Suomessa on käytössä oma kuntajakoon perustuva alueluokittelu kaupunkeihin, kaupunkien läheiseen maaseutuun, ydinmaaseutuun ja harvaan asuttuun maaseutuun, mikä mahdollistaa erityyppisten alueiden kehityserojen tarkastelun ja vertailun. Alueluokittelussa on vaihteittain rajattu ensin kaupungit ja kaupunkien läheinen maaseutu sekä sen jälkeen monimuuttuja-analyysin ja erillisten selvitysten avulla ydinmaaseutu ja harvaan asuttu maaseutu (liite 1). Maaseudun kolmijaon mukaan Suomen alueesta yli 90 % luokitellaan maaseudeksi, jossa asuu noin 42 % väestöstä. Työpaikoista vain noin 32 % on maaseutualueilla. Maaseudun kolmijakoa käytetään tässä analyysissä kuvaamaan erityistekijöiden osalta Suomen sisäistä erilaisuutta.

Kaupungin läheistä maaseutua, ydinmaaseutua ja harvaan asuttua maaseutua voidaan luonnehtia seuraavasti:

Kaupunkien läheisellä maaseudulla on parhaat kehittymisedellytykset. Asukkailla on mahdollisuus käydä työssä lähikaupungeissa. Maatalous- ja muilla yrittäjillä on monipuoliset lähimarkkinat. Kaupunkien läheinen maaseutu sijoittuu Etelä- ja Länsi-Suomeen, joissa on parhaat edellytykset maataloudelle ja maaseudun elinkeinorakenteen monipuolistamiselle. Monet tämän alueen kunnista ovat muuttovoittoalueita. Etenkin lapsiperheet suosivat tätä aluetta. Muuttovoiton ansiosta monet kaupunkien läheisen maaseudun kunnat, joukossa myös pieniä kaupunkeja, pystyvät monipuolistamaan palvelujaan ja tekemään investointeja, mutta säilyttävät silti taloudellisen liikkumavaransa. Hyvinvointi on maan parasta tasoa.

Ydinmaaseutu on vahvaa alkutuotantoaluetta. Paikoittain siellä on myös teollisuuden toimialakeskittymiä sekä erikoistuneen alkutuotannon keskittymiä esimerkiksi sika-, siipikarja- ja turkistaloutta sekä kasvihuonetuotantoa. Ydinmaaseudun läheisyydessä on useita keskisuuria keskuksia. Alueen kuntakeskukset ovat toimintoiltaan monipuolisia ja useimmat kylät ovat elinvoimaisia. Ydinmaaseudun kunnat sijaitsevat Etelä- ja Länsi-Suomessa.

Harvaan asuttu maaseutu on noidankehässä: nuoret muuttavat pois, palvelut katoavat, maatalous vähenee, uudet työpaikat eivät riitä korvamaan perinteisten työpaikkojen poistumaa, vanhusväestön määrä lisääntyy ja kuntien taloudellinen kantokyky ei kestä muutosta. Kasvukauden lyhyys ja luonnon asettamat muut reunaehdot rajoittavat alkutuotannon kehittymisedellytyksiä. Valtaosa harvaan asutun maaseudun kunnista sijaitsee Itä- ja Pohjois-Suomessa. Harvaan asutun maaseudun pääosa on koko Suomen EU-jäsenyyden ajan ollut joko tavoite 6:n tai tavoite 1:n piirissä.

3.1.2 Sosioekonominen tilanne

Väestö

Suomessa on noin 5,2 miljoonaa asukasta. Maa on hyvin harvaan asuttua asukastiheyden ollessa keskimäärin 17 asukasta/km² (EU-25 = 117 asukasta/km²). Yli 80 % Suomen maapinta-alasta ja etenkin maan itä- ja pohjoisosat ovat asumaton tai erittäin harvaan asuttua aluetta (0 – 5 asukasta/km²). Lapissa asukastiheys on 2 ja Kainuussa 3,7 asukasta/km², Uudellamaalla kuitenkin 193 asukasta/km² (Tilastokeskus).

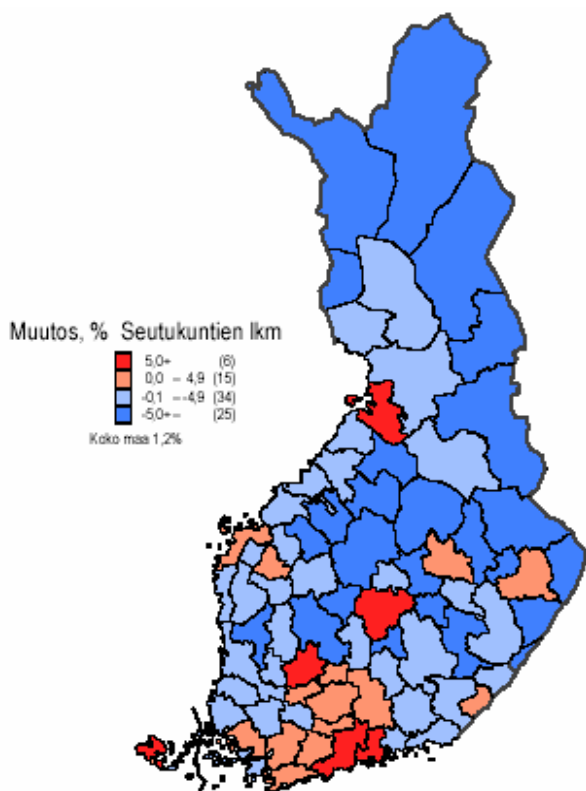
Lapin väestöllinen erityispiirre on yhteisön ainoa alkuperäiskansa, saamelaiset. Suomen Lapissa heitä asuu n. 7 000 henkilöä. Pohjoisimmassa Lapissa Enontekiön, Utsjoen ja Inarin kuntien sekä Sodankylän kunnan pohjoisosan muodostamalla saamelaisten kotiseutualueella (saamelaisalueella) asuu n. 4 000 saamelasta. Saamelaisten oikeudesta oman kulttuurin kehittämiseen on säädetty Suomen perustuslaissa. Suomessa on käytössä kolme saamenkieltä: pohjois-, inarin- ja koltansaame. Kullakin kielialueella on toisistaan poikkeavat kulttuuriset erityispiirteensä.

Harvaan asutulla ja ydinmaaseudulla väkiluku on jo pitkään laskenut, mutta suhteellinen vähentyminen on hidastunut. Väestö on keskittynyt alueellisiin kasvukeskuksiin ja niitä ympäröiville maaseutualueille. Maaltamuutto on merkittävä ongelma ja uhka maaseutualueille. Nuoret ovat suurin muuttajaryhmä. Ydin- ja harvaan asutun maaseudun viimeaikainen muuttotappio johtuu pitkälti 15 - 29 -vuotiaiden nuorten erittäin voimakkaasta poismuutosta, mikä lisää syntyvyyttä muuttovoittoalueilla ja pienentää sitä muuttotappioalueilla. Lisäksi miesten osuus väestöstä on suurempi kuin naisten, joten maaseudun sukupuolirakenne vinoutuu edelleen. Syrjäisyyden ja harvan asutuksen ongelmat ovat lisääntyneet Itä- ja Pohjois-Suomen harvaan asutuilla alueilla. Kaupunkien läheisellä maaseudulla väkiluvun kasvu on ollut jopa voimakkaampaa kuin kaupungeissa, koska erityisesti lapsiperheet haluavat enemmän asumisväljyyttä kuin mihin kaupungissa on mahdollisuutta.

Taulukko 3.1. Väestö ja sen muutokset vuosina 2000-2005 maaseudun kolmijaon mukaan (Malinen ym. 2006).

Alueluokittelu	2005			2000-2005		
	osuus % pinta-alasta	asukkaita	asukastiheys as/km ²	väestön osuus % koko maasta	netto- muutto %	väestön muutos %
Harvaan asuttu maaseutu (ml. saaristo)	62,4	555 248	2,9	10,6	-0,60	-5,5
Ydinmaaseutu	19,6	792 255	13,3	15,1	-0,09	-1,6
Kaupunkien läheinen maaseutu	11,8	836 927	23,3	15,9	0,82	6,1
Kaupungit	6,2	3 071 150	161,2	58,4	0,18	2,6
Koko Suomi	100,0	5 255 580	17,3	100,0	0,16	1,5

Nettomuuton vaikutukset koko maassa ovat vähäiset (nettomuuttoaste 1,1/1000 asukasta kohti vuonna 2004). Muuttoliikkeen nettovaikutukset maakuntien väestömääriin ovat pienenemässä ja syntyvyyteen perustuva väestönkasvu on hiipumassa. Väkiluku kasvaa Uudenmaan, Pirkanmaan, Itä-Uudenmaan, Varsinais-Suomen, Pohjois-Pohjanmaan, Keski-Suomen sekä Kanta- ja Päijät-Hämeen maakunnissa ja Ahvenanmaalla. Kasvu johtuu pääosin muuttovoitoista, mutta Pohjois-Pohjanmaalla myös korkeasta syntyvyydestä. Itä- ja Kaakkois-Suomessa sekä Kainuussa väestö on ikääntynyttä ja väkiluku jatkaisi vähenemistään, vaikka muuttoliike loppuisi kokonaan. Viime vuosina väestömuutoksen volyymi on tasaantunut sekä suurimmissa muuttovoitto- että muuttotappioseutukunnissa.

Kuvio 3.1. Väkiluvun muutos (%) seutukunnittain 1998-2003 (Kuntaliitto 2004).

Väestön ikääntyminen koskee koko Suomea, mutta harvaan asuttu ja ydinmaaseutu on muuta maata heikommassa asemassa näiden alueiden väestön ollessa keskimääräistä iäkkäämpää. Harvaan asutun ja ydinmaaseudun naisista neljännes on yli 65-vuotiaita. Erityisesti pienissä kunnissa ikärakenne tuottaa suuria ongelmia palvelujen järjestämisessä ja elinkeinotoiminnan jatkuvuuden turvaamisessa. Nuoria on maaseutualueilla huomattavasti kaupunkeja vähemmän, mutta eri maaseutualueiden välillä nuorten osuuksissa ei ole havaittavissa selkeitä tilastollisia eroja.

Taulukko 3.2. Naisten ja eri ikäryhmien osuus (%) väestöstä 31.12.2004 maaseudun kolmijaon mukaan Manner-Suomessa (Tilastokeskus 2005a).

Alueluokittelu	Naisia	Lapsia (0-14 v)	Nuoria (15-29 v)	Työikäisiä (30-64 v)	Vanhuksia (65 v-)
Harvaan asuttu maaseutu	49,1	15,9	14,5	47,7	21,9
Ydinmaaseutu	49,9	17,9	16,0	46,5	19,6
Kaupunkien läheinen maaseutu	50,0	21,2	15,8	49,6	13,4
Kaupungit	52,0	16,6	21,0	47,9	14,5
Manner-Suomi	51,1	17,4	18,8	47,9	15,9

Ikärakenne on jo nyt maaseudulla vääristynyt. Vaikka muuttoliike pysähtyisikin, nuorten ja työikäisten naisten vähäinen määrä suhteessa miehiin laskee syntyvyyttä. Maaltamuuttajat ovat keskimäärin paremmin koulutettuja kuin sinne jäävät. Näin ollen osaaminen keskittyy tietyille alueille Suomessa, mikä vaikuttaa tulevaisuudessa myös elinkeinorakenteeseen. Maaseutualueita uhkaa muita alueita enemmän myös sosiaali- ja terveysalan sekä opetustoimen palveluiden raju väheneminen.

Ennusteiden mukaan alueiden väliset erot kärjistyvät jatkossa, ellei tasapainottavilla toimenpiteillä onnistuta muuttamaan kehityssuuntaa toiseksi. Eläkeikäisten määrä ei juuri muuttuisi maaseudulla, mutta lasten ja työikäisten määrä vähenisi rajusti. Ikärakenteen muutos vaikuttaisi huoltosuhteeseen, joka ilmoittaa, kuinka monta työvoiman ulkopuolella olevaa ja työtöntä on yhtä työllistä kohti. Kaikilla alueilla huoltosuhde pysyisi lähes ennallaan vuoteen 2010 saakka, mutta tämän jälkeen erot alkaisivat kasvaa erityisesti harvaan asutun maaseudun tappioksi. Vaikka nettomuutoltaan tappiollisimmat seutukunnat sijaitsevat Pohjois-Suomessa, ongelma-alueiksi voidaan lukea myös monet eteläisemmät seutukunnat.

Tasa-arvobarometrin (2004) mukaan naisia arvostetaan yhä enemmän yhteiskunnan huippupaikoilla. Samoin eriarvoistava suhtautuminen sukupuolten välillä on vähentynyt kaikissa barometrin tutkimissa elinpiireissä. Sen sijaan maaseudun perheettömät, yksin tai vanhempiensa luona asuvat miehet ovat ryhmä, johon on syytä jatkossa kiinnittää huomiota syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Myös maa- ja metsätalouden työpaikkojen supistuminen kohdistuu laajemmin miehiin kuin naisiin. Tasavertaisuus koskee kaikkia väestöryhmiä mukaan lukien erilaiset etniset ryhmät, vaikkakin ulkomaalaistausta on maaseudun asukkailla vielä harvinaista.

Talous

Suomen bruttokansantuote (BKT/asukas=114, kun EU-25=100) on kasvanut viime vuosina hieman muuta yhteisön aluetta voimakkaammin (3,5 % vuonna 2004 ja 2,1 % vuonna 2005 edellisestä vuodesta). Talouden kokonaiskasvu on viime vuosina ollut voimakkaasti kotitalouksien kulutuksen ja yksityisten investointien varassa. Suomen sisällä alueellisia eroja taloudellisessa kehityksessä ja hyvinvoinnissa kuvaa bruttokansantuotteen kaksinkertainen määrä Ahvenanmaalla ja Uudellamaalla (BKT/asukas=156) Kainuuseen (BKT/asukas=78) verrattuna. Bruttokansantuote on vain Etelä-Suomessa ja osassa Länsi-Suomea (Pohjanmaalla ja Pohjois-Pohjanmaalla) sekä Ahvenanmaalla yhteisön keskiarvon yläpuolella. Tuloilla mitattuna kaupungit ja kaupungin läheinen maaseutu ovat lähes samalla tasolla, sen sijaan harvaan asutun ja ydinmaaseudun asukkaiden tulotaso jää keskimääräistä alhaisemmaksi ikä-, koulutus- ja ammattijakaumasta johtuen. Myös bruttoarvonlisäys on maaseudun asukasta kohti kolmanneksen pienempi kuin keskimäärin koko maassa (Taulukko 3.3.).

Taulukko 3.3. Bruttoarvonlisäys käyvin hinnoin vuonna 2001 maaseudun kolmijaon mukaan Manner-Suomessa (Tilastokeskus 2005a)

Alueluokittelu	Bruttoarvonlisäys käyvin hinnoin/ asukas v. 2001 (koko maa=100)
Harvaan asuttu maaseutu	62,56
Ydinmaaseutu	66,28
Kaupunkien läheinen maaseutu	63,66
Kaupungit	125,71
Manner-Suomi	99,73

Talouden kokonaiskasvu on heijastunut kaupan, palvelualojen ja rakentamisen suhteellisen hyvänä kehityksenä. Sen sijaan lähes kaikilla teollisuuden sektoreilla tuotanto ja työllisyys ovat laskeneet. Talouden rakennemuutos on heijastunut myös ammattirakenteisiin.

Taulukko 3.4. Bruttokansantuote toimialoittain (%) vuonna 2005 (Tilastokeskus 2005a).

	*2005	Muutos %-yksikköä 2000-2005
Maa-, metsä-, riista- ja kalatalous	2,9	-0,7
Teollisuus	23,9	-4,3
Rakentaminen	5,7	0,2
Kauppa	11,1	1,4
Majoitus- ja ravitsemistoiminta	1,4	0,1
Kuljetus, varastointi ja tietoliikenne	10,5	0
Rahoitus- ja vakuutustoiminta	2,7	-1,6
Kiinteistö- ja liike-elämän palvelut	18,8	2,6
Hallinto, pakollinen sosiaalivakuutus	5,1	0,3
Koulutus		
Terveydenhuolto- ja sosiaalipalvelut	17,9	2,0
Muut palvelut		
Bruttokansantuote perushintaan	100	0,0
Alkutuotanto	2,9	-0,7
Jalostus	29,6	-4,1
Palvelut (muut toimialat)	67,5	4,8
– julkiset (v. 2004*)	18,0	0,7
– yksityiset (v. 2004*)	47,4	1,9

*ennakkotieto

Maatalouden merkitys Suomen kansantaloudessa on laskemassa, mitä kuvaa maa-, metsä-, riista- ja kalatalouden bruttokansantuoteosuuden väheneminen (Taulukko 3.4.). Alkutuotannon bruttoarvonlisäyksen osuus oli vuonna 2002 3,5 %, johon sisältyy maatalouden osuus 1,2 %. Aluetalouden kannalta tarkasteltuna alkutuotannolla on suurin merkitys Itä-Suomessa (9,7 % koko bruttoarvonlisäyksestä) ja vähäisin Etelä-Suomessa (1,6 % koko bruttoarvonlisäyksestä). Sen sijaan koko kansantalouden kannalta tarkasteltuna Länsi-Suomi on merkittävin alkutuotantoalue bruttoarvonlisäyksen ollessa määrällisesti lähes kaksinkertainen Pohjois-Suomeen verrattuna. Maatalouden ostopalveluiden ja -tarvikkeiden määrä kasvaa koko ajan, joten yhä suurempi osuus maatalouden tuotannon arvosta siirtyy maatalouden ulkopuolelle. Kiinteän pääoman (investointien) määrä maataloudessa oli 959,3 milj. euroa vuonna 2003, mistä 70 % sijoittui Etelä- ja Länsi-Suomeen. Maatalouden investoinnit ovat määrällisesti kasvaneet nopean rakennemuutoksen mukana, mutta niiden osuus kaikista investoinneista on pysynyt vuosina 1998-2003 lähes samansuuruisena (Tilastokeskus 2005).

Porotalouden aluetaloudellinen merkitys korostuu maan pohjoisosissa. Myös syrjäisten seutujen asuttuna pitämisen kannalta porotaloudella on varsin merkittävä asema pohjoisimmassa Suomessa.

Jalostuksen bruttoarvonlisäyksen osuus oli 30,9 % vuonna 2002, johon sisältyy elintarviketeollisuuden 1,7 %. Aluetalouden kannalta tarkasteltuna jalostuksen osuus on merkittävin Länsi- ja Pohjois-Suomessa (36 -37 % koko bruttoarvonlisäyksestä), mutta koko kansantalouden kannalta tarkasteltuna selvästi merkittävin on Etelä-Suomi bruttoarvonlisäyksen ollessa määrällisesti yli puolet koko maan bruttoarvonlisäyksestä.

Elintarviketeollisuus on neljänneksi suurin teollisuuden ala metalli-, metsä- ja kemianteollisuuden jälkeen. Tuotannon bruttoarvo on 8,7 mrd. euroa ja jalostusarvo 2,1 mrd. euroa. Kiinteän pääoman (investointien) määrä elintarviketeollisuudessa oli 391 milj. euroa vuonna 2003. Suurimmat alat ovat lihan- ja maidonjalostusteollisuus, leipomo- sekä panimo- ja virvoitusjuomateollisuus.

Suomen elintarviketeollisuuden ja samalla koko elintarvikeketjun suurimpia haasteita ovat elintarvikkeiden hinnat, pienet kotimaan markkinat, kasvavat tuotantokustannukset ja voimakas tuontakilpailu. Kilpailukykyä

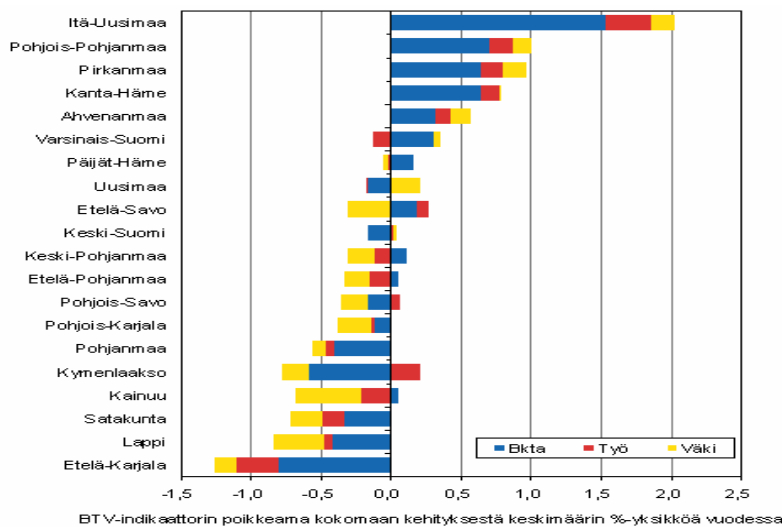
pyritään parantamaan rakennemuutoksilla, kansainvälistymisellä sekä teknologiaa ja logistiikkaa kehittämällä. Vahvuutena ala näkee myös laadun ja turvallisuuden, jota vahvistaa pellolta pöytään elintarviketalouden yhteinen laatuketju.

Metsäteollisuus jakautuu massa- ja paperiteollisuuteen ja puutuoteteollisuuteen tai kemialliseen ja mekaaniseen teollisuuteen. Erityisesti massa- ja paperiteollisuus on maailmanlaajuisesti hyvin keskittynyttä suurteollisuutta. Suomessa koko metsäsektorin merkitys sekä kansantaloudelle että maaseudun asukkaille on vahvinta koko Euroopassa ja maailmassa. Metsätalouden ja metsäteollisuuden osuus bruttokansantuotteesta oli 7 % vuonna 2004. Koko teollisuuden bruttoarvonlisäyksestä metsäteollisuuden osuus oli 17 %. Metsäteollisuuden tuotos oli noin 19,9 miljardia euroa, mistä puuteollisuuden osuus oli vajaa kolmannes. Metsäteollisuuden merkitys Suomen kansantaloudelle korostuu erityisesti viennissä, sillä metsäteollisuustuotteiden osuus Suomen tavaraviennistä oli 24 % vuonna 2004. Massa- ja paperiteollisuuden osuus alan viennistä on noin 80 %. Alueellisessa ja paikallisessa tarkastelussa metsätalouden merkitys ja sen suuri vaihtelu tulevat vielä selvemmin esille. Alueellisesti lähes 200 teollista sahaa ja muut puutuotteiden valmistajat ovat erittäin tärkeitä työllistäjiä maaseudulla, mutta ala on erittäin suhdanneherkkää. Vuonna 2003 kiinteän pääoman (investointien) määrä metsätaloudessa oli 344 milj. euroa.

Palvelujen bruttoarvonlisäyksen osuus oli 65,6 % vuonna 2002. Palvelujen kasvu näkyy myös alueellisesti niiden osuuden vaihdellessa koko bruttoarvonlisäyksestä Länsi-Suomen 58 %:sta Etelä-Suomen 69 %:iin. Etelä-Suomi on myös palvelujen osalta koko kansantalouden kannalta tarkasteltuna selvästi merkittävin bruttoarvonlisäyksen ollessa määrällisesti yli 60 % koko maan bruttoarvonlisäyksestä.

Tuotannon kasvu hidastui vuosina 2001 - 2003, mutta kasvun alueelliset erot vähenivät hitaan talouskasvun vallitessa. Sen sijaan yritysten kokonaisliikevaihto kasvoi nopeammin vuonna 2004 tilastokeskuksen aluetilinpidon mukaan kuin vuosina 2002 ja 2003. Elinkeinoelämän tutkimuslaitoksen uusimman ennusteen mukaan tuotannon kasvun alueelliset erot pysyvät vuosina 2005 - 2009 vähäisinä ja vuotuinen kasvu vaihtelee 2 - 4 % välillä (Sisäasiainministeriö 2005).

Maakuntien tuotannon, työllisyyden ja väestön muutoksia verrataan koko maan kehitykseen nk. BTV-indikaattorilla, jonka avulla mitataan alueiden yleistä kehitystä suhteuttamalla alueen tuotannon, työllisyyden ja väestön muutokset koko maan kehitykseen. Vuosina 2000-2004 vertailussa aiemmin menestyneistä suurista maakunnista Pohjois-Pohjanmaa ja Pirkanmaa ovat säilyttäneet asemansa; sen sijaan Varsinais-Suomi ja Uusimaa ovat pudonneet kärkiryhmästä (Kuvio 3.2). Koko maan ykkössijalle on noussut Itä-Uusimaa tuotannon voimakkaan kasvun ansiosta. Myös työllisyyden ja väestön kasvu on ollut Itä-Uudellamaalla maan parasta. Kärkiryhmään yltävät myös Kanta-Häme ja Ahvenanmaa. Tuotannon, työllisyyden ja väestömäärän kehitys on ollut heikointa monissa teollisuusmaakunnissa kuten Etelä-Karjalassa, Satakunnassa ja Kymenlaaksossa. Perinteisellä teollisuudella on ollut vankka asema myös heikosti kehittyneissä maakunnissa, kuten Lapissa, Kainuussa ja Pohjanmaalla.

Kuvio 3.2. BTV-indikaattori maakunnittain 2000 - 2004 (Tilastokeskus).

Työllisyys

Elinkeinorakenteeltaan Suomi on selkeästi palveluyhteiskunta 69 % työpaikoista sijoituessa palvelualoille. Maa- ja metsätalouden työpaikkojen osuus on 4 % ja jalostuksen 25 %.

Taulukko 3.5. Työpaikat toimialoittain vuonna 2004 maaseudun kolmijaon mukaan (Malinen ym. 2006).

Alueluokittelu	alku- tuotanto	%	jalostus	%	palvelut	%	tunte- maton	%	työpaikat yhteensä	%
Harvaan asuttu maaseutu	29 195	16	41 543	23	105 218	58	6 799	4	182 755	8
Ydinmaaseutu	37 159	13	86 647	30	155 297	54	8 122	3	287 225	13
Kaupunkien läheinen maaseutu	14 341	6	82 707	33	150 831	60	5 675	2	253 554	11
Kaupungit	10 958	1	362 207	23	1 165 028	75	22 186	1	1 560 379	68
Koko Suomi	91 653	4	573 104	25	1 576 374	69	42 782	2	2 283 913	100

Maaseudun elinkeinorakenne on viime aikoina merkittävästi monipuolistunut, mutta työpaikat ovat vähentyneet maa- ja metsätalouden tuottavuuden kasvun sekä julkisen sektorin, valtion ja kuntien sekä teollisuuden rakennemuutoksen myötä. Vuosina 2000-2004 työpaikkojen kokonaismäärä kasvoi keskimäärin 2,5 %; ainoastaan harvaan asutulla maaseudulla työpaikkojen määrä väheni 3 %. Samana ajanjaksona alkutuotannon työpaikat vähenivät 19 % ja jalostuksen työpaikat 4 % (ydinmaaseudulla vähiten eli yhteensä 20 %), kun vastaavasti palvelualan työpaikkojen osuus kasvoi 6 % (kaupunkien läheisellä maaseudulla 11 % ja harvaan asutulla maaseudulla 2 %). Työpaikoista vain noin 32 % sijaitsee kaupunkien läheisellä maaseudulla, ydinmaaseudulla ja harvaan asutulla maaseudulla. Vuonna 2004 maaseudun lähes 724 000 työpaikasta 11,2 % oli alkutuotannossa, 29,2 % jalostuksessa ja 56,9 % palvelualoilla (Taulukko 3.5). Alkutuotannon osuus työpaikoista on merkittävä harvaan asutulla ja ydinmaaseudulla; tosin se on sielläkin vain kolmasosa palvelualan työpaikoista, joista suuri osa on julkisen sektorin hyvinvointipalveluita. Kaupunkien läheistä maaseutua kuvaavat palvelualan työpaikkojen ohella teollisuustyöpaikat.

Työllisyysasteessa muutokset ovat olleet vähäisiä (67,6 % vuonna 2004). Korkein työllisyys oli Etelä-Suomessa (70,8 %) ja alin Itä-Suomessa (60,5 %). Työvoiman kysynnän epätasainen jakautuminen maan eri osiin lisää muuttoliikettä. Vaikka työllisten kokonaismäärä ei muuttunut vuonna 2004 edelliseen vuoteen verrattuna, niin toimialoittain tapahtui muutoksia. Työllisten määrä väheni eniten teollisuudessa ja maa- ja metsätaloudessa sekä lisääntyi voimakkaimmin yksityisissä palveluissa ja kaupassa. Teollisuus, palvelut, kauppa sekä rahoitus ja vakuutus olivat merkittävimmät työllistäjät Suomessa (Taulukko 3.6). Niiden palveluksessa oli 1 921 000 henkilöä (81 % kaikista työllisistä) (Työministeriö 2005a).

Taulukko 3.6. Työlliset toimialoittain vuonna 2004 (Työministeriö 2005a).

Toimiala	Työlliset	% kaikista työllisistä
Maatalous	93 000	3,9
Metsätalous	23 000	1,0
Teollisuus	458 000	19,4
Talonrakennus	115 000	4,9
Maa- ja vesirakennus	33 000	1,4
Kauppa	367 000	15,5
Liikenne	172 000	7,3
Rahoitus ja vakuutus	315 000	13,3
Palvelut	781 000	33,0
Tuntematon	8 000	0,3
Kaikki toimialat yhteensä	2 365 000	100,0

Alkutuotannossa oli 116 000 työllistä vuonna 2004 (123 900 työllistä vuonna 2002). Maatalouden työllistävyys on muuttunut voimakkaasti viime vuosikymmeninä maatalojen määrän vähetessä ja erikoistuesssa alueellisesti tai tilakohtaisesti sekä tuotannon koneellistuesssa ja tehostuessa. Maatalouden (mukaan lukien kala- ja riistatalous) osuus oli 3,9 % koko työvoimasta vuonna 2004 (taulukko 3.6.).

Kotieläintuotannon työvaltaisesta luonteesta johtuen maatalouden työllisten tekemien työtuntien määrä on työvoimaosuutta suurempi. Maatalous on myös kytkeytynyt muihin toimialoihin, minkä vuoksi maatalous-tuotannon kerrannaisvaikutukset ovat selvästi pelkän maatalouden osuutta suurempia. Maataloudessa työn tuottavuus on toiseksi alhaisin EU:n vanhoista jäsenvaltioista (13 545 euroa/maatalouden vuotuista työyksikköä kohti (AWU); indeksi 79, kun EU-25=100). Työn tuottavuuden alueelliset erot ovat huomattavat (Pohjois-Suomen 7 400 eurosta/AWU Länsi-Suomen 23 500 euroon/AWU) kuvastaen samalla sekä maatalouden rakenteen että alueiden luonnonolojen erilaisuutta.

Taulukko 3.7. Maatilojen vuotuinen työpanos Suomessa (Annual Working Units ¹⁾, Eurostat 2006).

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Suomi	126,5	118,1	111,1	108,9*	106,6*	106,4*	103,3	100,7*

1) 1 AWU (Annual Working Unit) vastaa 1800 tuntia vuodessa

*)arvio

Elintarviketeollisuudessa työskentelevien määrä on vähentynyt koko ajan, vaikka toisaalta 2000-luvulla on syntynyt vuosittain 100-150 uutta yritystä elintarvikkeiden jalostukseen. Elintarviketeollisuus työllisti 37 780 henkilöä vuonna 2004, eli 1,6 % koko työvoimasta (42 000 henkilöä vuonna 2003 eli 1,8 % koko työvoimasta). Suurimmat työllistäjät elintarviketeollisuudessa ovat lihanjalostus-, leipomo- ja maidonjalostusteollisuus. Elintarviketeollisuudessa työn tuottavuus on Suomessa yhteisön keskitasoa (50 200 euroa/työntekijä).

Suomessa työn tuottavuus on metsätaloudessa yhteisön korkein (119 300 euroa/työntekijä). Metsätalouden työllisyys, joka oli 1 % vuonna 2004 koko työvoimasta (taulukko 3.6.), on pysynyt 2000-luvulla suhteellisen vakaana, vaikka hakkuiden koneellistamisaste on noussut viime vuosikymmeninä merkittävästi. Metsätalouden kasvavia ongelmia ovat osaavan työvoiman saanti sekä metsänomistajien oman työpanoksen väheneminen. Metsäteollisuus työllisti 65 300 henkilöä vuonna 2004 (2,8 % koko työvoimasta). Metsäteollisuuden työllisten määrä on vähentynyt voimakkaasti työn tuottavuuden kasvun sekä teollisuusprosessien automatisoinnin ja aputehtävien ulkoistamisen seurauksena. Vuonna 2006 metsäteollisuudessa ilmoitettiin noin 3500 henkilön irtisanomisesta kannattavuussyistä. Myös puutuoteteollisuus on työllistänyt suhteellisen hyvin, sillä sahateollisuus työllisti vuonna 2004 noin 9 200 henkilöä ja puusepänteollisuus puolestaan 15 300 henkilöä.

Vuonna 2004 työvoimasta oli miehiä 52 % ja naisia 48 % (Tilastokeskus 2005b). Naisten osuus maaseudun työvoimasta on ollut kasvussa. Kansainvälisesti ottaen suomalaiset maaseudun naiset ovat osallistuneet työelämään aktiivisesti; maaseudulla on kuitenkin perinteisesti ollut enemmän työtä tarjolla miehille. Naiset

ovat olleet erityisesti riippuvaisia julkisen sektorin työpaikoista, joiden osuus työllistäjänä on jatkuvasti laskenut. Myös maataloudessa työskentelevän naisen asema on kansainvälisesti vertaillen suhteellisen vahva. Suomessa perinteisesti molemmat puoliset ovat osallistuneet maataloustöihin ja kumpakaan puolisoa on pidetty itsenäisinä yrittäjinä. Sen jälkeen, kun verotuksessa on hyväksytty tulojen tasajako, tuloerot ovat tasoittuneet. Osaltaan tähän on vaikuttanut progressiivinen verotus. Miesten maatilalla ulkopuolinen palkkatyö on suurelta osin erilaista teollisuustyötä.

Tulevina vuosina väestön keski-ikä nousee ja suurten ikäluokkien (vuosina 1945-1948 syntyneet) siirtyminen eläkkeelle aiheuttavat työvoiman saatavuuteen liittyviä ongelmia, joiden keskeisinä syinä on työmarkkinoille tulevien uusien ikäluokkien koon pieneneminen ja pidentynyt opiskeluun käytetty aika.

Työpaikkojen määrän lisääntyminen on ollut vuoden 2005 myönteistä kasvua lukuun ottamatta vähäistä 2000-luvulla, mutta siitä huolimatta työttömyysaste on hieman laskenut aivan eteläisintä Suomea lukuun ottamatta. Koko maan työttömyysaste oli 8,4 % vuonna 2005 (8,8 % vuonna 2004). Työllisyysastetta vastaavasti vuonna 2004 alin työttömyys oli Etelä-Suomessa (7,3 %) ja korkein työttömyys Itä-Suomessa (12,5 %). Nuorten työllistyminen on maaseudulla vaikeampaa kuin kaupungeissa, mikä lisää sekä opiskelun että sen jälkeisen työhön sijoittumisen vuoksi muuttoa maaseudulta. Vuonna 2004 työttömänä oli miehistä 9,2 % ja naisista 8,9 %, joten miesten ja naisten työllistymisessä ei ole tilastollisesti havaittavissa merkittäviä eroja. Pitkäaikaistyöttömien osuus oli 2,3 % vuonna 2003 koko aktiiviväestöstä. Alueellisesti eniten pitkäaikaistyöttömiä oli Itä-Suomessa (3,2 %). Työttömyys on laskenut koko maassa 2 % vuodesta 2000 vuoteen 2005. Harvaan asutulla maaseudulla työttömyys on laskenut eniten, mutta se on edelleenkin huomattavasti muita maaseutualueita korkeampi (Taulukko 3.8.).

Taulukko 3.8. Työttömyys (%) vuosina 2000-2005 maaseudun kolmijaon mukaan (Malinen ym. 2006).

Alueluokittelu	2005 %	2000-2005 Muutos %
Harvaan asuttu maaseutu	14,8	-2,9
Ydinmaaseutu	9,5	-1,9
Kaupunkien läheinen maaseutu	9,0	-2,0
Kaupungit	11,0	-1,8
Koko Suomi	10,8	-2,0

Maaseudun työllisyyden kasvun perustana on yrittäjyys. Vuonna 2004 Suomessa oli 290 800 itsensä työllistävää henkilöä, joista 74 % työskenteli Etelä- ja Länsi-Suomessa. Naisten osuus kaikista yrittäjistä on Suomessa yhteisön korkein (35 % maaseudun yrittäjistä vuonna 2000), jos maataloutta ei oteta huomioon. Maatalousyrittäjistä 12,3 % oli vuonna 2004 naisia. Maaseudun kaikista naisyrittäjistä 60 % toimii alkutuotannossa, 30 % palvelualalla ja 5 % jalostuksessa.

Suomen yrityksistä noin 40 % sijaitsee maaseudulla. Maaseudun yrittäjyys on pienyritysvaltaista ja yritys toimii usein maatilalla yhteydessä. Maatiloista 35 %:lla harjoitetaan maatalouden ohella muuta yritystoimintaa (TIKE 2006). Palveluala on maaseudulla suurin yksittäinen ja edelleen kasvava toimiala (40 % maaseudun yrityksistä), mikä tarjoaa mahdollisuuksia etenkin naisille ja nuorille. Maaseudulla on pitkät perinteet naisten palkattomassa vapaaehtoistyössä, joten nk. kolmannen sektorin työt, kuten vapaaehtoistyö järjestöissä ja yhdistyksissä sekä maaseutuyhteisön muista kotitalouksista huolehtiminen kiinnostavat maaseudun naisia. Väestön ikääntyessä hyvinvointi- ja hoivapalvelujen tarve tulee tulevaisuudessa kasvamaan. Maaseudun naisilla on myös vahvuuksia mm. erilaisessa kotitarvetuotannossa, ruokatuotteiden pienimuotoisessa jalostuksessa, matkailu- ja käsityöaloilla sekä tietotyössä. Uusia työtilaisuuksia tuovat myös erilaiset kulttuuri- ja yrityspalvelut sekä lisääntyvä etätyö. Useille maaseudun kehittyville palveluelinkeinoille tyypillistä on niiden toimintaedellytysten riippuvuus yrittäjän monipuolisista taidoista ja tiedoista, jolloin sekä koulutuksella että verkostoitumisella on keskeinen merkitys.

Maaseudun palvelut

Palveluiden saatavuus on olennainen osa maaseudulla elämisen ja yrittämisen edellytyksiä. Suomessa peruspalveluiden tarjonta on erityisesti kuntien vastuulla. Väestön vähentyminen ja samanaikainen kuntien talouden heikkeneminen on johtanut tai johtamassa siihen, että kuntien palvelurakenteita joudutaan lähivuosina uudistamaan. Uudenlaisia ratkaisuja palveluiden saatavuuden turvaamiseksi on kehitetty mm. rakentamalla monipalvelukeskuksia tai käyttämällä hyväksi tietotekniikkaa järjestämällä liikkuvia ja kiertäviä palveluja sekä telemaattisia palveluja.

Maaseudun asukkaiden väheneminen on johtanut siihen, että kyläkouluja on lakkautettu runsaasti viime vuosikymmeninä. 1990-luvulla lakkautettiin yli 500 peruskoulun ala-astetta ja samansuuntainen kehitys on jatkunut myös 2000-luvulla. Vuonna 2004 maaseudulla oli 634 kyläkauppaa, joiden myynti oli 237 milj. euroa. Kyläkauppojen määrä oli vähentynyt 4,5 % vuodesta 2003 (Päivittäistavarakauppa ry 2005). Harkinnanvaraisella valtionavulla kyläkauppojen investointihankkeisiin on pyritty parantamaan haja-asutusalueiden kyläkauppojen toimintaa. Postikonttoreiden määrä on vähentynyt viime vuosina kolmannekseen ja niitä on tällä hetkellä runsaat 560. Lakkautettuja postikonttoreita ja palvelupisteitä ovat korvanneet yrittäjävetoiset asiamiespostit sekä postinjakelun yhteyteen lisätyt palvelut.

Suomessa oli vuonna 2002 vajaa puoli miljoonaa kesämökkiä; määrä lisääntyi 1990-luvulla noin 20 % (Tilastokeskus). Kesäasukkailla on suuri merkitys maaseudun palveluiden säilymiselle, sillä he ovat merkittävä asiakaskunta esimerkiksi kyläkaupoille. Vuonna 2002 kesäasukkaita oli koko maassa yli puoli miljoonaa. Kesäasukkaiden määrä koko maassa kasvoi 1990-luvulla noin 10 %.

Maaseudun infrastruktuuri

Maaseudun infrastruktuuri vaihtelee huomattavasti alueellisesti. Tiestön kulkukelpoisuus kaikkina vuodenaikoina on välttämätöntä tuotantotoiminnalle ja asutuksen tarvitsemille palveluille. Pohjois-Suomen harvaan asutuilla alueilla tiestön ylläpito on hankalaa pitkien välimatkojen takia, kun taas Etelä-Suomen tiheään asutuilla alueilla tiet pystytään pääsääntöisesti pitämään kunnossa. Laajan paikallisen tiestön ylläpito maaseudulla on erityisen haasteellista ja sitä uhkaa rapistuminen kunnostus- ja ylläpitovarojen puutteessa.

Puun ympärivuotinen korjuu, kuljetukset sekä metsänhoito- ja perusparannustyöt edellyttävät toimivaa metsäautotieverkostoa. Metsäautotieverkoston lisäksi myös alemman asteen tieverkoston ylläpito on oleellinen metsänhoidolle, puunkorjuulle, metsien monikäytölle ja maaseudun elinvoimaisuudelle. Vuonna 2004 uusia metsäautoteitä rakennettiin 831 kilometriä ja vanhoja perusparannettiin 2 046 kilometriä (Metla 2005).

Julkisen liikenteen väheneminen on johtanut siihen, että oman auton käyttö on tullut maaseudun asukkaille välttämättömäksi ja taksiverkoston merkitys on lisääntynyt. Taksiliikenteellä pystytään korvaamaan menetettyjä yhteyksiä. Uutena lisääntyvänä liikennemuotona on kylien palveluliikenne kyläkeskuksiin. Taksiliikenne on toimiva ratkaisu harvan väestöpohjan kunnissa, joissa ei ole riittävästi asiakkaita linja-autoliikenteeseen tai niiden aikatauluja ei pystytä sovittamaan asukkaita palveleviksi.

Maaseudulla on paikoin käyttämättömiä rakennuksia, tontteja ja tiloja vuokrattavaksi tai myytäväksi. Erilaisilla hankkeilla on koottu näistä tietoja maallemuuton vauhdittamiseksi ja vajaakäytössä olevien tilojen käytön tehostamiseksi.

Maaseudun yritystoiminnan sekä julkisten ja yksityisten palveluiden kannalta tiedonsiirtoyhteyksien riittävä kattavuus on tärkeää. Yhteisön tasolla tarkasteltuna Suomessa on jo hyvät laajakaistan käyttömahdollisuudet, kun koko maasta 92 % oli katettu vuonna 2004 laajakaistaverkolla, mutta kattavien kyläkohtaisten laajakaistayhteyksien rakentaminen on vielä kesken (maaseudusta 80 % laajakaistaverkossa). Laajakaistaverkon kehittämisessä keskeinen rooli on maakuntien liitoilla, joiden johdolla on valmisteltu alueelliset laajakaistastrategiat yhteistyössä kuntien kanssa. Myös käytössä olevat laajakaistaliittymät antavat

samanlaisen kuvan tiedonsiirtoyhteyksien kattavuudesta (koko maassa 12,7 %:lla ja maaseudulla 9,1 %:lla väestöstä laajakaistayhteys).

Helmikuussa 2006 internet-yhteys oli 62 %:lla suomalaisista kotitalouksista. Niistä 4/5 oli laajakaistaliittymiä (yli 1,2 milj. kotitaloudessa). Maaseudun asukkaiden kannalta erityisen tärkeää on langattomien laajakaistayhteyksien lisääntyminen. Liikenne- ja viestintäministeriön asettaman tavoitteen mukaan Suomen internet-yhteyksistä 90 % on laajakaistaisia ja yleisimmän laajakaistapalvelun yhteysnopeus on vähintään 8 Mbit/s. Jatkossa painotetaan yhteyksien käytettävyyttä ja palveluiden tarjonnan kehitystä.

Haja-asutuksen vesi- ja jätehuollon haasteita ovat asutuksen harveneminen, maatilojen määrän väheneminen ja tilakoon kasvu. Toisaalta ympärivuotisen vapaa-ajan asutuksen määrä kasvaa ja loma-asuntojen käyttöaika vuodessa pitenee. Korkealaatuisten talousveden saanti, asianmukainen jätevesien käsittely sekä jätehuollon järjestäminen ovat olennaisia tekijöitä maaseudulla asuvien elämän laadun, elinkeinojen ja vapaa-ajan kannalta.

Osaaminen

Osaaminen on tärkeä kilpailutekijä nyky-yhteiskunnassa. Alueiden kilpailukyky ja uusien työpaikkojen syntyminen ovat kiinteässä yhteydessä sekä yksilöiden koulutustasoon että osaamista lisäävien palveluiden saatavuuteen. Teknologisen kehityksen ja työnmuutosten vuoksi yritystoiminnan sijaintitekijät ovat muuttuneet maaseudulle edullisemmiksi.

Työikäisten suomalaisten koulutustaso (77,6 %:lla keski- tai korkea-asteen tutkinto, kun EU-25=69,8 %) samoin kuin ihmisten voimavarojen jatkuvan kehittämisen taso (elinikäiseen oppimiseen osallistuu 22,8 % työikäisistä, kun EU-25=7,7 %) on korkea myös yhteisön laajuisesti tarkasteltuna. Siitä huolimatta tutkinnon suorittaneita on harvaan asutun ja ydinmaaseudun väestöstä keskimääräistä vähemmän.

Myös viljelijöiden koulutustaso on kohtuullinen, sillä viljelijöistä 41 % on suorittanut vähintään maatalouden peruskoulutuksen (TIKE 2006). Alkutuotannon kehityksen kannalta tärkeä maatalous- ja luonnonvara-alan oppilaitosten verkosto on edelleen tiheä. Vuonna 2004 luonnonvara- ja ympäristöalan peruskoulutusta tarjottiin 43 oppilaitoksessa, joilla oli 64 toimipistettä (Opetushallitus 2005). Maaseudulla erityisesti ammattikorkeakoulu- ja ammattikouluverkon kehittäminen on avainasemassa. Oppilaitoksiin keskittynyttä asiantuntemusta ei vielä ole riittävästi pystytty ottamaan maaseutualueiden kehittämisen käyttöön. Ongelmia tulevaisuudessa tuo oppilaitosverkon harventuminen ikäluokkien pienentyessä. Saamelaisalueen koulutuskeskus toimii Pohjois-Lapin alueella ja sillä on selkeä tehtävä alueen toisen asteen koulutuksen tarjoajana.

Maaseutututkimus on vahvistunut voimakkaasti. Varsinaista maaseutututkimusta tehdään Suomessa noin 30 tutkimuslaitoksessa. Sille on tunnusomaista voimakkaasti lisääntyvä osallistuminen maakuntien ja alueiden kehittämistyöhön. Lisäksi Suomeen on perustettu yhdeksän maaseutututkimuksen professuuria. Monitieteinen Rural Studies (RS) -opintokokonaisuus on toiminut vuodesta 2002. Maataloustutkimusta tehdään Suomessa Helsingin yliopiston maatalous-metsätieteellisessä tiedekunnassa sekä Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskuksessa (MTT). Metsätutkimuslaitoksen (Metla) tehtävänä on edistää tutkimuksen keinoin metsien taloudellisesti, ekologisesti ja sosiaalisesti kestävää hoitoa ja käyttöä.

Osaamiskeskukset kokoavat paikallisia, alueellisia ja kansallisia voimavaroja. Näistä maaseudun yrityksiä vuosina 2000-2006 ovat palvelleet erityisesti elintarvikealan osaamiskeskus (ELO), Seinäjoen alueen osaamiskeskus ja puualan valtakunnallinen osaamiskeskus sekä matkailualan verkosto-osaamiskeskus.

Useiden neuvontajärjestöjen toiminta (maaseutukeskukset, kalatalouskeskukset, metsäkeskukset ja uusyrityskeskukset) kattaa kaikki maakunnat. Neuvontajärjestöt ovat aktiivisesti mukana alueellisessa kehittämistyössä yksittäisten neuvontapalveluiden tarjoajina. Järjestöt palvelevat vuosittain tuhansia maaseutuyrittäjiä sekä yksilöllisen konsultoinnin että koulutuksen kautta. Järjestöjen vahvuutena on toiminta

lähellä asiakasta, suuri asiakaskunta ja laajat valtakunnalliset verkostot. Maatalousneuvontaa käyttää vuosittain noin 40 000 asiakasta. Neuvonnalla on tärkeä merkitys ohjelman tavoitteiden saavuttamisessa.

Yhteisöllisyys

Maaseudulla on kehitysedellytyksiltään hyviä ja heikkoja alueita. Näiden eroja on hallinnollisin ja aluekehittämisen toimenpitein pyritty tasoittamaan. Maaseutua luonnehtii myös yhteisöllisyys ja erikokoisten yhteisöjen toiminta. Tässä suhteessa on vuosien mittaan tapahtunut hyvin olennaisia muutoksia. Tiedonvälityksen tehostuminen, ammatillinen eriytyminen, liikkumisen helpottuminen, koulutustason nousu ja kansainvälistyminen ovat irrottaneet kansalaiset lähiyhteisöstään. Lisäksi tehtäviä, joista maaseudun asukkaat saavat tulonsa, on siirtynyt runsaasti maaseudulta keskuksiin. Vaikka pendelöinnin määrä vaihtelee alueittain, ovat keskuksissa työssäkäyvät kaikkialla maaseudulla suuri väestöryhmä.

Yhteisöllisyyttä on uudelleen voimistettu kannustamalla kansalaistoiminnan organisoitumista taloudellista vastuuta kantaviksi kyläyhdistyksiksi tai paikallisiksi toimintaryhmiksi. Kylä- ja asukasyhdistyksiä tai -toimikuntia on Suomessa noin 3 900. Kyläyhdistysten määrä kasvaa jatkuvasti siten, että ohjelmakauden alussa niitä arvioidaan olevan 2 650.

Paikalliset toimintaryhmät yhdistävät kuntia, paikallishallintoa, yhdistyksiä, yrityksiä ja aktiivisia kansalaisia. Leader-toimintatapa tuli Suomeen EU-jäsenyyden myötä vuonna 1995. Ohjelmakaudella 1995-1999 Suomessa oli 22 LEADER II -toimintaryhmää, jotka aloittivat toimintansa 1997. Leader-toimintatapa päätettiin vuonna 1997 valtavirtaistaa (mainstreaming) LEADER II-toimintaa laajemmalle. Vuoden 1997 lopulla toiminnan aloittivat kansallisesti rahoitetut (Maatilatalouden kehittämisrahasto) 26 POMO-toimintaryhmää (Paikallisen omaehtoisuuden ohjelma). LEADER II ja POMO-toimintaryhmät kattoivat kaksi kolmasosaa Suomen maaseutualueista.

Ohjelmakaudelle 2000-2006 tavoitteena oli Leader-toimintatavan levittäminen kaikille Suomen maaseutualueille. LEADER+-yhteisöaloiteohjelmasta rahoituksen sai 25 toimintaryhmää. Kansallisesta POMO+-ohjelmasta rahoitettiin seitsemää toimintaryhmää. 19 toimintaryhmää sain rahoituksen ALMA-ohjelmasta ja 5 toimintaryhmää tavoite 1 -ohjelmista. Yhtä toimintaryhmää rahoitettiin sekä ALMA- että tavoite 1-ohjelmasta.

Vuonna 2006 Manner-Suomen alueella toimi 58 paikallista toimintaryhmää, jotka ovat vakiinnuttaneet asemansa alueensa kehittäjinä. Toimintaryhmien toimialueet kattavat lähes kaikki maaseudun 2,4 miljoonaa asukasta, joka on 47 % koko maan asukkaista. Toimintaryhmät kattavat 419 kuntaa. Toimintaryhmissä työskentelee keskimäärin 1,8 henkilöä. Toimintaryhmät rahoittivat ohjelmakaudella 2000-2006 noin 7 000 hanketta.

Maaseudun kulttuuri

Maaseudun kulttuuri on maaseudun kehittämisen voimavara. Hyvin hoidettu kulttuuriympäristö ja -maisema vaikuttavat maaseudun asukkaiden hyvinvointiin. Maaseudun kulttuuri paitsi vahvistaessaan asukkaiden identiteettiä myös luo edellytyksiä omaleimaiselle yritystoiminnalle ja tuotekehittelylle. Tämä ilmenee erityisesti matkailussa sekä käsi- ja taideteollisuudessa, joista on muodostunut maaseudulle merkittäviä toimeentulon lähteitä.

Kulttuurin rooli ja merkitys on jatkuvasti vahvistumassa. Se vahvistaa yhteisöjen sosiaalista pääomaa eli luottamukseen ja sosiaalisiin verkostoihin pohjautuvaa kykyä toimia yhteisten päämäärien hyväksi. Kulttuurin keinoin yhteisöjen elinvoima ja yhteenkuuluvuus vahvistuvat, mikä voi lisätä myös alueen taloudellista menestymistä ja antaa mahdollisuuksia yrittäjille. Osaamisen, luovuuden ja omaleimaisen kulttuurin löytämisen avulla maaseudulle voidaan luoda uutta elinkeinotoimintaa, synnyttää työpaikkoja sekä vahvistaa alueiden elinvoimaisuutta. Maaseudun vahvoja kulttuuriyrittäjyyden aloja ovat mm. käsi- ja

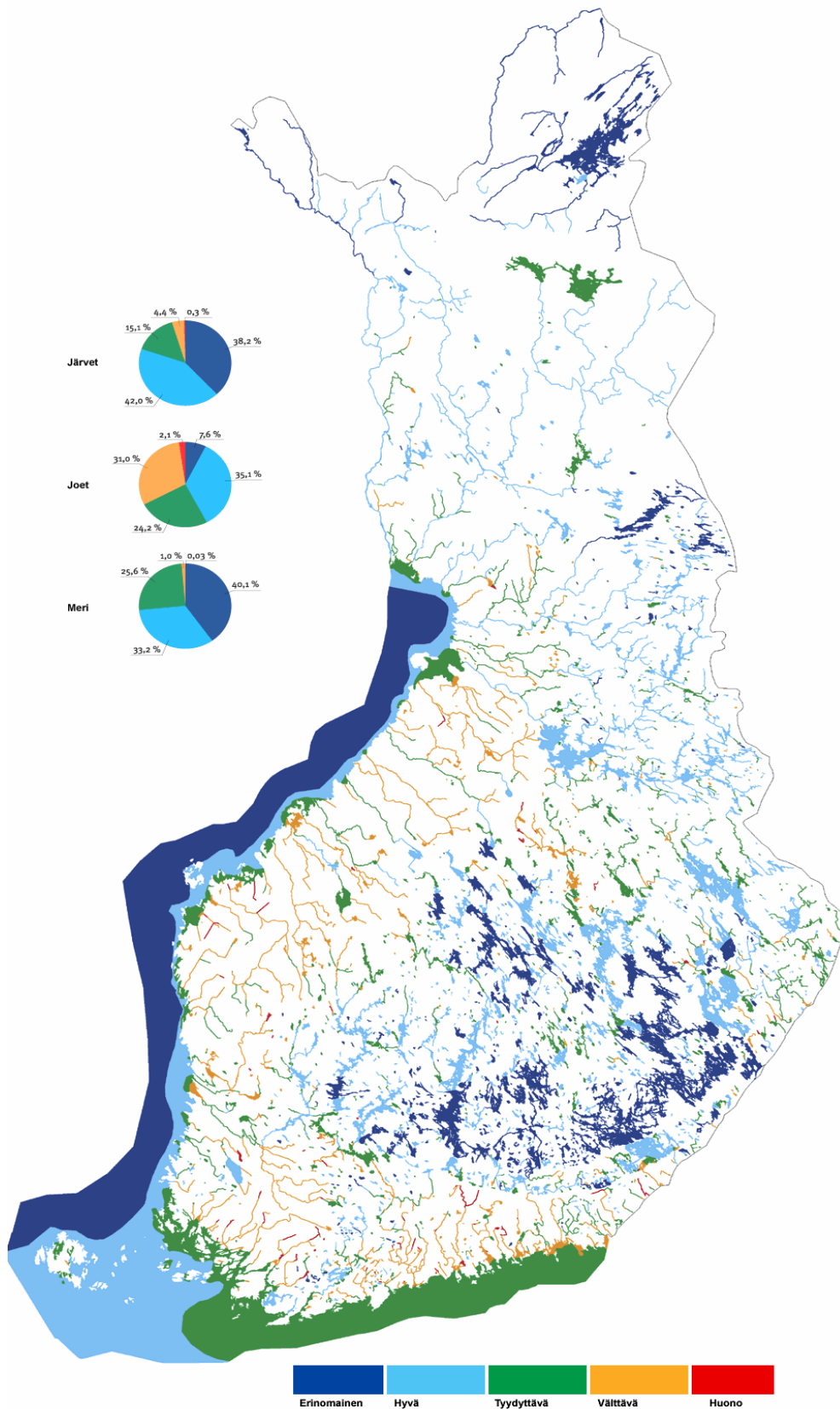
taideteollisuus, tapahtumien järjestäminen, kulttuuri-, luonto- ja elämysmatkailu sekä sisällön tuottaminen. Kulttuurisidonnaisessa yritystoiminnassa yhdistyvät sekä kulttuuriosaaminen että liiketoiminta.

3.1.3 Ympäristön tila

Vesivarat

Suomen runsaat vesistöt ja saaristot ovat ainutlaatuisia Euroopassa. Sisävesien pinta-ala 33 500 km² on noin 10 % kokonaispinta-alasta. Yli viiden aarin suuruisia järviä ja lampia on lähes 200 000 ja yli hehtaarin suuruisia noin 56 000. Vesivaroilla on suuri taloudellinen ja yhteiskunnallinen merkitys ja ne ovat erityisen merkittäviä vapaa-ajantoiminnoille ja matkailulle. Sisävesien osuus on suurin maan keski- ja itäosissa. Järvet ovat pääasiassa pieniä ja matalia, joten niiden vesitilavuus on pieni. Rannikkoalueilla joet ovat kesällä vähävetisiä, mutta keväällä lumen sulaessa ja syksyllä syyssateiden aikaan jokien virtaamat ovat suuret ja tulvia esiintyy usein. Joet laskevat mataliin merenlahtiin. Merialueella on paljon rannikkoa, joka on laajojen saaristoalueiden takia sulkeutunutta.

Vesien yleinen käyttökelpoisuusluokitus kuvaa keskimääräistä veden laatua sekä soveltuvuutta vedenhankintaan, kalavesiksi ja virkistyskäyttöön. Vuosien 2000-2003 vedenlaatutietojen perusteella 80 % luokitellusta järivialasta ja 73 % merialueesta oli laadultaan erinomaista tai hyvää (kuvio 3.3.). Jokien laatu oli heikompi kuin järvien. Monien jokien virtaamat ovat myös varsin pieniä, minkä takia ne ovat hyvin herkkiä kuormituksen vaikutuksille. Vesien tilaan vaikuttavat kuormituksen ohella myös sääolojen ja vesimäärien vaihtelut. Järvien aikainen jäätyminen ja jään alla talvella alhaalla oleva vedenpinta aiheuttavat ajoittain hapen vajausta. Sinilevien runsas esiintyminen viime vuosina on estänyt vesistöjen käyttöä vedenhankintaan ja virkistykseen sekä haitannut kalastusta.

Copyright Alueelliset ympäristökeskukset ja Suomen ympäristökeskus (SYKE)

Kuvio 3.3. Järvien, jokien ja merialueen vedenlaatu 2003 (Suomen ympäristökeskus 2006)

Vesivarat ovat Suomessa runsaat, mutta niiden määrä tarpeeseen nähden vaihtelee kuitenkin alueellisesti. Talousvettä otetaan asutuskeskusten ulkopuolella myös omista kaivoista, joiden veden laatu vaihtelee. Suurin

sallittu veden nitraattipitoisuus Suomessa on korkeintaan 25 mg/l neuvoston juomavesidirektiivin (98/83/EY) salliessa kaksinkertaisen pitoisuuden. Vain 0,4 % tarkastetuista näytteistä nitraattipitoisuus on ollut yli sallitun 25 mg/l. Kohonneita pitoisuuksia on havaittu lukumääräisesti vähän ja ongelmat ovat paikallisia. Maa- ja metsätaloudella saattaa olla vaikutusta kohonneisiin pitoisuuksiin, mutta maa- ja metsätaloutta ei pidetä kovin tärkeinä laadun uhkatekijöinä Suomen luokitelluille pohjavesivaroille.

Itämeri on lähes suljettu, matala ja kylmä murtovesiallas. Näiden ominaisuuksien johdosta Itämeri on haavoittuvainen ja sen vakavin ongelma on rehevöityminen. Suomenlahden kuormitukseen vaikuttavat oleellisesti myös naapurimaista tulevat päästöt, mutta sisävesien ja rannikkovesien tilaan vaikuttavat alueen omat kuormituslähteet. Maataloudesta peräisin olevan kuormituksen vaikutus näkyy selvimmin Saaristomerellä, Etelä-Suomen jokivesistöissä ja Suomenlahdella (kuvio 3.3). Sokkeloiset ja matalat Suomenlahden pohjoiset rannikkovedet ovat erittäin herkkiä rehevöitymään verrattuna eteläisen rannikon jyrkkiin ja avoimiin rantoihin, jotka kestävät kymmeniä kertoja enemmän rehevöitymistä kuin Suomen puoleiset rannikkovedet. Haja-asutuksen ja maatalouden aiheuttaman ravinnekuormituksen vähentäminen on lähivuosien suurin haaste. Saaristomeren tilaan vaikuttaa lisäksi melko laaja kalankasvatus.

Rehevöitymisen lisäksi Suomen maatalousvaltaisen rannikkovyöhykkeen jokien valuma-alueilla ja suistoalueilla on esiintynyt poikkeuksellisen happamia vesiä, jotka ovat johtaneet mm. kalakuolemiin. Happamuuden alkuperäinen syy on se, että Itämeren rannikkovyöhykkeen maa-alueet sisältävät korkeita pitoisuuksia pelkistynyttä rikkiä (sulfiideja). Tämä on seurausta Itämeressä vuosituhansien aikaisesta liukoisen raudan ja sulfaattimuodossa olleen rikin kerrostumisesta rantavesiin. Tästä sedimentoituneesta liejusavesta maankohoamisen myötä metallipitoiset, pelkistyneet sulfidikerrostumat hapettuvat joutuessaan ilman kanssa tekemisiin, jolloin niistä kehittyy erittäin happamia maita, joita yleisesti kutsutaan happamiksi sulfaattimaiksi. Näistä maista vapautuu läpivirtaavan veden mukana happamuutta ja metalleja. Maankuivatus, esimerkiksi peltojen ojitus, lisää ilmiötä.

Maatalous on merkittävä vesistöjen kuormittaja varsinkin fosforin ja typen osalta. Maatalouden osuus ihmistoiminnasta peräisin olevasta fosforikuormituksesta on 63 % ja typpikuormituksesta 51 % (Suomen ympäristökeskus 2005). Tilanne on hitaasti paranemassa osin maatalouden ympäristötuen ansiosta. Pientareiden ja suojakaistojen määrät ovat kasvaneet, ja myös suojavyöhykkeiden perustamiseen ympäristötuen merkitys on ollut erittäin suuri. Pienillä valuma-alueilla ja maatalouden kuormittamisissa joissa ravinnevirtaamat eivät ole kuitenkaan pienentyneet. Väkilannoitteiden ja karjanlannan sisältämää fosforia on kertynyt viljelysmaille aina 1980-luvulta asti kasvaneen lannoituksen takia. Karjanlannan suuret fosforimäärät aiheuttavat tilakohtaisesti lannan sijoitusongelmia.

Valtioneuvoston vuonna 1998 hyväksymässä Vesiensuojelun tavoitteet vuoteen 2005 -ohjelmassa oli tavoitteena, että Itämeren ja sisämaan pintavesien tila ei huonone ihmisen toimien seurauksena ja että haitallisesti muuttuneiden vesien tila paranee. Tämä tavoite ei ole toteutunut kaikilta osin. Monien sisä- ja rannikkovesien rehevöityminen on lisääntynyt, mistä aiheutuu haittoja erityisesti Suomenlahden ja Saaristomeren vesien käytölle ja vesiluonnolle. Edellä mainitun tavoiteohjelman lisäksi valtioneuvosto hyväksyi vuonna 2002 Suomen Itämeren suojeluohjelman, johon liittyvä Itämeren ja sisävesien suojelun toimenpideohjelma hyväksyttiin vuonna 2005. Valtioneuvoston periaatepäätöksessä Vesiensuojelun suuntaviivat vuoteen 2015 maatalouden ravinnekuormituksen vähentäminen on avainasemassa. Se on laadittu ohjaamaan vesiensuojelua jo asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi sekä vastaamaan aiempien ohjelmien jälkeen esille tulleisiin vesiensuojelun uusiin haasteisiin. Periaatepäätöksen tavoitteeksi on asetettu, että maatalouden kuormitus vähenisi kolmanneksella vuoteen 2015 mennessä verrattuna vuosien 2001-2005 kuormitukseen. Keskeisenä keinona siinä on maatalouden ympäristötukijärjestelmän toimeenpano. Ympäristötuen toimia on tarpeen kohdentaa nykyistä paremmin vesiensuojelun ongelma-alueille. Peltoviljelyn ravinnepestäjä pienennetään eroosiota vähentävillä toimilla ja viljelytapoja kehittämällä. Lannoitteiden käyttöä vähennetään ja tarkennetaan erityisesti pelloilla, joiden ravinnetaso on korkea. Viljelyalueiden kasvipeitteisyyttä sekä suojavyöhykkeiden ja kosteikkojen määrää lisätään kohdennetusti. Edistetään karjanlannan hyötykäyttöä ja selvitetään lannan varastoinnin ja käsittelyn parantamista. Hyviä käytäntöjä edistävää koulutusta ja neuvontaa jatketaan ja kehitetään. Olemassa olevien keinojen soveltamiseen ja kohdentamiseen liittyviä tarpeita sekä uusia ohjauskeinoja tulee selvittää täydentämään ympäristötuen keinoja.

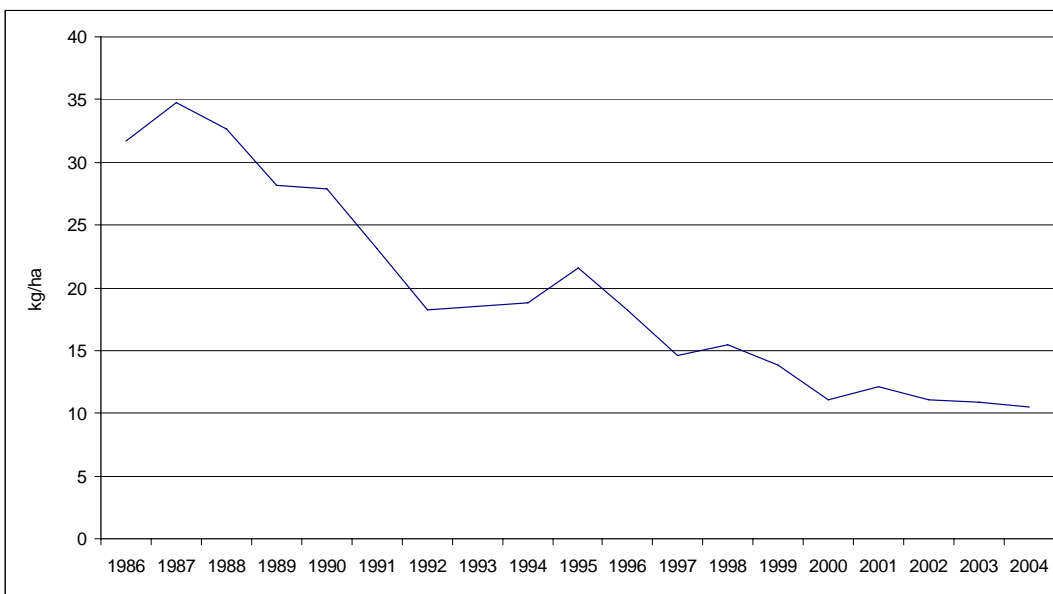
Maatalouden vesistökuormitusta voidaan tarkastella käyttäen mittareina typpitasetta ja fosforitasetta. Näissä mittareissa näkyvät ensimmäisenä maatalouden tuotantotavoissa ja ravinteiden käytössä tapahtuvat muutokset, jotka pitemmällä aikavälillä vaikuttavat maatalouden vesistökuormitukseen.

Typpitase on peltoon tulevan ja sieltä lähtevän typpimäärän erotus. Se kertoo maahan kasvukauden jälkeen jääneestä typestä, jolla on riski huuhtoutua vesistöihin. Peltujen typpitase koko maan tasolla on alentunut kymmenen vuoden aikana 46 %. Typpitaseissa on ollut alueellista vaihtelua viimeisin kymmenen vuoden aikana. Taseet ovat pienentyneet selvimmin kasvintuotantoon ja vähiten kotieläintuotantoon keskittyneillä alueilla, joilla karjanlannan sisältämällä typellä on suuri vaikutus taseeseen.

Kuvio 3.4 Valtakunnallinen typpitase (peltotase) 2005 (MTT)

Fosforikuormitusriskiin vaikuttavat viljelymaan heppoliukoisen fosforin pitoisuus ja eroosio. Eroosiota torjuvat toimenpiteet ovat vähentäneet eroosioaineksesta vapautuvan fosforin kulkeutumista vesistöön.

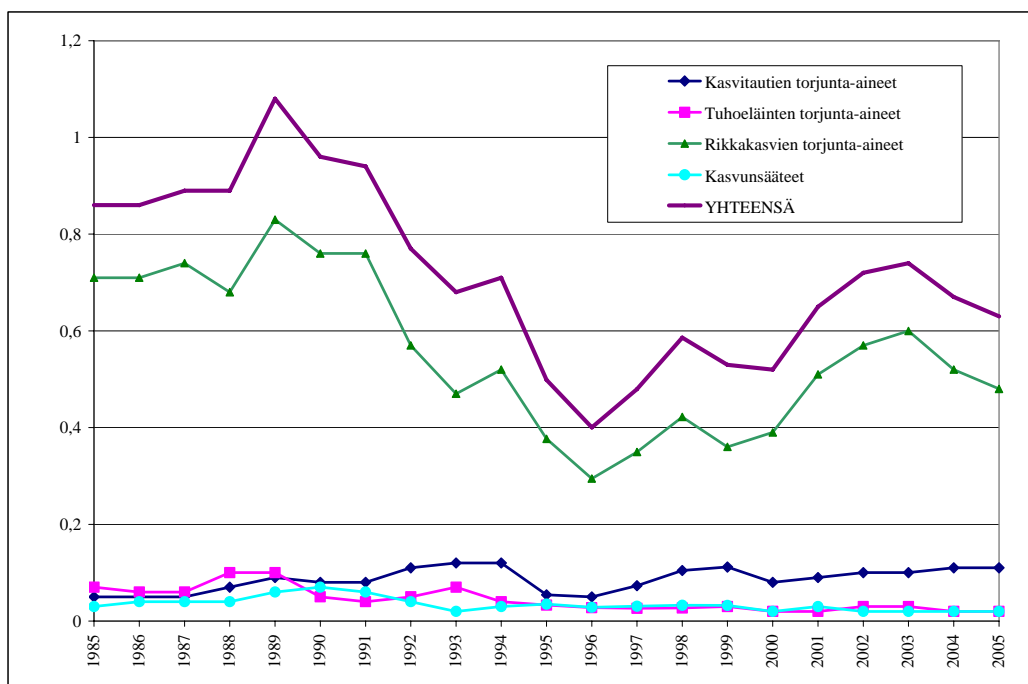
Kuvio 3.5 Valtakunnallinen fosforitase (peltotase) 2005 (MTT)

Metsätalous aiheuttaa vesistöjen fosforikuormituksesta noin 8 % ja typpikuormituksesta noin 5 %. Sen aiheuttama fosforikuormitus on vähentynyt vuoden 1993 tasosta 30-56 % ja typpikuormitus 8-24 %. Metsätaloudessa on pääsääntöisesti luovuttu järeistä maanmuokkausmenetelmistä, mutta tietyt menetelmät kuten säätöauraus ja mätästys voivat aiheuttaa vesistövaikutuksia. Puolet Suomen suoalasta on ojitettu metsätalouden tarpeisiin. Oulun läänin eteläpuolisessa osassa maata ojitustase on noin 80 % (Hilden, ym. 2005). Nykyisin ojitustoiminta keskittyy vanhojen ojitusalueiden kunnostamiseen. Oikein tehdyillä menetelmillä kiintoaineet pystytään pidättämään kunnostusojitusalueelle. Tällaisia menetelmiä ovat esimerkiksi kuivatusojien lietekuopat, kaivu- ja perkauskatkat, laskeutusaltaat, pinta-valutuskentät, pohjapadot, settipadot ja kosteikot, jotka on mitoitettu kunnostusojitushankkeen valuma-alueen pinta-alan tai valumavesien määrän perusteella. Lisäksi otetaan huomioon alueen eroosioherkkyys ja alueen topografia.

EU:n nitraattidirektiivin (91/676/ETY) tavoitteena on suojella vesistöjä maataloudesta peräisin olevien nitraattien aiheuttamalta pilaantumiselta. Koko Suomi on luokiteltu direktiivin mukaiseksi nitraattiherkäksi alueeksi. Valtioneuvosto on 9.11.2000 antanut asetuksen (931/2000), jolla nitraattidirektiivin vaatimukset pannaan täytäntöön.

Maataloudessa käytettyjä kasvinsuojeluaineita on löytynyt Suomen vesistöistä erittäin harvoin. Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskuksen tutkimusten mukaan keskimäärin 0,1-1 % käytetyistä aineista huuhtoutuu pintavalunnan mukana vesistöihin. Kun suurin osa huuhtoutumista tapahtuu kevätkauna ja samanaikaisesti vesimäärät ovat suuria, on pienten pitoisuuksien havaitseminen vaikeaa. Kasvinsuojeluaineiden käyttö väheni vuoteen 1999 asti, minkä jälkeen myyntimäärät ovat lisääntyneet. Syynä siihen on ollut mm. nurmialan korvautuminen viljalla. Myös viljelymenetelmien muutosten seurauksena kevennetty muokkaus ja suorakylvö ovat lisääntyneet, mikä on lisännyt kestonikkakasvien esiintymistä ja torjunta-aineiden käyttötarvetta. Samoin pienannosaineiden käyttöä on korvattu aineilla, joissa annostus on litroja/ha (pienannosaineet gr/ha), esim. MCPA-valmisteet. Glyfosaattivalmisteiden hintojen lasku on lisännyt niiden käyttöä. Samoin jos pientareita ja suojakaistoja ei niitetä, siemenlevitteiset rikkakasvit leviävät lohkon muille osille. Rehun laatuvaatimukset ovat lisänneet torjunta-aineiden käyttöä rehuviljoilla sääolosuhteiltaan huonoina vuosina, jolloin ilman torjunta-aineita on vaikea tuottaa kauppakelpoista rehuviljaa. Viljelykierron käyttö torjunnassa on ollut vähäistä tavanomaisella kasvinviljelytilalla.

Vuonna 2000 voimaan tulleen Euroopan parlamentin ja neuvoston yhteisön vesipolitiikan puitteista annetun direktiivin (2000/60/EY) tarkoituksena on yhtenäistää vesiensuojelua Euroopassa. Tavoitteena on saavuttaa pintavesien hyvä ekologinen tila ja pohjavesien hyvä kemiallinen ja määrällinen tila koko EU:n alueella vuoteen 2015 mennessä. Vesipolitiikan puitedirektiivin toimeenpanoa, tietojen kokoamista, suunnittelua ja raportointia varten Suomeen on perustettu viisi vesienhoitoaluetta. Ahvenanmaan maakunta muodostaa lisäksi oman vesienhoitoalueen. Laki vesienhoidon järjestämisestä (1299/2004) asettaa uusia haasteita maa- ja metsätalouden vesiensuojelulle osana vesistöaluekohtaista vesienhoidon suunnittelua. Vesienhoitoalueille laaditaan vesienhoitosuunnitelmat ja niihin liittyvät toimenpideohjelmat vuoteen 2009 mennessä.

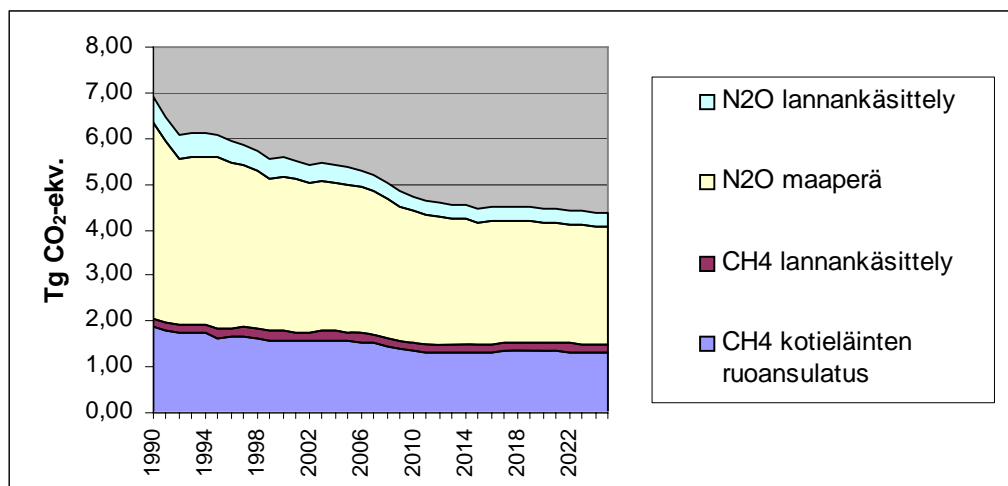
Kuvio 3.6. Kasvinsuojeluaineiden käyttö koko viljelyalaa kohti (kg/ha) (Elintarviketurvallisuusvirasto 2006).

Ilma

Maatalous vaikuttaa paikallisesti ilman laatuun ammoniakkipäästöjen kautta. Viimeisten 25 vuoden aikana ammoniakkipäästöt ovat kuitenkin vähentyneet muuttuneiden lannan käsittelykäytäntöjen sekä eläinmäärän vähenemisen vuoksi. Päästöjen kokonaismäärän odotetaan edelleen laskevan vähenevien eläinmäärien seurauksena. Suomen ammoniakkipäästöt olivat vuonna 2004 yhteensä noin 33 000 tonnia, mistä maatalouden osuus oli 32 000 tonnia. Vuonna 2010 Suomen päästökatto on 31 000 tonnia, josta maatalouden osuus olisi noin 30 000 tonnia. Lisäksi EU:n ilman pilaantumista koskeva teemakohtainen strategia vuodelta 2005 edellyttää, että maatalouden ammoniakkipäästöjä pitää vähentää 27 prosentilla vuoden 2000 päästöistä vuoteen 2020 mennessä.

Maatalouden tärkeimmät kasvihuonekaasut ovat dityppioksidi, metaani ja hiilidioksidi. Päästöjä syntyy maatalousmaassa, lannankäsittelyn seurauksena sekä kotieläinten ruoansulatuskanavissa. Maatalousmaiden hiilidioksidin päästölähteitä ovat kivennäis- ja eloperäisten maiden viljely sekä kalkitus. On arvioitu, että Suomessa maatalouden nykyisistä päästöistä noin kolmannes on peräisin eloperäisiltä viljelymailta. Eloperäisiä maita on viljelyksessä noin 60 000 ja multamaita noin 240 000 hehtaaria. Metsien ja suoalueiden raivaus pelloksi aiheuttaa osaltaan hiilidioksidipäästöjä.

Suomen kasvihuonekaasujen päästöt olivat Tilastokeskuksen (keväällä 2006) tarkentaman laskelman mukaan vuonna 1990 yhteensä 71,1 miljoonaa yhteismitallista hiilidioksiditonnia (CO_2 ekv.) vastaava määrä, josta maatalouden osuus oli 7,1 Tg CO_2 eli 10 % (luku ei sisällä maatalousmaan hiilidioksidipäästöjä). Maatalouden kasvihuonekaasujen päästöt ovat vähentyneet viime vuosina. Ne olivat 5,6 Tg CO_2 (luku ei sisällä maatalousmaan hiilidioksidipäästöjä) vuonna 2005. Suomen kokonaispäästöt olivat vuonna 2005 69,3 miljoonaa yhteismitallista hiilidioksiditonnia (CO_2 ekv.). Maatalous oli vuonna 2005 energiasektorin ja teollisuuden prosessien jälkeen kolmanneksi suurin kasvihuonekaasujen lähde Suomessa.

Kuvio 3.7. Maatalouden kasvihuonekaasupäästöjen arvioitu kehitys ¹

Suomessa kasvihuonekaasujen ja ammoniakkipäästöjen vähentäminen on sopeutettu erilaisiin toimintasuunnitelmiin ja aloitteisiin. Näiden suunnitelmien toimeenpano edesauttaa Suomea saavuttamaan kansainväliset ja EU:n tavoitteet (valtiosta toiseen tapahtuvaa ilman epäpuhtauksien kaukokulkeutumista koskevan yleissopimuksen ns. kaukokulkeutumis sopimus SopS 15/1983 ja sen hyvät menettelytavat ammoniakkipäästöjen osalta sekä Kioton pöytäkirjan sitoumukset).

Maankäyttö, maankäytön muutokset ja metsätalous (ns. LULUCF-sektori) toimii kasvihuonekaasujen nettonieluna, sillä kasvihuonekaasujen poistot ilmakehästä ylittävät päästöt. Suurin osa kasvihuonekaasujen poistoista tulee metsän kasvusta, kun puuston määrän kasvu ylittää vuosittaisen korjuun ja luonnollisen poistuman. Puuston kasvu on viime vuosien aikana lisääntynyt Suomessa. Vuosittainen vaihtelu on huomattava, mutta nykyisin LULUCF -sektori sitoo noin 20 % muiden sektoreiden vuosittaisista kasvihuonekaasupäästöistä.

Ilmastomuutoksen vaikutuksia maatalouteen

Ilmastomuutoksen arvioidaan tuovan muutoksia maatalouden harjoittamiseen. Kohoava lämpötila ja lisääntyvät sademäärät voivat muuttaa maaperän ravinnetaloutta ja rakennetta. Lämpötilan ja kosteuden kasvaessa orgaanisen aineksen hajoaminen kiihtyy. Eroosion sekä ravinteiden vapautumisen ja huuhtoutumisen riski kasvaa. Varsinkin Etelä-Suomessa yleisten savimaiden tiivistyminen voi lisääntyä ja viljely vaikeutua, mikäli routakausi lyhenee. Ilmaston lämpeneminen voi lisätä kasvien kuivuus- ja kuumuusstressiä kasvukaudella ja kasvien talvehtiminen Etelä-Suomessa voi heikentyä, kun lumen syvyys pienenee.

Tuhohyönteiset hyötyvät lämpimämmästä ilmastosta ja pidemmästä kasvukaudesta. Kasvitautiepidemioiden, erityisesti erilaisten sienien ja homeiden sekä perunaruton riski voi kasvaa. Niiden lisäksi rikkakasveja saattaa esiintyä enemmän. Viljan viljelyyn soveltuvan alueen raja voi siirtyä pohjoisemmaksi. Vilja-, nurmi- ja juurikasvien sadon laatu voi heikentyä korjuuajan märkyyden vuoksi, mikä aiheuttaa viljoilla tähkäidäntää ja lakoutumista. Pelloilla seisova vesi voi vaikeuttaa puintia. Puutarhatuotannon odotetaan hyötyvän merkittävästi ilmastomuutoksesta.

Laidunkausi voi pidentyä. Tämä parantaisi eläinten hyvinvointia, mikäli laidunnusta lisättäisiin. Eläintautien riski saattaisi kasvaa.

¹ Maatalouden kasvihuonekaasupäästöjen arvioitu kehitys ns. With Measures-skenaariossa vuoteen 2025 (ei sisällä maaperän CO₂-päästöjä), (Perälä ym. 2004). Maatalouden ns. "With Measures" -skenaario (CAP-reformi -skenaario) noudattaa kesäkuussa 2003 toteutettua EU:n yhteisen maatalouspolitiikan uudistusta.

Ilmastomuutoksella arvioidaan olevan vaikutusta myös luonnon monimuotoisuuteen. Selvimmin ilmaston muuttuminen vaikuttaa lajeihin, jotka kykenevät siirtymään nopeasti. Suomessa levinneisyysalueiden muutoksia on todettu jo mm. monilla perhoslajeilla. Monien tähän asti Etelä-Suomessa tavattujen lajien levinneisyysalue laajenee kohti pohjoista ja koillista. Mikäli lämpötilan nousu jatkuu tarpeeksi voimakkaana, osa pohjoisen Suomen lajeista taantuu väistämättä niille sopivien elinympäristöjen vähentyessä ja jotkut lajit ovat vaarassa kadota kokonaan. Pohjoiset ekosysteemit ovat luonnon monimuotoisuudeltaan ja eliölajistoltaan niukempia kuin monet eteläisemmät alueet. Ne kykenevät sopeutumaan huominkin ja ovat rakenteeltaan ja monimuotoisuudeltaan yksikertaisempia, joten niiden puskurikyky on vähäisempi kuin eteläisten monilajisten ekosysteemien. Myös ankara ilmasto vaikuttaa niiden sopeutumiskykyyn ja ne ovat haavoittuvia luonnonilmiöiden epäsäännöllisille vaihteluille ja lajiston muutoksille. Ekosysteemien ja eliöyhteisöjen kykyä sopeutua ilmastomuutokseen voidaan edistää muun muassa ylläpitämällä ja palauttamalla alkuperäisiä monimuotoisia elinympäristöjä.

Uusien teknologioiden ja viljelymenetelmien omaksumista sekä maatalouden monipuolistamista on tarpeen tukea. Maatalouden vesistökuormituksen hallitsemiseksi muuttuvissa olosuhteissa tulee vesiensuojelukeinoja arvioida lisääntyneen ravinteiden huuhtoutumisen kannalta ja tuhoeläinten ja kasvitautilien ennalta ehkäisyyn tulisi varautua. Erityisen tärkeää ilmaston muuttuessa on peltojen yleisen kasvukunnon ylläpito. Ilmastomuutoksen negatiivisia vaikutuksia maaperään voidaan pienentää kehittämällä viljelytapoja, esim. ravinteiden huuhtoutumista maaperästä voidaan estää monivuotisten kasvien viljelyllä, peltojen talviaikaisella kasvipeitteisyydellä ja kerääjäkasveilla sekä suojavyöhykkeillä. Maan rakennetta voidaan parantaa kyntämällä oljet maahan, keventämällä muokkausta ja suorakylvöllä.

Maaperä

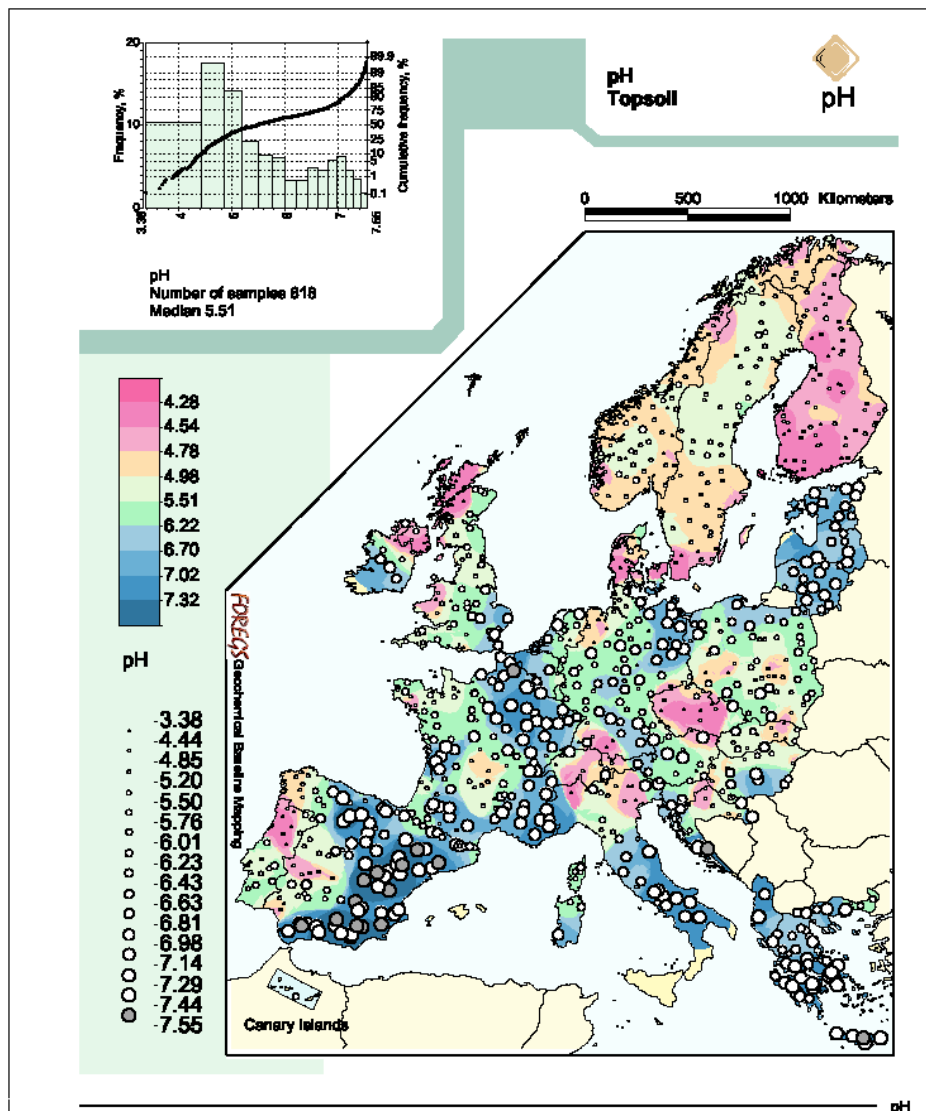
Suomen maatalousmaan ominaispiirteitä ovat suuri orgaanisen aineksen määrä, vähäinen ravinnepitoisuus sekä maaperän happamuus. Orgaaniset maalajit, turve ja multa ovat Suomessa yleisiä. Viljelyksessä olevista pelloista kolmannes on savimaalajeja. Suurimpia maaperään liittyviä uhkia ovat eroosio, tiivistyminen sekä orgaanisen aineksen ja biologisen monimuotoisuuden vähentyminen.

Suomessa tuulierooosio ei ole merkittävä ongelma, koska maan pinta-alasta suuri osa on pysyvästi kasvillisuuden peitossa. Peltojen osuus maa-alasta on pieni (vrt. metsäala noin 25-26 milj. ha; peltoala 2,2 milj. ha, mikä on vain 8,9 % koko maan pinta-alasta). Eroosio on lähinnä veden aiheuttamaa ja koskee etupäässä maataloutta. Keskimääräinen eroosio pellolta on 600 kg/ha vuodessa. Sen suuruuteen vaikuttavat erityisesti pellon kaltevuus, muokkauksen ajankohta ja intensiivisyys, kasvipeitteisyys, kasvilaji ja maalaji. Pienimmillään eroosio on tasaisella nurmikasvillisuuden peittämällä pellolla (100 kg/ha vuodessa) ja enimmillään jyrkillä pelloilla, jotka on kynnetyt syksyllä (3000 kg/ha vuodessa). Eroosio on erityisesti vesiensuojeluongelma, koska kiintoaineksen mukana liikkuu ravinteita, erityisesti fosforia. Suomelle tyypilliset karkeat kivennäismaat ovat erityisen alttiita huuhtoutumiselle. Lumen sulamisen ja syksyn runsaiden sateiden aiheuttama huuhtoutuma kuljettaa ravinteita, kalsiumia ja magnesiumia maahiukkasten mukana pelloilta pois ja muokkauskerroksesta alapuolisiin maakerroksiin, ja ne kulkeutuvat kuivatusvesien mukana lopulta kokonaan pois maaprofiilista. Savimaiden eroosiokysymys on todettu merkittäväksi, vaikka savimaita ei ole aiemmin pidetty yhtä eroosioherkkinä kuin karkeampia maita. Keskeisinä käytännön toimina maatalouden eroosion torjunnassa ovat muokkauksen keventäminen ja kasvipeitteisyyden lisääminen kasvukauden ulkopuolella (syksystä kevääseen) sekä suojavyöhykkeiden ja kosteikkojen perustaminen. Savimaiden maahiukkasten eroosiota voidaan vähentää kalkituksella. Lisäksi kalkitus parantaa maan fosforin käyttökelpoisuutta kasveille eli fosforia siirtyy maassa labiilimpaan muotoon ja päästöt vesistöihin vähenevät.

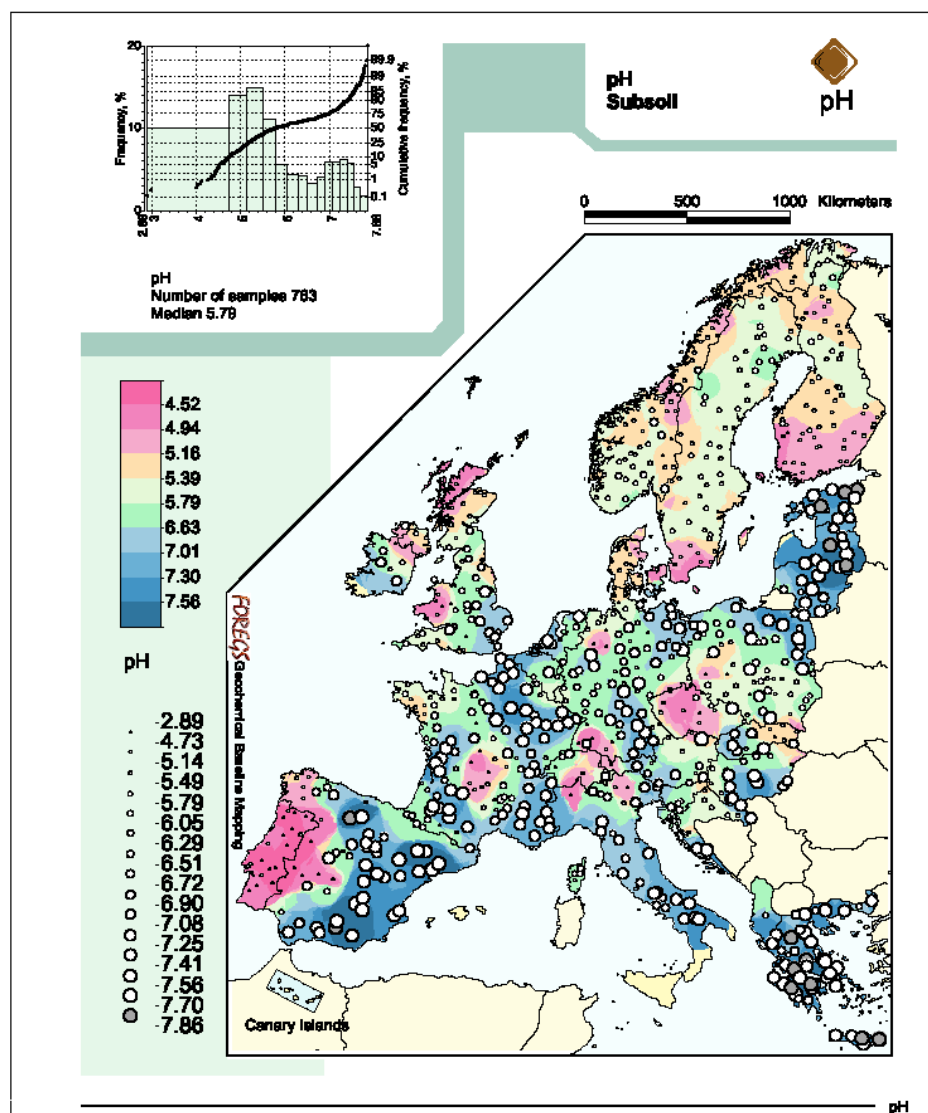
Maaperä Suomessa on luontaisesti hapanta. Pintamaan pH on alhainen koko Suomessa ja pohjamaan maaperän pH on Etelä-Suomessa erittäin alhainen (kuviot 3.8. ja 3.9.). Peltomaiden keskimääräinen viljavuustutkimuksessa määritetty pH-luku on noin 5,8 ja vaihteluväli muokkauskerroksessa on 4,28–4,98. Maaperä sisältää luontaisesti hyvin vähän kalkkikiveä. Maa-aines koostuu pääasiassa mannerjäätikön happamista kivilajeista murskaamasta aineksesta, josta ei juuri liukene kalsiumia ja magnesiumia. Happamuus vaihtelee maalajeittain; alhaisimmat pH-luvut mitataan yleensä rahkaturpeesta ja korkeammat

hietasavista. Lähinnä Pohjanlahteen laskevien vesistöjen valuma-alueella on paljon happamia sulfaattimaita. Happamissa sulfaattimaissa on rautasulfidia, joka peltojen kuivatuksen yhteydessä hapettuu rikkihapoksi aiheuttaen maaperän ja vesistöjen happamoitumista.

Maan orgaanisen aineksen pitoisuus on tärkeä peltojen kasvukunnon kannalta. Viimeaikaisissa tutkimuksissa on saatu viitteitä siitä, että orgaanisen aineksen pitoisuus peltomaissa olisi pienemässä. MTT:n pitkäaikaisseurantaan aikavälillä 1987-1998 kuuluneiden runsaan 700 lohkon orgaanisen hiilen pitoisuus laski 8 % ja maa-aineksen tilavuuspaino nousi 5 %. Nämä ovat merkkejä orgaanisen aineksen häviämisestä ja maan tiivistymisestä, jota tutkimuksen mukaan näytti esiintyvän erityisesti savimailla ja eteläisillä alueilla. Peltomaa on tiivistynyt myös maatalouskoneiden painon lisääntymisen myötä. Yksi syy orgaanisen aineksen häviämiseen on maataloustuotannon alueellinen yksipuolistuminen. Kotieläintalous painottuu yhä harvemmille tiloille, jolloin karjanlannan levitys keskittyy yhä pienemmille aloille. Kasvinviljelytiloilla ei synny kotovaraista, eloperäistä maanparannusainetta eikä niillä viljellä nurmea, joka tuottaa maahan suuremman juurimassan kuin viljat. Myös muutokset muokkaus- ja kesannointimenetelmissä voivat vaikuttaa orgaanisen aineksen määrään. Maatalouden viljelykäytännöillä, käytettävien maatalouskoneiden painoilla, laidunnuskäytännöillä sekä ravinteiden huuhtoutumista vähentävällä kasvipeitteisyydellä voidaan myös estää eroosiota ja viljelymaan tiivistymistä.

Kuvio 3.8. Pintamaan pH on alhainen koko Suomessa.
(http://www.gtk.fi/publ/foregsatlas/maps/Topsoil/t_ph_edit.pdf)

Kuvio 3.9. Pohjamaan maaperän pH on Etelä-Suomessa alhainen.
(http://www.gtk.fi/publ/foregsatlas/maps/Subsoil/c_ph_edit.pdf)

Haitallisten raskasmetallien, kadmiumin, lyijyn, kromin ja nikkelin, helppoliukoiset pitoisuudet ovat viljavuustutkimusten mukaan Suomessa kansainvälisesti vertaillen alhaisia. Kadmiumpitoisuudet ovat pysyneet ennallaan vuoden 1980-luvun alusta lähtien, jolloin kadmiumia runsaasti sisältävistä lannoitteista luovuttiin. Liikenteen lyijypäästöjen vähenemisen myötä peltomaiden lyijypitoisuudet ovat viime vuosina laskeneet.

Luonnon monimuotoisuus

Luonnon monimuotoisuus on viime vuosikymmeninä vähentynyt asutuksen ja elinkeinotoiminnan seurauksena. Monimuotoisuuden vähenemisestä kärsivät erityisesti vanhojen metsien, lehtojen, perinteisesti viljeltyjen ja laidunnettujen elinympäristöjen, runsasravinteisten suotyyppien sekä luonnontilaisten pienvesien lajistot. Viimeisimmän Suomen lajien uhanalaisuusarvioinnin (2000) mukaan kaikkiaan noin 10 % Suomen eliölajeista on uhattuna. Uhanalaisista lajeista 37,5 % elää metsissä ja 28 % perinneympäristöissä.

turvaamisesta säädetään voimassa olevassa metsälaissa (1093/1996). Metsäluonnon monimuotoisuuden säilyttämiseksi ja luonnonhoidon edistämiseksi talousmetsissä on metsälaissa määritelty talousmetsien erityisen tärkeät elinympäristöt turvattavaksi. Vuonna 2004 päättyneen metsälakikohteiden kartoituksen mukaan erityisen tärkeitä elinympäristöjä on yksityismetsissä 75 000 hehtaaria, mikä vastaa noin 0,5 % yksityismetsien pinta-alasta. Erityisen tärkeiden elinympäristöjen turvaamisen lisäksi talousmetsissä on panostettu Etelä-Suomen metsien monimuotoisuusohjelman (METSO) mukaisiin vapaaehtoisen suojelun keinoihin kuten luonnonarvokauppaan, tarjouskilpailuun ja yhteistoimintaverkostoihin. Alueellista monimuotoisuutta on pyritty edistämään erilaisilla luonnonhoitohankkeilla.

Natura 2000

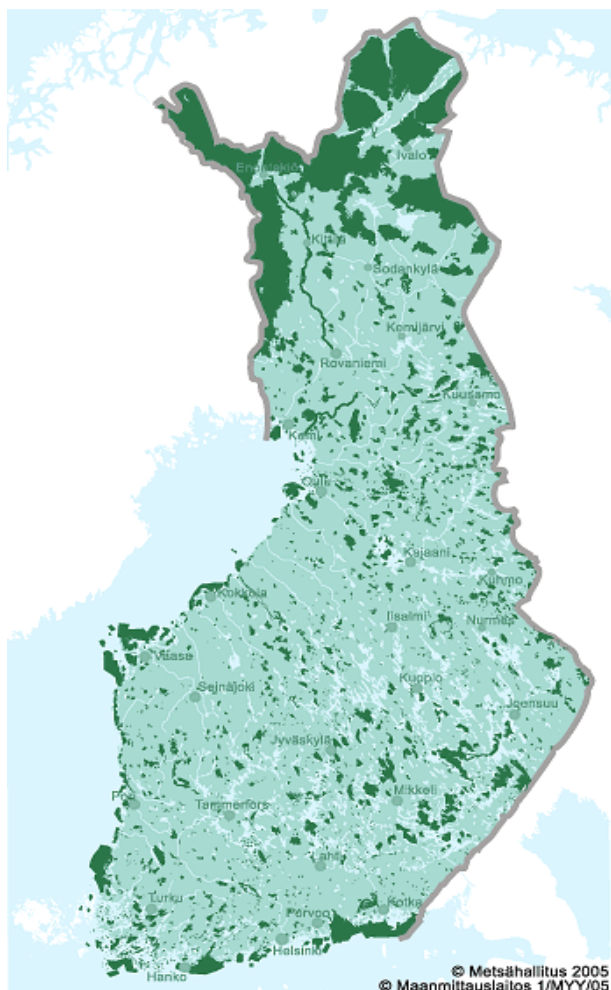
Luonnon monimuotoisuuden suojelussa EU:n tärkein väline on luonnonsuojeludirektiivit eli luontodirektiivin (92/43/ETY) ja lintudirektiivin (79/409/ETY) muodostama kokonaisuus, joihin Natura 2000 –verkosto perustuu.

Luontodirektiivin ensisijaisena tavoitteena on edistää luonnon monimuotoisuuden säilyttämistä ottaen huomioon taloudelliset, sosiaaliset, sivistykselliset ja alueelliset vaatimukset. Jäsenvaltioiden on perustettava erityisten suojelutoimien alueiden (ns. SAC-alueet) yhtenäinen eurooppalainen ekologinen verkosto Natura 2000, joka koostuu yhteisön tärkeinä pitämistä alueista (ns. SCI-alueet). Sen avulla varmistetaan direktiivin luontotyyppien ja lajien elinympäristöjen suotuisan suojelutason säilyttäminen ja tarvittaessa ennalleen saattaminen niiden luontaisella levinneisyysalueella. Natura 2000 -verkostoon kuuluvat myös jäsenmaiden lintudirektiivin säännösten mukaisesti luokittelemat erityiset suojelualueet (ns. SPA-alueet).

Suomen Natura-alueet ovat pääasiassa aiempia luonnonsuojelualueita, erämaa-alueita ja suojeluohjelmien kohteita. Verkostolla suojellaan myös sellaista luontoa, joka aiemmin on ollut heikommin suojeltua, esimerkiksi saariston ja rannikon vedenalaista luontoa, järviä, suuria jokia, pienvesiä, kallioita ja kulttuuriympäristöjä. Valtioneuvosto teki ensimmäisen päätöksen Euroopan unionille annetusta Suomen Natura 2000 -ehdotuksesta vuonna 1998. Ehdotusta täydennettiin vuosina 1999, 2002, 2004 ja 2005. Natura -alueilla on voimassa luonnonsuojelulain (1096/1996) Natura 2000 -verkostoa koskevat erityissäännökset, joiden mukaan hankkeilla ja suunnitelmilla ei saa merkittävästi heikentää niitä luonnonarvoja, joiden vuoksi alue on otettu Natura 2000 -verkostoon. Hankkeita ovat muun muassa erilaiset rakennusten, teiden, rautateiden, lentoasemien, satamien ja voimajohtojen rakennushankkeet, kaivoshankkeet, vesistöjärjestelyt ja ojitukset. Suunnitelmilla tarkoitetaan sekä rakennuslain mukaisia kaavoja että muita suunnitelmia, kuten esimerkiksi tiesuunnitelmia ja metsätalouteen liittyviä suunnitelmia. Poikkeustapauksissa hanke tai suunnitelma voidaan kuitenkin valtioneuvoston päätöksellä toteuttaa, jos hanke tai suunnitelma on toteutettava erittäin tärkeän yleisen edun kannalta pakottavasta syystä eikä vaihtoehtoisia ratkaisua ole. Jos alueella on kuitenkin luontodirektiivin liitteessä I tarkoitettu ensisijaisesti suojeltava luontotyyppi tai liitteessä II tarkoitettu ensisijaisesti suojeltava laji, on lisäksi edellytyksenä, että ihmisten terveyteen, yleiseen turvallisuuteen tai ympäristölle muualla koituviin erittäin merkittäviin suotuisiin vaikutuksiin liittyvä syy taikka muu erittäin tärkeän yleisen edun kannalta pakottava syy vaatii myönteistä ratkaisua. Viimeksi mainitussa tapauksessa asiasta on hankittava komission lausunto.

Suomen Natura 2000 –alueet on kuvattu kuviossa 3.10. Suurin osa Natura-alueista (97 %) on jo kansallisilla päätöksillä perustettuja luonnonsuojelualueita tai ne kuuluvat kansallisiin suojeluohjelmiin tai muilla tavoin suojeltuihin alueisiin. Natura-verkoston pinta-ala on noin 4,9 miljoonaa hehtaaria. Tästä noin 75 % eli noin 3,6 miljoonaa hehtaaria on maa-alueita. Suomen Natura-alueista on valtion omistamia alueita 78 % ja yksityisten omistamia alueita 22 %. Täysin suojeltujen metsäalueiden lisäksi metsätalouden piiriin jäävillä Natura 2000 -alueilla luonnonarvojen turvaaminen voi perustua metsälakiin, maa-aineslakiin tai maankäyttö- ja rakennuslakiin. Tällaisia alueita on yhteensä noin 100 000 ha, joista 30 000 hehtaaria on yksityisillä alueilla. Näiden alueiden monimuotoisuusarvojen turvaamista rahoitetaan kansallisesti kestävän metsätalouden rahoituslain nojalla. LIFE+ rahoituksen luonto- ja biodiversiteetti –osiolla tuetaan yhteisön luonto- ja biodiversiteettipolitiikan ja lainsäädännön toimeenpanoa, erityisesti lintu- ja luontodirektiivin sekä Natura 2000 –verkoston osalta. Nämä toimenpiteet tukevat ympäristötuella rahoitettavia maatalousalueiden

Natura 2000 –toimenpiteitä. Maatalousmaalla Natura 2000 -alueita on noin 5 500 hehtaaria 2 900 kohteessa (arvio, Ympäristöministeriö 2005), mikä on 0,35 % käytössä olevasta maatalousmaasta (Eurostat).

Kuvio 3.10. Suomen Natura 2000 –alueet.

Luontoarvoiltaan arvokkaat maatalousalueet

Luontoarvoiltaan arvokkaat maatalousalueet (ns. HNV-alueet, High Nature Value Farmland) on käsite, joka on viime aikoina esiintynyt runsaasti maataloutta ja biologista monimuotoisuutta käsittelevissä julkilausumissa ja päätelmissä. Luontoarvoiltaan arvokkailla maatalousalueilla tarkoitetaan lähinnä sellaisia alueita, joilla on suuri biodiversiteettiarvo ja maatalouden harjoittaminen on laajaperäistä. Suomen osalta tällaisia voisivat olla esim. maatalousympäristöjen arvokkaiksi inventoidut perinnebiotoopit, mutta asia vaatii vielä lisäselvityksiä. Suomen HNV-alueiden määrittäminen on aloitettu tutkimushankkeella, jossa kartoitetaan muualla Euroopassa käytettyjen valintakriteerien soveltuvuutta Suomen oloihin ja luodaan kansalliset valintakriteerit. HNV-alueiden hoito tullaan järjestämään pääasiassa maatalouden ympäristötuen avulla.

Maaseutumaisema

Maatalouden harjoittaminen on maaseudun avoimen ja hoidetun maiseman säilyttämiselle perusedellytys. Maaseudun vaihtelevat maisemat ja luonnon monimuotoisuus ovat muotoutuneet vuosisatojen aikana

ihmisen työn tuloksena. Maatalous on luonut avoimia viljelymaisemia ja perinnemaisemia sekä muovannut metsien reunavyöhykkeitä ja erilaisia puu- ja pensassaarekkeitä. Perinteinen maankäyttö kuten laidunnus ja niitto ovat muovanneet näille alueille tunnusomaista ja monipuolista kasvi- ja eläinlajistoa. Perinnemaisemat, niityt, hakamaat ja metsälaitumet ovat maaseudun kulttuurimaiseman rikkautta ja niillä on tärkeä merkitys myös luonnon monimuotoisuuden säilymiselle. Ilman hoitoa ne umpeutuvat ja tärkeitä luonto-, maisema- ja kulttuuriarvoja menetetään. Viimeisten vuosikymmenien aikana maisema on muuttunut yksipuolisemmaksi ja luonnon monimuotoisuus vähentynyt.

Avoimen viljelymaiseman vähentyminen aiheuttaa maaseutumaisemaamme suurimmat muutokset. Siksi tärkeintä on säilyttää pellot, laitumet ja niityt edelleen monipuolisessa käytössä. Perinteisen maankäytön muovaamalla ympäristöllä on oma maisemallinen kulttuuriarvonsa. Maaseutuelinkeinojen luoma ja muokkaama kulttuurimaisema viljelyksineen, laitumineen, yksittäistaloineen ja kylineen on maamme maisemien keskeinen osa.

Maatalouden eri tuotantosunnat ja viljelytavat sekä ympäristönhoidolliset toimenpiteet näkyvät maisemassa. Tilan taloudellinen tilanne saattaa välittyä tilakeskuksen rakennusten kunnon sekä sen ympäristön hoidon tasossa. Maataloustuotannon lisäksi viljelymaisemalla on arvoa myös aineettomien hyötyjen kuten ulkoilu- ja virkistyspalvelujen tuottajana. Viljelijän tuotteista saaman hinnan laskiessa useimpien maatalouspoliittisten ennusteiden mukaan on odotettavissa, että maaseutumaiseman julkishyödykkeellinen arvostus lisääntyy nykyisestään.

Suomessa on käytössä olevaa maatalousmaata vain 8,9 % koko maan pinta-alasta, joten jokainen avoin viljelty pelto, kesanto tai laidunalue on arvokas maaseutumaiseman kannalta. Peltoalasta pääosa on eteläisessä ja läntisessä Suomessa. Maan eri osille ominaisten erilaisten ilmasto- ja maaperäolosuhteiden vuoksi tuotanto on eriytynyt alueellisesti karkeasti ottaen Etelä- ja Länsi-Suomen vilja- ja erikoiskasvituotantoon ja Itä- ja Pohjois-Suomen lypsykarjatalouteen.

Peltojen kunnossapitoon liittyvistä tekijöistä salaojitus on vaikuttanut 1950-luvulta asti paljon suomalaiseen viljelymaisemaan yhtenäistämällä peltoalueita. Eniten maaseutumaisemaan ovat kuitenkin vaikuttaneet ja vaikuttavat sellaiset toimenpiteet, jotka muuttavat maankäytön pysyvästi toiseksi kuten peltojen metsitys sekä uudisrakennusten ja teiden rakentaminen. EU-jäsenyyksajalle on ollut ominaista tuotannon keskittyminen sekä alueellisesti että tilakohtaisesti ja tuotannon väheneminen erityisesti syrjäisillä alueilla. Maataloustuotannosta luopuminen aiheuttaa maisemallisesti vakavia ongelmia Itä- ja Pohjois-Suomen alueilla, joilla on luontaisestikin vähän peltoalueita. Lisäksi perinnemaisemat, luonnonlaitumet, niityt ja metsälaitumet metsittyvät luontaisesti, mikäli niitä ei laidunneta tai niitetä ja ajoittain raivata pensaikkoa. Tilanpidon kokonaan loppuessa myös tuotantorakennukset saattavat jäädä tarpeettomiksi.

Metsät ovat suomalaisen maiseman tunnusmerkillisin elementti. Metsät muodostavat peltojen, vesistöjen, saarten ja soiden kanssa kullekin maakunnalle ominaisen kulttuuri- ja luonnonmaiseman yhdistelmän. Metsätaloudessa kiinnitetään huomiota asutuksen ja viljelysten lähimetsiin ja myös kauas näkyviin kaukomaisemakohteisiin.

Jätehuolto

Jätteiden kierrätys ja muu hyödyntäminen on voimakkaan kehityksen kohteena. Suomen ongelmana ovat pitkät kuljetusmatkat ja keräilyverkoston puutteellisuus erityisesti haja-asutusalueilla. Suuria puutteita on metalli-, energia-, muovi- ja ongelmajätteen keräilyssä. Muovijätettä kertyy erityisesti maataloudessa runsaasti, esimerkiksi aumamuovit ja lannoitesäkit. Lisäksi kehittämistoimia on tarpeen kohdentaa keräyspaperin ja kartongin sekä lasin kierrätyksen lisäämiseksi. Käytettyjen rakennusosien kierrätys olisi järjestettävä myös maaseutualueilla.

3.1.4 Maatalous

Pohjoiset luonnonolot ja maatalouden harjoittaminen

Suomessa maatalouden harjoittamisen erityispiirteisiin kuuluvat pohjoiset ilmasto-olosuhteet sekä syrjäinen sijainti maanosan markkinoiden ydinalueisiin nähden.

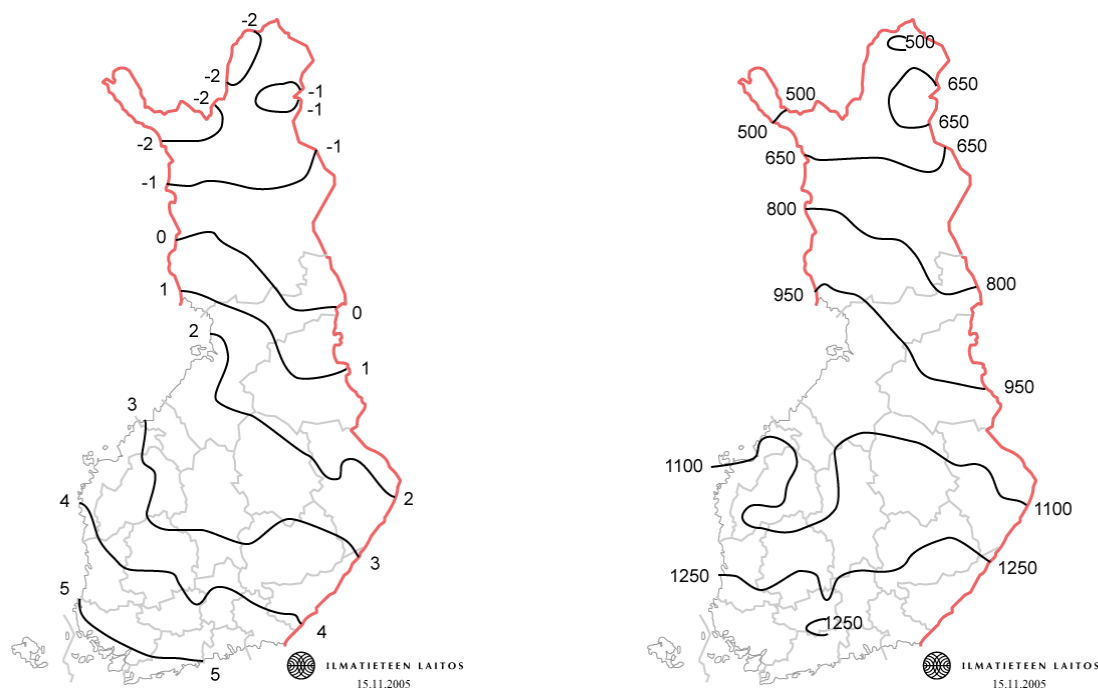
Suomi on suhteellisen tasaista ja alavaa lukuun ottamatta Lapin tuntureita ja Itä-Suomen vaarajonoja. Peltojen keskikaltevuus (m/100m) on 1,6 % ja vain noin 10 % pelloista on keskikaltevuudeltaan yli 5 %. Tosin alueellisia vaihteluja esiintyy. Maatalouden luonnonhaitat eivät johdu korkeuseroista, vaan maan pohjoisesta sijainnista aiheutuvista epäedullista tuotanto-oloista. Kasvillisuus vaihtelee Etelä-Suomen lehtipuuvaltaisista rannikkoalueista havumetsävyöhykkeen kautta pohjoisimman Suomen puuttomiin tunturialueisiin.

Sijainti meri- ja mannerilmaston välimaastossa aiheuttaa sen, että kasvukausien pituuden ja lämpöolojen suuri vuotuisvaihtelu haittaa suuresti kasvinviljelyä. Kasvukausi kestää Etelä-Suomessa 160 - 180 päivää ja Pohjois-Suomessa 110 - 150 päivää (liite 2a ja 2b, taulukko 3.9). Laidunkausi kestää enintään 120 päivää. Pohjoiseen sijaintiin nähden lämpöoloja parantavat Atlantilla virtaavan Golf-virran vaikutukset ja leudot lounaistuulet, joiden ansiosta lämpötila Suomessa on noin 3 - 4 °C korkeampi kuin näillä leveysasteilla yleensä (kuvio 3.11.). Lämpötilojen vuotuinen vaihtelu on keskimäärin +30- -30 asteiden välillä.

Taulukko 3.9 Termisen kasvukauden tiedot vertailukaudella 1971-2000 (Ilmatieteenlaitos, Ilmastopalvelu 2005).

	Termisen kasvukauden pituus (vrk)	Tehoisin lämpötilan summa (°Cvrk)	Sademäärä (mm)
Maan eteläosa	160 - 180	1250 - 1400	350 - 450
Maan keskiosa	145 - 165	1000 - 1250	320 - 420
Maan pohjoisosa	110 - 150	500 - 1000	250 - 370

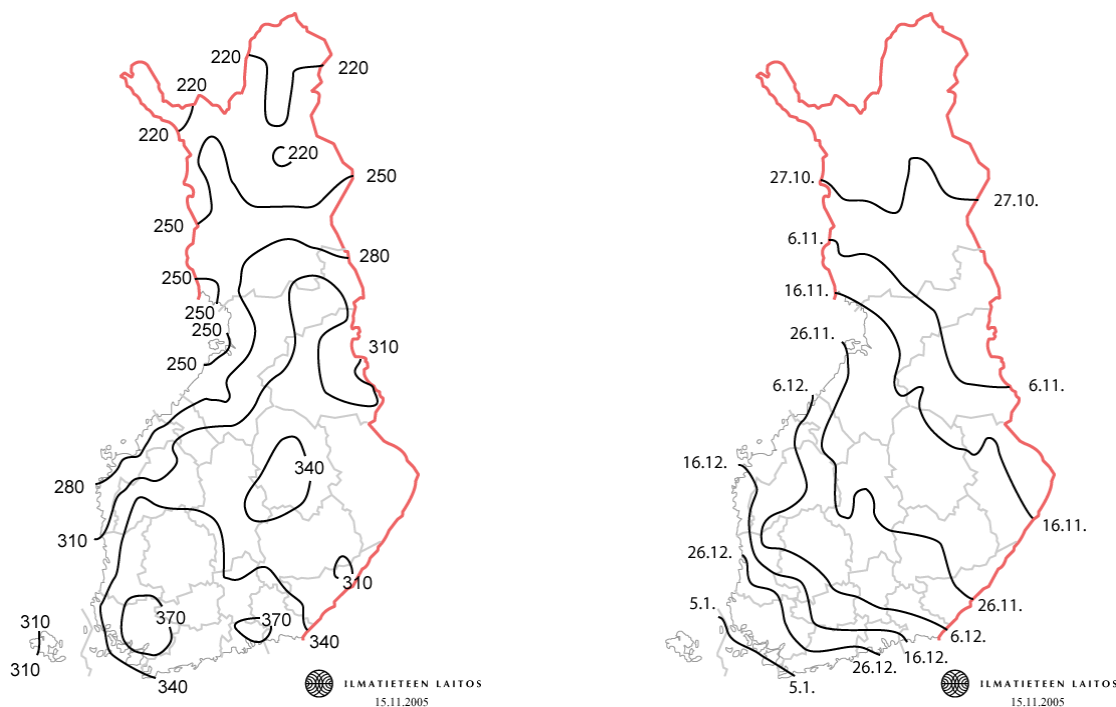
Kasvukauden tehoisa lämpösumma vaihtelee 500 °C ja 1 400 °C:n välillä (kuvio 3.11, taulukko 3.9). Kasvukauden lopulla tehoisaa lämpösummaa voidaan hyödyntää kuitenkin vain sokerijuurikkaan viljelyssä. Tehoisaa lämpösummaa saattaa kasvukauden aikana kertyä yksittäisten päivien aikana runsaasti kesän pitkästä valoisasta ajasta johtuen. Kasvi ei voi kuitenkaan hyödyntää kaikkea päivän aikana kertyvää lämpösummaa.

Kuvio 3.11. Vuoden keskilämpötila ($^{\circ}\text{C}$) vertailukaudella ja kasvukauden tehoisa lämpösumma ($^{\circ}\text{C vrk}$) vertailukaudella 1971-2000 (Ilmatieteen laitos 2005).²

Kasvukauden sademäärä on Etelä-Suomessa 340 - 370 mm ja Pohjois-Suomessa 220 - 280 mm (kuvio 3.12.). Vuotuinen sadanta ylittää selvästi haihdunnan. Vain keskikesällä haihdunta on sadantaa suurempi. Koska pellot ovat suhteellisen tasaisia, ne vaativat tehokasta peruskuivatusta. Useimpien viljelykasvien kannalta sateet ajoittuvat kuitenkin epädullisesti. Niukkasateinen kasvukauden alkupuoli aiheuttaa ongelmia etenkin maan lounaisosissa. Kasvien kasvun kannalta kriittisimpään aikaan keväällä sadetta tulee keskimäärin noin 45 % optimisadannasta ja parhaimmillakin alueilla keskimäärin vain 63 %. Syksy on puolestaan sadonkorjuun ja muiden syystöiden kannalta haitallisen runsassateinen, mistä johtuen tarvitaan runsaasti korjuu- ja kuivatuskalustoa.

² Tehoisan lämpötilan summa pohjautuu alueelliseen interpolointimenetelmään, joka ottaa huomioon rannikon, vesistöjen ja maaston korkeuden vaikutuksen.

Kuvio 3.12. Termisen kasvukauden sadesumma (mm) ja pysyvän lumen tulo (pvm) Suomessa vertailukaudella 1971-2000 keskimäärin (Ilmatieteen laitos 2005).³

Lumesta on hyötyä kasvustojen suojakerroksena talvella ja sulamisvesien maaperään tuottamana kosteutena keväällä, mutta siitä on myös haittaa viljelyn kannalta. Maa on lumen peitossa Etelä-Suomessa keskimäärin 110-150 vuorokautta ja Pohjois-Suomessa Rovaniemen korkeudella 190-200 vuorokautta vuodessa. Pysyvä lumipeite tulee eteläisimpään Suomeen normaalisti vuoden vaihteessa, Keski-Suomeen marraskuun lopulla ja Pohjois-Suomeen marraskuun alussa (kuvio 3.12.). Ensilumet satavat kuitenkin huomattavasti aikaisemmin. Maa on yleensä roudassa (jäätynäänä) Etelä-Suomessa 2-5 kuukautta ja Pohjois-Suomessa noin 8 kuukautta vuodesta, mikä vaikeuttaa viljelyä ja lyhentää kasvukautta.

Pohjoiset luonnonolot lisäävät tuotantokustannuksia (liitteet 3a, 3b ja 3c). Kevään ja syksyn peltotyöt on tehtävä lyhyessä ajassa ilmastosta johtuen. Lähes kaikki kasvilajit kylvetään keväällä, mikä aiheuttaa voimakkaan työhuipun. Vilja on lähes poikkeuksetta kuivattava ennen varastointia. Etelä-Suomen savimailla toukutyöt on kevätkauden säilyttämiseksi tehtävä nopeasti. Syksyllä sadonkorjuu on pystyttävä tekemään harvojen poutapäivien aikana. Tämä vaatii tehokasta konekapasiteettia ja lisää kustannuksia. Pohjoinen sijainti ei vaikeuta kotieläintuotantoa yhtä paljon kuin peltoviljelyä, mutta Pohjois- ja Itä-Suomessa viljelykasvivaihtoehtojen vähyys ja nurmien viljoja parempi menestyminen rajaavat kotieläintalouden lähinnä nautakarjatalouteen. Arktinen ilmasto pitkine ja kylmine talvineen nostaa tuotantorakennusten, varastojen ja lantaloiden rakennuskustannukset korkeiksi.

Lyhyen kasvukauden vuoksi Suomessa ei juuri voida viljellä vaateliaita ja satoisia lajeja tai lajikkeita. Niitä voidaan kasvukauden pituuden ja lämpösuhteiden vuoksi viljellä lähinnä Etelä-Suomessa. Pohjoiseen siirryttäessä viljely muuttuu ensin rehuvilja- ja sitten nurmivaltaiseksi. Peltoviljelyn keskisadot jäävätkin eurooppalaisittain alhaisiksi, mikä heikentää Suomen maatalouden ennestään heikkoa kilpailukykyä muihin maihin verrattuna.

Pääsääntöisesti peltoviljelykasveista saadaan yksi sato vuodessa, nurmesta voidaan Etelä-Suomessa korjata suotuisina kesinä 2 - 3 satoa, pohjoisimmassa Suomessa vain yksi. Suhteellisesti parhaat edellytykset on

³ Termisen kasvukauden sademääräanalyyysissä on käytetty alueellista interpolointimenetelmää, joka ottaa huomioon rannikon, järvisyyden ja maaston korkeuden vaikutuksen. Menetelmän seurauksena sademäärien alueellinen vaihtelu on tasoittunut ja suurimmat arvot jäävät pois.

nurmikasvien tuotannolle. Kuitenkin talvituhot haittaavat myös nurmiviljelyä. Nurmet on uusittava 3-4 vuoden välein.

Laidunkausi on lyhyt, minkä vuoksi eläimet ovat suurimman osan vuodesta sisäruokinnassa. Kotieläintuotannon kannattavuutta muihin maihin verrattuna heikentävät pohjoisen ilmaston vaatimat navetta- ja sikalarakentamisen korkeat kustannukset sekä lyhyt laidunkausi ja pitkä sisäruokintakausi (Liitteet 3a, b ja c). Myös jaloittelutarhojen perustusten tekeminen tulee Suomessa kalliiksi lähinnä routimisen vuoksi. Tuotantorakennusten lämmittämisestä aiheutuu suuria kustannuksia etenkin sika- ja siipikarjatiloihin ja rehu täytyy varastoida pitkää sisäruokintakautta varten.

Osissa maata kesäisin esiintyvät hallat ovat tavallisia. Syyshallojen esiintyminen voi katkaista kasvien kehityksen ja jättää sadon tuleentumatta. Pohjois-Pohjanmaalla ja Lapissa hallojen aiheuttama riski on huomattavan suuri ja rajoittaa niihin oloihin sopivien kasvilajien ja -lajikkeiden määrää. Hallan torjuntamahdollisuudet ovat käytännössä vähäiset.

Pohjoisiin luonnonolosuhteisiin kehitetyillä tuotantomenetelmillä sekä laji- ja lajikevalikoimilla on onnistuttu lievittämään epäsuotuisien tuotanto-olosuhteiden maataloustuotannolle aiheuttamia haittoja. Kuitenkin epäsuotuisat luonnonolosuhteet ovat pysyvä häirtetekijä ja se näkyy tuotantorakenteessa ja –tavoissa sekä ennen kaikkea korkeissa tuotantokustannuksissa ja alhaisissa satotasoissa. Maatalouden harjoittamisen turvaamiseksi ja maaseutumaiseman hoidettuna pitämiseksi koko Suomi kuuluu luonnonhaittakorvauksen piiriin (Taulukko 3.10).

Taulukko 3.10 Luonnonhaittakorvauksen piiriin kuuluvien tilojen määrä ja pinta-alat Manner-Suomessa vuonna 2004 (Tike 2005).

	Tilojen lukumäärä	Tuetut hehtaarit (ha)	Pinta-alan osuus kokonaisalasta (%)
Vuoristoalue	39 726	1 153 000	53
Muu epäsuotuisa alue	14 392	465 000	21
Erityiset luonnonhaitta-alueet	14 108	559 000	26
YHTEENSÄ	68 226	2 177 000	100

Tila- ja tuotantorakenne

Suomalainen maatalous on perustunut perheviljelmämuotoiseen maatalouteen, jolle on ollut tyypillistä maatilojen suuri lukumäärä ja pieni tilakoko. Maatalouden rakenteeseen ovat vaikuttaneet historialliset ja yhteiskunnalliset tekijät. Kansalliseen maatalouspolitiikkaan on sisällynyt myös aluepoliittisia tavoitteita. Maatilojen lukumäärä oli korkeimmillaan 1960-luvun alkupuolella, jolloin tiloja oli kaikkiaan noin 330 000. Tämän jälkeen alkoi vilkas muuttoliike lähinnä pieniltä tiloilta Etelä-Suomen kaupunkeihin ja Ruotsiin, minkä seurauksena tilojen määrä väheni nopeasti.

Suomessa oli vuonna 2004 tuotantoa harjoittavia tiloja 72 054. Niiden keskimääräinen peltoala oli 31,40 hehtaaria. Lypsykarjatilojen keskikoko oli 17,9 lehmää. Maatilojen taloudellinen keskikoko oli vuonna 2003 22,2 ESU:a (Economic Size Unit). Alle 2 ESU:n tiloja oli 8,1 %, 2-99,9 ESU:n tiloja 90 % ja 100 ESU:a tai suurempia oli 1,9 % kaikista tiloista. Vuonna 2004 käytössä olevaa maatalousmaata oli 2 253 300 hehtaaria, josta viljeltynä oli 2 022 800 hehtaaria (89,8 % maatalousmaasta), pysyvien nurmien peitossa 28 400 hehtaaria (1,3 % maatalousmaasta) ja monivuotisten puutarhakasvien ala oli 4 300 hehtaaria (0,2 % maatalousmaasta). Kesantona oli 195 900 hehtaaria eli 8,7 % maatalousmaasta (Maatilatilastollinen vuosikirja 2004).

Suomessa peltojen pirstaleisuus rajoittaa merkittävästi maatalouden tuottavuutta ja mahdollisuuksia tilakoon kehittymiseen syrjäisillä alueilla. Suuria yhtenäisiä peltoalueita on vain Etelä-Suomessa sekä Pohjanmaalla jokien varsilla. Kaikkien Suomen peruslohkojen keskikoko on 2,4 hehtaaria ja yhtenäisesti viljeltävien kasvulohkojen vain 1,92 hehtaaria alueellisten vaihteluiden ollessa melko suuria. Peruslohkojen koko vaihtelee eteläisimmän A-tukialueen 3,4 hehtaaria pohjoisimman C4-tukialueen 1,6 hehtaariin ja

kasvulohkojen koko 2,7-1,4 hehtaariin. Vesistöjen rikkomilla alueilla ei ole mahdollista saada aikaan yhtenäisiä suuria peltokokonaisuuksia, vaan pellot sijaitsevat hajallaan pieninä lohkoina. Pohjoiseen siirryttäessä peltolohkojen keskikoko pienenee ja lohkot muuttuvat entistä epäsäännöllisemmän muotoisiksi. Hajanaisesta tilusrakenteesta ja pitkistä etäisyyksistä aiheutuvat korkeat kuljetuskustannukset rasittavat maataloutta etenkin Itä- ja Pohjois-Suomessa. Maataloustuotteiden jalostuksessa tapahtunut voimakas keskittyminen tuo rationalisointihyötyjä, mutta lisää kuljetuskustannuksia.

Taulukko 3.11 Tilojen lukumäärän ja keskimääräisen peltoalan muutos maaseudun kolmijaon mukaa Manner-Suomen alueella 1998-2002 (Tilastokeskus 2005).

	1998		2002		1998 – 2002	
	maatiloja	keskimääräinen peltoala (ha)	maatiloja	keskimääräinen peltoala (ha)	maatilojen lkm muutos %	keskimääräisen peltoalan muutos %
harvaan asuttu maaseutu	20 237	19,65	16 794	23,94	-17	+22
ydinmaaseutu	45 388	26,52	38 739	31,64	-15	+19
kaupunkien läheinen maaseutu	15 280	27,42	12 923	32,52	-15	+19
kaupungit	6 371	26,19	5 392	30,73	-15	+17
Keskiarvo		24,95		29,71	-16	+19

Harvaan asutulla maaseudulla tilojen keskimääräinen peltoala on kasvanut enemmän kuin muualla maassa.

Maatiloista vain osa on päätoimisia. Monet viljelijät käyvät työssä tilan ulkopuolella tai harjoittavat tilallaan jotain liitännäiselinkeinoa. Monialaisuus on yleisempää viljelijäpariskuntien kuin yksinyrittäjien tiloilla (Peltola 1999, 2000). Vuonna 2005 monialaisia tiloja oli 24 294 kappaletta (35 % kaikista tiloista) (TIKE 2006).

Eniten tiloja on pienissä tilakokoluokissa ja suuria tiloja on suhteellisen vähän. Viime vuosikymmenten aikana tapahtunut rakennekehitys on suurelta osin ollut seurausta pienten tilojen tuotannosta luopumisesta. Pienestä tilakoosta johtuen maatalouden tuottavuus on ollut alhaisella tasolla. Vuonna 1980 alle 5 peltotehtaan tiloja oli noin 69 444 eli 31 % silloisesta kokonaistilamäärästä. Vuoteen 2004 mennessä näiden tilojen määrä oli laskenut 5 971 tilaan eli 8 % kaikista tiloista. Vuonna 2004 yli 50 peltotehtaan tiloja oli 12 685 eli 18 % kaikista tiloista. Maatiloista 74 % oli 5-49,99 peltotehtaan kokoisia (Taulukko 3.12).

Taulukko 3.12 Maatilojen lukumäärä peltosuuruusluokittain koko maassa (Maatilatilastollinen vuosikirja 2005).

Peltoala (ha)	1995	2000	2004
-4,99	9 988	6 873	5 971
5,00-49,99	83 471	62 013	53 398
50,00-	6 505	10 897	12 685
Yhteensä	99 964	79 783	72 054

Lukumääräisesti ja suhteellisesti eniten on vähentynyt lypsykarjatilojen määrä. Kasvinviljelytilojen määrä on noussut vuodesta 2000 vuoteen 2004, mikä selittyy kotieläintuotannon lopettavien tilojen siirtymisellä kasvinviljelytiloiksi (Taulukko 3.13).

Taulukko 3.13 Maatilojen lukumäärä päätuotantosunnittain v. 1990, 1995, 2000 ja 2004 sekä muutos 2000-2004 (Maatilarekisteri 2004).

Tilojen lukumäärä	1990	1995	2000	2004	Muutos 2000-2004	
					kpl	%
Lypsykarjatalous	43 564	32 480	22 913	17 490	-5 423	-23,7
Sikatalous	7 081	6 249	4 316	3 401	-915	-21,2
Siipikarjatalous	2 552	2 239	1 231	1 034	-197	-16,0
Nautakarjatalous	11 500	9 394	5 349	4 768	-581	-10,9
Lammas- ja vuohitalous	1 282	1 358	890	1 006	116	13,0
Hevostalous	955	2 025	2 080	2 144	64	3,1
Kasvinviljely	47 482	42 287	38 886	41 681	2 795	7,2
Muut	14 698*	3 932	4 118	530	-3 588	-87,1
Yhteensä	129 114*	99 964	79 783	72 054	-7 729	-9,7

Vuonna 2004 tiloista 58 % (41 681 tilaa) oli päätuotantosunnaltaan kasvinviljelytiloja ja 24 % (17 490 tilaa) lypsykarjatiloja. Muun nautakarjatalouden osuus oli 7 % ja sika- ja siipikarjatalouden osuus 6 % tiloista. Luonnonmukaista tuotantoa harjoitettiin 4 482 tilalla kokonaisalan ollessa 147 588 hehtaaria eli 6,7 % käytössä olevasta maatalousmaasta (Kasvintuotannon tarkastuskeskus 2005). Luonnonmukaisen tuotannon ehtojen mukaan kasvatettavia kotieläimiä on n. 400 tilalla. Ympäristötuen erityistukisopimuksia luonnonmukaisesta kotieläintuotannosta tehtiin Suomessa ensimmäistä kertaa v. 2005, jolloin niitä oli voimassa 348 kappaletta. Tuen piirissä oli 4 272 lypsylehmää, 13 208 nautaa ja emolehmiä, 2 559 sikaa, 68 072 kanaa, 3 974 lammasta ja 54 vuohta eli yhteensä 18 551 eläinyksikköä. Bioenergiakasvien viljelyala oli 9 196 hehtaaria eli 0,4 % kokonaispeltoalasta. Peltoalasta oli kesantona 8,7 % (Maatilarekisteri 2004). Hevostalous on kasvava toimiala.

Leipäviljojen viljely ja niistä erityisesti vehnän viljely, kuten myös mallasohran ja sokerijuurikkaan viljely on keskittynyt pääosin A- ja B-tukialueille. Nurmiviljely on tuotanto-olosuhteista johtuen yleisempää pohjoisilla tukialueilla, missä on siten myös voimakasta keskittymistä maidon ja naudanlihan tuotantoon. C-alueilla tuotetaan maidosta 77 %, naudanlihasta 72 % ja lampaanlihasta 55 %. A- ja B-tukialueille sijoittuu hiukan alle kaksi kolmasosaa siipikarjanlihan, kananmunien ja sianlihan tuotannosta (Maatilarekisteri 2003). Vuonna 2004 vehnän keskisato oli 3 470 kg/ha, rukiin 2 320 kg/ha ja rehuviljojen 3 170 kg/ha (TIKE 2005).

Maidontuotanto on Suomen maatalouden merkittävin tuotantosuunta ja sillä on alue- ja rakennepoliittisesti suuri merkitys. Vuonna 2007 kotieläintalouden osuus maataloustuotannon markkinahintaisesta tuotosta oli noin 77 %, josta maidontuotanto kattoi 44 % ja naudanlihantuotanto noin 10 %. Ympäristön ja luonnon monimuotoisuuden kannalta maidontuotannolla ja siihen liittyvällä nurmiviljelyllä ja laiduntamisella on merkittävä rooli luonnon monimuotoisuuden edistämisessä. Ne lisäävät myös maaperän orgaanisen aineksen määrää, mikä parantaa maaperän rakennetta, ja vähentävät eroosiota ja hiilidioksidipäästöjä verrattuna viljan viljelyyn.

Maitotilojen määrä on viime vuosina vähentynyt 5-10 prosenttia vuodessa ja vuonna 2008 lypsykarjantaloutta harjoitti päätuotantosunnittanaan noin 12 000 tilaa. Rakennemuutoksen seurauksena tilakoko on kasvanut tasaisesti. Vuonna 1994 maatalan keskimääräinen lehmäluku oli 12,3, kun se vuonna 2009 oli noin 25. Lypsylehmiä maitotiloilla on yhteensä noin 288 000.

Maidontuotannon rakenteen muuttuessa ja tilakoon kasvaessa maitotilojen eläintiheyden kasvu peltoalaa kohti voi joidenkin tilojen osalta koitua ongelmaksi. Peltoalan pieneneminen suhteessa eläinmäärään aiheuttaa ongelmia lannan käsittelyyn ja lisäksi tilan rehuomavaraisuus alenee. Keskimääräinen tilakohtainen eläintiheys ei kuitenkaan näytä olevan kasvussa: v. 2000 se oli 0,8 nautayksikköä/peltohehtaari ja vuonna 2007 0,77 nautayksikköä/peltohehtaari. Myös ympäristölupajärjestelmä rajaa eläinmäärän peltoalaa vastaavaksi siten, että ympäristö ei kuormitu liikaa.

Valtaosa navetoista on edelleen parsinavettoja. Ne ovat pääsääntöisesti pienempiä ja vanhempia kuin pihattonavetat. Maitotiloilla käytettävä tekniikka kuitenkin muuttuu tuotantorakenteen muuttumisen ja tilojen kasvun myötä. Uusia parsinavetoita ei juuri rakenneta ja yhä suurempi osa lehmistä pidetään pihattonavetoissa. Pihatossa lehmät lypsetään joko lypsyasemalla tai lypsyrobotissa. Kiinteä lypsyjärjestelmä rajoittaa suuresti eläinten laiduntamista, koska navetan ympäristössä ei useinkaan ole sopivia ja riittävän laajoja peltoalueita suuren lehmämäärän laidunnettaviksi. Suomessa tilusrakenne on rikkonainen ja peltolohkojen keskikoko pieni, mikä osaltaan vähentää suurien karjojen laiduntamismahdollisuuksia. Tällöin siirrytään ruokkimaan lehmät pihatoissa, mikä johtaa eläinten rehustuksessa laidun- ja nurmirehun määrän vähenemiseen ja väkirehujen käytön lisääntymiseen.

Automaattinen lypsyjärjestelmä oli vuoden 2007 lopussa Suomessa käytössä 311 tilalla. TNS Gallupin maidontuottajille tekemän kyselyn mukaan 5 prosenttia maidontuottajista aikoo investoida lypsyrobottiin seuraavan viiden vuoden aikana.

Alueellisesti keskittyneempiä tuotannonaloja ovat mm. turkis- ja kasvihuonetuotanto. Puutarhatalouteen käytetty ala oli vuonna 2004 yhteensä 17 173 hehtaaria ja kasvihuoneala 4 703 100 m². Avomaan vihannesviljely keskittyy Varsinais-Suomeen, Etelä-Satakuntaan, Uudellemaalle ja Kymenlaaksoon. Avomaalla tuotetaan pääasiassa porkkanaa, sipulia ja erilaisia kaaleja ja kasvihuoneissa kurkkua, tomaattia ja kukkia. Marjanviljely on keskittynyt lähinnä Keski- ja Itä-Suomeen. Marjoista tärkeimmät ovat mansikka ja herukat. Ilmastolliset syyt rajaavat omenanviljelyn Ahvenanmaalle ja Lounais-Suomeen.

Maatalouden rakennekehitys

Maataloudessa on ollut meneillään voimakas rakennemuutos yli 40 vuotta. Vuosina 1995-2004 kotieläintalouden lopetti 24 000 tilaa. Kaikkien kotieläintuotantotilojen vuotuinen vähenemisvauhti on ollut 6-7 % ja siipikarjataloudessa 9-10 %. Viljatilojen lukumäärä väheni vain 0,1 % vuodessa. Tilojen määrän arvioidaan vähenevän vuoden 2004 72 054 tilasta noin 53 000 tilaan vuoteen 2013 mennessä.

Maatalouden toimintaympäristössä tapahtui suuri muutos, kun Suomi liittyi EU:n jäseneksi vuonna 1995. Tuottajahintojen rajua alenemista korvattiin suorien tukien avulla. Hintojen ja tulotukien aleneminen voi jatkossa nopeuttaa maatalouden rakennekehitystä.

Tulotukien maksaminen suurelta osin hehtaarikohtaisina ja lannan levitysalaa koskevat vähimmäisvaatimukset ovat johtaneet pellon osto- ja vuokrahinnan voimakkaaseen nousuun. Tuotantoa jatkavat tilat kasvattavat peltoalaansa pääasiassa pellon vuokrauksella. Vuonna 2004 tiloilla oli vuokrapeltoa reilut 746 000 ha eli noin 33 % käytössä olevasta maatalousmaasta. Keskimääräinen vuokra-ala oli 17,6 ha. Lisäpellosta kolmannes on vuokrattua. Kotieläintuotanto on kasvanut eniten siellä, missä se on ollut ennestäänkin vahvaa. Itä- ja Pohjois-Suomen osuus viljantuotannosta on kasvanut nautakarjatalouden rakennemuutoksen myötä.

Tuotantomenetelmien kehitys on ollut voimakasta, josta esimerkkinä on tilojen välinen tuotannollinen yhteistyö sikataloudessa. Lypsykarjataloudessa on investoitu automaattilypsyyn. Viljanviljelyssä suorakylvö on yleistynyt.

Sukupolvenvaihdosten määräksi on arvioitu alle 1 000 vuodessa. Määrä on pudonnut Suomen EU-jäsenyyttä edeltäneestä ajasta merkittävästi. Työssäkäyntialueiden ja taajamien läheisyydessä osa-aikainen maatalouden harjoittaminen on lisääntynyt.

Viljelijöiden keski-ikä on noussut vuodesta 1996 vuoteen 2004 46,4 ikävuodesta lähes 49 ikävuoteen (Kuvio 3.13). Keski-ikäen nousu kertoo maatalouden nopeasta rakennekehityksestä. Jos tilalla ei ole jatkajaa, tilanpitoa jatketaan myös iäkkäänä. Vuonna 2003 alle 35-vuotiaita viljelijöitä oli 8729 ja 55-vuotiaita tai vanhempia oli 24 560 eli nuoria oli suhteessa vanhoihin 0,36 (Maatilatilastollinen vuosikirja 2005). Viljelijöiden ikä alenee tilakoon suurentuessa, mikä kertoo siitä, että isot tilat saavat pieniä tiloja useammin jatkajan ja nuoret viljelijät ovat vanhoja innokkaampia tilakoon kasvattajia.

Kuvio 3.13. Viljelijöiden keski-ikä vuosina 1991-2004.

Yhteisen maatalouspolitiikan vaikutus maatalouden tulokehitykseen ja hintoihin

Vuodesta 1994 vuoteen 2005 nimellinen maataloustulo on laskenut noin 35 %. EU-jäsenyyden aikana se laski vuoteen 1998 asti, jolloin maataloustulon aleneminen oli EU-jäsenyysajan suurin lähinnä katovuoden takia. Vuosina 1999-2002 maataloustulo kasvoi tasaisesti kunnes kääntyi laskuun vuonna 2003. Maataloustulo nimellisin hinnoin vuonna 1994 oli 1 407 milj. euroa, ja ennuste vuodelle 2005 918 milj. euroa (MTT 2006). Tuotantosuuntien maantieteellinen jakautuminen vaikuttaa tilakohtaiseen maataloustuloon. Viljanviljelyvaltaisessa Etelä-Suomessa sekä maataloustulo että kannattavuuskerroin ovat alempia kuin kotieläintuotantovaltaisilla alueilla (taulukot 3.14 ja 3.15).

Taulukko 3.14 Kannattavuuskerroin ja maataloustulo kirjanpitotiloilla eri tuotantosuunnilla vuonna 2004 (MTT Taloustutkimus 2006).

Tuotantosuunta	Kannattavuuskerroin	Maataloustulo (€tila)
Lypsykarjatilat	0,52	32 000
Muut nautakarjatilat	0,51	20 800
Sikatilat	0,51	28 200
Viljatilat	0,30	6 820
Muut kasvinviljelytilat	0,52	14 000
Puutarhatilat	0,49	22 900

Taulukko 3.15 Kannattavuuskerroin ja maataloustulo kirjanpitotiloilla FADN-alueittain vuonna 2004 (MTT Taloustutkimus 2006).

FADN-alue	Kannattavuuskerroin	Maataloustulo (€tila)
Etelä-Suomi	0,45	16 900
Sisä-Suomi	0,52	23 500
Pohjanmaa	0,56	20 400
Pohjois-Suomi	0,66	31 800
Koko Suomi	0,47	19 800

Maataloustuotteiden tuottajahinnat laskivat Suomessa voimakkaasti Euroopan Unionin jäsenyyden myötä. Keskeisten tuotteiden hintojen pudotus oli tuolloin keskimäärin noin 50 % edellisen vuoden keskihinnasta. Tuettomat tuottajahinnat alenivat keskimäärin 38 % edelliseen vuoteen verrattuna. EU-aikana useiden tuotteiden tuottajahinnat (mm. sianliha, naudanliha, viljat) ovat edelleen laskeneet maailmanmarkkinahintojen laskun sekä markkinoilla esiintyvien ongelmien ja ylitarjonnan vuoksi (taulukko 3.16).

Taulukko 3.16 Keskeisten maataloustuotteiden tuottajahinnat ilman tuotantoavustuksia vuosina 1994 ja 2004 (Maatilatilastollinen vuosikirja 2000, Tietokappi 10/2005).

Tuote	Hinta 1994 (€/kg)	Hinta 2004 (€/kg)	Muutos 1994-2004 %
Sianliha	2,70	1,2	-56
Naudanliha	4,10	1,9	-54
Siipikarjanliha	2,03	1,23	-39
Lampaanliha	3,61	1,99	-45
Kananmunat	1,44	0,74	-48
Leipävehnä	0,36	0,12	-67
Ruis	0,42	0,121	-71
Rehuohra	0,26	0,107	-59
Rehukaura	0,25	0,087	-65
Ruokaperuna	0,22	0,226	2
Maito (€/l)	0,48	0,344	-28

EU-jäsenyyden myötä tuotantopanosten hinnat laskivat noin 20 %, mutta kuitenkin vähemmän kuin tuottajahinnat. Tuotantopanosten hinnat ovat nousseet 14 % tuottajahintojen laskiessa edelleen. Jos kehitys jatkuu samalla tavalla, tuottajien asema heikkenee, koska tulorahoituksella pystytään hankkimaan entistä vähemmän tuotantopanoksia.

Vuoden 2003 yhteisen maatalouspolitiikan uudistuksen mukainen tuotannosta irrotettu tilatukijärjestelmä otettiin Suomessa käyttöön vuonna 2006. Tilatukijärjestelmä toteutetaan Suomessa ns. yhdistelmämallina (aluemalli), jossa viljelijän tukioikeus muodostuu alueellisesta tasatukiosasta ja tilakohtaisesti määräytyvästä lisäosasta. Osa tilatuen kansallisesta enimmäismäärästä on jätetty käytettäväksi tuotantoon sidottuihin tukiin. Koska tilatukijärjestelmä on ollut Suomessa käytössä vasta vuoden, ei sen vaikutuksia voida vielä tässä

vaiheessa analysoida. Pellon käytössä ja tuotantomäärissä ei ollut vuonna 2006 sellaisia merkittäviä muutoksia, joiden voisi arvioida johtuvan tuotannosta irrotetun tilatuen käyttöönotosta. Ennen uudistuksen toimeenpanoa sen arvioitiin johtavan tuotantomäärien laskuun sekä kesannoinnin lisääntymiseen. Mikäli näitä vaikutuksia on, ne voidaan nähdä vasta pidemmällä aikavälillä.

Porotalous

Porotalous on pohjoisen Suomen maaseudun erityispiirre. Poronhoidon harjoittaminen perustuu poronhoitolakiin (848/1990), jonka mukaan porotaloutta saa harjoittaa 122 936 km² suuruisella poronhoitoalueella. Poronhoitoalue käsittää lähes koko Lapin läänin ja suuren osan Oulun läänistä. Poronhoito-oikeus on poronhoitoalueella asuvien yleisoikeus. Poronomistajina voivat olla poronhoitoalueella vakinaisesti asuvat Euroopan talousalueen kansalaiset. Vakituisesti poronhoitoalueella asuvalla poronomistajalla on oikeus harjoittaa poronhoitoalueella porotaloutta maan omistus- ja hallinto-oikeudesta riippumatta. Käytännössä tämä merkitsee sitä, että poronhoitoa saa harjoittaa myös toisen omistamalla maalla ilman omistajan antamaa lupaa. Muualla kuin poronhoitoalueella porojen pito katsotaan normaaliksi kotieläinten pidoksi ilman vapaata laiduntamisoikeutta ja porotaloutta koskevia tuki- tai korvausjärjestelmiä.

Poronomistajilla on suoraan lakiin perustuva oikeus ja velvollisuus kuulua siihen paliskuntaan, jonka alueella hänen porojaan hoidetaan. Jokaisen poronomistajan on kuuluttava johonkin paliskuntaan. Paliskunnan osakkaan keskeinen velvollisuus on osallistua paliskunnan poronhoitotöihin joko henkilökohtaisesti tai maksamalla kustannukset sen mukaan kuinka paliskunta päättää. Lähtökohtana on, että paliskunta vastaa alueellaan tehtävistä poronhoitotöistä ja poronomistajat toimivat paliskunnan päätösten mukaisesti. Paliskunnan toimialueen rajat määrää lääninhallitus. Suomessa on tällä hetkellä 56 paliskuntaa ja hieman yli 5 200 poronomistajaa. Poronomistus jakautuu siten, että samassa perheessä voi olla useita poronomistajia (Paliskuntain yhdistys 2005).

Poronhoitolain perusteella maa- ja metsätalousministeriö määrää suurimman sallitun eloporomäärän, minkä paliskunta saa alueellaan pitää sekä sen eloporomäärän, minkä yksittäinen poronomistaja saa enintään omistaa. Tällä hetkellä voimassa olevan maa- ja metsätalousministeriön päätöksen nojalla koko poronhoitoalueen suurin sallittu eloporoluku on 203 700 eloporoa (Paliskuntain yhdistys 2005).

Porotalouden tuotot syntyvät mm. porojen lihan, nahan, sarvien myynnistä, poromenetyksistä saaduista korvauksista sekä tuista. Poronlihan tuotannossa ei muutoksia ole juurikaan tapahtunut. Poronlihaa on nykyisten suurimpien sallittujen eloporolukujen aikana tuotettu noin 2,0 – 2,5 miljoonaa kiloa vuodessa noin 100 000 teurasporosta. Poronlihan tuottajien tilanne on heikentynyt viime vuosina, koska lihasta maksettava tuottajahinta on alentunut huomattavasti viime vuosien aikana. Tuottajahinta laski noin 4 euroon kilolta. Tämän jälkeen tuottajahinta on noussut jonkin verran (Paliskuntain yhdistys 2005).

Turkistalous

Turkistalous on Suomessa kehittynyt samalla kun turkisten metsästys elinkeinona väheni 1900-luvun alussa. Turkistiloja on tällä hetkellä noin 1 500 ja niiden työllistävän vaikutuksen lasketaan olevan kokonaisuudessaan noin 22 000 työpaikkaa (Rekilä ym. 2005). Turkistilojen lukumäärä on vähentynyt yli viidenneksellä viimeisen kymmenen vuoden aikana. Tuotantomäärä on pysynyt kettupuolella suunnilleen entisellä tasolla, mutta minkkipuolella vähentynyt. Suomessa kasvatetaan nykyisin noin 2 milj. kettua, vajaa 2 milj. minkkiä, 100 000 supia ja pieni määrä hillereitä. Suomalaisista turkisnahoista saatu turkistulo on viime vuosina vaihdellut 200-300 milj. euron välillä. Turkisnahat menevät pääosin (99 %) vientiin.

Turkistilan perustamista ohjaavat ympäristönsuojelusäädökset. Kuntien ympäristöviranomaiset päättävät pienempien tilojen ympäristöluvista ja valvovat säännösten noudattamista. Alueellisissa ympäristökeskuksissa päätetään isoimmille tiloille vaadittavista määräyksistä. Turkistiloilla noudatetaan maa- ja metsätalousministeriön v. 1996 laatimaa eläinsuojelulakia sekä v. 1999 voimaan tulleita Euroopan

neuvoston turkiseläinten pidolle asettamia eläinsuojeluvaatimuksia. Turkiseläinten kasvatusolosuhteita, käyttäytymistä, hyvinvointia, jalostusta, ruokintaa ja terveydenhoitoa on jo yli 70 vuoden ajan tutkittu ja kehitetty. Kestävällä pohjalla toimivan turkiseläintuotannon tueksi laadittiin v. 2002 uudistettu laatujärjestelmä, jota on nyt laajennettu turkistilojen sertifiointijärjestelmäksi. Sertifioidun tilan on täytettävä sille asetetut kriteerit saadakseen ja säilyttääkseen sertifikaattinsa. Sertifiointi koostuu seuraavista osaluista: eläinten terveys ja hyvinvointi, kasvatusolosuhteet, rehuhuolto, jalostus, ympäristöhoito, tilahygienia sekä koulutustoiminta, neuvonta ja varautuminen poikkeusoloihin. Turkiselinkeinossa, niin kuin muussakin maataloudessa, on meneillään rakennemuutos, jonka seurauksena tilojen määrä vähenee ja yksikkökoko nousee.

Tuotantoeläinten hyvinvointi

Euroopan yhteisön jäsenvaltioilla on velvollisuus valvoa tuotantoeläinten hyvinvointia koskevien direktiivien noudattamista tarkastamalla vuosittain edustava määrä tuotantotiloja sekä raportoida tehdyistä tarkastuksista komissiolle kahden vuoden välein. Vuoden 2005 aikana tarkastettiin yhteensä 751 vasikka- ja sikatila, kanalaa sekä turkistarhaa. Tarkastetuista vasikkatiloista 35,3 %:lla todettiin eläinsuojelullisia epäkohtia. Useimmissa tapauksissa on ollut kyse liian ahtaista ryhmäkarsinoista, vasikoiden veden saantiin liittyvistä epäkohdista, sairauksien hoidosta ja kuolleiden eläinten määrästä pidettävän kirjanpitovelvoitteen puutteista, vasikoiden kytkettyä pitämisestä sekä makuualueeseen liittyvistä epäkohdista. Tarkastetuista sikatiloista 25,6 %:lla oli eläinsuojelullisia epäkohtia. Suurin osa epäkohdista liittyi virikkeiden, kuten olkien puuttumiseen, automaattisen juomalaitteiston toiminnan päivittäisen tarkastuksen laiminlyömiseen, koneellisen ilmanvaihdon hälytysjärjestelmän puuttumiseen sekä liian pieniin astutukseen käytettävien karjujen karsinoin.

Kansallinen tuotantoeläinten terveydenhuollon koordinaatio käynnistettiin vuonna 2001. Sen tavoitteena on parantaa kotieläintuotannon kannattavuutta edistämällä eläinten terveyttä ja hyvinvointia. Erillistä kansallisen tuotantoeläinten terveydenhuollon organisaatiota ei ole, vaan tämän ns. ETU-työn koordinaatio hoidetaan olemassa olevien organisaatioiden Eläintautientorjuntayhdistyksen (ETT ry) ja Elintarviketurvallisuusviraston (Evira) yhteistyönä. ETU-työtä ohjaa ja linjaa ohjausryhmä, johon kuuluvat teollisuuden, viranomaisten, opetuksen ja tutkimuksen, tuottajajärjestöjen ja Suomen eläinlääkäriliiton edustajat. ETU-asiantuntijaryhmät ovat työstäneet laajoja kokonaisuuksia tiloilla toteutettaviksi konkreettisiksi toimenpiteiksi.

Eläinten terveydenhuolto on osa kansallista laatustrategiaa ja vahvistaa elintarviketuotantoketjun vahvuuksia kuten hyvää eläinten terveystilannetta, vähäistä lääkkeiden käyttöä, elintarvikkeiden turvallisuutta sekä parantaa tilatason seuranta, läpinäkyvyyttä ja dokumentaatiota. Lisäksi tuottajille, eläinlääkäreille ja muille kotieläintuotannon sidosryhmille on valmisteltu terveydenhuollon koulutuksen sisältöä. Kansallisen terveydenhuollon toteuttamisessa ollaan pisimmällä sikojen osalta: n. 70 % sikaloista on mukana on-line sikalojen terveysluokitusrekisterissä eli säännöllisessä terveydenhuoltotyössä.

Neuvontajärjestö ProAgrian vuonna 2004 tekemän karjatilatilan ympäristömittarin mukaan tuotantoeläinten hyvinvointi on Suomessa melko hyvä. Eläinten hyvinvoinnin kannalta arvioiduilla tiloilla kehittämiskohteeksi nousi erityisesti eläinsuojan suhteellisen kosteuden hallinta. Eläinsuojan ilmanvaihdoissa on kehitettävää kolmanneksella ympäristömittarilla arvioiduista tiloista. Eläinten parret ovat usein liian pieniä tai niiden rakenne on vaarallinen. Eläinten hyvinvointiin kiinnitetään myös aiempaa enemmän huomioita, neljännes arvioiduista tiloista hyödyntää tilakohtaista eläinten terveydenhoitosuunnitelmaa päivittäisessä toiminnassaan. Sikalojen ja kanaloiden erityisongelma on suuri eläintiheys ja virikkeettömyys.

Maa- ja metsätalousministeriö asetti kesällä 2005 tuotantoeläinten hyvinvointia koskevan strategian laatimista varten työryhmän. Työryhmän tehtävänä on laatia strategia, jossa muun muassa määriteltäisiin tuotantoeläinten hyvinvoinnille asetettavia tavoitteita eläinten pidossa, hoidossa, kohtelussa ja käsittelyssä. Strategiassa tarkastellaan erilaisia eläinten pitomuotoja, eri tuotantosuuntien mahdollisia hyviä puolia ja puutteita sekä tärkeimpiä eläimillä suoritettavia toimenpiteitä.

Erityisesti vanhempien eläinsuojien paloturvallisuus ei ole kovin hyvä, sillä harvoissa vanhoissa eläinsuojissa on käytössä nykyaikaisia palovaroitusjärjestelmiä. Tulipalon syttyessä tuhot ovat usein täydellisiä. Maatalouden investointitukia on myönnetty vuodesta 2004 lähtien vain maa- ja metsätalousministeriön paloturvallisuusvaatimukset täyttäviin kohteisiin.

Kotieläinrakennusten peruskorjausta tukemalla on mm. edistetty eläintilojen mitoitusten parantamista ja ilmanvaihdon laatua. Maatalouden investointitukia on ollut mahdollista myöntää mm. yhteisön minimitalavaatimukset ylittäviin emakkosikaloiden rakentamishankkeisiin, kanojen häkkien korvaamiseen virikehäkeillä tuotannon säilyessä entisessä laajuudessa sekä minkkien ja kettujen häkkien korvaamiseen suuremmilla häkeillä. Tukea emakkosikalainvestointeihin ei kuitenkaan ole myönnetty lainkaan. Virikehäkki-investointeihin tukea on vuosina 2004-2005 myönnetty viiteen hankkeeseen, lattiakanalainvestointeihin vuodesta 1996 alkaen 41 hankkeeseen ja kerrosritiläkanaloihin vuodesta 2004 alkaen kuuteen hankkeeseen.

3.1.5 Elintarviketuotanto ja -teollisuus

Elintarviketeollisuus jaetaan yhteensä 33 eri alatoimialaan, joista jalostusarvon mukaan luokiteltuina suurimmat ovat lihanjalostus, leipomo- ja keksiteollisuus, maidonjalostus sekä mallas- ja virvoitusjuomateollisuus. Suurin osa suomalaisista elintarvikealan yrityksistä on hyvin pieniä. Vain muutamat suurimmat yrityksemme ovat kansainvälistyneet merkittävästi. Pienten kotimarkkinoiden johdosta suurimmatkin suomalaiset yritykset ovat kansainvälisessä vertailussa pieniä. Elintarviketeollisuuden yrityskanta ja markkinat jakautuvat selkeästi kahteen osaan. Toisen ryhmän muodostavat valtakunnalliset ja kansainvälistyneet yritykset, joista alkutuotantoon sidoksissa olevat ovat pääosin osuustoiminnallisia. Toisen ryhmän taas muodostavat yksityiset yritykset, joista valtaosa on pieniä.

Elintarviketeollisuus on pääosin kotimarkkinateollisuutta. Koko elintarviketeollisuudessa kotimaan myynnin osuus oli vuonna 2004 noin 89 % tuotannon bruttoarvosta. Elintarvikemarkkinoilla tapahtuu vuosittain hyvin vähän muutoksia, koska ruoan kulutus on vakaata. Markkinoiden muutos on siten eräänlaista nollasummapeiliä, jossa jonkun tuoteryhmän kulutuksen kasvu heijastuu toisen tuoteryhmän myyntiä vähentävästi.

Työllisyys elintarviketeollisuuden alalla on supistunut varsin nopeasti 2000-luvun aikana, kun ala on sopeutunut markkinoiden avautumiseen ja kovenemaan kilpailuun. Elintarviketeollisuudessa työskentelevien henkilöiden määrä oli 37 780 vuonna 2004. Vielä 1990-luvun alussa alalla työskenteli runsaat 55 000 henkilöä.

Viennin osuus peruselintarvikkeita jalostavissa yrityksissä on jopa 30 - 60 % liikevaihdosta. Suomen elintarviketeollisuuden vientimarkkinat löytyvät pääasiassa läheltä. Runsaat 80 % viennistä suuntautuu Eurooppaan. Venäjän, Ruotsin ja Viron yhteenlaskettu osuus Suomen elintarvikeviennistä on ollut viime vuosina runsaat puolet. Näin ollen elintarvikeviennin kannalta on ratkaisevaa, miten vientiteollisuuden kilpailukyky lähimarkkinoilla ja näiden markkinoiden kysyntä kehittyy. Myös WTO:n Dohan kierroksen tulosten on arvioitu muuttavan ratkaisevasti maatalous- ja elintarvikemarkkinoita. Vientitukien poistamisen arvioidaan vaikuttavan eniten maitotuotteiden, rehuviljan ja lihatuotteiden markkinoihin. Tärkein markkina-alue suomalaisille yrityksille on kuitenkin kotimaa. Markkinoiden avauduttua ja hintatason laskettua peruselintarvikkeiden alkuperän merkitys suomalaiselle kuluttajalle on kasvanut.

Tulevaisuudessa automatisointi kasvaa, mikä tulee myös pienissä yrityksissä edellyttämään kasvavaa tietotekniikkaosaamista. Riskin pienentämiseksi, omien resurssien kasvattamiseksi ja toiminnan tehostamiseksi erityisesti erilaisten yhteistyömallien kehittäminen on tärkeää. Pienten yritysten kilpailuedun kannalta on erityisen tärkeää tuotteiden korkea laatu ja turvallisuus. Myös ympäristöasioiden merkitys korostuu, joten pk-yritysten on osoitettava elintarvikkeiden tuotannon ympäristöystävällisyys ja puhtaus. Turvallisuus tulee olemaan tulevaisuudessa erittäin tärkeää ja tällä alueella myös pienillä yrityksillä tulisi

olla käytössään paras teknologia ja osaaminen. Monet pienet yritykset tarvitsevat edelleen apua ja resursseja omavalvontajärjestelmän toteuttamisessa ja ylläpidossa sekä laadunhallinnan kehittämisessä.

Elintarviketeollisuudessa yritysten yhteistyö on perinteisesti muuta teollisuutta vähäisempää. Kustannuksia säästäviä pienyritysten yhteistyömuotoja voidaan löytää mm. logistiikasta, osahankinnasta ja markkinoinnista. Yhteistyö suurten yritysten kanssa tarjoaa kehittämismahdollisuuksia esimerkiksi logistiikassa. Valmiuksia uuden teknologian hyväksikäyttöön tuotannossa, logistiikan ja asiakastiedon hallinnassa ja yritysten yhteistyössä tulisi kehittää. Uusien tuoteryhmien, kuten kuluttajalle lisäarvoa tuottavien tuotteiden kehitystyöhön halutaan panostaa. Pienten yritysten tutkimus- ja kehittämisresurssien vähäisyyttä voidaan parantaa rakentamalla yhteistyötä tutkimuslaitosten ja muiden asiantuntijaorganisaatioiden kanssa. Terveysvaikutteisia elintarvikkeita pidetään yhtenä tulevaisuuden suurimmista mahdollisuuksista, johon liittyvään tutkimukseen ja tuotekehitykseen on Suomessakin panostettu suhteellisesti paljon. Hyvistä innovaatioista ei ole kuitenkaan syntynyt kestäväää liiketoimintaa ongelmitta, joita tuottaa mm. lainsäädännön selkiytymättömyys ja kallis tuotekehitys.

Elintarvikkeiden laatu

Elintarvikkeen laatu perustuu sen aistittaviin ja ravitsemuksellisiin ominaisuuksiin, turvallisuuteen, käyttömukavuuteen sekä elintarvikkeiden tuotantoketjun toimintaan. Osa laatutekijöistä on selkeästi mitattavia eli objektiivisia, osa on henkilökohtaisesti koettuja eli subjektiivisia tekijöitä. Suomessa elintarvikkeiden laadulla tarkoitetaan erityisesti elintarvikkeiden hygieniaan - ja tätä kautta erityisesti kuluttajien turvallisuuteen - ja ravitsemukseen liittyvää laatua.

Elintarvikkeen ravitsemuksellisella sisällöllä yhdessä elintarvikkeiden turvallisuuden kanssa edistetään kansalaisten terveyttä. Elintarvikkeen teknisellä laadulla käsitetään puolestaan tuotannon ja jalostuksen eri vaiheissa raaka-aineiden ja välituotteiden elintarviketeknisten laatuominaisuuksien hallintaa. Tuotteen laatua kuvastaa myös sen soveltuvuus käyttötarkoitukseensa mukaan lukien pakkausten sopivuus kuluttajalle. Elintarvikkeiden laatuun liittyy yhä enemmän myös elintarvikkeiden maku ja herkullisuus sekä kiinnittyminen paikalliseen kulttuuriin. Lähellä tuotetut raaka-aineet ja sitä kautta ympäristön huomioon ottaminen esimerkiksi lyhentyneiden kuljetusmatkojen myötä ovat jatkossa yhä useamman kuluttajan kriteerejä tuotteen laatumielikuvan rakentumisessa.

Elintarvikkeiden turvallisuuteen vaikuttaa elintarvikkeiden vierasainejäämättömyys. Suomessa on hyvin jyrkkä kanta kasvuhormonien ja antibioottien antamiseen kasvutarkoituksessa tuotantoeläimille, mikä tukee myös eettisesti hyväksyttävää alkutuotantoa. Suomessa ei esiinny lainkaan vaarallisiksi tai helposti leviäviksi luokiteltuja eläintauteja, joilla olisi huomattava merkitys eläinten pitoon ja niistä saatavien tuotteiden kansainväliseen kauppaan. Useat muutkin EU:n alueella yleisesti esiintyvät tarttuvat eläntaudit ovat harvinaisia tai niitä ei esiinny lainkaan. Hyvän eläintautitilanteensa vuoksi Suomi on saanut EU:lta useiden eläntautien osalta lisävaluksia tai virallisesti tautivapaan statuksen. Kansainvälisesti verrattuna Suomessa kasvitautien ja tuhoeläinten esiintymistiheys on alhaisella tasolla. Tavoitteena on säilyttää erittäin hyvä kasvitautien ja kasvien tuhoeläinten tilanne Suomessa ja estää uusien kasvitautien ja tuhoeläinten pääsy maahan.

Suomalainen elintarvikkeiden laatutyö kiteytyy kansalliseen, vuonna 1997 valmistuneeseen ja 2004 päivitettyyn elintarviketuotannon laatustrategiaan, johon koko suomalainen elintarvikeketju on sitoutunut. Elintarviketuotannon laatustrategian tavoitteena on kehittää kotimaisen elintarvikeketjun vahvuuksia kuten kuluttajan luottamukseen perustuvaa kilpailuetua ja yhteisen toiminnan tehostumiseen perustuvaa kilpailukykyä. Strategialla halutaan vahvistaa myös kotimaisen elintarviketalouden yhteiskuntavastuullista toimintatapaa sekä parantaa kuluttajan tietoisuutta kotimaisen elintarviketalouden toiminnasta ja sen kokonaisvaikutuksista.

Mukana "Pellolta pöytään" -laatutyön toteuttamisessa ovat tuotantopanosteollisuus ja -kauppa, alkutuotanto, elintarviketeollisuus, kuljetus, kauppa ja ruokapalvelut aina kuluttajajärjestöihin saakka. Työtä tukevat vahvasti myös viranomaiset, tutkimus- ja neuvontaorganisaatiot sekä opetustoiminta. Strategiaa on toteutettu

hankkeiden kautta ja se on sisällytetty elintarvikeketjun eri toimijoiden omiin työohjelmiin. Toimenpiteet ovat kohdistuneet mm. osaamisen parantamiseen ketjun eri osissa, ympäristövastuun todentamiseen, yhtenäisten toimintatapojen ja omavalvontakäytäntöjen luomiseen eri toimialoille ja toimitusketjuille, kilpailukyvyyn kehittämiseen erityisesti alkutuotannossa, kuluttajaviestintään sekä laatutietojärjestelmäverkoston kehittämiseen. Alkuvuosina tehtiin paljon alkutuotantoon keskittyvää laatutyötä, nyt painopisteenä on ollut koko ketjun tasapuolinen kehittäminen sekä tuotantoketjujen järjestelmällinen hallinta.

Maatilojen liiketoimintaosaaminen on lisääntynyt johtuen osittain tilakoon kasvamisesta ja toiminnan luonteen muuttumisesta yhä yrittäjämäisempään suuntaan. Neuvonnan painotusten muuttuminen laatujärjestelmistä tilan tuloksen ja toiminnan mittaamiseen ja niihin systemaattisesti vaikuttamiseen on lisännyt liiketoimintaosaamista. Myös sopimustoiminta tuotteita ostavan teollisuuden kanssa lisää erityisesti tuoteketjuosaamista. Maatilayrittäjille suunnattuun laatukoulutukseen on osallistunut vuoteen 2005 mennessä noin 21 000 tilaa, joka on neljännes kaikista tiloista. Tämän lisäksi mm. meijeri-, teurastamo-, mallastamo- ja öljynpuristamo, vilja - ja rehualan yritykset ovat tehneet omaa sopimustuotantoon liittyvää tilojen koulutusta ja neuvontaa.

3.1.6 Metsätalous

Suomessa on metsätalousmaata 26,3 miljoonaa hehtaaria eli 86 % maapinta-alasta. Tästä 20 miljoonaa hehtaaria on puuston kasvun puolesta hyvin puuntuotantoon soveltuvaa metsämaata. Metsäala ei juurikaan muutu vuosittain. Metsien puuston tilavuus on lisääntynyt 1970-luvun alusta lähes 40 prosentilla ja on nykyisin noin 2 miljardia kuutiometriä. Metsien vuotuinen kasvu on 97 miljoonaa kuutiometriä vuodessa. Se on lisääntynyt viime vuosikymmeninä selvästi. Metsien kokonaispoistuma (hakkuut + luonnon poistuma) oli 70 miljoonaa kuutiometriä vuonna 2004 (Metla 2005).

Metsämaan pinta-alasta yksityiset omistavat 60 %, yhtiöt 9 %, valtio 26 % ja muut, kuten kunnat ja seurakunnat ym. 5 %. Yksityismetsälöitä on 440 000 ja keskimääräinen metsätilan koko on 20 - 30 hehtaaria. Maatalousyrittäjiä metsänomistajista on 22 % ja he omistavat 33 % yksityismetsien alasta (Karppinen ym. 2002). Maatiloilla on metsää keskimäärin 50 ha (Maatilarekisteri 2004). Perhemetsälöistä vajaa puolet on yhden henkilön omistuksessa.

Metsiin perustuvat elinkeinot tuottavat maaseudulle hyvinvointia sekä puunmyyntitulojen että työmahdollisuuksien muodossa. Metsätalouden merkitys maatilojen tulonlähteenä ja työtilaisuuksien tarjoajana on korostunut erityisesti Itä- ja Pohjois-Suomessa, missä metsätaloudella on ollut suuri merkitys maatalouden säilymiselle alueella. Metsät tarjoavat tilaisuuksia ja raaka-ainetta pienimuotoiseen yritystoimintaan sekä perinteisten metsänhoitotöiden että erityisesti mekaanisen puunjalostuksen ja kotimaisen energian käytön lisäämisen parissa. Metsillä on tärkeä merkitys myös luonnon ekosysteemeinä ja luonnonvaraisten eliöiden elinympäristönä sekä virkistysalueina. Metsät ovat merkittävä osa suomalaista maaseutumaisemaa ja tärkeä vetovoimatekijä matkailu- ja vapaa-ajanpalveluissa.

Suomen metsäteollisuuden tuotto vuonna 2004 oli noin 19,9 miljardia euroa, mistä puutuoteteollisuuden osuus oli vajaa kolmannes. Suomen bruttokansantuotteesta metsäteollisuuden ja metsätalouden osuus oli 7 %. Koko teollisuuden arvonlisäyksestä metsäteollisuuden osuus oli 17 %. Metsäteollisuuden merkitys Suomen kansantaloudelle korostuu viennissä: metsäteollisuustuotteiden osuus Suomen tavaraviennistä oli 24 % vuonna 2004. Metsäteollisuuden merkitystä korostaa myös se, että ala tarvitsee tuotannossaan vähemmän tuontipainoksia kuin muut vientisektorit.

Metsien taloudellisen, sosiaalisen ja ekologisen kestävä käytön perustaksi on vuodesta 1998 alkaen laadittu metsäkeskuksittain metsätalouden alueelliset tavoiteohjelmat. Niiden pohjalta on tehty valtakunnallista metsäpolitiikkaa linjaava, valtioneuvoston hyväksymä Kansallinen metsäohjelma 2010, joka toteuttaa EU:n metsästrategiassa asetettuja tavoitteita. Ohjelmassa ekologista kestävyyttä edistetään vähentämällä metsätalouden toimenpiteistä luonnolle aiheutuvia haitallisia vaikutuksia sekä edistämällä metsäluonnon biologisen monimuotoisuuden säilymistä talousmetsissä. Sosiaalista kestävyyttä tuetaan hidastamalla

työpaikkojen vähenemistä maaseudulla sekä edistämällä uusien metsien hoitoon ja käyttöön liittyvien työpaikkojen syntymistä. Lisäksi vahvistetaan perhemetsätalouden toimintaedellytyksiä mm. metsäomistajien koulutuksella ja neuvonnalla.

Metsien hoidon ja käytön edistäminen

Puun käyttö ja metsäteollisuus ovat luoneet puulle arvoa, jolloin metsänomistajien on kannattanut sijoittaa metsien hoitoon ja käyttöön. Metsänhoidon investointien ansiosta puun kasvu ja hakkuumahdollisuudet ovat lisääntyneet ja kotimaisen raakapuun käyttöä on voitu lisätä. Metsien hakkuut ylittävä kasvu mahdollistaa metsien talouskäytön ja luonnonsuojelun yhteensovittamisen. Myös tulevaisuudessa metsiemme kehittämismahdollisuudet näyttävät hyviltä, jos metsien hoidon taso säilytetään jatkossakin korkeana.

Metsän omistajakunta ikääntyy ja metsänomistajien metsänomistuksen tavoitteet monipuolistuvat. Lisäksi metsätulojen merkitys metsänomistajan kokonaistulonmuodostuksessa vähenee. Vaikka maatilojen määrä on vähentynyt, se ei tarkoita kaupunkilaisten metsänomistuksen lisääntymistä. Noin 60 % metsänomistajista asuu yhä maaseudun haja-asutusalueilla ja joka viides kyläkeskuksessa tai pikkukaupungissa. Suuri rakenteellinen muutos metsänomistuksessa on odotettavissa, kun suuret ikäluokat aikanaan luopuvat metsistään.

Perhemetsätalousvaltaisessa metsätaloudessa metsänomistajien koulutus ja neuvonta ovat avainasemassa metsien hoidon, ekologisen kestävyys ja puumarkkinoiden toiminnan kannalta. Metsänomistajien päätöksentekoa ja kiinnostusta metsäasioiden hoitoon tuetaan koulutuksen ja neuvonnan avulla. Laadukkaan ja ammattitaitoisen edistämistoiminnan kautta varmistetaan, että metsänomistajat voivat perustaa metsiä koskevat päätöksensä korkeatasoiseen tietoon ja osaamiseen.

Suomessa on jokamiehen oikeus kulkea metsissä ja kerätä marjoja sekä sieniä. Puuntuotannon ja monimuotoisuusarvojen lisäksi metsät tarjoavat virkistysympäristön noin neljälle miljoonalle suomalaiselle ulkoilijalle. Lähes 80 % kotitalouksista kerää marjoja tai sieniä. Metsästäjiä on 300 000 ja virkistyskalastajia noin 2 miljoonaa (Metla 2005). Monikäyttöyrittäisyys, kuten luonnontuotteiden keräily ja jalostus sekä matkailu-, ulkoilu- ja retkeilypalvelut tarjoavat uusia mahdollisuuksia maaseudun yritystoiminnalle monipuolistaa metsiin liittyvää yritystoimintaa ja työllisyyttä.

Metsätalouden kehittäminen maatiloilla

Metsätalous perinteisenä maaseutuelinkeinona ja usein ennestään tärkeänä maatilatalouden osana on luonteva vaihtoehto maataloustuotantoaan supistavalle tai maataloustuotannon lopettavalle tilalle Suomessa. Tilan tuotantovälineitä, esim. traktoreita ja laitteita, voidaan jossain määrin hyödyntää myös metsätoissa. Metsätalouden kehittäminen maatalon osana parantaa maatilojen elinkelpoisuutta ja auttaa maaseudun asuttuna säilymistä tarjoamalla työtä ja lisätuloa. Metsätalouteen erikoistuva yrittäjä voi esimerkiksi tarjota asiantuntemustaan ja palveluita muillekin metsänomistajille nk. kylä- tai yrittäjämetsurina.

Peltoja on metsitetty valtion osittaisella tuella vuodesta 1969 lähtien n. 242 000 ha. Lisäksi viljelemättä jääneitä tai jätettyjä peltoja on vähäisessä määrin metsittynyt luontaisesti. Vuosina 1995 – 1999 neuvoston asetuksen (ETY) N:o 2080/92 mukaisen maatalouden metsätoimenpideohjelman perusteella metsitettiin 27 600 hehtaaria. Ohjelmakaudella 2000 - 2006 ei metsitystä tuettu lainkaan. Maanomistajan kokonaan omin varoin rahoittamia metsityksiä on tehty hyvin vähän (Metla 2005).

3.1.7 Bioenergia

Suomi on merkittävä bioenergian käyttäjä. Maamme primäärienergian kokonaiskulutuksesta tuotettiin 23 % uusiutuvilla energialähteillä, lähinnä puulla ja puupohjaisilla polttoaineilla sekä vesivoimalla vuonna 2003.

Tämä tekee Suomesta erään johtavista teollisuusmaista bioenergian käytössä. Hallituksen ilmasto- ja energiapoliittisessa selonteossa (2005) asetettiin tavoitteeksi tämän aseman säilyttäminen jatkossakin.

Selonteossa linjattiin kansallisia toimenpiteitä ja tavoitteita YK:n ilmastopimuksen Kioton pöytäkirjan toimeenpanemiseksi. Uusiutuvan energian kokonaiskäytön lisäämistavoitteeksi asetettiin vähintään 25 % lisäys vuoteen 2015 mennessä ja vähintään 40 % vuoteen 2025 mennessä. Bioenergiälähteistä painotettiin erityisesti metsätähteestä tehdyn hakkeen, peltobiomassojen ja biokaasun käyttöä. Tavoitteena on, että bioenergian osuus primäärienergiasta nousee vuoden 2004 noin 2 prosentista yli 6 prosenttiin seuraavien 15-20 vuoden aikana.

Suomen kansallisen ilmastostrategian lähtökohtana on se, että Kioton pöytäkirjan tavoitteet kasvihuonekaasupäästöjen rajoittamiseksi varaudutaan saavuttamaan mahdollisimman kustannustehokkaasti kotimaisin toimin. Näitä ovat mm. tutkimuksen ja teknologian kehittäminen, taloudelliset ohjauskeinot (mm. verotus ja erilaiset investointituet), säädökset, ohjeet, tiedotus ja neuvonta. Keskeistä on uusiutuvan energian tuotannon edistäminen sekä energian säästö ja päästökaupan kustannusten huomioon ottaminen.

Maaseudulla keskeinen sosioekonominen ongelma on elinkeinotoiminnan, työtilaisuuksien ja sitä myötä hyvinvoinnin hiipuminen. Maaseudun elinvoimaisen ja monipuolisen elinkeinotoiminnan edistämiseksi puun jatkojalostuksen ja energiakäytön sekä elintarvikkeiden jatkojalostuksen rinnalla pyritään vahvistamaan myös esim. peltoenergian tuotantoon liittyviä hankkeita.

Peltobiomassojen energiakäyttö

Lämmön tai sähkön tuotannossa käytettävistä peltokasviperäisistä polttomateriaaleista yleisin on tällä hetkellä ruokohelpi, jonka energiaviljelyala vuonna 2006 oli lähes 16 000 ha. Muita mahdollisia poltettavia kasvimassoja ovat viljojen oljet ja jyvät, öljy- tai kuitukasvien korret sekä paju. Pellolla tuotettavaa kasvimassaa voidaan käyttää myös biokaasun ja liikennebiopolttoaineiden tuotannossa. Kiinnostusta peltobiomassojen energiakäyttöön on lisännyt päästökaupan käynnistyminen ja EU:n tuki energiakasvien viljelylle. Pellon käytön työryhmä (2005) arvioi, että todennäköinen vuonna 2012 bioenergiatuotannossa olevan pellon kokonaispinta-ala olisi noin 200 000 ha.

Yleisin peltobiomassojen energiakäytön muoto on toistaiseksi ruokohelven seospoltto voimalaitoksissa yhdessä hakkeen tai turpeen kanssa. Maa- ja metsätalousministeriön peltobiomassa-, liikenteen biopolttonesteet- ja biokaasu-jaosto on esittänyt ruokohelvelle vuoden 2010 tavoitteelliseksi viljelyalaksi 100 000 ha. Tämän tavoitteen saavuttaminen edellyttää kuitenkin tutkimus- ja kehityspanostusta viljelyn laajenemisen yhteydessä esiin tulleiden tuotanto- ja käyttötekniisten ongelmien ratkaisemiseksi. Myös vaihtoehtoisia sadonkäsittelymenetelmiä kuten pelletointiä tulisi kehittää. Ruokohelven rinnalla tulee edistää ja kehittää myös muiden suorapolttoon soveltuvien kasvien tai kasvinosien tuotantoa ja käyttöä huomioiden erityisesti fossiilisten polttoaineiden korvaamisen ja kasvihuonekaasujen päästöjen vähentämisen mahdollisuudet.

Ympäristövaikutuksiltaan yksivuotiset energiakasvit eivät käytännössä poikkea ravintokäyttöön viljeltävistä yksivuotisista kasveista, sillä molemmissa käyttötarkoituksissa sovellettava viljelytekniikka on sama. Korvaamalla yksivuotiset viljelykasvit monivuotisilla energiakasveilla, voidaan lisätä viljelyalueiden biologista monimuotoisuutta. Maamikrobien ja -eliöstön, esimerkiksi lierojen, monimuotoisuus ja esiintyminen ovat suurempia energiaheinäviljelmillä kuin yksivuotisilla ruokakasviviljelmillä (Börjesson 1999). Tämä johtuu pääosin vähäisemmästä maan muokkauksesta ja torjunta-aineiden käytöstä. Monivuotisten energiakasvien kasvustot tarjoavat lisäksi suojaa eläimille merkittävästi paremmin kuin yksivuotisten kasvien kasvustot. Erityisen hyvin suojaa tarjoaa ruokohelpikasvusto, joka jätetään pellolle talven ajaksi ja korjataan vasta keväällä.

Liikenteen biopolttoaineet

Ilmasto- ja energiapoliittinen ministeriryhmä on linjannut vuonna 2006 Suomen tavoitteeksi EU:n liikennepolttoainedirektiivin tavoitteiden mukaisen tason, jonka mukaan vuonna 2010 biokomponentteja tulisi olla 5,75 % kaikkien liikenteen polttoaineiden yhteenlasketusta energiasisällöstä. Pääasiallisena keinona tavoitteeseen pääsemiseksi käytettäneen velvoitetta sekoittaa biokomponenttia liikennepolttoaineisiin.

Liikenteen biopolttonesteet kuten biodiesel ja bioetanoli ovat kasvi- tai eläinperäisistä raaka-aineista jalostettuja nesteitä, joita voidaan käyttää ajoneuvojen polttoaineena, useimmiten seoksena muiden polttonesteiden kanssa. Perinteisen biodieselin (RME) raaka-aineena käytetään öljykasveja kuten rypsiä, uuden sukupolven biodieseileissä myös muita kasvi- ja eläinperäisiä materiaaleja. Etanolin valmistuksessa käytetään pääasiassa tärkkelys- tai sokeripitoisia kasveja kuten viljaa tai sokerijuurikasta, mutta kehitystyö esim. korsi- tai puupohjaisten materiaalien käytön lisäämiseksi on käynnissä. Polttonesteiden ohella ajoneuvojen polttoaineena voidaan käyttää myös puhdistettua biokaasua, joskin sen käyttö asettaa nestemäisiä polttoaineita suuremmat vaatimukset ajoneuvo- ja tankkauskalustolle.

Sekä uuden sukupolven biodieseliä että bioetanolia valmistetaan pääsääntöisesti suurissa tehdaskokoluokan laitoksissa. Liikenteen biopolttoaineiden käytön lisäämiskeinoja suunniteltaessa tulee pyrkiä siihen, että mahdollisimman suuri osa näistä polttoaineista valmistetaan Suomessa ja suomalaisista raaka-aineista. Tuotanto lisää energiakäyttöön viljeltävän viljan kysyntää merkittävästi ja saattaa vaikuttaa myös öljykasviraaka-aineen kysyntään. Energiakomponentin lisäksi tuotannon sivutuotteena syntyy rehukäyttöön soveltuvia valkuaispitoisia jakeita.

Laajamittaisen liikennepolttoainetuotannon lisäksi voidaan etenkin perinteistä RME-biodieseliä sekä biokaasua tuottaa pienimuotoisesti liikennepolttoaine-, lämmitys- ja työkonekäyttöön. Tätä hajautettua polttoainetuotantoa tulee edistää laajamittaisen tuotannon rinnalla, sillä sen kautta voidaan luoda mahdollisuuksia paikalliselle energiayrittäjyydelle. Edistämistoimissa tulee kuitenkin huomioida tuotannon laatu-, kannattavuus- ja ympäristötekijät.

Biokaasu

Biokaasua tuotetaan ja kerätään mädätysprosessiin perustuvissa biokaasureaktoreissa käyttäen raaka-aineena mm. lantaa, kasvimassoja tai eläin- ja kasvijätteitä. Prosessissa syntyvää biokaasua voi käyttää lämmön ja sähkön tuotannossa sekä liikennepolttoaineena. Biokaasun tuotantolaitosten koko vaihtelee yhden tai muutaman maatilan eläinjätteitä ja kasvimassoja käyttävistä laitoksista aina suuriin, kaatopaikkojen tai jätevesipuhdistamoiden yhteydessä toimiviin laitoksiin.

Kiinnostus biokaasulaitosten rakentamiseen maataloille lisääntyy jatkuvasti. Suuntaukseen ovat vaikuttaneet paitsi alan pioneerien esimerkki myös energiakustannusten nousu, lannan käsittely- ja sijoitustarpeet sekä lisätulonlähteiden etsiminen tiloille. Toiminnassa olevia maatalalaitoksia on toistakymmentä ja monia uusia laitoksia on parhaillaan suunnitteilla tai rakenteilla. Biokaasutuotannossa on nähtävissä monia uusia mahdollisuuksia. Biokaasulaitoksissa on energiantuotannon lisäksi nähty mahdollisuuksia myös bioperäisten jätteiden (mm. elintarviketeollisuuden jätteet) sekä haja-asutusalueiden jätelietteiden käsittelyssä, joskin jätteiden ja eläinperäisten sivutuotteiden käsittelyä koskevat säädökset asettavat rajoituksia jätteenkäsittelyn mahdollisuuksille. Paikallisten biokaasulaitosten perustamisessa ja tukemisessa tulee huomioida paitsi laitosten vaikutukset maatilan kokonaistalouteen myös niiden myönteiset ympäristövaikutukset.

Maatilojen energiansäästö

Maatilojen energiankäytöstä ja energiansäästömahdollisuuksista ei ole saatavissa kovin tarkkoja tietoja tai ohjeita. On kuitenkin tiedossa, että eri tilojen välillä jopa saman tuotantosuunnan sisällä saattaa tilojen energiankäytössä olla useiden kymmenien prosenttien eroja. Energian loppukäytön energiatehokkuutta ja

energiapalveluja koskeva direktiivi (2006/32/EY) velvoittaa mm. maatalouden energiansäästötoimien lisäämiseen ja niiden vaikutuksen mittaamiseen. Mm. tästä syystä ollaan yksittäisten maatilojen energiankulutuksen ja energiansäästömahdollisuuksien selvittämiseen kehittämässä kotitalouksista ja muista yrityksistä tuttua energiakatselmusmallia, jonka osana tarkastellaan myös uusiutuvien energialähteiden käytön lisäysmahdollisuuksia tiloilla. Direktiivin vaatimien energiansäästötoimien ja niiden seurannan edistämiseksi sekä bioenergian käytön lisäämiseksi tulee energiakatselmuksien tekoa maataloilla edistää eri tavoin.

Metsäenergia

Puuperäisten polttoaineiden osuus Suomen energian kokonaiskulutuksesta on 20 %. Tästä lämpö- ja voimalaitokset käyttävät 85 % ja pientalokiinteistöt 15 %. Puuta käyttävien lämpö- ja voimalaitosten määrä on 2000-luvulla lisääntynyt noin 250:stä noin 490:een (Metla 2005).

Taulukko 3.17 Eri puupolttoainelajien osuus puuenergian kokonaiskulutuksesta vuonna 2004 (Metla 2005).

Polttoainelaji	Osuus puuenergian kokonaiskulutuksesta
mustalipeä	52 %
metsäteollisuuden sivutuotteet (hake, puru, kuori)	26 %
pientalokiinteistöjen polttopuu (ilman metsähaketta)	14 %
metsähake	6 %
kierrätyspuu	1 %

Metsähaketta poltettiin vuonna 2004 yhteensä 2,7 miljoonaa kuutiometriä, josta valtaosa lämpö- ja voimalaitoksissa (Taulukko 3.17). Metsähakkeen käyttö on 2000-luvulla lisääntynyt noin kolmanneksella vuosittain. Kansallisen metsäohjelman tavoitteena on 5 miljoonan kuutiometrin vuotuinen metsähakkeen käytön lisäys vuoteen 2010 mennessä. Metsähakkeen teknis-taloudellisen korjuupotentiaalin on arvioitu olevan vuosittain noin 12 miljoonaa kuutiometriä.

Energiapuun käytön lisääminen edistää metsänhoitoa ja luo kysyntää pieniläpimittaiselle harvennuspuulle. Hakkuutähteiden korjuu helpottaa metsänuudistamista. Hakkuutähteiden korjuusuositusten mukaan keruukohteita ja –menetelmiä valittaessa on kuitenkin huolehdittava siitä, ettei metsämaan ravintotaloudelle aiheuteta vahinkoa. Energiapuun korjuu ja kuljetus sekä bioenergian tuottaminen työllistävät ja edistävät pienimuotoisen yritystoiminnan syntymistä.

Koko bioenergia-alaa tulee kehittää sekä kansallisin ratkaisuin että alueellisesti ja paikallisesti. Tuotantoa ja käyttöä on edistettävä kestävin perustein ja ohjelmamuotoisesti yli hallintorajojen ja huolehdittava kehitystyön koordinoimisesta alueiden sekä hallinnonalojen välillä. Kehittämisen kohteena tulee olla koko bioenergian tuotanto- ja käyttöverkosto. Alan kehitys luo mahdollisuuksia pienille maaseutuyrityksille sekä laajojen energiaratkaisujen yhteydessä että paikallisessa energiantuotannossa.

3.1.8 Maaseudun muut elinkeinot

Elinkeinorakenne on maaseudulla monipuolinen. Eniten työpaikkoja on palvelualoilla (56,9 %) ja toiseksi eniten jalostuksessa (29,2 %). Mikroyrityksillä on toimeentulon lähteenä tärkeämpi rooli maaseudulla kuin kaupunkimaisilla alueilla, koska muita työllistymismahdollisuuksia on maaseudulla vähemmän. Maaseudulla sijaitsevat yritykset poikkeavat toimialarakenteeltaan ja kooltaan taajama-alueilla toimivista yrityksistä. Alkutuotantoon liittyviä yrityksiä on luonnollisesti enemmän kuin kaupungeissa, mutta sen sijaan palveluita tuottavia yrityksiä on vähemmän. Kauppa-, ravitsemus-, majoitustoiminta- ja palveluyritysten osuus maaseudulla on kaupunkiseutuja vähäisempi.

Erityisesti metalli- ja metsäteollisuus on vahvaa ja monialaista ja alihankintatyön lisäämismahdollisuudet ovat hyvät. Mekaanisen puunjalostuksen ja elintarvikkeiden jalostamisen kehittämiseen on hyvät edellytykset. Ne ovat merkittäviä tulolähteitä ja työllistäjiä maaseudun kannalta. Yleiset yritysten kehittämishankkeet

kytkeytyvät usein vahvasti kunkin seudun ja alueen meneillään oleviin elinkeinohankkeisiin, joille ne voivat tuoda lisäarvoa yritysten kehittäessä ja laajentaessa toimintaansa.

Yritys- ja toimipaikkarekisteriin rekisteröidyistä yrityksistä vuonna 2002 noin 40 % toimi maaseudulla. Maaseudun mikroyrityksiä (alle 10 htv) oli kaikkiaan 63 890. Näiden yritysten yhteenlaskettu liikevaihto oli 9,8 mrd. euroa ja henkilöstö yhteensä 86 873 henkilöä. Vuosina 1997 - 2002 yritysten⁴ määrä on kasvanut 1,4 %, henkilöstömäärä 3 % ja liikevaihto 9 % (Rantamäki-Lahtinen 2004). Vuonna 2003 maaseudun yrityksistä noin 14 % toimi teollisuudessa, 17 % rakentamisessa ja kaupassa sekä 40 % palveluissa.

Maaseudun kehittymisen ja kilpailukyvyn kannalta teollisten työpaikkojen ylläpitämistä ja lisäämistä maaseudulle pidetään tärkeänä. Erityisesti on korostettu elintarvikealan ja puun jalostuksen kehittämistä. Elintarvikealan yrityksistä 55 % ja puun jatkojalostusta harjoittavista pienyrityksistä 67 % sijaitsee maaseudulla. Palveluala on myös maaseudulla suurin yksittäinen toimiala. Se on viime vuosina kasvanut voimakkaasti.

Vaikka koko maan tasolla maaseudun pienyritysten määrä, liikevaihto ja henkilöstö ovat tasaisesti kasvaneet, alueiden erilaistuminen on ollut nopeaa. Harvaan asutuilta alueilta muuttoliike on lisännyt myös yritysten muuttamista taajama-alueille. Eräillä syrjäisillä alueilla myös taajamissa sijaitsevien yritysten määrä on kääntynyt laskuun.

Pienyrityksistä 8 200 sijaitsi maataloilla. Maaseudulla sijaitsevien pienyritysten keskokoko on 1,35 henkilöä / yritys, kun vastaava luku kaupunkiseutujen yrityksissä on 2,5 henkilöä / yritys. Maaseudun yrityksistä alkutuotantoon sidoksissa on noin kolmannes. Alkutuotantoon sidoksissa olevina toimialoina pidettiin mm. koneurakointia, matkailu- ja virkistyspalveluja sekä puutavaran ja tuotteiden valmistusta (Maatilojen muu yritystoiminta 2004, Maatalouden rakennetutkimus 2003).

Vuonna 2005 muuta yritystoimintaa harjoitettiin 24 294 aktiivimaatilalla, mikä oli 35 % kaikista aktiivituloista (Tike 2006). Tärkeimmät toimialat ovat koneurakointi (9 040 tilaa), matkailu- ja virkistyspalveluiden tuottaminen (2 047), puutavaran jalostus (1 132), energian tuotanto (968), elintarvikkeiden jalostus (846) ja käsityöt (342). Kun maatalouslaskennan tuloksesta vähennetään edellä mainitut maaseutuyrityksrekisterissä olevat noin 8 200 tilaa, joilla muuta yritystoimintaa harjoitetaan erillisenä yrityksenä elinkeinoverolain mukaisesti, maatalousverotuksen piirissä harjoitettavaa pienyritystoimintaa on noin 15 350 maatilalla.

Pienimuotoinen elintarviketuotanto

Suomessa on lähes 3 000 alle 20 henkeä työllistävää elintarvikealan yritystä. Ne ovat mikroyrityksiä, joiden keskimääräinen työllistävyys on 2,8 henkilöä/yritys ja keskimääräinen liikevaihto noin 210 000 euroa. Keskeisimmät toimialat ovat leipomotoiminta, vihannesten, marjojen ja hedelmien jalostus sekä teurastus ja lihanjalostus. Määrällisesti eniten yrityksiä on Etelä-Suomessa Uudenmaan ja Varsinais-Suomen maakunnissa. Elintarvikkeiden jalostukseen on syntynyt runsaasti pienyrityksiä 2000-luvulla. Vuosittain 2000-luvulla on elintarvikealalla aloittanut 100 - 150 uutta yritystä. Kehityksen kuva on sama eri maakunnissa. Yritykset ovat pieniuudestaan huolimatta tärkeitä maaseudun työllistäjiä ja lähiraaka-aineiden käyttäjiä.

Suomessa on rikas alueellinen ja paikallinen ruokakulttuuri, joka viime vuosina on vahvistunut niin yleisen kotimaisen ruuan arvostuksen nousun kuin vahvan alueellisen kehittämistoiminnan kautta. Pienillä yrityksillä on merkitystä myös suomalaisen ruokakulttuurin ylläpitäjänä ja kehittäjänä. Kotimaiset pienyritykset ovat suomalaisen ruokakulttuurin ideapankki. Kiinnostus luomu- ja lähiruokaa kohtaan tuo varsinkin alan pienyrityksille mahdollisuuksia tarjota markkinoille lähellä kuluttajaa oman alueen raaka-aineita ja muita panoksia käyttäen tuotettuja omaleimaisia tuotteita. Pienyritykset uskovat lujasti omien tuotteidensa

⁴ Maaseudun pienyrityksrekisterin mukainen luokitus, jossa huomioidaan yksitoimipaikkaiset yritykset maaseutumaisilla postinumeroalueilla (väestötiheys alle 50 henkilöä/km²; toimivat alle 20 henkilötyövuotta työllistävät yritykset, joiden liikevaihto ylittää 8 235 euroa)

kilpailukykyyn juuri niiden erikoisominaisuuksien vuoksi sekä jatkuvaan osaamisen ja tuoteideoiden kehittämiseen. Pk-yritysten tuotanto markkinoidaan pääsääntöisesti oman maakunnan alueelle. Elintarvikealan pk-yritysten keskeiset liiketoiminnalliset vahvuudet liittyvät paikallisten markkinoiden tuntemiseen, omasta maakunnasta saatavien raaka-aineiden käyttöön ja asiakkaan lähellä toimimiseen. Keskeisiä kilpailutekijöitä ovat ammattitaitoinen henkilöstö, yrityksen hyvä maine sekä palvelun nopeus ja joustavuus. Yritysten menestymistä rajoittavat eniten neuvotteluvoiman puute markkinoille pääsystä, viranomaissäädökset ja asiakkaiden riittämättömyys markkina-alueella. Myös rahoituksen riittävyys ja puutteellinen riskinotto kyky koetaan useissa yrityksissä liiketoimintaa vaikeuttaviksi tekijöiksi.

Mekaaninen puunjalostus

Suomessa toimii yli 6 000 mekaanista puunjalostuksen yritystä, joista huomattava osa on sahoja ja höyläämöitä. Nämä yritykset työllistävät noin 25 000-30 000 henkilöä.

Puunjalostuksen painopistealueita ovat Pohjois- ja Etelä-Pohjanmaan, Pirkanmaan ja Keski-Suomen työvoima- ja elinkeinokeskusten, jäljempänä TE-keskusten, alueet. Lisäksi rakennuspuusepäntuotteissa painopistealueita ovat myös Uusimaa ja Varsinais-Suomi. Muualla yrityksiä on varsin tasaisesti. Yritykset ovat pieniä, ja alle neljä henkilöä työllistävien yritysten osuus on lähes 80 %. Näiden pienten yritysten osuus alan työpaikoista on kuitenkin alle 10 % ja liikevaihdosta 5 %.

Toimialan keskeisimpiä ongelmia ovat kotimarkkinavaltaisuus, kotimarkkinoiden rajallisuus ja suhdanneherkkyys ja siitä johtuvat kysynnän sekä hintatason voimakkaat heilahtelut. Logistiikkakustannukset ovat korkeat ja toiminnassa on vielä kehitettävää. Logistiikassa, tiedon hallinnassa ja siirrossa pyritään hyödyntämään enemmän tietotekniikan mahdollisuuksia sekä kehittämään ja ottamaan käyttöön erilaisia laatujärjestelmiä sekä edistämään laatuosaamista sekä toiminnan että tuotteiden osalta.

Toiminnassa tulevat jatkossa entisestään korostumaan asiakaslähtöisyys ja asiakkaan tarpeiden ymmärtäminen, markkinointitaitojen parantaminen ja sitä kautta markkinoiden laajentaminen. Edellytyksenä on henkilöstön osaamistason nostaminen esimerkiksi viennin edellyttämälle tasolle sekä nykyaikaisen tuotantoteknologiaan siirtyminen ja sen edelleen kehittäminen.

Vilkas kotimainen rakennustoiminta on pitänyt puutuotteiden kysynnän ja tuotannon hyvällä tasolla. Tilauskannan ja tuotannon määrän arvioidaan kehittyvän lähitulevaisuudessa myönteisesti. Kotimarkkinoiden arvioidaan edelleen säilyvän merkittävänä ja viennin kasvavan maltillisesti. Viime vuosina Suomessa on panostettu paljon puun käytön lisäämiseen, jonka odotetaan vaikuttavan myönteisesti kysyntään ja tuotantoon. Kehittämishankkeet kohdistuvat mm. puun imagon nostamiseen rakentamisessa, uusien käyttökohteiden etsimiseen ja jalostusasteen nostamiseen.

Metalli-, elektroniikka- ja muoviteollisuus

Teollisten yritysten sijoittumista maaseudulle on kannustettu kuntien toimenpitein mm. kuntien teollisuusalueita rakentamalla. Toinen merkittävä piirre ovat alueellisesti syntyneet toimialoittaiset yrityskeskittymät, klusterit. Näitä ovat esimerkiksi metalliteollisuus useassa Etelä-Pohjanmaan ja Varsinais-Suomen kunnassa, mattoteollisuus Pohjanmaalla sekä puutuote- ja muoviteollisuus Päijät-Hämeessä. Kolmas viime vuosina syntynyt piirre on pienyritysten kotiutuminen maaseudun vanhoihin ruukki- ja muihin teollisuusyhteisöihin. Näin on syntymässä uudenlaisia muotoilu-, käsityö- ja tietoyrittämisen osaamiskeskittymiä entisille tehdasteollisuuden alueille.

Metalliteollisuus jakautuu metallituotteiden valmistukseen sekä koneiden ja laitteiden valmistukseen. Metalliteollisuus työllistää koko maassa 41 300 henkilöä. Sekä työpaikoista että yrityksistä valtaosa on Uudellamaalla, Pirkanmaalla ja Varsinais-Suomessa. Metalliteollisuustuotteiden valmistus on merkittävä työllistäjä myös Satakunnassa ja Kaakkois-Suomessa.

Myös koneiden ja laitteiden valmistuksen työpaikoista valtaosa on Uudellamaalla, Varsinais-Suomessa, Pirkanmaalla ja Hämeessä. Toimiala on merkittävä työllistäjä myös Keski-Suomessa, Satakunnassa ja Pohjanmaalla. On myös huomattava, että perinteisestä maataloudesta riippuvainen teollisuus on merkittävä työllistäjä. Esimerkiksi maatalouskoneiden valmistus työllistää merkittävästi Varsinais-Suomessa.

Suurin osa metallituotteita sekä koneita ja laitteita valmistavista yrityksistä on pieniä alle 5 henkilöä työllistäviä yrityksiä. Uusia yrityksiä on perustettu lähinnä tyydyttämään metalliteollisuuden lisääntyvää alihankintatarvetta. Pienissä ja keskisuurissa metallituoteyrityksissä alihankintatöiden osuus tuotannosta on keskimäärin yli puolet. Nämä yritykset ovat sijoittuneet etupäässä Etelä-Suomeen. Uusia metallituotteita valmistavia yrityksiä on syntynyt merkittävässä määrin myös Pohjanmaalle, Etelä-Pohjanmaalle ja Keski-Suomeen. Yritysten markkina-alue yltää harvoin talousalueen ulkopuolelle, joten paikallisen yritystoiminnan rakenne antaa perustan toiminnan kannattavuudelle.

Elektroniikkateollisuus voidaan jakaa elektroniikan sopimusvalmistukseen sekä elektronisten mittaus- ja analysointilaitteiden valmistukseen. Elektroniikkateollisuus vaatii kehittyäkseen ja kasvaakseen alueellista osaamiskeskittymää, minkä johdosta elektroniikkateollisuusyritykset ovat keskittyneet tietyille alueille. Elektroniikkateollisuuden keskittymiä ovat Uusimaa, Varsinais-Suomi (Turku-Salo) ja Pohjois-Pohjanmaa (Oulun seutu).

Elektroniikkateollisuusyritykset työllistävät yhteensä 120 000 henkilöä. Elektroniikkateollisuus on merkittävä työllistäjä Uudellamaalla, Varsinais-Suomessa, Pohjois-Pohjanmaalla, Pohjanmaalla sekä Keski-Suomessa. Elektroniikka-alan yrityksistä valtaosa on pieniä, yli puolet yrityksistä työllistää alle 5 henkilöä. Elektroniikkateollisuuden tuotannon kasvun odotetaan jatkuvan hyvänä lähitulevaisuudessa.

Muovialan yritykset sijaitsevat pääosin Etelä-Suomessa. Myös Pohjanmaalla on suurehko määrä muovialan yrityksiä. Muoviteollisuus on merkittävä työllistäjä myös Uudellamaalla, Hämeessä, Satakunnassa ja Pohjois-Karjalassa. Muovituoteteollisuuden yrityskanta koostuu yli 680 toimipaikasta, joissa työskentelee lähes 13 000 henkilöä. Yli 90 % toimialan työpaikoista työllistää alle 50 henkilöä ja lähes 70 % on alle 10 henkilöä työllistäviä yksiköitä. Vuonna 2003 vähintään 250 henkilöä työllistäviä toimipaikkoja oli 11. Toimialalla liikevaihto/toimipaikka oli keskimäärin noin 2,75 milj. euroa. Muiden muovituotteiden valmistuksen yrityskanta koostuu yli 370 toimipaikasta, joissa työskentelee lähes 4 800 henkilöä.

Yksityiset palvelualat maaseudulla

Maaseudulla oli vuonna 2001 noin 172 000 yksityistä palvelutyöpaikkaa. Pääosa maaseudun palvelualan työpaikoista on julkisia. Yksityiset palvelut ja sen luomat työpaikat ovat edelleen hyvin keskittyneitä kaupunkeihin. Eniten ovat keskittyneet osaamisintensiiviset liike-elämän palvelut ja rahoitustoiminta, vähiten majoitus- ja ravitsemustoiminta.

Yksityisten palvelualojen keskittyminen kaupunkeihin on maaseudun elinkeino- ja työllisyyspoliittinen ongelma. Palvelualojen sisällä on kuitenkin laajentuvia mahdollisuuksia maaseudulle. Sellaisia aloja ovat erityisesti maaseutu- ja luontomatkailu, muut vapaa-ajan palvelut, yksityisten hyvinvointi- ja hoivapalveluiden kehittyminen sekä yrityspalvelut. Paikalliset palvelut, kuten kaupat, korjaamot ja kioskit joutuvat sopeutumaan paikallismarkkinoiden kehitykseen.

Etätyöstä on odotettu ratkaisua maaseudun elinvoimaisuuteen jo 1980-luvulta lähtien. Yksittäisistä esimerkeistä ja alueille syntyvistä call-centereistä huolimatta ei etätyö ole lisääntynyt odotetulla nopeudella. Sen laajenemisen mahdollisuuksia parantavat lisääntyvä kiinnostus tehdä etätyötä ja kehittyvät laajakaistayhteydet, mutta sitä hidastavat edelleen asenteelliset ja organisatoriset tekijät.

Eniten maaseudulla ovat lisääntyneet koneyrityisyys ja urakointipalvelut usein sivutoimimisena maatalouden ohella ja sen koneilla tehtynä. Erilaisten urakointipalveluiden kysyntä ja tarjonta lisääntyy maaseudulla sitä mukaa kuin mm. maatalouden yrityskoko kasvaa ja erikoistuminen lisääntyy. Myös moninainen bioenergia-alan kehitys lisää urakointipalveluiden tarvetta.

Hoiva-alan palvelut ovat nopeasti kehittyneet maaseudulla ja ne tarjoavat kaivattuja naistyöpaikkoja. Väestön ikääntyminen merkitsee lisääntyvää kysyntää kodinomaisille vanhusten hoivapalveluille, mutta maaseutu voi laajenevasti tarjota myös muita hoiva-alan palveluja taajamien ja kaupunkien asukkaille. Kaupunkien läheisellä maaseudulla erilaiset virkistys- ja vapaa-ajan palvelut kuten hevosten hoito, valmennus ja ratsastusmahdollisuuksien tarjoaminen ovat laajentuneet hyvin nopeasti. Palvelualan kehittämisessä avainasemassa onkin maaseudun ja kaupungin välinen vuorovaikutus.

Maaseutumatkailu

Matkailu on maailmanlaajuisesti katsottuna eräs nopeimmin kasvavista toimialoista. Suomessa matkailuelinkeinon kehittäminen on mahdollisuuksiin nähden vasta alussa. Suomen matkailullisia vetovoimatekijöitä ovat maaseudun luonto, hiljaisuus, vesistöt ja metsät. Lapin matkailulle porotalous ja saamelaiskulttuuri ovat maakunnan merkittävät vetovoimatekijä. Matkailun merkitys maaseudun elinkeinona on viime vuosina lisääntynyt merkittävästi. Kuitenkin päätoimisten matkailuyritysten lukumäärä on kasvanut hitaasti.

Vuonna 2002 tilastokeskuksen yritys- ja toimipaikkarekisterissä oli 3 607 haja-asutusalueilla sijaitsevaa majoitus-, ravitsemus- tai virkistyspalveluja tarjoavaa pienyritystä, joiden liike-vaihto oli 435 milj. euroa vuodessa ja joissa työskenteli noin 5 700 työntekijää. Näistä yrityksistä 820 oli varsinaisia matkailuyrityksiä kuten majoitusyrityksiä, joiden liikevaihto oli yhteensä noin 111 milj. euroa. Henkilöstöä näissä yrityksissä oli yhteensä noin 1 400 vuosityöpaikan verran (MTT taloustutkimus, yritysrekisteri). Loput yrityksistä olivat pääosin paikallisille asukkaille palveluita tarjoavia ravintoloita, kahviloita, pitopalveluyrityksiä ja virkistyspalveluja tuottavia yrityksiä, jotka nekin tarjoavat palveluja myös matkailijoille ja ovat siten matkailun kehittämisen kannalta tärkeä osa maaseudun palvelutarjontaa. Lisäksi maaseudulla on sellaisia matkailupalveluita tuottavia mikroyrityksiä, jotka eivät ole tilastokeskuksen rekisterissä. Näiden lukumäärää ja kapasiteettia selvittäneen maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän matkailun teemaryhmän kokoamassa yritysluettelossa oli vuoden 2002 syksyllä 2 165 yritystä.

Muuta yritystoimintaa harjoittavista maataloista 2 047 maatilalla tarjotaan matkailu-, majoitus- tai virkistyspalveluita (Tike 2003). Maatilatalouden kanssa samassa verotusyksikössä harjoitettavaa yritystoimintaa verotetaan maatilatalouden tuloverolain mukaan. Tällaisesta yritystoiminnasta ei kerätä tietoja tilastokeskuksen yritystilastoihin.

Maaseutumatkailun keskeinen tuote on majoitus, joka on samalla myös tämän toimialan ongelma. Lomamatkailua vaivaa edelleen sesonkiluonteisuus, vaikka Suomessa olisi kaikki mahdollisuudet hyödyntää matkailullisesti kaikkia neljää vuodenaikaa. Majoitustilojen alaiset käyttöasteet heikentävät yritysten kannattavuutta suurten pääomien sitoutuessa rakennuksiin. Yrityskohtaiset vaihtelut ovat suuria, sillä parhaimmissa maaseutumatkailuyrityksissä on jopa hotellia suurempi käyttöaste.

Yritysten palvelutarjonta kehittyy ripeästi ja erilaiset ohjelmapalvelut sekä ryhmille ja yrityksille kohdistettavat kokous-, juhla- ja virkistyspalvelut ovat nopeimmin kasvavia palvelumuotoja. Kaupunkien läheisellä maaseudulla kokousten, yritystilaisuuksien ja perhejuhlien järjestäminen on mahdollistanut ympärivuotisen yrittämisen. Lapissa erityisesti porotilamatkailu ja ohjelmapalvelut ovat lisääntyneet viime vuosina. Yleisesti maaseudulla kysyntä perustuu kuitenkin pelkästään lomamatkailuun.

Maaseutumatkailuyritykset ovat pääsääntöisesti perheyrityksiä, mikä mahdollistaa palvelujen räätälöinnin joustavasti asiakkaiden toiveiden mukaisesti. Maaseutumatkailuyritysten pieni koko on samanaikaisesti sekä heikkous että vahvuus, mutta harrastelijamaisen yrittämisen sijasta yrittäjiltä edellytetään yhteistyö- ja verkostoitumistaitoja suurten asiakasjoukkojen palvelemiseksi organisoidulla ja taloudellista tulosta tuottavalla tavalla. Maaseutumatkailussa on runsaasti vajaakäyttöistä kapasiteettia, jonka varaan voidaan luoda uusia työpaikkoja ilman merkittäviä uusia rakennusinvestointeja. Maaseutumatkailuyritykset voivat erikoistumalla ja verkostoitumalla maaseudun muiden yritysten ja muun matkailuelinkeinon kanssa luoda omat menestysmahdollisuutensa, kun samanaikaisesti huolehditaan tuotteiden korkealaatuisuudesta.

Laadunhallinta on olennainen osa maaseutumatkailua. Tulevaisuudessa keskeinen menestystekijä maaseutumatkailussa on myös ympäristövastuullisuus asiakkaiden ympäristötietoisuuden yhä kasvaessa. Alan menestymiselle on jatkossa tärkeää yhteistyö myös suurempien yritysten kanssa.

Maaseudun infrastruktuuri heikkenee koko ajan, mikä on uhka koko matkailusektorille. Maatalouden supistuksessa ja väestön vähetessä maaseudun peruspalvelut – kuten kaupat, posti ja julkinen liikenne – vähenevät. Kaikki nämä palvelut ovat tarpeen myös maaseudun matkailuyrityksille ja heidän asiakkailleen. Lisäksi hyvät retkeilyreitit mahdollistavat patikoinnin, ratsastusvaellukset, pyöräilyn, melonnan, soudun ja monet muut luonnossa liikkumisen muodot myös ulkomaan markkinoilla menestyvien matkailutuotteiden rakentamiseksi.

Yksi maaseutumatkailun menestystekijöitä on nopeasti kehittyvän tietotekniikan tehokas hyödyntäminen matkailumarkkinoinnissa. Internetin osuus matkailun tiedonvälityksessä ei vielä ole kovin merkittävä, mutta sen merkitys kasvaa koko ajan. Varsinkin erikoisryhmät voidaan kätevästi tavoittaa sähköisillä viestimillä. Uutta yhteistyötä tarvitaan myös kotimaan markkinoinnissa. Pienten yritysten tarjoamien palveluiden näkyminen kotimaan ja etenkin ulkomaan matkailutarjonnassa ei ole mahdollista ilman koko maan kattavaa yhteistyötä.

3.1.9 Vahvuudet ja heikkoudet

Vahvuudet ja mahdollisuudet	Heikkoudet ja uhat
<ul style="list-style-type: none"> viihtyisä, korkealaatuinen asuin- ja työympäristö vesien tilan parantaminen maaseudun ympäristö- ja maisema-arvojen korostuminen metsät arvokas luonnonvara elintarvikkeiden puhtaus, turvallisuus ja hyvä laatu sekä kuluttajien luottamus nykyaikainen elintarviketuotanto, laatuajattelun sisäistäminen koko ketjussa lisääntynyt bioenergian kysyntä myönteinen yrittäjyysasenne ja sitoutuminen maaseudun kehittämiseen voimistunut paikallinen omaehtoinen toiminta vahva paikallinen kulttuuri laaja asiantuntija- ja koulutusjärjestelmä sekä hyvä kehittämisosaaminen kattavat tietoliikenneyhteydet maaseudun ja kaupungin vuorovaikutuksen vahvistuminen 	<ul style="list-style-type: none"> maataloutta rajoittavat luonnonolosuhteet ja pirstaloitunut tilarakenne harva asutus, vinoutunut ikärakenne, pitkät etäisyydet elintarviketeollisuuden ja pk-yritysten heikko kannattavuus maatalouden ympäristövaikutukset ja ympäristönsuojelutoimenpiteiden vaikutusten hidas näkyminen työmahdollisuuksien vähäisyys erityisesti harvaan asutulla maaseudulla tutkimus- ja kehitystoiminnan hyödyntämisen vähäisyys maatalouspolitiikan monimutkaisuus, ennustamattomuus ja byrokraattisuus tukien pääomittaminen pellon hintaan ja vuokraan heikko tuottavuuskehitys ja pääomavaltaisuus tukien suuri osuus viljelijöiden tulonmuodostuksessa viljelijöiden, yrittäjien ja kehittäjätahojen työmäärä ja siitä johtuva uupumus

Vahvuudet ja mahdollisuudet käyttöön

Viihtyisä ympäristö, luonnonmaisemat ja hoidettu kulttuurimaisema ovat tekijöitä, joilla voidaan houkutella maaseudulle uusia asukkaita, kakkosasukkaita, yrittäjiä ja työvoimaa ja myös pienentää halukkuutta muuttaa pois maaseudulta. Suomalaiset arvostavat laajasti maaseudun ympäristö- ja maisema-arvoja: maatalous luo ja ylläpitää hoidettua viljelymaisemaa ja siihen liittyviä historiallisia, kulttuurisia ja maisemallisia arvoja. Metsät ovat raaka-ainelähde puunjalostukseen ja energiantuotantoon. Lisäksi metsät tarjoavat työtä paikallisille metsäpalveluyrittäjille ja luonnontuotteiden kerääjille sekä ovat tärkeä virkistysympäristö.

Viljelijät tuntevat vastuunsa maaseutuympäristöstä ja he ovat laajasti sitoutuneita ympäristötukijärjestelmään. Kaikessa maa- ja metsätalouden tuotantotoiminnassa on teknologian avulla

kompensoitu muutoin korkeita tuotantokustannuksia. Tämä on helpottanut työtä ja vähentänyt työvoiman tarvetta. Koko elintarvikkeiden tuotantoketju on sisäistänyt laatuajattelun. Kuluttajat pitävät suomalaisia elintarvikkeita laadukkaina ja turvallisina. Tuotantoeläinten hyvinvointi on melko hyvä. Tähän myös kuluttajat luottavat. Samoin kasvi- ja eläintautitilanne on hyvä. Tuontien energian korvaaminen uusiutuvalla energialla on merkittävin uusi mahdollisuus maaseudun elinkeinotoiminnalle. Maaseudulla suhtaudutaan myönteisesti yrittäjyyteen ja on sitouduttu kehittämistyöhön.

Kansalais- ja järjestötoiminta sekä yhteisöllisyys ovat suomalaisen maaseudun vahvuuksia. Tästä ovat osoituksena mm. kylätoiminta ja toimintaryhmätyö. Neuvontaorganisaatiot, seudullinen elinkeinoneuvonta, kansalaisopistot, lukuisat toisen asteen ammattioppilaitokset, kattava korkeakouluverkosto, vahvistuva maaseutututkimus sekä vahva maa- ja metsätalouden tutkimus luovat maaseudun kehittämiselle vankkaa osaamispohjaa sekä vahvan perustan vastata muuttuvan toimintaympäristön haasteisiin. Alueiden erilaisuus ilmenee paikallisena kulttuurina, jota voidaan hyödyntää monissa elinkeinohankkeissa. Suomessa on kattavat tietoliikenneyhteydet, mikä edesauttaa tekniikan hyväksikäyttöä mm. palveluiden uusia muotoja kehittäessä sekä työn ja tuotannon hajauttamisessa. Vahvistunut maaseudun ja kaupungin vuorovaikutus tuo maaseudulle uusia toimeentulomahdollisuuksia esimerkiksi lähiruoan ja -energian tuotannossa, luo edellytyksiä osaamisen vahvistamiselle sekä antaa mahdollisuuksia vapaa-ajan ja kulttuurielämysten tuottamiselle ja hyödyntämiselle.

Heikkouksien ja uhkien torjunta

Suomessa maatalouden harjoittamisen erityispiirteisiin kuuluvat maantieteellisestä sijainnista johtuvat pohjoiset ilmasto-olosuhteet sekä syrjäinen sijainti suhteessa markkinoiden ydinalueisiin. Pohjoinen ilmasto pitkin ja kylmine talvineen aiheuttaa korkeat rakennuskustannukset tuotantorakennuksissa, varastoissa ja lantaloissa. Tuotantotapoihin ja rakentamiseen kehitetään ohjelman toimenpitein uusia, innovatiivisia ratkaisuja, joilla rakentamistarvetta ja -kustannuksia voidaan vähentää.

Jatkossa alkutuotannon ja julkisen sektorin työpaikat tulevat edelleen vähentymään ja väestö vähenee maaseudulla. Alkutuotannon ja julkisen sektorin työpaikkoja voidaan korvata vain lähinnä mikroyritysten tarjoamalla yksityisen sektorin työpaikoilla.

Ikärakenne vinoutuu, koska nuoret muuttavat työn perässä pois. Työpaikkoja lisäävillä toimenpiteillä tarjotaan nuorilla mahdollisuuksia jäädä/palata kotiseudulle. Maallemuuttoa edistämällä voidaan myös parantaa ikärakennetta.

Pitkistä etäisyyksistä aiheutuvia haittoja voidaan torjua mm. hyvillä tietoliikenneyhteyksillä ja jakeluverkostojen toimivuuteen panostamisella. Pitkien etäisyyksien reunaehdot on otettava entistä tarkemmin huomioon kaikessa maaseudun elinkeinojen kehittämisessä.

Maatalouden ja koko elintarvikealan kehityksen edellytyksenä on tuottavuuden kasvu. Se vaatii modernin teknologian käyttöönottoa sekä osaamista kuten yhteistyön lisäämistä maatalouden, teollisuuden, tutkimuksen, neuvonnan ja koulutuksen välillä.

Viljelijät ovat sitoutuneet hyvin ympäristön tilaa parantaviin toimenpiteisiin ja viljelykäytännöt ovat muuttuneet vähemmän ympäristöä kuormittavaksi. Maatalouden rakennemuutos ja alueellinen erikoistuminen on joillakin seuduilla vähentänyt luonnon monimuotoisuutta ja sen seurauksena maatalousympäristöissä esiintyvien uhanalaisten eläin- ja kasvilajien määrä on kasvanut. Viimeisen vuosikymmenen aikana suorat valumat lantaloista on saatu pääsääntöisesti loppumaan ja painopiste on siirtynyt peltoviljelyn puolelle. Samalla on siirrytty vaiheeseen, jossa kuormituksen muutokset ovat hitaita. Maatalouden ympäristötukijärjestelmän vaikutukset näkyvät tällä hetkellä ravinteiden käyttömäärien vähenemisenä ja peltomaassa ravinnepitoisuuksien kasvun taittumisenä. Horisontaalisen maaseudun kehittämisohjelman väliarvioinnissa todetaan, että maatalouden ympäristötuen ensimmäisen ohjelmakauden aikana toteutuneilla toimenpiteillä voidaan pitkällä aikavälillä havaita typpi- ja fosforikuormitusta vähentävä

vaikutus. Vuonna 2006 päättyvän ohjelmakauden tavoitteiden (noin 30 % aleneminen fosfori- ja 40 % typpikuormituksessa) saavuttaminen ei tapahdu nopeasti eikä ilman tehostettuja toimenpiteitä.

Luonnon monimuotoisuuden tutkimukseen on Suomessa panostettu viime vuosina. Tutkimushankkeiden ja arviointien tuloksia sekä toimeenpanon kokemuksia on hyödynnetty ohjelmakauden 2007 - 2013 valmistelussa sekä viljelijöiden neuvonnassa. Vastaavia tutkimushankkeita ja arviointeja käynnistetään myös tämän ohjelmakauden alussa ja niiden tulosten avulla tullaan edelleen vahvistamaan niin olemassa olevia kuin kehittämään uusia maatalouden ympäristötoimenpiteitä ohjelmakauden 2007–2013 aikana luonnon monimuotoisuuden osalta ja etsimään esim. käytännöllisiä ratkaisuja monimuotoisuuden hoitoon tilatasolla. Lisäksi luonnon monimuotoisuuteen liittyvien ympäristötoimenpiteiden rahoitusta kasvatetaan olemassa olevan ympäristötuen rahoituskehyksen puitteissa, jos alunperin osoitetut määrärahat osoittautuvat riittämättömiksi.

Karjanlannan sisältämät suuret fosforimäärät aiheuttavat paikallisesti suuria ongelmia, koska levitysalaa tuotettuihin lantamääriin nähden ei ole riittävästi sopivalla etäisyydellä. Ongelmien ratkaisemiseksi on tarpeen kehittää lannan uusia käyttötapoja, esimerkiksi biokaasuratkaisut tai lannan energiakäyttö ja prosessointimenetelmiä sekä selvittää tutkimuksin lannan ravinteiden käyttökelpoisuutta. Tämä edellyttää kehittämisresurssien suuntaamista erilliseen tutkimusohjelmaan vuosina 2008-2010.

Maatalous on elinkeinona hyvin riippuvainen maatalouspolitiikasta, sen tavoitteiden nopeasta muuttumisesta, monimutkaisuudesta ja byrokraattisuudesta. Erityisesti maatalouspolitiikan viimeaikaisten uudistusten myötä tukien osuus tulonmuodostuksesta on kasvanut huomattavasti. Pellon hinta on edelleen noussut, mikä osaltaan heikentää maatilojen tuottavuutta. Maataloustuotantoa on pyrittävä suuntaamaan sellaisille uusille tuotannonaloille, joiden markkinat eivät ole nykyisen kaltaisesti riippuvaisia kansainvälisistä, äärikilpailuista elintarvikemarkkinoista. Tähän tarjoaa mahdollisuuksia mm. bioenergian tuotanto.

Maaseudun eri toimijat, maanviljelijät, yrittäjät ja kehittämistoimenpiteissä mukana olevat toimintaryhmien ja hankkeiden vetäjät ovat usein raskaan työtaakan alla. Ohjelman toimenpiteiden kautta on luotava keinoja työuupumuksen estämiseen sekä uusien ihmisten saamiseen mukaan kehittämistyöhön, mikä vahvistaa samalla kansalaisyhteiskuntaa ja sen toimivuutta. Ohjelmaan liittyvät hallinnointikäytännöt eivät myöskään saa olla liian byrokraattisia, jotta ohjelmatyö ei muodostu kovin raskaaksi käytännön toimijoiden kannalta.

3.2 Vahvuuksien ja heikkouksien perusteella valittu strategia

Suomen maaseudun kehittämisstrategia tähtää elinvoimaisen ja toimivan maaseudun säilymiseen, ympäristön tilan parantamiseen ja uusiutuvien luonnonvarojen kestäväan käyttöön. Tämän saavuttamiseksi strategialla vastataan maamme pohjoisen, ilmastollisesti epäedullisen ja syrjäisen sijainnin ja runsasvesistöisyyden samoin kuin alhaisen väestötiheyden luomaan pysyvään haasteeseen maaseudun elinvoiman säilymisessä ja parantamisessa. Tavoitteena on Suomen maaseudun pitäminen nykyistä vahvemmin mukana alueellisessa, kansallisessa ja kansainvälisessä kehityksessä globalisaation edetessä.

Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahaston (maaseuturahaston) tuesta maaseudun kehittämiseen annettun neuvoston asetuksen (EY) N:o 1698/2005, jäljempänä maaseutuasetus, toimilla on koko maassa keskeinen merkitys Suomen pohjoisissa oloissa olevan maatalouden toimintaedellytysten turvaamiseksi. Maatalouden rinnalla kehittyvät monet maaseudun elinkeinot sekä yhä useammat paikkaan sitomattomat työt luovat edellytykset maaseudun asuttuna ja hoidettuna säilymiseen myös tulevaisuudessa.

Valitun strategian toteuttamiseksi määritellään seuraavat kolme painopistealuetta ja niitä koskevat yhteiset periaatteet, joita sovelletaan ohjelmaa linjattaessa ja toteutettaessa:

1. *Maa- ja metsätalouden harjoittaminen taloudellisesti ja ekologisesti kestäväällä sekä eettisesti hyväksyttävällä tavalla koko Suomessa:* Turvataan Euroopan pohjoisimmassa maassa harjoitettavan monivaikutteisen maatalouden toimintaedellytykset ja jatkuvuus. Säilytetään maa- ja metsätalousmaa

aktiivisessa ja kestävässä käytössä ja erityisesti ylläpidetään avoin, viljelty maaseutumaisema. Edistetään maa- ja metsätalouden ympäristönsuojelua, luonnon monimuotoisuutta ja maatalouden tuotantoeläinten hyvinvointia. Parannetaan maataloustuotannon rakennetta ja tuottavuutta ottamalla käyttöön uutta tuotantoteknologiaa, joka korvaa työpanosta ja alentaa yksikkökustannuksia. Parannetaan tuottavuutta myös viljelijöiden liiketoiminnallista osaamista lisäämällä. Tuotetaan ja jalostetaan kuluttajien toiveita vastaavia puhtaita ja laadullisesti korkeatasoisia tuotteita. Edistetään bioenergian tuotantoa ja käyttöä.

2. *Yritysten kilpailukykyä, uutta yrittäjyyttä ja yrittäjien verkostoitumista suosiva ja kehittävä toiminta maaseudun elinkeinojen monipuolistamiseksi ja työllisyyden parantamiseksi:* Kannustetaan innovatiivisuuteen tuotantomenetelmien sekä raaka-aineiden jalostuksen kehittämisessä ja käyttöönotossa. Parannetaan maatalousyrittäjien mahdollisuuksia toimeentulon hankkimiseen myös muista maaseudun elinkeinoista. Parannetaan erityisesti naisten ja nuorten työllistymismahdollisuuksia. Vaikutetaan peruspalvelujen ja sitä täydentävän yksityisen palvelusektorin kehittämiseen sekä ikääntyvästä väestöstä huolehtimiseksi että uusien asukkaiden houkuttelemiseksi.
3. *Paikallisen omaehtoisen toiminnan vahvistaminen maaseudun elinvoiman ja elämänlaadun lisäämiseksi:* Aktivoidaan maaseudun asukkaita osallistumaan oman elinympäristönsä kehittämiseen koko Suomessa toimivilla paikallisilla toimintaryhmillä ja voimistuvalla kylätoiminnalla. Edistetään yhteistyötä eri toimijoiden välillä alueellisilla, kansallisilla ja kansainvälisillä verkostoilla.

Kaikkia painopistealueita koskevat seuraavat periaatteet: paikallisuus, yhteistyö ja verkostoituminen sekä eri väestöryhmien tasavertaiset osallistumis- ja elinkeinomahdollisuudet; osaaminen sekä tutkimustiedon, innovaatioiden ja hyvien käytäntöjen käyttöönotto; kestävä kehitys ja erityisesti ympäristönsuojelu.

Suomen maaseudun kehittämisstrategian mukaisesti painopistealueita edistetään ohjelmassa maa- ja metsätalouden kilpailukykyyn parantamisella (vähintään 11 % maaseuturahaston rahoitusosuudesta), ympäristön ja maaseudun tilan parantamisella (enintään 76 % maaseuturahaston rahoitusosuudesta) sekä maaseudun elinkeinoelämän monipuolistamisella ja maaseutualueiden elämänlaadun parantamisella (vähintään 11 % maaseuturahaston rahoitusosuudesta). Leader-toimintatapaa sovelletaan kaikilla painopistealueilla (vähintään 5 % maaseuturahaston rahoitusosuudesta).

Ohjelman alustavan rahoitustaulukon (kohta 6.2) mukaisesti maaseuturahaston rahoitusta kohdennetaan maaseutuasetuksen 17 artiklan mukaisessa tasapainotarkastelussa toimintalinjalle 1 11,6 %, toimintalinjalle 2 73,7 %, toimintalinjalle 3 13,2 % ja toimintalinjalle 4 5,3 %. Vuodesta 2010 alkaen uusia haasteita varten kohdennettavat maaseuturahaston lisävarat eivät ole mukana tässä tasapainotarkastelussa. Näitä maaseuturahaston lisävaroja (modulaatiovarat ja EU:n elvytysuunnitelman varat) kohdennetaan strategian mukaisesti kaikille toimintalinjoille.

Ohjelmaan sisältyvänä kansallisena lisätukena tai ohjelman ulkopuolella strategiaa tukevat seuraavat kansallisesti rahoitettavat tukimuodot:

- pääosa maatalouden investoinneista ja osa nuorten viljelijöiden aloittamisen tukemisesta;
- metsätalouden investoinnit;
- varhaiseläkejärjestelmä (lukuun ottamatta ohjelmakautta 1995-99);
- maa- ja metsätalouden neuvontapalvelut, maatalousyrittäjän opintoraha ja elintarviketuotannon laatu-strategiaa edistävä toiminta;
- metsätalouden ympäristötuki, sisältäen metsätalousmaan Natura 2000-alueille maksettavan tuen, ja metsäluonnon hoitohankkeet;
- luonnonhaittakorvauksen lisäosa; sekä
- kansalliseen maaseutupolitiikkaan liittyvät tutkimus- ja kehittämishankkeet.

Osana ohjelman alueellista valmistelua jokainen TE-keskus on laatinut omaa aluettaan koskevan maaseudun kehittämissuunnitelman, joka ohjaa strategisia painotuksia ja alueilla tehtäviä valintoja alueellisesti hyvin erilaisen maaseudun ongelmien huomioon ottamiseksi ja sitä koskevan kehittämistyön varmistamiseksi.

Yhteenveto alueiden erityispiirteistä ja alueellisten maaseudun kehittämissuunnitelmien painopisteistä on liitteenä 4. Osana Leader-toimintaryhmien valintamenettelyä paikalliset toimintaryhmät ovat laatineet omaa aluettaan koskevan paikallisen kehittämissuunnitelman. Tiivistelmä Leader-toimintaryhmien hakuprosessista ja kehittämissuunnitelmien laadinnasta paikallisella tasolla on liitteenä 5. Alueelliset ja paikalliset maaseudun kehittämissuunnitelmat liittyvät maakunnallisiin kehittämissuunnitelmiin, jotka ovat osa Suomen aluepoliittista järjestelmää.

Maaseudun kehittämistoimenpiteiden valinnassa ja varojen kohdentamisessa otetaan huomioon alueiden ja toimijoiden erilaisuus sekä niiden vahvuudet ja mahdollisuudet, heikkoudet ja uhat sekä niistä syntyneet tavoitteet alueellisesti tasapainoisen kehityksen edistämiseksi. Harvaan asutun ja ydinmaaseudun kehittämistä tuetaan myös ohjelman rahoituksellisilla painotuksilla. Lisäksi Itä- ja Pohjois-Suomessa, jossa maaseudun kehittämisen haasteet ovat kaikkein suurimmat, Euroopan aluekehitysrahaston (EAKR) ja Euroopan sosiaalirahaston (ESR) varoja on muita alueita enemmän käytettävissä ja ne osaltaan tukevat myös maaseutualueilla tapahtuvaa kehittämistyötä.

3.3 Ennakkoarviointi

Ohjelman ennakkoarvioinnilla pyrittiin arvioimaan yhteisön strategisten suuntaviivojen ja kansallisen maaseudun kehittämisstrategian sekä EU-asetusten mukaan laaditun ohjelman asianmukaisuutta vastata maaseudun nykyisiin kehitystarpeisiin. Huomio kiinnitettiin ohjelman painopisteiden, erilaisten toimintatapojen ja tavoitteiden riittävään määrittelyyn. Keskeisin arvioinnin kohde oli kuitenkin ohjelman realismi eli kuinka hyvin ohjelman tavoitteilla ja menetelmillä kyetään saavuttamaan kansallisessa strategiassa ja ohjelmassa määritelty maaseudun tila. Ennakkoarviointia varten laadittiin Eurooppa-neuvoston 17.12.2005 sopimien rahoitusnäkyvien perusteella 1.2.2006 tehty arvio ohjelmassa käytettävissä olevasta maaseuturahaston rahoitusosuudesta ja julkisesta rahoitusosuudesta samoin kuin arvio niiden prosentuaalisesta jakautumisesta ja osarahoituksen tasosta toimintalinjoittain. Arvio antoi kokonaisuutena riittävän kuvan julkisen rahoituksen painottumista eri toimintalinjojen välillä. Ohjelman toteutusta ja sen seuranta varten ennakkoarvioinnissa tarkasteltiin käytössä olevien indikaattoreiden asianmukaisuutta ja tärkeyttä. Samalla selvitettiin mahdollisten uusien indikaattorien käyttöönottoa ohjelman toteuttamisen seuranta varten. Ohjelman ennakkoarvioinnilla pyrittiin edistämään ohjelman laadinnan ja toteuttamisen laatua, toimivuutta ja tehokkuutta. Ennakkoarviointi oli vuorovaikutteinen prosessi ennakkoarviointiryhmän ja ohjelmatyön valmistelijoiden välillä.

Ennakkoarvioinnista järjestettiin avoin tarjouskilpailu. Maa- ja metsätalousministeriö jätti ennakkoarvioinnin tarjouspyynnön hankintailmoituksen toukokuussa 2005. Ennakkoarvioinnista oli määräaikaan mennessä jätetty viisi tarjousta ja lisäksi yksi myöhästynyt tarjous. Tarjouksista valittiin kokonaistaloudellisesti edullisin arviointiperusteiden mukaan. Maa- ja metsätalousministeriö valitsi ennakkoarvioijaksi Helsingin yliopiston Ruralia-Instituutin koordinoiman tarjouksen. Tarjous oli tehty yhteistyössä Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskuksen MTT/taloustutkimuksen, Pellervon taloudellisen tutkimuslaitoksen PTT ja Helsingin yliopiston soveltavan biologian laitoksen kanssa. Maa- ja metsätalousministeriö asetti ennakkoarvioinnille ohjausryhmän ohjaamaan, seuraamaan ja tukemaan arvioinnin suorittamista. Ohjausryhmässä oli edustajia maa- ja metsätalousministeriöstä, ympäristöministeriöstä, alueellisesta TE-keskuksesta ja maataloustuottajajärjestöistä. Ennakkoarvioinnin väliraportti luovutettiin ohjausryhmälle joulukuussa 2005 ja loppuraportti maaliskuussa 2006.

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (2001/42/EY) tiettyjen suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arvioinnista (ns. SEA-direktiivi, Special Environmental Assessment) on Suomessa pantu täytäntöön lailla viranomaisten suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arvioinnista (200/2005), jäljempänä SOVA-laki.

Ohjelman valmistelijat osallistuivat 14.12.2005 ympäristöministeriön järjestämään seminaariin, joka käsitteli SOVA-lain mukaista ympäristövaikutusten arviointia. Ympäristövaikutusten arviointi toteutettiin osana ennakkoarviointia. Ennen työn aloittamista ohjelman valmistelijat maa- ja metsätalousministeriöstä ja ennakkoarvioijat järjestivät 16.2.2006 neuvottelun ympäristöministeriön edustajien kanssa. Neuvotteluissa

käytiin läpi SOVA-lain vaatimuksia ja esimerkkejä, kuinka ympäristövaikutusten arviointi on toteutettu erilaisissa suunnitelmissa ja ohjelmissa.

Ohjelman ympäristövaikutusten arviointia koskeva kuulemistilaisuus järjestettiin 17.3.2006. Tilaisuudessa kuultiin ympäristöviranomaisia ympäristövaikutusten arvioinnissa annettavien tietojen laajuudesta ja yksityiskohtaisuudesta. Kuulemistilaisuudessa ympäristöviranomaisia edustivat ympäristöministeriön, alueellisten ympäristökeskusten ja Suomen ympäristökeskuksen edustajat. Neuvotteluista laadittiin muistio, josta ilmenevät keskeiset neuvottelussa esille tulleet asiat ja kannanotot.

Ympäristövaikutusten arviointi osana ennakoarviointia oli yhdessä ohjelmaluonnoksen kanssa SOVA-lain 9 §:n mukaisesti nähtävänä ja mielipiteiden esittämistä varten 30 päivän ajan internetissä.

Ennakoarviointi sisälsi myös arvioinnin ohjelman laadinnan ja sisällön tasa-arvovaikutuksista. Tasa-arvolla tarkoitettiin niin sukupuolten kuin muun muassa eri ikäryhmien välistä tasa-arvoa.

Ennakoarvioinnin loppuraportti on liitteessä 6.

3.4 Edellisten ohjelmakausien vaikutukset ja muu informaatio

Maaseutua kehitettiin onnistuneesti Suomen ensimmäisellä ohjelmakaudella 1995-1999 yhteisen maatalouspolitiikan ja sen liitännäistoimenpiteiden lisäksi seitsemällä eri rakennerahasto-ohjelmalla. Ohjelmaperusteinen kehittäminen oli kaikille uusi asia, mutta siitä huolimatta ohjelmien toimeenpano onnistui varsin hyvin ja ohjelmat saivat aikaan odotettuja tuloksia.

Suomessa ohjelmakaudella 2000–2006 Euroopan maatalouden ohjaus- ja tukirahastosta (EMOTR) osarahoitettavissa ohjelmissa toteutettavia maaseudun kehittämistoimenpiteitä olivat horisontaalisen maaseudun kehittämisohjelman maatalouden ympäristötuki ja luonnonhaittakorvaukset ja Pohjois- ja Itä-Suomen tavoite 1-ohjelmien ja alueellisen maaseudun kehittämisohjelman (ALMA) maaseutua kehittävät toimenpiteet kuten maaseudun yritystoiminnan monipuolistaminen, kylien kehittäminen ja maaseudun peruspalvelujen parantaminen. Lisäksi tuettiin maatalouden rakenteen kehittämistä toimenpitein, joihin kuuluvat mm. investointituet ja nuorten viljelijöiden tuet. Paikallisia maaseudun kehittämishankkeita on rahoitettu Leader+ -yhteisöaloiteohjelmassa, jota toteuttavat maaseudun asukkaista, paikallisista yhteisöistä ja kuntien edustajista koostuvat paikalliset toimintaryhmät. Leader-toimintatapa valtavirtaistettiin Suomessa ohjelmakaudella 2000-2006 myös ALMA-, tavoite 1- ja kansallisesti rahoitettavaan POMO+ -ohjelmaan. Ensimmäisen (1995-1999) ja toisen ohjelmakauden (2000-2006) arviointien perusteella ohjelmien strategiset painopisteet ja valitut toimenpiteet on arvioitu tuloksellisiksi.

Yhteisön yhteistä maatalouspolitiikkaa ja maaseudun kehittämispolitiikkaa täydentävät kansalliset maatalouden tukijärjestelmät, joiden tavoitteena on turvata Suomessa maatalouden toimintaedellytykset eri tuotantosuunnissa ja alueilla, kehittää maataloustuotannon rakennetta sekä edistää maaseudun elinvoimaisuuden ja hyvän elinympäristön säilyttämistä. Kansallisista maatalouden tukijärjestelmistä merkittävimmät ovat maa- ja puutarhatalouden kansallinen tuki sekä rakennetuki- ja luopumistukijärjestelmät.

Maatilatalouden investointituet ovat olleet Suomessa yksi keskeisimmistä rakennepolitiikan keinoista ja niillä on ollut ratkaiseva merkitys perheviljelmäpohjaisen maatilatalouden jatkuvuudelle. Investointituet ovat mahdollistaneet etenkin nuorille yrittäjille pääsyn tilanpidon aloittamisen ja tilan kehittämisen edellyttämään pääomaan. Investointituen kannustamana Suomen maataloille on rakennettu edistyksellisiä perheviljelmämittakaavan tuotantorakennuksia, jotka olisivat tutkimustulosten mukaan jääneet kannattamattomina rakentamatta ilman investointitukea. Investointituella on ollut keskeinen merkitys perheviljelmien auttamisessa kasvu-uralle ja pois pienen yrityskoon aiheuttamasta alhaisen tuottavuuden loukusta. Uusien investointien turvin maatilojen tuottavuuskasvu on saatu kehittymään, lähtökohtaisesti pienestä tilakoosta huolimatta, tyydyttävästi niin, että Suomen maatalouden kilpailuasema EU:n yhteismarkkinoilla on voitu säilyttää.

Ohjelmakauden 2000-2006 osarahoitteista maaseudun kehittämispolitiikkaa on täydentänyt kansallisin varoin rahoitettu POMO+ -ohjelma sekä Etelä- ja Länsi-Suomen maaseudun kehittämisohjelma (ELMA). POMO+ -ohjelma täydensi maaseudun paikallista kehittämistyötä niiden paikallisten toimintaryhmien avulla, jotka eivät olleet mukana muiden ohjelmien kautta toteutetussa maaseudun paikallisessa kehittämistyössä. Osarahoitteisen ALMA-ohjelman työtä jatkaneella ELMA-ohjelmalla varmistettiin erityisesti yritystukien rahoitus tavoite 1-alueiden ulkopuolella myös vuonna 2006 ohjelmakausien vaihtuessa.

Suurin osa maaseudun kehittämiseen tarkoitettusta rahoituksesta on kohdistunut viljelijöille maksettaviin pinta-alaperusteisiin tukiin maatalouden ympäristötuen ja luonnonhaittakorvauksen merkittävän aseman johdosta. Luonnonhaittakorvaus on ollut tärkeä epäedullisissa viljelyolosuhteissa harjoitettavan ja ympäristönäkökohdat huomioon ottavan sekä maaseutumaiseman hoidettuna pitävän maataloustuotannon säilymisessä koko Suomessa samoin kuin viljelijöiden perustoimeentulon turvaajana. Maatalouden ympäristövaikutukset ovat huomattavat ja ympäristötuen avulla niihin on pyritty laajamittaisesti vaikuttamaan.

Luonnonhaittakorvauksen ja maatalouden ympäristötuen vaikutuksia on arvioitu vuonna 2003 valmistuneessa horisontaalisen maaseudun kehittämisohjelman väliarvioinnissa. Arvioinnin mukaan luonnonhaittakorvaus on ollut merkittävä osa viljelijöiden tulonmuodostuksesta ja se on osaltaan mahdollistanut viljelijäväestölle alueen vertailuryhmien keskimäärää vastaavan kokonaistulojen tason suurimmassa osassa maata. Luonnonhaittakorvaus on mahdollistanut myös sen, että maatalouden tulojen ja kannattavuuden niukkuudesta huolimatta lähes koko maatalousmaan ala on pysynyt viljelyksessä. Luonnonhaittakorvausjärjestelmän kattavuuden myötä myös sen edellytyksenä olevan tavanomaisen hyvän maatalouskäytännön noudattaminen on vakiintunut ja toisaalta käsitykset tavanomaisesta hyvästä maatalouskäytännöstä ovat tulleet yhdenmukaisemmiksi.

Ympäristötuen toimenpiteillä on kyetty luomaan lähes kaikkia viljelijöitä koskeva lannoituksen vähentämisen perustaso. Ympäristötuen vaikutukset näkyvät tällä hetkellä ravinteiden käyttömäärien vähenemisenä ja peltomaassa ravinnepitoisuuksien kasvun taittumisenä. Pientareiden ja suojakaistojen määrät ovat kasvaneet ja myös suojavyöhykkeiden perustamiseen ympäristötuen merkitys on ollut erittäin suuri. Ympäristötuelle on pyritty nostamaan kasvukauden ulkopuolista kasvipeitteisyyttä, mutta monivuotisten kasvien viljely ei ole lisääntynyt. Erityisesti eteläiseen Suomeen tarvittaisiin lisää todellista talviaikaista kasvipeitteisyyttä, esimerkiksi nurmen ja viherkesannoinnin avulla. Viljelijöiden tietämys torjunta-aineista ja niiden ympäristövaikutuksista on lisääntynyt. Viljelijät ottavat huomioon entistä paremmin valmisteisiin liittyvät ympäristörajoitukset ja velvollisuuden noudattaa niitä. Tästä huolimatta varsinkin rikkakasvien torjuntaan käytettyjen aineiden käyttö on lisääntynyt viime vuosina. Syinä ovat kevennetyn muokkauksen yleistyminen, pientareiden ja suojakaistojen lisääntyminen sekä nurmialan väheneminen. Maatalouden ympäristötuen, maatalouteen liittyvien ympäristösäädösten sekä yleisen ympäristötietoisuuden lisääntymisen johdosta pohjavesien pilaantumisriski ravinteiden, mikrobien ja kemiallisten torjunta-aineiden takia on viimeisen kymmenen vuoden aikana pienentynyt selvästi. Ympäristötukijärjestelmä ja tiloilla toteutettavat toimenpiteet eivät nykyisellään juurikaan huomioi alueiden ja tilojen välisiä eroja. Erityisesti Etelä-Suomeen ja rannikkovyöhykkeelle tulisi kohdistaa nykyistä tehokkaammin toimenpiteitä, joiden päätarkoituksena on vesiensuojelu, sillä peltomaan kuormituspotentiaalin alenemisesta huolimatta maatalouden kuormittamien vesistöjen tila ei ole parantunut. Ohjelmakauden 2000–2006 ympäristötukijärjestelmä ei kuitenkaan yksinään ole ratkaissut maaseudun luonnon monimuotoisuuden turvaamista eikä maatalouden ravinnekuormituksen vähentämistä, etenkin Itämeren suojeluohjelman tavoitteiden edellyttämässä laajuudessa. Toimenpiteiden kehittämiseksi käynnistettiin ympäristötuen seurantatutkimukset (ns. MYTVAS- ja MYTVANA- selvitykset), joiden tuloksia käytettiin maatalouden ympäristötuen 2007-2013 valmistelussa.

Ohjelmakaudella 2000-2006 tuotantoeläinten hyvinvoinnin edistäminen oli horisontaalisessa maaseudun kehittämisohjelmassa yhtenä ympäristötuen kotieläintilan lisätoimenpiteenä. Toimenpiteen tavoitteena oli lajinmukaisen kotieläinten hoidon edistäminen sekä viljelijöiden tietoisuuden lisääminen eläinten hyvinvointiin vaikuttavista tekijöistä. Luonnonmukaisen kotieläintuotannon tuki oli ympäristötuen erityistukena vuodesta 2005 alkaen.

Ohjelmakauden 2000-2006 alueellisten maaseudun kehittämisohjelmien väliarviointien mukaan ohjelmat ovat vaikuttaneet merkittäväällä tavalla maaseudun elinvoimaisuuden ylläpitämisessä. Ohjelmien investointituilla on vaikutettu yritystoiminnan kehittymiseen, liikevaihdon kasvuun, työpaikkojen luomiseen sekä toiminnan uudelleensuuntaamiseen sekä maatiloilla että muussa yritystoiminnassa. ALMA- ja tavoite 1-ohjelmien maatilakytkeäisillä yritystuilla ja kehittämistoimilla on saatu aikaan hyviä työllisyysvaikutuksia, jotka ovat omalta osaltaan olleet tukemassa ao. alueiden negatiivisen väestö- ja työpaikkakehityksen hidastumista ja jopa kehityssuunnan muutosta positiiviseksi. Arvioinneissa on kuitenkin todettu, että ohjelmien toimenpiteillä voidaan vain hyvin rajallisesti vaikuttaa yleiseen talous- ja väestökehitykseen.

Työllisyyteen ja väestöön liittyvien vaikutusten lisäksi osaamiseen ja verkostoitumiseen ja niiden lisääntymiseen vaikuttavat toimenpiteet ovat erityisen merkittäviä maaseudun kannalta. Arviointien mukaan ohjelmissa rahoitetut hankkeet ovat edistäneet yritysklusterien ja verkostojen muodostamista, lisänneet oppilaitosten, tutkimuslaitosten ja yritysten välistä yhteistyötä, luoneet osaamista, jota yritykset ovat hyödyntäneet, sekä parantaneet yritysten asemaa verkostoissa ja verkostojen hyväksikäyttöä yrityksissä. Nämä seikat ovat vahvistaneet ihmisten mahdollisuuksia oman työuransa turvaamiseen, siinä kehittymiseen tai uuden työpaikan saantiin. Osaamisen vahvistamisella on turvattu myös mahdollisuuksia uusien työpaikkojen luomiseen, sekä uuden yritystoiminnan käynnistämiseen ja monipuolistamiseen maaseudulla. Arviointien mukaan toimenpiteitä tulisi kohdentaa kuitenkin enemmän myös kansainvälistymisen tuomiin mahdollisuuksiin. Osaamisen kehittämisessä on erikseen mainittava myös strategisuuden, ohjelmatyön ja hanketoiminnan lisääntyminen alueilla, mikä on vahvistanut ja parantanut kehittämistoimenpiteiden laatua.

Toimintaryhmätyö on osoittautunut sopivaksi ja toimivaksi kehittämisvälineeksi suomalaiselle maaseudulle. Työtavalle on muotoutunut selvä oma rooli maaseudun kehittämisessä ja toimintaryhmien panos on koettu monella tavoin kohdealueita hyödyttäväksi. Leader+ -ohjelman toteutuksessa on arviointien mukaan näyttöjä kaikista Leader-erityispiirteistä (alueperusteisuus, alhaalta ylös -periaate, paikallinen kumppanuus, pilottiluonteisuus, integroitu strategia, verkostoituminen ja erilainen yhteistyö ml. kansainvälinen yhteistyö). Erityispiirteet tekevät Leader+ -ohjelmasta erilaisen suhteessa muihin toteutettaviin ohjelmiin. Parhaiten Suomessa ovat toteutuneet alhaalta ylös -periaate ja verkostoituminen sekä kolmikantaperiaatetta noudattava paikallinen kumppanuus päätöksenteossa. Erityispiirteistä epäkonkreettisimmaksi ja vaikeimmin mitattavaksi on jäänyt koko ohjelmakaudella pilottiluonteisuus.

Toimintaryhmillä on monissa arvioinneissa havaittu olevan alueiden osaamisen vahvistamisen ja innovaatiotoiminnan kehittämisen kannalta arvokkaita ominaisuuksia: niihin luotetaan ja ne koetaan tasavertaisiksi kehittäjäkumppaneiksi eli ne ovat keskeinen osa toiminta-alueidensa sosiaalista pääomaa. Leader-toiminta on selvästi parantanut alueiden identiteettiä, sekä ihmisten sitoutumista alueeseen ja uskoa sen tulevaisuuteen. Leader+ -ohjelman kautta on voitu todeta muodostuneen sosiaalista pääomaa myös eri tasoille maaseudun paikallisyhteisöjen sisällä (esim. kylätaso) ja toisaalta kehittäjätahojen (toimintaryhmien, muiden yhteisöjen ja eri viranomaisten) välille. Jälkimmäinen näkyy erityisesti yhteistyön sujuvuutena, parantuneena luottamuksena ja yhteen hiileen puhaltamisena seudullisesti ja alueellisesti. Sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävä kehitys ovat Leader+ -ohjelmassa vahvoja kestävyiden ulottuvuuksia. Myös lukuisia ekologista kestävyttä edistäviä Leader+ -hankkeita on toimintaryhmien alueella toteutettu esimerkiksi kierrätykseen ja ympäristökasvatukseen liittyen. Ekologisen kestävyiden kannalta kriittisiä hankkeita on Leader+ -ohjelmassa vain harvoja. Kokonaisuutena Leaderin vaikutus kestäväan kehitykseen on selvästi myönteinen erityisesti sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestäväan kehityksen tukemisen ansiosta.

Ohjelmien arvioinneissa on tarkasteltu erikseen myös niiden tasa-arvovaikutuksia. Ohjelmien toimenpiteiden on pääasiassa todettu olevan sukupuolineutraaleja eli niissä ei erikseen ole huomioitu sukupuolierityisyyttä. Huolimatta tasa-arvoisista mahdollisuuksista hanketoimintaan osallistumiseen ohjelmittain on kuitenkin eroja. Naisille suunnattuihin toimenpiteisiin käytettiin eniten rahoitusta Leader+ -ohjelmassa. ALMA -ohjelmassa ei ollut tällaisia naisille suunnattuja täsmätoimenpiteitä lainkaan ja tavoite 1-ohjelmissa niihin suunnattava rahoitus on ollut hyvin vähäistä. Seurantatietojen mukaan ohjelmatoiminnalla on kuitenkin käytännössä toteutettu naishankkeita ja saatu aikaan naisten asemaa ja työllisyyttä parantavia vaikutuksia. Leader+ on tässäkin ollut vahvin ohjelma, mutta myös muut ohjelmat onnistuivat kohtalaisesti kohdistamaan toimintaansa naisille.

Ohjelmien arvioinneissa on todettu, että alueelliset maaseudun kehittämistoimet ovat kuitenkin jääneet erityisesti Etelä- ja Länsi-Suomessa pitkälti vain Euroopan maatalouden ohjaus- ja tukirahaston (EMOTR) varaan. Pyrkimys edistää maaseudun kehitystä myös muiden rakennerahastojen kautta ei ole toteutunut tavoitteiden mukaisesti, mihin ohjelmakaudella 2007-2013 sekä kansallisten että alueellisten viranomaisten ja paikallisten toimintaryhmien on omissa yhteistyöneuvotteluissaan, ohjelmavalmistelussaan ja ohjelmien toimeenpanossa kiinnitettävä huomiota.

4 PERUSTELUT VALITUILLE TAVOITTEILLE JA ENNAKKOARVIOINNIN PERUSTEELLA ODOTETTAVISSA OLEVAT VAIKUTUKSET

4.1 Perustelut valituille tavoitteille

Suomen kansallisen maaseudun kehittämisstrategian (jäljempänä strategia) painotuksilla tuetaan kansallisista lähtökohdista lähtien niitä avainalueita, jotka tuottavat eniten lisäarvoa myös yhteisön laajuisessa tavoitteiden asettelussa yhteisön strategisista suuntaviivoista annetun neuvoston päätöksen (2006/144/EY) ja sen muutoksen (2009/61/EY) mukaisesti. Strategiaa toteutetaan tämän ohjelman lisäksi Ahvenanmaan maaseudun kehittämisohjelmassa. Näiden ohjelmien rahoitusosuudet Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahastosta (jäljempänä maaseuturahasto) ovat seuraavat:

- Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma 2 136 922 083 euroa
- Ahvenanmaan maaseudun kehittämisohjelma 18 096 824 euroa

Ohjelmien rahoitusosuudet sisältävät neuvoston asetuksen (EY) N:o 1290/2005 12 artiklan 2 kohdan sekä maaseutuasetuksen 69 artiklan 5a kohdan mukaiset määrät.

Kun pääosa Suomessa käytettävissä olevista yhteisön varoista ohjataan tähän ohjelmaan, myös pääpaino strategian tavoitteiden toteuttamisessa on tässä ohjelmassa käyttöön otettavilla maaseudun kehittämistoimenpiteillä. Tämän vuoksi strategia ja tämä ohjelma vastaavat täysin toisiaan lukuun ottamatta niitä Ahvenanmaan erityistavoitteita, jotka on erikseen mainittu strategiassa.

Ohjelma tukee strategiassa huomioon otettuja Lissabonin uudistettua strategiaa, Göteborgin strategiaa ja muita yhteisön strategioita. Yhteisön kuudennen ympäristöohjelman tavoitteiden saavuttamista tuetaan erityisesti toimintalinjan 2 toimenpiteillä. Arvokkaiden luontokohteiden, perinteisten maatalousmaisemien sekä Natura 2000 -kohteiden säilyttämiseen ja kehittämiseen liittyy toimia maaseuturahastosta rahoitettuna toimintalinjoilla 2 ja 3 sekä kansallisesti metsätalouden ympäristötuella rahoitettuna. Toimintalinjan 2 toimenpiteillä edistetään Suomen panostusta EU:n tavoitteen saavuttamiseksi luonnon monimuotoisuuden vähenemisen pysäyttämisessä vuoteen 2010 mennessä. Yhteisön vesipuitedirektiivin ja vesienhoidon järjestämisestä annetun lain (1299/2004) mukaan pinta- ja pohjavedet on saatava hyvään ekologiseen ja kemialliseen tilaan vuoteen 2015 mennessä. Maatalouden vesiensuojelua ja sitä kautta myös vesipuitedirektiivin toimeenpanoa toteutetaan pääasiassa toimintalinjan 2, mutta myös toimintalinjan 1 toimenpiteillä. Ilmastonmuutoksen vähentämiseen panostetaan maa- ja metsätaloudesta saatavaa uusiutuvaa energiantuotantoa lisäämällä. Yksi EU:n keskeisimmistä energia- ja ympäristöpolitiikan tavoitteista on uusiutuvien energialähteiden edistäminen. Suomen kansallisena tavoitteena on bioenergian ja muiden kotimaisten uusiutuvien energialähteiden kokonaiskulutuksen merkittävä kasvu nykytasoon verrattuna ja erityisesti metsätähteestä tehdyn hakkeen, peltobiomassan, kierrätyspolttoaineiden ja biokaasun käytön lisääminen. Ohjelma toteuttaa myös yhteisön temaattisten strategioiden tavoitteita maaperän suojelun, kasvinsuojeluaineiden kestäväen käytön, luonnonmukaisen tuotannon, merialueiden suojelun, ilman saasteiden, luonnonvarojen kestäväen käytön ja jätteiden kierrätyksen aloilla.

Strategiassa eri toimintalinjoille asetetut ensisijaiset tavoitteet ja rahoituksellinen painotus on otettu huomioon ohjelmassa alla kuvatulla tavalla.

Toimintalinja 1

Strategiassa asetetut ensisijaiset tavoitteet maa- ja metsätalouden kilpailukyvyn parantamiseksi (toimintalinja 1) ovat seuraavat:

1. Kehittää maatalouden päätuotantosuuntien tuottavuutta ja kilpailukykyä ja ehkäistä viljelijöiden ikärakenteen heikkenemistä perheviljelmien rakennekehitystä tukemalla. Edistää maatalouden muotojen ja toiminnan monipuolistumista.
2. Parantaa maatalous- ja luonnontuotteita jalostavien pk-yritysten kilpailukykyä (liha ja lihatuotteet, maito ja meijerituotteet, vihannekset, marjat, luonnonmarjat ja sienet). Kehittää puuenergian ja muiden uusiutuvien bioenergiamuotojen tuotantoa ja käyttöä. Vaikuttaa pienimuotoisen puunjalostuksen jalostusarvon kasvuun. Lisätä innovaatioihin perustuvien uusien tuotteiden, tuotantomenetelmien ja tekniikoiden kehittämistä ja käyttöönottoa.
3. Kehittää maatalousyrittäjien liiketoiminnallista osaamista ja ympäristötietoisuutta sekä tietoisuutta tuotantoeläinten hyvinvoinnista ja terveydestä. Parantaa metsänomistajien tietoja ja taitoja metsien hoidossa ja käytössä sekä metsäluonnon monimuotoisuuden ylläpitämisessä.

Ohjelmassa korostetaan strategian mukaisesti maatalouden rakennekehityksen edistämisen ja innovatiivisen yhteistyön lisäämisen ohella kattavasti koko elintarvikeketjua ja metsätaloutta koskevissa tukimuodoissa osaamisen sekä tutkimustiedon, innovaatioiden ja hyvien käytäntöjen käyttöönottoa yhteisön ensisijaisten tavoitteiden mukaisesti.

Ohjelmassa otetaan käyttöön seuraavat toimintalinjan 1 toimenpiteet (suluissa toimenpiteen koodi):

- ammatillista koulutusta ja tiedotusta koskevat toimet (111);
- nuorten viljelijöiden aloitustuki (112);
- varhaiseläke (113), vain ohjelmakauden 1995-1999 sitoumusten mukaiset menot;
- maatilojen nykyaikaistaminen (121);
- maa- ja metsätaloustuotteiden arvon lisääminen (123); sekä
- yhteistyö maatalouden ja elintarvikealan sekä metsätalouden uusien tuotteiden, menetelmien ja tekniikoiden kehittämiseksi (124).

Toimintalinjalla 1 käytettävästä maaseuturahaston rahoitusosuudesta kohdennetaan vähintään 60 % maatalouden rakennekehitykseen sekä vähintään 5 % tutkimuksen hyödyntämisen ja innovaatioiden edistämiseen erityisesti elintarvike-, puu- ja bioenergia-alojen kehittämiseksi. Loput maaseuturahaston rahoitusosuudesta kohdennetaan pääosin muiden edellä kuvattujen ensisijaisten tavoitteiden edistämiseen. Strategian tavoitteiden saavuttamiseksi merkittävä osa toimintalinjasta 1 rahoitetaan kokonaan kansallisin varoin joko ohjelmaan sisältyvänä kansallisenä lisätukena tai ohjelman ulkopuolella. Yhteisön ja samalla strategian ensisijaisia tavoitteita tukee mm. ohjelman ulkopuolella toteutettava kansallinen elintarviketuotannon laatustrategia. Muita merkittäviä kokonaan kansallisesti rahoitettavia toimenpiteitä ovat pääosa maatalouden investoinneista ja osa nuorten viljelijöiden aloitustuesta, metsätalouden investoinnit sekä varhaiseläkejärjestelmä (lukuun ottamatta ohjelmakautta 1995-99).

Toimintalinja 2

Strategiassa asetetut ensisijaiset tavoitteet ympäristön ja maaseudun tilan parantamiseksi (toimintalinja 2) ovat seuraavat:

1. Ylläpitää arvokas avoin, viljelty maatalousmaisema kuten myös luonnonniityt ja -laitumet riippumatta siitä, tuotetaanko niillä elintarvikkeita ja niiden raaka-aineita, uusiutuvaa bioenergiaa tai hoidetaanko niitä viljelemättöminä. Tämän tavoitteen saavuttamiseksi maksetaan luonnonhaittakorvauksia ja eräitä maatalouden ympäristötuen erityistukia (perinnebiotooppien hoito sekä luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen).

2. Vähentää maataloudesta maaperään, pinta- ja pohjavesiin sekä ilmaan kohdistuvaa ympäristökuormitusta ympäristöystävällisten tuotantomenetelmien käyttöä edistämällä. Edistää maa- ja metsätalousmaalla tuotettavalla uusiutuvalla bioenergialla kasvihuonekaasujen vähentämistä sekä maaperän orgaanisen aineen ja hiilinieluväikutuksen säilymistä.
3. Säilyttää maa- ja metsätalouksympäristöjen luonnon monimuotoisuutta. Erityisesti korostuu maatalous- ja metsäalueiden Natura 2000 -verkoston säilyttäminen.

Ohjelmassa korostetaan strategian mukaisesti perinteisten maatalousmaaisemien säilyttämistä ja vesiensuojelua, mitkä ovat myös yhteisön strategian mukaisia ensisijaisia aloja. Maatalousmaaiseman säilyttämiseksi ohjelmassa toteutetaan luonnonhaittakorvausjärjestelmää. Vesiensuojelussa ohjelman merkittävin toimenpide on maatalouden ympäristötuki. Ilmastomuutoksen vähentämisessä merkittävin osuus on kansallisella metsäohjelmalla ja korvaamalla fossiilisia polttoaineita biopolttoaineilla, mutta myös luonnonhaittakorvauksilla ja maatalouden ympäristötuella hidastetaan ilmastomuutosta. Luonnonmukaista maataloustuotantoa edistetään maatalouden ympäristötuilla ottaen huomioon tuotantotavan tavanomaista viljelytapaa vähäisempi vesistö- ja ilmastokuormitus sekä monimuotoisuutta lisäävät vaikutukset komission luonnonmukaisia elintarvikkeita ja luonnonmukaista maataloutta koskevan eurooppalaisen toimintasuunnitelman (European Action Plan for Organic Food and Farming, SEC(2004) 739) mukaisesti. Luonnon monimuotoisuutta maatalousalueilla ja erityisesti Natura 2000 -alueilla edistetään maatalouden ympäristötuilla. Metsäalueella luonnon monimuotoisuutta edistetään ohjelman ulkopuolella kansallisesti rahoitetuilla metsätalouden ympäristötuilla ja metsäluonnon hoitohankkeilla, jotka koskevat myös Natura 2000 -metsäalueita. Erillisiä maa- ja metsätalouden Natura 2000 -tukijärjestelmiä ei esitetä. Ns. vesipuitedirektiivin (2000/60/EY) mukaisten vesienhoitosuunnitelmien toimeenpanossa ovat maatalouden ympäristötukitoimet keskeisiä. Erillistä direktiiviin 2000/60/EY liittyvää tukijärjestelmää ei tässä vaiheessa esitetä.

Ohjelmassa otetaan käyttöön seuraavat toimintalinjan 2 toimenpiteet (suluissa toimenpiteen koodi):

- luonnonhaittakorvaukset vuoristoalueilla (211) ja korvaukset muilla haitta-alueilla (212);
- maatalouden ympäristötuet (214);
- eläinten hyvinvointia edistävät tuet (215);
- ei-tuotannolliset investoinnit (216); sekä
- maatalousmaan ensimmäinen metsitys (221), vain ohjelmakauden 1995-1999 sitoumusten mukaiset menot.

Toimintalinjalla 2 käytettävästä maaseuturahaston rahoitusosuudesta kohdennetaan vähintään 50 % luonnonhaittakorvauksiin ja vähintään 40 % maatalouden ympäristötukeen. Loput maaseuturahaston rahoitusosuudesta kohdennetaan toimintalinjan muihin toimenpiteisiin (tuotantoeläinten hyvinvointi, ei-tuotannolliset investoinnit ja maatalousmaan ensimmäinen metsitys). Natura 2000 -verkoston maatalousmaalle maksettaviin tukiin arvioidaan kohdennettavan noin 1 % toimintalinjalla maksettavista tuista.

Toimintalinja 3

Strategiassa asetetut ensisijaiset tavoitteet maaseudun elinkeinoelämän monipuolistamiseksi ja maaseutualueiden asukkaiden elämänlaadun parantamiseksi (toimintalinja 3) ovat seuraavat:

1. Hidastaa harvaan asutun ja ydinmaaseudun väkiluvun vähenemistä sekä vaikuttaa työllisyyden paranemiseen samassa suhteessa koko maassa.
2. Tukea maaseudun yritysten ja työpaikkojen määrän lisääntymistä ja elinkeinojen monipuolistumista. Vahvistaa naisten ja nuorten osuutta elinkeinotoiminnassa. Edistää uusien innovaatioiden ja tuotekehityksen hyödyntämistä työtilaisuuksien luomiseksi maaseudulle. Lisätä maaseudun osaamista yrittäjyyden sekä tietotekniikan ja muun teknologian alueilla.

3. Lisätä maaseudun vetovoimaisuutta asuin- ja vapaa-ajan ympäristönä. Vaikuttaa kylien ja muiden vastaavien asuinalueiden säilymiseen vireinä ja toimivina.

Toimintalinjojen 1 ja 2 strategiset valinnat tukevat yhdessä monivaikutteista, ympäristönsuojelua ja kestävästä kehitystä edistävää kilpailukykyistä maataloutta, luonnonmukaista tuotantoa sekä koko elintarvikeketjua, mikä puolestaan on edellytys sille, että maaseutu säilyy ja kehittyy myös matkailun, vapaa-ajanvieton ja asumisen kannalta vetovoimaisena alueena. Ohjelmassa käyttöön otettavat monipuoliset tukimuodot tukevat yhteisön ensisijaisia tavoitteita kasvun edellytysten luomisessa ja työllisyyden parantamisessa. Suomessa hyväksi maaseudun kehittämisen välineeksi todetulla Leader-toimintatavalla on olennainen merkitys toimintalinjan 3 tavoitteiden saavuttamisessa. Koko Suomessa toimivat paikalliset toimintaryhmät tuovat maaseudun kehittämiseen mukanaan paikallisen näkökulman yhteisön tavoitteiden tukemiseksi. Leader-toimintatavalla edistetään yhteisöllisyyden lisäksi alueellista, kansallista ja kansainvälistä yhteistyötä ja verkostoitumista.

Ohjelmassa otetaan käyttöön seuraavat toimintalinjan 3 toimenpiteet (suluissa toimenpiteen koodi):

- taloudellisen toiminnan laajentaminen maatalouden ulkopuolelle (311);
- tuki yritysten perustamiseen ja kehittämiseen (312);
- matkailuelinkeinojen edistäminen (313);
- elinkeinoelämän ja maaseutuväestön peruspalvelut (321);
- kylien kunnostus ja kehittäminen (322);
- maaseutuperinnön säilyttäminen ja edistäminen (323); sekä
- koulutus ja tiedotus (331).

Toimintalinjalla 3 käytettävästä maaseuturahaston rahoitusosuudesta kohdennetaan vähintään 60 % työllisyysmahdollisuuksien luomiseen ja vähintään 25 % maaseudun asumisen ja elämänlaadun edistämiseen. Loput maaseuturahaston rahoitusosuudesta kohdennetaan pääosin muiden edellä kuvattujen ensisijaisien tavoitteiden edistämiseen.

Toimintalinja 4

Strategiassa asetetut ensisijaiset tavoitteet Leader-toimintatavalle (toimintalinja 4) ovat seuraavat:

1. Toteuttaa alhaalta ylös- periaatteen mukaisesti paikallisista tarpeista lähtevää maaseudun strategista ja systemaattista kehittämistä, joka tuottaa kullekin maaseutualueelle täsmäratkaisuja työ- ja toimeentulomahdollisuuksien parantamiseksi. Leader-toimintatapa on koko maassa käytössä. Leader-toimintatapa käynnistetään ohjelman kaikilla toimintalinjoilla.
2. Koota ja aktivoida uusia ihmisiä ja toimijaryhmiä maaseudun kehittämistyöhön sekä tiedottaa kehittämismahdollisuuksista. Vahvistaa maaseudun paikallisyhteisöjä ja parantaa asukkaiden elinoloja, elämänlaatua ja elinympäristöä.
3. Kehittää kansalaisyhteiskunnan ja julkisen hallinnon yhteistyötä ja luoda uusia toimintatapoja. Parantaa maaseudun asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia.
4. Verkostoida ja luoda erilaisten toimijoiden välistä yhteistyötä paikallisesti, alueellisesti, kansallisesti ja kansainvälisesti. Verkostojen kautta leviää uusi innovatiivisia ratkaisuja ja osaamista, jotka kasvattavat maaseudun toimijoiden kilpailukykyä.

Ohjelmassa otetaan käyttöön seuraavat toimintalinjan 4 toimenpiteet (suluissa toimenpiteen koodi):

- paikallisten strategioiden täytäntöönpano toimintalinjoilla 1,2 ja 3 (411, 412 ja 413);
- alueiden ja valtioiden välinen yhteistyö (421); sekä
- paikallisen toimintaryhmän toiminnan takaaminen, pätevyyden hankkiminen ja toiminnan edistäminen (431).

Toimintalinjalla 4 käytettävästä maaseuturahaston rahoitusosuudesta kohdennetaan enintään 20 % paikallisella tasolla aktivointiin ja taitojen hankkimiseen (nk. toimintaraha) ja enintään 80 % paikallisten kehittämisstrategioiden toteuttamiseen.

Uusiin haasteisiin vastaaminen vuodesta 2010 alkaen

Maaseutuasetuksen 16a artiklan mukaisia yhteisön uusia haasteita ovat ilmastonmuutos, uusiutuvat energialähteet, vesienhoito, biologinen monimuotoisuus ja maitoalan rakenneuudistus sekä näihin liittyvien innovatiivisten toimien edistäminen samoin kuin EU:n elvytysuunnitelmaan sisältyvät maaseutualueiden laajakaistainfrastrukturi. Strategian painopistealueiden ja niitä koskevien periaatteiden sekä toimintalinjojen ensisijaisen tavoitteiden mukaisesti ohjelmassa on otettu laajalti huomioon ilmastonmuutokseen mukautuminen ja sen rajoittaminen, uusiutuvien energialähteiden edistäminen, maatalouden ympäristökuormituksen vähentäminen, maa- ja metsätaloussympäristöjen biologisen monimuotoisuuden säilyttäminen sekä maatalouden päätuotantosuuntien ml. maidontuotannon tuottavuuden ja kilpailukykyyn kehittäminen sekä maitoa jalostavien pk-yritysten kilpailukykyyn parantaminen. Osaaminen sekä tutkimustiedon, innovaatioiden ja hyvien käytäntöjen käyttöönotto ovat strategian mukaisesti myös ohjelman pääperiaatteita.

Strategiassa asetetut ensisijaiset tavoitteet uusille haasteille ovat seuraavat:

1. Vahvistaa ja lisätä monivaikutteisten toimien positiivista ja/tai innovatiivista vaikutusta vesienhoidon ja uusiutuvien energialähteiden edistämiseksi, biologisen monimuotoisuuden säilyttämiseksi, ilmastonmuutokseen mukautumiseksi ja sen rajoittamiseksi sekä maitoalan rakenneuudistukseen sopeutumiseksi.
2. Varmistaa nopeat ja kattavat laajakaistayhteydet maaseudun yritysten ja asukkaiden käyttöön.

Strategian mukaisesti ohjelmassa kohdennettavasta julkisesta rahoituksesta arvioidaan lähes 40 % jo ennen vuotta 2010 tukevan uusien haasteiden mukaisia tavoitteita pääpainon ollessa vesienhoidon ja biologisen monimuotoisuuden edistamisessä. Myös Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman viimeisillä muutoksilla on vahvistettu erityisesti biologisen monimuotoisuuden, ilmastonmuutokseen mukautumisen ja sen rajoittamisen sekä maitoalan rakennekehityksen edistämistä. Velvoitekesantojärjestelmän päättymisen vuoksi pitkäaikaisten, tuotantoon käyttämättömien nurmialueiden, riistan ja luonnonvaraisten eläinten elinoloja parantavien peltoalueiden tai maisemaa kaunistavien peltoalueiden syntymistä tuetaan vuodesta 2009 alkaen vapaaehtoisin toimin osana maatalouden ympäristötukea.

Strategiassa ohjelmaan kohdennettavat maaseutuasetuksen 69 artiklan 5a kohdan mukaiset maaseuturahaston lisävarat 66 998 002 euroa osoitetaan indikaatiivisesti käytettäväksi uusiin haasteisiin seuraavasti:

- a) ilmastonmuutos 2 510 000 euroa (4 %);
- b) uusiutuvat energialähteet 3 440 000 euroa (5 %);
- c) vesienhoito 31 137 640 euroa (46 %);
- d) biologinen monimuotoisuus 1 140 000 euroa (2 %);
- e) maitoalan rakenneuudistuksen liitännäistoimenpiteet 2 100 000 euroa (3 %);
- f) a, b, c ja d kohtiin liittyvät innovatiiviset toimintatavat 2 100 000 euroa (3 %); sekä
- g) laajakaistainfrastrukturi maaseutualueilla 24 570 362 euroa (37 %).

Maaseuturahaston lisävarat kohdennetaan kaikilla toimintalinjoilla sellaisiin uusia haasteita tukeviin toimenpiteisiin, joiden alla rahoitettavia monivaikutteisia toimia voidaan tehostaa lisävarojen avulla. Lisävaroilla rahoitettavien toimien valinnassa on korostunut tavoitteiden lisäksi hallinnollisen työn yksinkertaistaminen. Uusiin haasteisiin vastaamista vahvistetaan näillä lisävaroilla erityisesti vesienhoidon, laajakaistainfrastruktuurin ja innovaatioiden edistämiseksi. Vesienhoitoon ensisijaisesti liittyvät maatalouden ympäristötuen monivaikutteiset toimet tukevat myös biologisen monimuotoisuuden sekä ilmastonmuutokseen mukautumisen ja sen rajoittamisen tavoitteita, jotka ovat olleet vahvasti mukana myös ohjelmaan vuosina 2007 ja 2008 tehdyissä muutoksissa. Laajakaistaverkon laajenemisella vaikutetaan harvaan asutun maaseudun ja sen yritystoiminnan sekä maaseudulla asumisen perusedellytysten paranemi-

seen. Uusiin haasteisiin vastataan myös koulutusta, tiedotusta, tiedonvälitystä ja/tai innovatiivisia toimia vahvistamalla tietoisuuden ja tietämyksen lisäämiseksi toimintaympäristön muutoksista ja niihin vaikuttamisesta sekä uusien tuotteiden, menetelmien ja tekniikoiden kehittämiseksi. Myös toimintaryhmät osallistuvat uusien haasteiden edistämiseen uusiutuvia energialähteitä sekä koulutusta ja tiedonvälitystä tiedotusta koskeissa hankkeissa. Ohjelman rahoituksen muilla muutoksilla vahvistetaan uusista haasteista erityisesti uusiutuvien energialähteiden edistämistä ja maitoalan rakenneuudistusta.

Uusiin haasteisiin osoitettavien lisävarojen ohella huomattava osa toimintalinjojen 1 ja 2 tavoitteiden mukaisiin toimenpiteisiin osoitettavista muista varoista tukee uusia haasteita, mutta myös toimintalinjojen 3 ja 4 toimenpiteet sisältävät uusia haasteita tukevia toimia. Uusien haasteiden edistäminen otetaan maaseuturahaston lisävaroja laajemmin ohjelmassa seurannan kohteeksi, jotta ohjelman koko rahoituksen kohdentumisesta ja mahdollisista vaikutuksista uusien haasteiden kannalta saadaan enemmän tietoa, Kaikki rahoitettavaksi tai seurattavaksi valitut toimet täyttävät asetuksen (EY) N:o 1698/2005 liitteen II vaatimukset.

4.2 Ennakkoarvioinnin perusteella odotettavissa olevat vaikutukset valittujen tavoitteiden suhteen

4.2.1 Yhteenvedo ennakkoarvioinnin tuloksista

Toimintalinja 1

Ennakkoarvioinnin mukaan toimintalinjan 1 toimenpiteiden odotettuina tuloksina maatalouden nykyaikaistaminen etenee, maatalouden ikärakenne ei heikkene, bioenergian käyttö kasvaa, osaaminen vahvistuu sekä maa- ja metsätaloustuotteiden jalostusarvo kasvaa. Toimenpiteiden vaikutuksesta maa- ja metsätaloustuotannon kilpailukyky paranee. Toimenpiteiden sosiaaliset vaikutukset ovat myönteisiä, sillä kilpailukykyisempi toiminta parantaa maaseutualueiden työllisyyttä, vaikuttaa tasapainottavasti muuttoliikkeeseen, ehkäisee syrjäytymistä ja siten vähentää sosiaalisten ongelmien syntymistä maaseudulla. Toimenpiteiden ympäristövaikutukset ovat positiiviset, sillä kilpailukykyinen maa- ja metsätalous pystyy paremmin huolehtimaan ympäristöstä. Toimenpiteiden odotetut vaikutukset ovat pitkävaikutteisia, toisiaan täydentäviä eivätkä ole keskenään ristiriitaisia. Toisinaan oletetaan maatalouden tehostamistavoitteen olevan ristiriidassa sosiaalisten ja ympäristötavoitteiden kanssa. Käytännössä näin ei arvioinnin mukaan kuitenkaan ole, sillä mikäli tehostamista ei tapahdu, elinkeinon kilpailukyky heikkenee. Heikosti kannattava toiminta ei pysty aikaansaamaan positiivisia sosiaalisia ja ympäristöön liittyviä vaikutuksia.

Toimintalinjan 1 toimenpiteillä on myös aluetaloudellisia vaikutuksia. Tarkasteltaessa maatalouden merkitystä tiloilla työllistävänä tekijänä sekä maaseudulla harjoitettavaa muuta yritystoimintaa ja ammattien harjoittamista toimintalinjan 1 toimenpiteillä voidaan arvioida kokonaisuutena olevan kerrannaisvaikutusten kautta merkittävää lisäarvoa maaseutualueiden työllisyydelle. Esimerkiksi tuotteiden arvon lisäämisellä sekä maa- ja metsätaloustuotteiden jatkojalostuksella voidaan nähdä olevan etenkin syrjäisellä maaseudulla selkeitä työllisyysvaikutuksia.

Toimintalinja 2

Luonnonhaittakorvaus on Suomelle erittäin merkittävä tukijärjestelmä pohjoisesta sijainnista maataloudelle aiheutuvien pysyvien haittojen korvaamiseksi. Luonnonhaittakorvausten todetaan arvioinnin mukaan olevan yksi niistä harvoista keinoista, joiden avulla erityisongelmista kärsivien alueiden maataloustuotantoa sekä asuttua ja hoidettua maaseutua voidaan ylläpitää. Luonnonhaittakorvausjärjestelmällä turvataan maatalouden harjoittamisen edellytykset erityisesti EU:n harvaan asutuilla äärialueilla, missä muiden maaseudun kehittämistoimenpiteiden avulla ei ole mahdollista muutoin päästä esitettyihin tavoitteisiin.

Ympäristötuen toimenpiteiden vaikutusten arvioidaan keskittyvän ympäristökuormituksen vähentämiseen vesistöissä pitkällä aikavälillä. Vähäisetkin myönteiset kehityssuunnat typpi- ja fosforilannoituksen sekä karjanlannan käytön tarkentumisessa ovat haasteellisia ja tavoiteltuja tuloksia tulevina vuosina. Haasteen ympäristötuen toimenpiteiden kehittämiseksi luo erityisesti vesiensuojelullisten toimien alueellinen kohdentaminen.

Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden vähenemiskehityksen pysäyttämiseksi toimenpiteiden vaikutukset eivät ole yksisuuntaisesti ennakoitavissa, sillä niin maiseman hoidon kuin luonnon monimuotoisuuden edistymistä voi ilmetä myös varsinaisesti vesiensuojelullisia toimenpiteitä toteutettaessa. Luonnon monimuotoisuuden ja maiseman ylläpito -perustoimenpiteeseen ehdotetulla monimuotoisuuskartoituksella voidaan arvioida olevan yleisen luonnon ja maiseman monimuotoisuuden tietämyksen kannalta myönteistä vaikutusta: viljelijän tehdessä kartoitusta kiinnostuneisuus erilaisten elinympäristöjen merkityksestä oman tilan luonnon ja maiseman monimuotoisuuden kannalta saattaa kasvaa. Perinnebiotooppien hoito -erityistukisopimusten alojen kasvun arvioidaan jatkuvan myönteisesti ja myös laadun paranevan, kun pienet ja yleensä luonnonarvoiltaan myös arvokkaat kohteet saadaan tuen piiriin. Ei-tuotannollisten investointien käyttö niin perinnebiotooppien alkukunnostukseen kuin monivaikutteisten kosteikkojen suunnitteluun ja perustamiseen sekä mahdollisuus näiden erityistukisopimusten hoitoon Leader-toimintatavalla arvioidaan hyvin myönteisiksi.

Eläinten hyvinvointituen myötä voidaan arvioida, että viljelijät ottavat aikaisempaa enemmän eläinten hyvinvoinnin huomioon toiminnassaan ja tätä kautta eläinten hyvinvointi kohenee. Myös eläinten hoitotyön mielekkyys kasvaa, samoin tuotteiden laatu ja taloudellinen tulos. Terveystuettajajärjestelmään kuulumisen avulla vähennetään myös vaarallisten tartuntatautien leviämismahdollisuuksia ja parannetaan valmiutta havaita ja torjua niitä. Samoin oletetaan, että eläinmäärä alaa tai tuotantoyksikköä kohti vähenee. Uuden eläinten hyvinvointijärjestelmän perustaminen auttaa ympäristötuen tavoin viljelijöitä sopeutumaan kiristyviin lainsäädännöllisiin vaatimuksiin. Eläinten hyvinvoinnin edistämällä ja eläinten hyvällä kohtelulla pystytään myös paremmin vastaamaan kuluttajien odotuksiin.

Toimintalinja 3

Ennakoarvioinnin mukaan toimintalinjan 3 toimenpiteillä aikaansaadut maaseudun uudet toimeentulomahdollisuudet, monipuolistunut elinkeinotoiminta ja palvelujen kehittyminen parantavat ihmisten mahdollisuuksia elää maaseudulla. Maaseudun yritystoiminnan monipuolistuminen ja liiketoiminnan kasvu luovat taloudellista lisäarvoa ja vahvistavat maaseudun tulonmuodostusta. Toimenpiteiden luoma taloudellinen lisäarvo näkyy sekä yksilötasolla että yhteiskunnassa. Tällöin korostuvat yksittäiseen yritykseen kohdistuvat toimenpiteet. Hyvinvointipalvelujen tuottamiseen ja ympäristöön liittyvä yritystoiminta lisääntyvät. Näille aloille syntyvän yrittäjyyden tukeminen osaltaan varmistaa sosiaalisten ja ympäristöllisten tavoitteiden toteutumista. Maatilojen toiminnan moninaistamisen sekä mikroyritysten perustamisen ja kehittämisen lyhyen aikavälin vaikutukset ovat lähinnä yrityskohtaisia. Kysymykseen tulevat suorat välittömät työllistämisaikutukset ja yritysten toiminnalliset investoinnit. Pitkällä aikavälillä kehittämistoiminnalla voidaan parantaa yritysten toimintaympäristöä, jolloin toimenpiteissä olisi painotettava yksittäisen yrityksen tuen sijaan yritysten yhteistyötä.

Toimenpiteillä ei oletettavasti ole suoria ristiriitaisia vaikutuksia taloudelliseen ja sosiaaliseen kehitykseen. Maaseudun elinkeinoelämän monipuolistuminen voi kuitenkin koskettaa rajoitetusti vain tiettyä väestöryhmää. Maaseudulla huomattavana tekijänä on sukupuolirajojen ylittäminen. Maaseudun elinkeinotoiminnan monipuolistuminen ja kasvu luo joka tapauksessa uusia työmahdollisuuksia ja lisää taloudellista hyvinvointia. Toisaalta maaseudun yritystoiminnan kasvu ja sen seurauksena maaseudulle tapahtuva muutto ja rakentaminen voivat rasittaa ympäristöä.

Kylien kunnostus ja kehittäminen -toimenpiteen toteutuessa on sen vaikutus ympäristöön merkittävä. Toimenpide tuo kyläyhteisöä ja kylien toimintaa lähemmäksi ihmistä. Mahdollisia ristiriitoja kylien kehittämisessä voi paikallisesti syntyä kyläasumista edistettäessä esimerkiksi maanomistukseen ja -myyntiin liittyvissä kysymyksissä. Ongelmat eivät kuitenkaan ohjelman toteuttamisen kannalta tule olemaan

merkittäviä, vaan esiintyvät ainoastaan paikallisesti. Maaseudun kulttuuri- ja luonnonperinnön kehittämisellä voidaan tukea maaseudun luonto- ja kulttuuriarvojen huomioimista ja hyödyntämistä maaseudun kehittämisessä. Toimet pohjaavat maaseudun vahvuuksiin, ja luovat sille lisäarvoa. Mahdollisia ristiriitoja toimenpiteessä voi tulla luonto- ja elinkeinonäkemyksen välillä. Ristiriitojen arviointi ja minimointi on sisällytettävä päätökseen tukitoimenpiteistä.

Toimintalinja 4

Toimintaryhmätyön odotetut vaikutukset syntyvät toimintatavan sosiaalista pääomaa luovien ja vahvistavien mekanismien kautta. Leader-toimintatavan vaikutuksina odotetaan erityisesti kansalaisyhteiskunnan vahvistumista, aidon paikallislähtöisen kehittämistoiminnan mahdollistumista, pilottimaisuutta sekä kansalaisten yhä vahvistuvaa mahdollisuutta osallistua oman alueensa kehittämiseen ja päätöksentekoon. Kestävän kehityksen ulottuvuuksista merkittävimmin ja kiistattomimmin esimerkiksi Leader+ -ohjelmalla on aikaisemman kokemuksen valossa pystytty vaikuttamaan sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestäväan kehitykseen paikallisella tasolla, mutta myös ekologista kestävyyttä on edistetty paikallisesti. Tämän odotetaan jatkuvan myös uudella kaudella. Erityisesti Leader-toimintatavalla tavoitetaan kehittämistoimintaan myös naiset ja nuoret.

4.2.2 Ennakoarvioinnin suositukset ja niiden huomioon ottaminen ohjelmavalmistelussa

Ennakoarvioinnin suositukset käsiteltiin valmisteluryhmissä ja maaseudun kehittämisen strategiaryhmässä.

Ohjelman nykytilan analyysia koskevat suositukset

Ennakoarvioinnin mukaan nykytilan kuvaukseen tulee lisätä maatalouden monivaikutteisuuksia ja kilpailukykyyn kehittämistä analysoivaa tekstiä. Nykytilan kuvauksessa "Ympäristön tila" luvussa tulisi erotella luonnonvarat ja ympäristövaikutukset. Lisäksi biodiversiteetin tilan analyysissa tulisi lisätä ekosysteemipalvelujen heikkeneminen resurssieliöstön monimuotoisuuden ja populaatiokokojen pienentyessä. Nykytilan kuvauksen merkittävänä puutteena esitetään elinkaarinäkökulman puuttuminen ympäristövaikutuksia tarkasteltaessa.

Ennakoarvioinnissa toivottiin nykytilan kuvaukseen toimintalinjojen 3 ja 4 osalta esitettäväksi perusteellisemmin eriarvoistumisen vaaraa, arvomaailman muutoksia, palvelutuotannon kehittämistä ja yhteisöllisyyttä kuvaavaa analyysiä sekä kuvausta kaupungin ja maaseudun vuorovaikutuksen merkityksestä elinkeinotoiminnan ja toimeentulomahdollisuuksien lisääjänä. Lisäksi tilanneanalyysiin kaivattiin syvempää linkkiä Göteborgin ja Lissabonin strategioihin. Ennakoarvioinnissa toimintalinjan 4 osalta nykytilan kuvaukseen kaivattiin lisää kehittämisen lähtökohtia, vahvuuksia, mahdollisuuksia, heikkouksia ja uhkia toimintaryhmätyön näkökulmasta sekä toimintaryhmätyöstä saaduista kokemuksista heijastuvia ohjelman toteuttamisen haasteita ja riskienhallintaa. Myös kansalaisyhteiskunnan toimivuuden ja kansalaisten osallistumisen edellytysten esille tuontia kaivattiin lisää. Arvioinnissa perättiin myös selvempää profilointia ja Leader-toimintatavan lisäarvon esiintuomista niissä toimenpiteissä, joita aiotaan toteuttaa Leader-toimintatavan kautta.

Ohjelman tekstiä on täydennetty edellä esitettyjen suositusten mukaisesti.

Toimintalinjaa 1 koskevat suositukset

Ennakoarvioinnissa toivottiin toimintalinjan 1 osalta lisää sisältöä markkinasuuntautuneisuuden vaatimukselle. Samoin tulisi analysoida elintarvikemarkkinoiden kehitystä ja esimerkiksi WTO-sopimusten merkitystä elintarvikesektorille. Nämä asiat on otettu huomioon ohjelmavalmistelussa. Esimerkiksi ohjelman

toimeenpanossa markkinasuuntautuneisuuden huomioiminen tarkoittaa maatalouden investointien osalta sitä, että markkinahäiriöiden aikana kyseisten tuotantosektorien investointituet asetetaan hakukieltoon. Ohjelman tavoitetta maatilojen toimeentulomahdollisuuksien monipuolistamisesta on myös terävöitetty ennakoarvioinnin mukaan. Ohjelmaan lisättiin arvioinnin perusteella kansalliseksi lisäindikaattoriksi kannattavuus (tuotannonaloittaiset kannattavuuskertoimet) kuvaamaan pääoman tuottavuutta työn tuottavuuden lisäksi.

Toimintalinjan 1 koulutus ja tiedotus -toimenpiteen toteutuksessa korostetaan koulutusta toteutusmuotona. Arvioinnin mukaan koulutuksen asemasta tulisi korostaa maa-, metsätalous- ja elintarvikealan yrittäjien yksilöllistä valmennusta siten, että he pystyvät hyödyntämään tarjolla olevaa tietoa oman yritystoiminnan kehittämiseksi ja sen kilpailukyvyn parantamiseksi. Toimenpiteen toteuttamiseksi tulee tehdä tiivistä yhteistyötä ESR-toimenpiteiden ja ohjelman välillä. Alueilla on arvioinnin mukaan tarpeellista laatia erityiset osaamishjelmat maatilatalouden kehittämiseksi yhteistyössä eri toteuttajatahojen kesken. Koulutus- ja työssäjaksamistoimenpiteiden rahoittamisen työnjaosta on ohjelmavalmisteluun aikana keskusteltu ESR-hallintoviranomaisten kanssa, lisäksi on valmisteltu yksilöllisen koulutuspalvelun hankintaan tarkoitettua yrityspalveluseteli -järjestelmää hankkeissa tapahtuvan laajemman koulutustoiminnan lisäksi.

Nuorten viljelijöiden tukijärjestelmän tilakohtaista kannattavan toiminnan alarajaa määriteltäessä, olisi arvioinnin mukaan harkittava, voitaisiinko kehitykseltään heikoimmilla harvaan asutun- ja ydinmaaseudun alueilla käyttää muuta maata alempia tulorajoja. Alueellisia eroja olosuhteissa pyritään ottamaan huomioon suorien tukien porrastamisella.

Toimintalinjaa 2 koskevat suositukset

Ennakoarvioinnissa esitetään, että luonnonhaittakorvauksen kuten yleensäkin maatalouden tukivaikutusten tarkasteluun tulee sisällyttää kannattavuuden muutosten tarkastelu. Käytössä olevan maatalousmaan määrän lisäksi tulisi tarkastella pellonkäytön muutoksia eri kasvilajien välillä eri luonnonhaittakorvaustukialueilla. Esitetyt suositukset on otettu huomioon.

Ennakoarvioinnissa todetaan, että luonnonhaittojen määrittelyn ja kuvaamisen mahdollisuudet ovat parantuneet tilastoinnin ja tutkimusmenetelmien kehittymisen myötä. Ohjelmakauden 2007-2013 luonnonhaittakorvausjärjestelmän suunnittelemiseksi käynnistettiin tutkimushanke, jossa tarkastellaan epäsuotuisuuden indikaattoreita ja tätä kautta aluejaon päivitystarvetta. Jo tutkimushankkeen alkuvaiheessa oli selvää, että koko Suomen alueelle on tärkeää jatkossakin kuulua kokonaan luonnonhaittakorvauksen piiriin, mutta järjestelmän sisäistä aluejakoa ja korvauksen porrastusta on tarpeen päivittää. Luonnonhaittakorvausjärjestelmän toimivuus riippuu hyvin pitkälti sen toteuttamiseen varattujen määrärahojen suuruudesta. Jos tuet alenevat, on vaarana maatalousmaan yhä suurempi marginalisoituminen ja jääminen käyttämättömäksi. Pellot pusikoituisivat suuremmalla alalla varsinkin syrjäisimmillä ja pientilavaltaisimmilla alueilla. Suomen laajan maaseudun huomioon ottaen kyse on huomattavasta ongelmasta. Siksi luonnonhaittakorvausjärjestelmän tavoitteiden toteutumisen kannalta on tärkeää, että rahoitus on turvattu. Luonnonhaittakorvausjärjestelmän keskeinen kansallinen mittari on perinteisen maatalousmaiseman säilyminen. Luonnonhaittakorvausjärjestelmään tarvittava rahoitus on ohjelman rahoitussuunnittelussa mitoitettu ohjelmakauden 2000-2006 tasolle.

Ennakoarvioinnissa todetaan, että ohjelmaa leimaa Suomen maatalouden taloudellinen eloonjäämistäistelu sekä ponnistelu maaseudun asuttuna pitämiseksi. Tässä yhteydessä ympäristön laadun parantaminen on asemoitunut toissijaiseksi ja tämä asemoitus tulisi perustella. Suomessa maataloutta harjoitetaan maatalouden kannalta varsin epäsuotuisissa oloissa, minkä vuoksi esimerkiksi luonnonhaittakorvaus on Suomelle erittäin keskeinen toimenpide. Myös maatalouden ympäristötuet on suunniteltu kattavaksi ja monivaikutteiseksi ja siihen on varattu ohjelman kokonaisrahoituksesta merkittävä osuus, joten ei ole perusteltua sanoa, että ympäristön laadun parantaminen on asemoitunut toissijaiseksi.

Arvioinnissa todetaan, että ohjelmaluonnoksessa ei ole analysoitu täydentävien ehtojen vaikutuksia tai riittävyyttä, mikä olisi hyödyllistä ympäristötuen- ja tuotantoeläinten hyvinvointia edistävien tukien

tavoitteenasettelun kannalta. Lisäksi todetaan, että ohjelma ei sisällä yleistä eikä myöskään toimenpide toimenpiteeltä etenevää vertailua täydentävien ehtojen muodostamaan 'nollatasoon'. Ympäristötuen osalta täydentäviä ehtoja on käsitelty täydentävien ehtojen koordinaatioryhmässä jo ennen ympäristötukivalmistelun aloittamista. Ryhmässä oli edustajia maa- ja metsätalousministeriöstä, ympäristöministeriöstä ja tuottajajärjestöistä. Eläinten hyvinvointi -toimenpiteen valmistelussa on käsitelty eläinten hyvinvointia koskeva nykytila ja havaitut ongelmat sekä eläinten hyvinvointia koskevat täydentävät ehdot ja kansalliset säädökset. Kyseiset säädökset eivät yksistään pysty poistamaan nykytilan analyysissä esille tulleita ongelmia, minkä vuoksi asetettiin eläinten viiteen vapauteen perustuvat tavoitteet ja alettiin suunnitella tarvittavia toimenpiteitä tuen ehdoksi.

Ennakoarvioinnissa suositellaan, että luonnonmukaisen tuotannon tukemista tulisi tarkastella julkisten ympäristöhyötyjen kysynnän mukaan, ei luomutuotteiden markkinakysynnän mukaan. Strategiaan ja ohjelmaan on lisätty luonnonmukaisen tuotannon ympäristövaikutuksia käsittelevää tekstiä.

Ilmastomuutoksen hidastamiseen kohdistuvat konkreettiset toimet tulisi ennakoarvioinnin mukaan kirjoittaa paremmin esille ohjelmaan. Suositus on otettu huomioon ohjelmassa.

Ennakoarvioinnissa esitetään, että ympäristötuen lisätoimenpidevalikoimassa on liian monta vesistöön ja maaperään liittyvää valinnaista lisätoimenpidettä, jotka eivät ympäristökuormituksen vähentämisessä ole yhdenvertaisia tehokkuudeltaan, esimerkiksi peltojen talviaikainen kasvipeitteisyys versus peltojen kasvukunnon kartoitus. Kuitenkin verrattaessa lisätoimenpiteiden keskinäistä tehokkuutta, tulee myös tarkastella niiden toteuttamisesta maksettavaa korvausta.

Ennakoarvioinnissa esitetään, että kotieläintiloille maksettaisiin korkeampaa ympäristötuen perustoimenpiteiden tukea kuin kasvinviljelytiloilla kompensoimaan lannanlevityksestä aiheutuvia korkeampia kustannuksia. Ohjelmassa tukitasojen eriyttäminen on otettu huomioon.

Leader-toimintatavan sisällyttämistä ympäristötukeen pidetään myönteisenä ja esitetään sen mahdollistamista myös luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämisen erityistukisopimuksiin. Leader-toimintatavan sisällyttäminen ympäristötukeen on uusi asia, jonka toimeenpano edellyttää uusia menettelyjä. Asiaa on päätetty kokeilla aluksi kahdessa toimenpiteessä, ympäristötuen perinnebiotooppien erityistukisopimuksissa ja ei-tuotannollisten investointien kosteikkojen perustamisessa sekä arvokkaiden perinnebiotooppien alkuraivauksessa ja aitaamisessa. On tärkeää, että ensin kokeillaan uuden toimintatavan soveltamista muutamassa toimenpiteessä ja kerätään kokemuksia ennen kuin toimintatapaa laajennetaan useisiin toimenpiteisiin.

Ennakoarvioinnissa esitetään ns. latotuen mukaan ottamista ei-tuotannollisiin investointeihin. Tuella mahdollistettaisiin suomalaisen maatalousmaisemaan olennaisesti kuuluvien latojen kunnostaminen. Ns. latotuen mukaan ottamista ei-tuotannollisiin investointeihin on pidetty hallinnollisesti hankalana, sillä tuen piiriin tulisi lukea pieniä yksittäisiä tukikohteita, joiden määrittely ei aina ole yksiselitteistä. Tällaisen toiminnan tukeminen sopii paremmin toimintalinjan 3 "Maaseutuperinnön säilyttäminen ja edistäminen" -toimenpiteeseen.

Toimintalinjaa 3 koskevat suositukset

Ennakoarvioinnissa esitetään liiketoiminnan aloittaville yrityksille myönnettävän suoran ja välittömän tuen lisäksi resurssien kohdistamista nykyistä enemmän tulevaisuuden menestysyritysten synnyttämiseksi eli yleisten, uusia innovaatioita synnyttävien kehittämishankkeiden roolin ja rahoitusosuuden vahvistamista ohjelman tavoitteissa. Arvioinnin mukaan lisäksi tarvitaan resursseja yritysten uudistumista sekä tuotekehitys- ja innovaatiotoimintaa tukeviin prosesseihin. Yrityksille suunnattava tuki on liitettävä entistä lähemmin niiden elinkaareen. Nämä seikat ovat olleet tavoitteinakin, mutta eivät ole ohjelmaluonnoksen tekstissä vielä riittävän selkeästi esillä. Asiaa on korjattu ohjelmatekstin viimeistelyssä.

Arvioinnissa painotetaan, että ohjelman seuranta ja arviointia varten pitää luoda täsmälliset ja informatiiviset järjestelmät eri toimijatasoille. Tämä on ollut tavoitteena ja suositus konkretisoituu ohjelman käytännön toimeenpanon valmistelussa. Arvioinnin mukaan toimintalinjan 3 indikaattorit ovat perusteltuja ja mitattavia sekä niiden määrä on kohtuullinen. Mittaustapaa pidettiin toisaalta sekavana ja raskaana siinä määriteltujen luokittelujen ja jaottelujen suuren määrän vuoksi. Ennakoarviointi kritisoi myös toimenpiteiden tavoitteiden ja indikaattoreiden välistä suhdetta liiaksi taloudellisiin ja määrällisiin asioihin painottuviksi sosiaalisten ja yhteisöllisten asioiden kustannuksella. Ohjelmaluonnoksessa oli esitetty komission seuranta- ja arviointijärjestelmän indikaattorit, jotka jäsenmaiden on ohjelman seurantaan sisällytettävä. Arvioinnin perusteella ohjelmaan on kuitenkin lisätty kansallisia, myös yhteisöllisyyden, alhaalta ylös -periaatteen ja osallistuvuuden huomioivia indikaattoreita.

Arviointi peräsi toimintalinjalla 3 joustavuutta kylien kunnostus ja kehittäminen sekä matkailuelinkeinojen edistäminen -toimenpiteiden välillä. Näin on ohjelmaa toteuttaessa tarkoitus menetellä vaikka esimerkiksi seurantaindikaattorit kustakin toimenpiteestä raportoitaisiinkin erikseen. Arviointi myös muistutti, että kulttuuri- ja luonnonperintöä kehitettäessä ei kuitenkaan aina tule ajatella pelkkää markkinoitavuutta.

Toimintalinjojen 3 ja 4 välillä on tärkeää ottaa käyttöön paikallinen aktivointi ja taitojen hankkiminen toimenpide. Ao. toimenpide 341 on kuitenkin tarkoitettu uusille toimintaryhmille ja julkis- yksityissektoreiden kumppanuuksille. Suomen maaseutualueet on jo katettu ohjelmakaudella 2000-2006 Leader-toimintatavan mukaisesti toimivilla paikallisilla toimintaryhmillä, joten Suomella ei ole perusteita ottaa toimenpidettä käyttöön.

Toimintalinjaa 4 koskevat suositukset

Toimintalinjan 4 osalta arviointi kaipasi vaikuttavuuteen liittyvää näkökohtaa vaikutusten odotetusta rahoituksellisesta kestävydestä ja hankkeiden pitkäkestoisiin vaikutuksiin liittyen hanketason kestävyyskriittisten tarkastuskysymysten kirjoittamista. Tätä on yritetty terävöittää tekstissä, mutta asia on nimenomaan ohjelman toimeenpanoon, hankkeiden valmisteluun ja hankerahoituksen päätöksentekoon liittyvä kysymys.

Arviointi korosti verkostoyksiköistä saatujen kokemusten pohjalta maaseutuverkoston tärkeyttä sekä Leader-toimintatavan, että koko ohjelman tavoitteiden kannalta. Maaseutuverkoston moniäänisyyden ja hallinnollisen puheen ylivallan ehkäisemiseksi olisi arvioinnin mukaan tärkeää kytkeä verkostoon tasavertaisina osapuolina muitakin toimijoita kuin julkisen sektorin hallintoelimiä. Tavoitteena on ollut, että maaseutuverkosto rakentuu kaikkien maaseudun toimijoiden väliseksi siteeksi. Kaikkia toimijoita on myös kuultu laajasti sidosryhmille järjestetyssä kuulemistilaisuudessa sekä muissa tilaisuuksissa.

Ennakoarvioinnin mukaan Leader-lähestymistavan kattavuus on tärkeä periaate, josta ei pidä luopua ja toimintaryhmien toiminnallisuuden varmistamiseksi toimintaryhmien rahoituskehysten vähimmäisvolyyminä tulee pitää ainakin nykyisten Leader+ ohjelman (2000-2006) -toimintaryhmien rahoituskehysten tasoa. Arviointi korosti vähintään kahden täysipäiväisen työntekijän palkkaamista ryhmää kohti. Nämä huomiot pyritään ottamaan huomioon määriteltäessä toimintaryhmille rahoituskehyksiä toimintarahoihin ottaen kuitenkin huomioon asetusten rajoitukset toimintarahojen osuudelle suhteessa julkiseen rahoitusosuuteen.

Ennakoarvioinnin mukaan komission antamilla, EU:n yhteisillä indikaattoreilla tavoitetaan vain hyvin rajatuin osin Leader-toimintatavan paikallisia ja alueellisia merkityksiä ja vaikutuksia. Siksi tarvitaan perusteltuja kansallisia ja toimintaryhmittäisiä täsmennyksiä. Osallistuminen ja siinä tapahtuvat muutokset ajassa olisi tällöin otettava hyvin monipuolisesti sekä tuotos- että vaikutustason indikaattoriksi kaikessa Leader-toimintatavan mukaisessa toiminnassa. Tähän on pyritty kansallisilla lisäindikaattoreilla. Toimintalinjan 4 osalta arvioinnin mukaan toimintaryhmyön ja toimintaryhmien hanketoiminnan vaikuttavuutta tulee seurata ja arvioida vakioitua indikaattoriseuranta täydentävällä tavalla toimintaryhmien oman seurannan ja itsearvioinnin kautta. Toimintaryhmien itsearviointi onkin lisääntynyt ja muuttunut yhä systemaattisemmaksi jo ohjelmakaudella 2000-2006 ja itsearviointia on tarkoitus tukea ja vahvistaa entisestään tulevaisuudessa.

Ennakkoarvioinnissa esitettiin myös indikaattoritaulukoihin tai muualle ohjelmaan lisättäväksi kohtaa, jossa kuvataan tietolähde, mistä ja miten sekä millä aikataululla kukin seurantatieto kerätään. Näitä tietoja on täydennetty ohjelman liitteeksi tuleviin indikaattoritaulukoihin.

Toimintalinjojen synergiaedut

Ennakkoarviointi ei erikseen analysoinut eri toimintalinjojen synergiaetuja ja "win-win" -tilanteita, mutta ennakkoarvioinnin toimintalinjakohtaisissa analyyseissä on toimintalinjojen väliset yhteisvaikutukset esitetty. Ennakkoarvioinnin mukaan toimintalinjan 1 toimenpiteiden tuloksena syntyvä tuottavuuden parantuminen vahvistaa maatalouden edellytyksiä vastata myös monivaikutteiselle maataloudelle annettuihin haasteisiin (avoin maisema, ympäristöhyödyt, elintarviketuotannon varmuus ja turvallisuus). Näistä tavoitteista erityisesti avoin maisema ja ympäristöhyödyt sopivat yhteen toimintalinjan 2 tavoitteiden kanssa. Ennakkoarviointi nosti esiin myös maisema-arvojen suuren merkityksen maaseudun elinvoimaisuudessa, viihtyisyydessä, uusien asukkaiden houkuttelemisessa maaseudulle sekä muussa elinkeinotoiminnassa - erityisesti matkailussa - eli toimintalinjan 3 tavoitteiden saavuttamisessa. Ennakkoarviointi myös totesi kaikkien väestöryhmien pääsevän osallisiksi ohjelman toimenpiteiden vaikutuksista esimerkiksi avoimen ja viihtyisän maiseman kautta.

Ennakkoarvioinninkin mukaan monivaikutteisen maatalouden keskeinen osa elintarviketuotannon ohella on uusiutuvan energian tuotanto. Tähän ohjelmassa pyritään monilla toimenpiteillä kaikissa toimintalinjoissa.

Osaaminen on yksi kilpailukyvyyn keskeinen osatekijä ja siten tavoitteena oleva osaamisen kehittäminen kilpailukyvyyn vahvistamiseksi on ohjelmassa ennakkoarvioinnin mukaan nostettu hyvin perustellusti esiin. Osaamisen edistämiseen kohdistuvia toimia ja tavoitteita on kaikilla toimintalinjoilla.

Ennakkoarvioinnin mukaan toimintalinjan 1 toimenpiteiden vaikutuksesta maa- ja metsätaloustuotannon kilpailukyky paranee, mistä johtuen saadaan myös myönteisiä sosiaalisia vaikutuksia. Kilpailukykyisempi toiminta parantaa maaseutualueiden työllisyyttä, vaikuttaa tasapainottavasti muuttoliikkeeseen, ehkäisee syrjäytymistä ja siten sosiaalisten ongelmien syntyä maaseudulla. Tällä on merkitystä koko ohjelman tavoitteiden saavuttamisessa. Toimintalinjoilla 1 ja 2 on myös vahvoja synergiaetuja keskenään, sillä ennakkoarvioinnin mukaan toimintalinjan 1 tavoitteleva kilpailukykyinen maa- ja metsätalous pystyy paremmin huolehtimaan myös ympäristöstä.

Ennakkoarvioinnin mukaan Leader-toimintatavan toteuttaminen tuo kaikille toimintalinjoille selvästi lisäarvoa ja win-win-tilanteita erityisesti paikallisen toimintatavan ja tarpeiden huomioonottamisen ja yhteisöllisyyden kautta.

5 TIEDOT TOIMINTALINJOISTA JA TOIMENPITEIDEN KUVAUS TOIMINTALINJOITTAIN

5.1 Yleiset vaatimukset

Organisaatiomuutokset

Työvoima- ja elinkeinokeskuksilla (TE-keskukset) tarkoitetaan tässä ohjelmassa 1.1.2010 alkaen Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksia (ELY-keskukset).

Toimenpiteiden laatimistapa ja valintakriteerit

Manner-Suomen 15 alueellista TE-keskusta laativat vuoden 2005 aikana alueelliset maaseudun kehittämissuunnitelmat ohjelmakautta 2007-2013 varten. Leader-toimintaryhmien haku ohjelmakaudeksi

avattiin vuonna 2005, jolloin Leader-toimintaryhmiksi halunneet toimintaryhmät laativat paikalliset maaseudun kehittämissuunnitelmat vuosiksi 2007-2013. TE-keskukset ja toimintaryhmät täydentävät alueellisia ja paikallisia maaseudun kehittämissuunnitelmia vuoden 2006 aikana. Alueellisia ja paikallisia kehittämissuunnitelmia ja niiden laadintaprosessia on kuvattu tarkemmin liitteissä 4 ja 5.

Vuonna 2005 valmistuneita alueellisia ja paikallisia maaseudun kehittämissuunnitelmia hyödynnettiin ohjelman toimintalinjojen 1, 3 ja 4 valmistelussa ja ohjelman toimintalinjojen painotukset ovat sopusoinnussa alueellisten ja paikallisten suunnitelmien kanssa. Toimintalinjan 2 toimenpiteitä valmisteltiin useissa eri työryhmissä, joissa oli laaja edustus hallinnon eri tasoilta ja sidosryhmistä. Toimenpideehdotukset olivat lausuntokierroksilla loppuvuodesta 2005 ja ohjelmaluonnos kesä-heinäkuussa 2006.

Ohjelmassa on kuvattu toimenpiteiden ohjelmatasoiset tavoitteet. Koko ohjelman toteutus sekä toimintalinjalla 2 Leader-toimintavalla toteutettavien hankkeiden (toimenpiteet 214 ja 216) samoin kuin toimintalinjan 1 (toimenpiteet 111, 112, 121, 123 ja 124) sekä toimintalinjojen 3 ja 4 hankkeiden valinta tapahtuu alueellisella ja paikallisella tasolla. Kukin TE-keskus ja toimintaryhmä on esittänyt maaseudun kehittämissuunnitelmassaan omaa aluettaan koskevat tavoitteet, hankkeiden valintakriteerit ja painopisteet. Kussakin alueellisessa ja paikallisessa suunnitelmassa valitaan kyseisellä alueella edellä olevista toimenpiteistä käyttöön otettavat toimenpiteet. Toimenpiteiden 112 ja 121 hankkeiden valinnan tekee TE-keskus kansallisen maatalouden rakennetuista annetun lain lainsäädännön mukaisesti.

Vuodesta 2010 alkaen toimenpiteessä 321 toteuttavien maaseudun laajakaistahankkeiden kilpailutus ja valinta tapahtuu maakunnittain laajakaistarakentamisen tuesta haja-asutusalueella annettavan lain ja siinä esitettävien kriteerien perusteella. Maaseuturahastosta rahoitettavaksi esitettävien hankkeiden tulee sijaita alueella, jolla laajakaistarakentaminen ei toteudu kaupallisista perusteista. Päätökset rahoitettavista hankkeista tekee alueen TE-keskus saatuaan hankkeita koskevan lausunnon Viestintävirastolta.

Luonnon monimuotoisuutta maatalousalueilla ja erityisesti Natura 2000 -alueilla edistetään maatalouden ympäristötuen erityistuilla. Tämän vuoksi erillistä maatalousmaan Natura 2000 -tukijärjestelmää ei esitetä. Toimintalinjalla 3 (toimenpide 323) voidaan tukea Natura 2000 -alueiden suojelu- ja hoitosuunnitelmien laatimista.

Toimintalinjojen 3 ja 4 sekä toimintalinjan 1 (toimenpiteet 111, 123 ja 124) toimenpiteitä voidaan toteuttaa myös useamman TE-keskuksen tai toimintaryhmän alueella yhteisinä toimina eli alueiden välisinä hankkeina.

Kansainväliset ja valtakunnalliset hankkeet

Hallintoviranomainen voi avata haun valtakunnallisille hankkeille, jotka toteuttavat toimintalinjojen 1-3 tavoitteita. Leader-toimintaryhmät voivat rahoittaa kansainvälisiä hankkeita toimenpiteen 421 kautta siten, että nämä hankkeet toteuttavat toimintalinjoille 1-4 asetettuja tavoitteita.

5.2 Kaikkia tai useita toimenpiteitä koskevat vaatimukset

5.2.1 Edellisiltä ohjelmakausilta siirtyvät sitoumukset

Luonnonhaittakorvaus

Suuri osa viljelijöistä antoi uuden luonnonhaittakorvausta koskevan sitoumuksen keväällä 2005 horisontaalisen maaseudun kehittämisohjelman mukaisesti. Ohjelmakaudella 2007-2013 viljelijöiden tulee noudattaa tämän ohjelman uuden luonnonhaittakorvauksen ehtoja. Tästä ei aiheudu viljelijälle tuen takaisinmaksuseuraamuksia, mutta viljelijä sitoutuu jatkamaan viljelyä maatilallaan viiden vuoden ajan ensimmäisestä luonnonhaittakorvauksen maksupäivästä lukien. Hehtaariohtainen tukimäärä säilyy ohjelma-

alueella saman suuruksena siirryttäessä uuteen ohjelmakautteen. Ohjelmakaudella 2007-2013 luonnonhaittakorvauksissa edellytyksenä on täydentävien ehtojen noudattaminen, kun ohjelmakaudella 2000-2006 edellytyksenä oli tavanomaisen hyvän maatalouskäytännön noudattaminen. Ohjelmakauden 2000-2006 luonnonhaittakorvausten sitoumuksista aiheutuu menoja maaseuturahaston maksettavaksi arviolta 0,3 miljoonaa euroa.

Ympäristötuki

Maatalouden ympäristötuen perus- ja lisätoimenpiteitä koskevista horisontaalisen maaseudun kehittämisohjelman mukaisista sitoumuksista 94 % olisi päättynyt vuoden 2005 keväällä. Komission hyväksymän ohjelmamuutoksen perusteella viljelijöille annettiin mahdollisuus jatkaa sitoumuksiaan kahdella vuodella vuoteen 2007 asti. Vastaavasti vuoden 2006 keväällä päättyviä sitoumuksia, jotka oli annettu vuonna 2001, viljelijä sai halutessaan jatkaa yhdellä vuodella vuoteen 2007. Näillä menettelyillä maatalouden ympäristötuen perus- ja lisätoimenpiteisiin sitoutuneista viljelijöistä pääosa tulee antamaan vuonna 2007 uuden ympäristötukijärjestelmän mukaisen sitoumuksen.

Ne viljelijät, jotka ovat antaneet sitoumuksen vuosina 2002-2006, voivat vuoden 2007 tukihaun yhteydessä siirtyä halutessaan tämän ohjelman mukaiseen uuteen maatalouden ympäristötuen perus- ja lisätoimenpiteitä koskevaan tukijärjestelmään. Tästä ei aiheudu tuen takaisinmaksuseuraamuksia. Viljelijä voi myös jatkaa alkuperäisen sitoumuksensa voimassaolokauden loppuun sitoutumishetken ehtoilla. Ympäristötuen ehtojen lisäksi tavanomainen hyvä maatalouskäytäntö säilyy näiden viljelijöiden tuen ehtona.

Horisontaaliseen maaseudun kehittämisohjelmaan sisältyy myös maatalouden ympäristötuen erityistukisopimuksia, joiden sopimusaika on 5 tai 10 vuotta. Lisäksi ohjelmakaudelta 1995-1999 siirtyy 20-vuotisia erityistukisopimuksia. Uuden ohjelman soveltamisen alkaessa voimassa olevien erityistukisopimusten muuttaminen vastaavaksi uuden ohjelman mukaiseksi erityistukisopimukseksi on mahdollista erikseen määritellyissä tapauksissa. Siirtymisestä uuden ohjelman mukaiseen erityistukisopimukseen ei aiheudu viljelijälle tuen takaisinmaksuseuraamuksia.

Jos viljelijällä on erityistukisopimus, jonka voimassaolo jatkuu uudella ohjelmakaudella ja viljelijän perus- ja lisätoimenpiteitä koskeva aiempi sitoumus päättyy, on hänen annettava vastaava uuden ohjelman mukainen sitoumus, jotta erityistukisopimus pysyy voimassa.

Ohjelmakaudelle 2007-2013 ohjelmakausilta 1995-1999 ja 2000-2006 siirtyvien ympäristötuen perus- ja lisätoimenpidesitoumusten ja erityistukisopimusten perusteella maksettavan tuen arvioidaan olevan alle 5 % kaikista ohjelmakauden 2007-2013 aikana maksettavista ympäristötuista. Ohjelmakausilla 1995-1999 ja 2000-2006 tehtyjen ympäristötuen erityistukisopimusten maksatuksia jatkuu koko ohjelmakauden 2007-2013 ajan. Sen sijaan ohjelmakaudelle 2007-2013 siirtyvien ympäristötuen perus- ja lisätoimenpidesitoumusten maksatukset loppuvat vuonna 2010.

Eläinten hyvinvointi

Ohjelmakaudella 2000-2006 tuotantoeläinten hyvinvoinnin edistäminen oli horisontaalisessa maaseudun kehittämisohjelmassa yhtenä ympäristötuen kotieläintilan lisätoimenpiteenä. Toimenpiteen tavoitteena oli lajinmukaisen kotieläinten hoidon edistäminen sekä viljelijöiden tietoisuuden lisääminen eläinten hyvinvointiin vaikuttavista tekijöistä. Toimenpiteen valinneiden viljelijöiden tuli kesäaikana päästää laidunnettavissa olevat kotieläimet (esimerkiksi lypsylehmät, emolehmät, hiehot, lampaat, vuohet ja hevoset) joko laitumelle tai jaloittelutarhaan. Sikojen tuli olla ulkotarhassa vähintään toukokuusta lokakuuhun. Kanojen ja broilerien osalta edellytettiin lattiakasvatusta. Lisäksi tuli laatia tilakohtainen ruokinnan ravinnetase ja viljelijän tai tilan hoitoon osallistuvan henkilön tuli osallistua tuotantoeläinten hyvinvointia koskevaan koulutuspäivään. Toimenpiteen oli valinnut yli 2000 viljelijää. Ympäristötuen erityistukimuotona oleva tuki luonnonmukaiselle kotieläintuotannolle oli ensimmäisen kerran haettavana vuonna 2005, jolloin toimenpiteeseen sitoutui 337 tilaa.

Ohjelmakaudella 2000-2006 olleen ympäristötuen tuotantoeläinten hyvinvoinnin edistäminen - lisätoimenpiteen ohjelmakaudelle 2007-2013 siirtyvien maksatusten määrän arvioidaan olevan alle 0,01 miljoonaa euroa. Luonnonmukaisen kotieläintuotannon erityistuen ohjelmakaudelle 2007-2013 siirtyvien maksatusten määrän arvioidaan olevan noin 5,2 miljoonaa euroa.

Pellonmetsitys 1995-1999

Pellonmetsityksestä ei esitetä uusia EU-osarahoitteisia järjestelmiä, mutta rahoituskaudella 1995-99 tehdyt sitoumukset ovat voimassa alkuperäisen sitoumuskauden loppuun. Euroopan maatalouden ohjaus- ja tukirahaston (EMOTR) tukiosastosta osarahoitettua pellonmetsitystä koskevat menot siirtyivät ohjelmakaudella 2000-2006 maksettavaksi horisontaalisesta maaseudun kehittämisohjelmasta ja osa niistä siirtyy edelleen maksettavaksi ohjelmakauden 2007-2013 ohjelmasta. Näiden sitoumusten maksatukset ovat ohjelmakauden 2007-2013 aikana arviolta 10 miljoonaa euroa.

Varhaiseläkejärjestelmä

Ohjelmakaudella 1995-1999 toteutettua Euroopan maatalouden ohjaus- ja tukirahaston (EMOTR) tukiosastosta osarahoitettua varhaiseläkejärjestelmää koskevat menot siirtyivät ohjelmakaudella 2000-2006 maksettavaksi horisontaalisesta maaseudun kehittämisohjelmasta ja niitä siirtyy edelleen maksettavaksi tästä ohjelmasta. Varhaiseläkejärjestelmän julkisten menojen kokonaismääräksi arvioidaan enintään 56,0 milj. euroa, josta maaseuturahaston osuus 25,2 milj. euroksi. Lisäksi toimenpiteeseen sisältyy kansallista lisärahoitusta noin 16,9 milj. euroa.

Muut ohjelmakauden 2000-2006 sitoumukset EMOTR:n ohjaus- ja tukiosastoista

Ohjelmakauden 2000-2006 sitoumuksia EMOTR:n ohjausosastosta voidaan tehdä eräin poikkeuksin komission asetuksen (EY) N:o 1320/2006 4 artiklan 1 kohdan nojalla siihen saakka, kun aloitetaan tekemään maaseutuasetuksen mukaisia sitoumuksia ohjelmakaudella 2007-2013. Ohjelmakauden 2000-2006 Itä- ja Pohjois-Suomen tavoite 1-ohjelmien ja Leader+ -yhteisöaloiteohjelman osalta määriteltiin viimeisessä vuoden 2007 valtion talousarvion varojen jakoa koskevassa maa- ja metsätalousministeriön päätöksessä määrääjäksi 30.4.2007, johon mennessä sitoumukset on tehtävä. Vasta tämän määräajan jälkeen voidaan aloittaa tekemään ohjelmakautta 2007-2013 koskevia sitoumuksia vastaaviin toimenpiteisiin, jotka sisältyivät ohjelmakaudella 2000-2006 em. ohjelmiin. Maatilatalouden kehittämisrahastosta (Makera) rahoitettavat toimenpiteet 112 ja 121 otetaan käyttöön koko ohjelma-alueella vuodesta 2008 alkaen, joten näitä toimenpiteitä koskevat vastaavat sitoumukset Itä- ja Pohjois-Suomen tavoite 1 -ohjelmissä on tehtävä viimeistään 31.12.2007. Poikkeuksena tästä periaatteesta teknisen avun osalta sitoumusten tekeminen voidaan aloittaa tässä ohjelmassa 1.1.2007 alkaen voimassa olevan kansallisen lainsäädännön edellyttämällä tavalla.

Ohjelmakauden 2000-2006 EMOTR:n tukiosaston sitoumuksista 16.10.2006 alkaen aiheutuvat menot alueellisessa maaseudun kehittämisohjelmassa korvataan komission asetuksen (EY) N:o 1320/2006 3 artiklan nojalla maaseuturahastosta em. asetuksen liitteessä II vahvistetun vastaavuustaulukon mukaisesti niiden menojen osalta, jotka valtio on velvollinen korvaamaan tuensaajalle. Em. vastaavuustaulukosta poiketaan teknisistä ja sisällöllisistä syistä kolmessa tapauksessa: lomitusta ja tilanhoitopalvelujen perustaminen (toimenpide 1) kohdistetaan ammatillista koulutusta ja tiedotusta koskevaan toimenpiteeseen (111), toimintalinjan 1 maatilainvestoinnit (toimenpide a) kohdistetaan maa- ja metsätaloustuotteiden arvon lisäämistä koskevaan toimenpiteeseen (123) sekä toimintalinjan 2 maatilainvestoinnit (toimenpide a) kohdistetaan taloudellisen toiminnan laajentamista maatalouden ulkopuolelle koskevaan toimenpiteeseen (311). Lisäksi alueelliseen maaseudun kehittämisohjelmaan sisältyvien paikallisten toimintaryhmien hankkeet kohdistetaan Leader-toimintatapaa koskevien paikallisten strategioiden toimeenpanoa koskeviin

toimenpiteisiin toimintalinjalla 1 (411) ja toimintalinjalla 3 (413). Tällaisten julkisten menojen kokonaismääräksi arvioidaan 3,4 milj. euroa, josta maaseuturahaston osuus on noin 1,1 milj. euroa. Nämä menot otetaan huomioon myös ohjelmakauden 2007-2013 varojen alueellisessa jaossa.

5.2.2 Täydentävät ehdot

Ohjelman toimintalinjaan 2 sisältyvissä luonnonhaittakorvaus-, maatalouden ympäristötuki- ja eläinten hyvinvointitukijärjestelmissä tuen saamisen edellytyksenä on neuvoston asetuksen (EY) N:o 1698/2005 mukaisesti täydentävien ehtojen noudattaminen. Näiden toimintalinjalle 2 esitettyihin tukijärjestelmiin sisältyvien täydentävien ehtojen vahvistetaan vastaavan yksityiskohtaisesti niitä vaatimuksia, jotka on säädetty neuvoston asetuksessa (EY) N:o 1782/2003 täydentävinä ehtoina noudatettaviksi, ja joiden sisältö on seuraavassa kuvattu huhtikuussa 2010 vallitsevan tilanteen mukaisena. Jos täydentäviin ehtoihin sisältyviä lakisääteisiä hoitovaatimuksia, jotka sisältävät EU- ja kansallista lainsäädäntöä, tai hyvän maatalouden ja ympäristön vaatimuksia muutetaan, viljelijän on noudatettava niitä kulloinkin voimassa olevina. Jos viljelijä ei hyväksy muutosta, hän voi luopua sitoumuksesta ilman maksetun tuen takaisinperintää komission asetuksen (EY) N:o 1974/2006 46 artiklan mukaisesti. Jos viljelijällä on hallinnassaan vain eläinten tuotantorakennus ja hän hakee eläinten hyvinvointitukea, hänen noudatettavikseen tulevat täydentävät ehdot ovat hiukan suppeammat.

Täydentävät ehdot jakautuvat kahteen osaan: lakisääteiset hoitovaatimukset sekä hyvän maatalouden ja ympäristön vaatimukset. Lakisääteisten hoitovaatimusten osalta yhteisen maatalouspolitiikan suoria tukijärjestelmiä koskevista yhteisistä säännöistä ja tietyistä viljelijöiden tukijärjestelmistä annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 1782/2003 liitteessä III on lueteltu neuvoston direktiivit ja asetukset erikseen määriteltynä artikloineen, joita on noudatettava täydentävien ehtojen osana. Nämä direktiivit ja asetukset ovat Suomessa kansallisesti toimeenpantu jäljempänä selvitetyillä säädöksillä. Nämä säädökset on selvitetty seuraavissa viljelijöille lähetetyissä täydentävien ehtojen oppaissa

- Viljelytapa ja ympäristöehdot (joulukuu 2004; täydennetty keväällä 2006; uusittu keväällä 2010)
- Eläinten merkintä ja rekisteröinti, kasvinsuojeluaineet, rehut, elintarvikkeet, eläintaudeista ilmoittaminen ja eläinten hyvinvointi (uusittu keväällä 2010).

Täydentäviin ehtoihin sisältyvä hyvän maatalouden ja ympäristön vaatimuksen sisältö on kansallisesti säädetty maa- ja metsätalousministeriön asetuksella (189/2009, muutettu 141/2010).

Lakisääteiset hoitovaatimukset

Lakisääteiset hoitovaatimukset koostuvat EU- ja kansallisesta lainsäädännöstä, jotka on esitetty seuraavassa taulukossa. Täydentävien ehtojen sisältö vaatimuksineen, myös lakisääteisten hoitovaatimusten osalta, on selvitetty artikloittain ja säännöksittäin em. oppaissa.

Ympäristö

EU-lainsäädäntö	Kansallinen lainsäädäntö ⁵
Nitraattidirektiivi (91/676/ETY)	VNa maataloudesta peräisin olevien nitraattien vesiin pääsyn rajoittamisesta (931/2000)
Pohjavesidirektiivi (80/68/ETY)	VNa vesiympäristölle vaarallisista ja haitallisista aineista (1022/2006)
Puhdistamolietedirektiivi (86/278/ETY)	VNp puhdistamolietteen käytöstä maanviljelyksessä (282/1994) Lannoitevalmistelaki (539/2006) MMM lannoitevalmisteista (12/2007)

⁵ VNa = valtioneuvoston asetus
VNp = valtioneuvoston päätös
MMM = maa- ja metsätalousministeriön asetus
MMMp = maa- ja metsätalousministeriön päätös

Luontodirektiivi (92/43/ETY) ja lintudirektiivi (79/409/ETY)	Luonnonsuojelulaki (1096/1996), metsästyslaki (615/1993) ja -asetus (666/1993)
--	--

Eläinten tunnistus ja rekisteröinti

EU-lainsäädäntö	Kansallinen lainsäädäntö
Neuvoston direktiivi 2008/71/EY sikojen tunnistamisesta ja rekisteröinnistä. Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) 1760/2000 nautaeläinten tunnistus ja rekisteröintijärjestelmän käyttöönottamisesta sekä naudanlihan ja naudanlihatuotteiden pakollisesta merkitsemisestä ja neuvoston asetuksen (EY) 820/97 kumoamisesta Neuvoston asetus (EY) 21/2004 lammas ja vuohieläinten tunnistus- ja rekisteröintijärjestelmän käyttöönottamisesta ja asetuksen (EY) 1782/2003 ja direktiivien 92/102/ETY ja 64/432/ETY muuttamisesta	MMMa sikojen merkitsemisestä ja rekisteröinnistä (1296/2001) MMMa nautaeläinten merkitsemisestä ja rekisteröinnistä (1391/2006) MMMa lammas- ja vuohieläinten merkitsemisestä ja rekisteröinnistä (469/2005)

Eläinten ja kasvien terveys sekä taudeista ilmoittaminen

EU lainsäädäntö	Kansallinen lainsäädäntö
Neuvoston direktiivi kasvinsuojeluaineiden markkinoille saattamisesta 91/414/ETY	Kasvinsuojeluaineilaki (1259/2006)
Neuvoston direktiivi 96/22/EY tiettyjen hormonaalista tai tyrostaattista vaikutusta omaavien aineiden ja beta-agonistien käytön kieltämisestä kotieläintuotannossa	MMMa 847/2008 eräiden lääkeaineiden käytön kieltämisestä tai rajoittamisesta eläimille, Laki eläinten lääkitsemisestä 617/1997, MMMa 1/EEO/2007 vieraista aineista eläimistä saatavissa elintarvikkeissa.
Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 178/2002 ns. yleinen elintarvikeasetus	Elintarvikelaki 23/2006, MMMa 134/2006 alkutuotannolle elintarviketurvallisuuden varmistamiseksi asetettavista vaatimuksista, MMMa 1173/2009 broilereiden ja kalkkunoiden salmonellavalvontaohjelmasta, MMMa 1172/2009 kanojen salmonellavalvontaohjelmasta, MMMa eräiden lääkeaineiden käytön kieltämisestä tai rajoittamisesta eläimille 847/2008, Rehulaki 86/2008, MMMa 712/2008 rehualan toiminnanharjoittamisesta, Laki eläinten lääkitsemisestä 617/1997, MMMa 847/2008 eräiden lääkeaineiden käytön kieltämisestä tai rajoittamisesta eläimille, MMMa 1/EEO/2007 vieraista aineista eläimistä saatavissa elintarvikkeissa
Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) 999/2001 ns. TSE-asetus Neuvoston direktiivi 85/511/ETY yhteisön toimenpiteistä suu- ja sorkkataudin torjumiseksi Neuvoston direktiivi 92/119/ETY yhteisön yleisistä toimenpiteistä tiettyjen eläintautien torjumiseksi sekä swine vesicular -tautiin liittyvistä erityistoimenpiteistä Neuvoston direktiivi 2000/75/EY lampaan bluetongue - taudin torjunta- ja hävittämistoimenpiteitä koskevista erityissäännöksistä	Rehulaki 86/2008, MMMa 32/EEO/2006 lampaiden ja vuohien TSE-tautien vastustamisesta, MMMa 6/EEO/2007 nautojen BSE-taudin vastustamisesta, MMMp 1578/1994 eräiden tuotantoeläinten sekä niiden alkioiden ja sulusolujen eläintautivaatimuksista Euroopan yhteisön sisämarkkinoilla, MMMa 977/2006 eläintautien vastustamiseksi suoritettavista tarkastuksista Euroopan yhteisön sisämarkkinoilla Eläintautilaki 55/80, MMMa 7/EEO/2004 suu- ja sorkkatautia koskevan yhteisön lainsäädännön täytäntöönpanosta,

	MMMp 1346/EEO/1995 vastustettavista eläintaudeista ja eläintautien ilmoittamisesta
--	--

Vuonna 2007 tulevat täydentävien ehtojen osana voimaan eläinten hyvinvointia koskevat lakisääteiset hoitovaatimukset, jotka selvitetään em. alkuvuonna 2007 viljelijöille toimitettavassa oppaassa.

Eläinten hyvinvointi

EU-lainsäädäntö	Kansallinen lainsäädäntö
Neuvoston direktiivi 98/58/EY tuotantoeläinten suojelusta	Eläinsuojelulaki (247/1996) ja -asetus (396/1996) Eläinlajikohtaiset maa- ja metsätalousministeriön päätökset ja asetukset
Neuvoston direktiivi 91/629/ETY vasikoiden suojelun vähimmäisvaatimuksista	Eläinsuojelulaki (247/1996) ja -asetus (396/1996), MMMp (14/EEO/1997) nautojen pidolle asetettavista eläinsuojeluvaatimuksista, MMMa (6/EEO/2002), MMMa (13/EEO/2000) tuotantoeläinten lääkityksestä pidettävästä kirjanpidosta
Neuvoston direktiivi 91/630/ETY sikojen suojelun vähimmäisvaatimuksista (jonka Neuvoston direktiivi 2008/120/EY korvaa)	Eläinsuojelulaki (247/1996) ja asetus (396/1996) MMMa sikojen pidolle asetettavista eläinsuojeluvaatimuksista (14/EEO/2002), MMMa (13/EEO/2000 tuotantoeläinten lääkityksestä pidettävästä kirjanpidosta.

Hyvän maatalouden ja ympäristön vaatimukset

Maatilalla on otettava huomioon ja noudatettava viljellyn pellon hoitoon, maaperän eroosioon, maaperän orgaaniseen ainekseen ja rakenteeseen sekä ylläpidon vähimmäistasoon liittyviä seikkoja ja toimenpiteitä.

Viljelty pelto

Viljellyllä pellolla tarkoitetaan kasvien tuotantoa varten viljeltyä peltoa, jota viljellään hyvän maatalouskäytännön mukaisesti paikkakunnan olosuhteet huomioon ottaen. Viljelty pelto on muokattava, lannoitettava ja kylvettävä tai istutettava tarkoituksenmukaisella tavalla niin, että on mahdollista saada aikaan tasainen itäminen ja kasvusto. Viljeltävien kasvilajien ja -lajikkeiden on oltava alueelle soveltuvia. Kylvä tai istutus on tehtävä viimeistään 30 päivänä kesäkuuta. Eräillä puutarhakasveilla hyväksytään tätä myöhempi kylvä. Viljelytapaan kuuluu myös kasvinsuojelusta huolehtiminen, mikä voi tapahtua kasvinvuorotuksen avulla, mekaanisesti, biologisesti tai kemiallisesti. Viljelijän on pyrittävä korjuu- ja markkinakelpoisen sadon tuottamiseen. Jos pellolta ei korjata satoa, pellon tuottamasta kasvustosta on tarvittaessa huolehdittava niin, että pellolle on myös seuraavana vuonna mahdollista perustaa kasvusto.

Viljelykierto

Maatilalla on oltava vähintään kahta eri viljelykasvia tai muuta maatalousmaan hoito- tai käyttömuotoa. Hoito- tai käyttömuodoksi ei hyväksytä viljelemätöntä tai tilapäisesti viljelemätöntä alaa. Viljelykiertovaatimus ei koske kasvihuonealoja eikä maataloja, joilla on ainoastaan nurmikasvien tai pitkäikäisten viljelykasvien alaa tai joiden kaikkea maatalousmaata koskee ympäristötuen erityistukisopimus pitkäaikaisesta nurmiviljelmästä tai kosteikon hoidosta. Kasvinvuorottelu kahden maatilan välillä voidaan ottaa huomioon vaatimuksen täyttymistä arvioitaessa.

Maaperän suojeleminen eroosiolta

Vesistöjen ja valtaojien varsilla oleville peltolohkoille on jätettävä vähintään 0,6 metrin levyinen, muokkaamaton piennar, jolle ei levitetä lannoitteita eikä kasvinsuojeluaineita. Eräissä poikkeustapauksissa

piennarta ei tarvitse jättää. Erityisistä syistä pientareella voidaan sallia myös rikkakasvien pesäketorjunta rikkakasvihävitteillä.

Hoidetut viljelemättömät pellot on pidettävä pääsääntöisesti kasvipeitteisinä tai sängen peittäminä ja niiden kasvusto on uusittava tarvittaessa. I- ja II-luokan pohjavesialueilla hoidettujen viljelemättömien peltolohkojen on oltava kasvipeitteisiä. Kasvipeitteisyysvaatimuksesta voidaan kuitenkin poiketa erityisistä syistä, esimerkiksi silloin, kun pellon viljelykuntoa parannetaan torjumalla vaikeasti hävitettäviä rikkakasveja tai tekemällä lyhytaikaisia kunnostustoimenpiteitä. Kasvipeitteisyysvaatimuksesta ei ole mahdollista poiketa, jos kyseessä on ensimmäistä kertaa viljelykäyttöön otettava lohko. Hoidettu viljelemätön peltö voi olla avokesantoa erityisten syiden perusteella. Sänkikesannon on oltava viljan, öljykasvien, kuitukasvien tai siemenmausteiden sängen peittämää ja muokkaamatonta. Valtaojien tai valtaojaa suurempien vesiuomien varsilla, tulvanalaisilla alueilla taikka talousvesikaivojen ympärillä sijaitsevien hoidettujen viljelemättömien peltolohkojen on oltava sänkikesantoa, jos ne eivät ole kasvipeitteisiä. I- ja II-luokan pohjavesialueilla perustettavan uuden hoidetun viljelemättömän pellon siemenseoksen painosta enintään 20 prosenttia voi olla typensitojakasvin siementä.

Viherkesannot sekä tarvittaessa avo- ja sänkikesannot on niitettävä kerran kasvukauden aikana. Luonnonhoitopellot, jotka ovat monivuotisia nurmipelloja, on niitettävä kerran kolmessa vuodessa, mutta kuitenkin aina, kun rikkakasvien leviämisen estäminen sitä edellyttää. Kesantopelloja on hoidettava niittämällä, muokkaamalla, kasvinsuojeluaineilla tai muulla tavalla niin, että rikkakasvien leviäminen estyy. Niiton ajankohdassa ja toteuttamisessa on otettava huomioon myös luonnonvaraisten lintujen ja nisäkkäiden suojele. Yksivuotista viherkesantoa, avokesantoa ja sänkikesantoa ei saa lannoittaa. Kesannolla voidaan tehdä lyhytaikaisia kunnostustoimenpiteitä.

Hoidetulla viljelemättömällä pellolla tarkoitetaan tuotantoon käyttämättömiä pelloja, jotka voivat olla luonnonhoitopelloja tai kesantoja. Kesantopellot voivat olla viher-, sänki- tai avokesantoja. Hoidettu viljelemätön peltö on säilytettävä sellaisessa kunnossa, ettei sen käyttö maataloudellisiin tarkoituksiin vaarannu. Hoidettuja viljelemättömiä pelloja saa hyödyntää taloudellisesti. Hoidetulla viljelemättömällä pellolla voidaan kasvattaa myös riista-, maisema- ja niittykasveja. Kesantopellon kasvusto voidaan päättää kemiallisesti tai mekaanisesti 1 päivästä syyskuuta alkaen.

Maaperän orgaanisen aineksen määrän säilyttäminen

Pellolla olevan oljen polttoa tulee välttää. Oljen poltto on sallittu ainoastaan, mikäli se on välttämätöntä kylvön onnistumisen, hukkakauran ja muiden rikkakasvien, kasvitautien tai tuholaiden torjunnan vuoksi.

Maaperän rakenteen säilyttäminen

Märillä pelloilla ja erityisesti hoidetuilla viljelemättömillä peltolohkoilla on vältettävä raskailla koneilla ajoa maaperän tiivistymisen ehkäisemiseksi.

Ylläpidon vähimmäistaso

Hukkakauran saastuttamalla peruslohkolla on huolehdittava hukkakauran torjunnasta.

Peltoympäristön ominaispiirteiden säilyttämiseksi tilatukiominaisuudeltaan peltoa olevan peruslohkon sisällä, peruslohkon pientareella tai toisiinsa rajoittuvien peruslohkojen välisellä alueella olevat enintään 0,2 hehtaarin laajuiset puuryhmät ja yksittäispuut sekä luonnonmuistomerkit, jotka on suojeltu luonnonsuojelulain (1096/1996) perusteella on säilytettävä.

Pysyvänä laitumena ollut maa-ala on säilytettävä pääosin samassa käytössä. Jos lohkoja, jotka on ilmoitettu pysyväksi laitumeksi, ei laidunneta, ne on säilytettävä avoimena niittämällä. Niiton ajankohdassa ja toteutuksessa on otettava huomioon luonnonvaraisten lintujen ja nisäkkäiden suojele. Sellaisilta lohkon osilta, joita ei voida niittää, on raivattava vesakko ja puiden taimet tarvittaessa. Pysyvän laitumen laidunnus on toteutettava siten, ettei se aiheuta maaperän eroosiota ja maanpinta säilyy kasvipeitteisenä.

Kastelu

Kasteluveden käytöstä on noudatettava vesilaissa (264/1961) tarkoitettua lupamenettelyä.

5.2.3 Muut useita toimenpiteitä koskevat vaatimukset

Hallinnollisilla menettelyillä varmistetaan, että yhteisön sokerialan väliaikaisesta rakenneuudistuksesta annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 320/2006 6 artiklan mukaiset rakenneuudistusrahastosta rahoitettavat monipuolistamistoimet eivät voi saada päällekkäistä rahoitusta tässä ohjelmassa. Toimet, joita voidaan rahoittaa Euroopan Yhteisön tuoreiden hedelmien- ja vihannesten yhteisistä markkinajärjestelyistä, eivät voi saada poikkeuksellista rahoitusta maaseudun kehittämistoimenpiteissä. Muita vastaavia yhteisön yhteisen maatalouspolitiikan kanssa samanlaisia toimia ei rahoiteta tässä ohjelmassa.

Valtiontukea koskevia menettelyjä ja aineellisia soveltuvuusperusteita ja perustamissopimuksen 87, 88 ja 89 artiklan mukaisia julkisen kokonaistuen enimmäismääriä noudatetaan ohjelmassa käyttöön otettavissa toimenpiteissä 311, 312, 313, 321, 322, 323 ja 331 sekä toimenpiteissä 123 ja 124 siltä osin kuin ne eivät kuulu Euroopan yhteisön perustamissopimuksen (Rooman sopimus) 36 artiklan soveltamisalaan. Toimenpidettä 115 ei oteta ohjelmassa käyttöön.

Toimenpiteitä toteutetaan koko ohjelma-alueella, jollei toisin mainita. Leader-toimintaryhmän kautta rahoitettavat yritystuet ja kehittämishankkeet toteutetaan toimintaryhmän alueella. Ohjelman toimenpiteiden kuvauksissa on erikseen mainittu, mikäli toimenpiteen toteuttaminen rajataan alueelle, johon ei kuulu yli 23 000 asukkaan kaupunkien tai kuntien kaupunkimaisia keskusta-alueita (liite 1). Alueellisista ja paikallisista toimenpiteistä hyöty kohdentuu pääsääntöisesti ohjelman maaseutualueelle. Ohjelman maaseutualueella tarkoitetaan niitä kaupunkeja ja kuntia, jotka ovat liitteessä 1 kuvatus maaseudun kolmijaon mukaisia kaupunkien läheisen maaseudun, ydinmaaseudun ja harvaan asutun maaseudun kuntia.

Maaseuturahaston ja valtion rahoitusosuus osoitetaan vuosittain TE-keskusten käytettäväksi ohjelmaan sisältyviin alueellisiin maaseudun kehittämistoimenpiteisiin (toimenpiteet 111, 123, 124, 311, 312, 313, 321 paitsi laajakaistahankkeet erillisinä alueellisina kiintiöinä, 322, 323 ja 331 ilman Leader-toimintaryhmien rahoitusta). Näiden varojen ensisijaisena alueellisena jakoperusteena on harvaan asutun ja ydinmaaseudun asukkaiden määrä sekä 5 % kaupunkien läheisen maaseudun asukkaiden määrästä. Lapin osalta otetaan kuitenkin huomioon alueen poikkeuksellisen harva asutus siten, että jakoperuste sisältää 25 % kaupunkien läheisen maaseudun asukkaista. Varojen jaossa on myös varmistettu, että Itä-Suomen suuralueelle osoitetaan vähintään 23 % käytettävissä olevista varoista ja ettei minkään TE-keskuksen käytettävissä olevat varat vähene yli 11 % ohjelmakauteen 2000-2006 verrattuna. Varojen alueellista kohdentamista tarkistetaan tarvittaessa ohjelmakauden 2007-2013 aikana.

Ohjelmaan sisältyvät osarahoitteiset tuet myönnetään avustuksena lukuun ottamatta toimintalinjan 2 tukia, jotka myönnetään korvauksina. Toimenpidekuvauksiin on sisällytetty tiedot toimenpiteen tavoitteista ja sisällöstä sekä muista tukea koskevista yksityiskohdista. Yhteenveto ohjelman toimenpiteistä ja niissä sovellettavista tukijärjestelmistä sekä kartta yritysten investointituessa sovellettavista tukialueista on liitteessä 7.

Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskuksen taloustutkimus on laatinut luonnonhaittakorvausten, maatalouden ympäristötukien, tuotantoeläinten hyvinvointitukien ja ei-tuotannollisten investointitukien tukitasolaskelmat. Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus on Suomen johtava maatalous- ja elintarviketutkimusta ja maatalouden ympäristöntutkimusta tekevä laitos. Laskelmien laatimisesta ovat vastanneet alan johtavat tutkijat Suomessa ja niitä ovat laatineet oman alansa erikoistutkijat. Tukitasolaskelmat perustuvat katetuottolaskelmiin ja ne on laadittu vuoden 2005 hintatasolla. Niissä on käytetty hyväksi myös viimeisintä tutkimustietoa. Laskelmia on käsitelty tukijärjestelmien valmisteluun osallistuneiden tahojen muodostamissa ryhmissä tukijärjestelmien valmistelun aikana. Maa- ja metsätalousministeriö on tarkastanut laskelmat ja todennut, että ne on laadittu yhdenmukaisin periaattein.

5.3 Toimenpiteiden kuvaus toimintalinjoittain

5.3.1 Toimintalinja 1: Maa- ja metsätalouden kilpailukyvyn parantaminen

Maatalouden (ml. porotalous ja maataloudeksi luettavat luonnontuotteet), elintarviketalouden, metsätalouden ja puunjalostuksen tuotantoketjujen kilpailukyvyn kehittäminen edellyttävät osaamisen parantamista sekä innovatiivista ja asiakaslähtöistä kehittämisotetta.

Maatalouden tuottavuuden kehitys edellyttää panostusta maatalouden päätuotantosuuntien rakennekehitykseen ja sukupolvenvaihdosten edistämiseen. Elintarvikkeiden jalostuksessa on markkinoilta alkutuotantoon asti ulottuvalla tuotekehitystyöllä varmistettava ensimmäisen asteen jalostuksen kyky vastata kasvaviin haasteisiin. Uusiutuvan energian kysynnän kasvu tarjoaa mahdollisuuksia puun ja muiden uusiutuvien energialähteiden käytön huomattavalle lisäämiselle ja tätä kautta uudelle yritystoiminnalle. Puun paikallisen jalostuksen lisäämiseksi tarvitaan myös puutuotteita valmistavien mikroyritysten kehittämistoimenpiteitä.

Toimintalinjan toimenpiteitä kohdistetaan myös maa- ja metsätalouden uusiin tuotantosuuntiin, kuten bioenergian tuotannon ja jalostuksen kehittämiseen. Näiden alojen kehittämisessä on syytä yrityskohtaisten toimenpiteiden lisäksi koota laajempia, usean maakunnan kattavia kehittämisohjelmia ja hankekokonaisuuksia, joiden toimenpiteet tukevat osaamista, innovaatioiden syntyä ja käyttöönottoa sekä yritystoiminnan kasvua.

5.3.1.1 Alan toimijoiden tietämyksen ja henkilökohtaisten toimintaedellytysten parantamiseksi toteutettaviin toimenpiteisiin liittyvät vaatimukset

Toimenpide 111: Ammatillista koulutusta ja tiedotusta koskevat toimet

Säädösperusta

Neuvoston asetuksen (EY) N:o 1698/2005 16a artikla, 20 artiklan a kohdan i alakohta sekä b kohdan i alakohta ja iii alakohta, 21 artikla, 26 artikla ja 28 artikla sekä liite II
Komission asetuksen (EY) N:o 1974/2006 17 ja 19 artikla sekä liite II.

Alatoimenpide 111.1: Yleiset ammatillista koulutusta ja tiedotusta koskevat toimet

Perustelu

Koulutus, tiedotus, uuden tieteellisen tiedon ja uusien menetelmien välittäminen luo pohjan menestykselliselle toiminnalle maatalous-, metsä-, elintarvike- ja puualalla. Muuttuva toimintaympäristö ja kiristynyt kilpailu vaativat yrittäjiltä joustavuutta sekä entistä parempaa kykyä sopeutua muutoksiin ja hallita niitä. Ammattiosaamisen ajan tasalla pitämisen ohella uusien tietojen ja taitojen hankkiminen on edellytys sille, että näihin muutoksiin ja haasteisiin pystytään vastaamaan. Viljelijöiltä edellytetään myös laajaa ympäristöasioiden osaamista ja hyvien käytäntöjen tuntemista.

Tavoite

Toimenpiteellä parannetaan maatalous-, metsä- ja elintarvikealan menestymisedellytyksiä lisäämällä yrittäjien osaamista, tiukentuvien vaatimusten hallintaa maatilalla ja omaehtoista ammattiosaamisen ajan tasalla pitämistä. Tavoitteena on tarjota viljelijöille ilmastonmuutokseen sopeutumiseen ja

kasvihuonekaasujen vähentämiseen tähtäävää koulutusta. Maa-, metsä- ja elintarvikealan toimijoiden tietoisuutta ja osaamista lisätään uusiutuvaa energiaa koskevan tiedottamisen ja tiedonlevityksen keinoin. Tavoitteena on mm. vesienhoitoon ja biologisen monimuotoisuuteen liittyvän tietoisuuden ja tietämyksen lisääminen tiedotuksen ja tiedonlevityksen avulla siten, että näihin välillisesti liittyvien muiden toimien tehokkuus lisääntyy.

Toimenpiteen sisältö

Toimenpiteessä toteutetaan hankkeita, joilla helpotetaan eri tavoin tieteellisen tiedon, innovaatioiden ja muun osaamisen saattamista toimijoiden käyttöön ja edistetään alueella tapahtuvaa alkutuotannon rakennekehitystä. Keskeisessä asemassa ovat kehittämisorganisaatioiden ja tutkimuslaitosten kanssa tiiviissä yhteistyössä toteutettavat hankkeet.

Toteutettavat hankkeet käsittävät opiskelijaryhmille järjestettävää koulutusta mm. seuraaville osaamisalueille:

- maatalous-, puu- ja luonnontuotealan yrittäjien liikkeenjohdolliset taidot ja tuotantotoiminnan hallinta;
- tuotannon uudelleensuuntaaminen esimerkiksi luonnonmukaiseen tuotantoon tai bioenergiaan;
- ympäristötoimenpiteet ja eläinten hyvinvointi;
- viljelijöiden työssä jaksaminen.

Koulutukseen voi liittyä myös yrityskohtaista paikan päällä tapahtuvaa valmennusta.

Lisäksi voidaan järjestää tiedotuskampanjoita ja koulutusta, jonka tavoitteena on mm. edistää:

- maatilojen sukupolvenvaihdoksia ja tilusjärjestelyjä;
- parempia energiaratkaisuja tukevia toimia, kuten bioenergian tuotantomenetelmät, lämpöyrittäjyyteen liittyvät laskentamallit ja energian säästötoimenpiteet;
- uusimman tieteellisen tiedon leviämistä;
- metsänparannustöitä ja ympäristötietoisuutta.

Hankkeilla voidaan myös parantaa tieteellisen tiedon leviämistä ja kehittää itseopiskelua mm. internetissä saatavilla olevaa aineistoa ja keskustelufoorumeja hyödyntäen.

Toimenpiteessä painotetaan maa- ja metsätalouden kilpailukyvyn parantamista lisäämällä hyödynsaajien osaamista erityisesti tietotekniikan, liikkeenjohdon, markkinoinnin, talouden ja tuotannon hallinnan alalla.

Toimenpiteessä ei toteuteta:

- ammattiin tai tutkintoon johtavaa koulutusta ja yleissivistävää koulutusta;
- työsuhteissa olevien elintarvikealan työntekijöiden täydennys- ja lisäkoulutusta;
- työ- ja toimintakyvyn säilyttämiseen tähtäävää TYKY-toimintaa muuten kuin siihen liittyvän maa- ja metsätaloustuottajien koulutuksen osalta.

Koulutus on lyhytkestoista ja sen sisältöön vaikuttaa koulutuksen kohde ja sen aihe. Koulutus voi koostua:

- lähiopetuspäivistä, jotka sisältävät asiantuntijaluentoja ja retkiä toimiviin kohteisiin, toiminta- ja elämispäiviä ja oppilaiden itsensä tuottamia koulutussisältöön liittyviä kokonaisuuksia ja esityksiä sekä viriketoimintaa;
- etätehtävistä ja nettikeskusteluista;
- nettifoorumin luomisesta ja tehtävien jättämisestä sen kautta;
- tehtävien purkamisesta joko työryhmissä tai henkilö- ja yrityskohtaisesti.

Osa toimenpiteen hankkeista arvioidaan toteutettavan Leader-toimintalinjan mukaisesti. Paikalliset toimintaryhmät (Leader) keskittyvät rahoittamaan hankkeita, joista hyöty jää paikallisille viljelijöille, metsänomistajille ja muille alalla toimiville paikallisille yrityksille. Esimerkkinä on viljelijöiden työkykyä ja työssä jaksamista ylläpitävät hankkeet.

Alueellisista ja paikallisista toimista hyöty kohdentuu pääsääntöisesti ohjelman maaseutualueelle. Ohjelman maaseutualueella tarkoitetaan niitä kaupunkeja ja kuntia, jotka ovat liitteessä 1 kuvatus maaseudun kolmijaon mukaisia kaupunkien läheisen maaseudun, ydinmaaseudun ja harvaan asutun maaseudun kuntia.

Luettelo neuvoston asetuksen (EY) N:o 1698/2005 16a artiklan mukaisista toimista

Toimenpiteessä seurataan seuraavien uusiin haasteisiin vastaavien toimien toteutumista:

- Ilmastomuutokseen liittyvä koulutus siten, että viljelijöille tarjotaan koulutusta kasvihuonekaasujen vähentämiseksi ja ilmastomuutokseen sopeutumiseksi (a).
- Uusiutuvaa energiaa koskeva tiedottaminen ja tiedonlevitys siten, että tietoisuus ja tietämys lisääntyvät ja näin välillisesti uusiutuvaan energiaan liittyvien muiden toimien tehokkuus lisääntyy (b).
- Vesienhoitoon liittyvä tiedotus ja tiedonlevitys siten, että tietoisuus ja tietämys lisääntyvät ja näin välillisesti vesienhoitoon liittyvien toimien tehokkuus lisääntyy (c).
- Biologiseen monimuotoisuuteen liittyvä tiedotus ja tiedonlevitys siten, että tietoisuus ja tietämys lisääntyvät ja näin välillisesti biologiseen monimuotoisuuteen liittyvien toimien tehokkuus lisääntyy (d).

Toimenpiteessä voidaan rahoittaa neuvoston asetuksen (EY) N:o 1698/2005 69 artiklan 5a kohdassa tarkoitettuna yhteisön tukena edellä kuvattuja toimia.

Kohderyhmä

Toimenpiteestä hyötyvät seuraavat tahot:

Maa- ja metsätalouden sekä elintarvikealan toimijat (maatalousyritykset, metsänomistajat, metsätalous- ja porotalousyritykset sekä maa- ja metsätaloustuotteiden jalostuksen ja markkinoinnin alalla toimivat mikroyritykset).

Tuensaajat:

Julkisoikeudelliset ja yksityisoikeudelliset koulutusta tarjoavat yhteisöt tai säätiöt, kuten oppilaitokset, kunnat, yhdistykset, järjestöt, osuuskunnat ja yritykset, pois lukien yksityiset yritykset silloin, kun ne järjestävät koulutusta omalle henkilökunnalleen.

Tukea koskevat yksityiskohdat

Neuvoston asetuksen (EY) N:o 1698/2005 21 artiklan mukaan tuki ammatilliseen koulutukseen ei saa koskea opetusta tai koulutusta, joka on osa keskiasteen (mukaan lukien näyttötutkinnot) tai sitä ylemmän koulutusasteen tavanomaisia maa- ja metsätalouden koulutusohjelmia tai -järjestelmiä. Tämä varmistetaan hakulomakkeiden sisällössä sekä ohjaamalla tuen hakijoita ottamaan tämä huomioon hankekuvauksessa, koulutuksessa ja tiedotuksessa.

Tuki myönnetään koulutushankkeille. Toimenpide toteutetaan alueellisina, alueiden välisinä ja joissakin tapauksissa myös koko ohjelma-aluetta koskevinä hankkeina. Koulutuksen toteuttajat ovat useimmiten asiantuntija-, neuvonta-, koulutus- ja muita organisaatioita, joilla on riittävä osaaminen.

Koulutushankkeet voivat olla yleisiä, suoraan henkilöitä hyödyttäviä koulutus-, viestintä- ja tiedotustoimia, joilla ei anneta etuja tietyille yrityksille. Euroopan yhteisön perustamissopimuksen liitteessä I lueteltujen tuotteiden tuottamiseen tai jalostamiseen taikka kaupan pitämiseen ja puualaan liittyvät koulutushankkeet voivat olla myös komission asetuksen (EY) N:o 68/2001 2 artiklan e) alakohdassa tarkoitettua yleiskoulutusta, jolloin on kyseessä perustamissopimuksen 87 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu valtiontuki.

Tukea voidaan myöntää seuraaviin koulutuksen ja tiedonvälityksen suunnittelusta ja toteuttamisesta aiheutuviin kohtuullisiin kustannuksiin:

- palkka- ja palkkiokustannuksiin;
- palveluiden hankintakustannuksiin;
- matkakustannuksiin;
- materiaalikustannuksiin ja vastaaviin muihin kustannuksiin.

Tukihakemukset toimitetaan toimivaltaiselle TE-keskukselle. Haettaessa tukea paikallisen toimintaryhmän rahoituskiintiöstä tukihakemukset toimitetaan toimivaltaiselle paikalliselle Leader-toimintaryhmälle. Tuen myöntämiseen ja maksamiseen liittyvät menettelyt on kuvattu luvussa 11.

Tukitaso

Koulutushankkeiden saama julkisen rahoituksen osuus voi olla enintään 90 % hyväksyttävistä kustannuksista. Jos hanke sisältää yleistä tiedonvälitystä, EY:n maaseudun kehittämisasetuksen 39 artiklan mukaisen tuen saamiseksi välttämätöntä koulutusta tai sellaista koulutusta, jonka tukeminen ei muodostu valtiontueksi, julkisen rahoituksen osuus voi kuitenkin olla 100 % hyväksyttävistä kustannuksista.

Toimintaryhmän puoltamassa koulutushankkeessa julkisen rahoituksen määrä voi olla enintään 150 000 euroa.

Yhteenveto tukijärjestelmistä on liitteessä 7a.

Rahoitus

Osarahoitteisena tukena myönnettävä ja maksettava julkinen rahoitus muodostuu maaseuturahaston rahoitusosuudesta ja kansallisesta rahoitusosuudesta. Julkisen rahoituksen alustava määrä on 29,945 milj. euroa (ilman toimenpiteen 411 julkista rahoitusta), josta 10,444 milj. euroa on neuvoston asetuksen (EY) N:o 1698/2005 69 artiklan 5a kohdassa tarkoitettua maaseuturahaston rahoitusosuutta ja sen kansallista rahoitusosuutta varten. Maaseuturahaston rahoitusosuus on 45 % tukikelpoisista julkisista menoista. Kansallinen rahoitusosuus muodostuu valtion, kuntien ja muiden julkisten tahojen rahoituksesta.

Siirtymäjärjestelyt

Toimenpiteeseen voi sisältyä Euroopan maatalouden ohjaus- ja tukirahaston (EMOTR) tukiosastosta ohjelmakaudella 2000-2006 tehdyistä sitoumuksista aiheutuvia menoja 16.10.2006 alkaen (arvio 0,28 milj. euroa, josta maaseuturahaston osuus 0,09 milj. euroa; arvioon eivät sisälly valitusprosessin tuloksena syntyvät menot). Siirtymäjärjestelyt on kuvattu kohdassa 5.2.1.

Yhteys muihin kansallisiin ja EU:n rahoittamiin toimiin

Toimet tukevat ohjelman toimenpiteiden 112, 121, 123 ja 124 sekä 211, 212, 214, 215 ja 216 toteutusta. Maaseudun muiden elinkeinojen ja maaseudun elämänlaatuun liittyvä koulutus toteutetaan toimenpiteen 331 kautta.

Toimet tukevat maa- ja metsätalouden ympäristötoimenpiteiden sekä eläinten hyvinvointitoimenpiteiden toteuttamista ja työsuojelun sekä hygienian- ja eläinsuojelullisten vaatimusten huomioon ottamista. Rahoitettavat toimet lisäävät ympäristöä säästävien toimintamallien omaksumista maataloudessa ja metsänhoidossa.

Perus-, ammatillinen-, korkeakoulu- ja muu tutkintoon johtava koulutus järjestetään kansallisesti.

Yhteen sovitettavia toimia ESR-rahoituksen kanssa ovat mm. yrittäjien osaamisen kehittäminen, työssä jaksamiseen ja työkyvyn säilyttämiseen (TYKY-toiminta) liittyvät koulutukselliset toimenpiteet sekä eräät

muut toimenpiteet kuten työsuhteessa olevien työntekijöiden täydennys- ja lisäkoulutus. ESR:n kautta voidaan rahoittaa koulutustoimia, jotka kytkeytyvät työllisyyspolitiikkaan ja EU:n työllisyysstrategiaan. ESR voi myös tukea maaseudun pien- ja mikroyrittäjien työssä jaksamista samoin kuin elintarvikealan yritysten työntekijöiden koulutusta.

Koulutuksen järjestäjien koulutus viranomaisten toimesta ohjelmaa ja siihen sisältyviä tukijärjestelmiä varten sekä niiden menettelyjä koskevien tietojen täydentämiseksi rahoitetaan ohjelman teknisestä avusta.

Periaatteet yhteensovituksista kansallisella ja alueellisella tasolla on kuvattu tarkemmin luvussa 10. Yhteensovitusmenettelyt tarkennetaan kansallisissa säädöksissä ennen ohjelman toimeenpanon alkamista.

EU:n yhteiset ja kansalliset indikaattorit⁶

Indikaattori	Indikaattorin selite	Tavoite 2007-2013
Tuotosindikaattorit	Saatujen hakemusten lukumäärä	210 kpl
	Hyväksytyjen hakemusten lukumäärä	90 kpl
	Koulutukseen osallistujien lukumäärä	185 000 henkilöä
	Koulutuspäivien lukumäärä	170 000 pv.
Tulosindikaattorit	Niiden osallistujien lukumäärä, jotka ovat saattaneet menestyksellisesti päätökseen maa- ja/tai metsätalouteen liittyvän koulutustoimen	100 000 henkilöä
Vaikuttavuusindikaattorit	Työn tuottavuus: Bruttoarvonlisäyksen muutos/kokoaikainen työpaikka (FTE)	maataloudessa 14 500
		metsätaloudessa 128 000
		elintarvikesektorilla 54 000

Alatoimenpide 111.2: Maatalouden kilpailukyvyyn kehittäminen

111 – Ammatillista koulutusta ja tiedotusta koskevat toimet

121 – Maatalouden nykyaikaistaminen

Perustelu

Maatalous- ja puutarha-alan yrityksissä tehdään ohjelmakaudella 2007-2013 perustavaa laatua olevia muutoksia sukupolvenvaihdoksen, tuotantosuunnan muutoksen tai mittavan investoinnin muodossa. Tällaisissa tilanteissa viljelijä tai alueen tuottajaryhmä tarvitsevat osaamisen kehittämistä tai asiantuntijatukea mm. elinkeinosuunnitelman valmisteluun, investoinnin tai tuotannon kehitystoimen kestävyysvarmistamiseen.

Tavoite

Tavoitteena on maatalous-elintarvikeketjun sekä bioenergian tuotantoketjun kehittäminen maataloilla ja alueellisesti toteutettavien kehittämistoimin. Positiivisia ympäristövaikutuksia tavoitellaan kehittämällä uusia energiaraaka-aineita. Maataloudessa tarvittavaa mittavaa rakennekehitystä varmistaa riittävä suunnittelu ja asiantuntijatuki mittavia investointeja, omistajan vaihdoksia tai tuotannon muutoksia valmisteltaessa.

Toimenpiteen sisältö

Maatalouden kilpailukyvyyn kehittäminen voi kattaa toimia kuten

⁶ Sisältäen myös toimenpiteen 411 tavoitteet.

- koulutus- ja kehittämishankkeet, jotka koskevat yksittäisiä maatiloja, ja/tai alueelliset maatilojen kilpailukykyä kehittävät, tutkimus- ja asiantuntijaorganisaatioiden toimeenpanemat hankkeet kuten maitoalan alueelliset kehittämishankkeet (toimenpide 111);
- toteutettavuustutkimukset, arkkitehtien tai insinöörien palkkiot ja konsultointipalkkiot ja vastaavat investointeihin liittyvät kehittämistoimenpiteet (toimenpide 121).

Koulutus- ja kehittämishankkeiden tavoitteena on:

- maatalouden rakenteen kehitys erityisesti epäsuotuisilla alueilla;
- edistää energian säästöä ja uusiutuvien energiaraaka-aineiden käyttöä, jotta toimialan sivutuotteiden ja jätteiden taloudellinen arvo kasvaa; sekä
- uusien hygieni- ja ympäristösäännösten täyttäminen.

Kohderyhmä

Toimenpiteestä hyötyvät seuraavat tahot:

Maataloutta harjoittavat yksityishenkilöt ja yksityisoikeudelliset yhteisöt.

Tuensaajat:

Maataloutta harjoittavat yksityishenkilöt ja yksityisoikeudelliset yhteisöt.

Kehittämisyhteisö, jonka tehtäviin tai toiminta-ajatuksen kuuluu palveluiden tuottaminen yrityksille.

Tukea maatalouden alueellisiin kehittämishankkeiden toteuttamiseen voidaan myöntää julkisoikeudellisille ja yksityisoikeudellisille yhteisöille tai säätiöille (mm. kunnat, yhdistykset, järjestöt ja osuuskunnat).

Tukea koskevat yksityiskohdat

Yrityksen tai yritysryhmän kehittämistukea voidaan myöntää yksittäisen tilan tai viljelijäryhmän koulutus- ja kehittämishankkeeseen seuraaviin hyväksyttäviin kustannuksiin:

- koulutuksen hankkimisesta aiheutuviin tai niitä vastaaviin kustannuksiin;
- kehittämishankkeesta aiheutuviin matkakustannuksiin;
- asiantuntijan käytöstä aiheutuviin kustannuksiin;
- messuihin ja muihin tapahtumiin osallistumisesta aiheutuneisiin kustannuksiin;
- muihin kehittämistoiminnasta aiheutuviin ylimääräisiin kustannuksiin.

Alueellista kehittämishanketukea voidaan myöntää seuraaviin alueen maataloussektorin kehitystä tukevien, tieteellistä tietoa soveltavien hankkeiden toteuttamisesta aiheutuviin kohtuullisiin kustannuksiin:

- hankkeesta aiheutuviin palkka-, palkkio- ja matkakustannuksiin;
- ostopalveluiden hankintaan;
- vuokratkustannuksiin;
- välttämättömiin materiaali- ja muihin kustannuksiin.

Hankkeen tuloksista on tiedotettava ja niiden tulee olla tarkoituksenmukaisella tavalla yleisesti saatavilla esim. seminaarien, julkaisujen tai internetin välityksellä.

Tuki myönnetään tuettujen palveluiden muodossa, eikä niihin liity tuottajille maksettavia suoria tukia. Tukea ei myönnetä toimenpiteestä 121 rahoitettaville maatalouden investoinneille.

Tukihakemukset toimitetaan toimivaltaiselle TE-keskukselle. Haettaessa tukea paikallisen toimintaryhmän rahoituskiintiöstä tukihakemukset toimitetaan toimivaltaiselle paikalliselle Leader-toimintaryhmälle. Tuen myöntämiseen ja maksamiseen liittyvät menettelyt on kuvattu luvussa 11.

Tukitaso

Yrityksen tai yritysryhmän kehittämistukea voidaan myöntää enintään:

- 90 % hyväksyttävistä kustannuksista, jotka aiheutuvat koulutuksesta ja tiedon välityksestä (toimenpide 111);
- 50 % hyväksyttävistä kustannuksista, jotka ovat asetuksen (EY) N:o 1974/2006 55 artiklan 1 kohdan c alakohdan mukaisia muita yleiskuluja (toimenpide 121).

Alueellisissa kehittämishankkeissa julkisen rahoituksen osuus voi olla enintään 90 % hyväksyttävistä kustannuksista. Julkisen rahoituksen osuus voi kuitenkin olla 100 % hyväksyttävistä kustannuksista, jos kyseessä on

- alueiden välisten tai kansainvälisten hankkeiden esiselvitys, toteutettavuustutkimus tai toteutus;
- kehittämishanke, joka selvittää, arvioi ja yhteen sovittaa maatalouden yleisiä toimiala- tai tuotantosuuntaakohtaisia ja aluekohtaisia toimintaedellytyksiä.

Toimintaryhmän puoltamaan hankkeeseen tukea voidaan myöntää enintään 150 000 euroa.

Rahoitus

Osarahoitteisena tukena myönnettävä ja maksettava julkinen rahoitus muodostuu maaseuturahaston rahoitusosuudesta ja kansallisesta rahoitusosuudesta. Julkisen rahoituksen arvioitu määrä on 13,333 milj. euroa (ilman toimenpiteen 411 julkista rahoitusta). Maaseuturahaston rahoitusosuus on 45 % tukikelpoisista julkisista menoista. Kansallinen rahoitusosuus muodostuu valtion, kuntien ja muiden julkisten tahojen rahoituksesta.

Siirtymäjärjestelyt

Siirtymäjärjestelyt on kuvattu kohdassa 5.2.1.

Yhteys kansallisiin ja muihin EU:n osarahoittamiin toimenpiteisiin

Toimet tukevat ohjelman toimenpiteiden 112 ja 121 toteutusta. Toimintalinjan 1 yleiset koulutus- ja tiedonvälityshankkeet rahoitetaan alatoimenpiteen 111.1 kautta. Maatalouden investoinnit rahoitetaan toimenpiteen 121 kautta.

Periaatteet yhteensovituksista kansallisella ja alueellisella tasolla on kuvattu tarkemmin luvussa 10. Yhteensovitusmenettelyt tarkennetaan kansallisissa säädöksissä ennen ohjelman toimeenpanon alkamista. Vastaavia maatalouden toimialaan kohdentuvia toimenpiteitä ei rahoiteta rakennerahastoista.

EU:n yhteiset ja kansalliset indikaattorit

Indikaattori	Indikaattorin selite	Tavoite 2007-2013
Tuotosindikaattorit	Hankkeiden määrä	260
Tulosindikaattorit	Tuettujen tilojen bruttoarvonlisäyksen kasvu	Bruttoarvonlisäys kasvaa 25% viiden vuoden aikana
Vaikuttavuusindikaattorit	Työn tuottavuus: Bruttoarvonlisäyksen muutos/kokoaikainen työpaikka (FTE)	maataloudessa 14 500
		metsätaloudessa 128 000
		elintarvikesektorilla 54 000

Alatoimenpide 111.3: Osaamisen tason kohottaminen

111 – Ammatillista koulutusta ja tiedotusta koskevat toimet

123 – Maa- ja metsätaloustuotteiden arvon lisääminen

Perustelu

Yrityskohtaisilla ja yritysryhmien toteuttamilla kehittämistoimilla on tarpeen varmistaa investointien toteutettavuus ja kestävyys, parantaa elintarvikealan koko ketjun toiminnan laatua, maaseudulla toimivien metsä- ja bioenergia-alan mikroyritysten tuotekehitystä, markkinointi- ja kilpailukykyä, uusien innovaatioiden käyttöönottoa ja tätä kautta viljelijöiden ja metsänomistajien hyötyä.

Tavoite

Osaamisen tason kohottaminen tähtää maa- ja metsätaloustuotteiden jalostuksen, maatalous-elintarvikeketjun sekä metsä- ja bioenergian tuotantoketjun kehittämiseen nostamalla osaamisen tasoa tuotanto- ja jalostusyksiköissä. Positiivisia ympäristövaikutuksia tavoitellaan kehittämällä ja jalostamalla uusia energiaraaka-aineita ja korvaamalla fossiilisia polttoaineita. Tavoitteena on kehittää ja tuoda käyttöön uusia tuotteita, kustannuksia säästäviä ja laatua kehittäviä menetelmiä, teknologia- prosessi- ja logistiikkaratkaisuja mm. maitoalan kilpailukyvyn parantamiseksi.

Toimenpiteen sisältö

Yrityskohtaisilla tuotteiden, menetelmien ja teknologian kehittämishankkeilla valmistellaan esimerkiksi suunniteltua investointia tai ne liittyvät kilpailua edeltävään kehittämistyöhön. Osaamisen tason kohottaminen voi kattaa toimia kuten

- yrityksen kehittämishankkeessa toimivien henkilöiden asiaan liittyvän osaamisen kehittämiseen liittyvät koulutustoimet ja tietotaidon hankinta (toimenpide 111);
- yritysten koulutus- ja kehittämishankkeet, joiden tavoitteena on energian säästö ja uusiutuvien energiaraaka-aineiden käytön edistäminen, jotta toimialan sivutuotteiden ja jätteiden taloudellinen arvo kasvaa, sekä hankkeet, jotka liittyvät uusien hygieniä- ja ympäristösäännösten täyttämiseen (toimenpide 123); sekä
- toteutettavuustutkimukset, arkkitehtien tai insinöörien palkkiot ja konsultointipalkkiot ja vastaavat aineettomiin investointeihin liittyvät yleiskustannukset (toimenpide 123).

Kaupalliseen käyttöön tuotettavan prototyypin tai tuotteen kehittämiseen tai hyödyn saajien normaaliin toimintaan tukea ei myönnetä.

Tukea ei myönnetä sellaisen prototyypin kehittämiseen tai tuotteiden, prosessien ja palveluiden koetuantoon siten, että ko. tuotetta voidaan käyttää kaupallisiin tarkoituksiin eikä yrityksen tavanomaisiin toimintakuluihin kuten rutiininomaisiin veroneuvontapalveluihin, säännöllisiin lainopillisiin palveluihin tai mainontaan.

Kohderyhmä

Toimenpiteestä hyötyvät seuraavat tahot:

Maa- ja metsätalouden sekä elintarvikealan toimijat maatalousyrietykset, metsänomistajat, metsätalous- ja porotalousyrietykset sekä maa- ja metsätaloustuotteiden jalostuksen ja markkinoinnin alalla toimivat yritykset ja puuta ennen teollista jalostusta käsittelevät mikroyrietykset.

Tuensaajat:

Yksityis- tai oikeushenkilöt, yritykset ja yrittäjien ryhmät; pk-yritykset ja maatalousyritykset, jotka jalostavat tai markkinoivat annex 1 -tuotteita. Pello- tai metsäbiomassasta bioenergian raaka-ainetta tuottavat mikroyritykset ja puuta ennen teollista jalostusta käsittelevät mikroyritykset. Tukea voidaan myöntää myös kehittämissyhteisölle, jonka tehtäviin tai toiminta-ajatuksen kuuluu palveluiden tuottaminen yrityksille.

Tukea koskevat yksityiskohdat

Yrityksen tai yritysryhmän kehittämistukea voidaan myöntää yrityksen tai yritysryhmän koulutus- ja kehittämishankkeeseen enintään seuraaviin hyväksyttäviin kustannuksiin:

- koulutuksen hankkimisesta aiheutuviin tai niitä vastaaviin kustannuksiin;
- yrityksen kehittämistoiminnasta aiheutuviin matkakustannuksiin;
- asiantuntijan käytöstä aiheutuviin kustannuksiin;
- messuihin ja muihin tapahtumiin osallistumisesta aiheutuneisiin kustannuksiin;
- muihin kehittämistoiminnasta aiheutuviin ylimääräisiin kustannuksiin.

Tukitoimien ulkopuolelle rajataan sellaiset toimialat, joiden tukeminen kilpailusysteemiä ei ole perusteltua tai tarkoituksenmukaista. Lisäksi tukea ei myönnetä toimenpiteestä 123 rahoitettaville maa- ja metsätalouden aineellisen omaisuuden arvon lisäämiseen liittyville investoinneille.

Tukihakemukset toimitetaan toimivaltaiselle TE-keskukselle. Haettaessa tukea paikallisen toimintaryhmän rahoituskiintiöstä tukihakemukset toimitetaan toimivaltaiselle paikalliselle Leader-toimintaryhmälle. Tuen myöntämiseen ja maksamiseen liittyvät menettelyt on kuvattu luvussa 11.

Tukitaso

Yrityksen tai yritysryhmän kehittämistukea voidaan myöntää enintään:

- 90 % hyväksyttävistä kustannuksista, jotka aiheutuvat koulutuksesta ja tiedonvälityksestä (toimenpide 111);
- 40 % hyväksyttävistä kustannuksista jotka ovat asetuksen (EY) N:o 1974/2006 55 artiklan 1 kohdan c alakohdan mukaisia muita yleiskuluja (toimenpide 123);
- 50 % hyväksyttävistä kustannuksista, jotka ovat asetuksen (EY) N:o 1974/2006 55 artiklan 1 kohdan c alakohdan mukaisia muita yleiskuluja ja vastaavat toimenpiteeseen 123 kytkeytyviin uusiin haasteisiin (toimenpide 123)

Tuki myönnetään yrityksille vähämerkityksisestä tuesta (de minimis –tuki) annetun komission asetuksen (EY) N:o 1998/2006 mukaisena.

Toimintaryhmän puoltamaan hankkeeseen tukea voidaan myöntää enintään 150 000 euroa.

Rahoitus

Osarahoitteisena tukena myönnettävä ja maksettava julkinen rahoitus muodostuu maaseuturahaston rahoitusosuudesta ja kansallisesta rahoitusosuudesta. Julkisen rahoituksen arvioitu määrä on 13,333 milj. euroa (ilman toimenpiteen 411 julkista rahoitusta) Maaseuturahaston rahoitusosuus on 45 % tukikelpoisista julkisista menoista. Kansallinen rahoitusosuus muodostuu valtion, kuntien ja muiden julkisten tahojen rahoituksesta.

Siirtymäjärjestelyt

Siirtymäjärjestelyt on kuvattu kohdassa 5.2.1

Yhteys muihin kansallisiin ja EU:n rahoittamiin toimiin

Toimet tukevat ohjelman toimenpiteen 123 toteutusta. Maa- ja metsätaloustuotteiden arvon lisäämiseen liittyvät investoinnit rahoitetaan toimenpiteen 123 kautta. Vastaavia maa- ja metsätalouden ensiasteen jalostukseen kohdentuvia toimenpiteitä ei rahoiteta rakennerahastoista.

Periaatteet yhteensovituksista kansallisella ja alueellisella tasolla on kuvattu tarkemmin luvussa 10. Yhteensovitusmenettelyt tarkennetaan kansallisissa säädöksissä ennen ohjelman toimeenpanon alkamista.

EU:n yhteiset ja kansalliset indikaattorit

Indikaattori	Indikaattorin selite	Tavoite 2007-2013
Tuotosindikaattorit	Tuettujen yritysten määrä	6 600
	Hyväksytyjen hakemusten lkm	2 600
Tulosindikaattorit	Tuettujen yritysten liikevaihdon kehitys	Liikevaihto kasvaa samassa suhteessa kuin ao. alalla synnyttäen samalla pysyviä työpaikkoja.
Vaikuttavuusindikaattorit	Työn tuottavuus: Bruttoarvonlisäyksen muutos/kokoaikainen työpaikka (FTE)	maataloudessa 14 500
		metsätaloudessa 128 000
		elintarvikesektorilla 54 000

Toimenpide 112: Nuorten viljelijöiden aloitustuki

Säädösperusta

Neuvoston asetuksen (EY) N:o 1698/2005 20 artiklan a kohdan ii alakohta ja 22 artikla
Komission asetuksen (EY) N:o 1974/2006 13 artikla, 14 artikla ja liite II

Perustelu

Maatalouden jatkuvuuden turvaamiseksi ja maatalouden harjoittajien ikärakenteen parantamiseksi on nuoria viljelijöitä rohkaistava tilanpidon aloittamiseen. Tilanpidon aloittajan on hankittava merkittävä määrä tuotanto-omaisuutta vieraan pääoman turvin ja tämän menon kohtuullistamiseksi on taloudellinen tuki välttämätöntä. Toimenpiteen tavoitteena on edistää sukupolvenvaihdoksia ja siten parantaa tilanpitoa aloittavien viljelijöiden taloudellisia toimintaedellytyksiä sekä koko maa- ja porotalouselinkeinon elinkelpoisuutta ja kilpailukykyä.

Tavoite

Uusien, viljelyn tai poronhoidon aloittavien nuorten maatalousyrittäjien määrä pysyy samana. Viljelijöiden ikärakenne paranee ja aloittavien viljelijöiden pääoman hankinta helpottuu taloudellisesti.

Toimenpiteen sisältö

Aloittavalle nuorelle viljelijälle myönnetään avustus tilanpidon aloittamisesta aiheutuvien kustannusten kattamiseen. Aloitustuella tarkoitetaan osarahoitteisen avustuksen ja kansallisen korkotuen yhdistelmää.

Kohderyhmä

Tuensaajat:

Tuen saaja on tuen ehdot täyttävä nuori viljelijä, joka ryhtyy ensimmäistä kertaa tilanpidosta vastaavaksi yrittäjäksi. Tuen saaja voi olla luonnollinen henkilö tai yhteisömuotoinen yritys.

Tukea koskevat yksityiskohdat

Tilanpito katsotaan aloitetuksi, kun tilanpidon jatkaja on saanut hallintaansa elinkelpoisen maatilaa tai sen osan. Maatila tai sen osaa hallitaan joko omistuksen tai vuokrasopimuksen perusteella.

Tuen saajaa ja tuettavaa tuotantotoimintaa koskevat edellytykset:

- Tuensaaja on hakemuksen vireille tullessa alle 40-vuotias ja 18 vuotta täyttänyt.
- Jos hakija on yhteisö, tulee määräysvallan yhteisössä olla tukikelpoisella henkilöllä.
- Tuen kohteena olevalla maatilalla on noudatettava asianomaista tuotannonalaa koskevia pakollisia vaatimuksia, jotka perustuvat ympäristöä, hygieniää ja eläinten hyvinvointia koskevaan Euroopan yhteisön ja kansalliseen lainsäädäntöön.
- Tuensaajalla on riittävä ammattitaito. Riittävänä ammattitaitona voidaan pitää vähintään toisen asteen luonnonvara-alan tutkintoa tai muuta vastaavaa tutkintoa. Tukea voidaan kuitenkin myöntää myös yrittäjälle, jolla on vähintään 3 vuoden käytännön kokemus. Lisäksi vaaditaan vähintään 20 opintoviikon tai 30 opintopisteen laajuinen koulutus, josta vähintään 10 opintoviikkoa tai 15 opintopistettä on taloudellista koulutusta ja vähintään 10 opintoviikkoa tai 15 opintopistettä on tuen kohteena olevan yritystoiminnan harjoittamisen kannalta tarkoituksenmukaista koulutusta.. Ammattitaitovaatimuksen täytyminen voidaan osoittaa myös oppisopimuskoulutuksella tai näyttötutkinnolla. Tapauksissa, joissa hakija ei täytä ammattitaitovaatimusta hakemuksen vireille tulon hetkellä, tämän on sitouduttava täyttämään ammattitaitoa koskeva vaatimus 36 kuukauden kuluessa tuen myöntämisestä, ja esitettävä elinkeinosuunnitelmassa sitoumuksen täyttämiseksi suoritettavat toimenpiteet.
- Tuen kohteena olevalla yritystoiminnalla tulee olla olennaista merkitystä tuensaajan toimeentulolle.
- Tukea voidaan myöntää sellaista yritystoimintaa varten, jolla on edellytykset jatkuvaan kannattavaan toimintaan.

Tuensaajan on esitettävä elinkeinosuunnitelma tilansa kehittämiseksi. Elinkeinosuunnitelmassa tulee kuvata

- a) tilan toiminta tilanpitoa aloitettaessa;
- b) tilan toiminnan kehittämisen tavoitteet ja tarkasteluajankohdat näiden asioiden todentamiseksi; sekä
- c) investointien, koulutuksen, neuvonnan tai muiden tilan toiminnan kehittämiseksi tarvittavien toimien yksityiskohdat.

Elinkeinosuunnitelmassa tulee esittää maatilaa nykytilan kuvaus sekä yritystoiminnan edellytyksiä koskevat tiedot. Lisäksi elinkeinosuunnitelmassa on osoitettava ne toimenpiteet, joiden avulla maatila voi tulla taloudellisesti elinkelpoiseksi. Elinkeinosuunnitelmaan on sisällytettävä taloudellisen elinkelpoisuuden saavuttamiseksi välttämättömät investoinnit. Elinkeinosuunnitelman noudattaminen todennetaan suunnitelmaan sisältyvien toimenpiteiden toteutuksen yhteydessä välitarkastelujen mukaisessa aikataulussa ja lisäksi viiden vuoden kuluttua tukipäätöksen tekemisen jälkeen. Jos havaitaan, että tuensaaja ei ole toteuttanut ammattitaitoa koskevan vaatimuksen täyttämiseksi elinkeinosuunnitelmassa esitettyjä toimenpiteitä tai tämä on antanut elinkeinosuunnitelmassa sellaisen virheellisen tai puutteellisen tiedon, joka on olennaisesti vaikuttanut tuen myöntämiseen, tuki voidaan periä osittain tai kokonaan takaisin. Samaa elinkeinosuunnitelmaan voidaan sisällyttää sekä sellaisia toimenpiteitä, joihin ei haeta tukea, että sellaisia, joihin on tarkoitus hakea tukea. Tällöin on tukea kuhunkin toimenpiteeseen haettava erikseen.

Tukiehtojen pitää täytyä tukihakemuksen tullessa vireille, lukuun ottamatta ammattitaitovaatimusta. Aloistustuen toisen erän maksamista varten tuen saajan on kuitenkin toimitettava todistus hankitusta lisäkoulutuksesta.

Tukihakemukset toimitetaan toimivaltaiselle TE-keskukselle. Tuen myöntämiseen ja maksamiseen liittyvät menettelyt on kuvattu luvussa 11. Aloitustukea on haettava viimeistään 10 kuukauden kuluessa tilanpidon aloittamisesta. Päätös aloitustuesta on tehtävä viimeistään 18 kuukauden kuluessa tilanpidon aloittamisesta.

Tukitaso

Osarahoitettavan avustuksen enimmäismäärä on 40 000 euroa. Avustus maksetaan tuensaajalle enintään kahdessa erässä. Avustuksen lisäksi tuen hakija voi halutessaan hakea myös kansallisesti myönnettävää korkotukea, jonka määrä yhdessä avustuksen kanssa on enintään 70 000 euroa. Aloitustuen enimmäismäärässä otetaan huomioon lisäksi koko maa- ja metsätalouskiinteistön hankintaan kohdistuva vapaus varainsiirtoveron suorittamisesta. Tuensaajalle varainsiirtoverovapauden muodossa myönnetty tuki vähennetään korkotuesta tai tarvittaessa avustuksesta siten, että aloitustuen enimmäismäärä ei ylitä.

Rahoitus

Osarahoitteisena tukena myönnettävä ja maksettava julkinen rahoitus muodostuu maaseuturahaston rahoitusosuudesta ja kansallisesta rahoitusosuudesta. Julkisen rahoituksen alustava määrä on 111,111 milj. euroa. Maaseuturahaston rahoitusosuus on 45 % tukikelpoisista julkisista menoista. Kansallinen rahoitusosuus muodostuu valtion rahoituksesta.

Kansallinen lisärahoitus

Kansallisesti rahoitettavana lisätukena voidaan myöntää lainan korkotukea ja sen yhteydessä maa- ja metsätalouskiinteistön hankintaan kohdistuvaa varainsiirtoverovapauden muodossa myönnettävää tukea. Korkotuen määrä lasketaan oletetun lainan lyhennystahdin perusteella. Kunkin koronmaksuerän nimellisarvoinen koron määrä diskontataan myöntöhetken arvoon eli korolle lasketaan nykyarvo. Tukea myönnettäessä osarahoitteisen avustuksen ja kansallisesti rahoitettavan korkotuen nykyarvoinen määrä sekä varainsiirtoverovapauden määrä yhteensä eivät saa ylittää 70 000 euron enimmäismäärää.

Kansallisen rahoituksen alustava määrä on 130,000 milj. euroa.

Siirtymäjärjestelyt

Toimenpide otetaan käyttöön koko ohjelma-alueella vuodesta 2008 alkaen jätettyjen hakemusten osalta.

Yhteys kansallisiin ja muihin EU:n osarahoittamiin toimenpiteisiin

Toimenpiteellä on yhteys ohjelman toimenpiteisiin 111 ja 121 ja ne täydentävät toisiaan.

EU:n yhteiset ja kansalliset indikaattorit

Indikaattori	Indikaattorin selite	Tavoite 2007-2013
Tuotosindikaattorit	Saatujen hakemusten lukumäärä	3 675 kpl
	Hyväksyttyjen hakemusten lukumäärä	3 100 kpl
	Tuettujen nuorten viljelijöiden lukumäärä	3 700 henkilöä
	Investointien kokonaismäärä	391 milj. euroa
	Tuettujen nuorten viljelijöiden keskimääräinen ikä, jolloin he ovat ryhtyneet tilanpidosta vastaavaksi maatalousyrittäjäksi	29 vuotta
Tulosindikaattorit	Tuettujen tilojen bruttoarvonlisäyksen kasvu	Tuettujen tilojen bruttoarvon-lisäys kasvaa 25 % viiden vuoden aikana.
Vaikuttavuusindikaattorit	Bruttoarvonlisäyksen nettokasvu ilmaistuna ostovoimastandardilla (PPS); tavoitetaso (FTE)	maataloudessa 14 500
		metsätaloudessa 128 000
		alkutuotannon ulopuolella n.a.
	Työn tuottavuus: Bruttoarvonlisäyksen muutos/kokoaikainen työpaikka (FTE)	maataloudessa 14 500
		metsätaloudessa 128 000
		elintarvikesektorilla 54 000

Toimenpide 113: Varhaiseläke

Siirtymäjärjestelyt

Toimenpiteeseen sisältyvät vain ohjelmakaudella 1995-1999 Euroopan maatalouden ohjaus- ja tukirahaston (EMOTR) tukiosastosta osarahoitettua varhaiseläkejärjestelmää koskevat menot (arvio 56 milj. euroa, josta maaseuturahaston osuus 25,2 milj. euroa). Lisäksi toimenpiteeseen sisältyy kansallista lisärahoitusta noin 16,9 milj. euroa. Siirtymäkauden järjestelyt on selvitetty kohdassa 5.2.1.

5.3.1.2 Fyysisen pääoman rakenteelliseksi uudistamiseksi ja kehittämiseksi sekä innovoinnin edistämiseksi toteutettaviin toimenpiteisiin liittyvät vaatimukset

Toimenpide 121: Maatilojen nykyaikaistaminen

Säädösperusta

Neuvoston asetuksen (EY) N:o 1698/2005 16a artikla 20 artiklan b kohdan i alakohhta ja 26 artikla sekä liite II

Komission asetuksen (EY) N:o 1974/2006 17 artikla ja liite II

Perustelu

Maatilojen taloudellisten toimintaedellytysten parantaminen edellyttää yrittäjien taloudellisen ja tilan johtamiseen liittyvän osaamisen lisäämistä, tiukentuvien toimintavaatimusten hallitsemista maatilalla entistä paremmin, uusien innovaatioiden ja uuden teknologian käyttöönoton helpottamista maataloilla sekä alueella tapahtuvan alkutuotannon rakennekehityksen edistämistä. Tarvetta kotieläintuotannon nykyaikaistamiseen tai uusiutuvan energian tuotantoon suuntautumiseen tulee helpottaa näillä toimilla. Nautakarjatalouden investoinnit on valittu tukikohteiksi, koska nimenomaan nautakarjataloudessa sen luontaiset samoin kuin markkinoiden tarjoamat edellytykset ovat Suomessa harjoitettavan maatalouden kannalta suhteellisesti parhaat. Suomessa kasvihuonetuotanto on pitkälle erikoistunutta tuotantoa, jossa kasvatuksen osa-alueita

pyritään jatkuvasti optimoimaan. Suomen pohjoisen sijainnin vuoksi on tärkeää, että kasvihuoneet ovat rakenteiltaan uudenaikaisia ja erityisesti lämmitys- ja valaistusenergian käytön osalta mahdollisimman tehokkaita.

Lisäksi maa- ja metsätalouden ympäristötoimenpiteiden sekä eläinten hyvinvointitoimenpiteiden toteuttaminen ja työsuojelun sekä hygienia- ja eläinsuojelullisten vaatimusten huomioon ottaminen vaativat tukitoimia. Ympäristöä säästävien toimintamallien omaksumista maataloudessa on tarve lisätä tässä toimintalinjassa rahoitettavien tukitoimien avulla. Uusiutuvan energian käytön lisäämisellä parannetaan maatalouden ympäristönsuojelua, kun kasvihuonepäästöt vähenevät intensiivisimmillä maatalousalueilla. Maatalouden riippuvuus tuontipolttoaineista vähenee.

Tukitoimet ovat käytössä koko ohjelma-alueella, sillä nautakarjataloutta harjoitetaan koko maassa. Nautakarjatalouteen kohdistuvat tukitoimet ovat erityisen merkittäviä Itä- ja Pohjois-Suomessa, jossa maidontuotanto on päätuotantosuunta.

Tavoite

Tavoitteena on maatalan taloudellisten toimintaedellytysten parantaminen. Maidontuotannon osalta tavoitteena on säilyttää nykyinen tuotantotaso. Lisäksi tavoitteena on kansallisten ympäristötavoitteiden saavuttaminen, uusiutuvan energian käytön edistäminen sekä erityisesti biokaasuenergian tuotantoon kannustaminen.

Toimenpiteen sisältö

Toimenpide mahdollistaa maatalouden tuotannon nykyaikaistamisen ja maataloilla yrityskoon kasvattamisen siten, että tilan taloudelliset toimintaedellytykset eivät vaarannu kohtuuttomasti esim. merkittävän laajennuksen yhteydessä.

Maataloudella tarkoitetaan tässä yhteydessä peltoviljelyä, karjataloutta ja muuta eläinten pitoa, kasvihuonetuotantoa, puutarha- ja taimitarhaviljelyä, turkistaloutta, hevostaloutta, porotaloutta, mehiläistaloutta, ammattimaista metsästystä, marjastusta ja sienestystä taikka muuta Euroopan yhteisön perustamissopimuksen liitteessä I tarkoitettujen tuotteiden tuotantotoimintaa.

Ensisijaisesti kehitetään maidon ja naudanlihan tuotantoa ja uusiutuvan energian tuotantoa maatilatalouden tarpeisiin. Kasvihuonetuotannon investointituen tavoitteena on kannustaa viljelijöitä korvaamaan vanhat, teknisesti heikkotasoiset kasvihuoneet tekniikaltaan uudenaikaisilla ja energiaa vähän käyttävällä kasvihuoneilla. Sama koskee myös uudisrakentamista. Investointituen avulla edistetään myös uusiutuvan energian käyttöä, sillä tukea myönnetään vain sellaisille kasvihuoneiden energialaitoksille, jotka hyödyntävät uusiutuvaa energiaa. Mikäli bioenergiaprojekteihin liittyy pellon käyttöä merkittävästi muuttavia toimia, niiden vaikutukset biodiversiteettiin arvioidaan hanketta koskevan päätöksenteon yhteydessä.

Luettelo neuvoston asetuksen (EY) N:o 1698/2005 16a artiklan mukaisista toimista

Toimenpiteessä seurataan seuraavien uusiin haasteisiin vastaavien toimien toteutumista:

- Maidontuotantoon liittyvä investointituki maitoalan kilpailukyvyn parantamiseksi (e).

Ohjelmassa rahoitetaan myös maidontuotannon ja nautakarjatalouden rakentamisinvestointien yhteydessä lantalaaninvestointeja lannan varastoinnin parantamiseksi (ilmastomuutokseen mukautuminen ja sen rajoittaminen (a)) sekä uusiutuvaa energiaa hyödyntäviä energialaitoksia (uusiutuvat energialähteet (b)). Investoinneissa suositetaan myös energiatehokkaita rakennusmateriaaleja (ilmastomuutokseen mukautuminen

ja sen rajoittaminen (a)). Näitä ei kuitenkaan erotella muusta investoinnista eikä seurata erikseen uusia haasteita edistävinä toimina.

Kohderyhmä

Tuensaajat:

Maataloutta harjoittavat yksityishenkilöt ja yksityisoikeudelliset yhteisöt. Yritysten koon osalta ei ole asetettu enimmäiskokorajoja.

Tukea koskevat yksityiskohdat

Tukea voidaan myöntää viljelijälle, joka on yli 18- mutta alle 63-vuotias. Jos hakija on yhteisö, tulee määräysvallan yhteisössä olla tukikelpoisella henkilöllä. Tuen saajalla on oltava riittävä ammattitaito. Riittävänä ammattitaitona voidaan pitää vähintään toisen asteen luonnonvara-alan tutkintoa tai kolmen vuoden käytännön kokemuksen lisäksi hankittua vähintään 10 opintoviikon tai 15 opintopisteen laajuista koulutusta. Jos tuotantosuunta ei tuettavan hankkeen vuoksi muutu, kolmen vuoden työkokemus riittää täyttämään ammattitaitovaatimuksen. Ammattitaitovaatimuksen täyttäminen voidaan osoittaa myös oppisopimuskoulutuksella tai näyttötutkinnolla. Tuen kohteena olevalla yritystoiminnalla tulee olla olennaista merkitystä hakijan toimeentulolle.

Tuen saajan on osoitettava tilansa elinkelpoisuus esittämällä elinkeinosuunnitelma tilansa kehittämiseksi. Elinkeinosuunnitelmassa tulee kuvata

- tilan toiminta tukea haettaessa;
- tilan toiminnan kehittämisen tavoitteet ja tarkasteluajankohdat näiden asioiden todentamiseksi; sekä
- investointien, koulutuksen, neuvonnan tai muiden tilan toiminnan kehittämiseksi tarvittavien toimien yksityiskohdat.

Tukiehtojen pitää täytyä tukihakemuksen tullessa vireille, lukuun ottamatta nuoren viljelijän aloitustuen myöntämisen yhteydessä huomioituja puutteita ammattitaitovaatimuksen osalta, jonka täyttymiseen on annettu 36 kuukauden määräaika. Lisäksi hiljattain käyttöön otettujen yhteisön vaatimusten täyttämiseksi voidaan antaa enintään 36 kuukauden määräaika, joka alkaa kun edellä mainituista vaatimuksista on tullut maatilalle pakollisia tai toiminnan aloittamisesta aloitustuen saajilla, jotka ovat esittäneet asianomaisten elinkeinosuunnitelman, jossa nämä toimet on esitetty.

Tuen kohteena olevalla maatilalla on noudatettava asianomaista tuotannonalaa koskevia pakollisia vaatimuksia, jotka perustuvat ympäristöä, hygieniää ja eläinten hyvinvointia koskevaan Euroopan yhteisön ja kansalliseen lainsäädäntöön.

Toimenpiteessä voidaan myöntää tukea:

- maidontuotannon ja nautakarjatalouden rakentamisinvestointeihin mukaan lukien rakennukseen liittyvät koneet ja laitteet (uudisrakentamis-, peruskorjaus- ja laajennusinvestoinnit) sekä rehuvarastoihin ja lantaloihin tehtävät investoinnit;
- kasvihuonetuotannon rakentamisinvestointeihin mukaan lukien rakennukseen liittyvät koneet ja laitteet (uudisrakentamis-, peruskorjaus- ja laajennusinvestoinnit);
- uusiutuvaa energiaa hyödyntäviin energialaitoksiin; edellytyksenä on, että tuotettu energia käytetään pääosin maatilalla tai -tiloilla; sekä
- suunnittelukustannuksiin ja investointien toteuttamiskelpoisuuteen liittyviin esiselvityksiin ja mahdollisiin energiakatselmuksiin.

Tukea voidaan myöntää maatalan energiaraaka-aineisiin perustuvan bioenergian tuotantoon liittyviin investointeihin myös, jos tuotettu energia pääosin myydään maatalouden ulkopuolelle, mutta tällöin tuki myönnetään vähämerkityksisestä tuesta (de minimis –tuki) annetun komission asetuksen (EY) N:o

1998/2006 mukaisin ehdoin toimenpiteen 311 kautta maatalan yhteydessä toimiville mikroyrityksille ja toimenpiteen 312 kautta muille mikroyrityksille.

Tukihakemukset toimitetaan toimivaltaiselle TE-keskukselle. Tuen myöntämiseen ja maksamiseen liittyvät menettelyt on kuvattu luvussa 11.

Tukitaso

Tuki myönnetään avustuksena. Tuen enimmäismäärä on nuorilla viljelijöillä 60 % ja muilla viljelijöillä 50 % hyväksyttävistä kustannuksista.

Maatilatalouden tuotannollisiin investointeihin ei maatilayritystä kohden voida myöntää tukea 500 000 euroa enempää millään kolmen vuoden verovuoden jaksolla. Tuen euromääräistä enimmäismäärää voidaan korottaa 50 %, jos investoinnin toteuttaa vähintään kaksi maatilayritystä yhdessä tai sellainen maatilayritys, jossa on vähintään kaksi osakasta tai jäsentä ja jonka kaikki osakkaat tai jäsenet täyttävät tuensaajaa koskevat edellytykset. Tuen enimmäismäärää voidaan korottaa 100 %, jos investoinnin toteuttaa vähintään kolme maatilayritystä yhdessä tai sellainen maatilayritys, jossa on vähintään kolme osakasta tai jäsentä ja jonka kaikki osakkaat tai jäsenet täyttävät tuensaajaa koskevat edellytykset.

Rahoitus

Osarahoitteisena tukena myönnettävä ja maksettava julkinen rahoitus muodostuu maaseuturahaston rahoitusosuudesta ja kansallisesta rahoitusosuudesta. Julkisen rahoituksen alustava määrä on 180,695 milj. euroa. Maaseuturahaston rahoitusosuus on 45 % tukikelpoisista julkisista menoista. Kansallinen rahoitusosuus muodostuu valtion rahoituksesta.

Kansallinen lisärahoitus

Kansallisesti rahoitettavana lisätukena voidaan myöntää lainan korkotukea tai lainan takausta. Lainan takaus voidaan myöntää ainoastaan maidontuotannon ja nautakarjatalouden rakentamisinvestointeihin. Korkotuen määrä lasketaan oletetun lainan lyhennystahdin perusteella. Kunkin koronmaksuerän nimellisarvoinen koron määrä diskontataan myöntöhetken arvoon eli korolle lasketaan nykyarvo. Ohjelmaan sisältyvän osarahoitteisen tuen ja kansallisen lisätuen yhteismäärä ei ylitä edellä mainittua tuen enimmäismäärää.

Kansallisen lisärahoituksen alustava määrä on 120,000 milj. euroa.

Kansallisesti ohjelman ulkopuolella voidaan tukea kohdentaa myös muiden maatalouden tuotantosuuntien vastaaviin investointeihin sekä rakennetun maatalouskiinteistön hankintaan, asuinrakennuksiin, kulttuurihistoriallisesti ja rakennustaiteellisesti arvokkaiden rakennusten peruskorjaamiseen ja maatalan perinneympäristön vaalimiseen liittyviin rakentamisinvestointeihin.

Siirtymäjärjestelyt

Toimenpide otetaan käyttöön koko ohjelma-alueella vuodesta 2008 alkaen jätettyjen hakemusten osalta.

Yhteys kansallisiin ja EU:n rahoittamiin muihin toimenpiteisiin

Toimenpide täydentää muita toimintalinjan 1 toimenpiteitä. Maatilalla tapahtuva maataloustuotteiden ensimmäisen asteen jalostuksen investointeja rahoitetaan toimenpiteessä 123. Bioenergian raaka-aineiden

jalostukseen liittyviä hankkeita rahoitetaan toimenpiteen 123 kautta. Muut hankkeet maatalan toiminnan laajentamiseksi maatalouden ulkopuolelle rahoitetaan toimenpiteessä 311.

Bioenergian osalta EAKR voi rahoittaa suuria alueellisia energiahankkeita ja investointeja ja ESR voi työllistämisen- ja koulutustoimenpitein tukea uusiutuvan energian tuotannon ja luonnonvarojen käytön edistämistä.

EKTR voi rahoittaa vesiviljelyä sekä ammattikalastusta tukevia investointeja.

EU:n yhteiset ja kansalliset indikaattorit

Indikaattori	Indikaattorin selite	Tavoite 2007-2013
Tuotosindikaattorit	Saatujen hakemusten lukumäärä	2 250 kpl
	Hyväksytyjen hakemusten lukumäärä	1 600 kpl
	Investointitukea saaneiden tilojen lukumäärä	1 600 kpl
	Investointien kokonaismäärä	361 milj. euroa
Tulosindikaattorit	Tuettujen tilojen bruttoarvonlisäyksen kasvu	Tuettujen tilojen bruttoarvonlisäys kasvaa 25 % viiden vuoden aikana.
	Uusia tuotteita ja/tai uusia tekniikoita käyttöön ottaneiden tilojen lukumäärä	50 kpl
Vaikuttavuusindikaattorit	Bruttoarvonlisäyksen nettokasvu ilmaistuna ostovoimastandardilla (PPS); tavoitetaso (FTE)	maataloudessa 14 500
		metsätaloudessa 128 000
		alkutuotannon ulopuolella n.a.
	Työn tuottavuus: Bruttoarvonlisäyksen muutos/kokoaikainen työpaikka (FTE)	maataloudessa 14 500
		metsätaloudessa 128 000
		elintarvikesektorilla 54 000

Toimenpide 123: Maa- ja metsätaloustuotteiden arvon lisääminen

Säädösperusta

Neuvoston asetuksen (EY) N:o 1698/2005 16a artikla 20 artiklan b kohdan iii alakohta ja 28 artikla sekä liite II

Komission asetuksen (EY) N:o 1974/2006 19 artikla ja liite II

Perustelu

Suurin osa suomalaisista elintarvike- ja puualan yrityksistä on mikroyrityksiä ja toiminta on pääosin kotimarkkinoille suuntautuvaa. Yrityksistä lähes kaikki ovat perheyrityksiä ja suomalaisessa omistuksessa. Näiden yritysten liikevaihdon, tuotannon bruttoarvon ja jalostusarvon kasvu on vuositasolla vähäistä. Mikroyritysten kustannuksista suurin osa on työkustannuksia. Vuosittain kohonneita kustannuksia ei saada kokonaan siirrettyä tuotteiden hintoihin, jolloin kannattavuus kärsii. Lähes ainoaksi kasvukeinoksi jää tuotteiden jalostusarvon nostaminen ja kyky tuottaa sellaista lisäarvoa, josta kuluttajat ovat valmiita maksamaan nykyistä korkeampana tuotteen hintana.

Maataloustuotteita jalostavien ja kaupan pitämistä harjoittavien yritysten kannattavuutta sekä maa- metsätaloustuotteiden jalostusarvoa voidaan lisätä modernisoimalla ja parantamalla tuotantoprosessien ja markkinoinnin tehokkuutta, suuntaamalla maa- ja metsätaloustuotteiden tuotantoa fossiilisia polttoaineita korvaavaan bioenergian raaka-ainetuotantoon, käyttöönottamalla uutta tuotantoteknologiaa ja hyödyntämällä uusia innovaatioita siten, että ympäristö-, elintarvike- ja eläinten hyvinvointi- ja hygieniasoi-

osaaminen tulee laadukkaammin otetuksi huomioon. Myös pienimuotoisen käsityötaitoon perustuvan maa- ja metsätalouden erikois- ja laatuotteiden valmistuksen tukeminen on paikallisesti tai alueellisesti tärkeää.

Tavoite

Toimenpiteen tavoitteena on parantaa koko elintarvikeketjun toiminnan suhteellista kannattavuutta, laatua ja kilpailukykyä sekä säilyttää ja luoda uusia työmahdollisuuksia maaseudulla lisäämällä maa- ja metsätaloustuotteiden jalostusarvoa ja parantamalla näiden tuotteiden pääsyä markkinoille. Toimenpiteeseen sisältyvät myös bioenergian raaka-aineiden tuotannon ja puunjalostuksen pienimuotoiset paikalliset toimenpiteet sekä maataloustuotteiksi luettavien luonnontuotteiden jalostus. Tavoitteena on lisäksi tuettujen yritysten bruttoarvon lisäys ja jalostusarvon kasvu.

Toimenpiteen sisältö

Tukea myönnetään maataloustuotteita (Euroopan yhteisön perustamissopimuksen liitteen I mukaiset tuotteet eli nk. Annex I -tuotteet) jalostaville ja/tai kaupan pitämistä harjoittaville mikroyrityksille sekä pienille ja keskisuurille yrityksille mukaan lukien maatalousyritykset. Lisäksi tukea myönnetään pienimuotoista mekaanista puunjalostusta sekä pelto- ja metsäbiomassan hyödyntämiseen perustuvaa energiaraaka-aineiden tuotantoa ja jalostusta harjoittaville mikroyrityksille.

Elintarviketalouden positiivisten ympäristövaikutusten lisäämiseksi toimenpiteeseen sisältyy luomutuotteiden ensiasteen jalostus sekä non-food tuotteiden paikallinen jalostus esimerkiksi biopolttoaineiksi sekä peltoenergian hyötykäyttöön perustuvan yrittäjyyden edistäminen.

Metsätalouden osalta toimenpiteessä tuetaan puutuotteita valmistavien, puuta energiakäyttöön jalostavien (esim. pelletit, brikitit, hake) mikroyritysten perustamisen ja laajentamisen vaatimia investointeja.

Toteutettavat toimet käsittävät esimerkiksi:

- meijerin tai teurastamoiden, paikallismyllyjen tai maatilojen tuotteita (mukaanlukien luomutuotteita) jalostavien yritysten investointeja;
- alkutuotannon ulkopuolelle toimintaansa monipuolistavien maatalousyritysten ensimmäisen asteen jalostuksen ja/tai kaupan pitämiseen (annex I -tuotteet) investointeja;
- luonnon marjojen, sienten ja muiden keruutuotteiden ensimmäisen asteen jalostuksen kehittämistä;
- mekaanisesti puuta jalostavien yritysten investointeja;
- pelto- ja metsäbiomassasta uusia markkinalähtöisiä bioenergiatuotteita jalostavien yritysten investointeja;
- puutuotteita valmistavien mikroyritysten investointeja;
- investointeja, joiden tarkoituksena on täyttää uudet voimaan tulevat yhteisön normit ja vaatimukset sekä niiden nojalla annetut kansalliset säädökset.

Toimia rahoitettaessa painotetaan sellaisia investointeja, joilla pyritään lisäämään maatalouden tuotantoketjussa tuotettavien maataloustuotteiden jalostusarvoa ja parantamaan pienten ja keskisuurten jalostusyritysten kannattavuutta tehostamalla niiden kilpailukykyä. Ensisijaisesti tuetaan yrityksiä, jotka taloudellisten suunnitelmien avulla voivat osoittaa pitkän ajan suhteellisen kannattavuuden ja kilpailu- ja yrittäjyysedellytysten parantumista. Tuettavien toimien valinnassa painotetaan uusien tuotteiden kehittämismahdollisuuksia uuden tiedon, tekniikan ja innovaatioiden avulla sekä tuotannon lisäarvon ja laadun saavuttamista ympäristöystävällisellä, alueellisella, paikallisella tai pienimuotoisella tuotannolla tai jalostuksella.

Toimenpiteessä ei rahoiteta:

- peltoviljelyssä ja sadonkorjuussa käytettäviä koneita (mahdollista tukea kansallisesti ohjelman ulkopuolella maatilainvestointeina);

- maatilatoimintaa, joka on tarpeen maataloutta harjoitettaessa tuotetun tuotteen valmistamiseksi (kauppakunnostusta) ensimyyntiä varten tai tällaisen tuotteen ensimyyntiä jälleenmyyjille tai jatkojalostajille (mahdollista tukea kansallisesti ohjelman ulkopuolella maatilainvestointeina);
- elintarvikkeiden toisen asteen jalostusta (mahdollista tukea toimenpiteessä 311 ja 312);
- turpeen jalostusta energiakäyttöön;
- investointeja, joiden tarkoituksena on täyttää jo voimassaolevia yhteisön normeja ja vaatimuksia;
- energiayrittäjyyttä (mahdollista tukea toimenpiteessä 311 ja 312).

Osa toimenpiteen hankkeista arvioidaan toteutettavan Leader-toimintatavan mukaisesti. Paikalliset toimintaryhmät tukevat pääsääntöisesti pieniä toimintaansa aloittavia mikroyrityksiä omalla toiminta-alueellaan.

Leader-toimintaryhmien kautta rahoitettavat investointihankkeet toteutetaan toimintaryhmän alueella. TE-keskukset yhteistyössä paikallisten toimintaryhmien ja muiden toimijoiden kanssa rajaavat mikroyrityksiä koskevat toimet toteutettavaksi alueella, johon ei kuulu kaupunkien ja kuntien kaupunkimaisia keskusta-alueita. Tukea maataloustuotteiden ensiasteen jalostukseen ja/tai kaupan pitämiseen voidaan kuitenkin myöntää, vaikka tuettavaa toimintaa harjoitettaisiin kyseisellä keskusta-alueella. Toteutusalueita koskevat rajaukset julkaistaan internet-osoitteessa www.maaseutu.fi

Alueellisista ja paikallisista toimista hyöty kohdentuu pääsääntöisesti ohjelman maaseutualueelle. Ohjelman maaseutualueella tarkoitetaan niitä kaupunkeja ja kuntia, jotka ovat liitteessä 1 kuvatus maaseudun kolmijaon mukaisia kaupunkien läheisen maaseudun, ydinmaaseudun ja harvaan asutun maaseudun kuntia.

Luettelo neuvoston asetuksen (EY) N:o 1698/2005 16a artiklan mukaisista toimista

Toimenpiteessä seurataan seuraavien uusiin haasteisiin vastaavien toimien toteutumista:

- Maatalouden/metsätalouden tuottaman biomassan jalostaminen uusiutuvaksi energiaksi siten, että vaikutetaan fossiilisten polttoaineiden korvaamiseen (b).
- Maitotuotteiden jalostusta ja kaupan pitämistä koskevat parannukset maitoalan kilpailukyvyyn parantamiseksi (e).

Kohderyhmä

Tuensaajat:

Maataloustuotteiden jalostuksen ja kaupan pitämisen osalta tuen saajana voivat olla maatalousyritykset sekä mikro- ja pk-yritykset siten kuin ne on määritelty komission suosituksessa 2003/361/EY. Tuettavia toimialoja ovat lihan, lihatuotteiden, maito- tai meijerituotteiden, viljatuotteiden, vihanneksien, marjojen, luonnon marjojen ja sienien jne. jalostus ja kaupan pitämisen.

Metsätaloustuotteiden jalostusarvoa lisäävien hankkeiden osalta tukea voidaan kohdentaa vain alueelliseen ja paikalliseen pienimuotoiseen tuotantoon mekaanisen puunjalostuksen ja puuraaka-aineiden energiakäyttöä edistävälle mikroyrityksille.

Lisäksi tukea voidaan myöntää pelto- tai metsäbiomassasta bioenergian raaka-ainetta tuottaville mikroyrityksille.

Tukea koskevat yksityiskohdat

Tukea myönnetään avustuksena yritysکوhtaisiin aineellisiin tai aineettomiin perustamis- ja laajennusinvestointeihin.

Investointituki myönnetään yritystoiminnan aloittamisesta ja laajentamisesta aiheutuviin kohtuullisiin investointikustannuksiin kuten rakennusten hankintaan tai rakentamiseen sekä koneiden ja laitteiden hankintaan, yritystoiminnan kehittämisen edellyttämiin suunnittelukustannuksiin, patentteihin ja lisensseihin. Lisäksi tukea voidaan myöntää investoinnin hyväksyttäviin kustannuksiin liittyviin yleiskuluihin kuten konsulttien ja muiden vastaavien projektihenkilöiden palkkioihin.

Tukitoimien ulkopuolelle rajataan sellaiset toimialat, joiden tukeminen kilpailusystä ei ole perusteltua tai tarkoituksenmukaista.

Tukea myönnetään vain sellaisille yrityksille, joilla on edellytykset jatkuvaan kannattavaan toimintaan ja joilla on tuen kohteena olevaa yritystoimintaa koskeva riittävä ammattitaito.

Jokaiseen tukihakemukseen on liitettävä liiketoimintasuunnitelma tai muu hankkeen laajuutta vastaava taloudellinen laskelma. Liiketoimintasuunnitelma toimii yrityksen pitkän ajan kehittämissuunnitelmana ja suunnitelman pitää osoittaa, että tuettava toiminta on taloudellisesti tarkoituksenmukaista. Liiketoimintasuunnitelmaan tulee sisältyä kuvaus ja analyysi nykyisestä toiminnasta ja liikeideasta, tuettavan toiminnan strategia ja tavoitteet, arvio markkinointimahdollisuuksista ja rahoitussuunnitelma.

Myönnettäessä tukea maataloustuotteiden jalostusta ja markkinointia harjoittavalle yritykselle, yrityksen tulee täyttää asianomaiset ympäristöä, hygieniaa ja eläinten hyvinvointia koskevat vähimmäisvaatimukset.

Tukea ei saa myöntää maataloustuotteiden jalostusta ja markkinointia harjoittavien yritysten osalta ylituotantotuotteiden valmistuskapasiteettia kasvattaviin hankkeisiin. Ylituotantotuotteilla tarkoitetaan sellaisia tavanomaisia tuotteita, joille ei voida osoittaa markkinoilla lisääntyvää kysyntää. Sellaisten tuotteiden, joita harhaanjohtavasti voidaan luulla maidoksi tai maitotuotteiksi, valmistukseen ja markkinointiin ei saa myöntää tukea (esim. tuotteen nimi on kuluttajaa erehdyttävä tai pakkausmerkinnät väärät).

Tukihakemukset toimitetaan toimivaltaiselle TE-keskukselle. Haettaessa tukea paikallisen toimintaryhmän rahoitussiintästä tukihakemukset toimitetaan toimivaltaiselle paikalliselle Leader-toimintaryhmälle. Tuen myöntämiseen ja maksamiseen liittyvät menettelyt on kuvattu luvussa 11.

Tukitasot

Investointituki myönnetään metsätaloustuotteiden ensiasteen jalostusta ja/tai kaupan pitämistä harjoittaville mikroyrityksille tiettyjen tukimuotojen toteamisesta yhteismarkkinoille soveltuviksi perustamissopimuksen 87 ja 88 artiklan mukaisesti annetun komission asetuksen (EY) N:o 800/2008 (yleinen ryhmäpoikkeusasetus) mukaisena tukena. Harvaan asutulla maaseudulla tukialueella 3 myönnettävän tuen ylittäessä 20 % investoinnin tukikelpoisista kustannuksista tuki myönnetään vähämerkityksisestä tuesta (de minimis -tuki) annetun komission asetuksen (EY) N:o 1998/2006 mukaisena.

Myönnettäessä investointitukea maataloustuotteiden jalostusta ja/tai kaupan pitämistä koskeviin toimiin edellytyksenä on, että lopputuote pysyy perustamissopimuksen liitteen I rajoissa. Tuki myönnetään toimenpiteessä vahvistettujen enimmäismäärien puitteissa ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 1698/2005 artiklan 88 (1) edellyttämällä tavalla.

Tukena myönnettävä maaseuturahaston ja valtion rahoitusosuus voi olla enintään 10-35 % hyväksyttävistä kustannuksista kansallisesta tukialueesta ja yrityskoosta riippuen. Toimintaryhmien puoltamissa yritysten investoinneissa tukeen luetaan myös kuntien rahoitusosuus.

Tuki voidaan myöntää yrityksen investointitukena seuraavasti:

Yrityksen investointituki⁷

Kansallinen tukialue ⁸ (kartta liitteessä 7b)	Keskisuuri yritys	Pieni yritys	Mikroyritys
Tukialue 1	25 %	35 %	35 %
Tukialue 2	15 %	25 %	25 %
harvaan asuttu maaseutu			35 %
Tukialue 3	10 %	20 %	20 %
harvaan asuttu maaseutu			30 %

Toimintaryhmän puoltamaan hankkeeseen tukea voidaan myöntää enintään 150 000 euroa.

Yhteenvedo tukijärjestelmistä ja kartta yritysten investointituessa sovellettavista tukialueista on liitteissä 7a ja 7b.

Rahoitus

Osarahoitteisena tukena myönnettävä ja maksettava julkinen rahoitus muodostuu maaseuturahaston rahoitusosuudesta ja kansallisesta rahoitusosuudesta. Julkisen rahoituksen alustava määrä on 100,833 milj. euroa (ilman toimenpiteen 411 julkista rahoitusta). Maaseuturahaston rahoitusosuus on 45 % tukikelpoisista julkisista menoista. Kansallinen rahoitusosuus muodostuu valtion, kuntien ja muiden julkisten tahojen rahoituksesta.

Siirtymäjärjestelyt

Toimenpiteeseen voi sisältyä Euroopan maatalouden ohjaus- ja tukirahaston (EMOTR) tukiosastosta ohjelmakaudella 2000-2006 tehdyistä sitoumuksista aiheutuvia menoja 16.10.2006 alkaen (arvio 0,16 milj. euroa, josta maaseuturahaston osuus 0,05 milj. euroa; arvioon eivät sisälly valitusprosessin tuloksena syntyvät menot). Siirtymäjärjestelyt on kuvattu kohdassa 5.2.1.

Yhdenmukaisuus yhteisen maatalouspolitiikan toimien kanssa

Toimenpiteen koordinoinnista yhteisen maatalouspolitiikan toimien kanssa vastaa maa- ja metsätalousministeriö. Hallinnollisilla menettelyillä varmistetaan, että yhteisön sokerialan väliaikaisesta rakenneuudistuksesta annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 320/2006 6 artiklan mukaiset rakenneuudistusrahastosta rahoitettavat monipuolistamistoimet eivät voi saada päällekkäistä rahoitusta tästä toimenpiteestä. Muita vastaavia yhteisön yhteisen maatalouspolitiikan kanssa samanlaisia toimia ei rahoiteta tässä toimenpiteessä.

Yhteys kansallisiin ja EU:n rahoittamiin muihin toimenpiteisiin

Toimenpide täydentää ja tukee muita toimintalinjan 1 toimenpiteitä.

⁷ Maataloustuotteiden jalostusta ja/tai kaupan pitämistä (annex I) harjoittavien yritysten osalta on mahdollista tukea pieniä ja keskisuuria yrityksiä, muutoin tuki kohdistuu pelkästään mikroyrityksiin.

⁸ Harvaan asutun maaseudun poikkeus perustuu kansallisen maaseututypologian mukaiseen maaseudun kolmijakoon, joka uudistettiin vuoden 2006 aikana. Poikkeusta sovelletaan kehitysalueesta ja sen tukialueista annetun valtioneuvoston asetuksen (44/2007) mukaisen tukialueen 2 sekä em. kehitysalueen ulkopuolella tukialueen 3 harvaan asutuilla maaseutualueilla. Kartta yrityksen investointituessa sovellettavista tukialueista on liitteessä 7b.

Kalatalouden jalostuksen investoinnit sekä yleisesti kalan menekinedistäminen rahoitetaan Euroopan kalatalousrahastosta (EKTR) rahoitettavassa Suomen elinkeinokalatalouden ohjelmassa.

Elintarvikkeiden toisen asteen jalostusta ja metsäalan palveluyritysten investointeja sekä energiayrittäjyyttä voidaan rahoittaa toimenpiteiden 311 ja 312 avulla.

EAKR voi rahoittaa muita kuin maataloustuotteiden ensimmäisen asteen jalostusta ja markkinointia harjoittavia pk-yrityksiä. Bioenergian osalta EAKR voi rahoittaa suuria alueellisia energiahankkeita ja investointeja ja ESR voi työllistämisen ja koulutustoimenpitein tukea uusiutuvan energian tuotannon ja luonnonvarojen käytön edistämistä. EAKR:n rahoittaman yritystoiminnan ja niitä koskevien toimialojen painotukset on kuvattu kohdassa 10.2.

Laajemmat, tutkimusyhteistyöhön perustuvat sektorikohtaiset/alueelliset ja alueiden väliset tai koko ohjelma-alueella kattavat hankkeet rahoitetaan toimenpiteessä 124.

Periaatteet yhteensovitukselta kansallisella ja alueellisella tasolla on kuvattu tarkemmin luvussa 10. Yhteensovitusmenettelyt tarkennetaan kansallisissa säädöksissä ennen ohjelman toimeenpanon alkamista.

EU:n yhteiset ja kansalliset indikaattorit⁹

Indikaattori	Indikaattorin selite	Tavoite 2007-2013
Tuotosindikaattorit	Saatujen hakemusten lukumäärä	1 100 kpl
	Hyväksytyjen hakemusten lukumäärä	1 000 kpl
	Tuettujen yritysten lukumäärä	1 080 kpl
	Investointien kokonaismäärä	150 milj. euroa
Tulosindikaattorit	Tuettujen yritysten bruttoarvonlisäyksen kasvu	Tuettujen yritysten bruttoarvonlisäys kasvaa 25 %.
	Uusia tuotteita ja/tai uusia tekniikoita käyttöön ottaneiden yritysten lukumäärä	470 kpl
	Tuettujen yritysten liikevaihdon kehitys	Liikevaihto kasvaa samassa suhteessa kuin ao. alalla synnyttäen samalla pysyviä työpaikkoja.
	Uusien luotujen työpaikkojen bruttomäärä	1 200 kpl
Vaikuttavuusindikaattorit	Bruttoarvonlisäyksen nettokasvu ilmaistuna ostovoimastandardilla (PPS); tavoitetaso (FTE)	maataloudessa 14 500
		metsätaloudessa 128 000
		alkutuotannon ulopuolella n.a.
	Työn tuottavuus: Bruttoarvonlisäyksen muutos/kokoaikainen työpaikka (FTE)	maataloudessa 14 500 metsätaloudessa 128 000 elintarvikesektorilla 54 000

Toimenpide 124: Yhteistyö maatalouden ja elintarvikealan sekä metsätalouden uusien tuotteiden, menetelmien ja tekniikoiden kehittämiseksi

Säädösperusta

Neuvoston asetuksen (EY) N:o 1698/2005 16a artiklan 20 artiklan b kohdan iv alakohta ja 29 artikla sekä liite II

Komission asetuksen (EY) N:o 1974/2006 20 artikla ja liite II

Perustelu

⁹ Sisältäen myös toimenpiteen 411 tavoitteet.

Maaseudun keskeisten tuotannonalojen kilpailukyvyyn kehitystä hidastaa se, että uutta tietoa, tekniikoita ja innovaatioita ei oteta käyttöön tarpeeksi tehokkaasti ja siirretä tuotantokäyttöön. Myös yleisten kehittämistoimien koordinaatiossa on puutteita. Tätä on syytä tehostaa viljelijöiden, puun tuottajien, teollisuuden, tutkimuksen ja muiden asiantuntija-organisaatioiden yhteistyön tai jalostusketjuissa toteutettavien kehittämistoimien avulla sekä kehittämällä tuotantoketjujen logistisia ratkaisuja.

Ilmastonmuutoksen sopeutuminen ja sen vaikutusten lieventäminen ovat keskeisiä maa- ja metsätalouden haasteita. Hiilidioksidipäästöjä voidaan vähentää parantamalla energiatehokkuutta ja korvaamalla fossiilisia polttoaineita maa- ja metsätalouden tuottamien biomassojen jalostuksella uusiutuvaksi energiaksi. Vesienhoidon tehostamiseen ja biologisen monimuotoisuuden säilyttämiseen etsitään uusia innovatiivisia ratkaisuja.

Tavoite

Tavoitteena on huolehtia siitä, että elintarvikkeiden jalostus pk-yrityksissä ja mekaaninen pienimuotoinen puunjalostus on asiakaslähtöistä ja markkinoilla kilpailukykyistä. Tähän pyritään kehittämällä ja ottamalla käyttöön uusia kustannuksia ja energiaa säästäviä ja laatua kohottavia tuotteita, teknologiaa, prosesseja ja logistisia vaihtoehtoja. Näin varmistetaan koko toimintaketjun menestys. Bioenergia-alalla on tavoitteena kehittää ja siirtää käytäntöön tehokkaampaa teknologiaa joka mahdollistaa ekologisesti ja taloudellisesti kestävät energiaratkaisut pitkällä ajalla.

Tavoitteena on, että toimenpiteessä toteutettavat toimet kehittävät mukana olevien yritysten ja toimialan bruttoarvonlisäystä ja kannattavuutta pitkällä aikavälillä.

Toimenpiteen sisältö

Toimenpide kattaa maataloustuotteiden tuotannon ja ensimmäisen asteen jalostuksen sekä puutuotealan ja energia-alan pienimittakaavaisen tuotannon. Toimenpiteessä toteutetaan viljelijöiden, maa- tai metsätaloustuotteita jalostavien yritysten, markkinatoimijoiden, tutkimuslaitosten, yliopistojen, korkeakoulujen ja muiden kehittäjäorganisaatioiden yhdessä toteuttamaa kehittämistyötä, jolla edistetään perustutkimusta, tuotekehitystä, innovaatioiden käyttöönottoa, laatua, logistiikan tehostamista, kustannustehokkuutta sekä tehostetaan tuotantoprosesseja. Tuen kohteena on ennen teollista tuotantoa tapahtuva tutkimus ja tiedon välittäminen näiden osapuolten välillä. Hankkeita voidaan toteuttaa alueellisina tai alueiden välisinä avoimina klusterihankkeina. Tutkimus- tai kehittämishankkeet toteutetaan useiden osapuolten yhteishankkeina, jotka eivät hyödytä vain yhtä yritystä tai tapahdu alihankintana vaan aitona yhteistyönä.

Toteutettavat Euroopan yhteisön perustamissopimuksen liitteen I (nk. annex I) mukaisen tuotantoalan ja metsäalan yhteistyöhankkeet käsittävät mm:

- alkutuottajien (maanviljelijöiden, poronmestajien) ja jalostajien ja/tai tutkimuslaitosten asiakaslähtöiset esiselvitys- ja yhteistyöhankkeet esimerkiksi sopivien lajikkeiden ja tiettyjä ominaisuuksia omaavan maidon tai lihan tuottamiseksi;
- yritysten tuotteiden, prosessien, laadun tai logistiikan kehittämishankkeet yhdessä alueen tuottajien/metsänomistajien ja tutkimuslaitoksen kanssa;
- hankkeet bioenergian tuotantoon ja käyttöön liittyvän tehokkaamman teknologian tai logistiikan kehittämiseksi;
- elintarvike- ja puualan ensimmäisen asteen jalostusyritysten tuotantoa tehostavan teknologian kehittämis- ja testaushanke alan tutkimuslaitoksen kanssa prototyyppin tuottamiseksi;
- alueelliset toimialan esiselvitys- ja klusterihankkeet alan toimintaedellytysten ja paikallisten tuotteiden markkinoiden kehittämiseksi.

Hankkeita rahoitettaessa painotetaan uusia tuotannonaloja kuten terveystuotteita elintarvikkeita tai ruoka-aineallergioista kärsiville suunnattuja tuotteita (esimerkiksi maitoalan kilpailukykyä parantavat innovaatiot),

metsätaloudessa erilaisten sivutuotteiden jalostusta ja puutuotteiden tuotannossa erikoispuuta käyttäviä jalostusketjuja sekä bioenergiaan liittyvää teknologiaa ja logistiikkaa. Tarkemmat painopistealat määritellään alueellisissa suunnitelmissa tai alueiden välisessä yhteistyössä. Laajempia mahdollisuuksia on löydettävissä edelleen myös luonnonmukaisista tuotteista, ekotuotteista ja energiaa säästävistä tuotteista.

Toimenpiteessä ei toteuteta jalostavien yritysten yksinään tai tutkimuslaitosten yksinään toteuttamia normaaliin yrityksen kasvuun liittyviä hankkeita tai alihankintana suoritettuja tutkimushankkeita. Uuden kehitetyn prototyypin tai tuotteen kaupalliseen tuotantoon tai hyödyntämiseen liittyvät kustannukset ja tuen saajien normaalin toiminnan kustannukset jäävät myös tuen ulkopuolelle.

Osa toimenpiteen hankkeista arvioidaan toteutettavan Leader-toimintalinjan mukaisesti. Paikalliset toimintaryhmät (Leader) keskittyvät rahoittamaan hankkeita, joista hyöty jää paikallisille viljelijöille, metsänomistajille ja muille alalla toimiville paikallisille yrityksille.

Toimenpidettä toteutetaan koko ohjelma-alueella.

Luettelo neuvoston asetuksen (EY) N:o 1698/2005 16a artiklan mukaisista toimista

Toimenpiteessä seurataan seuraavien uusiin haasteisiin vastaavien toimien toteutumista:

- Ilmastomuutokseen liittyvät innovaatiot energiatehokkuuden parantamiseksi siten, että vaikutetaan energiaa säästämällä hiilidioksidipäästöjen vähentämiseen (a).
- Uusiutuvaa energiaa koskevat innovaatiot maatalouden/metsätalouden tuottaman biomassan jalostamiseksi uusiutuvaksi energiaksi siten, että vaikutetaan fossiilisten polttoaineiden korvaamiseen (b).
- Innovaatiot ilmastomuutosta koskevien lievennys- ja sopeutumistoimien käsittelemiseksi siten, että vaikutetaan kasvihuonekaasupäästöjen vähentämiseen ja maatalouden sopeutumiseen ilmastomuutokseen (f).
- Innovaatiot uusiutuvien energialähteiden kehittämisen tukemiseksi siten, että vaikutetaan fossiilisten polttoaineiden korvaamiseen ja kasvihuonekaasujen vähentämiseen (f).
- Innovaatiot vesienhoidon tehostamiseksi siten, että vaikutetaan vedenkäytön tehostamiseen ja veden laadun paranemiseen (f).
- Innovaatiot biologisen monimuotoisuuden säilyttämisen tukemiseksi siten, että vaikutetaan biologisen monimuotoisuuden häviämisen pysäyttämiseen (f).
- Maitoalan innovaatiot siten, että näillä vaikutetaan maitoalan kilpailukyvyyn parantamiseen (e).

Toimenpiteessä voidaan rahoittaa neuvoston asetuksen (EY) N:o 1698/2005 69 artiklan 5a kohdassa tarkoitettuna yhteisön tukena edellä kuvattuja toimia.

Kohderyhmä

Toimenpiteestä hyötyvät seuraavat tahot:

Alkutuottajat, metsänomistajat sekä elintarvikkeita ja puuta jalostavat yritykset sekä muut hankkeisiin osallistuvat osapuolet.

Tuensaaja:

Maa- ja metsätaloustuotteita jalostavat mikroyritykset sekä pienet ja keskisuuret yritykset, tutkimusyksiköt ja kehittämisorganisaatiot.

Yhteistyöhön ei liity alkutuottajille maksettavia suoria tukia. Alkutuottaja voi hyötyä yhteistyöstä välillisesti, tuettujen kehittämispalveluiden muodossa tai tuloksista esimerkiksi yhteistyön myöhemmässä vaiheessa.

Tukea koskevat yksityiskohdat

Tuki myönnetään avustuksena:

- yritysryhmän kehittämistukena;
- elinkeinojen kehittämishankkeina (hanketuki); sekä
- innovaatiotukena.

Yritysryhmän kehittämistukea voidaan myöntää kahden tai useamman yrityksen/toimijan väliseen yhteistyöhön. Yhteistyössä mukana olevat yritykset/toimijat voivat olla maa- ja metsätalouden alkutuottajia, maa- ja metsätaloustuotteita jalostavia mikro- ja pk-yrityksiä ja raaka-aineiden ja jalosteiden jälleenmyyjiä ja jakelijoita sekä kehittämissyhteisöjä kuten koulutus-, tutkimus- tai muita asiantuntijaorganisaatioita. Vähintään yhden mukana olevan yrityksen/toimijan on oltava alkutuottaja tai kuuluttava jalostusteollisuuteen.

Hanketuki myönnetään seuraaviin elinkeinojen kehittämishankkeen toteuttamisesta aiheutuviin kohtuullisiin kustannuksiin:

- palkka- ja palkkiokustannuksiin;
- matkakuluihin;
- ostopalveluiden hankintaan;
- vuokrakustannuksiin;
- materiaali- ja muihin kustannuksiin.

Hanketukea voidaan myöntää kahden tai useamman yrityksen/toimijan yhteistyössä toteuttamiin kehittämishankkeisiin. Yhteistyössä mukana olevat yritykset/toimijat voivat olla maa- ja metsätalouden alkutuottajia, maa- ja metsätaloustuotteita jalostavia mikro- ja pk-yrityksiä ja raaka-aineiden ja jalosteiden jälleenmyyjiä ja jakelijoita sekä kehittämissyhteisöjä kuten koulutus-, tutkimus- tai muita asiantuntijaorganisaatioita. Vähintään yhden mukana olevan yrityksen/toimijan on oltava alkutuottaja tai kuuluttava jalostusteollisuuteen ja mukana on oltava vähintään yksi kehittämissyhteisö.

Innovaatiotukea voidaan myöntää hankkeelle, joka luetaan teolliseksi tutkimukseksi, johon liittyy sekä yritysten välistä yhteistyötä että tulosten levittämistä ja mahdollisesti yhteistyötä julkisen tutkimusorganisaation kanssa. Tukea voidaan myöntää myös kokeelliseen kehittämiseen, johon liittyy yritysten välistä yhteistyötä ja/tai yhteistyötä yrityksen ja julkisen tutkimusorganisaation välillä. Tukea voidaan myöntää yhteistyöhön, johon osallistuu vähintään kaksi yritystä/toimijaa ja vähintään yksi kehittämissyhteisö kuten koulutus-, tutkimus- tai muu asiantuntijaorganisaatio. Vähintään yhden mukana olevan yrityksen/toimijan on oltava alkutuottaja tai kuuluttava jalostusteollisuuteen.

Tukea voidaan myöntää seuraaviin kohtuullisiin suunnittelu- ja toteutuskustannuksiin kansallisen lainsäädännön mukaisesti:

- palkka- ja palkkiokustannukset;
- matka- ja majoituskustannukset;
- hankkeen toteutuksen kannalta välttämättömät vähäiset laite- ja tarvikekustannukset;
- ostopalvelut.

Tukihakemukset toimitetaan toimivaltaiselle TE-keskukselle. Haettaessa tukea paikallisen toimintaryhmän rahoituskiintiöstä tukihakemukset toimitetaan toimivaltaiselle paikalliselle Leader-toimintaryhmälle. Tuen myöntämiseen ja maksamiseen liittyvät menettelyt on kuvattu luvussa 11.

Tukitasot

Yritysryhmän kehittämistukea myönnetään vähämerkityksisestä tuesta (de minimis –tuki) annetun komission asetuksen (EY) N:o 1998/2006 mukaisena tukena hyväksyttäviin kustannuksiin. Elinkeinojen kehittämishankkeille myönnetään tukea enintään 100 % hyväksyttävistä kustannuksista.

Toimintaryhmän puoltamaan hankkeeseen tukea voidaan myöntää enintään 150 000 euroa.

Yhteenveto tukijärjestelmistä on liitteessä 7a.

Rahoitus

Osarahoitteisena tukena myönnettävä ja maksettava julkinen rahoitus muodostuu maaseuturahaston rahoitusosuudesta ja kansallisesta rahoitusosuudesta. Julkisen rahoituksen alustava määrä on 40,333 milj. euroa (ilman toimenpiteen 411 julkista rahoitusta), josta 13,333 milj. euroa on neuvoston asetuksen (EY) N:o 1698/2005 69 artiklan 5a kohdassa tarkoitettua maaseuturahaston rahoitusosuutta ja sen kansallista rahoitusosuutta varten. Maaseuturahaston rahoitusosuus on 45 % tukikelpoisista julkisista menoista. Kansallinen rahoitusosuus muodostuu valtion, kuntien ja muiden julkisten tahojen rahoituksesta.

Siirtymäjärjestelyt

Vastaavaa toimenpidettä ei ole ollut käytössä ohjelmakaudella 2000-2006.

Yhteys kansallisiin ja muihin EU:n rahoittamiin toimiin

Toimenpide tukee erityisesti toimenpiteiden 121 ja 123 toteutusta. Hankkeen toteuttamiseen tulee osallistua vähintään kaksi yritystä/toimijaa ja siihen pitää kytkeytyä myös tutkimustiedon ja innovaatioiden kehitys ja välitys. Elintarvikealan yritysten ja mikrokokoisten mekaanisen puunjalostuksen yrityskohtaisia investointeja tuetaan toimenpiteessä 123 ja kehittämishankkeita alatoimenpiteessä 111.3.

Toimenpiteen toteutus sovitetaan yhteen kansallisten vastaavien kehittämistoimien kanssa (mm. TEKES, energiatuki) sekä EAKR:n rahoittamien alueellisten innovaatorakenteiden kehittämiseen tähtäävien vastaavien toimien kanssa, jotka voivat kohdistua myös elintarvike-, puualan ja bioenergia-alan kehittämiseen. EKTR voi rahoittaa elinkeinokalatalouteen liittyviä pilottihankkeita. Yhteensovitus tapahtuu alueellisten suunnitelmien puitteissa ja niiden painopisteitä ja valintakriteereitä noudattaen.

Periaatteet yhteensovituksesta kansallisella ja alueellisella tasolla on kuvattu tarkemmin luvussa 10. Yhteensovitusmenettelyt tarkennetaan kansallisissa säädöksissä ennen ohjelman toimeenpanon alkamista.

EU:n yhteiset ja kansalliset indikaattorit¹⁰

¹⁰ Sisältäen myös toimenpiteen 411 tavoitteet.

Indikaattori	Indikaattorin selite	Tavoite 2007-2013
Tuotosindikaattorit	Saatujen hakemusten lukumäärä	220 kpl
	Hyväksyttyjen hakemusten lukumäärä	180 kpl
	Tuettujen yhteistyöaloitteiden lukumäärä	150 kpl
Tulosindikaattorit	Tuettujen yritysten bruttoarvonlisäyksen kasvu	Tuettujen yritysten bruttoarvonlisäys kasvaa 25 %.
	Uusia tuotteita ja/tai uusia tekniikoita käyttöön ottaneiden tilojen/yritysten lukumäärä	400 kpl
	Tuettujen yritysten liikevaihdon kehitys	Liikevaihto kasvaa samassa suhteessa kuin ao. alalla synnyttäen samalla pysyviä työpaikkoja.
	Uusien luotujen työpaikkojen bruttomäärä	400 kpl
Vaikuttavuusindikaattorit	Bruttoarvonlisäyksen nettokasvu ilmaistuna ostovoimastandardilla (PPS); tavoitetaso (FTE)	maataloudessa 14 500
		metsätaloudessa 128 000
		alkutuotannon ulopuolella n.a.
	Työn tuottavuus: Bruttoarvonlisäyksen muutos/kokoaikainen työpaikka (FTE)	maataloudessa 14 500
		metsätaloudessa 128 000
		elintarvikesektorilla 54 000

5.3.2 Toimintalinja 2: Ympäristön ja maaseudun tilan parantaminen

5.3.2.1 Maatalousmaan kestävää käyttöä koskeviin toimenpiteisiin liittyvät vaatimukset

Tuella tai sitoumuksella tarkoitetaan seuraavassa luonnonhaittakorvauksia ja korvauksia muilla haitta-alueilla (jäljempänä yhteisnimitys luonnonhaittakorvaus) sekä maatalouden ympäristötuen perus- ja lisätoimenpiteitä. Sopimuksella tarkoitetaan maatalouden ympäristötuen erityistukisopimusta ja erityistuella ko. sopimuksen perusteella maksettavaa tukea. Toimenpiteet ja niitä koskevat sitoumukset/tuet mainitaan erikseen, jos niitä koskevat omat menettelytavat.

Luonnonhaittakorvaukset ja maatalouden ympäristötuet

Sitoutuminen ja vähimmäispinta-alan määräitys

Viljelijän on ensimmäistä kertaa tämän ohjelman mukaista luonnonhaittakorvausta hakiessaan sitouduttava tuen saamisen ehtoihin koko maatilallaan. Luonnonhaittakorvauksessa viljelijä sitoutuu jatkamaan viljelyä maatilallaan viiden vuoden ajan ensimmäisestä luonnonhaittakorvauksen maksupäivästä lukien. Tukikelpoisen alan on luonnonhaittakorvauksen osalta oltava koko sitoumusajan katkeamattomasti vähintään 3 hehtaaria (vähimmäispinta-ala).

Viljelijän on ensimmäistä kertaa tämän ohjelman mukaista ympäristötuen perus- ja lisätoimenpiteiden tukea hakiessaan sitouduttava tuen saamisen ehtoihin koko maatilallaan. Ympäristötuen perustoimenpiteisiin on sitouduttava viideksi vuodeksi. A- ja B-tukialueilla viljelijän on valittava vähintään 1 ja enintään 4 lisätoimenpidettä. Puutarhatiloilla ei ole velvoitetta lisätoimenpiteiden valintaan. C-tukialueella viljelijä voi valita 0-2 lisätoimenpidettä (lisätoimenpiteiden valinnasta on kerrottu tarkemmin Maatalouden ympäristötuet / toimenpiteiden sisältö –kohdassa). Ympäristötuen erityistukisopimuksissa sitoutuminen voi kestää viisi tai kymmenen vuotta riippuen kyseisen erityistuen sopimuskauden pituudesta. Viljelijällä on oltava koko sopimuskauden ajan voimassa oleva ympäristötuen sitoumus. Tukikelpoisen alan on perus- ja lisätoimenpiteiden osalta oltava koko sitoumusajan katkeamattomasti vähintään 3 hehtaaria (vähimmäispinta-ala). Jos kyseessä on puutarhakasvien viljely, vähimmäispinta-ala on puoli hehtaaria puutarhakasvien viljelyalaa vuosittain.

Ympäristötukisitoumuksen mahdollinen uusiminen kesken sitoumuskauden arvioidaan myöhemmin vesipuitedirektiivin (2000/60/EY) toimeenpanon etenemisen myötä. Myös ohjelman luonnon monimuotoisuutta edistävien toimenpiteiden vahvistaminen ohjelmakaudella tutkimuksista saatavien tulosten perusteella mahdollistaisi sitoumuksen uusimisen kesken sitoumuskauden.

Jos viljelijän hallinnassa olevan alan osalta tapahtuu muutoksia, näistä muutoksista on ilmoitettava asianomaisen kunnan maaseutuelinkeinoviranomaiselle (paikallinen viranomainen). Paikallinen viranomainen tekee päätöksen kuten kohdassa "Sitoumuksen/sopimuksen pinta-alan väheneminen" tai kohdassa "Sitoumuksen/sopimuksen pinta-alan kasvaminen" on esitetty. Tukikelpoiseksi eli sitoumusalaksi hyväksytään se maatalousmaa, joka viljelijällä on viljelyksessä ensimmäisenä sitoutumisvuotena ja joka täyttää kohdan "Tukikelpoinen ala" mukaiset edellytykset tai tulee seuraavina sitoumusvuosina viljelijän sitoumusalaksi kohdassa "Sitoumuksen/sopimuksen pinta-alan kasvaminen" määritetyn mukaisesti.

Tukikelpoinen ala

Luonnonhaittakorvauksessa ja maatalouden ympäristötuen perus- ja lisätoimenpiteissä tukikelpoista eli sitoumusalaa on vuonna 2005 tukikelpoisena ollut peltoala edellyttäen, että kyseinen ala on pysynyt tukikelpoisena myös edellä mainitun vuoden jälkeen. Muiden alojen tukikelpoisuudesta päätetään erikseen ohjelmakauden alkaessa ja sen jälkeen muiden alojen mahdollinen tukikelpoisuus määräytyy vuosittaisen määrärahatilanteen mukaisesti. Tukikelpoiset alat voivat olla vuosittaisella tukihakemuslomakkeella peltona,

pysyvänä laitumena tai pysyvänä kasvina ilmoitettua alaa. Muihin kuin edellä mainittuihin käyttömuotoihin ilmoitetut alat eivät ole tukikelpoisia.

Tukikelpoiseksi alaksi eli sitoumusalaksi ei hyväksytä luonnonlaidunta ja –niittyä eikä avointa hakamaata. Tukikelpoiseksi ei hyväksytä myöskään alaa, jota koskee luopumiseläkelain (16/1974) 6 §:n 2 momentin 3 kohdassa tarkoitettu viljelemättömyyssitoumus, maatalousyrittäjien luopumiskorvauksista annetun lain (1330/1992) 9 §:ssä tarkoitettu viljelemättömyyssitoumus tai maatalousyrittäjien luopumistuesta annetun lain (1293/1994) 12 §:ssä tarkoitettu viljelemättömyyssitoumus.

Erityistuki voidaan maksaa erikseen määritellyissä tapauksissa muullekin kuin maatalousmaana ilmoitetulle alalle.

Vuosittaiset edellytykset tuen maksamiselle

Tukea voidaan maksaa sellaisesta maatalousmaasta, joka on ilmoitettu vuosittaisessa tukihakemuksessa ja hyväksytty tukikelpoiseksi alaksi tuotantoon käytettävästä alasta. Tukea voidaan maksaa myös sellaisen maatalousalan osalta, jolla kasvit eivät ensimmäisenä viljelyvuonna tuota satoa. Luonnonhaittakorvausta voidaan maksaa myös pellolla sijaitsevasta suojavyöhykesopimusosalasta (5/10 v) sekä pellolla sijaitsevasta luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämistä tehdyn sopimuksen (5/10 v) alasta.

Luonnonhaittakorvausta voidaan maksaa enintään 50 %:lle tilan tukikelpoisen peltoalan kokonaismäärästä, jotka on ilmoitettu vuosittaisella tukihakemuslomakkeella sellaisena viljelemättömänä peltoalana, jolle maksetaan tilatukea ja jota hoidetaan täydentävien ehtojen mukaisesti. Viljelijä saa vuosittaisella tukihakemuslomakkeella ilmoittaa edellä tarkoitettuna viljelemättömänä peltoalana tilan luonnonhaittakorvauksessa tukikelpoisen peltoalan kokonaismäärästä enintään 50 %. Tuen ehtona on täydentävien ehtojen noudattaminen.

Ympäristötuen perustoimenpiteen luonnonhoitopellon tukea maksetaan vain sellaiselle viljelemättömälle peltoalalle, jolle maksetaan tilatukea ja jota hoidetaan täydentävien ehtojen mukaisesti. Kyseistä tukea voidaan maksaa enintään 15 %:lle tilan ympäristötuessa tukikelpoisen peltoalan kokonaismäärästä.

Tukea/erityistukea voidaan maksaa kasvulohkon perusteella silloin, kun sen pinta-ala on vähintään viisi aaria ottaen kuitenkin huomioon tukihakemusta kohden maksettava vähimmäistukimäärä.

Tukea ei myönnetä maatalousmaalle, jota koskee maatalouden ympäristöohjelman (1995-1999) mukainen 20-vuotinen sopimus. Luonnonhaittakorvaus maksetaan pellolla olevalle maatalousmaalle, jota koskee ympäristötukijärjestelmän (2000-2006) mukainen 5- tai 10-vuotinen sopimus luonnon monimuotoisuuden edistämistä tai maiseman kehittämisestä ja hoidosta, jos sopimusaluetta on hoidettu sopimukseen sisältyvän suunnitelman mukaan. Tässä kappaleessa tarkoitettut alueet, joiden osalta ei makseta luonnonhaittakorvausta, voidaan kuitenkin laskea maatilan vähimmäispinta-alaan.

Sitoumuksen/sopimuksen pinta-alan väheneminen

Jos tuensaaja siirtää tuen myöntämisen edellytyksenä olleen sitoumuksensa aikana koko maatilansa tai osan siitä toiselle, tämä voi jatkaa sitoumusta sen jäljellä olevan voimassaoloajan. Jos tällaista siirtoa ei tapahdu, tuensaajan on palautettava myönnetty tuki (komission asetus (EY) N:o 1974/2006 44 artiklan ensimmäinen kohta).

Jos sitoumusta tai sopimusta ei jatketa maatilan tai sen osan siirtyessä toiselle viljelijälle tai sen osalta ei anneta uutta sitoumusta tai maatilan osa siirretään sellaiselle viljelijälle, joka ei ole luonnonhaittakorvaus-/ympäristötukijärjestelmässä, tuensaajan on palautettava siirretyn tilan tai sen osan osalta myönnetty tuki/erityistuki siirtovuodelta ja sitä edeltäviltä vuosilta.

Komission asetuksen (EY) N:o 1974/2006 44 artiklan kolmannen kohdan mukaan "Jäsenvaltiot voivat toteuttaa erityistoimenpiteitä sen välttämiseksi, että ensimmäisen kohdan soveltaminen maatalan tilannetta koskevien pienempien muutosten yhteydessä johtaisi tehdyn sitoumuksen kannalta epäasianmukaisiin tuloksiin."

Jos viljeltyjen alojen luovuttaminen toiselle viljelijälle tehdään eikä haeta sitoumuksen siirtoa jäljellä olevaksi sitoumusajaksi ko. siirretyn alan osalta tai alaa muutoin siirtyy sitoumuksen ulkopuolelle, on maksettu tuki perittävä takaisin kyseiseltä alalta. Tuen myöntävä paikallinen viranomainen voi kuitenkin tehdä päätöksen takaisinperinnästä luopumisesta pienempien alojen hallinnansiirtojen yhteydessä edellyttäen, että sitoumukseen sisältyvän alan vähennys on korkeintaan 20 % tai enintään 5 hehtaaria. Lopulliseksi vähentyneeksi pinta-alaksi on kuitenkin aina jätävä vähintään 3 hehtaaria, ympäristötuen osalta puutarhatiloilla puoli hehtaaria, tai muutoin aiemmilta vuosilta ja kuluvalta vuodelta maksettu tuki on perittävä takaisin. Jos viljeltyjen alojen luovuttaminen toiselle viljelijälle tehdään suuremman alan osalta kuin edellä mainittu eikä sitoumusta siirretä tai luovutetaan muutoin sitoumuksen ulkopuolelle, on kyseinen tapaus katsottava sitoumusta koskevaksi rikkomukseksi ja on tehtävä tarvittavat takaisinperinnät.

Sitoumuksen/sopimuksen pinta-alan kasvaminen

Sitoumuksenalainen pinta-ala voi kasvaa ensimmäisenä sitoumusvuonna ilmoitetusta alasta viljelyksessä olevien alojen hallinnansiirtojen ja siihen liittyvän sitoumuksen siirron kautta tai esimerkiksi uusjaon aiheuttamien tilusvaihtojen johdosta. Pinta-ala voi myös sopimuksessa tarkentua esimerkiksi pinta-alan tarkemman määrittelyn johdosta.

Viljelijä voi lisätä sitoumusalaansa jäljellä olevaksi sitoumusajaksi seuraavien edellytysten täytyessä (komission asetus (EY) N:o 1974/2006 45 artikla):

- 1) sitoumusaikaa on jäljellä vähintään kaksi vuotta ("jäljellä olevan voimassaoloajan pituudella"), ja
- 2) lisäyksen tilan pinta-alaan on oltava vähemmän kuin 50 % tai korkeintaan kaksi hehtaaria; jos lisäys on tätä suurempi ei ko. aluetta voi liittää olemassa olevaan sitoumusalaan, vaan viljelijä voi antaa uutta aluetta koskevan uuden sitoumuksen ("lisäalan koolla").

Luonnonmukaista tuotantoa koskevan sopimuksen tehnyt viljelijä voi lisätä sopimuksen pinta-alaa jäljellä olevaksi sopimuskauaksi vastaavilla edellytyksillä. Toisena vaihtoehtona on kokonaan uuden sitoumuksen antaminen tai sopimuksen tekeminen koko tilan osalta, jolloin 5-vuotinen sitoumus/sopimuskauti alkaa uudelleen (komission asetus (EY) N:o 1974/2006 45 artikla). Sitoumuksen/sopimuksen pinta-alan kasvaminen ja uuden sitoumuksen/sopimuksen tekeminen riippuu ohjelman vuosittaisesta määrärahatilanteesta.

Sitoumuksenalainen pinta-ala voi kasvaa myös tilanteissa, joissa tukeen sitoutuneen viljelijän hallintaan tulee tukeen sitoutumattoman yli 65-vuotiaan maa- tai puutarhataloutta harjoittavan viljelijän viljelyksessä välittömästi ennen hallinnansiirtoa ollut peltoalue, joka on kooltaan yli 2 hehtaaria. Tällainen rakennekehitys voi tapahtua pellon oston tai vuokrauksen kautta. Jos kyseessä on vuokraus, vuokra-ajan on oltava vähintään sitoumuksen voimassaoloajan pituinen.

Lohkojen muuttamiset sitoumus/sopimusaikana

Komission asetuksen (EY) N:o 1975/2006 (ns. valvonta-asetus) 10 artiklan 6 kohdan mukaan sitoumuksen ollessa voimassa tuettavia lohkoja ei voida muuttaa lukuun ottamatta maaseudun kehittämisohjelmassa nimenomaisesti mainittuja tapauksia.

Kun viljelijä hakee ensimmäistä kertaa tukea, ei hänen tuolloin ko. vuoden tukihakemuslomakkeellaan ilmoittamia peruslohkoja/kasvulohkoja saa pääsääntöisesti vaihtaa toisen viljelijän perus-/kasvulohkoihin kesken sitoumusajan. Kuitenkin silloin perus-/kasvulohkojen vaihtaminen kesken sitoumuskauden on sallittua, kun vaihtaminen on perusteltua kasvivuorottelun tai muun vastaavan syyn perusteella. Toisen

vaihto-osapuolen on myös oltava mukana luonnonhaittakorvaus-/ympäristötukijärjestelmässä. Viljelijän on ilmoitettava paikalliselle viranomaiselle vuosittaisella tukihakemuslomakkeella vaihdoksista ja perustelut vaihdoksille. Paikallinen viranomainen tekee päätöksen vaihdoksen hyväksyttävyydestä. Jos vaihdosta ei hyväksytä, tukea ei makseta vaihdoksen kohteena oleville lohkoille. Viljelijä voi hakea peltoalan tukikelpoisuuden vaihtamista sitoumuskauden aikana vastaavan suuruiseen tukikelvottomaan peltoalaan erikseen määritellyissä tapauksissa.

Viljelijät, joilla kummallakin on sopimus luonnonmukaisesta tuotannosta tai sopimus luonnonmukaisesta kotieläintuotannosta, voivat vaihtaa sopimuskauden aikana keskenään sopimuksiin sisältyviä lohkoja.

Luonnonhaittakorvaukset, maatalouden ympäristötuet, eläinten hyvinvointia edistävät tuet ja ei-tuotannolliset investoinnit

Viljelijä

Viljelijällä tarkoitetaan maa- tai puutarhataloutta hallinnassaan olevalla maatilalla harjoittavaa luonnollista henkilöä tai oikeushenkilöä tai luonnollisten henkilöiden tai oikeushenkilöiden ryhmää riippumatta siitä, mikä on ryhmän ja sen jäsenien oikeudellinen asema.

Viljelijällä tarkoitetaan eläinten hyvinvointia edistävän tuen osalta kotieläintuotantoa harjoittavaa luonnollista henkilöä tai oikeushenkilöä tai luonnollisten henkilöiden tai oikeushenkilöiden ryhmää riippumatta siitä, mikä on ryhmän ja sen jäsenien oikeudellinen asema.

Ikäedellytys

Viljelijän tai hänen puolisonsa on sitoumuksen antamista ja sopimuksen tekemistä edeltävän vuoden joulukuun 31. päivänä oltava vähintään 18-vuotias. Sitoumusta ei voida hyväksyä eikä sopimusta tehdä, jos hakija on täyttänyt 65 vuotta sitoumus- ja sopimuskauden alkamista edeltävän vuoden joulukuun 30 päivänä tai tätä aikaisemmin. Sitoumus voidaan kuitenkin hyväksyä tai sopimus tehdä, jos hakijan puoliso ei ole edellä tarkoitettulla tavalla yli 65-vuotias. Haettaessa tukea ei-tuotannolliseen investointiin on hakijan tai hänen puolisonsa oltava tuen hakua edeltävän vuoden joulukuun 31. päivänä vähintään 18-vuotias ja edellä kuvatulla tavalla enintään 65-vuotias. Puolisolla tarkoitetaan aviopuolisoita ja avioliitonomaisissa olosuhteissa eläviä, tuloverolain (1535/1992) 7 §:n 3 momentissa tarkoitettuja henkilöitä. Alle 18-vuotiaalle voidaan myöntää tukea ja erityistukea vain, jos hän on solminut avioliiton tai jos hän harjoittaa maataloutta yhteisomistajana yhdessä vanhempiensa tai heistä jommankumman kanssa taikka jos tuen/erityistuen myöntämiseen on muita erityisiä syitä. Jos kysymys on useamman viljelijän yhdessä harjoittamasta maataloudesta tai yhteisömuodossa harjoitettavasta maataloudesta, voidaan tuki/erityistuki myöntää sillä edellytyksellä, että näiden osalta vähintään yksi viljelijä, yhtiömies, jäsen tai osakas täyttää ikää koskevan edellytyksen. Ikäedellytys ei koske julkisoikeudellista yhteisöä, yhdistystä, säätiötä, koulutilaa ja vankilatilaa.

Vuosittaiset edellytykset eläinten hyvinvointituen maksamiselle

Tuen maksamisen edellytyksenä on vuosittaisen maksatushakemuksen tekeminen myös ensimmäisenä tukivuotena. Maksatushakemuksena on käytettävä maataloushallinnon vahvistamaa lomaketta. Tukeen oikeutettujen eläinten määrät ilmoitetaan erillisellä lomakkeella maataloushallinnon määräämään aikaan mennessä tai hallinto voi ottaa tarvittavat tiedot suoraan kyseistä eläinlajia kokevasta virallisesta eläinrekisteristä. Tuen maksun perusteena olevat eläinten laskentapäivät ovat helmi-, touko-, elo- ja marraskuun 1. päivät. Sitoumusvuonna maksu voi perustua lyhyemmän ajan tietoihin.

Eläinyksikkömääränä käytetään eläinyksikkömäärien keskiarvoa tai jos tiedot poimitaan eläinrekisteristä, voidaan käyttää myös koko laskentajakson tai laskentapäivien keskimääräistä eläinmäärää. Viljelijän

esittämän selvityksen perusteella keskiarvoon voidaan jättää ottamatta huomioon lyhytaikaisen tuotantotauon aikaan sijoittuva eläinmäärä. Tässä tarkoitettuja tuotantotaukoja voi aiheutua seuraavista olosuhteista:

- tietyt kotieläintuotantomuodot
- kotieläinrakennuksen peruskorjaus tai laajennus
- tuotantosuunnan muuttaminen
- ylivoimainen este, esimerkiksi vastustettavan eläintaudin tai tilalta saneerattavan tartunnan takia.

Sitoumukseen/sopimukseen sisältyvien eläinten määrän väheneminen

Viljelijä voi siirtää koko harjoittamansa kotieläintuotannon toiselle tukikelpoiselle viljelijälle ja sitoumus/sopimus siirretään kyseiselle viljelijälle. Tällöin ei tehdä jo maksetun eläinten hyvinvointituen/sopimuksen perusteella maksetun erityistuen takaisinperintöjä.

Jos viljelijän eläinmäärä/sopimukseen sisältyvien eläinten määrä vähenee, eikä kyseessä ole tilapäinen eläinmäärän väheneminen, siten, että edellytetty 10 eläinyksikön tai sopimuksen vähimmäiseläinyksikkömäärä ei enää täyty, viljelijältä peritään jo maksetut eläinten hyvinvointia edistävät tuet/erityistuet takaisin. Tilapäiseksi eläinmäärän vähenemiseksi katsotaan tilanteet, jotka aiheutuvat tietyistä tuotantotavasta, kotieläinrakennuksen peruskorjauksesta tai laajentamisesta, tuotantosuunnan muuttamisesta tai ylivoimaisesta esteestä. Ympäristötuen alkuperäisrotujen kasvattamisessa eläinmäärä voi myös vähentyä tuotannollisesti kohtuuttomaksi katsottavan syyn vuoksi. Tukea ei peritä takaisin, jos tilan eläinmäärä lyhytaikaisesti vähenee merkittävästi vastustettavan eläintaudin takia tai tilalta pois saneerattavan tartunnan takia. Lakisääteisesti vastustettavien tartuntojen hävittämisessä tulee noudattaa viranomais määräyksiä ja muiden kuin lakisääteisesti vastustettavien tartuntojen osalta tulee noudattaa yleisesti hyväksytyjä toimintatapoja.

Sitoumuksesta/sopimuksesta vapauttaminen

Jos viljelijä siirtää tuen myöntämisen edellytyksenä olleen sitoumuksensa aikana koko maatilansa tai osan siitä toiselle, tämä voi jatkaa sitoumusta sen jäljellä olevan voimassaoloajan. Jos tällaista siirtoa ei tapahdu, viljelijän on palautettava myönnetty tuki (komission asetus (EY) N:o 1974/2006 44 artikla).

Tässä ohjelmassa tarkoitettujen sitoumusten voimassaoloaika on viisi vuotta. Sopimuksen kesto on viisi tai kymmenen vuotta. Viljelijän katsotaan täyttävän huomattavan osan sitoumuksesta/sopimuksesta ja täyttävän komission asetuksessa edellytetyt muut vaatimukset silloin, kun sitoumus/sopimus on kestänyt kolme vuotta, kuitenkin 10-vuotisten sopimusten osalta ko. aika on 6 vuotta, ja viljelijä luopuu koko tilan myynnin kautta tai muutoin luopuu kokonaan maatalouden tai eläinten hyvinvointia edistävän tuen osalta kotieläintuotannon harjoittamisesta. Tällöin tuen/erityistuen/eläinten hyvinvointia edistävän tuen palautusta ei vaadita viljelijältä (komission asetus (EY) N:o 1974/2006 44 artikla).

Viljelijä voidaan vapauttaa tässä ohjelmassa tarkoitetusta sitoumuksesta/sopimuksesta eikä tuen/erityistuen/eläinten hyvinvointia edistävän tuen palautusta vaadita, jos hän luopuu maataloustoiminnasta tai eläinten hyvinvointituen osalta kotieläintuotannosta ja kyseessä voidaan katsoa olevan komission asetuksen (EY) N:o 1974/2006 47 artiklan mukainen ylivoimainen este (force majeure) tai muu poikkeuksellinen olosuhde kuten viljelijän kuolema, vakava sairastuminen ja maatilalan pakkolunastus taikka lunastaminen yleisen edun vuoksi. Vastaavanlaisiksi katsotaan myös tilanteet, joissa viljelijä alkaa saada eläkettä, siirtyä maatalouden varhaiseläkejärjestelmään tai viljelijällä todetaan ammattitauti.

Ylivoimaiseksi esteeksi/poikkeukselliseksi olosuhteeksi hyväksytään pinta-alan liittyvien sitoumusten/sopimusten osalta myös sellaiset tapaukset, joissa sitoumuksen/sopimuksen pinta-ala vähenee vastoin viljelijän omaa tahtoa. Esimerkkinä voidaan mainita tapaukset, joissa vuokrasopimuksen perusteella sitoumus/sopimus alaa hallinnut viljelijä menettää alueen hallinnan vastoin perusteltua oletusta. Samoin hyväksytään tilanteet, joissa kuolinpesän jakaminen tai avioero ja näiden aiheuttama omaisuuden jako voi aiheuttaa viljelijälle pinta-alojen vähenemisen vuokrasopimusten päättymisen tai omaisuuden menetyksen.

vuoksi. Luonnonmukaisen kotieläintuotannon ja alkuperäisrotujen kasvattamisen sopimuksien sekä eläinten hyvinvointia edistävän tuen osalta ylivoimaiseksi esteeksi/poikkeukselliseksi olosuhteeksi hyväksytään myös sellaiset tapaukset, joissa eläinten määrä tilalla vähenee vastoin viljelijän omaa tahtoa. Esimerkkinä voidaan mainita tapaukset, joissa tilalla todetaan vastustettava eläintauti tai eläimet joudutaan poistamaan saneerattavan tartunnan takia.

Viljelijän on tehtävä välittömästi ilmoitus tuen myöntävälle viranomaiselle em. muutoksista. Tuen myöntävä paikallinen viranomainen tekee päätöksen viljelijän vapauttamiseksi sitoumuksesta ja tuen/eläinten hyvinvointituen maksamisen lakkauttamisesta. Erityistuen osalta päätöksen tekee asianomainen TE-keskuksen maaseutuosasto (alueellinen viranomainen).

Sitoumuksesta/sopimuksesta luopuminen

Viljelijä voi luopua tässä ohjelmassa tarkoitetusta sitoumuksesta ja sopimuksesta vain edellä kohdan "Sitoumuksesta/sopimuksesta vapauttaminen" mukaisissa tapauksissa. Jos muissa kuin em. tapauksissa luopuminen tapahtuu ennen ympäristötuen ja eläinten hyvinvointia edistävän tuen osalta sitoumuksen päättymistä ja sopimuksen osalta ennen sitä koskevan sopimuskauden päättymistä ja ennen kuin viisi vuotta on kulunut luonnonhaittakorvausta koskevasta ensimmäisestä maksupäivästä, viljelijältä on perittävä takaisin aiempina sitoumus/sopimusvuosina ja luopumisvuonna maksetut tässä tarkoitetut tuet/erityistuet. Tuen myöntävän paikallisen viranomaisen on tehtävä sitoumuksesta luopumista koskevassa tapauksessa valituskelpoinen ratkaisu siitä, onko kyseessä tapaus, jossa tuki on perittävä takaisin. Erityistuen osalta päätöksen tekee alueellinen viranomainen. Kyseisestä päätöksestä on käytävä ilmi takaisin perittävän tuen/erityistuen määrä ja määrälle laskettava korko.

Sitoumuksen/sopimuksen siirtäminen

Jos viljelijä siirtää tuen myöntämisen edellytyksenä olleen sitoumuksensa/sopimuksensa aikana koko maatilansa tai osan siitä toiselle, tämä voi jatkaa sitoumusta/sopimusta sen jäljellä olevan voimassaoloajan (komission asetus (EY) N:o 1974/2006 44 artikla). Tuen myöntävä paikallinen viranomainen voi hakemuksesta siirtää sitoumuksen maatilan tai sen osan uudelle omistajalle tai haltijalle, jos maatilan omistus- tai hallintaoikeus siirtyy sellaiselle viljelijälle, joka täyttää tämän ohjelman mukaiset kyseisen tuen myöntämisen yleiset edellytykset ja tukiehdot. Siirtotapauksessa jatkavan viljelijän on noudatettava siirrettävää sitoumusta/sopimusta aiemman viljelijän antaman sitoumuksen/sopimuksen jäljellä olevan sitoumus-/sopimusajan. Sopimuksen osalta vastaavan päätöksen tekee tuen myöntänyt alueellinen viranomainen.

Tuen myöntänyt paikallinen viranomainen voi hakemuksesta siirtää eläinten hyvinvointia koskevan sitoumuksen eläinten uudelle omistajalle tai haltijalle, jos eläinten omistus- tai hallintaoikeus siirtyy sellaiselle viljelijälle, joka täyttää tämän ohjelman mukaiset eläinten hyvinvointia edistävän tuen myöntämisen yleiset edellytykset ja tukiehdot. Siirtotapauksessa jatkavan viljelijän on noudatettava eläinten hyvinvointitukea koskevaa sitoumusta aiemman viljelijän antaman sitoumuksen jäljellä olevan sitoumusajan.

Siirtämistä koskeva hakemus on toimitettava 10 työpäivän kuluessa omistus- tai hallintaoikeuden siirtymisestä tuen myöntävälle viranomaiselle.

Sitoumuksen/sopimuksen tai sen osan vaihtaminen toiseksi sitoumukseksi/sopimukseksi

Sitoumus/sopimus tai sen osa voidaan vaihtaa toiseksi sitoumukseksi/sopimukseksi tai eläinten hyvinvointia edistävää tukea koskeva sitoumus toiseksi vastaavaksi sitoumukseksi sen voimassaoloaikana edellyttäen, että tällaiseen vaihtoon sisältyy ilmeisiä etuja ympäristön tai eläinten hyvinvoinnin kannalta ja voimassa oleva sitoumus/sopimus tehostuu merkittävästi. Jos kyseessä on 10-vuotinen sopimus tai sen osa, joka vaihdetaan 5-vuotiseksi sopimukseksi, alkaa vaihtamishetkellä uusi 5-vuotinen sopimus. Jos kyseessä on 5-vuotinen

sopimus tai sen osa, joka vaihdetaan 10-vuotiseksi sopimukseksi, alkaa vaihtamishetkellä uusi 10-vuotinen sopimus. Alkuperäisen sopimuksen, jonka pinta-ala osittaisen vaihtamisen jälkeen pienenee, voimassaolo jatkuu normaalisti. Erityistuki maksetaan vaihtamisen jälkeen uuden sopimuksen mukaisena. Aiemman sopimuksen tai sen osan voimassaolon päättyminen vaihtamisen vuoksi ei aiheuta viljelijälle aiemmin maksettujen erityistukien takaisinperintää. Jos viljelijä luopuu uudesta vaihtamisen jälkeen tehdystä sopimuksesta kokonaisuudessaan ja alkuperäinen sopimus jää voimaan, lasketaan poistuvat alueet vähenemiseksi aiempaan alkuperäiseen sopimukseen (komission asetus (EY) N:o 1974/2006 27 artiklan 11 kohta ja 12 kohdan ensimmäinen alakohta).

Ilmoitusvelvollisuus olosuhteiden muutoksista

Viljelijän tai hänen oikeudenomistajansa on tehtävä ilmoitus tuen myöntäneelle viranomaiselle olosuhteiden muutoksista, jotka koskevat viljelijää tai maatilaa. Lisäksi on ilmoitettava eläinten määrän muutoksista silloin kun eläinmäärä pysyvästi vähenee alle edellytetyn vähimmäiseläinyksikkömäärän ympäristötuen kotieläintilan toimenpiteisiin sitoutuneella maatilalla, luonnonmukaisen kotieläintuotannon sopimuksessa, alkuperäisrotujen kasvattamisen sopimuksessa tai eläinten hyvinvointia edistävän tuen sitoumuksessa. Kirjallinen ilmoitus on tehtävä viivytystä, mutta viimeistään 10 työpäivän kuluessa olosuhteissa tapahtuneesta muutoksesta. Tässä tarkoitettuja olosuhteiden muutoksia ovat muun muassa koko tilan myynti tai hallintaoikeuden vaihdos taikka sellainen olosuhteiden muutos, joka vaikuttaa tuen myöntämiseen.

Muu tuensaaaja sekä monivaikutteisen kosteikon hoidon, perinnebiotooppien hoidon sekä luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämisen sopimukset

Muulla tuensaaajalla tarkoitetaan maa- ja metsätalousministeriön hyväksymän paikallisen toimintaryhmän alueella neuvoston asetuksen (EY) N:o 1698/2005 4 jaksossa tarkoitetun Leader-lähestymistavan mukaisesti toimivaa rekisteröityä yhdistystä.

Sopimukseen sisältyvien toimenpiteiden on tuettava haetun sopimusalueen sijaintipaikan toimintaryhmän toteuttaman paikallisen maaseudun kehittämissuunnitelman tavoitteita ja lisäksi sopimuksen tekemisen on oltava tarkoituksenmukaista kyseisen suunnitelman kannalta. Sopimuksen tekemisen edellytyksenä ei ole ympäristötukea koskevan sitoumuksen voimassaolo.

Sopimuskausi on 5 tai 10 vuotta. Erityistuen maksatusta on haettava vuosittain. Pinta-ala voi sopimuksessa tarkentua esimerkiksi pinta-alan tarkemman määrittelyn johdosta.

Jos sopimusta ei jatketa sopimusalan siirtyessä toiselle, tuensaaajan on palautettava sopimusalan osalta myönnetty erityistuki siirtovuodelta ja sitä edeltäviltä vuosilta. Jos sopimusta ei jatketa sopimusalan osan siirtyessä toiselle, tuensaaajan on palautettava siirretyn sopimusalan osan osalta myönnetty erityistuki siirtovuodelta ja sitä edeltäviltä vuosilta.

Tässä tarkoitettuun sopimukseen sisältyvä sopimusala voi koko sopimuskauden aikana vähentyä yhteensä enintään 20 prosenttia edellyttäen, että sopimukselle asetetut tavoitteet eivät vaarannu. Jos tällainen väheneminen hyväksytään, kyseiselle alueelle sopimuksen voimassaoloaikana maksetut erityistuet on perittävä takaisin. Jos vähenemistä ei hyväksytä tai sopimusalan väheneminen on enemmän kuin 20 % sopimusalasta eikä sopimusta siirretä, sopimus on purettava ja maksetut erityistuet on perittävä takaisin koko sopimusalta.

Tuensaaaja voidaan vapauttaa sopimuksesta eikä erityistuen palautusta vaadita, jos tuensaaaja luopuu sopimuksesta ja kyseessä voidaan katsoa olevan komission asetuksen (EY) N:o 1974/2006 47 artiklan mukainen ylivoimainen este (force majeure) tai muu poikkeuksellinen olosuhde kuten sopimusalueen pakkolunastus taikka lunastaminen yleisen edun vuoksi. Tuensaaajan on tehtävä välittömästi ilmoitus tuen myöntävälle viranomaiselle edellä mainituista muutoksista. Tuen myöntävä alueellinen viranomainen tekee päätöksen tuensaaajan vapauttamiseksi sopimuksesta ja erityistuen maksamisen lakkauttamisesta.

Jos muissa kuin edellä mainituissa tapauksissa sopimuksesta luopuminen tapahtuu ennen sitä koskevan sopimuskauden päättymistä, tuensaajalta on perittävä takaisin aiempina sopimusvuosina ja luopumisvuonna maksetut erityistuet. Tuen myöntävän alueellisen viranomaisen on tehtävä sopimuksesta luopumista koskevassa tapauksessa valituskelpoinen ratkaisu siitä, onko kyseessä tapaus, jossa erityistuki on perittävä takaisin. Kyseisestä päätöksestä on käytävä ilmi takaisin perittävän erityistuen määrä ja määrälle laskettava korko.

Erityistuen myöntävä alueellinen viranomainen voi hakemuksesta siirtää sopimuksen toiselle tukiehdoit täyttävälle taholle. Siirtotapauksessa jatkavan on noudatettava siirrettävää sopimusta jäljellä olevan sopimusajan. Siirtämistä koskeva hakemus on toimitettava 10 työpäivän kuluessa hallinnan siirtymisestä sopimuksen tehneelle alueelliselle viranomaiselle.

Tuensaajan on tehtävä ilmoitus sopimusalaan ja muista sopimukseen vaikuttavista olosuhteiden muutoksista sopimuksen tehneelle alueelliselle viranomaiselle. Kirjallinen ilmoitus on tehtävä 10 työpäivän kuluessa olosuhteissa tapahtuneesta muutoksesta.

Lannoitteiden ja kasvinsuojeluaineiden käyttöä koskevat vähimmäisvaatimukset

Kaikkien ympäristötukeen sitoutuvien viljelijöiden on noudatettava lannoitteiden ja kasvinsuojeluaineiden käytön vähimmäisvaatimuksia ilman korvausta.

Lannoitteiden käytön vähimmäisvaatimukset

Neuvoston direktiivi (91/676/ETY) vesien suojelemisesta maataloudesta peräisin olevien nitraattien aiheuttamalta pilaantumiselta on toimeenpantu ympäristönsuojelulain (86/2000) nojalla annetulla valtioneuvoston asetuksella (931/2000) maataloudesta peräisin olevien nitraattien vesiin pääsyn rajoittamisesta ja sitä noudatetaan koko Suomessa. Sen mukaan lantaa ei saa levittää routaantuneeseen tai lumipeitteeseen eikä veden kyllästämään maahan. Lantaa ei saa levittää 15.10.-15.4. välisenä aikana. Lantaa voidaan levittää syksyllä enintään 15.11. asti ja levitys aloittaa keväällä aikaisintaan 1.4., jos maa on sula ja kuiva niin, että valumia vesistöön ei tapahdu eikä pohjamaan tiivistymisvaaraa ole. Lantaa ei saa levittää nurmikasvuston pintaan 15.9. jälkeen. Syksyllä levitetty orgaaninen lannoite on aina välittömästi, viimeistään vuorokauden kuluessa, mullattava tai pelto kynnettävä. Enimmäiskäyttömäärät syksyllä ovat 30 tn/ha kuivikelantaa, 20 tn/ha naudun lietelantaa, 15 tn/ha sian lietelantaa tai 10 tn/ha siipikarjan ja turkiseläinten lantaa. Lantaa saa levittää pellolle lannoitteeksi sellaisen määrän, joka vastaa 170 kg/ha/vuosi kokonaistyyppä.

Viljelijän on mitoitettava typpilannoitus ja levitettävä lannoitteet keskimääräisen satotason, viljelyvyöhykkeen ja viljelykiertojen perusteella. Tilalla voidaan käyttää peltojen lannoitukseen tyyppiä vuosittain enintään seuraavat määrät, jotka sisältävät sekä väkilannoitteen että käytetyn karjanlannan ja orgaanisten lannoitteiden sisältämät typpimäärät:

- 1) syysvilja enintään 200 kg/tyyppiä/ha/vuosi, josta 30 kg tyyppiä/ha syksyllä ja 170 kg tyyppiä/ha keväällä, kestotyyppiä levitettäessä käytetään enintään 40 kg tyyppiä/ha syksyllä ja 160 kg tyyppiä/ha keväällä
- 2) peruna 130 kg tyyppiä/ha/vuosi
- 3) heinä ja laidun, säilörehu ja puutarhakasvit 250 kg tyyppiä/ha/vuosi
- 4) kevätvilja, sokerijuurikas, öljykasvit ja muut enintään 170 kg tyyppiä/ha/vuosi.

Karkeilla hietamailla ja sitä karkeammilla kivennäismailla vähennetään edellä mainituista määristä 10 kg/ha/v. Turvemailla vähennetään viljoilla ja sokerijuurikkaalla 40 kg/ha/v paitsi Pohjois-Pohjanmaan, Kainuun ja Lapin ympäristökeskusten toimialueilla, joissa vähennys on 20 kg/ha/v. Turvemailla vähennetään lisäksi nurmilla koko maassa 10 kg/ha.

Maataloudesta peräisin olevien nitraattien vesiin pääsyn rajoittamisesta annetun valtioneuvoston asetuksen (931/2000) mukaan muun muassa typpilannoitus on kielletty viisi metriä lähempänä vesistöä. Seuraavan viiden metrin leveydellä typpilannoitteiden pintalevitys on kielletty, jos pellon kaltevuus ylittää 2 %.

Fosforilannoituksen enimmäiskäyttömääräksi asetetaan enintään 80 kg/ha/v. Fosforimääriin saa soveltaa fosforin tasausta. Raja on määritetty kanan kuivikelannan keskimääräisen typpi- ja fosforimäärän perusteella suhteutettuna nitraattiasetuksen typpilannoitukseen. Puutarhakasvien lannoituksessa fosforia saa käyttää enintään 120 kg fosforia/ha/v.

Kasvinsuojeluaineiden vähimmäisvaatimukset

Neuvoston direktiivi kasvinsuojeluaineiden markkinoille saattamisesta (91/414/ETY) on Suomessa saatettu voimaan torjunta-ainelailla (327/1969) sekä torjunta-aineasetuksella (792/1995). Laissa säädetään torjunta-aineiden käyttökelpoisuuden tarkastuksista, rekisteröinnistä, valmistuksesta, maahantuonnista, kaupasta, käytöstä, säilytyksestä ja kuljetuksista sekä toimenpiteistä, joilla pyritään ehkäisemään aineiden haitalliset vaikutukset ihmisten ja hyötyeläinten terveydelle, viljelykasveille, kasvituotteille, viljelysmaalle, pohjavedelle sekä luonnolle ja muulle ympäristölle.

Torjunta-ainelain ja -asetuksen mukaan torjunta-aineena saa käyttää vain Suomessa rekisteriin merkittyä torjunta-ainetta, joka on varustettu torjunta-ainelautakunnan hyväksymällä myyntipäällystekstillä. Torjunta-ainetta saa käyttää vain ko. lautakunnan hyväksymien valmistekohtaisten käyttöohjeiden mukaisesti. Torjunta-aineita on käytettävä asianmukaisesti ottaen huomioon hyvän kasvinsuojelukäytännön ja integroidun torjunnan periaatteet em. direktiivin mukaan. Vaaralliseksi luokitellun torjunta-aineen valmistuksesta, käytöstä, käsittelystä ja varastoinnista on voimassa, mitä kemikaalilaissa (744/1989) ja sen perusteella annetuissa säädöksissä määrätään. Muut torjunta-aineet on pidettävä kaupassa erillään elintarvikkeista ja rehuista. Kemikaalilain nojalla muun muassa kemikaalin käsittelyssä on noudatettava riittävää huolellisuutta ja varovaisuutta terveys- ja ympäristöhaittojen ehkäisemiseksi. Erikoistutkintoaineiksi luokiteltuja aineita saa käyttää ja kauppa saa luovuttaa niitä vain erikoistutkinnon suorittaneelle henkilölle.

Torjunta-aineiden myyntipäällysteissä on torjunta-ainelautakunnan hyväksymät merkinnät mm. aineiden luokituksista ja käyttöohjeista (ml. käyttörajoitukset, käyttömäärät, varoajat ja suoja-alueet), joita levityksessä tulee noudattaa. Käyttämättä jääneet torjunta-aineet sekä torjunta-ainepakkaukset on hävitettävä jätelain (1072/1993) mukaisesti. Tarkemmat hävittämisohjeet löytyvät jokaisen torjunta-aineen myyntipäällyksestä.

Maatilalla kasvinsuojeluaineiden levitykseen kaupasta hankittavan uuden kasvinsuojeluruiskun on täytettävä eurooppalaiset standardit (standardisarjan SFS-EN 12761 vaatimukset). Lisäksi tällaisella ruiskulla on oltava Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskuksen maatalousteknologian tutkimusyksikön tai ruiskun valmistajan myöntämä kirjallinen todistus ja hyväksymismerkintä ruiskun testauksesta. Käytössä olevat traktoriruiskut on lisäksi testattava joka viides vuosi.

Maatilalla kasvinsuojeluaineita saa levittää vain henkilö, joka osallistuu joka viides vuosi ajankohtaisten kasvinsuojeluasioiden puoli päivää (vähintään 4 tuntia) kestävään koulutukseen. Koulutuksen aiheita voivat olla esimerkiksi viljelykierron merkitys kasvinsuojelulle, kasvinsuojeluaineiden oikea annostus ja käyttöaika, viljelykasvikohtainen esim. viljatilán kasvinsuojelu, tuholaištarkkailu, luomutilán rikkakasviongelmat, kasvinsuojeluaineiden terveys- ja ympäristöriskit, ns. vesipuitteidirektiivin (2000/60/EY) merkitys kasvinsuojeluaineiden käytölle tai kasvinsuojelutoimet vesistöjen läheisyydessä ja pohjavesialueilla. Koulutus voidaan järjestää myös käytännön pelto-olosuhteissa maastotilaisuutena. Koulutukseksi hyväksytään myös Elintarviketurvallisuusviraston järjestämä myrkyllisten kasvinsuojeluaineiden erityiskoulutus.

Tuotantoeläinten hyvinvointia koskevat kansalliset säädökset

Kaikkien eläinten hyvinvointia edistävään tukeen sitoutuneiden viljelijöiden on noudatettava ilman korvausta tuotantoeläinten hyvinvointiin liittyvää kansallista lainsäädäntöä.

Tuotantoeläinten hyvinvointia koskevista vaatimuksista on säädetty eläinsuojelulaissa (247/1996, muut. 1194/1996, 594/1998, 662/1999, 891/2001 ja 220/2003), eläinsuojeluasetuksessa (396/1996, muut. 402/1998, 425/2000, 910/2002, 860/2004 ja 171/2005) ja asetuksessa eläinten kuljetuksesta (491/1996, muut. 1398/1997 ja 955/1998). Yksityiskohtaisemmat säännökset nautojen ja sikojen pidolle, hoidolle, kohtelulle ja käsittelylle asetettavista vaatimuksista on säädetty maa- ja metsätalousministeriön päätöksessä nautojen pidolle asetettavista eläinsuojeluvaatimuksista (14/EEO/1997, muut. 6/EEO/2002) sekä maa- ja metsätalousministeriön asetuksessa sikojen pidolle asetettavista eläinsuojeluvaatimuksista (14/EEO/2002).

Eläinsuojelulailla, eläinsuojeluasetuksella sekä lajikohtaisilla maa- ja metsätalousministeriön päätöksillä ja asetuksilla on kansallisesti saatettu voimaan kaikki edellä kohdassa 5.2.2 mainitut Euroopan yhteisön tuotantoeläinten pitoa koskevien direktiivien vaatimukset. Kansallisella eläinsuojelulainsäädännöllä on lisäksi asetettu joitain direktiivien vähimmäisvaatimuksia tiukempia vaatimuksia. Näitä ovat muun muassa munivia kanoja, vasikoita ja sikoja koskevien vaatimusten ulottaminen kaikkiin pitopaikkoihin eläinmäärästä riippumatta, sikojen häntien ja kanojen nokan typistämiskielto sekä 1.7.2006 voimaan tullut hiehojen ja lypsylehmien jaloitteluvaatimus.

Toimenpide 211: Luonnonhaittakorvaukset vuoristoalueilla

Toimenpide 212: Korvaukset muilla haitta-alueilla

Kohdat 211 ja 212 käsitellään yhdessä, koska Manner-Suomen luonnonhaittakorvausjärjestelmää ei ole eriytetty epäsuotuisien alueiden luokittelun mukaan vaan käyttäen aiemmin hyväksyttyä peltokasvien tuen alueellistamissuunnitelmaa, jossa on jo otettu huomioon luonnonolosuhteet.

Säädösperusta

Neuvoston asetuksen (EY) N:o 1698/2005 36 artiklan a alakohdan i- ja ii-alakohta, 93 artiklan 1 kohta ja 94 artiklan 3 kohta sekä neuvoston asetuksen (EY) N:o 1257/1999 13 artiklan a kohta

Toiminnan perustelut ja tavoitteet

Kohdassa 3.1 on kuvattu pohjoisia luonnonoloja ja maatalouden harjoittamista. Luonnonhaittakorvauksen tavoitteena on varmistaa maan maatalouskäyttö epäsuotuisilla alueilla vaikuttaen siten elinkelpoisten maaseutuyhteisöjen säilymiseen, ylläpitää maaseutua sekä ylläpitää ja edistää kestäviä viljelyjärjestelmiä, joissa otetaan huomioon erityisesti ympäristönsuojelua koskevat vaatimukset.

Avoimen ja hoidetun viljelymaiseman väheneminen uhkaa aiheuttaa maaseutumaiseman suurimmat muutokset. Tämän välttämiseksi tulee mahdollistaa maataloustuotannon jatkuminen huolimatta maataloustuotannolle pysyvistä, epäsuotuisista luonnonolosuhteista aiheutuvasta haitasta, josta seuraa korkeammat tuotantokustannukset ja alhaisemmat tuotot kuin suotuisammilla tuotantoalueilla. Vähäisen maatalousmaan säilyminen kestävässä ja ympäristönäkökohdat huomioon ottavassa monivaikutteisessa ja monipuolisessa maataloustuotannossa myös edesauttaa maatalousympäristössä elävien kasvi- ja eläinlajien elinympäristön säilymistä.

Yhteisön vähimmäisvaatimukset

Vähimmäisvaatimukset on käsitelty luvussa 5.2.2.

Toimenpiteen sisältö, tukitasot, sovellettu eriyttäminen ja tuen kokonaismäärä

Luonnonhaittakorvauksen aluejako on muodostettu aiemman peltokasvien tuen alueellistamissuunnitelman mukaisesti kolmesta alueesta (A, B-C1 ja C2-C4, liite 9). Yhtenevällä luonnonoloihin perustuvalla

tukialuejaolla on ollut merkittävä tukijärjestelmiä ja tukien hallinnointia yksinkertaistava vaikutus. Luonnonhaittakorvausta ei eriytetä kasvilajien perusteella.

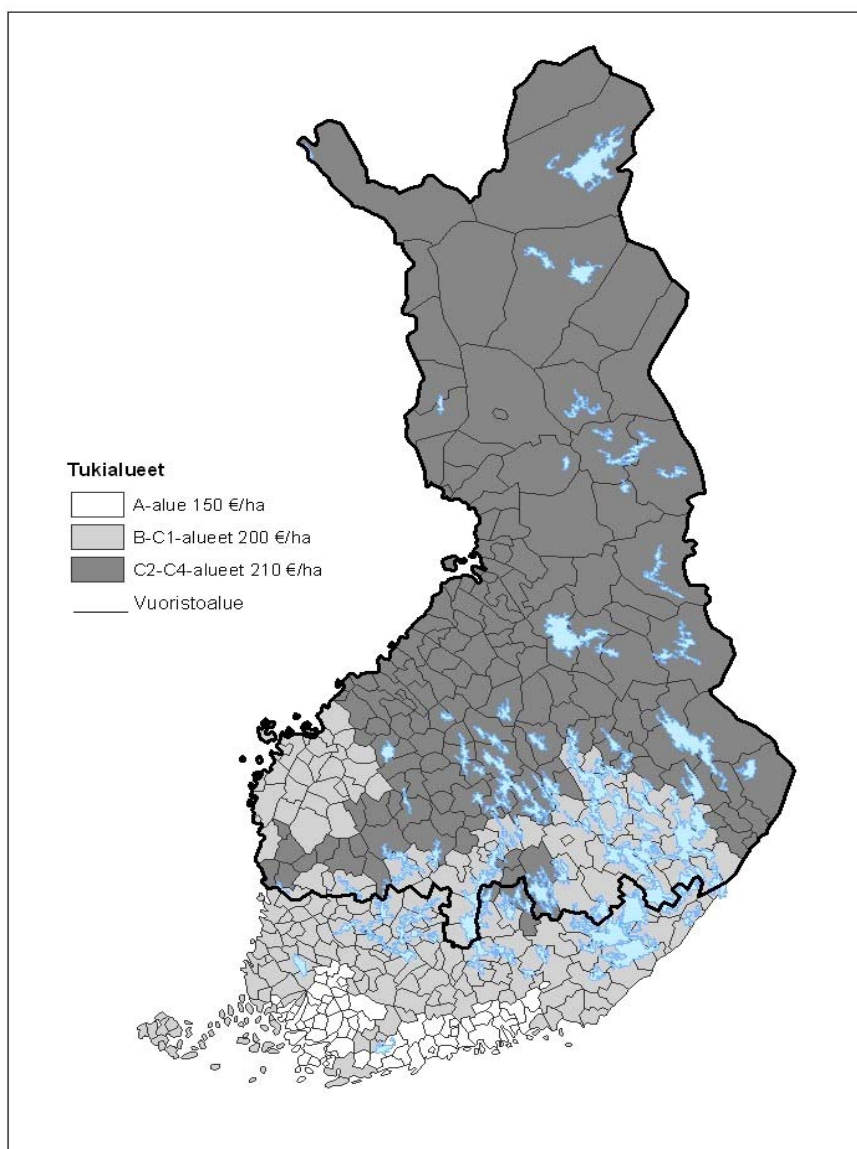
Yleisiä edellytyksiä ja määritelmiä on käsitelty kohdassa 5.3.2.1. Luonnonhaittakorvausta koskevan sitoumuksen antaneelle tukiehdot täyttävälle viljelijälle myönnetään luonnonhaittakorvausta vuosittain seuraavasti:

A -tukialueella	150 euroa/hehtaari
B-C1 -tukialueilla	200 euroa/hehtaari
C2-C4 -tukialueilla	210 euroa/hehtaari

Tuki muodostuu maaseuturahaston rahoitusosuudesta ja kansallisesta rahoitusosuudesta. Julkisen rahoituksen alustava määrä on 2 959 milj. euroa. Maaseuturahaston rahoitusosuus on 28 % tukikelpoisista julkisista menoista. Kansallinen rahoitusosuus muodostuu valtion rahoituksesta.

Manner-Suomen EU-osarahoitteisen luonnonhaittakorvauksen keskiarvo on 194 euroa/hehtaari. Yhteisön säädösten mukainen enimmäiskeskisarvo ei ylity tämän toimenpiteen korvaustasoilla. Tukitasoja määritettäessä ja eriytettäessä on otettu huomioon maataloustoiminnalle aiheutuvien pysyvien luonnonhaittojen vakavuus, kunkin alueen maatalojen rakenne ja taloudellinen tilanne ja kehittämistavoitteet.

Luonnonhaittakorvauksen kuntaluettelot ovat liitteessä 10.

Kuvio 5.1. Luonnonhaittakorvauksien alueellinen eriyttäminen (MTT 2005).

Taloudelliset vaikutukset

Tulonmuodostukseen vaikuttavat myös muut tuet, joista tärkeimmät ovat yhteisen maatalouspolitiikan suorat tuet ja Suomen kansallisesti maksama tuki, jotka on porrastettu alueittain ja tuotantosuunnittain. Eri alueet erityishaittoineen ja eri tuotantosuunnat tulevat kohdeksi kokonaisuudessa tasapuolisesti. Taloudellisia vaikutuksia tarkasteltaessa tulee ottaa huomioon tukijärjestelmäkokonaisuus. Eri osissa maata ja erilaisissa olosuhteissa maataloutta harjoittavien viljelijöiden kannalta tukijärjestelmät muodostavat tiloilla hyödynnettävissä olevan kokonaisuuden, jossa luonnonhaittakorvaus ottaa huomioon em. seikat niin, että viljelijöiden on mahdollista harjoittaa maataloustuotantoa tasavertaisesti myös epäsuotuisimmilla alueilla.

Lähtökohta luonnonhaittakorvauksen tukitasoille on Suomen pohjoisesta sijainnista johtuvat ilmasto-olosuhteiden maatalouden harjoittamista haittaavat vaikutukset. Luonnonhaitat ilmenevät selkeimmin maataloustuotannossa alhaisina satotasoina ja kohonneina yksikkökustannuksina sen mukaan miten vakavia alueen erityishaitat ovat. Pohjoisemman Suomen alhaisemman lämpösumman ja lyhyemmän kasvukauden takia heikon tuottavuuden ja mm. rajoitetuimpien kasvi- ja lajikevalikoimien ja rehujen varastointitarpeen

sekä harvan asutuksen ja viljelykelpoisen maan sijainnin takia pitkien välimatkojen alueet ja vastaavasti vaikeakulkuisen ja rikkonaisen saaristoalueen olosuhteet tulevat otetuksi huomioon. Tuotantokustannukset kohoavat luonnonolosuhteiden muuttuessa tuotannolle epäedullisemmiksi eli karkeasti ottaen siirryttäessä etelästä pohjoiseen. Pysyvää luonnonhaittaa on kuitenkin koko maassa. Luonnonhaitta ja siitä maksettava korvaus kasvaa pohjoiseen päin mentäessä.

Luonnonhaittakorvauksen aluejako ja EU-osarahoitteen tuen porrastaminen (150 euroa/ha A-tukialueella, 200 euroa/ha B-C1 -tukialueilla ja 210 euroa/ha C2-C4 -tukialueilla) muodostavat osan viljelijöiden käytössä olevaa kaikkien tukijärjestelmien kokonaisuutta, joka on rakennettu siten, että luonnonolosuhteiden alueelliset erot tulevat huomioon otetuksi. Luonnonhaittakorvauksen porrastus on valittu esitetyllä, tukijärjestelmiä yksinkertaistavalla, alueellisella jaolla. Luonnonhaittakorvausta ei eriytetä maatalouden tuotantosuunnittain, tilojen taloudellisen rakenteen eikä kasvilajien perusteella. Tarvittava eriyttäminen tehdään kansallisissa tuissa. Nämä tarpeet on otettu huomioon komission tekemissä kansallisten tukien päätöksissä.

Maatalouden tulokehitystä Suomessa on perinteisesti kuvattu termillä maataloustulo. Maataloustulo kuvaa korvausta, jonka yrittäjä saa omasta työpanoksestaan ja pääomastaan. Vuonna 2003 luonnonhaittakorvaus oli viljatilalla A-alueella 0,8-kertainen, B-alueella 1,1-kertainen, C1-alueella 1,3-kertainen ja C2-alueella 1,2-kertainen suhteessa maataloustuloon. Myös muilla tuotantosuunnilla on luonnonhaittakorvauksilla ollut merkittävä vaikutus maatalousyrittäjien maataloustuloon. Mikäli luonnonhaittakorvausta ei olisi maksettu, maitotilojen maataloustulo olisi ollut A-alueella 20 %, B-alueella 31 %, C1-alueella 24 %, C2-alueella 27 %, C2p-alueella 28 % ja C3-alueella 18 % alhaisempi. Vastaavasti sikatiloilla maataloustulo olisi ollut A-alueella 31 %, B-alueella 39 %, C1-alueella 34 % ja C2-alueella 38 % alhaisempi.

Taloudellisia vaikutuksia tilatasolla voidaan arvioida vain karkeasti tuotantosuunnittain ja tukialueittain. Seuraavassa tilatasotarkastelussa (taulukko 5.1.) luonnonhaittakorvauksen taloudellisia vaikutuksia on arvioitu Suomessa merkittävimpien tuotantosuuntien eli maito-, sika- ja viljatilojen osalta.

Taulukko 5.1. Luonnonhaittakorvauksen osuus kaikista tuista (%) vilja-, maito- ja sikatiloilla tukialueittain vuonna 2003 (Päätöimisten kirjanpitotilojen painotetut tulokset). (MTT 2005. Kannattavuustutkimus).

Tukialueet	A	B	C1	C2	C2P	C3
<i>Kaikista tuista</i>						
viljatilat	25	35	34	35		
maitotilat	18	24	21	21	22	15
sikatilat	13	17	21	18		

Arviointitarkasteluissa korostuu tukien merkitys tilojen tulonmuodostuksessa. Kokonaistuista luonnonhaittakorvaus muodosti vuonna 2003 viljatilalla reilun kolmanneksen A-tukialuetta lukuun ottamatta, missä korvaus oli arvion mukaan noin neljännes kaikista tuista. A-tukialueen maitotiloilla luonnonhaittakorvauksen osuus oli vuonna 2003 kaikista tuista noin viidennes, B-tukialueella reilu neljännes ja C1-C2p-tukialueilla reilu viidennes. Sikatiloilla luonnonhaittakorvaus kattoi vuonna 2003 noin 13-21 % kaikista tuista, eli suhteellinen merkitys olisi hieman alhaisempi kuin maito- ja viljatilalla.

Tarkasteltaessa luonnonhaittakorvauksen osuutta maataloustulosta tulee tuloksissa vahvasti esille tukiriippuvuus etenkin viljatilalla, missä pelkästään luonnonhaittakorvaus oli joillakin tukialueilla suurempi kuin maataloustulo vuonna 2003.

Arvion mukaan luonnonhaittakorvausten osuus maa- ja puutarhatalouden kokonaistuotosta tulee ohjelmakaudella 2007-2013 suunniteltujen tukien toteutuessa olemaan vuosittain noin 40 %. Kaikista tuista luonnonhaittakorvauksen osuuden arvioidaan olevan vuosittain lähes 30 %.

Koska luonnonhaittakorvaus on merkittävässä asemassa viljelijöiden tulonmuodostuksessa, tukijärjestelmän odotettu taloudellinen vaikutus on, että luonnonhaittakorvaus yhdessä muiden suunniteltujen tukimuotojen kanssa turvannee viljelijöille kohtuullisen tulotason. Tästä toivottavana seurauksena on, että viljelijäväestön

ja viljelyalueiden määrän kehitys on hallittua maaseudun asutuksen säilyttämiseksi, elinvoimaisuuden ylläpitämiseksi ja maaseutumaiseman hoitamiseksi.

Siirtymäjärjestelyt

Toimenpiteeseen voi sisältyä Euroopan maatalouden ohjaus- ja tukirahaston (EMOTR) tukiosastosta ohjelmakaudella 2000-2006 tehdyistä sitoumuksista aiheutuvia menoja 16.10.2006 alkaen. Siirtymäjärjestelyt on kuvattu kohdassa 5.2.1.

Yhteys muihin EU:n rahoittamiin ja kansallisiin toimiin

Yhteisen maatalouspolitiikan viime aikojen kehitys on vahvistanut maatalouspolitiikan toista pilaria eli maaseudun kehittämistoimia. Tässä yhteydessä muodostuu vahva linkki maataloustuotannon monivaikutteisuuden ja maaseudun kehittämisen välille. Tässä luonnonhaittakorvaus on keskeinen tukijärjestelmä. Luonnonhaittakorvaustukijärjestelmä muodostaa osan viljelijöiden käytössä olevaa kaikkien tukijärjestelmien kokonaisuutta siten, että korvaus on suurimmillaan kaikkein epäsuotuisimmilla alueilla eli Pohjois-Suomessa.

EU:n yhteiset ja kansalliset indikaattorit

Indikaattori	Indikaattorin selite	Tavoite 2007-2013
Tuotosindikaattorit	Pinta-ala, jolle maksettu luonnonhaittakorvausta Manner-Suomessa	2,16 milj. ha/v
	Luonnonhaittakorvauksen tukimäärät Manner-Suomessa	422,7 milj. €/v
	Luonnonhaittakorvausta saavien tilojen lukumäärä Manner-Suomessa	53 000 kpl
	Luonnonhaittakorvauksen osuus maataloustulosta tilalla	Kasvaa lievästi
	Luonnonhaittakorvausala viljelykasvijaotuksella	Osuudet pysyvät lähes samoina (energiakasvien ala kasvaa).
Tulosindikaattorit	Pinta-ala, johon on menestyksekkäästi sovellettu maankäyttöä, jolla edistetään: a) luonnon monimuotoisuutta ja luonnonarvoltaan merkittävää maa/metsätaloutta	Kokonaispinta-ala pysyy samana kuin ohjelmakaudella 2000-2006
	b) veden laatua	
	c) ilmastonmuutoksen torjuntaa	
	d) maaperän laatua	
	e) viljelyn kannattamattomuuden ja maan viljelykätöstä poistamisen torjuntaa	
Vaikuttavuusindikaattorit	Luonnon monimuotoisuuden heikkenemisen vähentäminen	103
	Luonnonarvoiltaan merkittävien maa- ja metsätalousmaiden säilyttäminen	300 00 ha
	Veden laadun paraneminen	Tyypitase 46 kg/ha (muutos ohjelmakaudella 7 kg/ha)
	Ilmastonmuutoksen torjunnan edistäminen	
	- maataloudessa	108 Ktoe
	- metsätaloudessa	7 895 Ktoe
	- peltobioenergian viljelyala	n. 200 000 ha
	Avoimen maatalousmaiseman säilyminen	2,2 milj. ha

Toimenpide 214: Maatalouden ympäristötuet

Säädöspäätös

Neuvoston asetuksen (EY) N:o 1698/2005 16a artikla, 36 artiklan a alakohdan iv alakohta ja 39 artikla sekä liite II

Komission asetuksen (EY) N:o 1974/2006 27 artikla ja liite II

Toiminnan perustelut ja yleiset tavoitteet

Maaseudun ympäristön tilaa on kuvattu luvussa 3.1. Ympäristötuen tavoitteena on maatalous- ja puutarhantuotannon harjoittaminen kestävästi niin, että tuotanto kuormittaa ympäristöä nykyistä vähemmän, maatalouden luonnon monimuotoisuuden ja kulttuurimaisemien säilyminen turvataan sekä tuotannon harjoittamisen edellytykset säilyvät hyvinä myös pitkällä aikavälillä. Haitallisten ympäristövaikutusten vähentämisen lisäksi ympäristötuki ohjaa tuotantomenetelmien käyttöä niin, että maatalouden ympäristönsuojelulle, luonnon monimuotoisuudelle ja maatalousmaiseman hoidolle asetetut yleiset tavoitteet saavutetaan ja samalla voidaan tuottaa puhtaita ja laadullisesti korkeatasoisia tuotteita. Ympäristöön ja erityisesti pinta- ja pohjavesiin sekä ilmaan kohdistuvaa kuormitusta vähennetään kasviraavinien hyväksikäyttöä lisäämällä, torjunta-aineiden käytöstä aiheutuvia riskejä vähentämällä, maatalouden luonnon monimuotoisuudesta sekä eläin- ja kasvilajeista huolehtimalla sekä maatalousmaisemaa hoitamalla. Tavoitteena on myös vähentää peltomaan eroosiota, lisätä maaperäeläimien monimuotoisuutta ja humuksen määrää maaperässä sekä säilyttää maan tuottokyky hyvänä tai parantaa sitä.

Tavoitteena on, että ympäristötukijärjestelmään osallistuisi 93 % viljelijöistä (98 % peltoalasta).

Kunkin ympäristötuen alatoimenpiteen kohdalla on selvitetty kyseisen toimenpiteen tavoitteet ja odotetut vaikutukset sekä mahdolliset rajoitukset. Lisäksi on selvitetty tukitason laskentaperusteet ja taustatekijät sekä esitetty alatoimenpiteisiin liittyvät indikaattorit.

Yhteisön vähimmäisvaatimukset

Yhteisön vähimmäisvaatimukset on käsitelty luvussa 5.2.2.

Vähimmäisvaatimukset lannoitukselle ja kasvinsuojeluaineiden käytölle

Vähimmäisvaatimukset lannoitukselle ja kasvinsuojeluaineiden käytölle on käsitelty kohdassa 5.3.2.1.

Toimenpiteen sisältö

Ympäristötuen alatoimenpiteinä perustoimenpiteitä, lisätoimenpiteitä ja erityistukisopimuksia. Nämä on lueteltu jäljempänä taulukossa 5.3. Lisätoimenpiteitä on sekä tavanomaisille peltoviljelykasveille että puutarhakasveille. A- ja B-tukialueilla viljelijän on valittava vähintään 1 ja enintään 4 lisätoimenpidettä. Puutarhatiloilla ei ole velvoitetta lisätoimenpiteen valintaan. C-tukialueella viljelijä voi valita 0-2 lisätoimenpidettä. Jos puutarhatila valitsee lisätoimenpiteitä, valituista lisätoimenpiteistä puutarhakasvien lisätoimenpiteitä voi valita A- ja B-tukialueilla 0-2 ja C-tukialueella 0-1.

Kotieläintilan mukainen perustoimenpiteen tuki peltokasveille maksetaan viljelijälle, jonka maatilalla on tuotantoeläimiä vähintään 0,4 ey/tukikelpoinen peltolohje tai vähintään 25 ey ja joka on ilmoittanut täyttävänsä edellä mainitun ehdon. Muutokertoimet eläinten laskemiseksi eläinyksiköiksi ympäristötuen perus- ja lisätoimenpiteissä ovat taulukossa 5.2.

Jos kotieläintilalla luovutaan kotieläintuotannosta tai tuotantoeläinten määrä vähenee alle 0,4 ey/tukikelpoinen peltotehtaari tai alle 25 ey, eikä kyseessä ole tuotantosuunnasta johtuva tilapäinen tuotantotauko, tästä on ilmoitettava tuen myöntäneelle viranomaiselle 10 työpäivän kuluessa olosuhteissa tapahtuneesta muutoksesta. Jatkossa perustoimenpiteen tuki peltokasveille maksetaan kasvinviljelytilan mukaisesti. Edellä sanottua muutosta ei tehdä, jos kyseessä on tilapäinen eläinmäärän väheneminen. Tilapäiseksi eläinmäärän vähenemiseksi hyväksytään tilanteet, jotka aiheutuvat tietystä tuotantotavasta, kotieläinrakennuksen peruskorjauksesta tai laajentamisesta, tuotantosuunnan muuttamisesta tai ylivoimaisesta esteestä.

Jos maatilalla aloitetaan kotieläintuotanto tai sitä lisätään siten, että maatilalla on tuotantoeläimiä vähintään 0,4 ey/tukikelpoinen peltotehtaari tai vähintään 25 ey jäljellä olevan sitoumuskauden ajan, voidaan viljelijälle maksaa perustoimenpiteiden tuki peltokasveille kotieläintilan mukaisena jäljellä olevan sitoumuskauden ajan. Tämä muutos voidaan tehdä myös silloin, kun kesken sitoumuskauden tapahtuu sukupolvenvaihdos tai muu koko maatilalla hallinnansiirto ja sitoumus siirretään. Tällainen muutos voidaan tehdä kaksi kertaa sitoumusaikana.

Lisätoimenpidettä ei pääsääntöisesti voi muuttaa. Kuitenkin lisätoimenpide voidaan muuttaa jäljellä olevaksi sitoumuskaudeksi seuraavissa tapauksissa vain kerran sitoumusaikana. Lisätoimenpide voidaan muuttaa, jos viljelijä aloittaa tai lopettaa puutarhakasvien viljelyn tai lisää niiden vuosittaisen viljelyalan vähintään 0,5 hehtaarin tasolle. Aloittaessaan tai lisätessään ko. tuotantoa viljelijä voi valita puutarhakasvien lisätoimenpiteen. Lisätoimenpide voidaan muuttaa myös, jos viljelijä lopettaa puutarhakasvien viljelyn. Lisätoimenpide voidaan muuttaa myös, jos maatilalla aloitetaan kotieläintuotanto tai sitä lisätään siten, että maatilalla on tuotantoeläimiä vähintään 0,4 eläinyksikköä tukikelpoista peltotehtaaria kohden tai vähintään 25 eläinyksikköä jäljellä olevan sitoumuskauden ajan tai kotieläintuotanto lopetetaan tai se vähenee alle edellytetyn rajan. Tällöin viljelijä voi valita kotieläintilalle tarkoitetun lisätoimenpiteen. Viljelijä voi muuttaa lisätoimenpiteen myös silloin, kun maatilalla kotieläintuotanto lopetetaan tai se vähenee alle edellä mainittujen määrien. Tässä tilanteessa viljelijä voi valita muun kuin kotieläintilalle tarkoitetun lisätoimenpiteen. Lisätoimenpide on mahdollista muuttaa myös silloin, kun kesken sitoumuskauden tapahtuu sukupolvenvaihdos tai muu koko maatilalla hallinnansiirto ja sitoumus siirretään kohdan ”sitoumuksen/sopimuksen siirtäminen” mukaisesti. Jos maatilalla harjoitetun kasvinviljelyn tuotantosuunta muuttuu pääasiallisesti peltoenergiatuotantoon suuntautuvaksi ja lisätoimenpiteen muuttamisen on erityisen perusteltuja syitä, lisätoimenpide on mahdollista muuttaa. Samoin lisätoimenpide voidaan muuttaa myös silloin, jos viljelijä aloittaa luonnonmukaisen tuotannon tai luonnonmukaisen kotieläintuotannon harjoittamisen ja hakee näitä koskevaa erityistukisopimusta tai jos viljelijä lopettaa luonnonmukaisen tuotannon tai luonnonmukaisen kotieläintuotannon harjoittamisen.

Kesantojärjestelmän poistumisen vuoksi sitoumus voidaan mukauttaa komission asetuksen (EY) N:o 1974/2006 27 artiklan 12 kohdan mukaisesti, jos tilalla on vuonna 2007 tai 2008 ollut kesannointioikeuksia ja viljelijä on vuonna 2007 tai 2008 valinnut lisätoimenpiteeksi viljelyn monipuolistamisen, peltojen talviaikaisen kasvipeitteisyyden ja kevennetyn muokkauksen, peltojen talviaikaisen kasvipeitteisyyden tai peltojen tehostetun talviaikaisen kasvipeitteisyyden. Kyseinen lisätoimenpide voidaan tällöin vaihtaa toiseksi lisätoimenpiteeksi. Samoin tällaisessa tapauksessa voidaan luopua yhdestä lisätoimenpiteestä, jos viljelijä on valinnut A- tai B-tukialueella kolme tai neljä lisätoimenpidettä ja C-tukialueella kaksi lisätoimenpidettä. Jos lisätoimenpiteestä luovutaan, siitä maksettu tuki peritään viljelijältä takaisin.

Lisätoimenpiteestä on luovuttava, jos maatilalla kotieläintuotannosta luovutaan tai eläinmäärä vähenee muutoin kuin tilapäisesti alle 0,4 eläinyksikön tukikelpoista peltotehtaaria kohden tai alle 25 eläinyksikön ja lisätoimenpiteeksi on valittu ”lannan levitys kasvukaudella” tai ”laajaperäinen nurmituotanto”. Puutarhatilan lisätoimenpiteestä voi luopua silloin, jos puutarhakasvien viljelyala vähenee alle 0,5 hehtaarin. Lannan levitys kasvukaudella –lisätoimenpiteestä on luovuttava, jos viljelijä tekee erityistukisopimuksen lietelannan sijoittamisesta peltoon. Tällainen luopuminen ja erityistukisopimuksen tekeminen ei ole mahdollista, jos kyse on A- tai B-tukialueelle valittavasta ainoasta lisätoimenpiteestä.

Tuensaajana on viljelijä, joka on määritelty kohdassa 5.3.2.1. Erityistukisopimuksista perinnebiotooppien hoitoa, monivaikutteisen kosteikon hoitoa sekä luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämistä

koskevilla erityistukisopimuksissa tuensaja voi olla myös muu tuensaja kuin viljelijä Leader-toimintatavan mukaisesti toimittaessa.

Eläintiheysvaatimuksia ei ole tarvetta asettaa, koska kasvinravinteiden käyttörajoitukset asettavat rajat eläintiheyksille ympäristötukeen sitoutuneilla tiloilla. Jos laidunnusta käytetään hoitokohteiden toimenpiteenä, laidunnuspaine määritellään tapauskohtaisesti hoitosuunnitelmassa.

Taulukko 5.2. Muuntokertoimet eläinten muuttamiseksi eläinyksiköiksi ympäristötuen perus- ja lisätoimenpiteissä. *)

Eläinlaji	Eläinyksikköä (ey)
Sonnit, lehmät ja muut yli 2-vuotiaat nautaeläimet, yli 6 kuukauden ikäiset hevoseläimet	1,0
- yli 6 kuukauden ikäiset ponit	0,4*)
Vähintään 6 kuukauden ja enintään 2 vuoden ikäiset nautaeläimet	0,6
Alle 6 kuukauden ikäiset nautaeläimet	0,15*)
Lampaat ja vuohet (yli 1 v)	0,15
Emakot (porsaineen tai joutilaana)	0,4*)
Muut siat	0,11*)
Munivat kanat	0,011*)
Muu siipikarja	
- emolinnut	0,01*)
- kalkkunat, hanhet, ankat (tilalla teuraaksi kasvatettavat)	0,005*)
- broileri (broileriksi kasvatettava)	0,002*)

Muiden eläinlajien kohdalla voidaan käyttää sitä kerrointa, mikä lähinnä vastaa niiden lannan vuotuista fosforituotantoa.

*) Komission asetuksen (EY) N:o 1974/2006 art. 27(13) ja liitteen V kertoimista poikkeavat kertoimet perustuvat eläinlajin tuottaman lannan määrään ja fosforisisältöön ja kertoimet on laskettu niin, että yhden ey:n tuottamalla fosforimäärällä voitaisiin lannoittaa suunnilleen sama määrä peltoa.

Luettelo neuvoston asetuksen (EY) N:o 1698/2005 16a artiklan mukaisista toimista

Maatalouden ympäristötuki sisältää monivaikutteisia toimia. Ympäristötuen perustoimenpiteiden useasta toimesta muodostuva kokonaisuus vastaa uusista haasteista ilmastonmuutoksen mukautumiseen ja sen rajoittamiseen (a), vesienhoitoon (c) ja biologiseen monimuotoisuuteen (d) sekä osin myös maitoalan rakenneuudistukseen (e), mutta perustoimenpiteiden toimia ei pääsääntöisesti voida yksilöidä eri haasteiden osalta seurattavaksi kuten ympäristötuen lisätoimenpiteiden ja erityistukien osalta voidaan tehdä.

Toimenpiteessä seurataan seuraavien uusiin haasteisiin vastaavien toimien toteutumista:

- Typpilannoitteiden käytön vähentämisellä seuraavat toimet siten, että vaikutetaan typpioksidin (N₂O) päästöjen vähenemiseen (a):
 - vähennetty lannoitus;
 - typpilannoituksen tarkentaminen peltokasveilla;
 - ravinnetaset; ja
 - typpilannoituksen tarkentaminen puutarhakasveilla.
- Maanhoidokäytäntöinä seuraavat toimet siten, että vaikutetaan typpioksidin (N₂O) vähenemiseen ja hiilen sitoutumiseen (a):
 - viljelyn monipuolistaminen; ja
 - turvepeltojen pitkäaikainen nurmiviljely.
- Maanhoidokäytäntöinä seuraavat toimet siten, että vaikutetaan eri yhdisteiden, myös fosforin, vesiin kulkeutumisen vähenemiseen (c):
 - peltojen talviaikainen kasvipeitteisyys ja kevennetty muokkaus;
 - peltojen talviaikainen kasvipeitteisyys;
 - peltojen tehostettu talviaikainen kasvipeitteisyys;
 - laajaperäinen nurmituotanto;

- lannan levitys kasvukaudella;
- kerääjäkasvien viljely;
- katteen käyttö monivuotisilla puutarhakasveilla;
- pohjavesialueiden peltoviljely; ja
- lietelannan sijoittaminen peltoon.
- Kosteikkojen kunnostaminen siten, että vaikutetaan arvokkaiden vesialueiden säilymiseen sekä veden laadun suojeluun ja paranemiseen (c):
 - monivaikutteisen kosteikon hoito.
- Lannoitteiden ja torjunta-aineiden käytön kieltäminen luonnonarvoltaan merkittävällä maatalousmaalla seuraavilla toimilla siten, että vaikutetaan runsaslajisten kasvillisuustyyppien säilymiseen sekä niittyjen suojeluun ja säilymiseen (d):
 - luonnonhoitopellot osana perustoimenpiteitä; ja
 - luonnonmukainen tuotanto –erityistuki.
- Biotooppien / elinympäristöjen hoito Natura 2000 –alueilla ja niiden ulkopuolella seuraavilla toimilla siten, että vaikutetaan lintujen ja muiden luonnonvaraisten eläinten suojeluun, luontotyyppiverkoston paranemiseen sekä luonnonvaraisen suojellun kasviston ja eläimistön säilymiseen (d):
 - perinnebiotooppien hoito –erityistuki; ja
 - luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämisen erityistuki.
- Geneettisen monimuotoisuuden säilyttämiseen vaikuttavat seuraavat toimet (d):
 - alkuperäisrotujen kasvattamisen erityistuki; sekä
 - alkuperäiskasvien viljely –erityistuki.

Toimenpiteessä voidaan rahoittaa neuvoston asetuksen (EY) N:o 1698/2005 69 artiklan 5a kohdassa tarkoitettuna yhteisön tukena seuraavia toimia:

- Maanhoidokäytäntönä suojavyöhykkeiden perustaminen ja hoito –erityistuet siten, että vaikutetaan eri yhdisteiden, myös fosforin, vesiin kulkeutumisen vähenemisen edistämiseen (c). Suojavyöhykkeiden perustaminen ja hoito ovat kuitenkin monivaikutteisia toimia ja edistävät myös biologisen monimuotoisuuden sekä ilmastomuutoksen mukautumisen ja sen rajoittamisen tavoitteita.
- Maanhoidokäytäntönä ravinnekuormituksen tehostettu vähentäminen –erityistuet siten, että vaikutetaan eri yhdisteiden, myös fosforin, vesiin kulkeutumisen vähenemisen edistämiseen (c). Ravinnekuormituksen tehostettu vähentäminen edistää myös biologisen monimuotoisuuden tavoitteita.

Tukitasot ja tuen kokonaismäärä

Ympäristötukien tukitasolaskelmissa viljelijöille toimenpiteestä aiheutuvista kustannuksista ja tulonmenetyksistä vähennetään aiheutuvat hyödyt ja näin saatuun lukuun on lisätty ns. transaktiokustannus. Kiinteitä kustannuksia ei EU-säännösten mukaan voida sisällyttää näihin tukitasolaskelmiin.

Ympäristötuen tukitasolaskelmien referenssitasona ovat täydentävät ehdot sekä lannoitteiden ja kasvisuojeluaineiden käyttöä koskevat vaatimukset. Ympäristötuen edellyttämien toimenpiteiden toteuttamiseen menevän työajan määrittämisessä on käytetty apuna ProAgria Maaseutukeskusten liiton kasvi- ja eläinkohtaisia katetuottolaskelmia ja Työtehoseuran määrittämiä työnormilukuja. Tilakokona on käytetty keskimääräistä tilakokoa Suomessa (32 ha), joka on saatu Tike:n virallisista tilastoista. Perus- ja kasvulohkojen määrä tilaa kohti (14 ja 17 kpl) on laskettu tukihakemustietojen perusteella samoin kuin keskimääräinen lohkokoko (2,29 ha). Puutarhakasvien peruslaskelmissa osa toimenpiteistä kohdistuu koko tilan pinta-alan ja osa vain puutarhakasvien viljelyssä olevaa alaa kohti. Puutarhakasvien ympäristötuki maksetaan vain puutarhakasvien viljelyssä olevalle alalle.

Taulukko 5.3 Ympäristötuen vuosittaiset tukitasot

	(€/ha)
Perustoimenpiteiden noudattamisesta eri kasviryhmille maksettava tuki	
Peltokasvit	
- kasvinviljelytilat	93
- kotieläintilat	107
Luonnonhoitopelto	
- monivuotiset nurmipellot	170
- monimuotoisuuspellot	300
Puutarhakasvit ¹¹	
- ryhmä 1	450
- ryhmä 2	438
- eräät siemenmaustekasvit	181
Lisätoimenpiteet	
Vähennetty lannoitus	10
Typpilannoituksen tarkentaminen peltokasveilla	23
Peltojen talviaikainen kasvipeitteisyys ja kevennetty muokkaus	11
Peltojen talviaikainen kasvipeitteisyys (A- ja B-tukialueilla)	30
Peltojen tehostettu talviaikainen kasvipeitteisyys (A- ja B-tukialueilla)	45
Viljelyn monipuolistaminen (A- ja B-tukialueilla)	24
Laajaperäinen nurmituotanto	
- A- ja B-tukialueilla	55
- C-tukialueella	49
Lannan levitys kasvukaudella	27
Ravinnetaseet	18
Kerääjäkasvien viljely (A- ja B-tukialueilla)	13
Puutarhatilan lisätoimenpiteet	
Typpilannoituksen tarkentaminen puutarhakasveilla	90
Katteen käyttö monivuotisilla puutarhakasveilla	256
Tuhoeläinten tarkkailumenetelmien käyttö	144
Erityistukisopimukset	
Suojavyöhykkeen perustaminen ja hoito	450 / 350 ¹²
Monivaikutteisen kosteikon hoito	enintään 450
Pohjavesialueiden peltoviljely	enintään 156
Valumavesien käsittelymenetelmät	
- säätösalaajitus	enintään 54
- säätökastelu	enintään 108
- kuivatusvesien kierrätys	enintään 140
Luonnonmukainen tuotanto	141
Luonnonmukainen kotieläintuotanto ¹³	267
Perinnebiotooppien hoito	enintään 450
- pienialaiset kohteet 5-30 aaria	kiinteä tuki 200 €/kohde
Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen	enintään 450
Alkuperäisrotujen kasvattaminen (€/ey tai tila)	
- suomenlammas, ahvenanmaanlammas ja kainuunharmas	270 €/ey
- itäsuomen- ja pohjoissuomenkarja	500 €/ey
- länsisuomenkarja	270 €/ey
- suomenhevonen	270 €/ey
- suomenvuohi	270 €/ey
- maatiaiskanat ja -kukot	
- 20-39 kanaa ja kukkoa	100 €/tila
- 40-59 kanaa ja kukkoa	150 €/tila
- vähintään 60 kanaa ja kukkoa	250 €/tila
Alkuperäiskasvien viljely	450
Ravinnekuormituksen tehostettu vähentäminen (A- ja B-tukialueilla)	enintään 347
Lietelannan sijoittaminen peltoon	56
Turvepeltojen pitkäaikainen nurmiviljely	
- kasvinviljelytilat	114
- kotieläintilat	68

¹¹ Puutarhakasvien ryhmä 1: koristekasvit, vihannekset, pääosa siemenmaustekasveista, mauste- ja lääkekasvit; ryhmä 2: marja-, hedelmä- ja taimitarhakasvit; eräät siemenmaustekasvit: kumina ja sinappi.

¹² Tukitaso A- ja B-tukialueilla enintään 450 €/ha ja C-tukialueella enintään 350 €/ha.

¹³ Tuki enintään kaksinkertaiselle ha-määrälle ey:tä kohti.

Ympäristötuen vuosittainen enimmäismäärä on neuvoston asetuksen (EY) N:o 1698/2005 mukaisesti 600 €/ha yksivuotisille kasveille, 900 €/ha monivuotisille kasveille ja 450 €/ha muulle maan käytölle.

Ympäristötuen toimenpiteisiin sitoutumisesta aiheutuvia transaktiokustannuksia aiheutuu mm. tukiehtoihin perehtymisestä ja niiden soveltamisesta tilan olosuhteisiin ja mahdollisesta neuvontapalvelujen käytöstä ja muun informaation etsimisestä.

Leader-toimintatavan mukaisissa erityistukisopimuksissa maksamisen perustana käytetään taulukon 5.3 enimmäistukitasoja ja kansallisessa lainsäädännössä määritellyjä normikustannuksia (komission asetus (EY) N:o 1974/2006, art. 53).

Tuki muodostuu maaseuturahaston rahoitusosuudesta ja kansallisesta rahoitusosuudesta. Julkisen rahoituksen alustava määrä on 2370,230 milj. euroa, josta 65,617 milj. euroa on neuvoston asetuksen (EY) N:o 1698/2005 69 artiklan 5a kohdassa tarkoitettua maaseuturahaston rahoitusosuutta ja sen kansallista rahoitusosuutta varten. Maaseuturahaston rahoitusosuus on 28 % tukikelpoisista julkisista menoista paitsi em. 69 artiklan 5a kohdan mukaisen tuen osalta 45 %. Kansallinen rahoitusosuus muodostuu valtion rahoituksesta.

Rajaus kansallisten ja muiden EU:n rahoitusvälineiden kanssa

Saman toimenpiteen toteuttamiseen ei voi saada päällekkäistä rahoitusta useasta eri rahoituslähteestä. Esimerkiksi kansallisesti luonnonsuojelulain nojalla jo korvatut toimenpiteet eivät voi sisältyä tiettyjen erityistukisopimusten nojalla tuettaviin toimenpiteisiin.

Siirtymäjärjestelyt

Koska tilan lannoitus suunnittelu keväällä 2007 on tehtävä tilanteessa, jossa uuden ohjelman käsittely on vielä kesken, lannoituksen suunnittelussa ja toteutuksessa ovat vuonna 2007 käytössä siirtymäjärjestelyt. Jos tilalla on ollut voimassa ympäristötukisitoumus vuonna 2006, kasvulohkojen lannoitus vuonna 2007 voidaan suunnitella ja toteuttaa vuonna 2006 voimassa olleiden ympäristötukisitoumuksen lannoitusehtojen mukaisesti. Uuden ohjelmakauden sitomusehtoja on noudatettava viimeistään kylvettäessä vuonna 2007 syysviljoja tai perustettaessa nurmia tai istutettaessa puutarhakasveja 1.8.2007 jälkeen.

Jos fosforilannoituksessa on käytetty ennen sitoumuksen antamista fosforintasausta ja lohkon tasausjakso on uutta ympäristötukijärjestelmän mukaista sitoumusta annettaessa kesken, on edelliseltä sitoumuskaudelta siirtyvät fosforilannoituksen ylitykset otettava lannoituksessa huomioon. Myös fosforilannoituksen alitukset voidaan viljelijän niin halutessa ottaa huomioon. Jos enintään neljän vuoden pituinen fosforintasaus on lohkokalla kesken uutta sitoumusta annettaessa, lohkokalla voidaan aloittaa uusi fosforintasaus vasta edellisen fosforintasauksen loputtua.

Maatalouden ympäristötukiin voi sisältyä Euroopan maatalouden ohjaus- ja tukirahaston (EMOTR) tukiosastosta ohjelmakaudella 2000 - 2006 tehdyistä sitoumuksista aiheutuvia menoja 16.10.2006 alkaen. Siirtymäjärjestelyt on kuvattu kohdassa 5.2.1.

Yhteys muihin kansallisiin ja EU:n rahoittamiin toimiin

Maatalouden ympäristötoimenpiteitä voidaan edistää myös muilla ohjelmaan sisältyvillä toimenpiteillä kuten esimerkiksi ammatillista koulutusta ja tiedotusta koskevilla toimilla, maatalouden investoinneilla, maaseutuperinnön säilyttämisen ja edistämisen toimilla sekä maaseutuverkoston toimilla (esim. neuvontamateriaalin ja oppaiden tuottaminen sekä koulutustilaisuudet). Lisäksi ympäristötoimia voidaan

edistää kansallisesti rahoitetuilla neuvontapalveluilla ja laatustrategiaan liittyvillä toimilla. Toimenpiteet ovat toisiaan täydentäviä.

LIFE+ rahoituksen luonto- ja biodiversiteetti -osiolla tuetaan yhteisön luonto- ja biodiversiteettipolitiikan ja -lainsäädännön toimeenpanoa, erityisesti lintudirektiivin ja luontodirektiivin sekä Natura 2000 -verkoston osalta. Nämä toimenpiteet tukevat ympäristötuelle rahoitettavia maatalousalueiden Natura 2000 -toimenpiteitä. Lisäksi kestävän metsätalouden rahoituslain nojalla rahoitetaan kansallisesti Natura 2000 -metsäalueiden toimenpiteitä.

Suomen kansallisen alue- ja rakennepoliittisen strategian pohjalta valmistelluissa Etelä-Suomen, Länsi-Suomen, Itä-Suomen ja Pohjois-Suomen toimenpideohjelmissa on maatalouden ympäristötuen toimenpiteitä tukevia toimenpiteitä. Ohjelmissa tuetaan toimia kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden rakennusten ja ympäristöjen säilyttämiseksi ja kunnostamiseksi sekä arvokkaiden maisemien hoitamiseksi. Itämeren vaikutusalueella tuetaan vesistöjen kunnostusta sekä yhteistyötä vesiensuojelussa ja hoidossa.

Euroopan kalatalousrahastosta (EKTR) voidaan rahoittaa vesiviljelyn tuotannollisten investointien lisäksi vesiviljelyyn liittyviä ympäristötoimenpiteitä.

EU:n yhteiset ja kansalliset indikaattorit

Indikaattori	Indikaattorin selite	Tavoite 2007-2013
Tuotosindikaattori	Tukea saaneiden maatilojen ja muiden maankäyttäjien lukumäärä	50 500
	Maatalouden ympäristötuen soveltamisalaan kuuluva kokonaisala	2,16 milj. ha/v
	Maatalouden ympäristötuen soveltamisalaan tässä toimenpiteessä kuuluva fyysinen ala	1,910 milj. ha/v
	Sitoumusten ja sopimusten kokonaismäärä	156 000 kpl/v
	Maatalouden ympäristötuen tukimäärät Manner-Suomessa	338,6 milj. e/v
Tulosindikaattorit	Pinta-ala, johon on menestyksekkäästi sovellettu maankäyttöä, jolla edistetään:	Kokonaispinta-ala pysyy samana kuin ohjelmakaudella 2000-2006
	a) luonnon monimuotoisuutta ja luonnonarvoltaan merkittävää maa/metsätaloutta	
	b) veden laatua	
	c) ilmastomuutoksen torjuntaa	
	d) maaperän laatua	
	e) viljelyn kannattamattomuuden ja maan viljelykätöstä poistamisen torjuntaa	
Vaikuttavuusindikaattorit	Luonnon monimuotoisuuden heikkenemisen vähentäminen	103
	Luonnonarvoiltaan merkittävien maa- ja metsätalousmaiden säilyttäminen	300 000 ha
	Veden laadun paraneminen	Typittase 46 kg/ha (muutos ohjelmakaudella 7 kg/ha)
	Ilmastomuutoksen torjunnan edistäminen	
	- maataloudessa	108 Ktoe
	- metsätaloudessa	7 895 Ktoe
	- peltobioenergian viljelyala	n. 200 000 ha
	Avoimen maatalousmaiseman säilyttäminen	2,2 milj. ha

Ympäristötuen perustoimenpiteitä koskevat yksityiskohdat

Viljelyn ympäristönsuojelun suunnittelu ja seuranta

Tavoitteet ja odotetut vaikutukset

Tavoitteena on muodostaa tilalle viljelytoimenpiteiden suunnittelua ja muistiinmerkitsemistä varten ympäristönhoidon suunnittelu- ja muistiinpanojärjestelmä, jonka avulla erilaiset ympäristönsuojelutoimenpiteet voidaan kohdentaa mahdollisimman tehokkaasti. Suunnittelu- ja muistiinpanojärjestelmän avulla viljelijän tiedot tilan ympäristön hoitoa koskevissa kysymyksissä kasvavat ja hän osaa paremmin tunnistaa keinot parantaa tilan ympäristönhoitoa. Viljelijä voi tilansa viljelytoimien suunnittelussa ja toteuttamisessa ottaa huomioon nykyistä paremmin tila- ja lohkokohtaiset ympäristönhoitoon liittyvät tarpeet. Toimenpide mahdollistaa sekä vuosittaisen että useamman vuoden aikajänteellä tapahtuvan ympäristönhoitotoimenpiteiden ja ravinteiden käytön seurannan.

Edellytetyt toimenpiteet

Tuen saadakseen viljelijän on laadittava vuosittain ennen jokaisen kasvukauden alkua viljelysuunnitelma. Kirjallisessa viljelysuunnitelmassa esitetään peruslohkon eri kasvulohkoilla viljeltäviksi suunnitellut kasvilajit ja suunniteltu lannoitus. Viljelysuunnitelma on aiesuunnitelma ja sen sisältö tarkentuu kylvöjen yhteydessä.

Tilalla on tehtävä viljelysuunnittelua ja seuranta varten viljavuustutkimukset viljelyssä olevista pelloista. Viljelemättömistä pelloista ja kesantopelloista sekä viljelijän hallintaan tulevista pelloista on otettava näytteet sen kasvukauden aikana, jona viljely aloitetaan. Uusi viljavuustutkimus on otettava, kun edellisestä näytteenotosta on kulunut viisi vuotta. Aiemmin ympäristötukeen sitoutuneella tilalla viljavuustutkimusten on oltava ehtojen mukaiset sen jälkeen, kun edellisestä näytteenotosta on kulunut viisi vuotta. Tilloilla, jotka antavat ensimmäisen ympäristötukisitoumuksen vuonna 2007, ehdot täyttävä viljavuustutkimus on tehtävä vuoden 2007 loppuun mennessä.

Näytteitä on otettava vähintään yksi näyte peruslohkoa kohti, jos lohko on yli 0,5 hehtaarin suuruinen. Jos lohko on suurempi kuin viisi hehtaaria, on otettava yksi näyte jokaista alkavaa viittä hehtaaria kohti. Lohkoista, jotka ovat alle 0,5 hehtaarin suuruisia, on otettava yksi näyte jokaista alkavaa kahta peltihehtaaria kohti. Niin sanotussa linjanäytteenotossa, jossa näytteet otetaan joka kolmas vuosi, näytteenoton tiheydeksi riittää yksi näyte jokaista alkavaa kymmentä hehtaaria kohti.

Viljelijän on merkittävä lohkokohtaisiin muistiinpanoihin lohkon perustiedot ja tiedot vuosittaisista viljelytoimenpiteistä. Lohkon perustiedot sisältävät suhteellisen pysyviä tietoja lohkon sijainnista ja olosuhteista sekä muun muassa kalkituksesta, pientareista, suojakaistoista ja toteutetuista erityistukitoimenpiteistä. Eri lähteistä koottavat tiedot voidaan säilyttää ja tallentaa erikseen omina asiakirjoina ja/tai karttoina. Vuosittaiset viljelytoimenpiteet, joihin kuuluu muun muassa lohkon muokkaus, kylvö, lannoitus, kasvinsuojelu ja sadonkorjuu sekä satotaso tarpeellisine perusteluineen, päivämäärät, tekotapa ja määrä, merkitään muistiin. Taimitarhaviiljelyssä lohkokohtaiset muistiinpanot voidaan tehdä kasviryhmittäin erillisten ohjeiden mukaan.

Viljelysuunnitelma, viljavuustutkimuksien tulokset ja lohkokohtaisiin muistiinpanoihin liittyvät asiakirjat on säilytettävä tilalla.

Luonnonhoitopellot

Tavoitteet ja odotetut vaikutukset

Luonnonhoitopelloja ovat monivuotiset nurmipellot ja monimuotoisuuspellot, joita voidaan perustaa tilatuen hoidetuille viljelemättömille pelloille.

Monivuotisten nurmipeltojen vesiensuojelullisena tavoitteena on suojata pitkäaikaisesti pellon pintaa sade-, sulamis- ja valumavesien eroosiota aiheuttavalta vaikutukselta, parantaa peltomaan rakennetta ja koostumusta, vähentää kasvinsuojeluaineiden käyttötarvetta sekä lisätä maaperän eloperäisen aineksen määrää. Niillä on myös luonnon monimuotoisuutta edistävää vaikutusta.

Monimuotoisuuspellot voivat olla kylvetty niittysiemenseoksilla, maisemakasviseoksilla tai riistakasviseoksilla. Niiden tavoitteena on lisätä luonnon monimuotoisuutta edistämällä luonnonvaraisten lajien elinolosuhteita ja tarjoamalla luonnonvaraisille eläimille ravintoa sekä lisääntymis- ja suojapaikkoja peltoympäristössä. Monimuotoisuuspellot toimivat myös maatalousmaiseman monipuolistajina.

Luonnonhoitopeltojen avulla vähennetään pelloilta tulevaa ravinnekuormitus- ja eroosioriskiä sekä maan orgaanisten hiilivarantojen kulumista ja edistetään hiilen sitoutumista maaperään sekä lisätään luonnon monimuotoisuutta ja maaseutumaiseman monipuolisuutta.

Rajaukset

Luonnonhoitopeltojen tuki maksetaan vain sellaiselle hoidetulle viljelemättömälle pellolle, jolle maksetaan tilatukea ja jota hoidetaan täydentävien ehtojen sekä ”Edellytetyt toimenpiteet” -kohdassa todettujen ehtojen mukaisesti. Luonnonhoitopeltojen tukea voidaan maksaa enintään 15 %:lle tilan ympäristötukikelpoisen peltoalan kokonaismäärästä. Vuonna 2009 tai sen jälkeen tehtävissä sitoumuksissa luonnonhoitopeltojen tuki voidaan maksaa vain, jos viljelijän ympäristötukikelpoisesta peltoalasta vuosittain vähintään 0,5 ha ja kuitenkin vähintään 5 % on luonnonhoitopeltona.

Luonnonhoitopeltojen tukea ei makseta tavanomaisessa nurmi-, heinä- tai energiakasvien viljelyssä olevalle pellolle tai pysyvälle laitumelle. Sitä ei myöskään makseta muille erityistukisopimusaloille kuin luonnonmukaisen tuotannon ja luonnonmukaisen kotieläintuotannon sopimusaloille.

Luonnonhoitopelloilla on noudatettava ympäristötuen perustoimenpiteiden ehtoja ja niille maksetaan perustoimenpiteiden tuki pellon hoitotavasta riippuen. Lisätoimenpiteiden tukea ei makseta.

Täydentävien ehtojen mukaan hoidettu viljelemätön pelto on pidettävä nurmipeitteisenä ja kasvusto on tarvittaessa uusittava. Talviaikaista nurmipeitteisyyttä ei edellytetä. Nurmipeitteisyysvaatimuksesta voidaan kasvukaudellakin poiketa erityisestä syystä, esimerkiksi vaikeasti hävitettäviä rikkakasveja torjuttaessa tai lyhytaikaisia kunnostustoimenpiteitä (salaojitus, kalkitus, ojien kaivuu) tehtäessä. Nurmikasvien siemenseoksessa voi olla mukana myös niittykasvien siementä. Hoidetulla viljelemättömällä pellolla on myös sallittua kasvattaa maisema- tai riistakasviseoksia. Hoidettu viljelemätön pelto on niitettävä kerran kasvukaudessa elokuun loppuun mennessä. Tästä poiketen luonnonhoitopelto edellytetään niitettävän joka kolmas vuosi. Niiton ajankohdassa on otettava huomioon rikkakasvien torjunnan onnistumisen lisäksi luonnonvarasten lintujen ja nisäkkäiden suojelu. Niittovelvoite ei koske alaa, jolla kasvatetaan riista- tai maisemakasveja.

Edellytetyt toimenpiteet

Luonnonhoitopeltojen monivuotiset nurmipellot on perustettava viimeistään 30.6. monivuotisten nurmi- tai heinäkasvien siemenillä kylvään. Siemenseoksessa saa olla enintään 20 % typensitojakasvien siementä. Monivuotiset nurmipellot voidaan perustaa myös jo edellisenä vuonna suojaviljan tai muun suojakasvin kanssa tai sänkeen kylvämällä tai ne voivat olla aiemmin perustettuja monivuotisia nurmia. Nurmet on säilytettävä samalla loholla vähintään kaksi kasvukautta. Kasvuston niittäminen ei ole pakollista, mutta

pensaiden ja puiden kasvu alueelle on estettävä, minkä vuoksi alue on niitettävä vähintään joka kolmas vuosi. Jos kasvusto niitetään, niiton ajankohdassa ja toteutuksessa on otettava huomioon luonnonvaraisten lajien elinolot, minkä vuoksi niitto on toteutettava siten, ettei vaaranneta lintujen pesintöjä ja nisäkkäiden poikasia. Niittoa ei saa tehdä kiertämällä lohkoa reunoilta keskelle päin. Niittojätteen saa korjata pois ja hyödyntää taloudellisesti. Laidunnus on sallittua, jos pellon pinta säilyy heinä- ja nurmipeitteisenä ympäri vuoden.

Monimuotoisuuspellot on perustettava erikseen määriteltävien niittykasvien, riistakasvien tai maisemakasvien siemenseoksilla viimeistään 30.6. Sänkeen kylvö ja kotimaisten siementen käyttö on suositeltavaa. Maisema- ja riistakasveja voidaan viljellä samalla loholla yksi tai useampi kasvukausi ja ne on säilytettävä loholla vähintään kylvöä seuraavaan kevääseen. Niittykasvit on säilytettävä loholla vähintään kaksi kasvukautta. Monimuotoisuuspeltojen kasvuston niittäminen ei ole pakollista, mutta pensaiden ja puiden kasvu alueelle on estettävä. Jos kasvusto niitetään, niiton ajankohdassa ja toteutuksessa on otettava huomioon luonnonvaraisten lajien elinolosuhteet, minkä vuoksi niittoa ei saa aloittaa ennen 1.8. Luonnon monimuotoisuuden huomioon ottamiseksi niitto on toteutettava siten, ettei vaaranneta lintujen pesintöjä ja nisäkkäiden poikasia. Niittoa ei saa tehdä kiertämällä lohkoa reunoilta keskelle päin. Niittojätteen saa korjata pois ja hyödyntää taloudellisesti. Riistakasveilla kylvettyjen peltojen kasvusto on käytettävä riistan ruokintaan.

Monivuotiset nurmipellot ja niittykasvien siemenseoksilla kylvetyt pellot saa päättää toisen vuoden jälkeen 31.8. alkaen tai syyskylvöisten kasvien kylvöön 15.7. alkaen. Koska kasvinsuojeluaineiden käyttö luonnonhoitopelloilla on kiellettyä, kasvuston päättäminen syksyllä on tehtävä mekaanisesti, kyntämällä tai muokkaamalla. Jos syksyllä ei kylvetä uutta kasvustoa, muokkaus on tehtävä mahdollisimman myöhään syksyllä. Suositeltavaa on kuitenkin päättää kasvusto vasta seuraavana keväänä.

Luonnonhoitopelloja ei saa käsitellä kasvinsuojeluaineilla. Niitä ei saa myöskään muokata muutoin kuin kasvuston perustamisen ja päättämisen yhteydessä. Peltojen vähäinen lannoitus peittävän kasvuston aikaansaamiseksi on mahdollista kasvuston perustamisen yhteydessä "Peltokasvien lannoitus" -kohdan mukaisesti.

Riistasiemenseoksella perustettuja monimuotoisuuspeltoja ei saa perustaa vilkasliikenteisten teiden läheisyyteen.

Sitoumuksen kesto aika on viisi vuotta, mutta luonnonhoitopeltojen tilakohtainen määrä voi vaihdella vuosittain.

Peltokasvien lannoitus

Tavoitteet ja odotetut vaikutukset

Tavoitteena on tarkentaa viljeltävän kasvin, satotason ja lohkon ominaisuuksien perusteella lannoitteiden käyttöä, vähentää korkeita lannoitusmääriä tai jatkaa ennustettua ympäristön kannalta kestävästä lannoitteiden käytöstä. Typpilannoituksen tavoitteena on viljelykasvien satotason mukaisen typen tarpeen ja maaperästä vapautuvan liukoisen typen tilan huomioon ottava lannoitus. Typpilannoitteiden käytön tarkentaminen vähentää ilmakehään pääsevien dityppioksidien päästöjä. Fosforilannoituksen käytön tarkentamisen tavoitteena on erityisesti maan korkeiden fosforipitoisuuksien alentaminen. Rajoitukset johtavat typen käyttömäärien alenemiseen ja fosforilannoituksessa lannoitusmäärän kytkemiseen ajan tasalla olevan viljavuustutkimuksen kautta peltolohkon fosforitilaan. Lannoitusmäärillä tavoitellaan lohkon tuottokyvyn mukaista satotasoa. Karjanlannan käyttö tarkentuu. Toimenpide vähentää lannoittamisesta pinta- ja pohjavesiin sekä ilmaan aiheutuvaa ravinnekuormitusta.

Toimenpiteen mukaisten alhaisten fosforilannoitusmäärien käyttö edellyttää peltomaan pH-tason säilymistä viljelykasvien kannalta suotuisana.

Rajaukset

Toimenpiteen ehdot koskevat koko maassa tavanomaisia peltoviljelykasveja, luonnonhoitopeltoja ja muita viljelemättömiä peltolohkoja. Ehdot eivät koske pysyviä kasveja eivätkä yksi- tai monivuotisia puutarhakasveja, joilla on omat erilliset vaatimuksensa. Sallitut enimmäislannoitusmäärät alittavat täydentävien ehtojen lakisääteisten hoitovaatimusten (ns. nitraattiasetus 931/2000) mukaiset enimmäislannoitusmäärät sekä lannoitteiden käytön vähimmäisvaatimukset. Lannan typpianalyysi on tehtävä viiden vuoden välein. Viljelijän on pidettävä kirjaa peltojen lannoitukseen käytetyistä typpilannoitemääristä ja satotasosta (ns. nitraattiasetus 931/2000).

Edellytetyt toimenpiteet

Lannoituksen perustana on "Viljelyn ympäristönsuojelun suunnittelu ja -seuranta" -kohdan mukaisesti riittävän usein tehty viljavuustutkimus ja vuosittainen viljelysuunnitelma. Käytettyihin ravinnemääriin lasketaan mukaan sekä väkilannoitteiden että karjanlannan ja vastaavien orgaanisten lannoitteiden sisältämät ravinteet. Toteutuneesta lannoituksesta ja satotasosta tehdään muistiinpanot "Viljelyn ympäristönsuojelun suunnittelu ja seuranta" -perustoimenpiteen mukaisesti.

Avokesannon ja sänkikesannon sekä yksivuotisen viherkesannon lannoitus on kielletty. Jos velvoitekesannolle perustetaan 15.7. alkaen sallittu kasvusto (esim. syysvilja) tai sillä viljellään tilatukijärjestelmässä sallittua kasvia, josta sato korjataan, lohkoa voidaan lannoittaa taulukkojen 5.4, 5.5, 5.6 ja 5.7 mukaisesti.

Tuen saamiseksi maatilalla voidaan käyttää tyypeä enintään taulukoissa 5.4, 5.5 ja 5.6 esitetyt määrät.

Taulukko 5.4. Viljan, öljykasvien ja palkokasvien typpilannoituksen enimmäismäärät (kg/ha/v).

Kasvi (saavutettu satotaso kg)	ETELÄ- JA KESKI-SUOMI			POHJOIS-SUOMI		
	Savi- ja hiesumaat	Karkeat kivennäis- maat	Eloperäi- set maat	Savi- ja hiesumaat	Karkeat kiven- näismaat	Eloperäi- set maat
VILJAT						
Ohra ja kaura (4 000)	100	90	60	90	80	60
Kevätvehnä (4 000)	120	110	70	100	90	70
Ohra/kaura/vehnä seosvilja (4 000)	100	90	60	90	80	60
Syysruis syksyllä	30	30	20	30	30	20
Syysruis keväällä (3 000)	100	90	40	60	60	40
Kevätruus (3 000)	90	80	50			
Syysvehnä, ruusvehnä ja spelttivehnä syksyllä	30	30	20	30	30	20
Syysvehnä, ruusvehnä ja spelttivehnä keväällä (4 000)	120	110	50	100	90	50
Muut viljat ja niiden seokset (4 000)	90	80	50	80	70	50
ÖLJY- JA TEOLLISUUSKASVIT						
Syysrypsi ja syysrapsi syksyllä	30	30	20	30	30	20
Kevätrypsi, kevätropsi, syysrypsi, syysrapsi ja ruistankio keväällä (1 750)	110	100	60	100	90	60
Pellavat, maissi, öljyhamppu, auringonkukka	90	80	50	70	70	50
PALKOKASVIT						
Herne, härkäpapu, rehulupiinit	45	45	30	45	45	30

Viljoilla on lohkolta saadusta satotasosta riippumatta mahdollista käyttää aina taulukossa 5.4 esitettyä 4000 kg:n satotasoa vastaavaa typpilannoitusmäärää hehtaarille (rukiilla kuitenkin 3000 kg:n satotasoa vastaavaa määrää), syysrypsillä ja -rapsilla, kevätrypsillä ja -rapsilla sekä kitupellavalla 1750 kg:n satotasoa ja perunalla 35000 kg:n satotasoa vastaavaa typpilannoitusmäärää hehtaarille. Jos viljelijä haluaa käyttää tätä korkeampaa typpilannoitusta, lannoitusmäärän perusteena olevan satotason on oltava sellainen, että se on saatu lohkolta jonain viidestä aiemmasta satovuodesta. Lohkokohtainen satotaso määritetään jakamalla koko tilalta saatu kyseisen viljelykasvin sato niille lohkoille, joilla kyseistä kasvia on viljelty, tai osoittamalla muulla tavalla, että ko. satomäärä on saatu kyseiseltä lohkolta. Satotaso ja sen perusteet on merkittävä lohkokohtaisiin muistiinpanoihin. Saavutetun 4000 kg:a (rukiilla 3000 kg:a, öljykasveilla 1750 kg:a) korkeamman satotason perusteella on mahdollista käyttää viljojen ja öljykasvien viljelyssä taulukon 5.5 mukaista lisätyppimäärää.

Taulukko 5.5 Saavutettuun satotasoon liittyvä satotasokorjaus (kg/ha/v). Syyskylvöisillä kasveilla lisätyppiä ei saa antaa kylvövuoden syksyllä.

Kasvi	Saavutettu satotaso	Lisätyppi kg/ha/v
Ohra, kaura, kevätvehnä,	4 500 kg	+ 10
syysvehnä, ruisvehnä,	5 000 kg	+ 20
spelttivehnä, muut viljat ja niiden seokset	5 500 kg	+ 30
Syysruis, kevätruus	3 500 kg	+ 10
	4 000 kg	+ 20
	4 500 kg	+ 30
Kevätrypsi, kevätrapsi,	2 000 kg	+ 10
syysrypsi, syysrapsi ja	2 250 kg	+ 20
ruistankio	2 500 kg	+ 30

Taulukko 5.6 Nurmien ja muiden kasvien tyypilannoituksen enimmäismäärät (kg/ha/v)

Kasvi	Levitysaika	ETELÄ- JA KESKI-SUOMI			POHJOIS-SUOMI		
		Savi- ja hiesumaat	Karkeat kivennäismaat	Eloperäiset maat	Savi- ja hiesumaat	Karkeat kivennäismaat	Eloperäiset maat
NURMET							
Monivuotiset nurmet, yksivuotinen raiheinä, vihantavilja ja raiheinä tai muu nurmikasvi	Korjattaessa kaksi satoa	200	200	160	200	200	160
	Korjattaessa kolme tai useampia satoja	240	230	190	230	230	190
Laidun: Moni- tai yksivuotiset laidunnurmet		200	200	170	170	170	150
Vihantavilja, kokovilja	Kevätlevitys	120	100	90	100	90	80
Kokovilja: syys- ja ruisvehnä	Syksyllä	30	30	20			
	Keväällä	140	130	70			
Muut nurmikasvustot		120	100	90	100	90	80
NURMEN PERUSTAMINEN							
Perustaminen keväällä							
Perustaminen suojakasvin kanssa	Korkeintaan kasvilaji-kohtaisen taulukon tyypimäärä suojakasville						
Perustaminen ilman suojakasvia	Kevätlevitys	80	80	70	80	80	70
	2. levitys	30	30	30	30	30	30
Perustaminen kesällä	Perustamisvaiheessa	60	60	50	60	60	40
Perustaminen syksyllä	Syyslevitys 10.9. mennessä	30	30	30	30	30	30
Luonnonhoitopellon perustaminen, viherlannoitusnurmen ja hoidetun viljelemättömän pellon nurmen perustaminen ilman suojakasvia		50	50	40	50	50	40
SIEMENNURMET	Kevätlevitys	110	110	60	90	80	40
ENERGIAKÄYTTÖ							
Ruokohelpi energiakäyttöön							
Perustamisvuonna	Kevätlevitys	60	60	40	60	50	40
Satovuosina		90	80	60	80	80	60
MUKULA- JA JUURIKASKASVIT							
Sokerijuurikas	Kevätlevitys	140	140	120			
Peruna							
Tärkkelysperuna, satotaso 35 tn/ha	Kevätlevitys	105	105	70	105	105	70
Tärkkelysperuna, satotaso 40 tn/ha	Kevätlevitys	120	120	80	120	120	80
Varhaisperuna	Kevätlevitys	60	60	60	60	60	60
Varhaisperuna + kerääjäkasvi	Kevätlevitys	80	80	80	80	80	80
Muu peruna, satotaso 35 tn/ha	Kevätlevitys	85	85	60	85	85	60
Muu peruna, satotaso 40 tn/ha		100	100	70	100	100	70
MUUT PELTOKASVIT		110	100	60	100	90	60

Pohjois-Suomen ja Keski-Suomen raja määritellään siten, että viljelyvyöhyke 4:n edullisimmat osat kuuluvat Etelä- ja Keski-Suomeen. Itäisessä Suomessa rajana pidetään 3- ja 4-vyöhykkeiden rajaa.

Tuen saamiseksi maatilalla voidaan käyttää fosforia enintään taulukossa 5.7 esitetyt määrät.

Taulukko 5.7 Fosforilannoituksen enimmäismäärät (kg/ha/v) viljavuusluokan perusteella.

Kasvi	Viljavuusluokka						
	Huono	Huonon- lainen	Välttävä	Tyydyttävä	Hyvä	Korkea	Arveluttavan korkea
Ruis, vehnä, öljykasvit, palkokasvit	32	24	20	12	8	-	-
Ohra	34	26	22	14	10	-	-
Kaura, nurmikasvien siemenviljely	28	20	16	8	4	-	-
Ohra/kaura/vehnä seosvilja	31	23	19	11	7	-	-
Kokoviljasäilörehu	40	32	24	16	12	-	-
Nurmen perustaminen suojakasviin	52	44	36	28	20	-	-
Nurmen perustaminen kevällä ilman suojakasvia, kesällä tai syksyllä	36	32	28	24	15		
Nurmi kevällä ennen kesäperustamista	16	12	8	4	-	-	-
Yksivuotiset rehunurmet	40	32	24	16	12	-	-
Monivuotinen nurmi							
- laidun	32	24	16	8	-	-	-
- muut rehunurmet	40	32	24	16	8	-	-
Peruna	70	70	70	55	35	20	-
Sokerijuurikas	63	63	60	43	26	14	-
Kuitupellava	32	24	20	12	8	-	-
Ruokohelpi, perustamisvuonna	50	40	30	20	10	-	-
Ruokohelpi, satovuonna	30	20	15	10	5	-	-
Luonnonhoitopellon perustaminen sekä viherlannoitusnurmen ja hoidetun viljelemättömän pellon nurmen perustaminen ilman suojakasvia	28	20	16	8	4	-	-
Muut kasvit	30	20	15	10	5	-	-

Taulukon 5.7 perusteena on viljoilla satotaso 4000 kg/ha/v (rukiilla 3000 kg/ha/v) ja öljykasveilla satotaso 1750 kg/ha/v. Jos saavutettu satotaso on 25 % suurempi, taulukon määriin voi lisätä 3 kg/ha/v. Jos saavutettu satotaso on 50 % suurempi, taulukon määriin voi lisätä 6 kg/ha/v. Satotaso määritellään samoin perustein kuin typpilannoituksen kohdalla.

Jos lohkon fosforilannoitteena käytetään pelkästään kotieläinten tuottamaa lantaa, sitä on sallittua käyttää taulukon 5.7 luvuista poiketen vuosittain 15 kg fosforia vastaava määrä hehtaarille kaikissa viljavuusluokissa paitsi viljavuusluokassa arveluttavan korkea. Jos monivuotisilla nurmikasveilla käytetään fosforilannoitteena pelkästään kotieläinten tuottamaa lantaa, sitä on sallittua käyttää vuosittain 30 kg fosforia vastaava määrä hehtaarille viljavuusluokissa huono, huononlainen, välttävä ja tyydyttävä sekä 20 kg hehtaarille viljavuusluokissa hyvä ja korkea. Jos fosforilannoitteena käytetään perunan solunestettä, sitä saa taulukon

5.7 määrästä poiketen käyttää 15 kg fosforia hehtaarille vastaavan määrän vuodessa hyvässä ja sitä heikommassa viljavuusluokissa. Poikkeuksia ei saa käyttää 25 metriä lähempänä vesialueen rantaa.

Kotieläinten tuottaman lannan ravinteet lasketaan lannoitusmääriin joko taulukkoarvojen tai lanta-analyysin tulosten perusteella. Huomioon otetaan liukoinen tyyppi kokonaan lukuun ottamatta syksyllä tapahtuvaa lannan levitystä, jolloin huomioon otetaan 75 % lannan sisältämästä liukoisesta tyypestä. Kokonaisfosforista otetaan huomioon 85 %. Turkiseläinten lannan fosforista ja jätevesilietteen fosforista lasketaan mukaan 40 %. Lannan ja muiden orgaanisten lannoitteiden käytöstä annetaan lisäksi erillisiä ohjeita.

Fosforilannoituksessa voidaan käyttää enintään viiden vuoden fosforin tasausta. Tasaus mahdollistaa fosforin varastolannoituksen nurmien perustamisen yhteydessä ja vähentää nurmien pintalannoitusta. Fosforintasauksen laskeminen on aloitettava silloin, kun peruslohkolle levitetty fosforimäärä ylittää ensimmäisen kerran sallitun vuosittaisen määrän. Tasauksen voi aloittaa myös fosforimäärän alittaessa sallitun vuosittaisen määrän.

Puutarhakasvien lannoitus

Tavoitteet ja odotetut vaikutukset

Tavoitteena on tarkentaa puutarhakasveille annettavaa lannoitusta viljelykasvin tarpeiden ja sadon määrän sekä käyttötarkoituksen mukaan sekä edistää näin ympäristön kannalta kestävää lannoitteiden käyttöä. Toimenpiteellä vähennetään lannoittamisesta pinta- ja pohjavesiin sekä ilmaan aiheutuvaa ravinnekuormitusta.

Rajaukset

Toimenpidettä on toteutettava 1- ja 2-ryhmän puutarhakasveilla sekä siemenmaustealoilla koko maassa. Sallitut enimmäislannoitusmäärät alittavat täydentävien ehtojen lakisääteisten hoitovaatimusten (ns. nitraattiasetus 931/2000) mukaiset enimmäislannoitusmäärät sekä lannoitteiden käytön vähimmäisvaatimukset.

Edellytetyt toimenpiteet

Lannoituksen perustana on riittävän usein tehty viljavuustutkimus ja vuosittainen viljelysuunnitelma. Viljavuustutkimus on tehtävä vähintään kolmen vuoden välein paitsi monivuotisilla kasveilla, joille ei saa perustamisvaiheen lannoitusta suunniteltaessa käyttää yli kahta vuotta vanhemman viljavuustutkimuksen tuloksia. Näytteitä on otettava vähintään yksi näyte peruslohkoa kohti, jos lohko on yli 0,5 hehtaarin suuruinen. Jos lohko on suurempi kuin viisi hehtaaria, on otettava yksi näyte jokaista alkavaa viittä hehtaaria kohti. Lohkoista, jotka ovat alle 0,5 hehtaarin suuruisia, on otettava yksi näyte jokaista alkavaa kahta pellohehtaaria kohti. Niin sanotussa linjanäytteenotossa, jossa näytteet otetaan joka kolmas vuosi, näytteenoton tiheydeksi riittää yksi näyte jokaista alkavaa kymmentä hehtaaria kohti.

Ravinnemääriin lasketaan mukaan sekä väkilannoitteiden että karjanlannan ja vastaavien orgaanisten lannoitteiden sisältämät ravinteet erillisten ohjeiden mukaisesti. Orgaanisia lannoitteita käytettäessä laskennassa otetaan huomioon se, että kasvin käytössä on riittävä määrä liukoisia ravinteita kasvukauden eri vaiheissa. Lannoituksesta tehdään muistiinpanot "Viljelyn ympäristönsuojelun suunnittelu ja seuranta" -perustoimenpiteen mukaisesti.

Puutarhakasveilla noudatettavat enimmäisravinnemäärät on esitetty taulukoissa 5.8, 5.9 ja 5.10.

Taulukko 5.8 Taimitarhakasvien, marjojen, hedelmäkasvien ja avomaanvihannesten typpilannoituksen enimmäismäärät (kg/ha/v) maalajin ja multavuuden perusteella.

	Savi- ja hiesumaat				Hiekka-, hieta- ja moreenimaat				
	Vähä- multainen	Multava	Runsas- multainen	Erittäin runsas- multainen	Vähä- multainen	Multava	Runsas- multainen	Erittäin Runsas- multainen	Multa- ja turvemaat
TAIMITARHAKASVIT									
Perustamisvaihe	140	140	120	120	140	140	120	120	100
Vuotuislannoitus	120	120	100	100	120	120	100	100	90
MANSIKKA ¹⁴, VADELMA, MUSTAHERUKKA									
Perustamisvaihe	50	50	30	30	35	35	20	20	15
Vuotuislannoitus	70	70	60	50	60	55	45	40	30
MUUT MARJAT									
Perustamisvaihe	60	50	40	30	50	40	30	20	20
Vuotuislannoitus	90	85	80	70	80	75	65	50	40
HEDELMÄT ¹⁵									
Perustamisvaihe	65	60	45	30	50	40	30	20	20
Vuotuislannoitus	125	100	75	60	100	80	70	60	50
KERÄ-, RUUSU- JA KUKKAKAALI, LANTTU, PURJO, AVOMAANKURKKU			240				230		230
MUUT SIPULIKASVIT			120				110		100
MUUT KAALIT			175				160		130
PORKKANA JA MUUT JUUREKSET			180				170		160
PALKOKASVIT			55				50		40
KERÄ- JA LEHTISALAATTI			130				120		100
MUUT VIHANNEKSET JA YRTIT			160				140		125
SIEMENMAUSTEET JA MUUT KASVIT			90				80		50

Taulukko 5.9 Tihkukastellun mansikan typpilannoituksen enimmäismäärät (kg/ha/v) satotason ja maalajin multavuuden perusteella.

Multavuus	Mansikan satotaso (tn/ha)			
	5	10	20	30
Vähämultainen maa	50	60	80	100
Runsasmultainen maa	45	55	75	95
Erittäin runsasmultainen maa ja turvemaat	40	50	75	95

¹⁴ Jos mansikkakasvusto perustetaan ns. satotaimista, voidaan perustamisvaiheen typpilannoitusta lisätä 50 %.

¹⁵ Jos omenatarhassa on nurmike, voidaan perustamisvaiheen typpimäärää lisätä 20-50 kg/ha.

Taulukko 5.10 Taimitarhakasvien, marjojen, hedelmäkasvien ja avomaanvihannesten fosforilannoituksen enimmäismäärät (kg/ha/v) viljavuusluokan perusteella.

	Viljavuusluokka						
	Huono	Huonon- lainen	Välttävä	Tyydyttävä	Hyvä	Korkea	Arveluttavan korkea
TAIMITARHAKASVIT ¹⁶	90	80	70	60	40	20	-
MANSIKKA, VADELMA, MUSTAHERUKKA							
Perustamisvaihe	70	60	50	40	25	10	-
Vuotuislannoitus	40	35	30	25	20	10	-
MUUT MARJAT							
Perustamisvaihe	80	70	60	50	30	15	-
Vuotuislannoitus	50	40	35	30	25	15	-
HEDELMÄT							
Perustamisvaihe	90	80	70	60	40	25	-
Vuotuislannoitus	45	40	35	30	20	10	-
KAALIT, SIPULIT	110	110	80	60	50	30	10
JUUREKSET	100	100	75	55	35	30	10
VARASTOPORKKANA	100	100	75	55	40	30	20
PALKOKASVIT	50	50	35	25	20	15	10
MUUT VIHANNEKSET	100	100	60	50	40	30	10
YRTIT JA SIEMENMAUSTEET	32	24	20	12	8	-	-
MUUT KASVIT	32	24	20	12	8	-	-

Pientareet ja suojakaistat

Tavoitteet ja odotetut vaikutukset

Tavoitteena on estää ja vähentää pelloilta ojiin, puroihin, vesistöihin tai kaivoihin tapahtuvaa ravinteiden tai muiden haitallisten aineiden kulkeutumista ja eroosiota, lisätä luonnon monimuotoisuutta maatalousympäristössä sekä edistää riista- ja kalataloutta. Lisäksi toimenpiteellä vähennetään kaivovesien ja muun pohjaveden pilaantumisvaaraa.

Rajaukset

Täydentävien ehtojen mukaan vesistöjen ja valtaojien varsilla oleville peltolohkoille on jätettävä vähintään 0,6 metrin levyinen muokkaamaton piennar, jolle ei levitetä lannoitteita eikä kasvinsuojeluaineita. Ympäristötuella korvataan huomattavasti leveämpien pientareiden ja suojakaistojen nurmikasvillisuuden perustamiskustannukset sekä säännölliset hoitokustannukset.

Edellytetyt toimenpiteet

Valtaojien varsilla sijaiseville peltolohkoille on jätettävä vähintään yhden metrin levyinen monivuotisen nurmikasvillisuuden peittämä piennar valtaojan varteen. Piennar kuuluu siihen kasvulohkoon, jolla se sijaitsee. Piennar saa olla yhtä metriä leveämpikin, ei kuitenkaan keskimäärin yli kolme metriä, jos se vesiensuojelullisesti tai käytössä olevien hoitotoimien vuoksi on tarpeen. Piennarta ei tarvitse niittää. Se on kuitenkin aina niitettävä, jos se uhkaa vesakoitua. Niitolla voidaan myös torjua rikkakasvien leviämistä. Jos pientareen kasvillisuus niitetään, niittojätteen saa hyödyntää taloudellisesti. Hukkakauran torjunta ja rikkakasvien pesäketorjunta rikkakasvihävitteillä tai mekaanisesti sekä pientareen nurmikasvillisuuden uusiminen on sallittua erikseen määrätyn ehdon vain vaikeissa rikkakasvitapauksissa. Tällöin

¹⁶ Fosforilannoituksen ylärajat astiataimille: Peruslannos 165 g/m³, pitkävaikutteinen lannos ja täydennyslannos 250 g/m³.

kasvinsuojeluaineen käyttö ja uuden nurmikasvillisuuden kylvö on tehtävä saman kasvukauden aikana. Kasvinsuojeluaineiden käytöstä pientareella on ilmoitettava etukäteen kirjallisesti kunnan maaseutuelinkeinoviranomaiselle. Piennarta ei muutoin saa käsitellä kasvinsuojeluaineilla eikä sille saa levittää lannoitteita. Pientareen perustamisessa ja hoidossa on mahdollisuuksien mukaan suosittava luonnonvaraisille eläimille, kasveille ja muille eliöille suotuisia toimenpiteitä. Esimerkiksi niiton ajankohdassa ja toteutuksessa on otettava huomioon luonnonvaraisten lintujen ja nisäkkäiden elinot, minkä vuoksi niittoa ei tule aloittaa ennen 1.8, ellei kyse ole rikkakasvien, kasvitautien tai tuholaisten torjunnasta, niiden leviämisen estämisestä tai vastaavasta syystä.

Valtaojaa suurempien vesiuomien varsilla oleville peltolohkoille sekä lampien, järvien ja talousvesikaivojen ympärillä ja meren rannalla sijaitseville peltolohkoille on perustettava vesiuoman varrelle vähintään keskimäärin kolme metriä leveä monivuotisen nurmi-, heinä- ja niittykasvillisuuden peittämä suojakaista. Suojakaista saa olla leveämpikin, ei kuitenkaan keskimäärin yli 10 metriä leveä, jos se vesiensuojelullisesti tai käytössä olevien hoitotoimien vuoksi on tarpeen. Jos suojakaista on yli kolme metriä leveä ja keskimäärin enintään 10 metriä leveä, siitä on muodostettava oma kasvulohkonsa. Suojakaista on suositeltavaa niittää kerran kasvukauden aikana. Suojakaista on kuitenkin aina niitettävä, jos se uhkaa vesakoitua. Niittojäte on suositeltavaa poistaa kaistalta ja sen saa hyödyntää taloudellisesti. Hukkakauran torjunta ja rikkakasvien pesäketorjunta rikkakasvihävitteillä tai mekaanisesti sekä nurmikasvillisuuden uusiminen on sallittua erikseen määrätyin ehdoin vain vaikeissa rikkakasvitapauksissa. Tällöin kasvinsuojeluaineen käyttö ja uuden nurmikasvillisuuden kylvö on tehtävä saman kasvukauden aikana. Kasvinsuojeluaineiden käytöstä pientareella on ilmoitettava etukäteen kirjallisesti kunnan maaseutuelinkeinoviranomaiselle. Suojakaistaa ei muutoin saa käsitellä kasvinsuojeluaineilla eikä sille saa levittää lannoitteita. Niiton ajankohdassa ja toteutuksessa on otettava huomioon luonnonvaraisten lintujen ja nisäkkäiden elinot, minkä vuoksi niittoa ei tule aloittaa ennen 1.8, ellei kyse ole rikkakasvien, kasvitautien tai tuholaisten torjunnasta, niiden leviämisen estämisestä tai vastaavasta syystä. Pientareen ja suojakaistan laiduntaminen on sallittua. Mikäli kasvusto niitetään tai pientareita ja suojakaistoja laidunnetaan, sen tulee tapahtua siten, että kyseisellä pinta-alalla säilyy riittävä kasvusto myös niiton tai laidunnuksen jälkeen.

Pellon ei katsota sijaitsevan valtaojan, vesiuoman, lammen, järven tai meren rannalla, jos

- pellon ja uoman välillä on metsää, tonttimaata, tiealuetta tai muuta aluetta vähintään keskimäärin 10 metriä eikä vesi tulvankaan aikana nouse pellolle
- pellon ja uoman välillä on aina vähintään keskimäärin 10 metriä pensaikkaa, jouto- tai kitumaata tai vastaavaa eikä vesi tulvankaan aikana nouse pellolle
- pelto sijaitsee tulvapekseen takana ja kuivatusvedet johdetaan pois esimerkiksi pumpaamalla.

Jos pelto viettää joka paikasta pois päin uomasta, pellon ja uoman välille riittää yhden metrin piennar.

Luonnon monimuotoisuuden edistämiseksi on mahdollisuus perustaa keskimäärin enintään 3 metriä leveä nurmikasvillisuuden peittämä piennar myös lohkon muille reunoille kuin valtaojaan tai vesiuomaan rajoittuvalle sivulle. Tällaiselle pientareelle on kylvettävä nurmi-, heinä- tai niittykasvillisuus, ellei alueella kasva sellaista ennestään. Tällaista piennarta on hoidettava samoin kuin valtaojan varrella sijaitsevaa piennarta.

Jos viljelijällä ei ole ollut sitoumusta voimassa vuonna 2006 tai jos tilalle tulee uusia peruslohkoja kasvukauden alussa, pientareiden ja suojakaistojen tulee olla määräysten mukaiset ensimmäisen sitoumusvuoden kasvukauden loppuun mennessä tai sen kasvukauden loppuun mennessä, jona lohkot tulevat viljelijän hallintaan.

Luonnon monimuotoisuuden ja maiseman ylläpito

Tavoitteet ja odotetut vaikutukset

Toimenpiteen tavoitteena on lisätä viljelijän tietoja maatilansa luonnon monimuotoisuuden kannalta merkittävistä kohteista ja niiden hoitomahdollisuuksista, säilyttää peltoympäristössä olevat, monimuotoisuuden kannalta tärkeät elinympäristöt sekä ylläpitää niillä viihtyvien luonnonvaraisten lajien elinoloja. Lisäksi toimenpiteen tavoitteena on innostaa tiloja hoitamaan luonnon monimuotoisuuskohteita esimerkiksi perustamaan riistapelloja tai hakemaan erityistukisopimuksia luonnon monimuotoisuuden edistämiseen tai perinnebiotooppien hoitoon. Toimenpiteen avulla viljelymaisema pysyy avoimena ja hoidettuna ja pihapiirit siisteinä sekä ylläpidetään maatalousympäristöjen luonnon monimuotoisuutta, hyönteis- ja kasvilajistoa ja linnustoa.

Rajaukset

Täydentävien ehtojen mukaan pelloilla sijaitsevat pienet puu- ja pensasryhmät sekä kivisaarekkeet on säilytettävä. Perustoimenpiteen ehdoissa näitä ei ole mainittu säilytettävänä kohteina. Ne sisältyvät kuitenkin siihen laajaan maatilalla monimuotoisuuskohteiden kokonaisuuteen, josta viljelijän on tehtävä kartoitus. Kartoituskohteita voivat olla myös tilalla olevat, luonto- tai lintudirektiivin perusteella suojellut kohteet, jotka sisältyvät täydentävien ehtojen lakisääteisiin hoitovaatimuksiin.

Edellytetyt toimenpiteet

Pellot on pidettävä avoimina ja viljelymaisema hoidettuna sekä asuin- ja tuotantorakennusten ympäristöt siisteinä ja hoidettuina. Tilalla olevia maatalousympäristöjen luonnon monimuotoisuuskohteita tulee ylläpitää. Tällaisia ovat muun muassa monipuoliset pellon ja metsän reunavyöhykkeet sekä yksittäispuut, puukujanteet, lähteet, purot ja kosteikot. Monimuotoisuuskohteita ei saa vaarantaa kasvinsuojeluaineiden tai lannoitteiden käytöllä tai paljaaksi hakkuulla.

Peltoteiden pientareita ei saa käsitellä kasvinsuojeluaineilla. Mahdollisen hukkakauran torjunnasta on kuitenkin huolehdittava erikseen määrätyillä ehdoilla. Tarvittaessa pientareet voidaan niittää. Niittojätteen saa hyödyntää taloudellisesti. Talviaikaan tulisi kasvipeitteisten peltolohkojen hoidossa ottaa huomioon lintujen ja riistan talvehtimisen edistäminen.

Maatilan luonnon monimuotoisuuskohteista on tehtävä kartoitus toisen sitoumusvuoden loppuun mennessä. Kartoitus tehdään täyttämällä tätä varten laadittu lomake, johon merkitään tilan tuotantorakennusten lähiympäristössä sekä viljelijän hallinnassa olevilla peltoalueilla ja niiden lähiympäristössä sijaitsevat monimuotoisuuden kannalta tärkeät kohteet, esimerkiksi monilajiset niityt, pellonreunat ja –pientareet, tienpientareet, pellon ja metsän reunavyöhykkeet, peltoalueilla sijaitsevat purot, lähteet, kosteikot, vanhat kiviaidat, ladot ja puukujanteet sekä luonnonhoitopellot ja riistan sekä muiden eliölajien kannalta tärkeät alueet kuten monilajiset pysyvät laitumet, hoidetut viljelemättömät pellot ja viljelystä poistuneet pellot. Kartoituslomakkeeseen merkitään myös tilan monimuotoisuutta edistävät erityistukisopimukset ja niiden laajuus. Kartoituskohteet merkitään lomakkeen lisäksi kartalle, jona voidaan käyttää esimerkiksi peruslokkokarttaa. Kartoitus on säilytettävä tilalla ja esitettävä pyydettyä tukea valvoville viranomaisille.

Ympäristötuen perustoimenpiteiden tukitasojen laskentaperusteet ja taustatekijät

Viljelyn ympäristönsuojelun suunnittelusta ja seurannasta aiheutuu viljelijälle kustannuksia viljelysuunnitelman teosta, tarvittavan ohjelmiston vuosikustannuksista sekä suunnitelman seurannasta. Viljelysuunnittelu ja seuranta perustuvat viljavuustutkimukseen. Viljavuustutkimuksen tekeminen ja näytteiden analysointi aiheuttavat viljelijälle kustannuksia. Toimenpide on puutarhatiloilla viljelysuunnitelman ja viljelysuunnitteluohjelmiston osalta sama kuin peltokasveja koskevassa perustoimenpiteessä. Puutarhatiloilta vaaditaan viljavuustutkimus tehtäväksi kerran kolmessa vuodessa ja

viljavuustutkimuksen puutarhapaketti on kalliimpi kuin peltokasvien perustutkimus. Viljelymuistiinpanojen tekemiseen kuluu myös enemmän aikaa suuresta kasvulohkolukumäärästä johtuen.

Kasvipeitteisestä kesannosta aiheutuu siemen-, lannoite- ja työkustannuksia. Kasvipeitteisen kesannon oletetaan olevan kolme vuotta samalla paikalla, jolloin viisivuotisen sitoumuskauden aikana perustamiskertoja tulee keskimäärin 1,7 ja perustamiskustannukset jaetaan kolmelle vuodelle. Kasvipeitteisen kesannon muuttuvat kustannukset ovat suuremmat kuin avokesannon muuttuvat kustannukset.

Kasvikohtaiset typpilannoitusrajat ovat pääsääntöisesti alle taloudellisen optimin. Tästä seuraa kustannuksia ja tulonmenetyksiä. Typpilannoituksen tarkentamisesta syntyy lisäkustannuksia useamman lannoitelajin varastoinnista ja säilyttämisestä sekä useiden eri lannoitelajien käytöstä johtuvista pienemmistä lannoiteeristä. Fosforilannoitusrajoitukset aiheuttavat tulonmenetyksiä optimitilanteeseen verrattuna. Kotieläintiloilla fosforin hyväksikäyttöprosentin nosto ja fosforirajojen muutos aiheuttavat lisäkustannuksia. Lannanlevityspinta-alaa tarvitaan enemmän, jolloin työmenekki lisääntyy ja tarvitaan tehokkaampaa kalustoa ajallisuuskustannusten pitämiseksi kohtuullisena.

Viljelijälle aiheutuu kustannuksia piennarten ja suojakaistojen perustamisesta ja hoidosta sekä sadon menetyksestä. Piennarten ja suojakaistojen perustamis- ja hoitokustannuksia laskettaessa on huomioitu kustannuksia vähentävänä tekijänä täydentäviin ehtoihin sisältyvä 0,6 metrin levyinen piennar. Puutarhatiloilla tulonmenetyksiä aiheutuu huomattavasti enemmän kuin peltokasvien viljelyssä, koska puutarhakasvien katteet ovat paljon suurempia.

Luonnon monimuotoisuuden ja maiseman ylläpidosta aiheutuvat kustannukset muodostuvat pääasiassa viljelijän erilaisiin hoitotoimiin käyttämän työajan kustannuksista. Viljelijälle aiheutuu kustannuksia luonnon monimuotoisuuden kartoituksesta ja ylläpitämisestä sekä tuotantoympäristön siistinä pitämisestä.

Perustoimenpiteiden noudattamisesta maksettava tuki kasvinviljelytiloille on 93 euroa/ha ja kotieläintiloille 107 euroa/ha. Puutarhakasveille maksettava tuki on ryhmän 1 kasveille 450 euroa/ha, ryhmän 2 kasveille 438 euroa/ha ja eräille siemenmaustekasveille 181 euroa/ha. Kasvipeitteisen kesannon (vain velvoitekesanto) alalle maksettava tuki on 39 euroa/ha.

EU:n yhteiset ja kansalliset indikaattorit

Indikaattori	Indikaattorin selite	Tavoite 2007-2013
Tuotosindikaattori	Maatalouden ympäristötuen perustoimenpiteiden tukea saaneiden maatilojen lukumäärä	48 500 tilaa/v
	Maatalouden ympäristötuen perustoimenpiteiden soveltamisalaan kuuluva kokonaisala	2,160 milj. ha/v
	Maatalouden ympäristötuen perustoimenpiteiden soveltamisalaan kuuluva fyysinen ala	1,910 milj. ha/v
	Maatalouden ympäristötuen perustoimenpiteiden tukimäärät Manner-Suomessa	190 milj. euroa/v

Indikaattori	Indikaattorin selite	Tavoite 2007-2013
Tuotosindikaattori	Puutarhakasvien perustoimenpiteiden tukea saaneiden maatilojen lukumäärä	2 000 tilaa/v
	Puutarhakasvien perustoimenpiteiden soveltamisalaan kuuluva fyysinen ala	29 000 ha/v
	Puutarhakasvien perustoimenpiteiden tukimäärät Manner-Suomessa	9 milj. euroa/v

Ympäristötuen lisätoimenpiteitä koskevat yksityiskohdat

Vähennetty lannoitus

Tavoitteet ja odotetut vaikutukset

Tavoitteena on vähentää lannoittamista ”Peltokasvien lannoitus” -perustoimenpiteen tasosta. Typeä saa käyttää enintään 80-90 % ”Peltokasvien lannoitus” -perustoimenpiteen mukaisista määristä. Lisätoimenpiteessä sallitut fosforimäärät ovat 20-50 % pienemmät kuin perustoimenpiteessä sallitut määrät. Alennetun fosforilannoituksen tavoitteena on, että matalissa fosforiluokissa maan helpoliukoisen fosforin pitoisuus ei nouse ja että korkeissa luokissa pitoisuus laskee tehokkaammin kuin perustoimenpiteen mukaan lannoitettaessa. Toimenpiteen vaikutuksesta lannoitetyypin hävikit ja dityppioksidipäästöt vähenevät kasvuolosuhteiltaan huonoina vuosina. Maan helpoliukoisen fosforin pitoisuus ei nouse matalissa fosforiluokissa ja korkeissa luokissa pitoisuus laskee tehokkaammin kuin perustoimenpiteen mukaan lannoitettaessa. Toimenpide vähentää pinta- ja pohjavesiin aiheutuvaa ravinnekuormitusta sekä ilmaan aiheutuvaa dityppioksidikuormitusta.

Rajaukset

Toimenpidettä ei voi valita luonnonmukaisen tuotannon erityistukisopimuksen tehnyt tila. Lisätoimenpiteen tukea ei makseta lohkolle, jolla on voimassa pohjavesialueiden peltoviljelyä koskeva erityistukisopimus. Lisätoimenpidettä ei voi toteuttaa 1- ja 2-ryhmän puutarhakasvialoilla eikä siemenmaustealoilla. Sallitut enimmäislannoitusmäärät alittavat täydentävien ehtojen lakisääteisten hoitovaatimusten (ns. nitraattiasetus 931/2000) mukaiset enimmäislannoitusmäärät sekä lannoitteiden käytön vähimmäisvaatimukset.

Edellytetyt toimenpiteet

Lannoituksen perustana on ”Viljelyn ympäristönsuojelun suunnittelu ja seuranta” -perustoimenpiteen ehtojen mukaisesti tehty viljavuustutkimus. Lannoitusmääriin lasketaan sekä väkilannoitteet että mahdollisesti käytetty kotieläinten lanta ja vastaavat orgaaniset lannoitteet erillisten ohjeiden mukaisesti. Lannan ravinteet lasketaan lannoitusmääriin pääsääntöisesti lannan ravinnetaulukoiden perusteella. Kotieläinten lannan levitykseen liittyvää fosforilannoituspoikkeusta ei saa soveltaa ”vähennetty lannoitus” -lisätoimenpiteessä. Lannoituksesta tehdään lohko-kohtaiset muistiinpanot ”Viljelyn ympäristönsuojelun suunnittelu ja seuranta” -kohdan mukaisesti.

Maatilalla saa käyttää typpilannoitteita enintään taulukon 5.11 mukaiset enimmäismäärät.

Taulukko 5.11 Viljelykasvien typpilannoituksen enimmäismäärät (kg/ha/v).

	ETELÄ- JA KESKI-SUOMI			POHJOIS-SUOMI		
	Savi- ja hiesumaa t	Karkeat kivemäis maat	Eloperäi- set maat	Savi- ja hiesumaa t	Karkeat kivemäis maat	Eloperäi- set maat
VILJAT						
Ohra, kaura	90	80	50	80	70	50
Kevätvehnä	110	100	60	90	80	60
Syysruis syksyllä	20	20	20	20	20	20
Syysruis keväällä	90	80	40	50	50	40
Kevätruis	80	70	40			
Syysvehnä, ruisvehnä ja speltti- vehnä syksyllä	20	20	20	20	20	20
Syysvehnä, ruisvehnä ja speltti- vehnä keväällä	110	100	40	90	80	40
Muut viljat	80	70	40	70	60	40
ÖLJY- JA TEOLLISUUSKASVIT						
Syysrypsi, syysrapsi syksyllä	20	20	20	20	20	20
Kevätrypsi, kevätropsi ja ruistankio sekä syysrypsi ja syysrapsi keväällä	100	90	70	90	80	70
Muut öljy- ja teollisuuskasvit	80	70	40	60	60	40
PALKOKASVIT						
Herne, härkäpapu ja rehulupiinit	40	40	25	40	40	25
MUKULA- JA JUURIKASVIT						
Sokerijuurikas	120	120	100			
Tärkkelysperuna	80	80	65	80	80	65
Varhaisperuna	50	50	50	50	50	50
Muu peruna	60	60	45	60	60	45
NURMET						
Säilörehu	180	180	150	180	180	150
Kuivaheinä	90	90	60	90	90	60
Kuivaheinän lisätyppi, jos odelma korjataan	60	60	40	60	60	40
Laidun	150	150	100	140	140	100
Muut nurmikasvustot	110	90	80	90	80	70
Siemennurmet	100	100	50	80	70	40
MUUT KASVIT	80	70	40	70	60	40

Fosforilannoituksen enimmäismäärä on viljavuusluokissa huono, huononlainen ja välttävä enintään 15 kg/ha/v (sokerijuurikkaalla kuitenkin enintään 30 kg/ha/v ja perunalla enintään 35 kg/ha/v), ja luokassa tyydyttävä 10 kg/ha/v (sokerijuurikkaalla kuitenkin enintään 15 kg/ha/v ja perunalla enintään 20 kg/ha/v). Viljavuusluokissa hyvä, korkea ja arveluttavan korkea ei saa käyttää fosforilannoitteita.

Tukitason laskentaperusteet ja taustatekijät

Viljelijälle aiheutuu vähennetystä lannoituksesta tulonmenetystä pienentyneen satotason seurauksena. Tulonmenetystä kompensoivat osittain alhaisemmat lannoitekustannukset.

Toimenpiteestä maksettava tuki on 10 euroa/ha.

EU:n yhteiset ja kansalliset indikaattorit

Indikaattori	Indikaattorin selite	Tavoite 2007-2013
Tuotosindikaattori	Vähennetty lannoitus-toimenpiteen tukea saaneiden maatilojen lukumäärä	4 000 tilaa/v
	Vähennetty lannoitus-toimenpiteen soveltamisalaan kuuluva fyysinen ala	140 000 ha/v
	Vähennetty lannoitus-toimenpiteen tukimäärät Manner-Suomessa	1 milj. euroa/v

Typpilannoituksen tarkentaminen peltokasveilla

Tavoitteet ja odotetut vaikutukset

Toimenpiteen tavoitteena on vähentää typen huuhtoutumisriskiä pelloilta vesistöihin ja pohjaveteen sekä dityppioksidipäästöjä ilmaan. Tavoite toteutetaan vähentämällä typen liikalannoitusta, mittaamalla liukoisen typen määrä peltomaassa keväällä. Mittauksen avulla tutkitaan, paljonko edelliseltä kasvukaudelta on jäänyt maahan liukoista typpeä ja onko sen perusteella tarpeen vähentää keväällä tai toisella levityskerralla annettavaa typpilannoitusta. Kun viljelijä tietää lohkojen typpimäärän, hän pystyy tarkentamaan lannoitusta eikä liikalannoitusta synny. Toimenpide mahdollistaa typpilannoituksen vähentämisen tai sen jakamisen useampaan levityskertaan ja antaa perusteet typen käyttämiseen kasvukauden olosuhteiden ja kasvin todetun tarpeen perusteella.

Rajaukset

Toimenpidettä ei voi valita tila, joka on valinnut ravinnetaseet-lisätoimenpiteen. Lisätoimenpidettä ei voi toteuttaa 1- ja 2-ryhmän puutarhakasvialoilla eikä siemenmaustealoilla.

Edellytetyt toimenpiteet

Toimenpide toteutetaan liukoisen typen analysoinnilla peltomaasta. Lohkoilla, joilla toimenpide toteutetaan, on otettava analyysin tulos huomioon typpilannoitusmäärissä. Jos lohkon typpianalyysin tulos ylittää 20 kg/ha rajan, on lohkon saman kasvukauden seuraavasta typpilannoituksesta vähennettävä 20 kg/ha ylittävä määrä. Vähennys on tehtävä tilalla noudatettavista lannoitusmääräyksistä (peltokasvien lannoitus – perustoimenpiteen tai vähennetty lannoitus –lisätoimenpiteen mukaisista taulukkoarvoista).

Liukoisen typen määrä on mitattava peltomaasta keväällä ennen kevätlannoitusta laboratorioanalyysillä tai pikamittausmenetelmällä. Näytteet on otettava mittauksista edellyttäviltä kasvulohkoilta, mutta kuitenkin niin, että näytteitä otetaan vähintään yksi näyte viittä hehtaaria kohden. Kunkin näytteen on koostuttava 15-25 osanäytteestä.

Jos liukoisen typen määrä selvitetään analyysillä, näytteet on otettava ensisijaisesti niiltä kasvulohkoilta, joille edellisenä syksynä on levitetty lantaa tai joiden esikasvina on ollut nurmi, viherlannoitusnurmi tai palkokasvi ja lohko on kynnetty tai muokattu edellisenä syksynä. Mitattavien kasvulohkojen on aina edustettava vähintään 30 % tilan tukikelpoisesta pinta-alasta. Mikäli 30 %:n alavaatimus ei täyty edellä mainituista tapauksista, viljelijä voi ottaa näytteet haluamistaan lohkoista.

Viljelijä voi tehdä tai teettää analyysin vesiliukoisen kokonaistypen määrästä käyttämällä pikamääritysmenetelmää tai hän voi teettää laboratorioanalyysin edellyttäen, että tulokset ovat käytettävissä ennen lohkolle suunnitellun typpilannoituksen toteuttamista. Ammoniumtyppimääritys on tehtävä, jos lohkolle on levitetty orgaanista lannoitetta, tai peltoon on muokattu runsas vihermassa tai lohkolle on

kasvanut voimakkaasti lannoitettu erikoiskasvi tai lohko on erittäin runsasmultainen. Jos käytetään analyysimenetelmää liukaisen typen mittauksessa, yli 20 kg ylittävä typpiosuus on vähennettävä lohkon typpilannoitusmäärästä. Mittauksen tulokset on merkittävä lohko kohtaisesti muistiinpanoihin.

Tukitason laskentaperusteet ja taustatekijät

Typpilannoituksen tarkentamislaskelmassa liukaisen typen mittauksen kustannus on laskettu joko viljelijän omana työnä tai ostopalveluna tehtäväksi. Viljelijän omana työnä tehtävän mittauksen kustannukset muodostuvat pikamittauslaitteiston käyttökustannuksista, näytteiden ottoon kuluva työajasta ja materiaaleista, sekä näytteiden analysointiin ja muistiinpanojen tekemiseen menevästä työajasta. Toimenpide on uusi ja sen opetteluun ja sisäistämiseen menee viljelijöiltä aikaa.

Toimenpiteestä maksettava tuki on 23 euroa/ha.

EU:n yhteiset ja kansalliset indikaattorit

Indikaattori	Indikaattorin selite	Tavoite 2007-2013
Tuotosindikaattori	Typpilannoituksen tarkentaminen peltokasveilla-toimenpiteen tukea saaneiden maatilojen lukumäärä	13 900 tilaa/v
	Typpilannoituksen tarkentaminen peltokasveilla-toimenpiteen soveltamisalaan kuuluva fyysinen ala	700 000 ha/v
	Typpilannoituksen tarkentaminen peltokasveilla-toimenpiteen tukimäärät Manner-Suomessa	17 milj. euroa/v

Peltojen talviaikainen kasvipeitteisyys ja kevennetty muokkaus

Tavoitteet ja odotetut vaikutukset

Tavoitteena on suojata pellon pintakerrosta sade-, sulamis- ja valumavesien eroosiota aiheuttavalta vaikutukselta erityisesti leutoina talvina. Toimenpide lisää orgaanisen aineksen määrää pellon pintaosissa, mikä vähentää pintamaan liettymisherkkyttä. Talviaikainen kasvipeite edistää luonnonvaraisten eläinten selviämistä talven yli. Toimenpiteellä vähennetään peltoviljelystä aiheutuvaa maaperän eroosiota ja ravinteiden huuhtoutumista sekä hiilidioksidipäästöjä, parannetaan maan rakennetta orgaanisen aineksen kertymisen ja pieneliötoiminnan vilkastumisen kautta sekä lisätään luonnon monimuotoisuutta.

Rajaukset

Toimenpidettä ei voida valita ympäristötuen mukaiselle kotieläintilalle, jolla kasvatetaan nautoja, lampaita, vuohia tai hevosia yhteensä enemmän kuin 2 eläinyksikköä. Toimenpidettä ei voi myöskään valita tila, joka on valinnut lisätoimenpiteeksi peltojen talviaikaisen kasvipeitteisyyden tai peltojen tehostetun talviaikaisen kasvipeitteisyyden.

Kasvipeitteisyysvaatimusta voi täyttää luonnonhoitopellolla, mutta luonnonhoitopellolle ei kuitenkaan makseta ”peltojen talviaikainen kasvipeitteisyys ja kevennetty muokkaus” -lisätoimenpiteen tukea.

Kasvipeitteisyysvaatimusta voi täyttää myös suojavyöhykesopimukseen sisältyvällä alalla, jos sopimus on tehty peltoalueelle. Suojavyöhykealalle ei kuitenkaan makseta ”peltojen talviaikainen kasvipeitteisyys ja kevennetty muokkaus” -lisätoimenpiteen tukea.

Lisätoimenpiteen tukea ei makseta ryhmän 2 puutarhakasvialalle, jos lisätoimenpiteeksi on valittu myös Katteen käyttö monivuotisilla puutarhakasveilla.

Täydentävien ehtojen mukaan hoidetulta viljelemättömältä pellolta ei edellytetä talviaikaista kasvipeitteisyyttä. Talviaikainen kasvipeitteinen hoidettu viljelemätön pelto voi täyttää lisätoimenpiteen kasvipeitteisyysvaatimusta, mutta sille ei makseta ko. lisätoimenpiteen tukea, mutta sille maksetaan tilatukea.

Edellytetyt toimenpiteet

Viljelijän on pidettävä vähintään 30 % maatalan ympäristötukikelpoisten peltolohkojen yhteismäärästä kasvukauden ulkopuolella kasvien tai sängen peittämänä tai hyväksytysti kevennetysti muokattuna. Kasvipeitteisyyden tulee säilyä lohkolta kylvömuokkaukseen tai vastaavaan viljelytoimenpiteeseen asti. Kasvipeitteiset lohkot tulisi sijoittaa vesiensuojelun kannalta tärkeille lohkoille, erityisesti vesistöihin ja valtaajiin rajoittuville peltolohkoille.

Ehtoa täyttävät seuraavat lohkot:

- monivuotiset viljellyt nurmet ja ruokohelpi,
- pellolle perustetut suojavyöhykesopimusalat ja muut monivuotista nurmea edellyttävät erityistukisopimusalat,
- luonnonhoitopellot (monivuotiset nurmipellot ja monimuotoisuuspellot, joiden kasvusto päätetään keväällä),
- monivuotiset puutarhakasvit,
- kerääjä- ja aluskasvien viljely,
- syyskylvöiset viljat kuten syysruis, ruisvehnä, syysvehnä ja spelttivehnä,
- viljan, öljykasvien, siemenmausteiden ja kuitupellavan sänki, ei kuitenkaan silloin, jos sänkeen on syksyllä kylvetty syysrypsi tai -rapsi,
- keväällä korjattava pellava tai hamppu ja
- tilatukijärjestelmän mukainen hoidettu viljelemätön pelto, jos pelto säilytetään nurmipeitteisenä talven yli.

Kevennetty syyssänkimuokkaus vilja-, öljykasvi- ja siemenmaustelohkoilla täyttää ehdon, jos muokkaus tehdään kultivaattorilla, lautasäkeellä, joustopiikkiäkeellä, laipiorullaäkeellä tai miniauralla yhteen kertaan ajaen.

Tukitason laskentaperusteet ja taustatekijät

Luonnonhoitopellon kustannuksena on kate-ero verrattuna keskimääräiseen viljakasvin katetuottoon. Suorakylvön ja syyssänkimuokkauksen kustannuksena on nettovoiton ero kyntöön verrattuna. Tukitason laskennassa lähtökohtana on, että viljatilalla toimenpiteen voi toteuttaa luonnonhoitopeltona (nurmi), suorakylvönä keväällä tai syyssänkimuokkauksena. Vaadittava 30 % kasvipeitteisyys tai kevennetty muokkaus on oletettu voitavan tehdä todennäköisillä neljällä eri yhdistelmällä, joissa on luonnonhoitopeltoa, hoidettua viljelemätöntä peltoa, kevennettyä muokkausta, suorakylvöä tai nurmea. Näille eri yhdistelmille on laskettu hehtaarikohtainen kustannus. Kallein kasvipeitteisyyden toteuttamisvaihtoehto kasvinviljelytilalla on nurmenviljely. Hehtaarikohtaisten kustannusten ja kasvipeitteisyysvaihtoehtojen arvioitujen toteutusprosenttien avulla on laskettu keskimääräinen kustannus joko omilla koneilla toteutettuna, urakointihinnoilla tai vaihtoehtona, jossa kyntö tehdään omilla koneilla ja muut muokkausmenetelmät urakointina. Toimenpiteen opetteluun ja sisäistämiseen menee viljelijöiltä aikaa.

Toimenpiteestä maksettava tuki on 11 euroa/ha.

EU:n yhteiset ja kansalliset indikaattorit

Indikaattori	Indikaattorin selite	Tavoite 2007-2013
Tuotosindikaattori	Peltojen talviaikainen kasvipeitteisyys ja kevennetty muokkaus-toimenpiteen tukea saaneiden maatilojen lukumäärä	13 000 tilaa/v
	Peltojen talviaikainen kasvipeitteisyys ja kevennetty muokkaus-toimenpiteen soveltamisalaan kuuluva fyysinen ala	300 000 ha/v
	Peltojen talviaikainen kasvipeitteisyys ja kevennetty muokkaus-toimenpiteen tukimäärät Manner-Suomessa	5 milj. euroa/v

Peltojen talviaikainen kasvipeitteisyys

Tavoitteet ja odotetut vaikutukset

Tavoitteena on suojata pellon pintakerrosta sade-, sulamis- ja valumavesien eroosiota aiheuttavalta vaikutukselta erityisesti leutoina talvina. Toimenpide lisää orgaanisen aineksen määrää pellon pintaosissa, mikä vähentää pintamaan liettymisherkkyttä. Talviaikainen kasvipeite edistää luonnonvaraisten eläinten selviämistä talven yli. Toimenpiteellä vähennetään peltoviljelystä aiheutuvaa maaperän eroosiota ja ravinteiden huuhtoutumista sekä hiilidioksidipäästöjä, parannetaan maan rakennetta orgaanisen aineksen kertymisen ja pieneliötoiminnan vilkastumisen kautta sekä lisätään luonnon monimuotoisuutta.

Rajaukset

Toimenpiteen voi valita viljelijä, jonka peltoja sijaitsee A- tai B-tukialueella. Toimenpidettä ei voida valita ympäristötuen mukaiselle kotieläintilalle, jolla kasvatetaan nautoja, lampaita, vuohia tai hevosia yhteensä enemmän kuin 2 eläinyksikköä. Lisätoimenpidettä ei voi myöskään valita tila, joka on valinnut ”peltojen talviaikainen kasvipeitteisyys ja kevennetty muokkaus” tai ”peltojen tehostettu talviaikainen kasvipeitteisyys” lisätoimenpiteen.

Kasvipeitteisyysvaatimusta voi täyttää luonnonhoitopellolla, mutta luonnonhoitopellolle ei kuitenkaan makseta ”peltojen talviaikainen kasvipeitteisyys” -lisätoimenpiteen tukea.

Kasvipeitteisyysvaatimusta voi täyttää myös suojavyöhykesopimukseen sisältyvällä alalla, jos sopimus on tehty peltoalueelle. Suojavyöhykealalle ei kuitenkaan makseta ”peltojen talviaikainen kasvipeitteisyys” -lisätoimenpiteen tukea.

Lisätoimenpiteen tukea ei makseta ryhmän 2 puutarhakasvialalle, jos lisätoimenpiteeksi on valittu myös Katteen käyttö monivuotisilla puutarhakasveilla.

Täydentävien ehtojen mukaan hoidetulta viljelemättömältä pellolta ei edellytetä talviaikaista kasvipeitteisyyttä. Talviaikainen kasvipeitteinen hoidettu viljelemätön pelto voi täyttää lisätoimenpiteen kasvipeitteisyysvaatimusta, mutta sille ei makseta ko. lisätoimenpiteen tukea, mutta sille maksetaan tilatukea.

Edellytetyt toimenpiteet

Vähintään 30 % maatilan A- ja B-tukialueilla sijaitsevien ympäristötukikelpoisten peltolohkojen yhteismäärästä on pidettävä kasvukauden ulkopuolella kasvien tai sängin peittämänä. Kasvipeitteisyyden tulee säilyä loholla kylvömuokkaukseen tai vastaavaan viljelytoimenpiteeseen asti. Kasvipeitteiset lohkot tulisi sijoittaa vesiensuojelun kannalta tärkeille lohkoille, erityisesti vesistöihin ja valtaajiin rajoitetuille peltolohkoille.

Ehtoa täyttävät seuraavat A- ja B-tukialueilla sijaitsevat lohkot:

- monivuotiset viljellyt nurmet ja ruokohelpi,
- pellolle perustetut suojavyöhykesopimusalat ja muut monivuotista nurmea edellyttävät erityistukisopimusalat,
- luonnonhoitopellot (monivuotisen nurmipellot ja monimuotoisuuspellot, joiden kasvusto päätetään keväällä),
- monivuotiset puutarhakasvit,
- syyskylvöiset viljat kuten syysruis, ruisvehnä, syysvehnä ja spelttivehnä,
- viljan, öljykasvien, siemenmausteiden ja kuitupellavan säntä, ei kuitenkaan silloin, jos sänteen on syksyllä kylvetty syysrypsi tai -rapsi
- keväällä korjattava pellava tai hamppu ja
- tilatukijärjestelmän mukainen hoidettu viljelemätön pelto, jos pelto säilytetään nurmipeitteisenä talven yli.

Tukitason laskentaperusteet ja taustatekijät

Laskelma on tehty samoilla periaatteilla kuin "peltojen talviaikainen kasvipeitteisyys ja kevennetty muokkaus" - toimenpiteen laskelma. Tässä toimenpiteessä ei ole mukana kevennettyä muokkausta, minkä seurauksena hehtaarikohtaiset kustannukset kasvavat. Todennäköisiä toteuttamisvaihtoehtoja on kolme. Toimenpiteen opetteluun ja sisäistämiseen menee viljelijöiltä aikaa.

Toimenpiteestä maksettava tuki (A- ja B-tukialueille) on 30 euroa/ha.

EU:n yhteiset ja kansalliset indikaattorit

Indikaattori	Indikaattorin selite	Tavoite 2007-2013
Tuotosindikaattori	Peltojen talviaikainen kasvipeitteisyys-toimenpiteen tukea saaneiden maatilojen lukumäärä	4 900 tilaa/v
	Peltojen talviaikainen kasvipeitteisyys-toimenpiteen soveltamisalaan kuuluva fyysinen ala	110 000 ha/v
	Peltojen talviaikainen kasvipeitteisyys-toimenpiteen tukimäärät Manner-Suomessa	5 milj. euroa/v

Peltojen tehostettu talviaikainen kasvipeitteisyys

Tavoitteet ja odotetut vaikutukset

Tavoitteena on suojata tehostetusti pellon pintakerrosta sade-, sulamis- ja valumavesien eroosiota aiheuttavalta vaikutukselta erityisesti leutoina talvina. Toimenpide lisää orgaanisen aineksen määrää pellon pintaosissa, mikä vähentää pintamaan liettymisherkkyttä. Talviaikainen kasvipeite edistää luonnonvaraisten eläinten selviämistä talven yli. Toimenpiteellä vähennetään peltoviljelystä aiheutuvaa maaperän eroosiota ja ravinteiden huuhtoutumista pohjavesiin ja vesistöihin Suomenlahden, Saaristomeren ja Selkämeren matalille ja herkästi rehevöityville rannikkoalueille eroosioherkiltä A- ja B-tukialueiden savi- ja hiesumailta sekä vähennetään hiilidioksidipäästöjä, parannetaan maan rakennetta orgaanisen aineksen kertymisen ja pieneliötoiminnan vilkastumisen kautta sekä lisätään luonnon monimuotoisuutta.

Rajaukset

Toimenpiteen voi valita viljelijä, jonka peltoja sijaitsee A- tai B-tukialueella. Lisätoimenpidettä ei voi valita tila, joka on valinnut ”peltojen talviaikainen kasvipeitteisyys ja kevennetty muokkaus”, ”peltojen talviaikainen kasvipeitteisyys” tai ”laajaperäinen nurmituotanto” -lisätoimenpiteen.

Kasvipeitteisyysvaatimusta voi täyttää luonnonhoitopellolla, mutta luonnonhoitopellolle ei kuitenkaan makseta ”peltojen tehostettu talviaikainen kasvipeitteisyys” -lisätoimenpiteen tukea.

Kasvipeitteisyysvaatimusta voi täyttää myös suojavyöhykesopimukseen sisältyvällä alalla, jos sopimus on tehty peltoalueelle. Suojavyöhykealalle ei kuitenkaan makseta ”peltojen tehostettu talviaikainen kasvipeitteisyys” -lisätoimenpiteen tukea.

Lisätoimenpiteen tukea ei makseta ryhmän 2 puutarhakasvialalle, jos lisätoimenpiteeksi on valittu myös Katteen käyttö monivuotisilla puutarhakasveilla.

Täydentävien ehtojen mukaan hoidetulta viljelemättömältä pellolta ei edellytetä talviaikaista kasvipeitteisyyttä. Talviaikainen kasvipeitteinen hoidettu viljelemätön pelto voi täyttää lisätoimenpiteen kasvipeitteisyysvaatimusta, mutta sille ei makseta ko. lisätoimenpiteen tukea, mutta sille maksetaan tilatukea.

Edellytetyt toimenpiteet

Vähintään 50 % maatilan A- ja B-tukialueilla sijaitsevien ympäristötukikelpoisten peltolohkojen yhteismäärästä on pidettävä kasvukauden ulkopuolella kasvien tai sängin peittämänä. Kasvipeitteisyyden tulee säilyä loholla kylvömuokkaukseen tai vastaavaan viljelytoimenpiteeseen asti. Kasvipeitteiset lohkot tulisi sijoittaa vesiensuojelun kannalta tärkeille lohkoille, erityisesti vesistöihin ja valtaojiin rajoittuville peltolohkoille.

Ehtoa täyttävät seuraavat A- ja B-tukialueilla sijaitsevat lohkot:

- monivuotiset viljeltyt nurmet ja ruokohelpi,
- pellolle perustetut suojavyöhykesopimusalat ja muut monivuotista nurmea edellyttävät erityistukisopimusalat,
- luonnonhoitopellot (monivuotiset nurmipellot sekä monimuotoisuuspellot, joiden kasvusto päätetään keväällä),
- monivuotiset puutarhakasvit,
- syyskylvöiset viljat kuten syysruis, ruisvehnä, syysvehnä ja spelttivehnä,
- viljan, öljykasvien, siemenmausteiden ja kuitupellavan sänki, ei kuitenkaan silloin, jos sänkeen on syksyllä kylvetty syysrypsi tai -rapsi
- keväällä korjattava pellava tai hamppu ja
- tilatukijärjestelmän mukainen hoidettu viljelemätön pelto, jos pelto säilytetään nurmipeitteisenä talven yli.

Tukitason laskentaperusteet ja taustatekijät

Laskelma on samojen periaatteiden mukaan tehty kuin peltojen talviaikaisen kasvipeitteisyyden laskelma. Kasvipeitteisyysvaatimus on 50 %. Toimenpiteen opetteluun ja sisäistämiseen menee viljelijöiltä aikaa.

Toimenpiteestä maksettava tuki (A- ja B-tukialueille) on 45 euroa/ha.

EU:n yhteiset ja kansalliset indikaattorit

Indikaattori	Indikaattorin selite	Tavoite 2007-2013
Tuotosindikaattori	Peltojen tehostettu talviaikainen kasvipeitteisyys-toimenpiteen tukea saaneiden maatilojen lukumäärä	10 300 tilaa/v
	Peltojen tehostettu talviaikainen kasvipeitteisyys-toimenpiteen soveltamisalaan kuuluva fyysinen ala	400 000 ha/v
	Peltojen tehostettu talviaikainen kasvipeitteisyys-toimenpiteen tukimäärät Manner-Suomessa	18 milj. euroa/v

Viljelyn monipuolistaminen

Tavoitteet ja odotetut vaikutukset

Toimenpiteen tavoitteena on vähentää viljelykierron avulla monokulttuurin aiheuttamia ympäristöhaittoja eteläisessä Suomessa, jossa yksipuolinen viljan viljely on yleistä. Monivuotisen kasvinvuorotuksen avulla viljely monipuolistuu, maan kasvukunto ja rakenne paranevat, maan eloperäisen aineksen määrä lisääntyy ja eroosio vähenee.

Rikkakasvien, kasvitautien ja tuholaisten torjuntatarve vähenevät ja viljelyvarmuus paranee. Lisäksi viljelykierto vaikuttaa myönteisesti peltoalueiden maiseman ja luonnon monimuotoisuuteen elävöittämällä maaseutumaisemaa visuaalisesti ja lisäämällä peltoaukioilla erilaisten kasvien viljelylohkoja.

Rajaukset

Toimenpiteen voi valita viljelijä, jonka peltoja sijaitsee A- tai B-tukialueella ja jonka näillä alueilla sijaitsevista pelloista vähintään 10 %:lla on nurmea tai nurmipeitteistä alaa, joka voi sijaita samalla lohkollla koko sitoumuskauden ajan. Kuitenkin tästä poiketen luonnonhoitopeltoja ja suojavyöhykesopimusaloja sekä peltoja, joita koskee ravinnekuormituksen tehostettu vähentäminen, voi olla enintään 15 %.

Lisäksi tilalla on oltava viljelyssä vähintään kaksi kasvilajia tai muuta hyväksyttävää pellon hoito- tai käyttömuotoa. Poikkeuksena tämä vähimmäisvaatimus ei koske tiloja, joilla on viljelyssä vain nurmea. Syyskesästä 2007 lähtien kyseinen kahden kasvilajin tai pellon hoito- tai käyttömuodon vähimmäisvaatimus on siirretty täydentävien ehtojen hyvän maatalouden ja ympäristön vaatimuksiin.

Edellytetyt toimenpiteet

Maatilan A- ja B-tukialueilla vuosittain viljelyssä olevasta peltoalasta saa vuosittain olla enintään 40 % saman kasvilajin viljelyssä ja samaa kasvilajia saa viljellä lohkollla enintään kahtena vuotena peräkkäin. Kuitenkin nurmea ja kuminaa saa viljellä samalla lohkollla enintään kolme vuotta. Vuosittain on viljeltävä vähintään kolmea eri kasvilajia ja yhden kasvilajin on oltava muu kuin viljakasvi. Suunniteltu kasvinvuorotus on esitettävä maatilan A- ja B-tukialueilla sijaitseville pelloilla viideksi vuodeksi laadittavassa kirjallisessa viljelykiertosuunnitelmassa. Suunnitelma on ohjeellinen ja siitä voidaan tarvittaessa poiketa.

Tukitason laskentaperusteet ja taustatekijät

Viljelyn monipuolistamistoimenpiteessä kustannuksia aiheutuu viljelykiertosuunnitelman laadinnasta, työmenekin lisääntymisestä ja useampien siemen- ja lannoite-erien hankinnasta ja varastoimisesta. Lisäksi koneiden ja laitteiden puhdistamisesta kasvilajin vaihtuessa kylvössä ja korjuussa aiheutuu kustannuksia. Toimenpide on uusi ja sen opetteluun ja sisäistämiseen menee viljelijöiltä aikaa.

Toimenpiteestä maksettava tuki (A- ja B-tukialueille) on 24 euroa/ha.

EU:n yhteiset ja kansalliset indikaattorit

Indikaattori	Indikaattorin selite	Tavoite 2007-2013
Tuotosindikaattori	Viljelyn monipuolistaminen-toimenpiteen tukea saaneiden maatilojen lukumäärä	5 100 tilaa/v
	Viljelyn monipuolistaminen-toimenpiteen soveltamisalaan kuuluva fyysinen ala	180 000 ha/v
	Viljelyn monipuolistaminen-toimenpiteen tukimäärät Manner-Suomessa	4 milj. euroa/v

Laajaperäinen nurmituotanto

Tavoitteet ja odotetut vaikutukset

Tavoitteena on vähentää nurmen viljelystä vesistöihin ja pohjavesiin aiheutuvaa typpikuormitusta. Intensiivisessä säilörehutuotannossa käytetään kasvukauden aikana runsaasti nurmen pintaan levitettäviä typpilannoitteita, joista saattaa aiheutua huuhtoutumariskiä. Toimenpiteen toteutus pienentää nurmilohkoilta saatavaa rehusatoa ja saattaa heikentää sadon rehuarvoa sekä ravitsemuksellista laatua. Toisaalta typen huuhtoutumariskit nurmilohkoilta pienenevät sekä dityppioksidipäästöt ilmakehään vähenevät.

Rajaukset

Toimenpiteen voi valita ympäristötuen mukainen kotieläintila jolla on nautoja, lampaita, vuohia tai hevosia vähintään 0,4 eläinyksikköä tukikelpoista peltihehtaaria kohti tai yhteensä vähintään 25 eläinyksikköä. Tilan pelloista vähintään 50 %:n on oltava joka vuosi nurmikasvien viljelyssä. Toimenpidettä ei voi valita tila, joka on valinnut lisätoimenpiteeksi vähennetyn lannoituksen, typpilannoituksen tarkentamisen peltokasveilla tai peltojen tehostetun talviaikaisen kasvipeitteisyyden. Lisätoimenpiteen tukea ei makseta 1- ja 2-ryhmän puutarhakasvialoille eikä siemenmaustealoille.

Toimenpiteet

Maatilalla saadaan käyttää nurmien lannoittamiseen typpeä enintään 75 % ”Peltokasvien lannoitus” -perustoimenpiteen mukaisista typpimääristä. Tässä toimenpiteessä nurmilla tarkoitetaan taulukon 5.6 kohdan ”nurmet” mukaisia kasveja.

Tukitason laskentaperusteet ja taustatekijät

Laskelma perustuu nurmen typpilannoitusfunktioon, jota on käytetty myös peltokasvien lannoituksen ja vähennetyn lannoituksen toimenpiteiden laskennassa. Tässä toimenpiteessä typpilannoitusta vähennetään 75 % perustoimenpiteen tasosta eli 140 typpikiloon/ha. Laskelmassa on otettu huomioon säilörehusadon pienentymisen arvo samoin kuin pienempi typpilannoituskustannus. Lisäksi laskelmassa on huomioitu mahdollinen sadon laadun heikkeneminen täydennysrehukustannuksen muodossa. Toimenpide on uusi ja sen opetteluun ja sisäistämiseen menee viljelijöiltä aikaa.

Toimenpiteestä maksettava tuki A- ja B-tukialueille on 55 euroa/ha ja C-tukialueella 49 euroa/ha.

EU:n yhteiset ja kansalliset indikaattorit

Indikaattori	Indikaattorin selite	Tavoite 2007-2013
Tuotosindikaattori	Laajaperäinen nurmituotanto-toimenpiteen tukea saaneiden maatilojen lukumäärä	6 400 tilaa/v
	Laajaperäinen nurmituotanto-toimenpiteen soveltamisalaan kuuluva fyysinen ala	200 000 ha/v
	Laajaperäinen nurmituotanto-toimenpiteen tukimäärät Manner-Suomessa	11 milj. euroa/v

Lannan levitys kasvukaudella

Tavoitteet ja odotetut vaikutukset

Toimenpide vähentää kotieläinten lannan sisältämien ravinteiden huuhtoutumisriskiä vesistöihin ja pohjavesiin, kun lanta levitetään pelloille kasvien tarpeen mukaisesti kasvuston perustamisen yhteydessä tai kasvukauden aikana. Samalla lannan sisältämän typen hyväksikäyttö paranee. Toimenpide vähentää myös lannanlevityksen aiheuttamia hajuhaittoja sekä kasvihuonekaasupäästöjä ilmakehään.

Rajaukset

Toimenpiteen voi valita vain ympäristötuen mukainen kotieläintila. Toimenpiteen valinnut tila ei voi luovuttaa lantaa tilalta pois lukuun ottamatta vähäistä määrää. Toimenpidettä ei voi valita tila, joka on tehnyt erityistukisopimuksen ”Lietelannan sijoittaminen peltoon”.

Edellytetyt toimenpiteet

Tilalla käytettävä lanta on levitettävä pelloille kasvukauden aikana keväällä ja kesällä. Keväällä lantaa saa nitraattiasetuksen (931/2000) mukaisesti levittää aikaisintaan 15.4. Levitys voidaan aloittaa 1.4., jos maa on sula ja kuiva niin, että valumia vesistöön ei tapahdu eikä pohjamaan tiivistymisvaaraa ole. Kasvukauden aikana kuivalannan, lietelannan ja virtsan nurmille tai oraille tapahtuvassa levityksessä on käytettävä vaihtoehtoisesti joko sijoitettavia laitteita, kuivikelannan tarkkuuslevittämiä tai letkulevittämiä hajuhaittojen vähentämiseksi. Lannanlevitys on sallittua 10.9. asti, jos lohkolle kylvetään syysvilja, syysöljykasvi tai nurmi tai istutetaan monivuotinen puutarhakasvi. Muissa tapauksissa lannanlevitys on sallittu 15.8. asti.

Tukitason laskentaperusteet ja taustatekijät

Lannan kasvukauden aikaisesta levittämisestä syntyy kustannuksia siitä, kun lanta on levitettävä lyhyemmällä ajanjaksolla ja mahdollisesti kauemmaksi talouskeskuksesta kiireisen kesäkauden aikana. Lannan levittämiseen kasvukauden aikana tarvitaan joko letkulevitys-, sijoitus- tai kiinteän lannan hienontava laitteisto. Transaktiokustannuksia syntyy mm. lisääntyneestä suunnittelusta, urakoitsijoille suunnatuista tarjouspyyntöjen tekemisestä sekä työn valvonnasta.

Toimenpiteestä maksettava tuki on 27 euroa/ha.

EU:n yhteiset ja kansalliset indikaattorit

Indikaattori	Indikaattorin selite	Tavoite 2007-2013
Tuotosindikaattori	Lannan levitys kasvukaudella-toimenpiteen tukea saaneiden maatilojen lukumäärä	7 700 tilaa/v
	Lannan levitys kasvukaudella-toimenpiteen soveltamisalaan kuuluva fyysinen ala	270 000 ha/v
	Lannan levitys kasvukaudella-toimenpiteen tukimäärät Manner-Suomessa	7 milj. euroa/v

Ravinnetaseet

Tavoitteet ja odotetut vaikutukset

Toimenpide vähentää ylimääräisten ravinteiden käyttöä lohkoilla ja sitä kautta typpi- ja fosforihuuhtoumia vesistöihin sekä dityppioksidipäästöjä ilmakehään. Ravinnetaseiden laatimisen tavoitteena on luoda tilalle monivuotinen viljelytoimenpiteiden ja lannoitteiden käytön seurannan apuväline, joka antaa tietoa ravinteiden käytön tehokkuudesta ja ravinnepäästöjen riskikohdista. Laskelmien perusteella tila- ja lohkokohtaisia vesiensuojelutoimenpiteitä voidaan kohdentaa tehokkaimpiin toimenpiteisiin, esimerkiksi

muokkauksen vähentämiseen tai ojituksen toimivuuden parantamiseen. Erilaisten ravinnetaseiden laskenta ei kuulu tilojen tavanomaiseen toimintaan, vaan kannustaa entistä tarkempaan ravinteiden käyttöön tila- ja lohkokotasolla. Ravinnetaseiden laskennassa voidaan käyttää apuna erilaisia neuvontajärjestöjen tarjoamia tietokonesovelluksia tai henkilökohtaista neuvontaa.

Rajaukset

Toimenpidettä ei voi valita tila, joka on valinnut typpilannoituksen tarkentaminen peltokasveilla - lisätoimenpiteen. Ravinnetaselaskenta tehdään peltoviljelykasveille. Luonnonhoitopelloille ja muille satoa tuottamattomalle pelloille ei laadita vuosittaista ravinnetasetta.

Ravinnetaseiden sisällyttäminen osaksi ympäristötuen perustoimenpiteitä suunnitellaan toteutettavaksi uusissa sitoumuksissa vuodesta 2012 alkaen.

Edellytetyt toimenpiteet

Kaikille toimenpiteen valinneille tiloille on laadittava jokaiselta kasvukaudelta lohkokohtainen peltotase kunkin sitoumusvuoden loppuun mennessä. Taselaskelmat on tehtävä fosforista ja typestä. Lisäksi tilalle on laadittava ravinnetaseen toimenpidesuunnitelma toisen ja neljännen sitoumusvuoden loppuun mennessä. Suunnitelmaan kuuluu toisen ja neljännen taselaskennan jälkeen tehtävä arvio ravinnetaseesta ja sen edellyttämästä toimenpiteestä.

Jos lohkokolla typen ylijäämän ja käytettyjen typpiravinne-*m*äärien suhde on kahden ensimmäisen sitoumusvuoden aikana kasvanut vähintään 20 prosenttiyksikköä, viljelijän on vähennettävä lohkon typpilannoitusta 10 kg/ha kolmantena sitoumusvuonna. Jos lohkokolla fosforin ylijäämän ja käytettyjen fosforiravinne-*m*äärien suhde on kahden ensimmäisen sitoumusvuoden aikana kasvanut vähintään 20 prosenttiyksikköä, viljelijän on vähennettävä lohkon fosforilannoitusta 2 kg/ha kolmantena sitoumusvuonna.

Jos typen ylijäämän ja käytettyjen typpiravinne-*m*äärien suhde on kasvanut huomattavasti (vähintään 40 prosenttiyksikköä), typpilannoitusta on vähennettävä 20 kg/ha kolmantena sitoumusvuonna. Jos fosforin ylijäämän ja käytettyjen fosforiravinne-*m*äärien suhde on kasvanut huomattavasti (vähintään 40 prosenttiyksikköä), fosforilannoitusta on vähennettävä 4 kg/ha kolmantena sitoumusvuonna.

Vastaava arvio on tehtävä uudelleen neljännen sitoumusvuoden jälkeen kolmannen ja neljännen sitoumusvuoden typen ja fosforin ylijäämiä ja käytettyjä typpi- ja fosforiravinne-*m*ääriä vertaamalla ja toteutettava vastaavat typpi- ja fosforilannoitus-*m*äärien vähentämiset viidentenä sitoumusvuonna.

Fosforilannoituksen vähennystä ei edellytetä, jos lohkokolla toteutettava fosforintasaus on kesken kolmantena tai viidentenä sitoumusvuonna. Jos ylijäämä on negatiivinen toisena tai neljäntenä sitoumusvuonna, lannoituksen vähentämistä ei edellytetä.

Tukitason laskentaperusteet ja taustatekijät

Toimenpiteen kustannukset muodostuvat viljelijän käyttämästä työajasta ja laskelman tekoon tarvittavan ohjelmiston käyttöönotto- ja ylläpitokustannuksista sekä typpi- ja fosforilannoituksen vähentämisestä joillekin tiloille aiheutuvista sadonmenetyksistä. Lisäksi kustannuksia aiheuttavat tilalle kaksi kertaa sopimuskauden aikana laadittava ravinnetaseen toimenpidesuunnitelma ja myöhemmässä vaiheessa toimenpidesuunnitelmien toteutumisen arviointi sekä ravinnetaseen parantamiseksi tehtävien jatkotoimenpiteiden suunnittelu. Laskelmassa on huomioitu myös lannoituksen vähentämisestä ravinneylijäämäisillä tiloilla aiheutuva kustannussäästö. Transaktiokustannuksia aiheutuu mm. uuden toimenpiteen omaksumisesta, neuvojen kyselystä ja soveltamisesta tilan olosuhteisiin.

Toimenpiteestä maksettava tuki on 18 euroa/ha.

EU:n yhteiset ja kansalliset indikaattorit

Indikaattori	Indikaattorin selite	Tavoite 2007-2013
Tuotosindikaattori	Ravinnetase-toimenpiteen tukea saaneiden maatilojen lukumäärä	6 000 tilaa/v
	Ravinnetase-toimenpiteen soveltamisalaan kuuluva fyysinen ala	250 000 ha/v
	Ravinnetase-toimenpiteen tukimäärät Manner-Suomessa	6 milj. euroa/v

Kerääjäkasvien viljely

Tavoitteet ja odotetut vaikutukset

Tavoitteena on kerääjäkasveja viljelemällä ottaa talteen varsinaisen satokasvin jälkeen maaperään käyttämättä jääneet, huuhtoutumislaitteet ravinteet ja saada ne säilymään maassa seuraavan viljelykasvin käyttöön. Kerääjäkasvit suojaavat maan pintaa eroosiolta, voivat parantaa maan rakennetta, lisätä orgaanisen aineen määrää maassa sekä estää rikkakasvien kasvua. Ravinteiden vähenemisen kautta myös kasvihuonekaasupäästöt lohkoilta vähenevät.

Rajaukset

Toimenpiteen voi valita viljelijä, jonka peltoja sijaitsee A- tai B-tukialueella.

Edellytetyt toimenpiteet

Vähintään 25 %:lle tilan A- ja B-tukialueilla sijaitsevasta ympäristötukikelpoisesta peltoalasta on vuosittain kylvettävä kerääjäkasveja. Kerääjäkasvilla tarkoitetaan varsinaisen viljelykasvin kylvön yhteydessä kylvettävää aluskasvia tai varsinaisen viljelykasvin sadonkorjuun jälkeen kylvettävää pyydyskasvia. Aluskasvia käytetään tavallisesti viljan viljelyn yhteydessä ja pyydyskasveja varhaisperunan tai varhaisvihannesten kasvatuksen yhteydessä. Kerääjäkasvia ei saa erikseen lannoittaa.

Aluskasviksi voidaan kylvää raiheinää tai muita heinä- ja nurmikasveja, apiloita tai näiden siemenseoksia. Aluskasvin muokkaus tai kyntö voi tapahtua samanaikaisesti kuin varsinaisen viljelykasvin muokkaus tai kyntö tai se voidaan säilyttää loholla koko syksyn. Aluskasvin avulla ei saa perustaa monivuotisia nurmia, viherkesantoja tai viherlannoitusnurmia. Aluskasvi on sallittua tuhota kemiallisella käsittelyllä.

Pyydyskasviksi voidaan kylvää ohraa, kauraa, raiheinää tai muita heinä- ja nurmikasveja, rehurapsia, rypsiä, hunajakukkaa, apiloita tai näiden kasvien siemenseoksia tai muita erikseen määriteltyjä kasveja. Pyydyskasvi on säilytettävä loholla kasvukauden loppuun (1.10.) asti, jonka jälkeen lohkon saa muokata tai kyntää.

Tukitason laskentaperusteet ja taustatekijät

Toimenpiteen kustannuksissa on huomioitu kerääjäkasvin siemenkustannukset. Kylvö voi tapahtua joko viljelykasvin kylvön yhteydessä tai erillisenä kylvönä. Kylvötyöstä aiheutuu viljelijälle kustannuksia. Kerääjäkasvi voidaan lopettaa mekaanisesti tai kemiallisesti. Laskelmissa on huomioitu toimenpiteen maata parantava vaikutus. Transaktiokustannuksia aiheutuu mm. uuden toimenpiteen sisältöön perehtymisestä ja neuvontapalveluiden avun käyttämisestä toimenpidettä toteutettaessa.

Toimenpiteestä maksettava tuki (A- ja B-tukialueille) on 13 euroa/ha.

EU:n yhteiset ja kansalliset indikaattorit

Indikaattori	Indikaattorin selite	Tavoite 2007-2013
Tuotosindikaattori	Kerääjäkasvien viljely-toimenpiteen tukea saaneiden maatilojen lukumäärä	1 100 tilaa/v
	Kerääjäkasvien viljely-toimenpiteen soveltamisalaan kuuluva fyysinen ala	40 000 ha/v
	Kerääjäkasvien viljely-toimenpiteen tukimäärät Manner-Suomessa	0,5 milj. euroa/v

Puutarhatilan lisätoimenpiteitä koskevat yksityiskohdat

Typpilannoituksen tarkentaminen puutarhakasveilla

Tavoitteet ja odotetut vaikutukset

Toimenpiteen tavoitteena on vähentää typen huuhtoutumisriskiä pelloilta vesistöihin ja pohjaveteen sekä dityppioksidipäästöjä ilmaan. Tavoite toteutetaan vähentämällä typen liikalannoitusta selvittämällä liukoisen typen määrä ennen lannoituspäätöksen tekoa puutarhakasvialoilla. Mittauksen avulla tutkitaan, paljonko edelliseltä kasvukaudelta tai edelliseltä lannoituskerralta on jäänyt maahan liukoista typpeä ja arvioidaan, onko mittaustuloksen perusteella tarpeen vähentää annettavaa typpilannoitusta tai muuttaa lannoitusajankohtaa. Kun viljelijä tietää lohkojen typpimäärän, hän pystyy tarkentamaan lannoitusta eikä liikalannoitusta synny. Toimenpiteen avulla voidaan paremmin ottaa huomioon kasvien typenoton rytmi ja maasta kasvukauden aikana vapautuvan typen määrä, mikä mahdollistaa typpilannoituksen vähentämisen tai sen jakamisen ja typpeä voidaan käyttää tarkasti kasvukauden olosuhteiden ja kasvien todetun tarpeen perusteella. Näin voidaan vähentää typen huuhtoutumista vesistöihin ja pohjaveteen sekä dityppioksidipäästöjä ilmaan.

Rajaukset

Toimenpidettä voidaan toteuttaa ryhmän 1 puutarhakasvialoilla.

Edellytetyt toimenpiteet

Viljelijän on mitattava liukoisen typen määrä keväällä ennen kevätlannoitusta ja kasvukaudella edellisen lannoituskerran jälkeen ennen lisälannoituksia laboratorioanalyysillä tai pikamittausmenetelmällä. Jokaiselta lohkolta tehdään vuosittain oma analyysi. Maassa olevan liukoisen typen määrä tulee ottaa huomioon typpilannoituksessa. Lohkoilla, joilla toimenpide toteutetaan, on otettava analyysin tulos huomioon typpilannoitusmäärissä. Jos lohkon typpianalyysin tulos ylittää 20 kg/ha rajan, on lohkon saman kasvukauden seuraavasta typpilannoituksesta vähennettävä 20 kg/ha ylittävä määrä, siten että 20 kg/ha ylittävä liukoisen typen määrä vähennetään lohkolle muuten annettavasta typpilannoitusmäärästä kyseisellä lannoituskerralla. Vähennys on tehtävä tilalla noudatettavista lannoitusmääräyksistä (puutarhakasvien lannoitus –perustoimenpide). Viljelijä voi tehdä tai teettää analyysin vesiliukoisen kokonaistypen määrästä käyttämällä pikamääritysmenetelmää tai hän voi teettää laboratorioanalyysin edellyttäen, että tulokset ovat käytettävissä ennen lohkolle suunnitellun typpilannoituksen toteuttamista. Mittausten tulokset on merkittävä "Viljelyn ympäristönsuojelun suunnittelu ja seuranta" -perustoimenpiteen mukaisiin lohkokohtaisiin muistiinpanoihin.

Tukitason laskentaperusteet ja taustatekijät

Typpilannoituksen tarkentamislaskelmassa liukoisen typen mittauksen kustannus on laskettu joko viljelijän omana työnä tai ostopalveluna tehtäväksi. Viljelijän omana työnä tehtävän mittauksen kustannukset muodostuvat pikamittauslaitteiston käyttökustannuksista, näytteiden ottoon kuluva työajasta ja materiaaleista, sekä näytteiden analysointiin ja muistiinpanojen tekemiseen menevästä työajasta. Toimenpiteen opetteluun ja sisäistämiseen menee viljelijöiltä aikaa.

Toimenpiteestä maksettava tuki on 90 euroa/ha.

EU:n yhteiset ja kansalliset indikaattorit

Indikaattori	Indikaattorin selite	Tavoite 2007-2013
Tuotosindikaattori	Typpilannoituksen tarkentaminen puutarhakasveilla-toimenpiteen tukea saaneiden maatilojen lukumäärä	900 tilaa/v
	Typpilannoituksen tarkentaminen puutarhakasveilla-toimenpiteen soveltamisalaan kuuluva fyysinen ala	4 500 ha/v
	Typpilannoituksen tarkentaminen puutarhakasveilla-toimenpiteen tukimäärät Manner-Suomessa	0,4 milj. euroa/v

Katteen käyttö monivuotisilla puutarhakasveilla

Tavoitteet ja odotetut vaikutukset

Toimenpiteen tavoitteena on vähentää kasteluveden käyttöä estämällä veden haihtuminen maan pinnasta monivuotisten puutarhakasvien viljelyaloilla ja pienentää herbisidien ja fungisidien käyttötarvetta sekä ravinteiden huuhtoutumista. Kate estää rikkakasvien kasvua ja vähentää herbisidien käyttöä. Samoin maanpinnan eroosio ja siitä johtuva ravinteiden huuhtoutuminen vesistöihin ja pohjaveteen vähenevät, koska katteella peitetyllä maalla eroosio ja ravinteiden huuhtoutuminen on merkittävästi vähäisempää kuin paljaalla, kattamattomalla maalla.

Rajaukset

Toimenpide voidaan valita ryhmän 2 puutarhakasvialalle.

Edellytetyt toimenpiteet

Maanpinta on katettava rivien kohdilta oljella, hakkeella tai muulla orgaanisella materiaalilla, muovikalvolla, -kankaalla, katepaperilla tai riviväleihin perustettavalla leikattavalla nurmikatteella. Orgaanisilla katemateriaaleilla on lämpöä eristävä vaikutus eli ne hidastavat maan lämpenemistä keväällä ja siten myös kasvien kasvuun lähtöä. Tämän takia muovin käyttö katteena on Suomen viileissä olosuhteissa perusteltua. Jos ryhmän 2 kasveilla käytetään katteena muovikalvoa, edellytetään sen olevan valmistettu polyeteenistä, joka voidaan tavanomaisen jätteenkäsittelyn lisäksi hävittää polttamalla. Käytetty muovikalvo voidaan myös kerätä ja toimittaa asianmukaiseen keräyslaitokseen uusiokäyttöön.

Katettujen viljelylohkojen pinta-alan on oltava vähintään 95 % viljelyalasta muilla 2-ryhmän kasveilla paitsi taimitarhakasveilla, joilla katettujen viljelylohkojen pinta-ala tulee olla vähintään 50 % näiden kasvien viljelyalasta. Edellä esitetyn mukainen katevaatimus tulee monivuotisilla kasveilla täyttää viimeistään kolmantena sitoumusvuonna. Tuki maksetaan siitä sitoumusvuodesta lähtien, jonka kesäkuun loppuun mennessä vaatimus täytetään.

Tukitason laskentaperusteet ja taustatekijät

Laskelmassa on verrattu muovikatteen, orgaanisen katteen ja rivivälin nurmettamisen kustannusta ilman katetta tapahtuvaan torjunta-aineiden käyttöön perustuvan viljelyn kustannukseen. Satotason oletetaan säilyvän samana kaikilla viljelytavoilla.

Toimenpiteestä maksettava tuki on 256 euroa/ha.

EU:n yhteiset ja kansalliset indikaattorit

Indikaattori	Indikaattorin selite	Tavoite 2007-2013
Tuotosindikaattori	Katteen käyttö monivuotisilla puutarhakasveilla-toimenpiteen tukea saaneiden maatilojen lukumäärä	2 000 tilaa/v
	Katteen käyttö monivuotisilla puutarhakasveilla-toimenpiteen soveltamisalaan kuuluva fyysinen ala	5 500 ha/v
	Katteen käyttö monivuotisilla puutarhakasveilla-toimenpiteen tukimäärät Manner-Suomessa	1,5 milj. euroa/v

Tuhoeläinten tarkkailumenetelmien käyttö

Tavoitteet ja odotetut vaikutukset

Tavoitteena on edistää tarkkailuun perustuvaa oikea-aikaista tuholaiistorjuntaa puutarhatuotannossa. Toimenpide vähentää torjunta-aineista aiheutuvia ympäristö- ja terveysriskejä. Tarkkailusta saatujen tietojen perusteella voidaan tarkentaa käsittelyajankohtaa ja vähentää käytettäviä torjunta-ainemääriä ja käsittelykertoja. Toimenpide vähentää torjunta-aineista aiheutuvia ympäristö- ja terveysriskejä. Feromonipyydys on tehokas keino niillä tuholaislajeilla, joiden feromoneja on saatavissa. Värillisillä liima-ansoilla voi havainnoida hyönteisten esiintymistä kaikilla viljelyksillä, joskin tarkkailutulosten käyttöarvo vaihtelee kasvi- ja tuholaislajeittain. Eräiden tuholaisien osalta luotettava tarkkailu vaatii kuitenkin erityisasiantuntemusta, koska niiden tuntomerkit poikkeavat muista hyönteisistä vain vähän. Pyydysten ja ansojen käytöllä ei ole suoranaista vaikutusta satotasoon ja sadon laatuun, mutta välilliset vaikutukset voivat olla suuria.

Rajaukset

Toimenpidettä voidaan toteuttaa ryhmän 1 ja 2 puutarhakasvialoilla sekä siemenmaustealoilla. Ryhmän 1 ja 2 puutarhakasvien alasta tulee vuosittain vähintään 50 % olla sellaisten kasvien viljelyksessä, joilla esiintyvien tuholaisien seurantaan on saatavilla tai käytettävissä liima-ansoja tai feromonipyydyksiä.

Edellytetyt toimenpiteet

Viljelijän on pidettävä havainto- ja toimenpidepäiväkirjaa tuhohyönteisten sekä niiden luontaisten vihollisten esiintymisestä tilalla sekä havaintojen perusteella suoritetuista torjuntatoimista. Vastaavat merkinnät voi tehdä myös lohkoikohtaisesti muistiinpanoihin. Toimenpidettä toteutetaan peruslohkoikohtaisesti. Pyydyksiä tai ansoja tulee joka vuosi olla kyseiselle kasvilajille sopiva, erikseen määriteltävä määrä.

Käytettäviä tarkkailumenetelmiä ovat feromonipyydykset sekä eriväriset liima-ansat. Feromonipyydysten seurantavaikutus perustuu pyydyksissä olevaan naarashormoniin, joka houkuttelee koiraat ansan liimapinnalle. Värillisissä liima-ansoissa taas kirkkaat värit houkuttelevat hyönteisiä. Molemmissa menetelmissä tuholaismäärän muutoksia seurataan laskemalla tietyin väliajoin liimaan tarttuneita hyönteisiä.

Tarkkailtavia kasveja ovat esimerkiksi kaalikasvit, syötävät sipulikasvit, porkkana ja muut sarjakukkaiset kasvit, siemenmausteet, herne, omena, luumu, makea pihlaja, herukat, mansikka ja vadelma. Tarkkailtavia tuhoeläimiä ovat esimerkiksi iso ja pieni kaalikärpänen, sipulikoi, kirpat, omenäkääriäinen, pihlajanmarjakoi, luumukääriäinen, vattukuoriainen, luteet, hernekääriäinen, porkkanakemppi ja kuminakoi. Tarkka luettelo kasveista ja seurattavista tuhoeläimistä määritellään erikseen.

Tarkkailua on tehtävä 1.5.-31.8. välisenä aikana aina silloin, kun viljeltävälle kasville tuhoja aiheuttavia tuhohyönteisiä esiintyy ja kun viljeltävä kasvi on taimettunut tai istutettu lohkolle. Viljelijän on hankittava Kasvinsuojeluseuran vuonna 2002 julkaisema opas "Avomaavihannesten taudit ja tuholaiset" tai "Aktuella växtskyddsanvisningar" -opas tai Kasvinsuojeluseuran vuonna 1997 julkaisema "Hedelmä- ja marjakasvien tuhoeläimet"-opas. Vaihtoehtoisesti viljelijän on hankittava erikseen määriteltävä opas tuhoeläinten tunnistukseen. Lisäksi viljelijän on hankittava pinta-alaan ja tuhohyönteisten esiintymiskauteen nähden riittävä, erikseen määriteltävä määrä ansoja tai pyydyksiä ja huolehdittava niiden vaihtamisesta ja havainnoinnista riittävän usein, kuitenkin vähintään kerran viikossa. Vaihtoehtoisesti viljelijä voi hankkia tarkkailun ostopalveluna, joka täyttää edellä mainitut ehdot. Torjuntamenetelmien käyttö perustuu havainnoinnista tehtyihin kirjauksiin. Havaintojen avulla seurataan tuholaisten esiintymistä. Mikäli havainnot alittavat kirjallisuudessa ja/tai ansojen käyttöohjeissa määritellyn kynnsarvon, viljelijän on vähennettävä torjunta-ainekäsittelyä tai luovuttava niistä kokonaan. Havaintojen perusteella viljelijä voi myös tarkentaa torjunta-ajankohtaa ja näin vähentää ylimääräisiä torjunta-ainekäsittelyjä.

Tukitason laskentaperusteet ja taustatekijät

Toimenpiteen kustannukset muodostuvat liima-ansan ja feromonipyydysten käytöstä. Kustannuksiin on laskettu mukaan havaintokirjan täyttö- sekä pyydysten vaihto- ja tarkastustyö. Lisäksi kustannuksia aiheutuu kasvinsuojeluoppaan hankinnasta ja oppaaseen perehtymisestä. Toimenpidettä vaaditaan toteutettavaksi 50 % pinta-alasta, jolloin kustannus on puolet kokonaiskustannuksesta.

Toimenpiteestä maksettava tuki on 144 euroa/ha.

EU:n yhteiset ja kansalliset indikaattorit

Indikaattori	Indikaattorin selite	Tavoite 2007-2013
Tuotosindikaattori	Tuhoeläinten tarkkailumenetelmien käyttö-toimenpiteen tukea saaneiden maatilojen lukumäärä	2 500 tilaa/v
	Tuhoeläinten tarkkailumenetelmien käyttö-toimenpiteen soveltamisalaan kuuluva fyysinen ala	15 000 ha/v
	Tuhoeläinten tarkkailumenetelmien käyttö-toimenpiteen tukimäärät Manner-Suomessa	2 milj. euroa/v

Ympäristötuen erityistukisopimuksia koskevat yksityiskohdat

Suojavyöhykkeen perustaminen ja hoito

Tavoitteet ja odotetut vaikutukset

Toimenpiteellä vähennetään eroosiota ja ravinteiden kulkeutumista vesiin eroosioherkiltä ja kaltevilta tai toistuvasti tulvan alle jääviltä viljelyksessä olevilta rantapelloilta sekä pelloilta, jotka sijaitsevat tärkeillä pohjavesialueilla. Lisäksi suojavyöhykkeen tarkoituksena on köyhdyttää suojavyöhykkeeksi muodostetun peltolohkon maan ravinnemäärää, parantaa maan rakennetta, tasapainottaa vesistöjen hydrologiaa, lisätä luonnon monimuotoisuutta sekä edistää riista- ja kalataloutta. Suojavyöhykkeillä vähennetään myös hiilidioksidipäästöjä estämällä maan orgaanisten hiilivarantojen kulumista ja edistämällä hiilen sitoutumista maaperään.

Rajaukset

Suojavyöhykesopimus voidaan A- ja B-tukialueilla tehdä valtaojan tai sitä suuremman vesiuoman varrella sijaitsevalle pellolle, lammen, järven tai meren rannalla sijaitsevalle pellolle tai luokitellulla pohjavesialueella sijaitsevalle pellolle.

Muilla tukialueilla suojavaöhykesopimus voidaan tehdä kohteille, joilla on ollut voimassa valtioneuvoston päätöksen (760/1995) tai valtioneuvoston asetuksen (644/2000) mukainen vastaava erityistukisopimus tai joilla suojavaöhykkeen tarve on todettu esimerkiksi suojavaöhykkeiden yleissuunnitelmassa tai vastaavassa useita viljelijöitä koskevien yhtenäisten suojavaöhykkeiden toteuttamiseen tähtäävässä selvityksessä tai pohjavesialueen suojelemissuunnitelmassa. Samoin sopimus voidaan tehdä kohteille, jotka sijaitsevat kaltevilla rantapelloilla, tulva-alueilla tai ovat esitetty vesipuitedirektiivin (2000/60/EY) vuodesta 2009 lähtien valmistuvissa hoitosuunnitelmissa.

Edellytetyt toimenpiteet

Suojavaöhyke on peltolohkolle erillisen suunnitelman mukaan perustettu ja hoidettu, monivuotisen nurmikasvillisuuden peittämä peltolohko. Se tulee perustaa mieluiten suojaviljaan eikä aluetta saa perustamisen jälkeen muokata, lannoittaa tai käsitellä torjunta-aineella. Suojavaöhykkeen kasvusto on niitettävä vuosittain tai suunnitelmassa määritellyillä aikaväleillä. Niiton ajankohdassa on otettava huomioon luonnonvaraisten lintujen ja nisäkkäiden elinolot, minkä vuoksi niittoa ei tule aloittaa ennen 1.8, ellei kyse ole rikkakasvien, kasvitautilien tai tuholaisten torjunnasta, niiden leviämisen estämisestä tai vastaavasta syystä. Niitetty kasvimaassa on korjattava pois suojavaöhykkeeltä ja sen saa käyttää maataloustuotannossa hyödyksi. Suojavaöhykettä voidaan myös laiduntaa, mikäli se tehdään luonnon monimuotoisuutta vaarantamatta eivätkä vesiensuojelulliset tai muut vastaavat syyt ole esteenä. Tulva-alueille perustetut suojavaöhykkeet voidaan jättää niittämättä, mikäli se on vesiensuojelullisesti perusteltua.

Suojavaöhykkeet ovat erityisen tarpeellisia jyrkästi vesistöön viettävillä pelloilla, helposti sortuvilla rantapelloilla sekä toistuvasti tulvan alle jäävillä rantapelloilla. Niiden tulee olla vähintään keskimäärin 15 metriä leveitä. Leveys määräytyy maaston ja tulvarajojen mukaan. Perustamiseen sopivat hyvin valmiit heinä- ja nurmikasvien siemensetokset. Pohjavesialueella oleville peltoalueille suojavaöhykkeet perustetaan peltolohkojakoja noudattaen.

Suojavaöhykkeellä voi olla pieninä, luontaisina ryhminä kotimaisia, luonnonvaraisia pensaita tai lehtipuita. Suojavaöhykkeellä ei saa sulkea avointa viljelymaisemaa. Suojavaöhykkeen perustamisessa ja hoidossa on otettava huomioon luonnon monimuotoisuus ja mahdollisuuksien mukaan suosittava luonnonvaraisten kasvien, eläinten ja muiden eliöiden kannalta suotuisia toimenpiteitä. Perustellut hoitotoimenpiteet voidaan rajoitetusti ja suunnitelman mukaisesti ulottaa myös vyöhykkeen välittömässä läheisyydessä olevalle ns. luonnontilaiselle ranta-alueelle.

Suojavaöhykkeiden uusimisessa on pyrittävä mahdollisimman nopeaan kasvipeitteisyyden aikaansaamiseen. Vaikeiden rikkaruohojen poistamisessa on ensisijassa käytettävä mekaanisia keinoja ja vain aivan erityisistä syistä voidaan sallia pesäkekäsittely. Suojavaöhykkeellä toteutetuista toimenpiteistä on pidettävä hoitopäiväkirjaa.

Sopimuksen kesto aika on 5 tai 10 vuotta.

Tukitason laskentaperusteet ja taustatekijät

Toimenpiteestä aiheutuvina kustannuksina on huomioitu suojavaöhykkeen perustamis- ja hoitosuunnitelman laatiminen, perustamisesta ja hoidosta aiheutuvat kustannukset sekä neuvon palveluista aiheutuvat kustannukset. Perustamiskustannuksia ei synny, mikäli suojavaöhyke perustetaan nurmilohkolle. Viljan ja rypsin kylvön yhteydessä perustamiskustannukseksi tulee pelkkä heinänsiemenkustannus. Muissa tapauksissa suojavaöhykkeen perustamiskustannukset koostuvat muokkaus-, kylvö- ja siemenkustannuksista. Suojavaöhykkeen perustaminen C-tukialueella on halvempaa kuin A- ja B- tukialueilla, koska C-tukialueella on suhteellisesti enemmän nurmilohkoja. Suojavaöhykkeen perustamiskustannusta laskettaessa on huomioitu kustannuksia vähentävänä tekijänä täydentäviin ehtoihin sisältyvä 0,6 metrin piennar ja ympäristötuen perustessa korvattava piennar ja suojakaista.

Suojavyöhykettä hoidetaan niittämällä. Kasvustosta saatava hyöty ja kasvimassan poiskuljettamisesta aiheutuvat kustannukset ovat yhtä suuret. Suojavyöhykkeestä aiheutuu viljelijälle tulonmenetyksiä, koska hän ei voi viljellä suojavyöhykkeellä viljelykasveja. Viljelijöille aiheutuu transaktiokustannuksia suojavyöhykkeisiin liittyvän tiedon keruusta sekä yhteydenotoista maatalousneuvojiin.

Toimenpiteestä maksettava tuki on A- ja B- tukialueilla enintään 450 euroa/ha ja C-tukialueella enintään 350 euroa/ha.

EU:n yhteiset ja kansalliset indikaattorit

Indikaattori	Indikaattorin selite	Tavoite 2007-2013
Tuotosindikaattori	Suojavyöhykkeen perustaminen ja hoito-toimenpiteen tukea saaneiden maatilojen lukumäärä	7 500 tilaa/v
	Suojavyöhykkeen perustaminen ja hoito-toimenpiteen soveltamisalaan kuuluva fyysinen ala	15 000 ha/v
	Suojavyöhykkeen perustaminen ja hoito-toimenpiteen tukimäärät Manner-Suomessa	6 milj. euroa/v

Monivaikutteisen kosteikon hoito

Tavoitteet ja odotetut vaikutukset

Toimenpiteillä edistetään vesiensuojelua maatalouden voimakkaasti kuormittamalla vesistö- ja rannikkoalueilla, parannetaan linnuston elinolosuhteita ja palautetaan peltoalueilta kuivatustoimenpiteiden myötä hävinneitä elinympäristöjä sekä lisätään purovesistöjen edellytyksenä eliöstön kulkureitteinä. Samalla voidaan edistää riista-, kala- tai raputaloutta sekä maaseutumaiseman hoitoa. Suomenlahteen, Saaristomereen, Selkämereen, Merenkurkkuun tai Perämereen laskevien jokivesistöjen valuma-alueilla sekä maatalousvaltaisten valuma-alueiden järvissä voidaan toimenpiteiden avulla pienentää vesistökuormitusta ja lisätä viljelyalueiden maiseman ja luonnon monimuotoisuutta. Paikallisesti toimenpiteellä voi olla merkittävä vaikutus maatalouden aiheuttaman kuormituksen vähentäjänä ja luonnon monimuotoisuuden lisääjänä.

Rajaukset

Toimenpidettä voidaan toteuttaa vain sellaisilla alueilla, joilla peltoja on yli 20 % vesistön tai valtaoajan valuma-alueesta. Toimenpidettä voidaan toteuttaa vain Suomenlahteen, Saaristomereen, Selkämereen, Merenkurkkuun tai Perämereen laskevien jokivesistöjen sekä sellaisten järvien valuma-alueilla, missä toimenpiteellä voidaan merkittävästi pienentää maatalouden aiheuttamaa vesistökuormitusta ja lisätä maatalousalueiden luonnon monimuotoisuutta sekä edistää riista-, kala- ja raputaloutta. Toimenpidettä voidaan toteuttaa myös kohteilla, jotka on perustettu ei-tuotannollisten investointien tuella sekä kohteilla, joilla on ollut voimassa valtioneuvoston päätöksen (760/1995) tai valtioneuvoston asetuksen (644/2000) mukainen vastaava erityistukisopimus. Maatalouden ympäristöohjelman 1995 - 1999 mukaisesti 5-vuotisilla sopimuksilla perustetut laskeutusaltaat ja kosteikot sekä maatalouden ympäristötukijärjestelmän 2000 - 2006 mukaisesti 5- tai 10-vuotisilla sopimuksilla perustetut kosteikot ja laskeutusaltaat voivat tulla hoitosopimuksen piiriin sen jälkeen, kun aiempi erityistukisopimus on päättynyt.

Edellytetyt toimenpiteet

Laskeutusaltaan, kosteikon ja tulvaniityn hoito on toteutettava erillisen suunnitelman mukaisesti. Sopimus tehdään hankkeen alle jäävästä peltoalasta tai muusta hoitotoimen kohteena olevasta maa-alasta riittävine reuna-alueineen. Vuotuisia hoitotoimenpiteitä ovat muun muassa lietteen poisto, padon hoitotoimet tai kosteikon ja sen reuna-alueiden kasvillisuuden niitto ja poiskuljetus. Hoitotoimien yhteydessä korjattu kasvimassa voidaan käyttää hyödyksi tai toteuttaa hoitotoimenpiteet esimerkiksi laiduntamalla, mikäli se

tehdään luonnon monimuotoisuutta vaarantamatta eikä siihen ole vesiensuojelullista tai muuta estettä. Kosteikkojen ja lasketusaltaiden hoidosta on pidettävä hoitopäiväkirjaa.

Tuen suuruus määräytyy hoitotoimenpiteistä aiheutuvien kustannusten ja tulonmenetysten perusteella. Sopimuksen kohteena oleva kosteikko ja laskeutusallas on voitu perustaa valtioneuvoston päätöksen (760/1995), valtioneuvoston asetuksen (644/2000) mukaan, ei-tuotannollisten investointien tuen mukaisesti tai muulla rahoituksella. Jos kosteikko perustetaan ei-tuotannollisten investointien tuella, kosteikon hoidosta on tehtävä tässä esitetty sopimus.

Sopimuksen kesto on 5 tai 10 vuotta.

Erityistukea voidaan myöntää myös muille tuensaajille kuin viljelijöille Leader-toimintatavan mukaisesti. Leader-toimintatapa antaa rekisteröidylle yhdistykselle mahdollisuuden perustaa kosteikkoja. Leader-toimintatavan perusta on, että paikallisella tasolla ihmiset pääsevät osallistumaan, suunnittelemaan ja toteuttamaan oman alueensa kehittämistä laaja-alaisesti. Leader-toimintatapaa toteutetaan toimintaryhmien kautta. Toimintaryhmät ovat rekisteröityjä yhdistyksiä, joiden jäsenyys on avoin kaikille oman alueen toimijoille. Erityistukihakemus toimitetaan toimintaryhmän käsittelyyn lausunnon antamista varten. Sopimus voidaan tehdä silloin, kun sopimukseen sisältyvät toimenpiteet tukevat haetun sopimusalueen sijaintipaikan paikallisen maaseudun kehittämissuunnitelman tavoitteita ja sopimuksen tekeminen on tarkoituksenmukaista kyseisen suunnitelman kannalta. Sopimuksen tekemisen edellytyksenä ei ole ympäristötukea koskevan sitoumuksen voimassaolo.

Tukitason laskentaperusteet ja taustatekijät

Toimenpiteestä aiheutuvina kustannuksina on huomioitu kosteikon hoitosuunnitelman tekeminen, neuvojan palveluista aiheutuvat kustannukset sekä hoitopäiväkirjan pidosta aiheutuvat työkuustannukset. Suuren kustannuserän muodostavat rakenteiden kunnon seuranta, kertyneen lietteen määrän tarkkailu ja lietteen poistaminen ja kuljettaminen sekä kosteikon ja sitä ympäröivän viljelemättömän hoitoalueen kasvillisuuden niittäminen. Kosteikon ja sen reuna-alueiden kasvustosta saatava hyöty ja kasvimassan poiskuljettamisesta aiheutuvat kustannukset on arvioitu yhtä suuriksi. Viljelijälle aiheutuu transaktiokustannuksia kosteikkoihin liittyvän tiedon keruusta sekä yhteydenotoista maatalousneuvojiin.

Toimenpiteestä maksettava tuki on enintään 450 euroa/ha.

EU:n yhteiset ja kansalliset indikaattorit

Indikaattori	Indikaattorin selite	Tavoite 2007-2013
Tuotosindikaattori	Monivaikutteisen kosteikon hoito -toimenpiteen tukea saaneiden maatilojen ja muiden maankäyttäjien lukumäärä	400 tilaa/v
	Monivaikutteisen kosteikon hoito -toimenpiteen soveltamisalaan kuuluva fyysinen ala	600 ha/v
	Monivaikutteisen kosteikon hoito -toimenpiteen tukimäärät Manner-Suomessa	180 000 euroa/v

Pohjavesialueiden peltoviljely

Tavoitteet ja odotetut vaikutukset

Tavoitteena on vähentää lannoitteiden ja erityisesti typen käyttöä pohjavesialueilla. Toimenpide vähentää lannoitteiden, karjanlannan ja kasvinsuojeluaineiden käytön aiheuttamia riskejä pohjavesille. Lisäksi toimenpide vähentää lohkojen dityppioksidipäästöjä ilmakehään.

Rajaukset

Toimenpidettä toteutetaan koko maassa I- ja II-luokan pohjavesialueilla sijaitsevilla peltolohkoilla. Tila, joka on tehnyt erityistukisopimuksen pohjavesialueiden peltoviljelystä, ei voi tehdä samoista peltolohkoista sopimusta luonnonmukaisesta tuotannosta ja/tai kotieläintuotannosta. Etusija annetaan niille kohteille, joilla on ollut voimassa valtioneuvoston asetuksen (644/2000) mukainen vastaava erityistukisopimus tai joilla on vedenottamoita tai muu erityinen pohjaveden suojelun tarve. Sopimusta ei voida tehdä ja korvausta maksaa sellaisista toimenpiteistä, joista viljelijä on saanut korvauksen vesioikeuden tai ympäristölupaviraston päätöksen perusteella. Jos toimenpiteestä on maksettu vesilain (264/1961) nojalla määrätty korvaus, toimenpidettä ei voida kymmenen vuoden aikana korvauksen saamisesta sisällyttää sopimukseen.

Edellytetyt toimenpiteet

Tuen saadakseen viljelijän tulee toteuttaa peltoviljelyä pohjavesialueilla erillisen suunnitelman mukaisesti. Viljelyä koskevat rajoitukset määritellään erikseen sopimuksessa ja rajoitukset riippuvat pohjavesialueen olosuhteista. Toimenpide voi olla esim. heinäkavien viljely aluskasveina. Rajoitukset voivat koskea:

- pellon muokkauksen vähentämistä tai lopettamista,
- lannoituksen tai karjanlannan käytön vähentämistä tai lopettamista,
- kasvinsuojeluaineiden käytön vähentämistä tai lopettamista,
- luonnonhoitopeltojen perustaminen ja sijoittaminen vesiensuojelu huomioon ottaen,
- laiduntamisen lopettamista tai vähentämistä.

Ravinteiden käytöstä ja muista viljelytoimenpiteistä on pidettävä "Viljelyn ympäristönsuojelun suunnittelu ja -seuranta" -perustoimenpiteen mukaisia muistiinpanoja.

Sopimuksen kesto aika on 5 vuotta.

Tukitason laskentaperusteet ja taustatekijät

Toimenpiteestä aiheutuvina kustannuksina on huomioitu viljelysuunnitelman laatiminen, hoitopäiväkirjan pitämisen työkustannukset sekä typpilannoitteiden ja kasvinsuojeluaineiden käytön vähentämisestä aiheutuvat tulonmenetykset. Tulonmenetystä kompensoivat osittain alentuneet lannoite- ja kasvinsuojeluainekulut. Transaktiokustannuksia aiheutuu tiedon keräämisestä, jotta viljelijä tietää mitkä tekijät ja toimenpiteet vaikuttavat pohjavesien tilaan.

Toimenpiteestä maksettava tuki on enintään 156 euroa/ha.

EU:n yhteiset ja kansalliset indikaattorit

Indikaattori	Indikaattorin selite	Tavoite 2007-2013
Tuotosindikaattori	Pohjavesialueiden peltoviljely-toimenpiteen tukea saaneiden maatilojen lukumäärä	150 tilaa/v
	Pohjavesialueiden peltoviljely-toimenpiteen soveltamisalaan kuuluva fyysinen ala	1 300 ha/v
	Pohjavesialueiden peltoviljely-toimenpiteen tukimäärät Manner-Suomessa	160 000 euroa/v

Valumavesien käsittelymenetelmät

Tavoitteet ja odotetut vaikutukset

Tavoitteena on tehostaa kuivatusjärjestelmiä niin, että pellon kuivatusvedet saadaan tehokkaasti kasvien käyttöön. Kuivatusvesien valuntaa säädetään ja kuivatusvesiä kierrätetään takaisin pellolle kastelukäyttöön. Näin estetään ravinteiden huuhtoutumista ojavesien mukana pellolta vesistöön ja palautetaan veteen liuenneet ravinteet takaisin kasvien juuriston ulottuville. Lämpäisevillä mailla kevätkesteuden säästäminen kasvukaudelle vähentää lisäksi ravinteiden huuhtoutumisriskiä. Happamilta sulfaattimailta tulevaa happamien vesien kuormitusta voidaan vähentää estämällä peltomaiden kuivuminen ylläpitämällä veden pinta muokkauskerroksen alapuolella riittävän korkealla, jotteivät metallipitoiset, pelkistyneet sulfidikerrostumat pääsisi kuivumaan ja vapauttamaan happamuutta ja metalleja pelloilta valuvien valumavesien mukana vesistöihin. Toimenpide hidastaa happamuutta aiheuttavien yhdisteiden muodostumista pohjamaassa ja tasaa erityisesti kuivien kesien jälkeisiä happamien huuhtoutumien huippuja. Toimenpide estää vesistöjen rehevöitymistä ja happamista valumavesistä aiheutuvia haitallisia muutoksia vesiekosysteemeissä ja kalastossa.

Rajaukset

Sopimus voidaan tehdä hyvin vettä läpäiseville hiekka- ja hietapitoisille peltomaille sekä urpasavimaille, joiden pellon pinnan kaltevuus on enintään 2 %. Säätekastelussa ja kuivatusvesien kierrätyksessä maalajin tulee olla hienoa tai karkeaa hietaa, hienoa tai karkeaa hiekkaa tai urpasavea sekä pellon pinnan kaltevuuden alle 1 %. Toimenpiteellä ei tueta valumavesien käsittelyjärjestelmien perustamista, vaan ainoastaan ko. järjestelmien ylläpitoa, koska toimintalinjalla 2 ei voida tukea kiinteitä kustannuksia.

Edellytetyt toimenpiteet

Kuivatusjärjestelmien hoito toteutetaan erillisen suunnitelman perusteella. Toimenpiteiden suunnittelusta ja toteutuksesta annetaan erilliset ohjeet. Sopimusallalla voidaan toteuttaa vain yhtä seuraavista toimenpiteistä.

a) *Säätösalaojitus* on salaojitusta, jonka kuivatustehokkuutta voidaan säätää. Säätömekanismi on yleensä kokoojaajaan asennetussa säätökaivossa. Säätösalaojitukseen liittyvässä suunnitelmassa tulee ottaa huomioon mahdollisesti olemassa olevan salaojaston ojaväli, uuden salaojituksen toteuttaminen, säätökaivojen asentaminen sekä kaivojen vedenpinnan säätö padotuskorkeutta nostamalla tai laskemalla.

b) *Säätökastelu* on yhdistetty kastelu- ja kuivatusmenetelmä, jossa käytetään hyväksi avo- ja salaojia. Säätekastelualueelle saadaan kasteluvettä luonnon vesistä pumpaamalla tai painovoimaisesti johtamalla. Kasteluvesi padotaan alueen ojastoihin säädettävien sulkupatojen tai säätökaivojen avulla ja johdetaan tarpeen mukaan pelloille. Säätekasteluun liittyvässä suunnitelmassa todetaan kasteluveden pumpaamon, sähköohjauskeskuksen ja kasteluvesiputkien sekä kastelualueen tarve. Lisäksi osoitetaan kasteluvettä kuljettavien runkoputkien ja imeytysputkien sekä veden pinnan tasoa säätelevien säätökaivojen tai patojen sijainti.

c) *Kuivatusvesien kierrätyksellä* tarkoitetaan peltoalueelta kertyvien valumavesien varastointia kevätvalunnan ja rankkasateiden aikana erilliseen altaaseen, josta ne kuivana kautena johdetaan kasteluvetenä takaisin pellolle. Näin pelloilta alapuoliseen vesistöön joutuvien valumavesien määrä ja sitä kautta myös vesistön ravinnekuormitus pienenevät, koska altaaseen kerättyjen valumavesien ravinteet kierrätetään uudelleen kasvien käyttöön. Kuivatusvesien kierrätyksessä altaaseen kerätty valumavedet voidaan johtaa peltoalueelle säätösalaojituksen tai säätökastelujärjestelmän avulla. Kuivatusvesien kierrätys edellyttää, että riittävän lähellä peltoaluetta on lisäveden hankintapaikka ja valumavesien keräämiseen ja varastointiin soveltuva allas tai sellainen voidaan rakentaa.

Tuettavista toimenpiteistä on pidettävä hoitopäiväkirjaa, johon on merkittävä muun muassa tehdyt säätö-, hoito- ja huoltotoimenpiteet.

Sopimusten kesto aika on 5 vuotta.

Tukitason laskentaperusteet ja taustatekijät

Säätösalaajituksen hoidosta aiheutuvia kustannuksia ovat säädön seuranta- ja hoitokustannukset sekä hoitopäiväkirjan pitämisestä aiheutuvat kustannukset. Toimenpiteen seurauksena kasvinviljelytuotto paranee. Saavutettu hyöty on huomioitu tukitasoa laskettaessa. Transaktiokustannuksia aiheutuu tiedonhankinnasta, sillä menetelmä on vielä melko uusi Suomessa.

Säätökastelun hoidon kustannuksia ovat käyttö sekä pumppauskustannukset. Säätökastelun hoitokustannukset ovat yhtä suuret kuin säätösalaajituksessa. Lisäksi hoitopäiväkirjan pitämisestä aiheutuu kustannuksia. Toimenpiteen seurauksena kasvinviljelytuotto paranee. Saavutettu hyöty on huomioitu tukitasoa laskettaessa. Viljelijälle aiheutuu transaktiokustannuksia tiedonhankinnasta, sillä menetelmä on melko uusi Suomessa.

Kuivatusvesien kierrätysinvestoinnin säädön hoitokustannukset ovat yhtä suuret kuin säätösalaajitusinvestoinneissa. Kustannuksia ovat pumpun käyttö- ja pumppauskustannukset. Myös hoitopäiväkirjan pitäminen aiheuttaa kustannuksia. Toimenpiteen seurauksena kasvinviljelytuotto paranee. Saavutettu hyöty on huomioitu tukitasoa laskettaessa.

Toimenpiteestä maksettava tuki on säätösalaajituksen osalta enintään 54 euroa/ha, säätökastelun osalta enintään 108 euroa/ha ja kuivatusvesien kierrätyksen osalta enintään 140 euroa/ha.

EU:n yhteiset ja kansalliset indikaattorit

Indikaattori	Indikaattorin selite	Tavoite 2007-2013
Tuotosindikaattori	Valumavesien käsittelymenetelmät-toimenpiteen tukea saaneiden maatilojen lukumäärä	1 400 tilaa/v
	Valumavesien käsittelymenetelmät-toimenpiteen soveltamisalaan kuuluva fyysinen ala	9 000 ha/v
	Valumavesien käsittelymenetelmät-toimenpiteen tukimäärät Manner-Suomessa	1 milj. euroa/v

Luonnonmukainen tuotanto

Tavoitteet ja odotetut vaikutukset

Ravinteiden tarkemman talteenoton ja hyödyntämisen sekä synteettisten kemiallisten lannoitteiden ja kasvinsuojeluaineiden käyttökiellon vuoksi luonnonmukaisen tuotannon harjoittamisesta aiheutuva vesistö- ja ilmastokuormitus on tavanomaiseen maataloustuotantoon verrattuna vähäisempää ja luonnon monimuotoisuus on runsaampaa. Tuotantomuoto edistää turvallisten orgaanisten lannoitusaineiden kierrätystä ja lisää kasvi- ja eläinlajien monimuotoisuutta. Luonnonmukaisessa kotieläintuotannossa eläimille mahdollistetaan lajinnukainen käyttäytyminen. Luonnonmukaiseen tuotantoon siirtymistä tuetaan edellä mainittujen myönteisten vaikutusten lisäksi myös siksi, että luonnonmukaisen tuotannon määrä lisääntyisi luomutuotteiden kysyntää vastaavasti.

Rajaukset

Tila, joka on tehnyt erityistukisopimuksen luonnonmukaisesta tuotannosta/kotieläintuotannosta, ei voi tehdä samoista peltolohkoista sopimusta pohjavesialueiden peltoviljelystä. Sopimukseen sisältyviä lohkoja voidaan vaihtaa luonnonmukainen tuotanto -sopimuksen tehneiden viljelijöiden kanssa.

Edellytetyt toimenpiteet

Luonnonmukaisen tuotannon tukea maksetaan viljelijälle

- a) luonnonmukaisesta tuotannosta tai
- b) luonnonmukaisesta kotieläintuotannosta.

Sopimuksen kesto aika on 5 vuotta.

a) luonnonmukainen tuotanto

Luonnonmukaista tuotantoa koskeva sopimus voidaan tehdä ja erityistukea voidaan maksaa viljelijälle, joka

- on ilmoittautunut luonnonmukaisen tuotannon valvontajärjestelmään;
- on suorittanut vaadittavan luonnonmukaisen viljelyn koulutuksen;
- noudattaa neuvoston asetuksessa (ETY) N:o 834/2007 määriteltyjä luonnonmukaisen tuotannon tuotantoehtoja; ja jonka
- tilalle on tehty ensimmäinen tuotantotarkastuskäynti hyväksytysti;
- pääsääntöisesti tilan kaikki peltolohkot siirretään luonnonmukaiseen tuotantoon. Kaikki tilalla tapahtuva ruokohelven viljely jätetään kuitenkin luonnonmukaisen tuotannon sopimuksen ulkopuolelle. Viljelijä voi valintansa mukaan viljellä ruokohelpeä joko tavanomaisesti tai luonnonmukaisesti. Tällaiselle alalle ei makseta erityistukea.

b) luonnonmukainen kotieläintuotanto

Luonnonmukaista kotieläintuotantoa koskeva sopimus voidaan tehdä ja erityistukea voidaan maksaa viljelijälle, joka

- täyttää a) kohdassa mainitut edellytykset;
- on ilmoittautunut luonnonmukaisen tuotannon valvontajärjestelmään sopimuksessa olevan eläinlajin osalta, ja jonka
- tilalle on suoritettu ensimmäinen tuotantotarkastuskäynti hyväksytysti;
- tilalla on oltava vähintään 1 ey sopimuksessa olevaa eläinlajia luonnonmukaisessa kotieläintuotannossa. Kotieläinten ja tuotantorakennusten on oltava hakijan hallinnassa. Luonnonmukaisen kotieläintuotannon tukeen oikeuttavia eläimiä ovat lypsylehmät, emolehmät, muut naudat, lampaat, vuohet, emakot, lihasiat, karjut, kanat, broilerit, kalkkunat, hanhet, ankat ja siipikarjan emolinnut. Eläinyksiköitä laskettaessa käytetään taulukon 5.12 eläinyksikkökertoimia.

Taulukko 5.12. Muuntokertoimet eläinten muuttamiseksi eläinyksiköiksi luonnonmukaisessa kotieläintuotannossa.

Eläinlaji	Eläinyksikköä (ey)
Sonnit, lehmät ja muut yli 2-vuotiaat nautaeläimet	1,0
Vähintään 6 kuukauden ja enintään 2 vuoden ikäiset nautaeläimet	0,6
Alle 6 kuukauden ikäiset nautaeläimet	0,4
Lampaat ja vuohet (yli 1 v)	0,15
Emakot (porsaineen tai joutilaana)	0,5
Muut siat	0,3
Munivat kanat	0,014
Muu siipikarja	0,003

Tukitason laskentaperusteet ja taustatekijät

Luonnonmukaisessa viljelyssä kustannuksia aiheutuu luonnonmukaisen tuotannon tarkkailusta, siementen korkeammasta hinnasta ja tarkemmasta kirjanpidosta (mm. sato- ja varastokirjanpito). Luonnonmukaisen tuotannon ja tavanomaisen tuotannon kustannuseroina on huomioitu tavanomaisen tuotannon suuremmat lannoite- ja kasvinuojeluainekustannukset. Tukitasoa laskettaessa on huomioitu luonnonmukaisesti tuotettujen tuotteiden korkeampi hinta. Tulotuet on huomioitu laskelmassa. Transaktiokustannuksia tulee mm. kokonaan uudenlaisen tuotantotavan omaksumisesta, viljelykiertoihin perehtymisestä ja neuvojen etsimisestä. Toimenpiteestä maksettava tuki on 141 euroa/ha.

Luonnonmukaisen kotieläintuotannon tuki maksetaan neuvoston asetuksen (EY) N:o 1698/2005 liitteen 1 mukaisesti hehtaaria kohden, mutta tukilaskelmat perustuvat eläinkohtaisiin laskelmiin. Luonnonmukaisen viljelyn tuessa on huomioitu vain luonnonmukaisesta viljelystä aiheutuvat kustannukset ja tulonmenetykset. Luonnonmukaisesta kotieläintuotannosta maksetaan oma tukensa, joka perustuu luonnonmukaisesta kotieläintuotannosta aiheutuvista lisäkustannuksista ja tulonmenetyksistä. Luonnonmukaisen kotieläintuotannon tuen laskemisessa on verrattu tavanomaista maidontuotantoa, sianlihantuotantoa ja naudanlihantuotantoa luonnonmukaiseen tuotantoon. Luonnonmukaisesta kotieläintuotannosta aiheutuu lisäkustannuksia verrattuna tavanomaiseen kotieläintuotantoon mm. lisätilavaatimuksista, laiduntamisesta, ulkoilusta, työkustannuksista ja rehukustannuksista. Tukitasoa laskettaessa on otettu huomioon luonnonmukaisesti tuotettujen tuotteiden korkeampi hinta. Luonnonmukaisen kotieläintuotannon tukea maksetaan luonnonmukaisen tuotannon valvontajärjestelmään kuuluvien eläinlajien osalta 126 €/ha, kun tilalla on vähintään 0,5 ey/ha. Tilalle, jolla luomueläimiä on alle 0,5 ey/ha, tuki maksetaan vain niille peltotehtaareille, jotka saadaan, kun tilan luomueläinten eläinyksikkömäärä kerrotaan kahdella. Tukea maksetaan enintään kaksinkertaiselle hehtaarimäärälle eläinyksikkömäärään nähden. Transaktiokustannuksia luonnonmukaisessa kotieläintuotannossa syntyy mm. eläinmäärän sovittamisesta luonnonmukaisen tuotannon vaatimusten mukaisesti, rehustuksen järjestämisestä ja muista luonnonmukaisen kotieläintuotannon tuotantotapaan kuuluvien käytäntöjen opettelusta ja yhteensovittamisesta.

Toimenpiteestä maksettava tuki on 267 euroa/ha.

EU:n yhteiset ja kansalliset indikaattorit

Indikaattori	Indikaattorin selite	Tavoite 2007-2013
Tuotosindikaattori	Luonnonmukainen tuotanto-toimenpiteen tukea saaneiden maatilojen lukumäärä	3 700 tilaa/v
	Luonnonmukainen tuotanto-toimenpiteen soveltamisalaan kuuluva fyysinen ala	200 000 ha/v
	Luonnonmukaisen kotieläintuotannon eläinyksiköt	45 000 ey/v
	Luonnonmukainen tuotanto-toimenpiteen tukimäärät Manner-Suomessa	36 milj. euroa/v

Perinnebiotooppien hoito

Perinnebiotooppien alkukunnostus voidaan toteuttaa ei-tuotannollisen investointituen avulla.

Tavoitteet ja odotetut vaikutukset

Tavoitteena on ylläpitää perinnebiotoopeilla esiintyvää monipuolista kasvillisuutta ja eläimistöä sekä vaalia pitkäaikaiseen maankäyttöön liittyvää maaseudun kulttuuriperintöä ja maisemallisia arvoja. Tavoitteena on pitää sopimukseen kuuluvat kohteet hoidettuina sekä saada hoidon piiriin mahdollisimman suuri osa valtakunnallisesti tai maakunnallisesti arvokkaiksi luokitelluista perinnebiotoopeista. Myös arvokkaiden alueiden yhteydessä olevien, kunnostuskelpoisten kohteiden sekä paikallisesti arvokkaiden kohteiden hoito on tärkeää. Tavoitteena on myös kannustaa pienialaisten arvokkaiden kohteiden, esimerkiksi ketojen, hoitoa.

Toimenpiteellä turvataan arvokkaiden perinnebiotooppien, niiden luontotyyppien ja eliölajiston sekä kulttuurihistoriallisten ja maisemallisten arvojen säilyminen. Tuen avulla edistetään perinnebiotooppien uhanalaisten lajien säilymistä ja estetään perinnebiotooppien lajiston uhanalaistumista ja luonnon köyhtymistä.

Rajaukset

Etusija annetaan niille kohteille, joilla on ollut voimassa valtioneuvoston asetuksen (644/2000) mukainen vastaava erityistukisopimus, arvokkaiksi luokitelluille perinnebiotoopeille ja niille perinnebiotoopeille, jotka kuuluvat Natura-verkostoon sekä kohteille, jotka on kunnostettu ei-tuotannollisten investointien tuella. Sopimuksen tekeminen Natura-verkostoon kuuluvalla perinnebiotoopille, luonnonsuojelualueelle tai muun lainsäädännön perusteella suojellulle alueelle edellyttää, että sopimuksen perusteella tehtävät toimenpiteet ylittävät lainsäädännön edellyttämät hoitotoimet ja että sopimukseen kuuluvista toimenpiteistä ei makseta tai ole maksettu korvausta muun lainsäädännön kautta. Sopimusta ei voi tehdä peltoalueelle.

Pienialaisista, 5-30 aarin kokoisista alueista voidaan sopimukseen hyväksyä vain valtakunnalliseen perinnebiotooppien inventointiin sisältyneitä tai muita arvokkaita kohteita.

Edellytetyt toimenpiteet

Perinnebiotooppeja on hoidettava ja kunnostettava erillisen suunnitelman mukaisesti. Hoitotoimia voivat olla muun muassa niittäminen, laidunnus, lehtipuiden lehdestys sekä pensaikon ja puuston raivaus. Kasvillisuuden hoitotoimenpiteiden lisäksi suunnitelmaan voidaan sisällyttää sopimusalueella sijaitsevien, perinteisten karjatalouteen liittyvien rakennelmien ja rakenteiden säilyttämistä ja kunnostamista sekä alueen aitaamisesta ja muita laiduntamiseen liittyviä toimenpiteitä.

Perinnebiotooppia ei saa muokata, lannoittaa tai käsitellä kasvinsuojeluaineilla. Työvoima- ja elinkeinokeskus voi tapauskohtaisesti hyväksyä vesakon kemiallisen torjunnan kantokäsittelynä. Laidunnus tulee toteuttaa niin, ettei se aiheuta alueen kasvillisuuden haitallista rehevöitymistä tai maaperän eroosiota. Sopiva laidunnuspaine on varmistettava tapauskohtaisesti. Laidunnettava perinnebiotooppi tulee yleensä erottaa aidalla muista laidunnurmista. Aluetta ei saa ojittaa tai metsittää. Alueella toteutetuista toimenpiteistä on pidettävä hoitopäiväkirjaa.

Perinnebiotooppien alkukunnostukseen voi hakea tukea ei-tuotannollisten investointien tuesta. Kunnostamisen jälkeen niiden hoidosta tehdään tässä tarkoitettu 5-vuotinen sopimus, jonka jälkeen on mahdollista tarkentaa toimenpiteitä ja hakea uutta sopimusta.

Erityistukea voidaan myöntää myös muille tuensaaajille kuin viljelijöille Leader-toimintatavan mukaisesti. Leader-toimintatapa antaa rekisteröidyille yhdistyksille mahdollisuuden hoitaa sellaisia arvokkaita alueita, joiden hoitamiseen viljelijöillä ei ole mahdollisuutta. Leader-toimintatavan perusta on, että paikallisella tasolla ihmiset pääsevät osallistumaan, suunnittelemaan ja toteuttamaan oman alueensa kehittämistä laaja-alaisesti. Leader-toimintatapaa toteutetaan toimintaryhmien kautta. Toimintaryhmät ovat rekisteröityjä yhdistyksiä, joiden jäsenyys on avoin kaikille oman alueen toimijoille. Erityistukihakemus toimitetaan toimintaryhmän käsittelyyn lausunnon antamista varten. Sopimus voidaan tehdä silloin, kun sopimukseen sisältyvät toimenpiteet tukevat haetun sopimusalueen sijaintipaikan paikallisen maaseudun kehittämissuunnitelman tavoitteita ja sopimuksen tekeminen on tarkoituksenmukaista kyseisen suunnitelman kannalta. Sopimuksen tekemisen edellytyksenä ei ole ympäristötukea koskevan sitoumuksen voimassaolo.

Tukitason laskentaperusteet ja taustatekijät

Laskelmassa oletetaan, että perinnebiotooppia hoidetaan laiduntamalla. Tukitasoa laskettaessa on huomioitu hoitosuunnitelman laatimiskustannukset ja hoitopäiväkirjan pitämisestä aiheutuvat kustannukset. Perinnebiotooppien alkukunnostus tehdään pääsääntöisesti ei-tuotannollisten investointien tuella, mutta perinnebiotooppien hoitosopimukseen voidaan sisällyttää myös kohteen kunnostamista. Laskelmassa on huomioitu yhtenä vuotena tehtävästä puiden ja pensaiden raivauksesta sekä raivausjätteen poistamisesta aiheutuvat kustannukset. Muita toimenpiteistä aiheutuvia kustannuksia ovat aitojen tarkastus- ja huoltokustannukset, laiduneläinten kuljettaminen laidunkauden alussa ja noutaminen laidunkauden päättyessä, laiduneläinten valvontakustannukset ja juomaveden järjestämiskustannukset sekä jälkiniitto. Viljelijälle aiheutuu transaktiokustannuksia, kun viljelijän odotetaan koulututtavan omatoimisesti, hankkivan tietoa perinteisistä maankäyttötavoista ja uhanalaisten kasvi- ja eläinlajien elinympäristövaatimuksista.

Toimenpiteestä maksettava tuki on enintään 450 euroa/ha. Pienialaisten arvokkaiden kohteiden (5-30 aaria) kiinteä tuki on 200 euroa.

EU:n yhteiset ja kansalliset indikaattorit

Indikaattori	Indikaattorin selite	Tavoite 2007-2013
Tuotosindikaattori	Perinnebiotooppien hoito -toimenpiteen tukea saaneiden maatilojen ja muiden maankäyttäjien lukumäärä	2 900 tilaa/v
	Perinnebiotooppien hoito -toimenpiteen soveltamisalaan kuuluva fyysinen ala	28 000 ha/v
	Perinnebiotooppien hoito -toimenpiteen tukimäärät Manner-Suomessa	8,4 milj. euroa/v

Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen

Tavoitteet ja odotetut vaikutukset

Tavoitteena on huolehtia maatalousympäristöjen luonnon monimuotoisuudesta, säilyttää maatalousympäristöissä elävien tyypillisten ja uhanalaisten lajien elinympäristöjä sekä parantaa viljelymaiseman avoimuutta ja monipuolisuutta. Toimenpiteellä edistetään suunnitellusti luonnon monimuotoisuutta, lisätään luonnonvaraisten eläinten ja kasvien määrää ja tarjotaan uhanalaiselle lajistolle elin- ja leviämispaikkoja sekä säilytetään viljelymaisemiltaan arvokkaimpien alueiden maisemallisia arvoja ja maiseman monimuotoisuutta. Toimenpiteet lisäävät myös maaseutumaiseman virkistyskäyttöä.

Rajaukset

Etusija annetaan niille kohteille, joilla on ollut voimassa valtioneuvoston päätöksen (760/1995) tai valtioneuvoston asetuksen (644/2000) mukainen vastaava erityistukisopimus, niille alueille, jotka ovat valtakunnallisesti tai alueellisesti arvokkaiksi todettuja maatalousmaisemia tai niille maatalousalueiden luontokohteille, jotka kuuluvat Natura-verkostoon tai jotka on todettu tärkeiksi luonnon monimuotoisuuden yleissuunnitelmissa. Maatilat, joilla on sopimus luonnonmukaisesta tuotannosta, eivät voi tehdä samoista peltolohkoista sopimusta luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämisestä, koska viimeiseksi mainitun sopimuksen lohkot eivät voi olla osa luonnonmukainen tuotanto –sopimuksen edellyttämää viljelykiertoa.

Edellytetyt toimenpiteet

Erityistukisopimus tehdään yhdestä tai useammasta alla kuvatusista toimenpiteistä, jotka perustuvat hyväksyttyyn suunnitelmaan. Näiden toimenpiteiden ohella sopimukseen voidaan sisällyttää tilan viljelyhistoriaan kuuluvien rakennelmien sekä niiden lähiympäristöjen hoito. Sopimuksen kesto on 5 tai 10 vuotta.

Viljelijän tulee perustaa ja/tai hoitaa kasvi- ja eläinlajien säilymisen ja lisääntymisen sekä viljelymaiseman kannalta tärkeitä alueita tai kohteita. Tällaisia ovat esimerkiksi pellon ja tien tai pellon ja vesistön väliset reuna-alueet, peltojen metsäsaarekkeet, uhanalaisten lajien esiintymispaikat, pienet kosteikot ja tulvapellot, lintujen pesintä-, ruokailu- ja levähdysalueina toimivat pellot, perhosten elinympäristöt ja muut monimuotoisuuspellot sekä pelloille perustettavat luonnon monimuotoisuuskasvatukset. Toimenpiteinä voivat olla puiden ja pensaiden raivaus, laidunnus ja niitto. Lisäksi voidaan toteuttaa muita erityisiä hoitokeinoja, kuten kulotusta. Toimenpiteisiin voi kuulua myös kohteilla sijaitsevien perinteisten rakenteiden ja rakennelmien ylläpitoa ja hoitoa sekä esimerkiksi sopimusalueille vievien polkujen perustaminen. Hoitotoimenpiteillä ei saa vaarantaa metsäsaarekkeella olevia luontotyyppisiä alueita. Alueellisten ympäristöviranomaisten tulee laatia kaikkein uhanalaisimpia lajeja koskevia sopimuksia varten suojelusuunnitelmat, joihin toimenpiteiden on perustuttava.

Sopimusalueen on sijoitettava peltolohkolla tai sen on oltava muuta pellon välittömässä läheisyydessä sijaitsevaa aluetta. Jos sopimus koskee pellon ja metsän, pellon ja tien tai pellon ja vesiuoman välisen reunavyöhykkeen hoitoa, tällainen alue voi olla enintään 20 metriä leveä. Peltoalueilla sijaitsevien metsäsaarekkeiden enimmäiskoko voi olla enintään yksi hehtaari. Tämän lisäksi viljely- ja laidunkäytön ulkopuolelle jääneet alueet voivat kuulua tuen piiriin, mikäli niillä on nähtävissä merkkejä aiemmasta laidunnuksesta tai muusta maatalouskäytöstä tai niillä on aikaisempaan asutukseen ja maanviljelyyn liittyviä kiinteitä muinaisjäännöksiä. Sopimusaluetta ei saa lannoittaa eikä käsitellä torjunta-aineilla tai metsittää. TE-keskus voi tapauskohtaisesti sallia lannoituksen luonnonvaraisten lintujen levähdys- ja ruokailualueilla sekä torjunta-aineen käytön esimerkiksi niitettävien alueiden kantokäsittelyssä. Tapauskohtaisesti sallittu laidunnus on toteutettava niin, että se ei aiheuta alueen kasvillisuudelle haitallista rehevöitymistä tai eroosiota. Maiseman monipuolistamiseksi tukea ei voida maksaa tavanomaisten peltoviljelykasvien viljelystä.

Sopimusalueella toteutetuista toimenpiteistä on pidettävä hoitopäiväkirjaa.

Erityistukea voidaan myöntää myös muille tuensaajille kuin viljelijöille Leader-toimintatavan mukaisesti. Leader-toimintatapa antaa rekisteröidyille yhdistyksille mahdollisuuden hoitaa sellaisia luonnon monimuotoisuuden ja maiseman kannalta arvokkaita alueita, joiden hoitamiseen viljelijöillä ei ole mahdollisuutta. Leader-toimintatavan perusta on, että paikallisella tasolla ihmiset pääsevät osallistumaan, suunnittelemaan ja toteuttamaan oman alueensa kehittämistä laaja-alaisesti. Leader-toimintatapaa toteutetaan toimintaryhmien kautta. Toimintaryhmät ovat rekisteröityjä yhdistyksiä, joiden jäsenyys on avoin kaikille oman alueen toimijoille. Erityistukihakemus toimitetaan toimintaryhmän käsittelyyn lausunnon antamista varten. Sopimus voidaan tehdä silloin, kun sopimukseen sisältyvät toimenpiteet tukevat haetun sopimusalueen sijaintipaikan paikallisen maaseudun kehittämissuunnitelman tavoitteita ja sopimuksen tekeminen on tarkoituksenmukaista kyseisen suunnitelman kannalta. Sopimuksen tekemisen edellytyksenä ei ole ympäristötukea koskevan sitoumuksen voimassaolo.

Tukitason laskentaperusteet ja taustatekijät

Toimenpiteestä aiheutuvina kustannuksina on huomioitu hoitosuunnitelman laatimiskustannukset ja viljelijän käyttämä työaika hoitopäiväkirjan ylläpitämiseen. Lisäksi kustannuksiksi on huomioitu perustamis- ja hoitokustannukset sekä mahdolliset sadon menetyksestä aiheutuvat tulonmenetykset. Toimenpiteen transaktiokustannukset koostuvat monimuotoisuuteen liittyvän tiedon hankinnasta.

Toimenpiteestä maksettava tuki on enintään 450 euroa/ha.

EU:n yhteiset ja kansalliset indikaattorit

Indikaattori	Indikaattorin selite	Tavoite 2007-2013
Tuotosindikaattori	Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen-toimenpiteen tukea saaneiden <u>maatilojen lukumäärä</u>	2 500 tilaa/v
	Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen-toimenpiteen soveltamisalaan kuuluva fyysinen ala	10 000 ha/v
	Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen-toimenpiteen tukimäärät Manner-Suomessa	4 milj. euroa/v

Alkuperäisrotujen kasvattaminen

Tavoitteet ja odotetut vaikutukset

Tavoitteena on turvata taloudellisesti, tieteellisesti ja kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden paikallisten rotujen, niiden erityisominaisuuksien ja perinnöllisen muuntelun säilyminen. Samalla ylläpidetään kotieläinlajien biologista monimuotoisuutta. Toimenpiteen avulla estetään suomalaisiin alkuperäisrotuihin kuuluvien eläinten kuoleminen sukupuuttoon lisäämällä rotuihin kuuluvien eläinten yksilömäärää sekä varmistetaan mahdollisimman laajan geneettisen perimän säilyminen.

Edellytetyt toimenpiteet

Tukea maksetaan itä-, länsi- ja pohjoissuomenkarjan, suomenvuohien, suomenlampaiden (valkeat, mustat ja ruskeat), ahvenanmaanlampaiden ja kainuunharmaalampaiden, suomenhevosten ja maatiaiskanojen kasvattamisesta ko. rodun lisäämiseksi. Viljelijä sitoutuu viideksi vuodeksi kasvattamaan maatilallaan alkuperäisrotuihin kuuluvia eläimiä. Eri alkuperäeläinroduista tehdään erilliset sopimukset. Eläinten tulee olla puhdasrotuisia. Kanojen tulee olla vähintään puolen vuoden ikäisiä ja nautojen, lampaiden ja vuohien vähintään vuoden ikäisiä sopimuskauden alussa. Suomenhevosten tulee olla sopimuskauden alkaessa Suomenhevosen rekisteriin merkitty siitostamma, joka on varsonut, astutettu tai keinosiemennetty edellisenä vuonna tai kantakirjattu ori. Eläimet muutetaan eläinyksiköiksi taulukon 5.13 kertoimien mukaan.

Taulukko 5.13 Muuntokertoimet eläinten muuttamiseksi eläinyksiköiksi alkuperäisrotujen kasvattamisessa.

Eläinlaji *)	Eläinyksikköä (ey)
Sonnit, lehmät ja muut yli 2-vuotiaat nautaeläimet, hevoseläimet	1,0
Vähintään 1-vuotiaat ja enintään 2 vuoden ikäiset nautaeläimet	0,6
Lampaat ja vuohet (yli 1 v)	0,15

*) Maatiaiskanat ja –kukot eläinmäärittäin, kts. taulukko 5.3.

Tuen saamisen ehtona on ko. rodun lisääminen, joten edellytyksenä on siitos- ja jalostuskäyttö sopimuskauden aikana ja kanojen osalta poikasten tuottaminen. Lisäämiseen on käytettävä samaan rotuun kuuluvaa puhdasrotuista eläintä. Sopimuksen mukainen eläinmäärä voi vähentyä sopimuskauden aikana viljelijästä riippumattomasta syystä, ylivoimaisesta esteestä tai tuotannollisesti kohtuuttomaksi katsottavan syyn vuoksi. Sopimusta voidaan myös tarkentaa viljelijän hakemuksen perusteella.

Sopimuseläinten on oltava identifioituja ja kuuluttava luotettavaan tarkkailu- tai rekisteröintijärjestelmään. Tällaisia ovat lammastarkkailu-, vuohi-, suomenhevos-, kantakirja-, maatiaiskana- ja geenipankkirekisteri ja ahvenanmaanlampaalla Föreningen Ålandsfår rf:n geenipankkirekisteri.

Sopimuksen kesto aika on 5 vuotta.

Taulukko 5.14 Rekistereissä olevien eri alkuperäisrotujen lisääntyvien naaraiden lukumäärät

	1994	1998	2001	2005
Länsisuomenkarja ¹⁷	6 000	4 500	2 688	2720
Itäsuomenkarja ¹⁷	80	150	504	540
Pohjoissuomenkarja ¹⁷	70	120	435	670
		4 500	4 000	4000
Suomenlammas (valkea, musta ja ruskea) ¹⁵			6 916	5186
Kainuunharma ¹⁵			583	460
			42	106

¹⁷ Kantakirja- ja karjantarkkailurekisteri/SKJO ja Geenipankkirekisteri MTT/Eläinjalostus vuodesta 2002 alkaen, aiemmat luvut maataloustilastoista.

¹⁴ Vuohirekisteri. ProAgria Maaseutukeskusten liitto. Erityistukisopimuksien piirissä vuonna 2005 oli 1 823 vuohia.

¹⁵ Lammastarkkailurekisteri, ProAgria Maaseutukeskusten liitto.

Suomenhevonen¹⁸

4 301

3 800

3 349

3068

2 165

2376

Itäsuomenkarja ja pohjoissuomenkarja olivat FAO:n World Watch-listalla vuonna 1995, ja rodut ovat edelleen uhanalaisia, vaikkakin lukumäärät ovat ympäristötuen ansioista jonkin verran nousseet. Huolimatta ohjelmakauden 2000-2006 ympäristötuesta länsisuomenkarjan ja suomenhevosten lukumäärät ovat laskeneet. Alkuperäisrotuisten lampaiden kasvatus on kärsinyt alhaisesta kannattavuudesta. Tästä on seurannut, että kainuunharmas ja suomenlampaiden puhdassiitokseen käytettyjen uuhien lukumäärä ei viime vuosien aikana ole noussut. Ahvenanmaanlammasmäärät ovat kasvaneet jonkin verran, mutta lähtötaso on ollut alhainen. Maatiaiskanoja on tällä hetkellä rekisterissä 2 376 kappaletta, mikä on hieman suurempi määrä kuin vuonna 2001. Esitetyt tiedot osoittavat perustelluksi, että tukitasot ylittävät neuvoston asetuksen 1698/2005 liitteessä esitetyn 200 euron enimmäismäärän.

Tukitason laskentaperusteet ja taustatekijät

Alkuperäisrotujen kasvattamisen kustannukset perustuvat pienempiin tuottoihin, huonompilaatuisiin tuotteisiin, lisääntyneeseen työmenekkiin ja joidenkin alkuperäisrotujen suurempaan rehunkulutukseen. Laskelmissa on huomioitu alkuperäisrotujen kasvattamisesta saatava hyöty verrattuna tavanomaisempiin rotuihin. Näitä ovat mm. nautojen alkuperäisrotujen rasvaisempi ja valkuaispitoisempi maito ja joidenkin rotujen halvempi ylläpito verrattuna tavanomaisempiin rotuihin.

Alkuperäisrotujen kasvattajat tukevat toiminnallaan geenivarojen ylläpitoa ja joutuvat antamaan tietoja tarkkailu- ja rekisterijärjestelmiin. Tästä heille aiheutuu transaktiokustannuksia. Lisäksi transaktiokustannuksia tulee astutuksen järjestämisestä, jalostukseen perehtymisestä, alkuperäisrotuihin liittyvän tiedon hankinnasta ja alkuperäisrotujen vaalimiseen liittyvistä tutkimuksista ja testauksista.

Toimenpiteestä maksettava tuki on itäsuomen- ja pohjoissuomenkarjan osalta 500 euroa/ey ja suomenlampaan, ahvenanmaanlampaan, kainuunharmaksen, länsisuomenkarjan, suomenhevosen ja suomenvuohen osalta 270 euroa/ey. Maatiaiskanojen ja -kukkojen osalta tuki on 100 euroa/tila (20-39 kanaa ja kukkoa), 150 euroa/tila (40-59 kanaa ja kukkoa) tai 250 euroa/tila (vähintään 60 kanaa ja kukkoa).

EU:n yhteiset ja kansalliset indikaattorit

Indikaattori	Indikaattorin selite	Tavoite 2007-2013
Tuotosindikaattori	Alkuperäisrotujen kasvattaminen-toimenpiteen tukea saaneiden maatilojen lukumäärä	1 200 tilaa/v
	Alkuperäisrotujen kasvattaminen-toimenpiteen soveltamisalaan kuuluvat eläinyksiköt	5 000 ey/v
	Alkuperäisrotujen kasvattaminen-toimenpiteen tukimäärät Manner-Suomessa	1 milj. euroa/v

¹⁶ Kaikkiaan ahvenanmaanlammassuuhia on noin 400 ja näistä Manner-Suomen alueella erityistukisopimuksien piirissä vuonna 2005 oli 106 uuhia. Ympäristötuen erityistukisopimukseen haettavat ahvenanmaanlampaat voi rekisteröidä joko Föreningen Ålandsfår rf:n tai ProAgria Maaseutukeskusten liiton lammastarkkailurekisteriin

¹⁸ Kantakirjaan merkityt suomenhevostammat, Hippoksen rekisteri. Siitokseen näistä käytettiin v. -94 1913, v. -98 2547, v. 2001 2010 ja vuonna 2005 2250 tammaa.

¹⁸ Maatiaiskanarekisteri, MTT/Eläinjalostus

Alkuperäiskasvien viljely

Tavoitteet ja odotetut vaikutukset

Tavoitteena on edistää kestävien ja Suomen pohjoisiin ilmasto-olosuhteisiin sopeutuneiden maataislajikkeiden ja vanhojen uhanalaisten kauppalajikkeiden perimäaineksen *in situ* suojelua ja suomalaisen kulttuuriperinnön säilyttämistä tukemalla palkoviljojen, viljojen ja nurmikasvien lajikemäärittelyä ja ylläpito viljelyä. Toimenpide voi tukea myös paikallista pienimuotoisen erikoiskasvituotannon siemenhuoltoa ja maataislajikkeisiin ja vanhoihin kauppalajikkeisiin liittyvien käyttötapojen ja erikoistuotteiden kehittämistä. Toimenpide tukee osaltaan Suomen kansainvälisiä velvoitteita maatalouden ja siitä riippuvaisen eliöstön biologisen monimuotoisuuden ylläpitämiseksi.

Rajaukset

Tukea maksetaan palkoviljojen, viljojen ja nurmikasvien maataislajikkeiden ja uhanalaisten vanhojen kauppalajikkeiden ja niiden muuntuneiden kantojen ylläpito viljelystä, josta tehdään sopimuksia. Sopimusjärjestelmä edellyttää sen selvittämistä, että kysymyksessä on maataislajike tai -kanta, joka eroaa morfologisesti tai fenotyypiltään muista lajikkeista, tai vastaavasti uhanalainen vanha kauppalajike. Tämä edellyttää, että maataislajikkeista ja vanhoista kauppalajikkeista tehdään lajiketutkimus tai lajikeaitouden määrittäminen ja että lajike on rekisteröity. Lajikkeen tutkimuksessa sovelletaan Kansainvälisen lajikesuojeluliiton (UPOV) ohjeisiin perustuvaa lajikekuvauskäytäntöä. Oikeus lajikkeen tuettuun sopimussylläpitoon on ensisijaisesti sillä tilalla, jolla lajiketta on viljelty vuosikymmeniä.

Ylläpito tapahtuu lajikkeen alkuperäisellä viljelyalueella. Rekisteriviranomainen voi kuitenkin säilyttämisen kannalta perustellusta syystä myöntää alkuperäiskasvin ylläpito-oikeiden useammalle kuin yhdelle henkilölle.

Edellytetyt toimenpiteet

Tutkittujen, rekisteröityjen maataislajikkeiden tai vanhojen kauppalajikkeiden siementuotannosta tehdään ylläpitosopimuksia, jolla viljelijän tulee viljellä kantaa vuosittain. Viljeltävää alaa on oltava vuosittain vähintään 1 ha. Tukea maksetaan enintään 1 hehtaarin alalta. Sopimuksen tehneen tilan tulee varastoida ja säilyttää ylläpidettävän alkuperäiskasvin kylvökelpoista siementä sopimuksessa erikseen ilmoitettava määrä. Viljoja tulee pääsääntöisesti lisätä vuosittain erikseen määriteltyjen menetelmien mukaisesti. Nurmikasviviljelykset tulee perustaa ylläpito tarkoitusta varten. Ylläpitosiemenerä voidaan korjata tilan normaalikäytännön mukaisesti esim. 2. tai 3. vuotena kasvuston perustamisesta, joten ylläpito viljelystä ei tarvitse perustaa joka vuosi. Nurmelta voidaan muina vuosina korjata joko nurmisato tai siemensato markkinointitarkoitusta varten. Nurmikasvien yksittäisen ylläpito viljelyksen ikä voi olla korkeintaan kolme perustamisvuoden jälkeistä vuotta. Ylläpito tilalla on estettävä sopimukseen kuuluvien lajikkeiden sekoittuminen tai risteytyminen nyky lajikkeiden kanssa.

Sopimuksen kesto aika on 5 vuotta.

Tukitason laskentaperusteet ja taustatekijät

Alkuperäiskasvien viljelystä aiheutuu viljelijälle kustannuksia Eviralle maksettavista maksuista (maataislajikkeen kuvaustutkimus, päätös alkuperäislajikkeen rekisteröinnistä, ylläpidon edellytysten tarkastaminen ja ylläpitosopimuksen vahvistaminen). Lisäksi tulevat joka toinen vuosi tehtävän ylläpito viljelyksen viljely tarkastuksen kustannukset. Siementen varastointi aiheuttaa korkotulojen menetyksiä ja alkuperäislajikkeiden satotaso on pienempi kuin tavanomaisten viljalajikkeiden sato. Transaktiokustannukset koostuvat alkuperäiskasveihin liittyvän tiedon hankinnasta sekä viranomaisyhteydenottoihin (Evira) kuluvasta ajasta ja vaivasta.

Toimenpiteestä maksettava tuki on 450 euroa/ha.

EU:n yhteiset ja kansalliset indikaattorit

Indikaattori	Indikaattorin selite	Tavoite 2007-2013
Tuotosindikaattori	Alkuperäiskasvien viljely-toimenpiteen tukea saaneiden maatilojen lukumäärä	6 tilaa/v
	Alkuperäiskasvien viljely-toimenpiteen soveltamisalaan kuuluva fyysinen ala	10 ha/v
	Alkuperäiskasvien viljely-toimenpiteen tukimäärät Manner-Suomessa	3 000 euroa/v

Ravinnekuormituksen tehostettu vähentäminen

Tavoitteet ja odotetut vaikutukset

Vesiensuojelullisena tavoitteena on maatalouden aiheuttaman eroosion ja ravinnekuormituksen sekä erityisesti fosforikuormituksen tehostettu vähentäminen sellaisilla ravinnekuormituksen riskipelloilla, joiden fosforipitoisuus on suuri. Ravinteiden vähentäminen ja torjunta-aineeton viljely sekä lintujen ja nisäkkäiden huomioon otto niiton toteutuksessa parantavat myös peltoalueiden luonnon monimuotoisuutta.

Rajaukset

Sopimus voidaan tehdä viljelyksessä olevalle peltolohkolle, jonka fosforin viljavuusluokka on korkea tai arveluttavan korkea. Sopimus voidaan tehdä myös viljelyksessä olevalle peltolohkolle, jonka fosforin viljavuusluokka on vähintään hyvä, jos lohko sijaitsee valtaojan tai sitä suuremman vesiuoman varrella tai lammen, järven tai meren rannalla ja on kyseisiin vesialueisiin päin kalteva. Viljavuusluokka määritetään "Viljelyn ympäristönsuojelun suunnittelu ja seuranta" -kohdan tai "Puutarhakasvien lannoitus" -kohdan mukaisesti voimassa olevan viljavuustutkimuksen perusteella.

Sopimus voidaan tehdä peltolohkolle, joka sijaitsee A- tai B-tukialueella.

Sopimuksen voi tehdä myös viljelijä, joka on valinnut lisätoimenpiteeksi "Viljelyn monipuolistamisen".

Sopimuslohkolla voi täyttää peltojen talviaikaisen kasvipeitteisyyden ehtoja, mutta lohkolle ei makseta lisätoimenpiteen tukea "Peltojen talviaikaisesta kasvipeitteisyydestä ja kevennetystä muokkauksesta", "Peltojen talviaikaisesta kasvipeitteisyydestä" tai "Peltojen tehostetusta talviaikaisesta kasvipeitteisyydestä".

Sopimuksen voi tehdä viljelijä, jolla on voimassa sopimus luonnonmukaisesta tuotannosta tai sopimus luonnonmukaisesta kotieläintuotannosta. Ravinnekuormituksen tehostetun vähentämisen erityistuen sopimusosalalle ei kuitenkaan voida maksaa ko. luonnonmukaisen tuotannon tukia, koska sopimusala ei ole viljelykierrossa.

Sopimusta ei voida tehdä pellolle, joka on ollut vähintään kaksi edeltävää vuotta pysyvästi tai tilapäisesti viljelemättä tai hoidettuna viljelemättömänä peltona.

Voimassa oleva suojavyöhykesopimus voidaan vaihtaa ravinnekuormituksen tehostetun vähentämisen erityistukisopimukseen.

Täydentävien ehtojen mukaan hoidetuilta viljelemättömiltä pelloilta, viljellyiltä pelloilta tai velvoitekesannoilta ei edellytetä talviaikaista kasvipeitteisyyttä pohjavesialueilla olevia velvoitekesantoja lukuun ottamatta. Täydentävissä ehdoissa lannoitteiden käyttörajoitukset liittyvät lakisääteisten hoitovaatimusten (ns. nitraattiasetuksen 931/2000) ehtojen toteuttamiseen. Lisäksi täydentävien ehtojen mukaan vesistöjen ja valtaojien varsilla oleville peltolohkoille on jätettävä vähintään 0,6 metrin levyinen muokkaamaton piennar, jolle ei levitetä lannoitteita eikä kasvinsuojeluaineita. Tässä erityistukisopimuksessa

tiukat lannoitusrajoitukset, kasvinsuojeluaineiden käyttökielto ja kasvipeitteisyysvaatimus koskevat peltolohkoja sijainnista riippumatta.

Edellytetyt toimenpiteet

Viljelijä sitoutuu erillisen suunnitelman mukaisesti siihen, että sopimukseen kuuluvia peltolohkoja ei lannoiteta eikä käsitellä kasvinsuojeluaineilla ja että ne pidetään ympäri vuoden nurmipeitteisinä. Maaperän fosforipitoisuuden köyhdyttämiseksi sopimuspelloilta korjataan pois kasvusto. Kuivaheinäkasvusto on korjattava pois lohkolta vähintään kerran kasvukauden aikana, nurmikasvusto kaksi kertaa. Luonnon monimuotoisuuden huomioon ottamiseksi niitto on toteutettava siten, ettei vaaranneta lintujen pesintöjä ja nisäkkäiden poikasia. Niittoa ei saa tehdä kiertämällä lohkoa reunoilta keskelle päin. Tapauskohtaisesti voidaan hyväksyä laiduntaminen sopimuslohkon hoitotavaksi, jos sille ei ole vesiensuojelullista estettä. Tällöin pellon pinnan on pysyttävä heinä- ja nurmipeitteisenä ympäri vuoden ja lohko on tarvittaessa aidattava veden puolelta. Kasvuston alkukehityksen turvaamiseksi on ensimmäisen nurmi- tai heinäkasvuston kylvön yhteydessä sallittua käyttää enintään 50 kg typpeä hehtaarille. Fosforitilan muutosten seuraamiseksi lohkolta on tehtävä viljavuustutkimus kolmen vuoden välein. Näytetiheyden on oltava vähintään yksi näyte jokaista alkavaa yhden hehtaarin peltoalaa kohti.

Sopimuslohkolla on sallittua viljellä monivuotisia heinä- ja nurmikasveja. Siemenseos saa sisältää enintään 20 % typensitojakasvien siemeniä. Kasvuston uusiminen muokkaamalla sopimuskauden aikana ei ole sallittua, mutta nurmikasvusto voidaan uusia ilman muokkausta suorakylvömenetelmällä. Sopimusalueella olevan hukkakauran torjunta on toteutettava hukkakauran torjuntasuunnitelman mukaisesti kasvinsuojeluaineilla tai mekaanisesti.

Sopimus voidaan tehdä koskemaan koko peltolohkoa (peruslohkoa) tai osaa siitä (kasvulohkoa). Toimenpiteiden toteuttaminen on merkittävä lohko-kohtaisiin muistiinpanoihin.

Sopimuksen kesto aika on viisi vuotta.

Tukitason laskentaperusteet ja taustatekijät

Viljelijälle aiheutuu toimenpiteiden seurauksena lisäkustannuksia viljelysuunnitelman laatimisesta sekä ylimääräisistä viljavuustutkimuksista. Tulonmenetyksiä aiheutuu puolestaan typpilannoituksen vähentämisestä sekä kasvinsuojeluaineiden käytön lopettamisesta. Sopimuksesta maksettava tukitaso määräytyy suunnitelman ja hyväksyttävien kustannusten ja tulonmenetysten perusteella ja siihen vaikuttaa myös lohkolta aiemmin viljelty kasvi.

Toimenpiteestä maksettava tuki on enintään 347 euroa/ha.

EU:n yhteiset ja kansalliset indikaattorit

Indikaattori	Indikaattorin selite	Tavoite 2007-2013
Tuotosindikaattori	Ravinnekuormituksen tehostettu vähentäminen - toimenpiteen tukea saaneiden maatilojen lukumäärä	350 tilaa/v
	Ravinnekuormituksen tehostettu vähentäminen - toimenpiteen soveltamisalaan kuuluva fyysinen ala	3 500 ha/v
	Ravinnekuormituksen tehostettu vähentäminen - toimenpiteen tukimäärät Manner-Suomessa	1,5 milj. euroa/v

Lietelannan sijoittaminen peltoon

Tavoitteet ja odotetut vaikutukset

Sijoittavilla tai multaavilla laitteilla tapahtuva lannan levitys vähentää lannasta pinta- ja pohjavesiin aiheutuvaa ravinnekuormitusriskiä, estää ammoniakkipäästöjä ilmaan ja vähentää lannanlevityksestä aiheutuvia hajuja. Sijoittavat tai multaavat laitteet sijoittavat lannan ravinteet maan sisään pois maan pinnalla virtaavan veden reiteiltä, jolloin ne eivät ole alttiina huuhtoutumiselle.

Rajaukset

Sopimusta ei voi tehdä viljelijä, jolla on voimassa olevan ympäristötukisitoumuksen lisätoimenpiteeksi valittu "Lannan levitys kasvukaudella", ellei lisätoimenpiteestä luovuta. A- ja B-tukialueilla luopumista ei voi tehdä, jos kyse on ainoasta lisätoimenpiteestä.

Täydentävien ehtojen lakisääteisten hoitovaatimusten (ns. nitraattiasetus 931/2000) mukaan syksyllä levitetty orgaaninen lannoite on aina välittömästi, viimeistään vuorokauden kuluessa mullattava tai pelto kynnnettävä. Nitraattiasetuksessa ei ole määräyksiä lannan levitystekniikalle.

Edellytetyt toimenpiteet

Lietelanta tai virtsa on levitettävä peltolohkolle sijoittavilla tai multaavilla laitteilla. Hyväksyttävät laitetypit määritellään erikseen. Tuki maksetaan peltolohkolle, jolle on näillä menetelmillä ja tilalla voimassa olevan ympäristötukisitoumuksen sekä mahdollisten muiden erityistukisopimusten ehtojen mukaisesti levitetty lietelantaa tai virtsaa vähintään 20 m³ hehtaarille vuodessa. Kyseisenä vuonna sopimuslohkolle ei saa tämän lisäksi levittää fosforilannoitteita pintalevityksenä, jos on levitetty nautan tai sian lietelantaa.

Sopimuksen kesto aika on viisi vuotta.

Tukitason laskentaperusteet ja taustatekijät

Tukilaskelmassa on vertailtu lietelannan hajalevityksen ja sijoituslevityksen hehtaarikustannusten eroja. Laskelmassa on otettu huomioon pelkästään lietelannan levityskustannukset, ei lannan kuormaus- ja kuljetuskustannuksia. Kapeammasta työleveydestä (hajalevitys 16 m ja sijoituslevitys 6 m) johtuen sijoituslaitteen levityskustannukset ovat laskennallisesti 2,67-kertaiset hajalevitykseen verrattuna. Sijoituslevityksen hitaampi ajonopeus kasvattaa entisestään levityskustannusten laskennallista eroa.

Toimenpiteestä maksettava tuki on 56 euroa/ha.

EU:n yhteiset ja kansalliset indikaattorit

Indikaattori	Indikaattorin selite	Tavoite 2007-2013
Tuotosindikaattori	Lietelannan sijoittaminen peltoon - toimenpiteen tukea saaneiden maatilojen lukumäärä	3 000 tilaa/v
	Lietelannan sijoittaminen peltoon - toimenpiteen soveltamisalaan kuuluva fyysinen ala	30 000 ha/v
	Lietelannan sijoittaminen peltoon - toimenpiteen tukimäärät Manner-Suomessa	2 milj. euroa/v

Turvepeltojen pitkäaikainen nurmiviljely

Tavoitteet ja odotetut vaikutukset

Suomessa maatalouden kasvihuonekaasupäästöjen suurin lähde on turvepeltojen vuosittainen muokkaaminen. Tavoitteena on vähentää maataloudesta aiheutuvia hiilidioksidi- ja dityypiksioksidipäästöjä, kun turve- ja multamaapeltoja ei muokata vuosittain ja ne pidetään pitkäaikaisen nurmikasvillisuuden peitossa. Toimenpiteellä vähennetään myös turvepeltoilta aiheutuvia fosforipäästöjä. Pitkäaikaiset nurmet ja lintujen ja nisäkkäiden huomioon otto niiton toteutuksessa tukevat osaltaan peltoalueiden luonnon monimuotoisuutta.

Rajaukset

Sopimus voidaan tehdä peltolohkolle, jonka maalaji on turvetta tai multamaata. Maalaji todetaan voimassa olevan viljavuustutkimuksen perusteella.

Sopimuksen mukaista 68 €/ha/v suuruista tukea maksetaan kotieläintilan ehtoihin sitoutuneelle viljelijälle, jonka maatilalla kasvatetaan nautoja, hevosia, lampaita tai vuohia yhteensä enemmän kuin 2 eläinyksikköä. Muille tiloille maksetaan tukea, jonka suuruus on 114 €/ha.

Sopimuksen voi tehdä myös viljelijä, joka on valinnut "Viljelyn monipuolistaminen" -lisätoimenpiteen.

Sopimuslohkolla voi täyttää peltojen talviaikaisen kasvipeitteisyyden ehtoja, mutta lohkolle ei makseta lisätoimenpiteen tukea "Peltojen talviaikaisesta kasvipeitteisyydestä ja kevennetyistä muokkauksesta", "Peltojen talviaikaisesta kasvipeitteisyydestä" tai "Peltojen tehostetusta talviaikaisesta kasvipeitteisyydestä".

Sopimusta ei voida tehdä pellolle, jolla on edellisenä vuonna viljelty ruokohelpiä.

Täydentävien ehtojen mukaan I- ja II-luokan pohjavesialueilla olevien vapaaehtoisten kesantojen on oltava kasvipeitteisiä, minkä vuoksi sopimusta ei voida tehdä vapaaehtoiselle kesantopellolle, joka sijaitsee I- tai II-luokan pohjavesialueella.

Edellytetyt toimenpiteet

Sopimusalueella on kasvatettava nurmi- ja heinäkasveja (ml. ruokohelpi) koko sopimuskauden ajan. Kasvustoa ei voida uusia muokkaamalla sopimuskauden aikana, mutta nurmikasvuston uudistaminen ilman muokkausta suorakylvömenetelmällä on sallittua.

Kasvusto on korjattava vuosittain ja sen saa käyttää hyödyksi. Luonnon monimuotoisuuden huomioon ottamiseksi niitto on toteutettava siten, ettei vaaranneta lintujen pesintöjä ja nisäkkäiden poikasia. Niittoa ei saa tehdä kiertämällä lohkoa reunoilta keskelle päin. Sopimusalueen laidunnus on sallittua, mutta tällöin on huolehdittava siitä, että pellon pinta pysyy nurmipeitteisenä. Lannoituksessa on noudatettava viljelijän ympäristötukisitoumuksesta sekä mahdollisista erityistukisopimuksista aiheutuvia rajoituksia. Fosforin tasauksessa on mahdollista kuitenkin käyttää vain kahden vuoden tasausta eli antaa fosforia varastoon kahden vuoden tarvetta varten.

Sopimuksen kesto aika on 10 vuotta.

Tukitason laskentaperusteet ja taustatekijä

Tukilaskelmassa on vertailtu erilaisia pellonkäyttöoletuksia sekä turvepeltoilta saatavia ohran, kauran, säilörehunurmen ja ruokohelven pinta-alaosuuksilla painotettuja katetuottoja A (= kasvinviljelytuotto - muuttuvat kustannukset). Laskelmissa ei ole otettu huomioon pinta-alamatukia. Poikkeuksena on ruokohelpi, jonka katetuottolaskelmassa on otettu huomioon EU-energiakasvituki.

Käytännössä erityistukisopimus merkitsee kotieläintilalle lähinnä sitä, että sopimusalueella viljellään nurmea ilman että loholla oleva nurmi on mukana tilan normaalissa viljelykierrossa. Viljaa viljelevällä kasvinviljelytilalla sopimuksen aiheuttama pellonkäytön muutos on paljon suurempi. Tämän vuoksi kasvinviljely- ja kotieläintiloille tehtiin erilliset tukilaskelmat.

Toimenpiteestä maksettava tuki on 114 euroa/ha kasvinviljelytiloille ja 68 euroa/ha kotieläintiloille.

EU:n yhteiset ja kansalliset indikaattorit

Indikaattori	Indikaattorin selite	Tavoite 2007-2013
Tuotosindikaattori	Turvepeltojen pitkäaikainen nurmiviljely - toimenpiteen tukea saaneiden maatilojen lukumäärä	6 000 tilaa/v
	Turvepeltojen pitkäaikainen nurmiviljely - toimenpiteen soveltamisalaan kuuluva fyysinen ala	30 000 ha/v
	Turvepeltojen pitkäaikainen nurmiviljely - toimenpiteen tukimäärät Manner-Suomessa	1 milj. euroa/v

Toimenpide 215: Eläinten hyvinvointia edistävät tuet

Myöhemmin: eläinten hyvinvointituki

Säädöspästä

Neuvoston asetuksen (EY) N:o 1698/2005 36 artiklan a alakohdan v alakohta ja 40 artikla sekä komission asetuksen (EY) N:o 1974/2006 27 artikla. Eläinten hyvinvointitoimenpiteen ehdoissa on edellä mainitun 27 artiklan 7 kohdan alakohtia seuraavasti:

- a) kohta: eläinten hyvinvointitoimenpiteen perusehdot; vasikoiden pito-olosuhteiden parantaminen; laidunnus kasvukaudella ja jaloittelu talviaikana (naudat); joutilaiden emakkojen ja ensikoiden laidunnus tai jaloittelu
- b) kohta: eläinten hyvinvointitoimenpiteen perusehdot; palontorjunta- ja pelastussuunnitelma; vasikoiden pito-olosuhteiden parantaminen; kytkettynä pidettävien nautojen liikkumismahdollisuuksien parantaminen; vähintään 6 kuukauden ikäisten nautojen pito-olosuhteiden parantaminen; sairaus-, hoito- ja poikimakarsinat (nautatilat); emakkojen ja ensikoiden tiineytys; tiineytettyjen emakoiden ja ensikoiden tila- ja makuupaikkavaatimukset; emakkojen vapaa porsiminen; sairaskarsina (sikatilat); karsinaolosuhteiden parantaminen (sikatilat)
- c) kohta: laidunnus kasvukaudella ja jaloittelu talviaikana (naudat); joutilaiden emakkojen ja ensikoiden laidunnus tai jaloittelu
- d) kohta: eläinten hyvinvointitoimenpiteen perusehdot; kytkettynä pidettävien nautojen liikkumismahdollisuuksien parantaminen; joutilaiden emakkojen ja ensikoiden laidunnus tai jaloittelu; emakkojen ja ensikoiden tiineytys; tiineytettyjen emakoiden ja ensikoiden tila- ja makuupaikkavaatimukset, emakkojen vapaa porsiminen
- e) kohta: eläinten hyvinvointitoimenpiteen perusehdot; sairaus-, hoito- ja poikimakarsinat (nautatilat); sairaskarsina (sikatilat); karsinaolosuhteiden parantaminen (sikatilat).

Toiminnan perustelut

Eläinten hyvinvointitoimenpiteen suunnittelu perustui nykytilan analyysiin ja ns. eläinten viiteen vapauteen (vapaus janosta, nälästä ja väärästä ravitsemuksesta; vapaus epämukavuudesta; vapaus kivusta, loukkaantumisista ja sairauksista; vapaus toteuttaa normaaleita käyttäytymistarpeita; sekä vapaus pelosta ja kärsimyksestä), joiden kautta eläimen hyvinvointia voidaan tarkastella eri tuotantojärjestelmissä ja eläimen

kaikissa elämänvaiheissa. Näiden pohjalta valmisteltiin tavoitteet ja tuotantoeläinten hyvinvoinnin käytännön toimenpiteitä.

Eläinten hyvinvointia edistetään myös koulutuksella, neuvonnalla ja investointitukien kautta.

Tavoitteet

Toimenpiteen yleisenä tavoitteena on eläinten hyvinvoinnin ja terveyden kohentuminen. Tavoitteena on myös tuotantoeläinten lajinnukaisemman hoidon edistäminen ja viljelijöiden tietoisuuden lisääminen eläinten hyvinvointiin vaikuttavista tekijöistä.

Tavoitteisiin pyritään toimenpiteeseen sisältyvien perus- ja lisäehtojen avulla. Perusehtojen päätavoite on tilan tuotantoeläinten terveyden ja tätä kautta myös hyvinvoinnin edistäminen. Lisäehtojen tavoitteina on yksityiskohtaisemmin edistää eläinten hyvinvointia. Tavoitteina on, että

- eläinten saatavilla on jatkuvasti puhdasta raikasta vettä ja sopivaa ravintoa, jotta ne voivat pysyä elinvoimaisena ja terveenä. Naudalla on mahdollisuus märehtimiseen ja pikkuvasikoilla maidon/maitojuoman imemiseen. Rajoitetulla ruokinnalla olevilla eläimillä on koko ajan tarjolla turvallista ravinnoksi kelpaavaa materiaalia kuten olkea tai kuivaa heinää pureskeltavaksi ja manipuloitavaksi.
- eläimillä on sopiva turvallinen ympäristö, joka tarjoaa suojaa ja miellyttävän makuualustan.
- eläinten sairauksien ennaltaehkäisystä ja sairauden tai loukkaantumisen sattuessa nopeasta taudinmäärittämisestä ja hoidosta huolehditaan. Päätös sairaan, loukkaantuneen tai muuten kipua tuntevan eläimen hoidosta tai lopetuksesta tehdään mahdollisimman nopeasti. Mikäli kärsivää eläintä ei voida hoitaa, on eläin lopetettava viivyttämättä ja asianmukaisesti.
- eläimillä on riittävät ja asianmukaiset tilat sekä oman lajinsa seuraa. Eläimillä on tilaa ja mahdollisuus tarkkailla ympäristöään sekä väistää arvojärjestyksessä ylempänä olevia eläimiä. Eläinten ympäristössä on virikkeitä.
- eläimille varmistetaan olosuhteet, jotka eivät aiheuta henkistä eivätkä fyysistä rasitusta tai kärsimystä. Eläinten käsittely on rauhallista eikä se saa aiheuttaa eläimelle pelkoa.

Odotettavissa olevat vaikutukset

Viljelijät ottavat eläinten hyvinvoinnin nykyistä paremmin huomioon toiminnassaan ja tätä kautta eläinten hyvinvointi kohenee. Työn mielekkyys kasvaa, samoin tuotteiden laatu ja taloudellinen tulos. Terveystuottojärjestelmään kuulumisen avulla vähennetään myös vaarallisten tartuntatautien leviämismahdollisuuksia ja parannetaan valmiutta havaita ja torjua niitä. Lisäksi eläinten terveys paranee, lääkityskulut vähenevät, lääkejäämät vähenevät ja taudinaiheuttajapaine alenee.

Perusehtoina olevien terveydenhuoltovaatimusten ja tilakohtaisen terveydenhuoltosuunnitelman avulla pystytään parantamaan eläinten hyvinvointia kattavasti. Lisäehtojen avulla pystytään vähentämään suurimpia tuotantoeläinten pidossa esiintyviä hyvinvointiongelmia sekä vaikutetaan tarkemmin eläinlajikohtaisiin tarpeisiin ja hoidon ja olosuhteiden yksityiskohtiin. Toimenpiteet auttavat viljelijöitä sopeutumaan myös kiristyviin lainsäädännöllisiin vaatimuksiin. Eläinten hyvinvoinnin edistämällä ja hyvällä kohtelulla pystytään myös paremmin vastaamaan kuluttajien odotuksiin.

Yhteisön vähimmäisvaatimukset

Vähimmäisvaatimukset on käsitelty luvussa 5.2.2.

Kansalliset vähimmäisvaatimukset

Tuotantoeläinten hyvinvointia koskevat kansalliset säädökset on esitetty kohdassa 5.3.2.1. Kunkin toimenpiteen kohdalla on lisäksi kuvattu tarkemmin toimenpiteen taustalla oleva kansallisella lainsäädännöllä asetettu lähtötaso, jonka noudattamisesta tukea ei makseta.

Toimenpiteen sisältö

Eläinten hyvinvointitoimenpide on mahdollinen nauta- ja sikatiloille. Lisäehdot on jaettu yhteisiin lisäehtoihin sekä nauta- ja sikatiloja koskeviin lisäehtoihin.

Viljelijällä on oltava hallinnassaan koko sitoumuksen ajan vähintään 10 eläinyksikköä kyseistä eläinlajia maatilallaan. Sitoumuksen voimassaoloaikana maatilalla eläinmäärä saa vaihdella kyseisen yksikkömäärän yläpuolella. Viljelijältä ei edellytetä tietyn vähimmäispeltoalan tai muun alan hallintaa, elleivät sitoumusehdot edellytä sitoumukseen sisällytettävien tuotantoeläinten laiduntamista tai jaloittelua. Yleisiä edellytyksiä ja määritelmiä on käsitelty kohdassa 5.3.2.1. Toimivaltaiset viranomaiset ja toimielimet sekä menettelyt on käsitelty luvun 11 kohdassa ”Toimintalinjan 2 tukijärjestelmät”.

Eläinten hyvinvointitoimenpiteessä viljelijän on sitouduttava viideksi vuodeksi toimenpiteen edellyttämien velvoitteiden noudattamiseen valitsemissa eläinlajien osalta. Sitoutuminen velvoitteiden noudattamiseen tehdään allekirjoittamalla asiaa koskeva lomake, joka toimitetaan ensimmäisenä sitoumusvuotena maatilalla sijaintikunnan maaseutuelinkeinoviranomaiselle (paikallinen viranomainen).

Viljelijä, jonka maatalouden ympäristötuen perus- ja lisätoimenpidettä koskeva sitoumus on voimassa koko sen sitoumusvuoden, jolloin viljelijä hakee eläinten hyvinvointitoimenpidettä ja joka on aiemmin valinnut ympäristötuen tuotantoeläinten hyvinvoinnin edistäminen -lisätoimenpiteen, voi valita eläinten hyvinvointi -toimenpiteiden niistä lisäehtoja, joissa kyse on muusta kuin laiduntamisesta.

Taulukko 5.15. Muuntokertoimet eläinten muuttamiseksi eläinyksiköiksi eläinten hyvinvointia edistävässä tuissa

Eläinlaji	Eläinyksikköä (ey)
sonnit, lehmät ja muut naudat yli 2 v	1,0
naudat 6 kk-2 v	0,6
naudat alle 6 kk	0,4
	0,5
muut	0,3

Tässä tukijärjestelmässä tarkoitetaan:

- 'naudalla' maidon, lihan tai muiden elintarvikkeiden tai vuoden tuottamiseksi taikka muuta tarkoitusta varten pidettävää nautaa iästä riippumatta;
- 'lihanaudalla' lihantuotantoa varten pidettävää nautaa;
- 'lypsylehmällä' maidontuotantoon käytettävää vähintään kerran poikinutta nautaa;
- 'emolehmillä' vähintään kerran poikinutta nautaa, jota käytetään yksinomaan vasikoiden tuottamiseen ja jonka vasikoita kasvatetaan lihantuotantoon tai emolehmiä tuotannon lisäämiseen;
- 'hieholla' vähintään 6 kuukauden ikäistä nautaa ennen sen ensimmäistä poikimista;
- 'sonnilla' urospuolista vähintään 6 kuukauden ikäistä nautaa;
- 'vasikalla' alle 6 kuukauden ikäistä nautaa sukupuolesta riippumatta; ja
- 'nuorkarjalla' vähintään 6 mutta alle 24 kuukauden ikäisiä nautoja.
- 'sialla' lihan tai muiden elintarvikkeiden tuottamiseksi tai siitoskäyttöä taikka muuta tarkoitusta varten pidettävää sikaa iästä riippumatta;
- 'pikkuporsaalla' sikaa syntymästä vieroitukseen;
- 'vieroitettulla porsaalla' sikaa vieroituksesta 10 viikon ikään saakka;

¹⁹ porsineet tai joutilaana

²⁰ mukaan lukien vieroitettut porsaas ja 0-3 kk:n ikäisistä porsaista puolet

- 'lihasialla' yli 10 viikon ikäistä sikaa teurastukseen saakka;
- 'kasvatussialla' sikaa yli 10 viikon iästä ensimmäiseen tiineytykseen saakka;
- 'ensikolla' sikaa sen ensimmäisestä tiineytyksestä porsimiseen;
- 'tiineytetyllä ensikolla' ensikkoa sen 4 ensimmäisen tiineysviikon jälkeen porsimiseen saakka;
- 'emakolla' sikaa sen ensimmäisen porsimisen yhteydessä ja sen jälkeen;
- 'joutilaalla emakolla' emakkoa porsaiden vierotuksesta sitä seuraavan tiineyden loppuvaiheeseen;
- 'tiineytetyllä emakolla' emakkoa sen 4 ensimmäisen tiineysviikon jälkeen porsimiseen saakka.

Eläinten hyvinvointitoimenpiteen yhtenä perustana on se, että maatilan on täytettävä terveydenhuollon vaatimukset. Terveydenhuollon seurantarjestelmiin kuulumisen ei kuitenkaan ole edellytyksenä (sikaloiden terveystuotusrekisteri, nautatilojen terveydenhuollon seurantarjestelmä). Mikäli tila ei kuulu terveydenhuollon seurantarjestelmiin, on viljelijän arkistoitava terveydenhuoltosopimus ja vuosittain päivitetyt terveydenhuoltosuunnitelmat tai eräkohtainen yhteenveto eläinten sairastuvuudesta ja eläinlääkärin antama todistus tehdystä terveydenhuoltokäynnistä.

Perusehtojen, joihin sisältyvät terveydenhuollon kansallisen tason vaatimukset ja jäljempänä selvitettyt muut ehdot, noudattamisen lisäksi viljelijä voi valita 0-2 lisäehtoa. Eläinten hyvinvointituen lisäehtoa ei voi valita, jos valittu lisäehto tulisi nautatilan tai sikatilan tuotantoeläinten osalta toteutettavaksi vain erikseen määriteltävän vähäisen eläinmäärän osalta.

Lisäehtoa ei pääsääntöisesti voi muuttaa. Kuitenkin lisäehto voidaan muuttaa jäljellä olevaksi sitoumuskaudeksi seuraavissa tapauksissa vain kerran sitoumuskauden aikana. Lisäehto voidaan muuttaa, jos kesken sitoumuskauden tapahtuu sukupolvenvaihdos tai muu koko maatilan hallinnansiirto ja sitoumus siirretään kohdan 5.3.2.1 ”sitoumuksen/sopimuksen siirtäminen” mukaisesti. Lisäehto voidaan muuttaa myös silloin, kun tilalla harjoitetun eläintuotannon tuotantosuunta muuttuu pääasiallisesti toiseksi eläinten hyvinvoinnin tuessa tukikelpoiseksi tuotantosuunnaksi tai maatilalla harjoitetun eläintuotannon olosuhteissa tapahtuu sellainen muutos, ettei valitun lisäehdon mukaisia toimenpiteitä enää voida toteuttaa.

Lisäehdosta on luovuttava ja siitä maksettu tuki palautettava, jos tilan siitä kotieläintuotannosta luovutaan, jota koskien lisäehto on valittu, tai tilalla harjoitetun eläintuotannon olosuhteissa tapahtuu sellainen muutos, ettei valitun lisäehdon mukaisia toimenpiteitä enää voida toteuttaa tai eläinmäärä vähenee muutoin kuin tilapäisesti siten, ettei säädetty vähimmäiseläinmäärä enää täyty. Jos viljelijä on valinnut tuotantosuuntaansa sopimattoman lisäehdon, lisäehdosta on mahdollista luopua. Luopuessaan valitsemastaan sopimattomasta lisäehdosta viljelijän on palautettava siitä maksettu tuki.

Viljelijä toimittaa eläinten hyvinvointisitoumuksen maatilan sijaintikunnan maaseutuelinkeinoviranomaiselle. Toimenpiteeseen sisältyvä terveydenhuoltosopimus on tehtävä ensimmäisen sitoumusvuoden loppuun mennessä. Eläinlääkärin tätä tarkoitusta varten tarvittava käynti on kuitenkin tilattava viimeistään sitoumusta koskevaa hakemusta jätettäessä.

Tukitasot, laskentaperusteet, taustatekijät ja tuen kokonaismäärä

Tukitasojen laskennassa on otettu huomioon eläinten hyvinvointitoimenpiteen ehtojen mukaisista kansallisen lainsäädännön ylimenevistä toiminnoista aiheutuvat kustannukset ja hyödyt. Laskelmat on tehty erikseen sika- ja nautatiloille. Perusehdoissa kustannuksia aiheuttavat mm. terveydenhuoltosopimuksen laatiminen yhdessä eläinlääkärin kanssa, terveydenhuoltokäynnit, käyntien perusteella laadittava terveydenhuoltosuunnitelma, tautisuojaus, systemaattinen tuotantoseuranta ja ruokintasuunnitelma, lisäehdoissa mm. palo- ja pelastussuunnitelman laatiminen, laidunnuksen tai ulkoilun suunnittelu, eläinten tila- ja makuupaikkavaatimukset, sairaus-, hoito- ja poikimiskarsinat sekä karsinaolosuhteiden parantaminen. Kiinteitä kustannuksia ei ole otettu huomioon (komission asetus (EY) N:o 1974/2006 53 artikla 2e kohta). Toimenpiteistä aiheutuvina hyötyinä on mm. eläinten terveyden koheneminen ja sairastavuuden väheneminen, tuotoksen parantuminen, lääkkeiden käytön väheneminen ja eläintautiriskien pieneminen. Nämä on otettu huomioon kustannuksia vähentävinä tekijöinä. Viljelijälle syntyy transaktiokustannuksia toimenpiteeseen ja sen vaatimuksiin perehtymisestä.

Taulukko 5.16. Eläinten hyvinvointituen tukitasot

	tukitaso €ey
Perusehdot	
- nautatilat	17,50
- sikatilat	5,00
Lisäehdot	
- palontorjunta - ja pelastussuunnitelma	
naudat	3,58
siat	1,53
- vasikoiden pito-olosuhteiden parantaminen	
a -vaihtoehto	12,17
b -vaihtoehto	9,92
- kytkettynä pidettävien nautojen liikkumismahdollisuuksien parantaminen	8,73
- vähintään 6 kk ikäisten nautojen pito-olosuhteiden parantaminen	21,06
- laidunnus kasvukaudella ja jaloittelu talviaikana (naudat)	21,29
- sairas-, hoito- ja poikimakarsinat (naudat)	12,35
- joutilaiden emakoiden ja ensikoiden laidunnus tai jaloittelu	11,03
- emakoiden ja ensikoiden tiineytys	6,69
- tiineytettyjen emakoiden ja ensikoiden tila- ja makuupaikkavaatimukset	3,07
- emakoiden vapaa porsiminen	13,29
- sairaskarsina (siat)	8,84
- karsinaolosuhteiden parantaminen (siat)	9,40

Tuki muodostuu maaseuturahaston rahoitusosuudesta ja kansallisesta rahoitusosuudesta. Julkisen rahoituksen alustava määrä on 105 milj. euroa. Maaseuturahaston rahoitusosuus on 28 % tukikelpoisista julkisista menoista. Kansallinen rahoitusosuus muodostuu valtion rahoituksesta.

Yhteys muihin kansallisiin ja EU:n rahoittamiin toimiin

Eläinten hyvinvointia voidaan edistää myös muilla ohjelmaan sisältyvillä toimenpiteillä kuten esimerkiksi koulutuksella, maatalouden investoinneilla ja niihin liittyvillä rakennusohjeilla sekä maaseutuverkoston toimilla (esim. neuvontamateriaalin ja oppaiden tuottaminen sekä koulutustilaisuudet). Lisäksi eläinten terveydenhuoltoa ja hyvinvointia voidaan edistää kansallisesti rahoitetulla neuvontapalveluilla ja laatustrategiaan liittyvillä toimilla. Toimenpiteet ovat toisiaan täydentäviä.

EU:n yhteiset ja kansalliset indikaattorit

Indikaattori	Indikaattorin selite	Tavoite 2008-2013
Tuotosindikaattori	Tukea saaneiden maatilojen lukumäärä	10 400 nautatila, 1900 sikatila
	Eläinten hyvinvointituen kokonaismäärä	105 milj. euroa
	Eläinten hyvinvointia koskevien sitoumusten kokonaismäärä	12 300 kpl
	Tuetut eläinyksikkömäärät nautatiloilla	440 000 ey
	Tuetut eläinyksikkömäärät sikatiloilla	230 000 ey
Tulosindikaattorit	Pinta-ala, johon on menestyksekkäästi sovellettu maankäyttöä, jolla edistetään:	Kokonaispinta-ala pysyy samana kuin ohjelmakaudella 2000-2006
	a) luonnon monimuotoisuutta ja luonnonarvoltaan merkittävää maa/metsätaloutta	
	b) veden laatua	
	c) ilmastonmuutoksen torjuntaa	
	d) maaperän laatua	
	e) viljelyn kannattamattomuuden ja maan viljelykätöstä poistamisen torjuntaa	

Seurantatietojen lisäksi arvioinnissa käytettävät tiedot:

- eläinten hyvinvointijärjestelmän seuranta- ja valvontatiedot (lähde: Tike)
- eläinsuojelusäädösten valvontatiedot (lähde: Evira)
- erilaiset selvitykset ja tutkimukset (esim. neuvontajärjestöt, ETT, yliopistot)
- lisäksi arvioinneissa voidaan tehdä esim. haastatteluja ja kyselytutkimuksia

Eläinten hyvinvointituen perusehtoja koskevat yksityiskohdat

Kansallisella lainsäädännöllä asetettu lähtötaso

Juotto ja ruokinta

- Eläimen on saatava riittävästi sille sopivaa ravintoa, juotavaa ja muuta sen tarvitsemaa hoitoa (Eläinsuojelulaki 247/1996, 5.1 §)
- Hoidossa olevalle eläimelle on annettava sille sopivaa hyvälaatuista ruokaa ja juomaa. Ruokinnassa on otettava huomioon kunkin eläimen tarpeet ja varmistettava, että jokainen eläin saa ravintoa riittävästi (Eläinsuojeluasetus 396/1996, 9§)
- Naudalle annettavan rehun on oltava ravintoainekoostumukseltaan sille sopivaa (MMM 6/EEO/2002, liite 2, kohta 2.3.1).
- Vasikkaa on ruokittava ja juotettava vähintään kaksi kertaa päivässä. Sairaana tai vahingoittuneen vasikan saatavilla on oltava jatkuvasti puhdasta vettä (MMM 6/EEO/2002, liite 2, kohta 2.3.2).
- Yli kahden viikon ikäisten sikojen saatavilla on oltava jatkuvasti riittävästi raikasta ja puhdasta vettä (MMM 14/EEO/2002, liite 2, kohta 2.2.6).

Eläinten pito

- Jos eläin pidetään kytkettynä, on kytkemiseen käytettävän laitteen tai välineen oltava sellainen, että se ei vahingoita eläintä. Kytkemiseen käytettävä laite tai väline on säädettävä siten, että se on eläimelle sopiva ja antaa tarpeellisen ja turvallisen liikkumisvapauden (Eläinsuojeluasetus 396/1996 15 §)
- Sikojen on pitopaikassa voitava nähdä muita sikoja ja niillä on oltava mahdollisuus sosiaaliseen kanssakäymiseen (MMM 14/EEO/2002, liite 1, kohta 1.1.3).
- Sikaa ei saa pitää kytkyeellä paikalleen kytkettynä. Sikoja on pidettävä ryhmässä, jollei ryhmästä erottamiseen ole eläinlääketieteellistä tai eläinten vihamieliseen käyttäytymiseen liittyvää syytä. Syyn poistuttua sika on sijoitettava takaisin ryhmään (VNa 910/2002, 17 §).
- Porsivalle emakolle ja ensikolle on annettava viikkoa ennen odotettua porsimista riittävästi sopivaa materiaalia pesäntekoa varten. Pesäntekomateriaalia ei kuitenkaan tarvitse antaa, jos sikalassa on

sellainen lietejärjestelmä, jossa pesäntekomateriaalin antamista ei ole teknisesti mahdollista toteuttaa (MMM 14/EEO/2002, liite 2, kohta 2.3).

Ilmanvaihto ja muu koneistus

- Pitopaikka ja siihen liittyvät sellaiset laitteet, joista eläinten terveys ja hyvinvointi riippuvat, on tarkastettava vähintään kerran päivässä. Eläinten terveyttä tai hyvinvointia vaarantavat viat on korjattava välittömästi ja, jollei se ole mahdollista, on ryhdyttävä muihin tarpeellisiin toimiin, jotta eläinten terveys ja hyvinvointi voidaan turvata vikojen korjaamiseen saakka (Eläinsuojeluasetus 396/1996, 4§)
- Eläinsuojan ilmanvaihdon on oltava sellainen, että ilman kosteus, pölyn määrä tai haitallisten kaasujen pitoisuudet eivät kohoa haitallisen korkeiksi. Lämpötila on oltava eläinsuojassa pidettävälle eläimelle sopiva (MMM 6/EEO/2002, liite 1, kohta 1.3.1 ja MMM 14/EEO/2002, liite 1, kohta 1.3.1).
- Jos eläinten terveys ja hyvinvointi on riippuvainen koneellisesta ilmanvaihtojärjestelmästä, eläinsuojassa on oltava mahdollisuus eläinten terveyden ja hyvinvoinnin kannalta riittävän ilmanvaihdon järjestämiseen myös koneellisen ilmanvaihtojärjestelmän häiriöiden aikana. Koneellisessa ilmanvaihtojärjestelmässä on tällöin oltava hälytysjärjestelmä, joka antaa hälytyksen toimintahäiriön sattuessa. Hälytysjärjestelmän toimivuus on testattava säännöllisesti (MMM 6/EEO/2002, liite 1, kohta 1.3.2 ja MMM 14/EEO/2002, liite 1, kohta 1.3.2)

Edellytetyt toimenpiteet

Viljelijän on hakiessaan ensimmäistä kertaa eläinten hyvinvointitukea sitouduttava noudattamaan seuraavia terveydenhuollon vaatimuksia:

1. Viljelijän on tehtävä eläinlääkärin kanssa kirjallinen terveydenhuoltosopimus. Sopimuksessa on oltava seuraavat asiakokonaisuudet: terveydenhuoltotyön kansallisen tason sektorikohtainen sisältö, eläinlääkärin käyntimäärät ja niiden sisältö sekä tietojen käyttö ja luovutus.
2. Nautatiloilla eläinlääkärin on tehtävä terveydenhuoltokäynti vähintään kerran vuodessa. Sikatiloilla terveydenhuoltokäynnit on tehtävä siten, että porsastuotanto- ja yhdistelmätiloilla käyntejä on vähintään neljä kertaa vuodessa ja lihasikalassa kerran kasvatuserää kohden. Käynnistä on tehtävä kirjallinen asiakirja.
3. Käynnin tai käyntien perusteella on laadittava kirjallinen terveydenhuoltosuunnitelma, jossa sovitaan tarvittavista korjaus- ja kehitystoimista. Suunnitelma on päivitettävä vuosittain. Eläinlääkäri seuraa suunnitelman toteutumista.
4. Tilalla on noudatettava toimivaltaisten viranomaisten erikseen antamia määräyksiä tilatason tautisuojauksesta sekä eläinaineksen ja rehujen tuonnista.
5. Nautatilalla ei saa olla salmonella- eikä BVD-tartuntoja ja eloeläimiä myyvillä tiloilla ei myöskään pälvisilsatartuntoja. Pälvisilsatartuntojen osalta edellytys ei kuitenkaan koske lihanaudoiksi kasvatettavien vasikoiden loppukasvattamoja. Sikatiloilla ei saa olla salmonella-, porsasyskä-, aivastustauti-, dysenteria- eikä kapitartuntoja. Maatilalla ennen sitoumuskauden alkua todettu tartunta ei estä tukeen sitoutumista, mutta tartunnan saneeraus on aloitettava viipymättä. Jos maatilalla todetaan jokin edellä mainituista tartunnoista sitoumuskauden aikana, viljelijän on saneerattava tartunta pois tai muutoin toimittava eläinlääkärin antamien, tartunnan leviämisen estämiseen tähtäävien tilakohtaisten ohjeiden mukaisesti. Lisäksi naudoilla edellytetään ulosteperäisten taudinaiheuttajien leviämisen ehkäisemiseksi toimenpiteitä, jotka todetaan terveydenhuoltokäynnillä. Emakoilla sikaruusurokotukset ja sisäloislääkitys on oltava hoidettu. Lihasikalat voivat ottaa vastaan porsaita vain sellaisesta porsastuotantosikalasta, joka täyttää terveydenhuollon kansallisen tason vaatimukset.

Tilalla on harjoitettava systemaattista tuotantoseurantaa. Eläinten ruokinnassa on noudatettava kirjallista laskelmiin perustuvaa ruokintasuunnitelmaa, jossa on huomioitu eläinten kasvu- ja tuotantovaihe. Kaikkien eläinten saatavilla on oltava jatkuvasti riittävästi hyvälaatuista vettä. Vedenvirtauksen mittaus on tehtävä terveydenhuoltokäynnillä tai sen voi tehdä muu asiaan perehtynyt henkilö erillisellä käynnillä. Eläimiä ei saa pitää yksinään, ellei sairaus, vahingoittuminen, aggressiivinen käyttäytyminen tai muu perusteltu ja hyväksyttävä syy sitä edellytä tai lisäehdoissa ole toisin edellytetty.

Viljelijän on tuotantosuunnittain lisäksi noudatettava seuraavia ehtoja:

Nautatilat

Kasvatettavaa lihanautaa, emolehmäksi kasvatettavaa hiehoa tai emolehmää ei saa pitää parteen kytkettynä ellei tilapäinen, perusteltu ja hyväksyttävä syy sitä edellytä. Naudoilla tulee olla ikä- ja tuotosvaiheeseen sopivaa karkeaa rehua riittävästi saatavilla. Jos pitopaikassa on koneellinen ilmanvaihto-, ruokinta-, juotto- tai muu vastaava järjestelmä, josta eläinten hyvinvointi on riippuvainen, on tilalla oltava kirjallinen suunnitelma toimivasta varajärjestelmästä laitteiston toimintahäiriöiden varalta. Maatilalla on sähkökatkosten varalta oltava käytettävissä sähköntuotannon varajärjestelmä, esimerkiksi aggregaatti, jonka tuottamalla sähköllä saadaan koneellinen ilmanvaihto ja tarvittaessa lypsy, juotto, ruokinta ja lannanpoisto toimimaan.

Sikatilat

Emakoille ja ensikoille on annettava pesäntekomateriaalia. Sikatiloilla tuotantorakennuksissa on oltava sellainen hälytys- ja valvontajärjestelmä, joka antaa hälytyksen lämpötilan noustessa tai laskiessa liikaa sekä sähkökatkosten, ilmanvaihtojärjestelmän toimintahäiriöiden tai muiden vastaavien eläinten hyvinvointiin vaikuttavien häiriöiden aikana. Jos pitopaikassa on koneellinen ilmanvaihto-, ruokinta-, juotto- tai muu vastaava järjestelmä, josta eläinten hyvinvointi on riippuvainen, on tilalla oltava kirjallinen suunnitelma toimivasta varajärjestelmästä laitteiston toimintahäiriöiden varalta. Sähkökatkosten varalta maatilalla on oltava sähköntuotannon varajärjestelmä, esimerkiksi aggregaatti, jonka tuottamalla sähköllä saadaan koneellinen ilmanvaihto ja tarvittaessa juotto, ruokinta ja lannanpoisto toimimaan.

Eläinten hyvinvointituen yhteisiä lisäehtoja koskevat yksityiskohdat

Palontorjunta- ja pelastussuunnitelma

Kansallisella lainsäädännöllä asetettu lähtötaso

- Eläinten pitopaikka sekä pitopaikan rakenteet ja laitteet on suunniteltava, rakennettava ja huollettava siten, että se on eläimelle turvallinen ja että pitopaikan palovaara ja eläimen karkaamisvaara ovat mahdollisimman vähäisiä (Eläinsuojeluasetus 396/1996, 1 §)
- Eläinsuojassa olevat naudat on voitava hätätilanteessa poistaa nopeasti eläintiloista (MMMp 14/EEO/1997, liite 1, kohta 1.1)
- Siat: Eläinten hoitajan on varauduttava hätätilanteisiin ja hänellä on oltava käytettävissään tarvittavaa pelastus- ja palontorjuntavälineistöä. Eläinsuojassa siat on voitava tarvittaessa poistaa nopeasti eläintiloista (MMM 14/EEO/2002, liite 1, kohta 1.1.6).

Edellytetyt toimenpiteet

Tilan tuotantorakennuksissa on oltava asianmukaisesti asennetut ja tuotantorakennusten olosuhteisiin suunnitellut palohälyttimet, joiden antama hälytys voidaan kuulla tai muutoin vastaanottaa kaikkina vuorokauden aikoina. Lisäksi maatilalla on oltava kirjallinen palontorjunta- ja pelastussuunnitelma, josta vähintään käy ilmi palohälyttimien sijainti, menettelytavat hätätilanteissa, toimet eläinten pelastamiseksi sekä tilalla tarvittava pelastus- ja palontorjuntavälineistö ja niiden sijainti.

Eläinten hyvinvointituen nautatilojen lisäehtoja koskevat yksityiskohdat

Vasikoiden pito-olosuhteiden parantaminen

Kansallisella lainsäädännöllä asetettu lähtötaso

- Eläimen pitopaikan on oltava riittävän tilava, suojaava, valoisa, puhdas ja turvallinen sekä muutoinkin tarkoituksenmukainen ottaen huomioon kunkin eläinlajin tarpeet. Eläimen pitäminen tarpeetonta kärsimystä tuottavalla tavalla on kielletty (Eläinsuojelulaki 247/1996, 4 §)
- Leikkaus tai muu siihen verrattava kipua aiheuttava toimenpide saadaan eläimelle suorittaa vain, jos se on eläimen sairauden tai muun siihen verrattavan syyn vuoksi tarpeellista. Toimenpiteen saa suorittaa vain eläinlääkäri. Jos toimenpiteestä aiheutuva kipu on lievää ja hetkellistä tai toimenpide ei siedä viivytystä, saa toimenpiteen kuitenkin tehdä myös muu henkilö kuin eläinlääkäri (Eläinsuojelulaki 247/1996, 7 §)
- Pitopaikka ei saa vahingoittaa eläintä eikä vaarantaa sen terveyttä. Pitopaikan tulee tarjota riittävä suoja epäsuotuisia sääoloja sekä liiallista kylmyyttä, lämpöä ja kosteutta vastaan. Pitopaikan tulee olla kunkin eläinlajin erityistarpeet huomioon ottaen riittävän tilava. Eläimen on voitava pitopaikassaan seistä ja levätä luonnollisessa asennossa sekä liikkua (Eläinsuojeluasetus 396/1996, 1 §)
- Yli kahdeksan viikon ikäistä vasikkaa ei saa pitää yksittäiskarsinassa, jollei siihen ole eläinlääketieteellistä syytä (Eläinsuojeluasetus 396/1996, 18 §)
- Naudan sarven aiheen tuhoaminen alle neljän viikon ikäiseltä eläimeltä siihen pätevän henkilön suorittamana on sallittua (Eläinsuojeluasetus 396/1996, 23.7 §)
- Alle kaksiviikkoisella vasikalla on oltava hyvin kuivitettu makuupaikka. Jos alle kahdeksan viikon ikäistä vasikkaa pidetään yksittäiskarsinassa, karsinan seinien on oltava sellaiset, että vasikka voi nähdä ja kosketella lajitovereitaan. Eläinlääketieteellisestä syystä vasikkaa voidaan kuitenkin pitää sellaisessa karsinassa, jossa on umpinaiset seinät. Jos vasikoita pidetään ryhmässä, vasikoiden käytettävissä olevan tilan on oltava sellainen, että eläimet voivat kääntyä ympäri ja asettua vaivatta makuulle. Karsinassa on oltava tilaa jokaista alle 150 kg:n painosta vasikkaa kohden vähintään 1,5 m², yli 150 kg:n mutta kuitenkin alle 220 kg:n painoista vasikkaa kohden vähintään 1,7 m² ja yli 220 kg:n painoista vasikkaa kohden vähintään 1,8 m² (MMMp 14/EEO/1997, liite 1, kohta 1.5.).
- Nautaryhmiä yhdistettäessä tai tuotaessa uusia eläimiä karjaan, on erityistä huomiota kiinnitettävä sosiaalisten suhteiden uudelleenmuodostumisesta mahdollisesti aiheutuviin käyttäytymisongelmiin (MMM 6/EEO/2002, liite 2, kohta 2.1.3.).

Edellytetyt toimenpiteet

Viljelijä voi valita joko a- tai b-lisäehdon:

a. Vasikoiden pito-olosuhteiden parantaminen (laajempi, pinta-alavaatimukset sisältävä lisäehto)

Vasikoita on pidettävä ryhmäkarsinoissa, jollei ryhmästä erottamiseen ole eläinlääketieteellistä tai eläinten vihamieliseen käyttäytymiseen liittyvää syytä. Syyn poistuttua vasikka on sijoitettava takaisin ryhmäkarsinaan. Samassa karsinassa ei saa pitää huomattavan eri-ikäisiä tai muutoin eriarvoisia eläimiä. Ryhmäkarsinassa on jokaista vasikkaa kohti oltava pinta-alaa vähintään seuraavasti:

vasikan ikä (kk)	pinta-ala (m ² /eläin)
0-3	1,8
3-6	2,1

Edellä mainitusta pinta-alasta on vähintään puolet oltava kiinteäpohjaista, hyvin kuivitettua, puhdasta, pitävää, pehmeää ja tarvittaessa lämmitettävissä olevaa makuualluetta. Huonetila tai sen makuualue on lämmitettävissä esimerkiksi keskuslämmityksen tai säteilylämmittimen avulla.

Lihanautojen väli- tai loppukasvatusta harjoittavalle maatilalle tulevat vasikat on tulon jälkeen kasvatettava vähintään kahden kuukauden ikäisiksi erillisessä omalla ilmanvaihdolla olevassa pääasiassa kertatäytöisessä osastossa.

Juotolla olevan vasikan on saatava maito tai juomarehu tutista imemällä. Jos vasikka nupoutetaan, sarven aiheen tuhoamisen saa tehdä ainoastaan eläinlääkärin antamaa asianmukaista kivunlievitystä käyttäen.

b. Vasikoiden pito-olosuhteiden parantaminen

Vasikoita on pidettävä ryhmäkarsinoissa, jollei ryhmästä erottamiseen ole eläinlääketieteellistä tai eläinten vihamieliseen käyttäytymiseen liittyvää syytä. Syyn poistuttua vasikka on sijoitettava takaisin ryhmäkarsinaan. Samassa karsinassa ei saa pitää huomattavan eri-ikäisiä tai muutoin eriarvoisia eläimiä.

Vasikoiden makuualueen on oltava kiinteäpohjainen, hyvin kuivitettu, puhdas, pitävä, pehmeä ja tarvittaessa lämmitettävissä oleva esimerkiksi keskuslämmityksen tai säteilylämmittimen avulla.

Lihanautojen väli- tai loppukasvatusta harjoittavalle maatilalle tulevat vasikat on tulon jälkeen kasvatettava vähintään kahden kuukauden ikäisiksi erillisessä omalla ilmanvaihdolla olevassa pääasiassa kertatäytöisessä osastossa.

Juotolla olevan vasikan on saatava maito tai juomarehu tutista imemällä. Jos vasikka nupoutetaan, sarven aiheen tuhoamisen saa tehdä ainoastaan eläinlääkärin antamaa asianmukaista kivunlievitystä käyttäen.

Kytkeytynä pidettävien nautojen liikkumismahdollisuuksien parantaminen

Kansallisella lainsäädännöllä asetettu lähtötaso

- Jos eläin pidetään kytkettynä, on kytkemiseen käytettävän laitteen tai välineen oltava sellainen, että se ei vahingoita eläintä. Kytkemiseen käytettävä laite tai väline on säädettävä siten, että se on eläimelle sopiva ja antaa tarpeellisen ja turvallisen liikkumisvapauden (Eläinsuojeluasetus 396/1996 15 §)
- Rakennukset, aitaukset, parret, karsinat, varusteet ja laitteet on pidettävä hyvässä kunnossa siten, että ne eivät vahingoita eläintä eivätkä vaaranna sen terveyttä tai hyvinvointia (MMMp 14/EEO/1997, liite 1, kohta 1.1)
- Kytkemiseen käytettävän laitteen tai välineen on oltava säädetty sellaiseksi, että eläin voi asettua makuulle, nousta makuulta, syödä, juoda ja hoitaa kehoaan. Kytkemiseen käytettävä laite tai väline on sovitettava niin, että eläin ei kuristu tai muutoin vahingoitu (MMMp 14/EEO/1997, liite 2, kohta 2.2).

Edellytetyt toimenpiteet

Kytkeytynä pidettävillä nautoilla on käytettävä kytkymallia, joka ei rajoita lajille ominaisia syönti-, keuhonhoito- ja makuulle meno- / makuulta nousuliikkeitä. Kytkemiseen ei saa käyttää länkikytkettä tai muuta vastaavaa pituus- tai sivuttaissuunnassa eläimen liikkeitä rajoittavaa kytkettä.

Vähintään 6 kuukauden ikäisten nautojen pito-olosuhteiden parantaminen

Kansallisella lainsäädännöllä asetettu lähtötaso

- Eläimen pitopaikan on oltava riittävän tilava, suojaava, valoisa, puhdas ja turvallinen sekä muutoinkin tarkoituksenmukainen ottaen huomioon kunkin eläinlajin tarpeet. Eläimen pitäminen tarpeetonta kärsimystä tuottavalla tavalla on kielletty (Eläinsuojelulaki 247/1996, 4 §).
- Eläinsuojan seinien ja lattian on oltava rakenteiltaan ja materiaaleiltaan siellä pidettäville eläimille sopivia. Eläinsuojan lattia ei saa olla liukas ja se on voitava pitää helposti kuivana. Rakolattiassa, reijitetyssä tai verkkopohjaisessa lattiassa aukkojen on oltava reunoiltaan sileitä ja kooltaan ja muodoltaan sellaisia, että eläimelle ei aiheudu vahingoittumisen vaaraa. Eläimellä on oltava käytettävissä sopiva makuupaikka (Eläinsuojeluasetus 396/1996, 3 §)
- Nautojen pitoon tarkoitetut eläinsuojat, parret, karsinat, varusteet ja laitteet on pidettävä puhtaina ja tarvittaessa desinfioitava (MMMp 14/EEO/1997, liite 1, kohta 1.1).
- Eläinsuojan lattian on oltava sellainen, että nestemäiset eritteet poistuvat asianmukaisesti tai imeytyvät hyvin kuivikkeisiin. Tarvittaessa nautojen makuualue on kuivitettava (MMMp 14/EEO/1997, liite 1, kohta 1.2).

- Nautaryhmiä yhdistettäessä tai tuotaessa uusia eläimiä karjaan, on erityistä huomiota kiinnitettävä sosiaalisten suhteiden uudelleenmuodostumisesta mahdollisesti aiheutuviin käyttäytymisongelmiin (MMM 6/EEO/2002, liite 2, kohta 2.1.3.).

Edellytetyt toimenpiteet

Jokaiselle naudalle on oltava kiinteäpohjainen, kuivitetty ja pehmeä makuualue. Samassa karsinassa ei saa pitää, siitossonna lukuun ottamatta, eri sukupuolta olevia nautoja tai huomattavan eriarvoisia eläimiä.

Laidunnus kasvukaudella ja jaloittelu talviaikana

Kansallisella lainsäädännöllä asetettu lähtötaso

- Lypsylehmät ja pääasiassa maidontuotantoa varten kasvatettavat hiehot, jotka pidetään kytkettyinä, tulee päästää vähintään 60 päivänä laitumelle tai muuhun tarkoituksenmukaiseen jaloittelutilaan ajanjaksona, joka alkaa 1 päivänä toukokuuta ja päättyy 30 päivänä syyskuuta. Jaloittelutilan pinta-alan on oltava vähintään 6 m² siellä pidettävää nautaa kohden. Pinta-alan on oltava kuitenkin aina vähintään 50 m² (Eläinsuojeluasetus 396/1996, 18 §).

Edellytetyt toimenpiteet

Vähintään 6 kk ikäiset naudat on päästettävä laidunkaudella päivittäin laitumelle vähintään 60 päivänä ajanjaksona, joka alkaa 1 päivänä toukokuuta ja päättyy 30 päivänä syyskuuta. Lihanaudat ja kytkettynä pidetyt lypsylehmät ja hiehot on päästettävä jaloittelemaan ulos myös talvella sään salliessa vähintään kahdesti viikossa. Sonnien laidunnus voidaan korvata jaloittelutarhalla. Tällöin jaloittelutarhan pinta-alan on oltava vähintään 6 m² siellä pidettävää sonnia kohden. Pinta-alan on oltava kuitenkin vähintään 50 m².

Tila, jolla on maatalouden ympäristötuen erityistukisopimus luonnonmukaisesta kotieläintuotannosta, ei voi valita tätä toimenpidettä.

Sairas-, hoito- ja poikimakarsinat

Kansallisella lainsäädännöllä asetettu lähtötaso

- Eläimen sairastuessa tai vahingoituessa sille on viipymättä annettava tai hankittava asianmukaista hoitoa. Sairas tai vahingoittunut eläin on tarvittaessa sijoitettava asianmukaiseen tilaan erilleen muista eläimistä. Sairauden tai vamman laadun niin edellyttäessä eläin on lopetettava tai teurastettava (Eläinsuojeluasetus 396/1996, 11 §).
- Eläinten terveyden ja hyvinvoinnin tarkastukseen on kiinnitettävä erityistä huomiota tiineyden loppuvaiheessa, poikimisen aikana tai kun hoito-olosuhteissa tapahtuu merkittäviä muutoksia. Vasikat sekä kytkettynä pidettävät naudat on tarkastettava vähintään kaksi kertaa päivässä (MMM 6/EEO/2002, liite 2, kohta 2.1.1).
- Kytkettynä pidettävän hiehon tai lehmän takana oleva lantakouru on katettava ennen poikimista (MMM 14/EEO/1997, liite 2, kohta 2.4).
- Nautojen sairauksien hoidosta sekä tilalla kuolleiden nautojen lukumäärästä on pidettävä kirjaa (MMM 6/EEO/2002, liite 2, kohta 2.1.5).

Edellytetyt toimenpiteet

Sairastunutta ja vahingoittunutta nautaa varten on oltava käytettävissä kiinteästi tai osista koottavissa vähintään yksi erillinen karsina tai muu vastaava tila jokaista alkavaa 10 lypsy- tai emolehmän ryhmää kohden tai lihanaudoilla vähintään 10 m² jokaista 100 eläintä kohden. Poikivaa nautaa varten on oltava poikimiskarsina, johon eläin siirretään tiineyden loppuvaiheessa ja jossa poikimisen etenemistä on

mahdollista valvoa. Laiduntava nauta voi poikia myös laitumelle, mutta se on tarvittaessa voitava siirtää poikimakarsinaan. Yhdelle lypsy- tai emolehmillä tarkoitetun poikimakarsinan koko on vähintään 10 m² ja sen lyhin sivu vähintään 3 metriä. Em. karsinat voidaan rakentaa usean eläimen yhteiskäyttöiseksi, mutta eläimen erilleen aitaamiseen on varauduttava.

Karsinat on varustettava niin, että:

- makuualusta on vedolta suojattu, kiinteäpohjainen, hyvin kuivitettu ja pehmeä
- huonetilan tai eläimen lämmitysmahdollisuus on tarvittaessa käytettävissä (esim. putkipatterit, säteilylämmitin tai lämpöpuhallin)
- karsinasta on näköyhteys muihin nautoihin
- hoidettavan eläimen nopea kiinnittäminen ja turvallinen käsittely (esim. lääkintä, tutkiminen ja eläinten merkintä) on mahdollista (esim. portti, jolla eläin kiilataan aita vasten)
- poikimisapua varten eläimen takana on riittävä tila (jos ei toteutettavissa siirtyvien karsinaseinien avulla, karsinan pituuden on oltava vähintään 3,5 m)
- lypsylehmiä on mahdollista lypsää koneellisesti

Eläinten hyvinvointituen sikatilojen lisäehtoja koskevat yksityiskohdat

Joutilaiden emakoiden ja ensikoiden laidunnus tai jaloittelu

Kansallisella lainsäädännöllä asetettu lähtötaso

- Jos sioilla on mahdollisuus päästä ulos liikkumaan, eläinsuojasta ulkotarhaan tai laitumelle johtavien kulkuteiden on oltava sioille turvallisista (MMM 14/EEO/2002, liite 1, kohta 1.9.1).

Edellytetyt toimenpiteet

Joutilaat emakot ja ensikot on päästettävä ulos jaloittelemaan sään salliessa päivittäin 1 päivänä toukokuuta ja 30 päivänä syyskuuta välisenä aikana tai ympäri vuoden vähintään kahdesti viikossa. Joutilailla emakoilla ja ensikoilla on oltava mahdollisuus tonkimiseen ja kesällä rypemiseen.

Tila, jolla on maatalouden ympäristötuen erityistukisopimus luonnonmukaisesta kotieläintuotannosta, ei voi valita tätä toimenpidettä.

Emakoiden ja ensikoiden tiineytys

Kansallisella lainsäädännöllä asetettu lähtötaso

- Ryhmäkarsinassa on oltava esteetöntä lattian kokonaispinta-alaa emakkoa kohden vähintään 2,25 m² ja ensikkoa kohden vähintään 1,64 m². Tästä lattian kokonaispinta-alasta vähintään 1,3 m² emakkoa ja vähintään 0,95 m² ensikkoa kohden on oltava yhtenäistä kiinteäpohjaista lattiaa tai sellaista rakolattiaa, rutiläattiaa tai muulla tavoin rei'itettyä lattiaa, johon viemäröintiä varten tehtyjen aukkojen osuus on enintään 15 % pinta-alasta (MMM 14/EEO/2002, liite 1 kohta 1.7.1).
- Sikojen terveyden ja hyvinvoinnin tarkastukseen on kiinnitettävä erityistä huomiota tiineyden loppuvaiheessa, porsimisen aikana, imetysaikana tai kun hoito-olosuhteissa tapahtuu merkittäviä muutoksia (MMM 14/EEO/2002, liite 2, kohta 2.1.1).
- Astutuskarsinan on oltava kiinteäpohjainen ja sopivasti kuivitettu (MMM 14/EEO/2002, liite 1, kohta 1.2.3).

Edellytetyt toimenpiteet

Emakot ja ensikot on tiineytettävä pihatossa tai ryhmäkarsinassa, joissa emakot ja ensikot ovat vieroituksesta seuraavaan tiinehtymisen varmistamiseen. Siemennyshäkkejä saa käyttää vain siemennyksen aikana.

Ruokintakarsinoissa ruokintahäkkien ulkopuolista esteetöntä lattian kokonaispinta-alaa on oltava vähintään 2,25 m²/eläin ja tästä tilasta vähintään 1,3 m²/eläin on oltava kiinteäpohjaista, kuivitettua makuualustaa.

Tiineytettyjen emakoiden ja ensikoiden tila- ja makuupaikkavaatimukset

Kansallisella lainsäädännöllä asetettu lähtötaso

- Ryhmäkarsinassa on oltava esteetöntä lattian kokonaispinta-alaa emakkoa kohden vähintään 2,25 m² ja ensikkoa kohden vähintään 1,64 m². Tästä lattian kokonaispinta-alasta vähintään 1,3 m² emakkoa ja vähintään 0,95 m² ensikkoa kohden on oltava yhtenäistä kiinteäpohjaista lattiaa tai sellaista rakolattiaa, ritilälattiaa tai muulla tavoin rei'itettyä lattiaa, johon viemäröintiä varten tehtyjen aukkojen osuus on enintään 15 % pinta-alasta (MMM 14/EEO/2002, liite 1 kohta 1.7.1).
- Sikojen terveyden ja hyvinvoinnin tarkastukseen on kiinnitettävä erityistä huomiota tiineyden loppuvaiheessa, porsimisen aikana, imetysaikana tai kun hoito-olosuhteissa tapahtuu merkittäviä muutoksia (MMM 14/EEO/2002, liite 2, kohta 2.1.1).

Edellytetyt toimenpiteet

Tiineytetyt emakot ja ensikot ovat pihatossa tai ryhmäkarsinassa. Tiineytetyillä emakoilla ja ensikoilla on ruokintakarsinoissa oltava ruokintahäkkien ulkopuolista esteetöntä lattian kokonaispinta-alaa vähintään 2,25 m²/eläin ja tästä tilasta vähintään 1,3 m²/eläin on oltava kiinteäpohjaista, kuivitettua makuualustaa.

Emakoiden vapaa porsiminen

Kansallisella lainsäädännöllä asetettu lähtötaso

- Sikoja on pidettävä ryhmässä, jollei ryhmästä erottamiseen ole eläinlääketieteellistä tai eläinten vihamieliseen käyttäytymiseen liittyvää syytä. Syyn poistuttua sika on sijoitettava takaisin ryhmään. Emakko tai ensikko saadaan kuitenkin pitää erillään ryhmästä aikana, joka alkaa viikkoa ennen odotettua porsimista ja päättyy neljän viikon kuluttua porsimista seuraavasta astutuksesta tai siemennyksestä, joka johtaa tiineyteen (Eläinsuojeluasetus 396/1996, 17 §).
- Sikojen on pitopaikassaan voitava nähdä muita sikoja ja niillä on oltava mahdollisuus sosiaaliseen kanssakäymiseen. Emakoita ja ensikoita voidaan kuitenkin viikkoa ennen odotettua porsimista ja porsimisen ajan pitää siten, ettei niillä ole näköyhteyttä muihin sikoihin (MMM 14/EEO/2002, liite 1 kohta 1.1.3).
- Pikkuporsilla on oltava porsituskarsinassa kiinteäpohjainen ja kuiva makuualue, johon kaikki pikkuporsaat mahtuvat yhtä aikaa makuulle. Lisäksi pikkuporsaille on tarvittaessa oltava asianmukainen lämmitin (MMM 14/EEO/2002, liite 1, kohta 1.6.2).
- Porsivalle emakolle ja ensikolle on annettava viikkoa ennen odotettua porsimista riittävästi sopivaa materiaalia pesäntekoa varten. Pesäntekomateriaalia ei kuitenkaan tarvitse antaa, jos sikalassa on sellainen lietejärjestelmä, jossa pesäntekomateriaalin antamista ei ole teknisesti mahdollista toteuttaa. Jos emakko tai ensikko laitetaan porsimishäkkiin, emakko tai ensikko on puhdistettava perusteellisesti ennen häkkiin laittamista (MMM 14/EEO/2002, liite 2, kohta 2.3).

Edellytetyt toimenpiteet

Emakoilla on oltava vapaa porsiminen. Emakko voidaan kuitenkin pitää porsitushäkissä tilapäisesti enintään 7 vrk porsimisen jälkeen, jos häkissä pitämiseen on hyväksyttävä syy (esimerkiksi aggressiiviset tai levottomat emakot). Porsituskarsinan pinta-alan on oltava vähintään 6 m², josta vähintään puolet on kiinteäpohjaista ja kuivitettua. Tästä tilasta pikkuporsilla on oltava vähintään 1 m² sellaista tilaa, johon ne pääsevät suojaan emakolta. Pikkuporsaille on järjestettävä asianmukainen lämmitys.

Sairaskarsina

Kansallisella lainsäädännöllä asetettu lähtötaso

- Eläimen sairastuessa tai vahingoittuessa sille on viipymättä annettava tai hankittava asianmukaista hoitoa. Sairas tai vahingoittunut eläin on tarvittaessa sijoitettava asianmukaiseen tilaan erilleen muista eläimistä. Sairauden tai vamman laadun niin edellyttäessä eläin on lopetettava tai teurastettava (Eläinsuojeluasetus 396/1996, 11 §).
- Sikojen terveyden ja hyvinvoinnin tarkastukseen on kiinnitettävä erityistä huomiota tiineyden loppuvaiheessa, porsimisen aikana, imetysaikana tai kun hoito-olosuhteissa tapahtuu merkittäviä muutoksia (MMM 14/EEO/2002, liite 2, kohta 2.1.1).

Edellytetyt toimenpiteet

Sairaita sikoja varten on oltava käytettävissä erillinen sairaskarsina. Sairaskarsinoita on oltava vähintään 1 jokaista 50 emakkoa kohti ja sairaspaiikkoja vähintään 5 jokaista 100 lihasikaa kohden. Sairaskarsinassa on oltava vedolta suojattu, kiinteäpohjainen, hyvin kuivitettu ja pehmeä makuupaikka.

Karsinaolosuhteiden parantaminen

Kansallisella lainsäädännöllä asetettu lähtötaso

- Sialla on oltava pitopaikassa erillinen makuu-, ruokinta- ja ulostamisalue. Makuualueen on oltava puhdas, kuiva, lämpötilaltaan sioille sopiva ja tarvittaessa asianmukaisesti viemäröity (MMM 14/EEO/2002, liite 1 kohta 1.1.5).
- Eläinsuojan lattian on oltava sellainen, että nestemäiset eritteet poistuvat asianmukaisesti tai imeytyvät hyvin kuivikkeisiin. Lattian on oltava sopiva siinä pidettävien sikojen koko ja paino huomioon ottaen. Jos lattialla ei käytetä kuivikkeita, lattian pinnan on oltava luja, vakaa ja tasainen. Tarvittaessa sikojen makuualue on kuivitettava (MMM 14/EEO/2002, liite 1 kohta 1.2.1).
- Ryhmäkarsinassa on oltava esteetöntä lattiapinta-alaa sikaa kohden vähintään:

<u>Sian paino (kg)</u>	<u>Lattiapinta-ala (m²/eläin)</u>
alle 10	0,15
10-20	0,20
20-30	0,30
30-50	0,40
50-85	0,55
85-110	0,65
yli 110	1,00

(MMM 14/EEO/2002, liite 1 kohta 1.5.1).

- Pikkuporsaille on oltava porsituskarsinassa kiinteäpohjainen ja kuiva makuualue, johon kaikki pikkuporsaat mahtuvat yhtä aikaa makuulle. Lisäksi pikkuporsaille on tarvittaessa oltava asianmukainen lämmitin (MMM 14/EEO/2002, liite 1 kohta 1.6.2).

Edellytetyt toimenpiteet

Vierotetut, välikasvatuksessa olevat porsaat on osastoitava ikäryhmittäin. Lämpötilan on oltava muuteltavissa porsaiden iän mukaisesti esimerkiksi kaksi-ilmastokarsinoilla.

Sioilla on oltava kuivitettu, kiinteäpohjainen makuualue, johon kaikki mahtuvat yhtä aikaa makuulle. Kuivikkeena on käytettävä esimerkiksi olkea, purua, turvetta, paperisilppua tai heinää. Kuivikkeita on oltava riittävästi koko ajan.

Toimenpide 216: Ei-tuotannolliset investoinnit

Säädösperusta

Neuvoston asetuksen (EY) N:o 1698/2005 16a artikla, 36 artiklan a) alakohdan vi) alakohta ja 41 artikla sekä liite II

Komission asetuksen (EY) N:o 1974/2006 29 artikla ja liite II

Luettelo neuvoston asetuksen (EY) N:o 1698/2005 16a artiklan mukaisista toimista

Ei-tuotannollisissa investoinneissa seurataan seuraavien uusiin haasteisiin vastaavien toimien toteutumista:

- Kosteikkojen kunnostaminen siten, että vaikutetaan arvokkaiden vesialueiden säilymiseen sekä veden laadun suojelemiseen ja paranemiseen (c):
 - monivaikutteisen kosteikon perustaminen.
- Biotooppien / elinympäristöjen rakentaminen Natura 2000 –alueilla ja niiden ulkopuolella seuraavilla toimilla siten, että vaikutetaan lintujen ja muiden luonnonvaraisten eläinten suojeluun, luontotyyppi-verkoston paranemiseen sekä luonnonvaraisen suojellun kasviston ja eläimistön säilymiseen (d):
 - arvokkaiden perinnebiotooppien alkuraivaus ja aitaaminen.

Tukitasot ja tuen kokonaismäärä

Taulukko 5.17. Ei-tuotannollisten investointien enimmäistukitasot

	tukitaso €/ha
Monivaikutteisen kosteikon perustaminen	-11 500 €/kosteikko-ha -3 226 €/kohde, kiinteä tuki pienille kohteille, kun kosteikon koko on 0,3-0,5 ha
Arvokkaiden perinnebiotooppien alkuraivaus ja aitaaminen	- enintään 3 ha:n suuruisille kohteille 1 179 €/ha - yli 3 ha:n, mutta enintään 10 ha:n kohteille 910 €/ha - yli 10 ha:n suuruisille kohteille 750 €/ha

Ei-tuotannollisten investointien tukea maksetaan hyväksytyjen hankkeiden toteutumisesta edistymisen mukaan. Leader-toimintatavan mukaisissa ei-tuotannollisissa investoinneissa maksamisen perustana käytetään taulukon 5.17 enimmäistukitasoja ja kansallisessa lainsäädännössä määritellyjä normikustannuksia (komission asetus (EY) N:o 1974/2006, art. 53).

Tuki muodostuu maaseuturahaston rahoitusosuudesta ja kansallisesta rahoitusosuudesta. Julkisen rahoituksen alustava määrä on 10,000 milj. euroa. Maaseuturahaston rahoitusosuus on 28 % tukikelpoisista julkisista menoista. Kansallinen rahoitusosuus muodostuu valtion rahoituksesta.

EU:n yhteiset ja kansalliset indikaattorit

Indikaattori	Indikaattorin selite	Tavoite 2007-2013
Tuotosindikaattori	Tukea saaneiden maatilojen ja muiden maankäyttäjien lukumäärä	2 200 kpl
	Ei-tuotannollisten investointien kokonaistukimäärä	14,6 milj. euroa
Tulosindikaattorit	Pinta-ala, johon on menestyksekkäästi sovellettu maankäyttöä, jolla edistetään:	Kokonaispinta-ala pysyy samana kuin ohjelmakaudella 2000-2006
	a) luonnon monimuotoisuutta ja luonnonarvoltaan merkittävää maa/metsätaloutta	
	b) veden laatua	
	c) ilmastomuutoksen torjuntaa	
	d) maaperän laatua	
	e) viljelyn kannattamattomuuden ja maan viljelykätöistä poistamisen torjuntaa	

Monivaikutteisen kosteikon perustaminen

Tavoitteet ja odotetut vaikutukset

Toimenpiteillä edistetään vesiensuojelua maatalouden voimakkaasti kuormittamilla vesistö- ja rannikkoalueilla, parannetaan linnuston elinolosuhteita ja palautetaan peltoalueilta kuivatustoimenpiteiden myötä hävinneitä elinympäristöjä ja lisätään purovesistöjen merkitystä eliöstön kulkureitteinä. Samalla edistetään riista-, kala- ja raputaloutta ja maaseutumaiseman hoitoa. Monivaikutteinen kosteikko on pysyvästi tai ajoittain veden peittämää aluetta, joka toimii kiintoaineksen ja ravinteiden pidättäjänä, eliöstön, mm. linnuston pesimä- ja ruokailuympäristönä sekä viljelymaiseman monipuolistajana. Tulva-alueet ja laajat kosteikat lieventävät haitallisia tulvia alajuoksulla ja lisäävät alivirtaamia. Monivaikutteinen kosteikko voi toimia kasteluveden varastona, luonnonravintoon perustuvana kalan- ja ravunkasvatuspaikkana sekä virkistyskäytössä. Luonnolliseen tapaan mutkittavat uomat hidastavat veden virtausta ja lisäävät peltoluonnon ekologista ja maisemallista monimuotoisuutta.

Suomenlahteen, Saaristomereen, Selkämereen, Merenkurkkuun tai Perämereen laskevien jokivesistöjen valuma-alueilla sekä maatalousvaltaisten valuma-alueiden järvissä voidaan toimenpiteiden avulla pienentää vesistökuormitusta ja lisätä viljelyalueiden maiseman ja luonnon monimuotoisuutta. Paikallisesti toimenpiteellä voi olla merkittävä vaikutus maatalouden aiheuttaman kuormituksen vähentäjänä ja luonnon monimuotoisuuden lisääjänä.

Rajaukset

Toimenpidettä voidaan toteuttaa vain sellaisilla alueilla, joilla peltoja on yli 20 % vesistön tai valtaojan valuma-alueesta. Toimenpidettä voidaan toteuttaa vain Suomenlahteen, Saaristomereen, Selkämereen, Merenkurkkuun tai Perämereen laskevien jokivesistöjen sekä sellaisten järvien valuma-alueilla, missä toimenpiteellä voidaan merkittävästi pienentää maatalouden aiheuttamaa vesistökuormitusta ja lisätä maatalousalueiden luonnon monimuotoisuutta sekä edistää riista-, kala- ja raputaloutta. Mikäli yleissuunnitelmassa katsotaan tarpeelliseksi, kosteikko voidaan perustaa myös muuhun luontaisesti sopivaan ja ympäristöhoidon kannalta tarkoituksenmukaiseen paikkaan. Toimenpidettä voidaan toteuttaa myös hankkeissa, joissa näillä toimenpiteillä käsitellään yhdessä tai useammassa eri kosteikossa pelloilta tulevia kuivatusvesiä.

Investointituen saamisen edellytyksenä on, että kosteikon valmistumisen jälkeen kohteen hoidosta tehdään 5- tai 10-vuotinen kosteikon hoidon erityistukisopimus.

Edellytetyt toimenpiteet

Investointituella perustetaan kosteikkoja ja kosteikkomaisia tulva-alueita niiden luontaisille paikoille, herkästi tulviville pelloille ja pengerretyille kuivatusalueille sekä kunnostetaan uomia luonnonmukaisen vesistöarakentamisen periaatteiden mukaisesti. Toimenpiteet on toteutettava erillisen suunnitelman mukaan. Toimenpiteiden toteuttamisesta ei saa aiheutua haittoja toimenpidealueen ulkopuolella viljeltävien peltöjen kuivatustilanteelle.

Kosteikot on perustettava ensisijaisesti patoamalla luontaisesti sopiviin paikkoihin pellolle, pellon reuna-alueelle tai metsämaalle. Ravinteikas fosforipitoinen pintamaa tulee poistaa ainakin pysyvästi veden peittämäksi jäävältä alueelta. Soveltuvia kohteita ovat esimerkiksi luontaiset notkot ja painanteet, herkästi tulvivat tulvaniityt ja pengerretyt kuivatusalueet. Kosteikon pinta-alan on oltava vähintään 0,5 - 1,0 % yläpuolisen valuma-alueen pinta-alasta. Kosteikot ja tulva-alueet on perustettava niin, että ne pidättävät mahdollisimman tehokkaasti sekä valuma-alueelta tulevaa kiintoainetta että ravinnekuormitusta. Kosteikot on perustettava niin, että niissä on kiintoainesta laskeuttava syvempi vesialue, joka on tyhjennettävissä. Kosteikkoon kuuluu aina sen hoidon kannalta riittävät suoja-alueet.

Uomien luonnontilaa parantavissa hankkeissa voidaan palauttaa tulva-alueita, perustaa useita pieniä kosteikkoja ja rakentaa pohjakynnyksiä. Lisäksi voidaan tehdä uomien eroosiosuojauksia, istuttaa kasvillisuutta, lisätä puron mutkaisuutta ja parantaa uomien monimuotoisuutta kalaston ja rapujen elinympäristöinä. Hankkeesta ei saa aiheutua toimenpidealueen ulkopuolelle haitallisia vaikutuksia.

Tukea voidaan myöntää myös muille tuensaajille kuin viljelijöille Leader-toimintatavan mukaisesti. Leader-toimintatapa antaa rekisteröidyille yhdistyksille mahdollisuuden perustaa sellaisia kosteikkoja, joiden perustamiseen yksittäisellä viljelijällä ei ole mahdollisuutta. Tukihakemus toimitetaan toimintaryhmän käsittelyyn lausunnon antamista varten. Tukea voidaan myöntää silloin, kun toimenpiteet tukevat tuen kohteena olevan alueen sijaintipaikan paikallisen maaseudun kehittämissuunnitelman tavoitteita ja tuen myöntäminen on tarkoituksenmukaista kyseisen suunnitelman kannalta.

Arvokkaiden perinnebiotooppien alkuraivaus ja aitaaminen

Tavoitteet ja vaikutukset

Toimenpiteen tavoitteena on maatalousympäristön luonnon monimuotoisuuden säilyttäminen ja lisääminen kunnostamalla perinnebiotoopeilla esiintyvää monipuolista kasvillisuutta ja eläimistöä sekä pitkäaikaiseen maankäyttöön liittyvää maaseudun kulttuuriperintöä ja maisemallisten arvojen parantaminen. Perinnebiotoopit ovat perinteisten maankäyttötapojen, pääasiassa niiton ja laidunnuksen, synnyttämiä luonnoltaan monimuotoisimpia maatalousympäristöjä, joiden hoito ja kunnostus ovat maatalousympäristöjen luonnon monimuotoisuuden turvaamisen keskeisimpiä toimenpiteitä. Alkuraivauksen tukemisen tavoitteena on saada hoidon piiriin mahdollisimman suuri osa valtakunnallisesti tai maakunnallisesti arvokkaiksi luokitelluista perinnebiotoopeista.

Toimenpiteellä turvataan arvokkaiden perinnebiotooppien, niiden luontotyyppien ja eliöstölajien sekä kulttuurihistoriallisten ja maisemallisten arvojen säilyminen. Tuen avulla edistetään perinnebiotooppien uhanalaisten lajien säilymistä ja estetään perinnebiotooppien lajiston uhanalaistumista ja luonnon köyhtymistä ja edistetään maiseman hoitoa.

Rajaukset

Toimenpidettä toteutetaan koko maassa. Etusija annetaan arvokkaiksi luokitelluille perinnebiotoopeille ja niille perinnebiotoopeille, jotka kuuluvat Natura 2000 -verkostoon. Tukea ei myönnetä peltoalueelle.

Investointituen saamisen edellytyksenä on, että toimenpiteiden jälkeen kohteen hoidosta tehdään 5-vuotinen perinnebiotoopin hoidon erityistukisopimus.

Edellytetyt toimenpiteet

Perinnebiotooppien alkukunnostus tehdään erillisen suunnitelman mukaisesti. Hoitotoimia voivat olla muun muassa pensaikon ja puuston raivaus ja raivausjätteen poiskeruu. Kasvillisuuden raivaustoimenpiteiden lisäksi suunnitelmaan voidaan sisällyttää sopimusalueella sijaitsevien karjatalouteen liittyvien rakennelmien ja rakenteiden säilyttämistä ja kunnostamista sekä alueen aitaamista.

Perinnebiotooppia ei saa muokata, lannoittaa tai käsitellä torjunta-aineilla. Laidunnettava perinnebiotooppi tulee yleensä erottaa aidalla muista laidunnurmista. Aluetta ei saa ojittaa tai metsittää. Toimenpiteistä on pidettävä hoitopäiväkirjaa.

Tukea voidaan myöntää myös muille tuensaajille kuin viljelijöille Leader-toimintatavan mukaisesti. Leader-toimintatapa antaa rekisteröidyille yhdistyksille mahdollisuuden kunnostaa sellaisia arvokkaita alueita, joiden hoitamiseen viljelijöillä ei ole mahdollisuutta. Tukihakemus toimitetaan toimintaryhmän käsittelyyn lausunnon antamista varten. Tukea voidaan myöntää silloin, kun toimenpiteet tukevat tuen kohteena olevan alueen sijaintipaikan paikallisen maaseudun kehittämissuunnitelman tavoitteita ja tuen myöntäminen on tarkoituksenmukaista kyseisen suunnitelman kannalta.

Toimenpide 221: Maatalousmaan ensimmäinen metsitys

Siirtymäjärjestelyt

Toimenpiteeseen voi sisältyä Euroopan maatalouden ohjaus- ja tukirahaston (EMOTR) tukiosastosta ohjelmakaudella 1995-1999 tehdyistä sitoumuksista aiheutuvia menoja 16.10.2006 alkaen (arvio 10 milj. euroa, josta maaseuturahaston osuus 2,8 milj. euroa). Siirtymäjärjestelyt on kuvattu kohdassa 5.2.1.

5.3.3 Toimintalinja 3: Maaseutualueiden elämänlaatu ja maaseudun elinkeinoelämän monipuolistaminen

Toimintalinjaa 3 toteutetaan pääasiassa alueellisin ja paikallisin toimenpitein. Jokainen TE-keskus ja toimintaryhmä on laatinut alueelleen maaseudun kehittämissuunnitelman, jonka laatimiseen on osallistunut laajasti alueiden eri toimijoita. Kussakin alueellisessa ja paikallisessa suunnitelmassa on esitetty strategia oman alueen kehittämiseksi sekä valittu painopisteet kehittämiselle. Elämänlaadun osalta ohjelmassa kuvataan kansalliset painopisteet, mutta muutoin toimintalinjan 3 painotukset rakentuvat alueellisten ja paikallisten suunnitelmien painopisteiden kautta.

Yritystoiminnan kehittämistoimien työnjaosta sovitaan kansallisesti Euroopan aluekehitysrahaston yritystukitoimia hallinnoivan kauppa- ja teollisuusministeriön ja Euroopan sosiaalirahaston yrityksiin kohdistuvia toimenpiteitä hallinnoivan työministeriön kanssa mm. ympäristö-, koulutus- ja infrastruktuurihankkeiden osalta. Käytännössä suurin osa rahastojen ja toimijoiden välisestä työnjaosta jää tehtäväksi alueellisella (TE-keskukset) ja paikallisella (Leader-toimintaryhmät) tasolla. Elinkeinotoiminnan yhtenäisen kehittämisen ja yritysten tasapuolisen kohtelun varmistamiseksi tulee kullakin alueella käydä ennen ohjelmakauden alkamista neuvottelut (mm. TE-keskuksen eri osastot, seudulliset yrityspalvelupisteet ja toimintaryhmät), joissa sovitaan kirjallisesti työnjaosta ja pelisäännöistä omalla toiminta-alueella.

5.3.3.1 Maaseudun elinkeinoelämän monipuolistamista koskeviin toimenpiteisiin liittyvät vaatimukset

Elinkeinorakenteen monipuolistaminen ja yritystoiminnan lisääminen sekä kehittäminen ovat merkittäviä mahdollisuuksia toimeentulon parantamiseksi ja työpaikkojen lisäämiseksi maaseudulla. Tähän pyritään sekä tukemalla ja kannustamalla jo toimivia yrityksiä kehittämään ja parantamaan kilpailukykyään että edistämällä uusien yritysten perustamista. Toimenpiteiden toimilla voidaan kehittää sekä maatilojen yhteydessä toimivaa yritystoimintaa että muita maaseudun mikroyrityksiä.

Toimenpiteillä pyritään lisäksi turvaamaan ohjelma-alueen aloittaville tai jo toimiville mikroyrityksille riittävät yritysneuvontapalvelut. Tavoitteena on varmistaa, että myös seutukuntien maaseudun kolmijaon mukaisesti määritellyillä maaseutumaisilla alueilla on tarjolla asiantuntevaa ja ammattitaitoista yritysten perustamisneuvontaa sekä muita liiketoiminnan eri osa-alueisiin kohdistuvia asiantuntijapalveluita.

Suurin osa toimenpiteiden varoista kohdennetaan sellaisten yritysten perustamis-, laajentamis- ja kehittämistoimiin, jotka turvaavat jo olemassa olevia työpaikkoja ja tämän lisäksi synnyttävät uusia työtilaisuuksia. Pääasiallisena tavoitteena on maaseudun työpaikkojen nettolisäys. Yritysneuvonnan ja yrityskohtaisen kehittämistuen lisäksi näillä uusien työpaikkoja lisäävillä yrityksillä on käytettävissään kehittämistyöhönsä myös investointitukea.

Liiketoimintaa aloittaville yrityksille myönnettävän suoran ja välittömän tuen lisäksi resursseja kohdennetaan nykyistä enemmän myös tulevaisuuden menestysyritysten synnyttämiseksi. Lisäksi resursseja kohdennetaan yritysten uudistumista sekä tuotekehitys- ja innovaatiotoimintaa tukeviin prosesseihin. Yrityksille suunnattava tuki liitetään entistä lähemmin niiden elinkaareen (ns. elinkaarimalli).

Laajoja kehittämishankkeita tarvitaan toimialakohtaisten kehittämissuunnitelmien koordinointiin, alueellisen hanketyön tukemiseen, yritystoiminnan kasvun edellytysten etsimiseen sekä varmistamaan tiedon välittymistä markkinoilta ja tutkimuslaitoksista yrityksiin. Alueelliset ja paikalliset kehittämishankkeet toimivat puolestaan lähellä yrityksiä ja tukevat näin yritysten kehittymistä, kasvua sekä uusien yritysten syntymistä mm. aktivoimalla yrityksiä verkostoitumaan keskenään ja parantamalla maaseutuyritysten pääsyä markkinoille.

Toimenpiteiden tavoitteena on säilyttää ja lisätä toimeentulomahdollisuuksia ja työpaikkoja kannustamalla ja rohkaisemalla maaseutualueilla sijaitsevien, maaseudun työllisyyden ja tasapainoisen alueellisen kehityksen

kannalta merkittävien yritysten perustamista ja laajentamista, tukemalla yritysten markkinoilla menestymismahdollisuuksia sekä kehittämällä maaseudun mikroyritysten toimintaympäristöä. Leader-toimintaryhmien kautta rahoitettavat yritystuet ja kehittämishankkeet toteutetaan toimintaryhmän alueella. TE-keskukset yhteistyössä paikallisten toimintaryhmien ja muiden toimijoiden kanssa rajaavat mikroyrityksiä koskevat (alueelliset) toimet toteutettavaksi alueella, johon ei kuulu yli 23 000 asukkaan kaupunkien ja kuntien kaupunkimaisia keskusta-alueita. Myös alle 23 000 asukkaan kaupunkien ja kuntien kaupunkimaisia keskusta-alueita voidaan tarvittaessa rajata toteutusalueen ulkopuolelle.

Toteutusaluetta koskevat rajaukset julkaistaan internet-osoitteessa www.maaseutu.fi.

Yritystuen myöntämisen kriteerejä:

- yrityksellä tai perustettavalla yrityksellä on olennainen merkitys yrittäjän tulolähteenä;
- tavoitteena on yrityksen liikevaihdon kasvu;
- investoinnin seurauksena syntyy uusia, paikallisia työtilaisuuksia ja toimeentulomahdollisuuksia;
- yrityksen tuotanto tehostuu ja/tai yrityksessä käytettävän teknologian taso parantuu merkittävästi tehtävän investoinnin (aineellisen ja/tai aineettoman) ja/tai innovaation seurauksena; ja
- suunnitellulla yritystoiminnalla on edellytykset jatkuvaan kannattavaan toimintaan.

Maaseudulla toimivat yritykset ovat edelleen pääosin tuotannollisia yrityksiä. Tulevaisuudessa palveluala tarjoaa kuitenkin maaseudullakin suurimmat kasvumahdollisuudet. Ohjelmakauden rahoituksen painopisteinä ovat matkailu-, virkistys- ja hoivapalveluyritykset sekä muu palvelutuotanto (liike-elämän palvelut ja henkilökohtaiset palvelut, metsäpalveluyritykset jne.). Myös luonnontuote-, metalli-, elektroniikka- ja muovialan mikroyrityksillä sekä maataloustuotteiden jalostusta ja markkinointia harjoittavilla pk-yrityksillä on edelleen merkittävä asema maaseudun yritysraenteessa ja työpaikkojen luomisessa. Näiden toimialojen yritysten kehittämistä on perusteltua jatkaa edelleen myös tämän ohjelman toimenpitein. Toimenpiteitä kohdennetaan myös sellaiseen bioenergian tuotannon aloittamiseen ja toimintaedellytysten kehittämiseen sekä edistämiseen, joka tapahtuu muissa kuin maatilatalouden yhteydessä harjoitettavissa mikroyrityksissä. Ohjelman yritysrahoituksesta ohjelmatasolla vähintään 80 % kohdistuu ydin- ja harvaan asutulle maaseudulle sekä enintään 5 % kaupungiksi luettavalle alueelle.

Toimenpide 311: Taloudellisen toiminnan laajentaminen maatalouden ulkopuolelle

Säädösperusta

Neuvoston asetuksen (EY) N:o 1698/2005 52 artiklan a kohdan i alakohta ja 53 artikla
Komission asetuksen (EY) N:o 1974/2006 35 artikla ja liite II

Perustelu

Maaseutualueiden kiinnostavuuden tulevaisuuden asuinpaikkana ratkaisee maaseudun uusien työ- ja toimeentulomahdollisuuksien luominen maataloustuotannon ohella harjoitettavaan muuhun tuotantotoimintaan ja palveluihin. Toimenpiteen avulla estetään tai hidastetaan maaseutualueiden autioitumista ja palvelurakenteen heikkenemistä. Samalla edistetään alueellista tasapainoista kehitystä koko maassa sekä estetään taloudellisen ja sosiaalisen eriarvoisuuden lisääntymistä maan eri osissa.

Tavoite

Tavoitteena on olemassa olevien työpaikkojen turvaamisen lisäksi uusien työpaikkojen lisääminen maaseudulla ja viljelijäperheiden toimeentulomahdollisuuksien parantaminen kannustamalla heitä harjoittamaan maatilatalouden ohella myös muuta yritystoimintaa, josta saatavilla tuloilla voidaan korvata maatalouden alenevasta tulokehityksestä aiheutuvia tulonmenetyksiä.

Toimenpiteen sisältö

Tuki myönnetään maatilakotitalouden jäsenille, jotka monipuolistavat tuotantoaan perinteisen maataloustuotannon ulkopuolelle mm. palveluihin, käsiteollisuuteen ja maatilalla valmistettujen tuotteiden markkinointiin. Maatilakotitalouksien yritystoiminnan yleisiä edellytyksiä parannetaan myös alueellisilla toimialojen kehittämishankkeilla.

Toteutettavat hankkeet käsittävät mm:

- metalli-, muovi- tai elintarvikkeiden toisen asteen jalostusta harjoittavien yritysten ja käsityöyritysten investointeja ja kehittämistä, bioenergian tuotantoa, ympäristön hoitoa ja metsäalan palveluita;
- maa- ja metsätaloudesta peräisin olevan biomassan hyödyntäminen energian tuotannossa;
- biomassaa ja muita uusiutuvia energialähteitä (aurinko- ja tuulivoima, maalämpö) käyttävät laitokset;
- liike-elämän ja henkilökohtaisia palveluita (esim. tietotekniikka, markkinointi, kotityöt, terveydenhoito, hoivatyö) tuottavien yritysten investointeja ja kehittämistä; sekä
- matkailu- ja virkistyspalveluyritysten investointeja ja kehittämistä.

Hankkeita rahoitettaessa painotetaan niitä toimialoja, joiden mukaisessa yritystoiminnassa voidaan hyödyntää mautilojen jo olemassa olevia resursseja, esimerkiksi rakennuksia, koneita, raaka-aineita tai mahdollisesti viljelijäperheen vajaakäytössä olevaa työpanosta. Tällaisia toimialoja ovat esimerkiksi elintarvikkeiden valmistus, matkailu- ja hoivapalveluiden tuottaminen, hevosalan palveluyrittäjäyys, fossiilisia polttoaineita korvaavan uusiutuvan energian tuotanto sekä merkittävästi työvoimaa vaativa metalli-, muovi- ja elektroniikkateollisuuden ali- ja osahankintatuotanto.

Osa toimenpiteen hankkeista arvioidaan toteutettavan Leader-toimintatavan mukaisesti. Paikalliset toimintaryhmät tukevat ja aktivoivat pääsääntöisesti pieniä toimintaansa aloittavia mikroyrityksiä omalla toiminta-alueellaan. Paikalliset toimintaryhmät aktivoivat lisäksi kehittämishankkeita, jotka painottuvat erityisesti paikallisen elinkeinojen kehittämiseen.

Leader-toimintaryhmien kautta rahoitettavat yritystuet ja kehittämishankkeet toteutetaan toimintaryhmän alueella. Lisäksi TE-keskukset yhteistyössä paikallisten toimintaryhmien ja muiden toimijoiden kanssa rajaavat mikroyrityksiä koskevat (alueelliset) toimet toteutettavaksi kaupunkimaisten alueiden ulkopuolella. TE-keskukset voivat tarvittaessa rajata myös alle 23 000 asukkaan kaupunkien ja kuntien kaupunkimaisia keskusta-alueita toteutusalueen ulkopuolelle. Toteutusaluetta koskevat rajaukset julkaistaan internet-osoitteessa [www. maaseutu.fi](http://www.maaseutu.fi).

Alueellisista ja paikallisista toimista hyöty kohdentuu pääsääntöisesti ohjelman maaseutualueelle. Ohjelman maaseutualueella tarkoitetaan niitä kaupunkeja ja kuntia, jotka ovat liitteessä 1 kuvatus maaseudun kolmijaon mukaisia kaupunkien läheisen maaseudun, ydinmaaseudun ja harvaan asutun maaseudun kuntia.

Luettelo neuvoston asetuksen (EY) N:o 1698/2005 16a artiklan mukaisista toimista

Toimenpiteessä seurataan seuraavien uusiin haasteisiin vastaavien toimien toteutumista:

- Maatalouden/metsätalouden tuottaman biomassan jalostaminen uusiutuvaksi energiaksi siten, että vaikutetaan fossiilisten polttoaineiden korvaamiseen (b).
- Biomassaa ja muita uusiutuvia energialähteitä (aurinko- ja tuulivoima, maalämpö) käyttävät uusiutuviin energialähteisiin perustuvat laitokset siten, että vaikutetaan fossiilisten polttoaineiden korvaamiseen (b).

Kohderyhmä

Toimenpiteestä hyötyvät seuraavat tahot:
Viljelijäperheen (maatilakotitalouden) jäsenet

Tuensaajat:

Yritystukea voidaan myöntää maatilakotitalouden jäsenille komission asetuksen (EY N:o 1974/2006) mukaan.

Tukea elinkeinojen kehittämishankkeen toteuttamiseen voidaan myöntää julkisoikeudellisille ja yksityisoikeudellisille yhteisöille tai säätiöille (mm. kunnat, yhdistykset, järjestöt ja osuuskunnat). Tukea myönnetään ainoastaan sellaiseen elinkeinojen kehittämishankkeeseen, josta hyötyvät viljelijäperheiden (maatilakotitalouksien) jäsenet.

Tukea koskevat yksityiskohdat

Tukea myönnetään avustuksena:

- toiminnan laajentamiseen maatalouden ulkopuolelle;
- aineellisiin tai aineettomiin perustamis- tai laajennusinvestointeihin;
- yritys- tai yritysryhmäkohtaisiin kehittämishankkeisiin; sekä
- elinkeinojen kehittämishankkeisiin (hanketuki).

Yritystuen saajaa koskevat seuraavat edellytykset:

- yrittäjä on vähintään 18-vuotias ja alle 63-vuotias;
- tuen saaja on luonnollinen henkilö, avoin yhtiö, kommandiittiyhtiö, osakeyhtiö tai osuuskunta;
- yhtiöissä määräysvalta on tukikelpoisilla viljelijäperheen jäsenillä;
- yrittäjällä tai yrityksessä on riittävä ammattitaito ja osaaminen tuettavan yritystoiminnan harjoittamiseen; sekä
- suunnitellulla yritystoiminnalla on riittävät edellytykset jatkuvaan kannattavaan toimintaan.

Investointituki myönnetään yritystoiminnan aloittamisesta ja laajentamisesta aiheutuviin kohtuullisiin investointikustannuksiin kuten rakennusten hankintaan tai rakentamiseen sekä koneiden ja laitteiden hankintaan. Lisäksi tukea voidaan myöntää investoinnin hyväksyttäviin kustannuksiin liittyviin yleiskuluihin kuten konsulttien ja muiden vastaavien projektihenkilöiden palkkioihin.

Yrityksen kehittämistuki myönnetään tuotteita ja tuotantomenetelmiä, markkinointia tai muuta yritystoiminnan kehittämistä koskeviin, rajattuihin kehittämishankkeisiin. Tukea voidaan myöntää seuraaviin hyväksyttäviin kustannuksiin:

- koulutuksen hankkimisesta aiheutuviin tai niitä vastaaviin kustannuksiin;
- yrityksen kehittämistoiminnasta aiheutuviin matkakustannuksiin;
- asiantuntijan käytöstä aiheutuviin kustannuksiin;
- messuihin ja muihin tapahtumiin osallistumisesta aiheutuneisiin kustannuksiin.
- kehittämistoiminnasta aiheutuviin ylimääräisiin kustannuksiin;

Kehittämistukea myönnetään myös liiketoimintaedellytysten selvittämiseen liittyvien kustannuksiltaan rajoitettujen asiantuntijapalveluiden hankkimiseen enintään 90 % hyväksyttävistä kustannuksista.

Käynnistystuki myönnetään yritystoiminnan laajentamiseen maatalouden ulkopuolelle.

Hanketuki myönnetään seuraaviin elinkeinojen kehittämishankkeen toteuttamisesta aiheutuviin kohtuullisiin kustannuksiin:

- palkka- ja palkkiokustannuksiin;
- matkakuluihin;
- ostopalveluiden hankintaan;
- vuokratkustannuksiin;
- materiaali- ja muihin kustannuksiin.

Tukea ei kuitenkaan myönnetä sellaiseen kehittämishankkeeseen, jonka osallistujat rajoittuvat yhteen tai vain muutama viljelijäperheeseen (maatilakotitalouteen).

Tukitoimien ulkopuolelle rajataan sellaiset toimialat, joiden tukeminen kilpailusyistä ei ole perusteltua tai tarkoituksenmukaista. Tukitoimien ulkopuolella on myös turpeen käyttöön perustuva energian tuotanto.

Tukihakemukset toimitetaan toimivaltaiselle TE-keskukselle. Haettaessa tukea paikallisen toimintaryhmän rahoituskiintiöstä tukihakemukset toimitetaan toimivaltaiselle paikalliselle Leader-toimintaryhmälle. Tuen myöntämiseen ja maksamiseen liittyvät menettelyt on kuvattu luvussa 11.

Tukitaso

Tuki myönnetään yrityksille tiettyjen tukimuotojen toteamisesta yhteismarkkinoille soveltuviksi perustamissopimuksen 87 ja 88 artiklan mukaisesti annetun komission asetuksen (EY) N:o 800/2008 (yleinen ryhmäpoikkeusasetus) tai vähämerkityksisestä tuesta (de minimis –tuki) annetun komission asetuksen (EY) N:o 1998/2006 mukaisena tukena.

Tukena myönnettävä maaseuturahaston ja valtion rahoitusosuus voi olla enintään 20-35 % hyväksyttävistä kustannuksista kansallisesta tukialueesta riippuen. Toimintaryhmien puoltamissa yritysten investoinneissa tukeen luetaan myös kuntien rahoitusosuus.

Tuki voidaan myöntää yrityksen investointitukena, yrityksen tai yritysryhmän kehittämistukena tai yritystoiminnan käynnistystukena taikka hanketukena elinkeinojen kehittämishankkeille seuraavasti:

Yrityksen investointituki

Tukea voidaan myöntää mikroyrityksille tiettyjen tukimuotojen toteamisesta yhteismarkkinoille soveltuviksi perustamissopimuksen 87 ja 88 artiklan mukaisesti annetun komission asetuksen (EY) N:o 800/2008 (yleinen ryhmäpoikkeusasetus) mukaisena tukena. Harvaan asutulla maaseudulla tukialueella 3 myönnettävän tuen ylittäessä 20 % investoinnin tukikelpoisista kustannuksista tuki myönnetään vähämerkityksisestä tuesta (de minimis -tuki) annetun komission asetuksen (EY) N:o 1998/2006 mukaisena.

Kansallinen tukialue ¹⁹ (kartta liitteessä 7b)	Mikroyritys
Tukialue 1	35 %
Tukialue 2	25 %
harvaan asuttu maaseutu	35 %
Tukialue 3	20 %
harvaan asuttu maaseutu	30 %

Yrityksen tai yritysryhmän kehittämistuki

Tukea voidaan myöntää vähämerkityksisestä tuesta (de minimis –tuki) annetun komission asetuksen (EY) N:o 1998/2006 mukaisena kehittämishankkeen hyväksyttävien kustannuksiin.

Yritystoiminnan käynnistystuki

Tukea voidaan myöntää vähämerkityksisestä tuesta (de minimis –tuki) annetun komission asetuksen (EY) N:o 1998/2006 mukaisena enintään 50 % aloittamisvaiheessa olevan yrityksen hyväksyttävistä palkkakustannuksista enintään kahden vuoden pituisen ajanjakson ennakonpidätyksen alaisiin palkkakustannuksiin perustuen.

¹⁹ Harvaan asutun maaseudun poikkeus perustuu kansallisen maaseututypologian mukaiseen maaseudun kolmijakoon, joka uudistettiin vuoden 2006 aikana. Poikkeusta sovelletaan kehitysalueesta ja sen tukialueista annetun valtioneuvoston asetuksen (44/2007) mukaisen tukialueen 2 sekä em. kehitysalueen ulkopuolella tukialueen 3 harvaan asutuilla maaseutualueilla. Kartta yrityksen investointituessa sovellettavista tukialueista on liitteessä 7b.

Hanketuki

Elinkeinojen kehittämishankkeissa julkisen rahoituksen osuus voi olla enintään 90 % hyväksyttävistä kustannuksista. Julkisen rahoituksen osuus voi kuitenkin olla 100 % hyväksyttävistä kustannuksista, jos kyseessä on:

- alueiden välisten tai kansainvälisten hankkeiden esiselvitys, toteutettavuustutkimus tai toteutus;
- kehittämishanke, jonka tavoitteena on selvittää, arvioida ja yhteensovittaa yritystoiminnan yleisiä toimiala- tai tuotantosuuntakohtaisia ja aluekohtaisia toimintaedellytyksiä.

Toimintaryhmän puoltamaan hankkeeseen tukea voidaan myöntää enintään 150 000 euroa.

Yhteenvedo tukijärjestelmistä ja kartta yritysten investointituessa sovellettavista tukialueista on liitteissä 7a ja 7b.

Rahoitus

Osarahoitteisena tukena myönnettävä ja maksettava julkinen rahoitus muodostuu maaseuturahaston rahoitusosuudesta ja kansallisesta rahoitusosuudesta. Julkisen rahoituksen alustava määrä on 155,555 milj. euroa (ilman toimenpiteen 413 julkista rahoitusta). Maaseuturahaston rahoitusosuus on 45 % tukikelpoisista julkisista menoista. Kansallinen rahoitusosuus muodostuu valtion, kuntien ja muiden julkisten tahojen rahoituksesta.

Siirtymäjärjestelyt

Toimenpiteeseen voi sisältyä Euroopan maatalouden ohjaus- ja tukirahaston (EMOTR) tukiosastosta ohjelmakaudella 2000-2006 tehdyistä sitoumuksista aiheutuvia menoja 16.10.2006 alkaen (arvio 1,16 milj. euroa, josta maaseuturahaston osuus 0,35 milj. euroa; arvioon eivät sisälly valitusprosessin tuloksena syntyvät menot). Siirtymäjärjestelyt on kuvattu kohdassa 5.2.1.

Yhdenmukaisuus yhteisen maatalouspolitiikan toimien kanssa

Toimenpiteen koordinoinnista yhteisen maatalouspolitiikan toimien kanssa vastaa maa- ja metsätalousministeriö. Hallinnollisilla menettelyillä varmistetaan, että yhteisön sokerialan väliaikaisesta rakenneuudistuksesta annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 320/2006 6 artiklan mukaiset rakenneuudistusrahastosta rahoitettavat monipuolistamistoimet eivät voi saada päällekkäistä rahoitusta tästä toimenpiteestä. Muita vastaavia yhteisön yhteisen maatalouspolitiikan kanssa samanlaisia toimia ei rahoiteta tässä toimenpiteessä.

Yhteys kansallisiin ja muihin EU:n osarahoittamiin toimenpiteisiin

Maatalouden investoinnit sekä investoinnit, jotka koskevat muuta maatalouteen liittyvää toimintaa, mukaan lukien puutarha- ja kasvintuotanto, turkiseläinten, mehiläisten ja sientenkasvatus, rahoitetaan toimintalinjalla 1.

Maataloustuotteiden valmistus (ensimmäisen asteen jalostus) sekä metsä- ja puualaan liittyvä pienimuotoinen jalostus ml. pelto- ja metsäbiomassan jalostus energiakäyttöön rahoitetaan toimenpiteen 123 kautta. Pelto- ja metsäbiomassasta maatilalla tuotettava ja pääosin maatilalla tai -tiloilla käytettävä bioenergian tuotanto rahoitetaan toimenpiteen 121 kautta. Bioenergian tuotanto muissa maaseudun mikroyrityksissä rahoitetaan toimenpiteen 312 kautta.

Muista rahastoista ei pääsääntöisesti rahoiteta maatilalla toimivia yrityksiä. Yleisesti mikroyrityksiä suurempien yritysten tukitoimet sisältyvät EAKR-ohjelmiin, mutta EAKR voi rahoittaa mikroyrityksiä myös maaseutualueilla. Bioenergian osalta EAKR voi rahoittaa suuria alueellisia energiahankkeita ja investointeja ja ESR voi työllistämisen- ja koulutustoimenpitein tukea uusiutuvan energian tuotannon ja luonnonvarojen käytön edistämistä. EAKR:n rahoittaman yritystoiminnan painotukset on kuvattu tarkemmin kohdassa 10.2. Yrityspalveluiden rahoitus on sovitettu yhteen ESR-ohjelmasta rahoitettavien toimien kanssa.

EKTR voi rahoittaa vain elinkeinokalatalouden yritystoimintaan liittyviä investointeja ja elinkeinotoiminnan toimintaedellytyksiä parantavia yleisiä kehittämishankkeita. Lisäksi EKTR rahoittaa kalatalousmatkailua vain niillä alueilla, joilla toimiva elinkeinokalatalouden ohjelmassa määritelty kalatalousryhmä on ottanut kyseisen toimen suunnitelmaansa. Näillä alueilla yhteensovittamisesta kalatalous- ja Leader-toimintaryhmien välillä on huolehdittu paikallisesti. Valintaprosessi ja -kriteerit, paikalliset suunnitelmat, hankkeiden valintakriteerit sekä kirjanpito eriytetään kalatalousryhmien ja Leader-toimintaryhmien välillä. Alueet täsmentyvät toimintaryhmien valinnan yhteydessä.

Periaatteet yhteensovituksista kansallisella ja alueellisella tasolla on kuvattu tarkemmin luvussa 10. Yhteensovitusmenettelyt tarkennetaan kansallisissa säädöksissä ennen ohjelman toimeenpanon alkamista.

EU:n yhteiset ja kansalliset indikaattorit²⁰

Indikaattori	Indikaattorin selite	Tavoite 2007-2013
Tuotosindikaattorit	Saatujen hakemusten lukumäärä	7 300 kpl
	Hyväksyttyjen hakemusten lukumäärä	7 100 kpl
	Tuensaajien lukumäärä	4 600 kpl
	Investointien kokonaismäärä	92 milj. euroa
Tulosindikaattorit	Tuettujen yritysten bruttoarvonlisäyksen kasvu muulla kuin maatalousalalla	Tuettujen yritysten bruttoarvonlisäys kasvaa.
	Luotujen työpaikkojen bruttomäärä	3 700 kpl
	Liikevaihdon kehitys	Liikevaihto kasvaa samassa suhteessa kuin ao. alalla synnyttäen samalla pysyviä työpaikkoja.
Vaikuttavuusindikaattorit	Arvonlisäyksen nettokasvu ilmaistuna ostovoimastandardilla (PPS)	Tuetut toimenpiteet antavat nettoarvonlisäystä kaikille seurattaville toimialoille.
	Luodut kokoaikaiset työpaikat	2 400 kpl

Toimenpide 312: Mikroyritysten perustaminen ja kehittäminen

Säädösperusta

Neuvoston asetuksen (EY) N:o 1698/2005 16a artikla, 52 artiklan a kohdan ii alakohta ja 54 artikla sekä liite II
Komission asetuksen (EY) N:o 1974/2006 liite II

Perustelu

Maaseutualueiden taloudellisen ja sosiaalisen eriarvoistumisen sekä väestön poismuuton ehkäisemiseksi yritystukitoimin kannustetaan jo toimivien mikroyritysten elinkeinojen edelleen kehittämistä ja uusien mikroyritysten perustamista. Näillä tukitoimilla voidaan lisäksi edistää maaseutualueiden yrittäjyyttä ja

²⁰ Sisältäen myös toimenpiteen 413 tavoitteet.

kehittää elinkeinorakennetta yhä monipuolisemmaksi sekä tällä tavoin parantaa näiden alueiden elämän laatua ja palvelurakennetta.

Tavoite

Tavoitteena on parantaa maaseudun elinkeinorakennetta, lisätä toimeentulomahdollisuuksia ja uusia työpaikkoja kannustamalla ja tukemalla maaseutualueilla sijaitsevien mikroyritysten perustamista, laajentamista ja kehittämistä, edistämällä yritysten taloudellisia toimintaedellytyksiä sekä parantamalla maaseudun yritystoiminnan toimintaympäristöä.

Toimenpiteen sisältö

Tukea myönnetään mikroyritysten perustamiseen, laajentamiseen ja kehittämiseen silloin, kun yritystoimintaa harjoitetaan muutoin kuin maatalouden yhteydessä. Mikroyritysten toimintaympäristöä ja -edellytyksiä parannetaan lisäksi yritysryhmien kehittämishankkeilla ja alueellisilla toimialojen kehittämishankkeilla.

Tukea myönnetään myös tuotteita valmistavaan yritystoimintaan, kuten esimerkiksi metalli-, muovi- ja elektroniikkateollisuutta tai elintarvikkeiden toisen asteen jalostusta harjoittavien yritysten ja käsityöyritysten, liike-elämän palveluita (esim. tietotekniikka, markkinointi) tuottavien yritysten ja hoiva-, matkailu- ja virkistyspalveluyritysten investointeihin, kehittämiseen ja toiminnan käynnistämiseen.

Hankkeita rahoitettaessa painotetaan jo toimivien yritysten kehittämistä ja uusien yritysten perustamista ja laajentamista sekä palvelualoilla että tuotannollisessa toiminnassa. Esimerkkejä tuettavasta toiminnasta ovat matkailu-, virkistys- hoiva- ja yrityspalvelut sekä metsänomistajille suunnatut palvelut erilaisten tavaroiden teollinen valmistustoiminta, maa- ja metsätaloudesta peräisin olevan biomassan jalostaminen uusiutuvaksi energiaksi sekä muuta biomassaa ja muita uusiutuvia energialähteitä (aurinko- ja tuulivoima, maalämpö) käyttävät laitokset.

Osa toimenpiteen hankkeista arvioidaan toteutettavan Leader-toimintatavan mukaisesti. Paikalliset toimintaryhmät tukevat ja aktivoivat pääsääntöisesti pieniä toimintaansa aloittavia mikroyrityksiä omalla toiminta-alueellaan. Paikalliset toimintaryhmät aktivoivat lisäksi kehittämishankkeita, jotka painottuvat erityisesti paikallisen elinkeinojen kehittämiseen.

Leader-toimintaryhmien kautta rahoitettavat yritystuet ja kehittämishankkeet toteutetaan toimintaryhmän alueella. Lisäksi TE-keskukset yhteistyössä paikallisten toimintaryhmien ja muiden toimijoiden kanssa rajaavat mikroyrityksiä koskevat (alueelliset) toimet toteutettavaksi kaupunkimaisten alueiden ulkopuolella. Toteutusalueita koskevat rajaukset julkaistaan internet-osoitteessa [www. maaseutu.fi](http://www.maaseutu.fi).

Alueellisista ja paikallisista toimista hyöty kohdentuu pääsääntöisesti ohjelman maaseutualueelle. Ohjelman maaseutualueella tarkoitetaan niitä kaupunkeja ja kuntia, jotka ovat liitteessä 1 kuvatun maaseudun kolmijaon mukaisia kaupunkien läheisen maaseudun, ydinmaaseudun ja harvaan asutun maaseudun kuntia.

Luettelo neuvoston asetuksen (EY) N:o 1698/2005 16a artiklan mukaisista toimista

Toimenpiteessä seurataan seuraavien uusiin haasteisiin vastaavien toimien toteutumista:

- Maatalouden/metsätalouden tuottaman biomassan jalostaminen uusiutuvaksi energiaksi siten, että vaikutetaan fossiilisten polttoaineiden korvaamiseen (b).
- Biomassaa ja muita uusiutuvia energialähteitä (aurinko- ja tuulivoima, maalämpö) käyttävät uusiutuviin energialähteisiin perustuvat laitokset siten, että vaikutetaan fossiilisten polttoaineiden korvaamiseen (b).

Kohderyhmä

Toimenpiteestä hyötyvät seuraavat tahot:

Maaseudun mikroyritykset siten kuin ne on määritelty komission suosituksessa 2003/361/EY.

Tuensaajat

Maaseudun mikroyritykset

Tukea elinkeinojen kehittämishankkeen toteuttamiseen voidaan myöntää julkisoikeudellisille ja yksityisoikeudellisille yhteisöille tai säätiöille (mm. kunnat, yhdistykset, järjestöt ja osuuskunnat).

Tukea koskevat yksityiskohdat

Tukea myönnetään avustuksena:

- yritystoiminnan käynnistämiseen ja laajentamiseen;
- yritysکوhtaisiin aineellisiin tai aineettomiin perustamis- tai laajennusinvestointeihin;
- yritys- tai yritysryhmäkohtaisiin kehittämishankkeisiin; sekä
- elinkeinojen kehittämishankkeisiin (hanketuki).

Yritystuen saajaa koskevat edellytykset:

- tuen saaja on luonnollinen henkilö, avoin yhtiö, kommandiittiyhtiö, osakeyhtiö tai osuuskunta;
- yrittäjällä tai yrityksessä on riittävä ammattitaito ja osaaminen tuettavan yritystoiminnan harjoittamiseen ja johtamiseen;
- suunnitellulla yritystoiminnalla on riittävät edellytykset jatkuvaan kannattavaan toimintaan.

Investointituki myönnetään yritystoiminnan aloittamisesta ja laajentamisesta aiheutuneisiin kohtuullisiin investointikustannuksiin kuten rakennusten hankintaan tai rakentamiseen sekä koneiden ja laitteiden hankintaan. Lisäksi tukea voidaan myöntää investoinnin hyväksyttäviin kustannuksiin liittyviin yleiskuluihin kuten konsulttien ja muiden vastaavien projektihenkilöiden palkkioihin.

Kehittämistuki myönnetään tuotteita tai tuotantomenetelmiä, markkinointia tai muuta yritystoiminnan kehittämistä koskeviin, rajattuihin kehittämishankkeisiin. Tukea voidaan myöntää seuraaviin hyväksyttäviin kustannuksiin:

- koulutuksen hankkimisesta aiheutuviin tai niitä vastaaviin kustannuksiin;
- yrityksen kehittämistoiminnasta aiheutuviin matkakustannuksiin;
- asiantuntijan käytöstä aiheutuviin kustannuksiin;
- messuihin ja muihin tapahtumiin osallistumisesta aiheutuneisiin kustannuksiin;
- muihin kehittämistoiminnasta aiheutuviin ylimääräisiin kustannuksiin.

Kehittämistukea myönnetään myös liiketoimintaedellytysten selvittämiseen liittyvien kustannuksiltaan rajoitettujen asiantuntijapalveluiden hankkimiseen enintään 90 % hyväksyttävistä kustannuksista.

Käynnistystuki myönnetään käynnistysvaiheessa olevan yrityksen palkkauskustannuksiin.

Hanketuki myönnetään seuraaviin elinkeinojen kehittämishankkeen toteuttamisesta aiheutuviin kohtuullisiin kustannuksiin:

- palkka- ja palkkiokustannuksiin;
- matkakuluihin;
- ostopalveluiden hankintaan;
- vuokratkustannuksiin;
- materiaali- ja muihin kustannuksiin.

Tukea ei kuitenkaan myönnetä sellaiseen kehittämishankkeeseen, jonka osallistujat rajoittuvat yhteen tai vain muutamaa yritykseen.

Tukitoimien ulkopuolelle rajataan sellaiset toimialat, joiden tukeminen kilpailusyistä ei ole perusteltua tai tarkoituksenmukaista. Tukitoimien ulkopuolella on myös turpeen käyttöön perustuva energian tuotanto.

Tukihakemukset toimitetaan toimivaltaiselle TE-keskukselle. Haettaessa tukea paikallisen toimintaryhmän rahoituskiintiöstä tukihakemukset toimitetaan toimivaltaiselle paikalliselle Leader-toimintaryhmälle. Tuen myöntämiseen ja maksamiseen liittyvät menettelyt on kuvattu luvussa 11.

Tukitaso

Tuki myönnetään yrityksille tiettyjen tukimuotojen toteamisesta yhteismarkkinoille soveltuviksi perustamissopimuksen 87 ja 88 artiklan mukaisesti annetun komission asetuksen (EY) N:o 800/2008 (yleinen ryhmäpoikkeusasetus) tai vähämerkityksisestä tuesta (de minimis –tuki) annetun komission asetuksen (EY) N:o 1998/2006 mukaisena tukena.

Tukena myönnettävä maaseuturahaston ja valtion rahoitusosuus voi olla enintään 20-35 % hyväksyttävistä kustannuksista kansallisesta tukialueesta riippuen. Toimintaryhmien puoltamissa yritysten investoinneissa tukeen luetaan myös kuntien rahoitusosuus.

Tuki voidaan myöntää yrityksen investointitukena, yrityksen tai yritysryhmän kehittämistukena tai yritystoiminnan käynnistystukena taikka hanketukena elinkeinojen kehittämishankkeille seuraavasti:

Yrityksen investointituki

Tukea voidaan myöntää mikroyrityksille tiettyjen tukimuotojen toteamisesta yhteismarkkinoille soveltuviksi perustamissopimuksen 87 ja 88 artiklan mukaisesti annetun komission asetuksen (EY) N:o 800/2008 (yleinen ryhmäpoikkeusasetus) mukaisena tukena. Harvaan asutulla maaseudulla tukialueella 3 myönnettävän tuen ylittäessä 20 % investoinnin tukikelpoisista kustannuksista, tuki myönnetään vähämerkityksisestä tuesta (de minimis -tuki) annetun komission asetuksen (EY) N:o 1998/2006 mukaisena.

Kansallinen tukialue ²¹ (kartta liitteessä 7b)	Mikroyritys
Tukialue 1	35 %
Tukialue 2	25 %
harvaan asuttu maaseutu	35 %
Tukialue 3	20 %
harvaan asuttu maaseutu	30 %

Yrityksen tai yritysryhmän kehittämistuki

Tukea voidaan myöntää vähämerkityksisestä tuesta (de minimis –tuki) annetun komission asetuksen (EY) N:o 1998/2006 mukaisena kehittämishankkeen hyväksyttäviin kustannuksiin.

Yritystoiminnan käynnistystuki

Tukea voidaan myöntää vähämerkityksisestä tuesta (de minimis –tuki) annetun komission asetuksen (EY) N:o 1998/2006 mukaisena enintään 50 % käynnistysvaiheessa olevan yrityksen hyväksyttävistä palkkakustannuksista enintään kahden vuoden pituisen ajanjakson ennakonpidätyksen alaisiin palkkakustannuksiin perustuen.

²¹ Harvaan asutun maaseudun poikkeus perustuu kansallisen maaseututypologian mukaiseen maaseudun kolmijakoon, joka uudistettiin vuoden 2006 aikana. Poikkeusta sovelletaan kehitysalueesta ja sen tukialueista annetun valtioneuvoston asetuksen (44/2007) mukaisen tukialueen 2 sekä em. kehitysalueen ulkopuolella tukialueen 3 harvaan asutuilla maaseutualueilla. Kartta yrityksen investointituessa sovellettavista tukialueista on liitteessä 7b.

Hanketuki

Elinkeinojen kehittämishankkeissa julkisen rahoituksen osuus voi olla enintään 90 % hyväksyttävistä kustannuksista. Julkisen rahoituksen osuus voi kuitenkin olla 100 % hyväksyttävistä kustannuksista, jos kyseessä on:

- alueiden välisten tai kansainvälisten hankkeiden esiselvitys, toteutettavuustutkimus tai toteutus;
- kehittämishanke, jonka tavoitteena on selvittää, arvioida ja yhteensovittaa yritystoiminnan yleisiä toimiala- tai tuotantosuuntaakohtaisia ja aluekohtaisia toimintaedellytyksiä.

Toimintaryhmän puoltamaan hankkeeseen tukea voidaan myöntää enintään 150 000 euroa.

Yhteenvedo tukijärjestelmistä ja kartta yritysten investointituessa sovellettavista tukialueista on liitteissä 7a ja 7b.

Rahoitus

Osarahoitteisena tukena myönnettävä ja maksettava julkinen rahoitus muodostuu maaseuturahaston rahoitusosuudesta ja kansallisesta rahoitusosuudesta. Julkisen rahoituksen alustava määrä on 174,000 milj. euroa (ilman toimenpiteen 413 julkista rahoitusta). Maaseuturahaston rahoitusosuus on 45 % tukikelpoisista julkisista menoista. Kansallinen rahoitusosuus muodostuu valtion, kuntien ja muiden julkisten tahojen rahoituksesta.

Siirtymäjärjestelyt

Vastaavaa toimenpidettä ei ole ollut käytössä ohjelmakaudella 2000-2006.

Yhdenmukaisuus yhteisen maatalouspolitiikan toimien kanssa

Toimenpiteen koordinoinnista yhteisen maatalouspolitiikan toimien kanssa vastaa maa- ja metsätalousministeriö. Hallinnollisilla menettelyillä varmistetaan, että yhteisön sokerialan väliaikaisesta rakenneuudistuksesta annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 320/2006 6 artiklan mukaiset rakenneuudistusrahastosta rahoitettavat monipuolistamistoimet eivät voi saada päällekkäistä rahoitusta tästä toimenpiteestä. Muita vastaavia yhteisön yhteisen maatalouspolitiikan kanssa samanlaisia toimia ei rahoiteta tässä toimenpiteessä.

Yhteys kansallisiin ja muihin EU:n osarahoittamiin toimenpiteisiin

Maatalouden yhteydessä harjoitettava yritystoiminta ml. bioenergian tuotanto rahoitetaan toimenpiteessä 311. Maatalous- ja metsäalan tuotteiden ensimmäisen asteen jalostus ml. maa- ja metsätalouden bioenergian raaka-aineiden jalostus rahoitetaan toimenpiteen 123 kautta. Maatilan energiaraaka-aineisiin perustuvan ja pääosin maatilalla tai -tiloilla käytettävän bioenergian tuotantoon liittyvät investoinnit rahoitetaan toimenpiteen 121 kautta.

Yleisesti mikroyrityksiä suurempien yritysten tukitoimet sisältyvät EAKR-ohjelmiin, mutta EAKR voi rahoittaa mikroyrityksiä myös maaseutualueilla. Bioenergian osalta EAKR voi rahoittaa suuria alueellisia energiahankkeita ja investointeja ja ESR voi työllistämis- ja koulutustoimenpitein tukea uusiutuvan energian tuotannon ja luonnonvarojen käytön edistämistä. EAKR:n rahoittaman yritystoiminnan painotukset on kuvattu tarkemmin kohdassa 10.2. Yrityspalveluiden rahoitus on sovitettu yhteen ESR-ohjelmasta rahoitettavien toimien kanssa.

EKTR voi rahoittaa vain elinkeinokalatalouden yritystoimintaan liittyviä investointeja ja elinkeinotoiminnan toimintaedellytyksiä parantavia yleisiä kehittämishankkeita. Lisäksi EKTR rahoittaa kalatalousmatkailua vain niillä alueilla, joilla toimiva elinkeinokalatalouden ohjelmassa määritelty kalatalousryhmä on ottanut kyseisen toimen suunnitelmaansa. Näillä alueilla yhteensovittamisesta kalatalous- ja Leader-toimintaryhmien välillä on huolehdittu paikallisesti. Valintaprosessi ja -kriteerit, paikalliset suunnitelmat, hankkeiden valintakriteerit sekä kirjanpito eriytetään kalatalousryhmien ja Leader-toimintaryhmien välillä. Alueet täsmentyvät toimintaryhmien valinnan yhteydessä.

Periaatteet yhteensovituksista kansallisella ja alueellisella tasolla on kuvattu tarkemmin luvussa 10. Yhteensovitusmenettelyt tarkennetaan kansallisissa säädöksissä ennen ohjelman toimeenpanon alkamista.

EU:n yhteiset ja kansalliset indikaattorit²²

Indikaattori	Indikaattorin selite	Tavoite 2007-2013
Tuotosindikaattorit	Saatujen hakemusten lukumäärä	11 000 kpl
	Hyväksyttyjen hakemusten lukumäärä	9 350 kpl
	Tuettujen/perustettujen mikroyritysten lukumäärä	4 400 kpl
Tulosindikaattorit	Tuettujen yritysten bruttoarvonlisäyksen kasvu muulla kuin maatalousalalla	Tuettujen yritysten bruttoarvonlisäys kasvaa.
	Luotujen työpaikkojen bruttomäärä	4 500 kpl
	Liikevaihdon kehitys	Liikevaihto kasvaa samassa suhteessa kuin ao. alalla synnyttäen samalla pysyviä työpaikkoja.
Vaikuttavuusindikaattorit	Arvonlisäyksen nettokasvu ilmaistuna ostovoimastandardilla (PPS)	Tuetut toimenpiteet antavat nettoarvonlisäystä kaikille seurattaville toimialoille.
	Luodut kokoaikaiset työpaikat	3 000 kpl

Toimenpide 313: Matkailuelinkeinojen edistäminen

Säädösperusta

Neuvoston asetuksen (EY) N:o 1698/2005 52 artiklan a kohdan iii alakohta ja 55 artikla
Komission asetuksen (EY) N:o 1974/2006 liite II

Perustelu

Matkailu on merkittävää kasvupotentiaalia omaava toimiala koko Euroopassa. Toimialalla on mahdollista luoda uusia työllistymismahdollisuuksia maaseudulle ja ehkäistä maaseutualueiden taloudellista ja sosiaalista eriarvoistumista ja väestön poismuuttoa. Matkailuelinkeinon kehittämisen kautta maaseudun palvelurakenne paranee. Näin myös maaseudun elämänlaatu ja houkuttelevuus vakituksena asuin- ja vapaa-ajan viettopaikkana kasvaa.

Tavoite

Toimenpiteen tavoitteena on maaseutumatkailutuotteiden saattaminen kansainvälisille markkinoille. Tavoitteena on lisätä maaseudun matkailuyritystoiminnan mahdollisuuksia, työpaikkoja ja parantaa

²² Sisältäen toimenpiteen 413 tavoitteet.

matkailuyritystoimintaa harjoittavien mikroyritysten kasvu- ja toimintaedellytyksiä sekä lisätä maaseutumaisten alueiden vetovoimaa.

Toimenpiteen sisältö

Toimenpiteessä toteutetaan hankkeita, joilla kehitetään maaseutumatkailua elinkeinotoimintana ja parannetaan toimintaympäristöä. Lisäksi edistetään maaseutumatkailuyrittäjien verkostoitumista ja kehitetään maaseudun elinkeinorakennetta yhä monipuolisemmaksi.

Toteutettavat hankkeet käsittävät mm.:

- maaseutumatkailun markkinointia, tuotteistamista ja tuotteistamisen ohjausta;
- matkailutuotteiden tuotekehitystä ja kokoamista esim. luonnossa liikkumiseen perustuvien aktiviteettituotteiden (pyöräily, vaellus, hevosvaellus, melonta, soutu, moottorikelkkailu, jne.) kehittämistä ja markkinointia;
- saavutettavuuden, myynnin ja markkinoinnin kehittämistä esimerkiksi parantamalla myyntiyhteistyötä;
- olemassa olevien matkailu- ja vapaa-ajan reitistöjen kehittämistä, viimeistelyä ja niiden hyödyntämistä sekä erityistapauksissa uusien reitistöjen perustamista.

Hankkeita rahoitettaessa painotetaan:

- kansainvälisille markkinoille suunnattujen matkailutuotteiden tuotekehitystä, saavutettavuuden, myynnin ja markkinoinnin kehittämistä;
- alueiden erityispiirteet ja paikallisen identiteetin huomioivaa tuotekehitystyötä;
- maaseudun matkailuelinkeinoa koskevan tiedon keräämisen organisointia alueellisesti;
- olemassa olevien kehittymiskykyisten yritysten toimintaedellytysten turvaamista ja tukemista.

Toimenpiteessä ei rahoiteta:

- yritysten investointi ja kehittämistukia (myönnetään toimenpiteistä 311 ja 312).

Osa toimista arvioidaan toteutettavan Leader-toimintatavan mukaisesti. Paikalliset toimintaryhmät aktivoivat kehittämishankkeita keskittyen erityisesti paikallisen matkailu- ja virkistysinfrastruktuurin kehittämiseen.

Alueellisista ja paikallisista toimista hyöty kohdentuu ohjelman maaseutualueelle. Ohjelman maaseutualueella tarkoitetaan niitä kaupunkeja ja kuntia, jotka ovat liitteessä 1 kuvatun maaseudun kolmijaon mukaisia kaupunkien läheisen maaseudun, ydinmaaseudun ja harvaan asutun maaseudun kuntia.

Kohderyhmä

Toimenpiteestä hyötyvät seuraavat tahot:

Maaseudulla matkailuyritystoimintaa harjoittavat (alle 10 henkilötyövuotta työllistävät) mikroyritykset, maaseudun asukkaat ja yhteisöt.

Tuensaajat:

Julkisoikeudelliset ja yksityisoikeudelliset yhteisöt tai säätiöt (mm. kunnat, yhdistykset, järjestöt ja osuuskunnat)

Tukea ei kuitenkaan myönnetä sellaiseen hankkeeseen, jonka osallistujat rajoittuvat toimialan perusteella tai muuten yhteen tai vain muutamaan tiedossa olevaan tai tietyllä toimialalla tunnettuun yritykseen taikka tällaisten yritysten ryhmään.

Tukea koskevat yksityiskohdat

Tuki myönnetään elinkeinojen kehittämishankkeille sekä yleishyödyllisille investointihankkeille, jotka voidaan toteuttaa paikallisina, alueellisina ja alueiden välisinä. Yleishyödylliset investointihankkeet voidaan toteuttaa myös toimintaryhmien kokoamina hankkeina (koordinointihankkeina). Tukea ei myönnetä sellaiseen toimeen, jonka seurauksena tuki muodostuisi Euroopan yhteisön perustamissopimuksen 87 artiklassa tarkoitetuksi valtiontueksi.

Tukea voidaan myöntää seuraaviin kehittämishankkeen toteuttamisesta aiheutuviin kohtuullisiin kustannuksiin:

- palkka- ja palkkiokustannuksiin;
- matkakustannuksiin;
- ostopalveluiden hankintaan;
- vuokrakustannuksiin;
- materiaali- ja muihin kustannuksiin.

Lisäksi tukea voidaan myöntää kohtuullisiin matkailureitistöjen rakentamis-, korjaamis- ja laajentamiskustannuksiin sekä kyseisten investointien hyväksyttäviin kustannuksiin liittyviin yleiskuluihin kuten konsulttien ja muiden vastaavien projektihenkilöiden palkkioihin.

Tukihakemukset toimitetaan toimivaltaiselle TE-keskukselle. Haettaessa tukea paikallisen toimintaryhmän rahoituskiintiöstä tukihakemukset toimitetaan toimivaltaiselle paikalliselle Leader-toimintaryhmälle. Tuen myöntämiseen ja maksamiseen liittyvät menettelyt on kuvattu luvussa 11.

Tukitaso

Elinkeinojen kehittämishankkeissa julkisen rahoituksen osuus voi olla enintään 90 % hyväksyttävistä kustannuksista. Julkisen rahoituksen osuus voi kuitenkin olla 100 % hyväksyttävistä kustannuksista, jos kysymys on:

- alueiden välisten tai kansainvälisten hankkeiden esiselvityksestä, toteutettavuustutkimuksesta tai toteutuksesta;
- kehittämishankkeista, joiden tavoitteena on selvittää, arvioida ja yhteensovittaa yleisiä toimiala- tai tuotantosuuntaakohtaisia toimintaedellytyksiä.

Yleishyödyllisissä investointihankkeissa julkisen rahoituksen osuus voi olla enintään 75 % hyväksyttävistä kustannuksista. Kun tuen saajana on kunta, julkisen rahoituksen osuus, kunnan oma rahoitus mukaan luettuna, voi olla 100 % investoinnin hyväksyttävistä kustannuksista.

Toimintaryhmän puoltamassa hankkeessa tuen määrä voi olla enintään 150 000 euroa.

Silloin kun yleishyödyllisiä kehittämis- ja investointihankkeita toteutetaan toimintaryhmien kokoamina koordinointihankkeina, julkisen rahoituksen osuus voi olla enintään 100 % hyväksyttävistä kustannuksista, mukaan lukien koordinaatiosta aiheutuvat kustannukset. Koordinointihankkeen saama tuen määrä voi olla enintään 150 000 euroa.

Yhteenveto tukijärjestelmistä on liitteessä 7a.

Rahoitus

Osarahoitteisena tukena myönnettävä ja maksettava julkinen rahoitus muodostuu maaseuturahaston rahoitusosuudesta ja kansallisesta rahoitusosuudesta. Julkisen rahoituksen alustava määrä on 26,000 milj. euroa (ilman toimenpiteen 413 julkista rahoitusta). Maaseuturahaston rahoitusosuus on 45 % tukikelpoisista julkisista menoista. Kansallinen rahoitusosuus muodostuu valtion, kuntien ja muiden julkisten tahojen rahoituksesta.

Siirtymäjärjestelyt

Toimenpiteeseen voi sisältyä Euroopan maatalouden ohjaus- ja tukirahaston (EMOTR) tukiosastosta ohjelmakaudella 2000-2006 tehdyistä sitoumuksista aiheutuvia menoja 16.10.2006 alkaen (arvio 0,21 milj. euroa, josta maaseuturahaston osuus 0,07 milj. euroa; arvioon eivät sisälly valitusprosessin tuloksena syntyvät menot). Siirtymäjärjestelyt on kuvattu kohdassa 5.2.1.

Yhteys kansallisiin ja muihin EU:n osarahoittamiin toimenpiteisiin

Yrityskohtaiset kehittämistuet rahoitetaan toimenpiteissä 311 ja 312.

EKTR rahoittaa kalatalousmatkailua vain niillä alueilla, joilla toimiva elinkeinokalatalouden ohjelmassa määritelty kalatalousryhmä on ottanut kyseisen toimen suunnitelmaansa. Näillä alueilla yhteensovittamisesta kalatalous- ja Leader-toimintaryhmien välillä on huolehdittu paikallisesti. Valintaprosessi ja -kriteerit, paikalliset suunnitelmat, hankkeiden valintakriteerit sekä kirjanpito eriytetään kalatalousryhmien ja Leader-toimintaryhmien välillä. Alueet täsmentyvät toimintaryhmien valinnan yhteydessä.

Laajat matkailun kehittämishankkeet ja niihin liittyvät infrastruktuurihankkeet on yhteen sovitettu EAKR:sta rahoitettujen toimien kanssa sekä kansallisella että alueellisella tasolla. EAKR:n rahoittamat toimet keskittyvät alueellisesti merkittäviin matkailuhankkeisiin.

Periaatteet yhteensovituksista kansallisella ja alueellisella tasolla on kuvattu tarkemmin luvussa 10. Yhteensovitusmenettelyt tarkennetaan kansallisissa säädöksissä ennen ohjelman toimeenpanon alkamista.

EU:n yhteiset ja kansalliset indikaattorit²³

Indikaattori	Indikaattorin selite	Tavoite 2007-2013
Tuotosindikaattorit	Saatujen hakemusten lukumäärä	1 200 kpl
	Hyväksyttyjen hakemusten lukumäärä	1 000 kpl
	Tuettujen uusien matkailutoimien lukumäärä	600 kpl
	Investointien kokonaismäärä	15 milj. euroa
	Uudet matkailutuotteet	Erityisesti kansainvälisille markkinoille suunnattujen tuotteiden kehittäminen.
Tulosindikaattorit	Tuettujen yritysten bruttoarvonlisäyksen kasvu muulla kuin maatalousalalla	Tuettujen yritysten bruttoarvonlisäys kasvaa muulla kuin maatalousalalla.
	Luotujen työpaikkojen bruttomäärä	Toimenpiteellä on vain vähäisiä työllisyysvaikutuksia, jotka sisältyvät koko ohjelman työpaikkatavoitteeseen.
	Matkailijoiden lisämäärä	Matkailijamäärät kasvavat investointikohteissa.
Vaikuttavuusindikaattorit	Arvonlisäyksen nettokasvu ilmaistuna ostovoimastandardilla (PPS)	Tuetut toimenpiteet antavat nettoarvonlisäystä kaikille seurattaville toimialoille.
	Luodut kokoaikaiset työpaikat	Toimenpiteellä on vain vähäisiä työllisyysvaikutuksia, jotka sisältyvät koko ohjelman työpaikkatavoitteeseen.

²³ Sisältäen toimenpiteen 413 tavoitteet.

5.3.3.2 Maaseutualueiden elämänlaadun parantamiseksi toteutettaviin toimenpiteisiin liittyvät vaatimukset

Maaseutualueiden elämänlaadun parantamiseksi toteutettaville toimenpiteille asetettujen strategisten tavoitteiden saavuttaminen edellyttää, että maaseutu koetaan laadukkaaksi ja vetovoimaiseksi asuin-, työ-, yrittäjyys- ja vapaa-ajanympäristöksi kaikkien ikä- ja väestöryhmien mutta erityisesti nuorten ja naisten keskuudessa. Maaseudun vetovoimaisuutta voidaan edistää parantamalla palveluita, sosiaalista viihtyvyyttä ja fyysistä ympäristöä.

Toimenpiteet sisältävät sekä asukkaiden että yritysten palveluita parantavia aktivointi-, suunnittelu- ja kehittämistoimia, joiden avulla luodaan myös uusia ansio- ja työmahdollisuuksia. Kylillä asuvien ihmisten elämän laatua sekä kylien vetovoimaisuutta uusien asukkaiden houkuttelemiseksi parannetaan aktiivomalla kyläyhteisöjä monipuoliseen ja suunnitelmalliseen kehittämiseen. Kehittämistoiminnassa hyödynnetään ja parannetaan olemassa olevia rakenteita ja infrastruktuuria. Esimerkiksi kunnostettuja kylätaloja voidaan hyödyntää palvelutoiminnassa. Maaseudun ympäristöhoitoon sekä maaseudun luonto- ja kulttuuriperinnönhoitoon liittyvillä suunnitelmilla ja niiden toteuttamisella lisätään maaseutualueiden viihtyvyyttä ja parannetaan maaseudun identiteettiä.

Rahoituksessa painotetaan sellaisia hankkeita, joiden avulla toteuttamiskelpoisin keinoin konkreettisesti parannetaan maaseudun väestön ja yritysten palveluiden laatua, lisätään yhteisöllisyyttä tai luodaan uusia ansiomahdollisuuksia maaseudun toimijoille ja yrittäjille. Ensisijaisesti rahoitettavia ovat toisaalta sellaiset hankkeet, joiden myötä syntyy uusia ansio- ja työmahdollisuuksia. Toisaalta painotetaan myös ympäristöä ja asukkaiden viihtyvyyttä parantavia hankkeita, joista hyötyvät mahdollisimmat monet toimijat ja jotka tuottavat pitkäaikaista lisäarvoa maaseutualueille. Painopisteenä on myös luoda tai kokeilla uusia toimintatapoja, menetelmiä tai yhteistyötä sekä räätälöidä eri väestöryhmien elinoloja parantavia toimia.

Tavoitteena on, että rahoitettavista yleishyödyllisistä investoinneista vähintään 70 % tulee kohdistua ydin- ja harvaanasutulle maaseudulle. TE-keskusten laatimissa alueellisissa maaseudun kehittämissuunnitelmissa ja Leader-toimintaryhmien paikallisissa maaseudun kehittämissuunnitelmissa otetaan tarkemmin huomioon alueelliset ja paikalliset erityispiirteet ja määritellään kunkin alueen painotukset sekä hankkeiden valintakriteerit.

Toimenpide 321: Elinkeinoelämän ja maaseutuväestön peruspalvelut

Säädösperusta

Neuvoston asetuksen (EY) N:o 1698/2005 16a artikla, 52 artiklan b kohdan i alakohta, 56 artikla ja 69 artiklan 5a kohta sekä liite II ja III
Komission asetuksen (EY) N:o 1974/2006 liite II

Perustelu

Hyvät ja toimivat palvelut ovat ehdoton edellytys sille, että maaseutu säilyy asuttuna ja kehittyy. Elinkeinoelämän ja maaseutuväestön peruspalveluihin liittyvällä toimenpiteellä ei ole tarkoitus korvata kunnan tai valtion vastuulla olevien lakisääteisten peruspalveluiden rahoitusta, vaan turvata ja täydentää olemassa olevia palveluita lisäämällä toimijoiden yhteistyötä, parantamalla osaamisen tasoa ja kehittämällä uusia toimintamalleja. Erityisesti nuorten ihmisten asumiseen ja viihtymiseen maaseudulla voidaan vaikuttaa työtilaisuuksien lisäämisen ohella kulttuuri- ja vapaa-ajanpalveluiden tarjontaa parantamalla.

Tietoliikenneyhteyksien kehittäminen on välttämätöntä maaseudulla. Erilaisten sähköisten palveluiden tarve voi maaseudulla olla jopa kaupunkia suurempi, koska etäisyydet ovat pitkiä ja palvelut ovat kaukana.

Suuria yhteysnopeuksia tarvitaan maaseudun elinkeinotoiminnassa, kuten kotieläintiloilla ja maaseutuyrityksissä. Myös vaativampi sähköinen asiointi ja erilaiset etätöiden muodot voivat vaatia keskimääräistä suurempia yhteysnopeuksia.

Valtioneuvosto teki 4.12.2008 periaatepäätöksen valtakunnallisesta laajakaistahankkeesta. Periaatepäätöksen mukainen kansallinen rahoitus ja Euroopan talouden elvytyssuunnitelman mukaiset lisävarat (EY) N:o 473/2009 1 artikla 2 kohdan g alakohta mahdollistavat olemassa olevan laajakaistainfrastruktuurin parantamisen ja uuden laajakaistainfrastruktuurin rakentamisen koko maassa harvaan asutulla maaseudulla.

Tavoite

Toimenpiteen tavoitteena on maaseudun monipuolinen ja kaupunkialueisiin nähden tasavertainen palvelurakenne mukaan lukien kulttuuri- ja vapaa-ajan palvelut, yritysten palvelut ja valmiudet tietoyhteiskunnan hyödyntämiseen. Toimenpiteen vaikutuksena olemassa oleva laajakaistainfrastruktuuri paranee ja uutta laajakaistainfrastruktuuria rakennetaan koko maassa ja erityisesti harvaan asutulla maaseudulla. Valtioneuvoston periaatepäätöksen mukaisesti vuoden 2015 loppuun mennessä lähes kaikki (99 % väestöstä) vakinaiset asunnot sekä yritysten ja julkishallinnon organisaatioiden vakinaiset toimipaikat ovat enintään kahden kilometrin etäisyydellä 100 Mbit/s nopeudella toimivan yhteyden mahdollistavasta valokuitu-, kaapeli- tai muusta ominaisuuksiltaan näihin rinnasteisesta verkosta. Verkon rakentaminen on teknologianeutraalia. Loppukäyttäjällä on vapaus päättää, minkä tekniikan välityksellä liittyy verkkoon.

Tavoitteena on, että uusiutuvia energialähteitä tuottavien laitosten määrä lisääntyy maaseudulla.

Toimenpiteen sisältö

Toimenpiteessä toteutetaan hankkeita, joilla aktivoidaan, suunnitellaan, selvitetään tai kehitetään maaseudun palveluita huomioiden eri väestö- ja toimijaryhmät, esimerkiksi yritykset, järjestöt, kylät asukkaineen sekä eri ikäryhmät.

Toteutettavat hankkeet käsittävät mm:

- maaseudun hoivapalvelujen, ateria- ja siivouspalvelujen monipuolistamista ja niiden uusien muotojen kehittämistä;
- maaseudun yrityksille suunnattujen seudullisten palveluiden kehittämistä;
- yritysten ja muiden toimijoiden yhteistoiminnan edistämistä;
- liikkuvien, kiertävien tai telemaattisten palveluiden kehittämistä;
- maaseudun telemaattisten yhteyksien hyödyntämistä esimerkiksi etätöissä;
- palveluja ja töitä tarjoavien rakennusten ja palvelupisteiden käytön kehittämistä;
- kulttuuri- ja vapaa-ajantoiminnan mahdollisuuksien luomista (mukaan lukien toiminta, tapahtumat ja tilat);
- pienimuotoisia, paikallista energia-, jäte- ja vesihuoltoa edistäviä toimia ja hankkeita, sekä
- telemaattisia yhteyksiä parantavia ja niiden käyttöönottoa edistäviä toimia ja hankkeita (muut kuin toimenpiteiden 121, 123, 124, 311 ja 312 mukaiset hankkeet).

Hankkeita rahoitettaessa painotetaan hankkeita, jotka edistävät uudenlaisen palvelutarjonnan aktivointia, suunnittelua, selvittämistä ja kehittämistä tai auttavat käynnistämään maaseudun asukkaille tai yrittäjille uusia palveluita. Lisäksi painotetaan palveluiden järjestäjien (palveluyrittäjien ja kolmannen sektorin toimijoiden) yhteistyön ja -toiminnan kehittämistä.

Toimenpiteessä ei toteuteta:

- suuria infrastruktuurihankkeita kuten maanteitä;
- kuntien vastuulla olevien lakisääteisten peruspalveluiden tuottamista; sekä
- yksityisten henkilöiden tai yksittäisten maatilojen ympäristö-, energia-, jäte- ja vesihuoltoon tai tietoliikenneyhteyksiin liittyviä hankkeita.

Yksityisiä yrityksiä koskevat yritystuet rahoitetaan toimenpiteistä 311 ja 312.

Osa toimenpiteen hankkeista arvioidaan toteutettavan Leader-toimintalinjan mukaisesti.

Alueellisista ja paikallisista toimista hyöty kohdentuu pääsääntöisesti ohjelman maaseutualueelle. Ohjelman maaseutualueella tarkoitetaan niitä kaupunkia ja kuntia, jotka ovat liitteessä 1 kuvatun maaseudun kolmijaon mukaisia kaupunkien läheisen maaseudun, ydinmaaseudun ja harvaan asutun maaseudun kuntia.

Luettelo neuvoston asetuksen (EY) N:o 1698/2005 16a artiklan mukaisista toimista

Toimenpiteessä seurataan seuraavien uusiin haasteisiin vastaavien toimien toteutumista:

- Biomassaa ja muita uusiutuvia energialähteitä (aurinko- ja tuulivoima, maalämpö) käyttävät uusiutuviin energialähteisiin perustuvat laitokset siten, että vaikutetaan fossiilisten polttoaineiden korvaamiseen (b).

Toimenpiteessä voidaan rahoittaa neuvoston asetuksen (EY) N:o 1698/2005 69 artiklan 5a kohdassa tarkoitettuna yhteisön tukena seuraavat laajakaistainfrastruktuurin edistämiseen liittyvät toimet (g):

- Uuden laajakaistainfrastruktuurin luominen;
- Olemassa olevan laajakaistainfrastruktuurin parantaminen; sekä
- Passiivisen laajakaistainfrastruktuurin perustaminen.

Kohderyhmä

Toimenpiteestä hyötyvät seuraavat tahot:

Maaseudun asukkaat sekä maaseudun yhteisöt ja yritykset

Tuensaajat:

Julkisoikeudelliset ja yksityisoikeudelliset yhteisöt tai säätiöt (mm. kunnat, yhdistykset, järjestöt ja osuuskunnat).

Tukea ei kuitenkaan myönnetä sellaiseen hankkeeseen, jonka osallistujat tai hyöty rajoittuu toimialan perusteella tai muuten yhteen tai vain muutamaaan tiedossa olevaan tai tietyllä toimialalla tunnettuun yritykseen taikka tällaisten yritysten ryhmään.

Tukea koskevat yksityiskohdat

Neuvoston asetuksen (EY) N:o 1698/2005 56 artiklan mukaan tuki koskee yhden kylän tai kyläryhmän pieninfrastruktuuriin liittyvien peruspalvelujen perustamista, mukaan lukien kulttuuri- ja vapaa-ajan toiminnot.

Tuki myönnetään elinkeinojen kehittämishankkeille sekä yleishyödyllisille kehittämis- ja investointihankkeille, jotka voidaan toteuttaa paikallisina, alueellisina, alueiden välisinä ja toimintaryhmien kokoamina hankkeina (koordinointihankkeina). Tukea ei myönnetä sellaiseen toimeen, jonka seurauksena tuki muodostuisi Euroopan yhteisön perustamissopimuksen 87 artiklassa tarkoitetuksi valtiontueksi.

Tukea voidaan myöntää seuraaviin kehittämishankkeen toteuttamisesta aiheutuviin kohtuullisiin kustannuksiin:

- palkka- ja palkkiokustannuksiin;
- matkakuluihin;
- ostopalveluiden hankintaan;
- vuokrakustannuksiin;
- materiaali- ja muihin kustannuksiin.

Tukea voidaan myöntää investointihankkeen toteuttamisesta aiheutuviin kohtuullisiin kustannuksiin:

- rakennuksen tai rakenteen suunnittelu-, rakentamis-, korjaamis-, laajentamis- ja hankkimiskustannuksiin;
- koneiden ja laitteiden hankkimiskustannuksiin;
- vesihuoltotoimenpiteen suunnittelusta ja toteuttamisesta aiheutuviin kustannuksiin;
- tieto- ja vastaavien verkostojen suunnittelusta, rakentamisesta ja laitehankinnoista sekä verkoston rakentamiseksi välttämättömien käyttöoikeuksien hankinnasta aiheutuviin kustannuksiin;
- sellaisen kiinteistön tai sen osan hankinnasta aiheutuviin kustannuksiin, jossa hankittavalla alueella oleva rakennus muodostaa valtaosan kiinteistön arvosta ja on tarpeen tuettavassa toiminnassa.

Lisäksi tukea voidaan myöntää investointien hyväksyttäviin kustannuksiin liittyviin yleiskuluihin kuten konsulttien ja muiden vastaavien projektihenkilöiden palkkioihin.

Tukihakemukset toimitetaan toimivaltaiselle TE-keskukselle. Haettaessa tukea paikallisen toimintaryhmän rahoituskiintiöstä tukihakemukset toimitetaan toimivaltaiselle paikalliselle Leader-toimintaryhmälle. Tuen myöntämiseen ja maksamiseen liittyvät menettelyt on kuvattu luvussa 11.

Tukitaso

Yleishyödyllisissä kehittämishankkeissa ja elinkeinojen kehittämishankkeissa julkisen rahoituksen osuus voi olla enintään 90 % hyväksyttävistä kustannuksista. Julkisen rahoituksen osuus voi kuitenkin olla 100 % hyväksyttävistä kustannuksista, jos kysymys on:

- alueiden välisten tai kansainvälisten hankkeiden esiselvityksestä, toteutettavuustutkimuksesta tai toteutuksesta;
- kehittämishankkeista, joiden tavoitteena on selvittää, arvioida ja yhteensovittaa yritystoiminnan yleisiä toimiala- tai tuotantosuuntaakohtaisia ja aluekohtaisia toimintaedellytyksiä.

Yleishyödyllisissä investointihankkeissa julkisen rahoituksen osuus voi olla enintään 75 % hyväksyttävistä kustannuksista. Kun tuen saajana on kunta, julkisen rahoituksen osuus, kunnan oma rahoitus mukaan luettuna, voi olla 100 % investoinnin hyväksyttävistä kustannuksista.

Toimintaryhmän puoltamaan hankkeeseen tukea voidaan myöntää enintään 150 000 euroa.

Silloin kun yleishyödyllisiä kehittämis- ja investointihankkeita toteutetaan toimintaryhmien kokoamina koordinoitihankkeina, julkisen rahoituksen osuus voi olla 100 % hyväksyttävistä kustannuksista, mukaan lukien koordinaatiosta aiheutuvat kustannukset. Koordinoitihankkeeseen voidaan myöntää tukea enintään 150 000 euroa.

Yhteenveto tukijärjestelmistä on liitteessä 7a.

Rahoitus

Osarahoitteisena tukena myönnettävä ja maksettava julkinen rahoitus muodostuu maaseuturahaston rahoitusosuudesta ja kansallisesta rahoitusosuudesta. Julkisen rahoituksen alustava määrä on 84,227 milj. euroa (ilman toimenpiteen 413 julkista rahoitusta), josta 36,672 milj. euroa on neuvoston asetuksen (EY) N:o 1698/2005 69 artiklan 5a kohdassa tarkoitettua maaseuturahaston rahoitusosuutta ja sen kansallista rahoitusosuutta varten. Maaseuturahaston rahoitusosuus on 45 % tukikelpoisista julkisista menoista, paitsi em. 69 artiklan 5a kohdan mukaisen tuen osalta 67 %. Kansallinen rahoitusosuus muodostuu valtion, kuntien ja muiden julkisten tahojen rahoituksesta paitsi em. 69 artiklan 5a kohdan mukaisen tuen osalta ainoastaan kuntien rahoituksesta.

Siirtymäjärjestelyt

Toimenpiteeseen voi sisältyä Euroopan maatalouden ohjaus- ja tukirahaston (EMOTR) tukiosastosta ohjelmakaudella 2000-2006 tehdyistä sitoumuksista aiheutuvia menoja 16.10.2006 alkaen (arvio 0,68 milj. euroa, josta maaseuturahaston osuus 0,18 milj. euroa; arvioon eivät sisälly valitusprosessin tuloksena syntyvät menot). Siirtymäjärjestelyt on kuvattu kohdassa 5.2.1.

Yhteys kansallisiin ja muihin EU:n osarahoittamiin toimenpiteisiin

Rakennerahastoista (ESR ja EAKR) voidaan rahoittaa laajempia elinkeinojen kehittämiseen ja yritystukiin liittyvien palvelujen kehittämistoimia sekä yleisiä infrastuktuuri-investointeja (mm. telemaattisia yhteyksiä) maaseudun saavutettavuuden ja yhteyksien parantamiseksi. Toimenpidettä täydentävät myös ESR:n rahoittamat kolmannen sektorin ja viranomaisyhteistyön edistämiseen liittyvät toimet.

Maaseudun laajakaistayhteyksien rakentamista tuetaan pääasiassa kansallisin varoin sekä maaseuturahaston tuella, joten EAKR osallistuu vain erityisesti alueella ratkaistavissa tapauksissa laajakaistarakentamisen tukemiseen maaseudulla.

Kansallisen periaatepäätöksen mukaisesti rahoitettavien investointihankkeiden yhteensovitukselta vastaa liikenne- ja viestintäministeriön alainen viestintävirasto ja alueellisesta yhteensovitukselta asianomainen maakuntaliitto ja sen alainen maakunnan yhteistyöryhmä.

EKTR:sta voidaan rahoittaa yleishyödyllisiä toimia kuten jätteiden käsittelyä koskevaa selvitystyötä elinkeinokalatalouden infrastruktuurin kehittämiseksi sekä myönteisten yhteiskunnallisten vaikutusten lisäämiseksi.

Periaatteet yhteensovitukselta kansallisella ja alueellisella tasolla on kuvattu tarkemmin luvussa 10. Yhteensovitusmenettelyt tarkennetaan kansallisissa säädöksissä ennen ohjelman toimeenpanon alkamista.

EU:n yhteiset ja kansalliset indikaattorit²⁴

Indikaattori	Indikaattorin selite	Tavoite 2007-2013
Tuotosindikaattorit	Saatujen hakemusten lukumäärä	1 500 kpl
	Hyväksyttyjen hakemusten lukumäärä	1 250 kpl
	Tuettujen toimien (investointien) lukumäärä	400 kpl
	Investointien kokonaismäärä	20 milj. euroa
Tulosindikaattorit	Parantuneista palveluista hyötynyt maaseutuväestö	140 000
	Internetin käytön yleistymisen maaseutualueilla	5 milj. (95 %:lla) suomalaisella on laajakaistayhteys tavoitettavissaan.
	Palvelujen määrä	- säilytetyt palvelut 500 kpl - uudet palvelut 1 000 kpl
Vaikuttavuusindikaattorit	Arvonlisäyksen nettokasvu ilmaistuna ostovoimastandardilla (PPS)	Tuetut toimenpiteet antavat netto-arvonlisäystä kaikille seurattaville toimialoille.
	Luodut kokoaikaiset työpaikat	Toimenpiteellä on vain vähäisiä työllisyysvaikutuksia, jotka sisältyvät koko ohjelman työpaikkatavoitteeseen.

²⁴ Sisältäen toimenpiteen 413 tavoitteet.

Toimenpide 322: Kylien kunnostus ja kehittäminen

Säädösperusta

Neuvoston asetuksen (EY) N:o 1698/2005 52 artiklan b kohdan ii alakohta
Komission asetuksen (EY) N:o 1974/2006 liite II

Perustelu

Paikallista sitoutumista ja asukkaiden mielenkiintoa lisäämällä voidaan edistää kylien positiivista kehitystä. Paikalliset asukkaat ja yhteistyöverkostot ovat hyödyllisiä erityisesti mietittäessä kylän tai muun rajatun alueen vetovoimatekijöitä ja niiden kehittämistä. Paikallisella aktiivisuudella voidaan vaikuttaa suoraan asukkaiden, yritysten ja palveluiden houkuttelemiseen alueelle. Samalla kun sosiaalinen viihtyvyys maaseudulla kasvaa, myös elinkeinoelämän mahdollisuudet ja työtilaisuudet lisääntyvät.

Tavoite

Toimenpiteen tavoitteena on maaseudun aktiivisen kylätoiminnan avulla kehittyvät monipuoliset kehittäjäverkot, yhteistyömenettelyt ja kasvava sosiaalinen pääoma.

Toimenpiteen sisältö

Toimenpiteessä toteutetaan hankkeita, joissa edistetään yhteistyön ja yhteistyöverkostojen luomista ja kylien vetovoimaisuutta sekä luodaan yritysmyönteistä ilmapiiriä ja edellytyksiä kylien elinkeinopohjan laajentamiselle.

Toimenpiteessä kylällä tarkoitetaan rekisteröidyn kyläyhdistyksen tai -toimikunnan aluetta ja sen asukkaita. Kylät ovat asukasmäärältään ja alueeltaan hyvin erikokoisia mutta pienempiä kuin LAU 2 tason alueet (kunnat). Kylältä ei edellytetä erityistä rakennetta tai palveluiden sijaitsemista kylän alueella.

Toteutettavat hankkeet käsittävät mm:

- kylien sisäisen ja kylien välisen yhteistyön ja tiedotuksen kehittämistä;
- paikallisyhteisöjen ja kylien asukkaiden aktivointia;
- toiminnan kehittämistä kylätaloille;
- tonttien ja asuinrakennusten markkinointia uusille asukkaille;
- kylien kehittämissuunnitelmien laatimista ja toteuttamista;
- kylän maankäytön suunnittelua ja kehittämistä.

Hankkeita rahoitettaessa painotetaan sellaisia hankkeita, jotka kytkeytyvät vahvasti kunkin seudun tai kylän elinoloihin ja erityispiirteisiin ja luovat niille lisäarvoa sekä parantavat viihtyvyyttä, lisäävät yhteisöllisyyttä ja edistävät elinkeinotoimintaa ja yritysmyönteistä ilmapiiriä olemassa olevaa toimintaympäristöä (mm. kylätaloja) hyödyntäen. Hankkeet tukevat myös ympäristön kestävää käyttöä samoin kuin sosiaalisesti ja taloudellisesti kestävää kehitystä.

Toimenpiteessä ei toteuteta:

- reitistöjen ja matkailuinfrastruktuurin rakentamista;
- suuria telemaattisia ja tiestöön liittyviä investointeja;
- suoria yritystukia (rahoitetaan toimenpiteistä 311 ja 312).

Suurin osa toimenpiteen hankkeista arvioidaan toteutettavan Leader-toimintalinjan mukaisesti.

Alueellisista ja paikallisista toimista hyöty kohdentuu pääsääntöisesti ohjelman maaseutualueelle. Ohjelman maaseutualueella tarkoitetaan niitä kaupunkeja ja kuntia, jotka ovat liitteessä 1 kuvatus maaseudun kolmijaon mukaisia kaupunkien läheisen maaseudun, ydinmaaseudun ja harvaan asutun maaseudun kuntia.

Kohderyhmä

Toimenpiteestä hyötyvät seuraavat tahot:
Maaseudun asukkaat sekä maaseudun yhteisöt ja säätiöt

Tuensaajat:

Julkisoikeudelliset ja yksityisoikeudelliset yhteisöt tai säätiöt (mm. kunnat, yhdistykset, järjestöt ja osuuskunnat).

Tukea ei kuitenkaan myönnetä sellaiseen hankkeeseen, jonka osallistujat rajoittuvat toimialan perusteella tai muuten yhteen tai vain muutamaan tiedossa olevaan tai tietyllä toimialalla tunnettuun yritykseen taikka tällaisten yritysten ryhmään.

Tukea koskevat yksityiskohdat

Tuki myönnetään yleishyödyllisille kehittämis- ja investointihankkeille, jotka voidaan toteuttaa paikallisina, alueellisina, alueiden välisinä ja toimintaryhmien kokoamina hankkeina (koordinoitihankkeina). Tukea ei myönnetä sellaiseen toimeen, jonka seurauksena tuki muodostuisi Euroopan yhteisön perustamissopimuksen 87 artiklassa tarkoitetuksi valtiontueksi.

Tukea voidaan myöntää seuraaviin kehittämishankkeen toteuttamisesta aiheutuviin kohtuullisiin kustannuksiin:

- palkka- ja palkkiokustannuksiin;
- matkakuluihin;
- ostopalveluiden hankintaan;
- vuokrakustannuksiin;
- materiaali- ja muihin kustannuksiin.

Tukea voidaan myöntää seuraaviin investointihankkeen toteuttamisesta aiheutuviin kohtuullisiin kustannuksiin:

- rakennuksen tai rakenteen suunnittelu-, rakentamis-, korjaamis-, laajentamis- ja hankkimiskustannuksiin;
- koneiden ja laitteiden hankkimiskustannuksiin;
- sellaisen kiinteistön tai sen osan hankinnasta aiheutuviin kustannuksiin, jossa hankittavalla alueella oleva rakennus muodostaa valtaosan kiinteistön arvosta ja on tarpeen tuettavassa toiminnassa.

Lisäksi tukea voidaan myöntää investointien hyväksyttäviin kustannuksiin liittyviin yleiskuluihin kuten konsulttien ja muiden vastaavien projektihenkilöiden palkkioihin.

Tukihakemukset toimitetaan toimivaltaiselle TE-keskukselle. Haettaessa tukea paikallisen toimintaryhmän rahoituskiintiöstä tukihakemukset toimitetaan toimivaltaiselle paikalliselle Leader-toimintaryhmälle. Tuen myöntämiseen ja maksamiseen liittyvät menettelyt on kuvattu luvussa 11.

Tukitaso

Yleishyödyllisissä kehittämishankkeissa julkisen rahoituksen osuus voi olla enintään 90 % hyväksyttävistä kustannuksista. Julkisen rahoituksen osuus voi kuitenkin olla 100 % hyväksyttävistä kustannuksista, jos kyseessä on:

- alueiden välisten tai kansainvälisten hankkeiden esiselvitys, toteutettavuustutkimus tai toteutus;

- kehittämishanke, jonka tavoitteena on selvittää, arvioida ja yhteensovittaa yritystoiminnan yleisiä toimiala- tai tuotantosuuntaakohtaisia ja aluekohtaisia toimintaedellytyksiä.

Yleishyödyllisissä investointihankkeissa julkisen rahoituksen osuus voi olla enintään 75 % hyväksyttävistä kustannuksista. Kun tuen saajana on kunta, julkisen rahoituksen osuus, kunnan oma rahoitus mukaan luettuna, voi olla 100 % investoinnin hyväksyttävistä kustannuksista.

Toimintaryhmän puoltamaan hankkeeseen tukea voidaan myöntää enintään 150 000 euroa.

Silloin kun yleishyödyllisiä kehittämis- ja investointihankkeita toteutetaan toimintaryhmien kokoamina koordinoitihankkeina, julkisen rahoituksen osuus voi olla 100 % hyväksyttävistä kustannuksista, mukaan lukien koordinaatiosta aiheutuvat kustannukset. Koordinointihankkeeseen voidaan myöntää tukea enintään 150 000 euroa.

Yhteenveto tukijärjestelmistä on liitteessä 7a.

Rahoitus

Osarahoitteisena tukena myönnettävä ja maksettava julkinen rahoitus muodostuu maaseuturahaston rahoitusosuudesta ja kansallisesta rahoitusosuudesta. Julkisen rahoituksen alustava määrä on 20,000 milj. euroa (ilman toimenpiteen 413 julkista rahoitusta). Maaseuturahaston rahoitusosuus on 45 % tukikelpoisista julkisista menoista. Kansallinen rahoitusosuus muodostuu valtion, kuntien ja muiden julkisten tahojen rahoituksesta.

Siirtymäjärjestelyt

Toimenpiteeseen voi sisältyä Euroopan maatalouden ohjaus- ja tukirahaston (EMOTR) tukiosastosta ohjelmakaudella 2000-2006 tehdyistä sitoumuksista aiheutuvia menoja 16.10.2006 alkaen (arvio 0,05 milj. euroa, josta maaseuturahaston osuus 0,02 milj. euroa; arvioon eivät sisälly valitusprosessin tuloksena syntyvät menot). Siirtymäjärjestelyt on kuvattu kohdassa 5.2.1.

Yhteys kansallisiin ja muihin EU:n osarahoittamiin toimenpiteisiin

Toimenpidettä täydentävät kansalliset ja rakennerahastojen rahoittamissa ohjelmissa toteutettavat, erityisesti kolmannen sektorin toimintaa kehittävät ja tukevat hankkeet.

Periaatteet yhteensovituksesta kansallisella ja alueellisella tasolla on kuvattu tarkemmin luvussa 10. Yhteensovitusmenettelyt tarkennetaan kansallisissa säädöksissä ennen ohjelman toimeenpanon alkamista.

EU:n yhteiset ja kansalliset indikaattorit²⁵

²⁵ Sisältäen myös toimenpiteen 413 tavoitteet.

Indikaattori	Indikaattorin selite	Tavoite 2007-2013
Tuotosindikaattorit	Saatujen hakemusten lukumäärä	2 000 kpl
	Hyväksyttyjen hakemusten lukumäärä	1 700 kpl
	Niiden kylien lukumäärä, joissa toimia (investointeja) toteutettiin	1 000 kpl
	Investointien kokonaismäärä	30 milj. euroa
Tulosindikaattorit	Parantuneista palveluista hyötynyt maaseutuväestö	110 000 henkilöä
	Uudet asukkaat	1 000 henkilöä
	Laaditut/päivitetyt kylien kehittämissuunnitelmat	1 200 kpl
	Internetin käytön yleistymisen maaseutualueilla	Ohjelmassa ei tueta internet-yhteyksien perustamista. Koko Manner-Suomessa on v. 2013 mennessä mahdollisuus langattomien internet-yhteyksien käyttämiseen.
Vaikuttavuusindikaattorit	Arvonlisäyksen nettokasvu ilmaistuna ostovoimastandardilla (PPS)	Tuetut toimenpiteet antavat netto-arvonlisäystä kaikille seurattaville toimialoille.
	Luodut kokoaikaiset työpaikat	Toimenpiteellä on vain vähäisiä työllisyysvaikutuksia, jotka sisältyvät koko ohjelman työpaikkatavoitteeseen.

Toimenpide 323: Maaseutuperinnön säilyttäminen ja edistäminen

Säädösperusta

Neuvoston asetuksen (EY) N:o 1698/2005 52 artiklan b kohdan iii alakohta ja 57 artikla
Komission asetuksen (EY) N:o 1974/2006 liite II

Perustelu

Maaseudun kulttuuri- ja luonnonmaisemaa sekä rakennettua ympäristöä hoitamalla ja kunnostamalla vahvistetaan alueen identiteettiä ja parannetaan viihtyisyyttä. Kunnostettavien kohteiden suojeluarvoja kunnioittaen säilytetään myös kunkin alueen omaleimainen maaseutumaisuus, mikä taas lisää alueen vetovoimaisuutta elinympäristönä ja matkailukohteena muihin alueisiin nähden. Paikallisen historian ja kulttuurin, esiintuominen ja hyödyntäminen vahvistavat myös maaseudun asukkaiden vuorovaikutusta ja yhteenkuuluvuuden tunnetta.

Tavoite

Toimenpiteen tavoitteena on viihtyisä ja omaleimainen maaseutuympäristö, joka tukee alueen tai paikkakunnan sosiaalista ja taloudellista kehitystä luonto- ja kulttuuriperintöä hyödyntäen.

Toimenpiteen sisältö

Toimenpiteessä toteutetaan hankkeita, jotka hyödyntävät maaseudun kulttuuriperintökohteita ja, arvokkaita rakennuksia sekä luonnonperintökohteita ja luonnonarvoltaan merkittäviä paikkoja ja edistävät niiden suojelua, säilyttämistä ja kehittämistä.

Toteutettavat hankkeet käsittävät mm:

- paikallishistorian ja perinteen kartoittamista, tallentamista, esille tuomista ja paikallisen maaseutukulttuurin elvyttämistä ja hyödyntämistä;
- maisemallisesti tärkeiden rakennusten kunnostamista ja kulttuuriympäristön hoitoa;
- maisemanhoitosuunnitelmien laatimista ja niiden toteuttamista;
- ympäristön viihtyvyyden parantamista;
- maisemahankkeita; sekä
- rakennusperinnön ja rakennetun ympäristön hoitoa.

Toimenpiteestä rahoitetaan hankkeita, jotka hyödyttävät maaseudun palveluita, elinkeinotoimintaa tai asukkaiden elämänlaatua. Painopisteenä on erityisesti Natura 2000-alueiden kehittäminen siten, että niitä voidaan paremmin hyödyntää sekä maaseudun viihtyvyyden että elinkeinotoiminnan näkökulmasta. Lisäksi painotetaan hankkeita, jotka kytkeytyvät kunkin alueen identiteettiin ja luovat sille lisäarvoa. Hankkeiden tulee tukea ympäristön kestävää käyttöä ja sosiaalisesti kestävää kehitystä.

Toimenpiteessä ei toteuteta:

- kaupunkeihin kohdistuvia hankkeita;
- suuria ympäristöhankkeita;
- museoiden perustamista ja museoviraston toimialaan kuuluvia hankkeita.

Suurin osa toimenpiteen hankkeista arvioidaan toteutettavan Leader-toimintalinjan mukaisesti.

Alueellisista ja paikallisista toimista hyöty kohdentuu pääsääntöisesti ohjelman maaseutualueelle. Ohjelman maaseutualueella tarkoitetaan niitä kaupunkeja ja kuntia, jotka ovat liitteessä 1 kuvatun maaseudun kolmijaon mukaisia kaupunkien läheisen maaseudun, ydinmaaseudun ja harvaan asutun maaseudun kuntia.

Kohderyhmä

Toimenpiteestä hyötyvät seuraavat tahot:

Maaseudun asukkaat sekä maaseudun yhteisöt ja yritykset

Tuensaajat:

Julkisoikeudelliset ja yksityisoikeudelliset yhteisöt tai säätiöt (mm. kunnat, yhdistykset, järjestöt ja osuuskunnat)

Tukea ei kuitenkaan myönnetä sellaiseen hankkeeseen, jonka osallistujat rajoittuvat toimialan perusteella tai muuten yhteen tai vain muutamaan tiedossa olevaan tai tietyllä toimialalla tunnettuun yritykseen taikka tällaisten yritysten ryhmään.

Tukea koskevat yksityiskohdat

Neuvoston asetuksen (EY) N:o 1698/2005 57 artiklan mukaan tuki koskee suojelu- ja hoitosuunnitelmien laatimista Natura 2000 -alueita ja muita luonnonarvoltaan merkittäviä alueita varten, ympäristötietoisuutta lisääviä toimia ja luonnonperinnön säilyttämiseen, kunnostamiseen ja parantamiseen sekä luonnonarvoltaan merkittävien paikkojen kehittämiseen liittyviä investointeja. Toimeenpanossa 57 artiklan mukaisuus varmistetaan kansallisella lainsäädännöllä ja ohjeistuksella sekä hanketasolla hankesuunnitelmassa, koulutuksessa ja tiedotuksessa.

Tuki myönnetään yleishyödyllisille kehittämis- ja investointihankkeille, jotka voidaan toteuttaa paikallisina, alueellisina, alueiden välisinä ja toimintaryhmien kokoamina hankkeina (koordinointihankkeina). Tukea ei myönnetä sellaiseen toimeen, jonka seurauksena tuki muodostuisi Euroopan yhteisön perustamissopimuksen 87 artiklassa tarkoitetuksi valtiontueksi.

Tukea voidaan myöntää seuraaviin kehittämishankkeen toteuttamisesta aiheutuviin kohtuullisiin kustannuksiin:

- palkka- ja palkkiokustannuksiin;
- matkakuluihin;
- ostopalveluiden hankintaan;
- vuokrakustannuksiin;
- materiaali- ja muihin kustannuksiin.

Tukea voidaan myöntää seuraaviin investointihankkeen toteuttamisesta aiheutuviin kohtuullisiin kustannuksiin:

- rakennuksen tai rakenteen suunnittelu-, rakentamis-, korjaamis-, laajentamis- ja hankkimiskustannuksiin;
- koneiden ja laitteiden hankkimiskustannuksiin;
- sellaisen kiinteistön tai sen osan hankinnasta aiheutuviin kustannuksiin, jossa hankittavalla alueella oleva rakennus muodostaa valtaosan kiinteistön arvosta ja on tarpeen tuettavassa toiminnassa.

Lisäksi tukea voidaan myöntää investointien hyväksyttäviin kustannuksiin liittyviin yleiskuluihin kuten konsulttien ja muiden vastaavien projektihenkilöiden palkkioihin.

Tukihakemukset toimitetaan toimivaltaiselle TE-keskukselle. Haettaessa tukea paikallisen toimintaryhmän rahoituskiintiöstä tukihakemukset toimitetaan toimivaltaiselle paikalliselle Leader-toimintaryhmälle. Tuen myöntämiseen ja maksamiseen liittyvät menettelyt on kuvattu luvussa 11.

Tukitaso

Yleishyödyllisissä kehittämishankkeissa julkisen rahoituksen osuus voi olla enintään 90 % hyväksyttävistä kustannuksista. Julkisen rahoituksen osuus voi kuitenkin olla 100 % hyväksyttävistä kustannuksista, jos kyseessä on:

- alueiden välisten tai kansainvälisten hankkeiden esiselvitys, toteutettavuustutkimus tai toteutus;
- kehittämishanke, jonka tavoitteena on selvittää, arvioida ja yhteensovittaa yritystoiminnan yleisiä toimiala- tai tuotantosuuntaakohtaisia ja aluekohtaisia toimintaedellytyksiä.

Yleishyödyllisissä investointihankkeissa julkisen rahoituksen osuus voi olla enintään 75 % hyväksyttävistä kustannuksista. Kun tuen saajana on kunta, julkisen rahoituksen osuus, kunnan oma rahoitus mukaan luettuna, voi olla 100 % investoinnin hyväksyttävistä kustannuksista.

Toimintaryhmän puoltamaan hankkeeseen tukea voidaan myöntää enintään 150 000 euroa.

Silloin kun yleishyödyllisiä kehittämis- ja investointihankkeita toteutetaan toimintaryhmien kokoamina koordinoitihankkeina, julkisen rahoituksen osuus voi olla 100 % hyväksyttävistä kustannuksista, mukaan lukien koordinaatiosta aiheutuvat kustannukset. Koordinoitihankkeeseen voidaan myöntää tukea enintään 150 000 euroa.

Yhteenveto tukijärjestelmistä on liitteessä 7a.

Rahoitus

Osarahoitteisena tukena myönnettävä ja maksettava julkinen rahoitus muodostuu maaseuturahaston rahoitusosuudesta ja kansallisesta rahoitusosuudesta. Julkisen rahoituksen alustava määrä on 6,000 milj. euroa (ilman toimenpiteen 413 julkista rahoitusta). Maaseuturahaston rahoitusosuus on 45 % tukikelpoisista julkisista menoista. Kansallinen rahoitusosuus muodostuu valtion, kuntien ja muiden julkisten tahojen rahoituksesta.

Siirtymäjärjestelyt

Siirtymäjärjestelyt on kuvattu kohdassa 5.2.1.

Yhteys kansallisiin ja muihin EU:n osarahoittamiin toimenpiteisiin

Toimenpiteessä ei rahoiteta toimintalinjan 2 (erityisesti toimenpiteiden 214 ja 216) kanssa päällekkäisiä toimia. Suojelu- ja maisemanhoitosuunnitelmien laatimista on mahdollista tukea tämän toimenpiteen kautta vain, jos toteutetaan laajempi, esimerkiksi useamman maanomistajan aluetta koskeva suunnitelma. Suunnitelmassa voidaan antaa erilaisia hoitosuosituksia ja esittää rahoitusmuotoja alueen tai sen osien hoitamisen rahoittamiseksi, mutta suunnitelma ei sido maanomistajia alueen hoitoon. Toimien tulee kohdistua maaseutualueille.

Suojelu- ja maisemanhoitosuunnitelmien toteuttamiseen liittyvien investointien tukeminen on mahdollista tässä toimenpiteessä vain, jos investoinnit ovat yleishyödyllisiä eivätkä saa rahoitusta muiden rahoitusmuotojen, erityisesti toimintalinjan 2 toimenpiteen 216 ei-tuotannollisten investointien, kautta.

Toimenpidettä täydentävät mm. opetusministeriön ja museoviraston kansallisesti rahoittamat ja EAKR:n osarahoittamissa ohjelmissa kaupunkialueilla toteutettavat ympäristöhoitoon ja -suojeluun liittyvät hankkeet, kuten Natura 2000-alueiden hoitoon, kulttuuritoiminnan ylläpitämiseen ja kehittämiseen liittyvät hankkeet sekä kulttuuriperinnön suojeluun liittyvät hankkeet.

ESR voi tukea työllistämis- ja koulutustoimin maaseudun kulttuuriperinnön säilyttämistä ja edistämistä.

Periaatteet yhteensovituksista kansallisella ja alueellisella tasolla on kuvattu tarkemmin luvussa 10. Yhteensovitusmenettelyt tarkennetaan kansallisissa säädöksissä ennen ohjelman toimeenpanon alkamista.

EU:n yhteiset ja kansalliset indikaattorit²⁶

Indikaattori	Indikaattorin selite	Tavoite 2007-2013
Tuotosindikaattorit	Saatujen hakemusten lukumäärä	800 kpl
	Hyväksytyjen hakemusten lukumäärä	700 kpl
	Tuettujen maaseutuperintöön liittyvien toimien (investointien) lukumäärä	200 kpl
	Investointien kokonaismäärä	8 milj. euroa
	Hankkeissa syntyneet/päivitetyt ympäristön hoito/suojelu/maisemasuunnitelmat	800 kpl
Tulosindikaattorit	Parantuneista palveluista hyötynyt maaseutuväestö	45 000 henkilöä
Vaikuttavuusindikaattorit	Arvonlisäyksen nettokasvu ilmaistuna ostovoimastandardilla (PPS)	Tuetut toimenpiteet antavat netto-arvonlisäystä kaikille seurattaville toimialoille.
	Luodut kokoaikaiset työpaikat	Toimenpiteellä on vain vähäisiä työllisyysvaikutuksia, jotka sisältyvät koko ohjelman työpaikkatavoitteeseen.

Toimenpide 331: Koulutus ja tiedotus

Säädösperusta

²⁶ Sisältäen myös toimenpiteen 413 tavoitteet.

Neuvoston asetuksen (EY) N:o 1698/2005 16a artikla, 52 artiklan c kohta ja 58 artikla sekä liite II
Komission asetuksen (EY) N:o 1974/2006 liite II

Perustelu

Maaseudun yrittäjien ja muiden toimijoiden osaamisen tason ylläpitäminen ja parantaminen on tärkeää toimintalinjan 3 toimenpiteiden hyödyntämiseksi ja tavoitteiden saavuttamiseksi. Käytössä olevien tietojen ja taitojen uudenlainen soveltaminen ja uusien tietojen ja taitojen omaksuminen on erityisen tärkeää maaseudun yrittäjien ja taloudellisen kehityksen kannalta, mutta koulutuksella ja tiedotuksella voidaan vaikuttaa myös maaseudun asukkaiden tiedontasoon ja asenteisiin sekä yleiseen ilmapiiriin ja suhtautumiseen maaseutua kohtaan.

Tavoite

Toimenpiteen tavoitteena ovat osaavat yrittäjät ja maaseudun muut toimijat, uusimman tietotaidon ja ajattelu- ja sovellusmallien välittäminen ja innovaatioiden hyödyntäminen erityisesti taloudellisessa mielessä mutta myös arkielämässä.

Toimenpiteen sisältö

Toimenpiteessä toteutetaan hankkeita, jotka parantavat maaseutuyrittämiseen ja sen uudistamiseen osallistuvien henkilöiden sellaista ammattitaitoa, osaamista ja pätevyyttä, joka vaikuttaa suoraan tai välillisesti uusien yritysten ja työpaikkojen syntymiseen.

Hankkeilla tuetaan myös asukkaiden omaehtoista ja jatkuvaa itsensä kehittämistä sekä ammattiosaamisen ajan tasalla pitämistä ja kohentamista. Hankkeilla lisätään myös alueen asukkaiden valmiutta erilaisiin kehittämistoimenpiteisiin sekä vahvistetaan yhteistyötä.

Toteutettavat hankkeet käsittävät:

- maaseudun mikroyrittäjien koulutusta ja valmennusta esimerkiksi kirjanpitoon;
- toiminnan ja hallintamenetelmien parantamiseen tähtäävää koulutusta (tietotekniikka, markkinointi, ympäristöhoito, tuotteiden jatkojalostus, tuotannon kehittäminen, perinteisten kädentaitojen edistäminen ja pienyritysten verkostoituminen);
- uuden tieteellisen tiedon välittämistä sekä uusista innovaatioista ja menetelmistä tiedottamista;
- energiavarojen kestäväan käyttöön ja energiansäästöön liittyvää koulutusta ja viestintää;
- ympäristöosaamiseen liittyvää koulutusta;
- ympäristö- ja maaseututietoisuuden lisäämistä (ympäristötiedotus, -verkostot ja -kasvatus);
- kylien kehittäjien koulutusta;
- muiden maaseudun kehittämistyötä tekevien tahojen koulutusta projektityövalmennukseen (mukaan lukien kansainvälinen projektityövalmennus) ja tilaisuuksien järjestämiseen;
- maaseudun kehittämiseen liittyviä alueellisia selvityksiä, tiedon kokoamista ja julkistamista.

Toimenpiteen painopisteenä on maaseudun yritysten tuotantoa, tuotteiden laatua, tehokkuutta tai toiminnan laatua parantavan osaamisen sekä yrittäjyysvalmiuksia ja yritysten yhteistyötä vahvistavan tietämyksen lisääminen. Erityisenä painopisteenä ovat naisille ja nuorille suunnatut koulutukset.

Koulutus on lyhytkestoista ja sen sisältöön vaikuttaa koulutuksen kohde ja sen aihe. Koulutus voi koostua:

- lähiopetuspäivistä, jotka sisältävät asiantuntijaluentoja ja retkiä toimiviin kohteisiin, toiminta- ja elämyspäiviä ja oppilaiden itsensä tuottamia koulutussisältöön liittyviä kokonaisuuksia ja esityksiä sekä viriketoimintaa;
- etätehtäviä ja nettikeskusteluista;

- nettifoorumin luomisesta ja tehtävien jättämisestä sen kautta;
- tehtävien purkamisesta joko työryhmissä tai henkilö- ja yrityskohtaisesti.

Toimenpiteessä ei toteuteta:

- ammattiin tai tutkintoon johtavaa koulutusta, yleissivistävää koulutusta tai muiden rahastojen toimenpitein toteutettavaa koulutusta;
- työ- ja toimintakyvyn (TYKY) säilyttämiseen tähtäävää koulutusta;
- maatalouteen, metsätalouteen ja elintarvikealaan liittyvää koulutusta.

Osa toimenpiteen hankkeista arvioidaan toteutettavan Leader-toimintalinjan mukaisesti.

Alueellisista ja paikallisista toimista hyöty kohdentuu pääsääntöisesti ohjelman maaseutualueelle. Ohjelman maaseutualueella tarkoitetaan niitä kaupunkeja ja kuntia, jotka ovat liitteessä 1 kuvatus maaseudun kolmijaon mukaisia kaupunkien läheisen maaseudun, ydinmaaseudun ja harvaan asutun maaseudun kuntia.

Luettelo neuvoston asetuksen (EY) N:o 1698/2005 16a artiklan mukaisista toimista

Toimenpiteessä seurataan seuraavien uusiin haasteisiin vastaavien toimien toteutumista:

- Ilmastomuutokseen liittyvä koulutus siten, että tarjotaan koulutusta kasvihuonekaasujen vähentämiseksi ja ilmastomuutokseen sopeutumiseksi (a).
- Uusiutuvaa energiaa koskeva tiedottaminen ja tiedonlevitys siten, että tietoisuus ja tietämys lisääntyvät ja näin välillisesti uusiutuvaan energiaan liittyvien muiden toimien tehokkuus lisääntyy (b).
- Vesienhoitoon liittyvä tiedotus ja tiedonlevitys siten, että tietoisuus ja tietämys lisääntyvät ja näin välillisesti vesienhoitoon liittyvien toimien tehokkuus lisääntyy (c).
- Biologiseen monimuotoisuuteen liittyvä tiedotus ja tiedonlevitys siten, että tietoisuus ja tietämys lisääntyvät ja näin välillisesti biologiseen monimuotoisuuteen liittyvien toimien tehokkuus lisääntyy (d).

Kohderyhmä

Toimenpiteestä hyötyvät seuraavat tahot:

Maaseudun asukkaat sekä maaseudun yhteisöt ja yritykset

Tuensaajat:

Julkisoikeudelliset ja yksityisoikeudelliset yhteisöt tai säätiöt (mm. kunnat, yhdistykset, järjestöt ja osuuskunnat)

Tukea koskevat yksityiskohdat

Neuvoston asetuksen (EY) N:o 1698/2005 58 artiklan mukaan tuki ammatilliseen koulutukseen ei saa koskea opetusta tai koulutusta, joka on osa keskiasteen tai sitä ylemmän koulutusasteen tavanomaisia koulutusohjelmia tai -järjestelmiä. Tämä varmistetaan hakulomakkeiden sisällössä sekä ohjaamalla tuen hakijoita ottamaan tämä huomioon hankekuvauksessa, koulutuksessa ja tiedotuksessa.

Tuki myönnetään koulutushankkeille. Toimenpide toteutetaan alueellisina, alueiden välisinä ja joissakin tapauksissa myös koko ohjelma-aluetta koskevinä hankkeina. Koulutuksen toteuttajat ovat useimmiten asiantuntija-, neuvonta-, koulutus- ja muita organisaatioita, joilla on riittävä osaaminen.

Koulutushankkeet voivat olla yleisiä, suoraan henkilöitä hyödyttäviä koulutus-, viestintä- ja tiedotustoimia, joilla ei anneta etuja tietyille yrityksille tai aloille. Koulutushankkeet voivat olla myös komission asetuksen (EY) N:o 68/2001 2 artiklan e) alakohdassa tarkoitettua yleiskoulutusta, jolloin on kyseessä perustamissopimuksen 87 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu valtiontuki.

Tukea voidaan myöntää seuraaviin koulutuksen ja tiedonvälityksen suunnittelusta ja toteuttamisesta aiheutuviin kohtuullisiin kustannuksiin:

- palkka- ja palkkiokustannuksiin;
- ostopalveluiden hankintakustannuksiin;
- matkakustannuksiin;
- materiaalikustannuksiin ja vastaaviin muihin kustannuksiin.

Tukihakemukset toimitetaan toimivaltaiselle TE-keskukselle. Haettaessa tukea paikallisen toimintaryhmän rahoituskiintiöstä tukihakemukset toimitetaan toimivaltaiselle paikalliselle Leader-toimintaryhmälle. Tuen myöntämiseen ja maksamiseen liittyvät menettelyt on kuvattu luvussa 11.

Tukitaso

Koulutushankkeiden saama julkinen rahoitus voi olla enintään 90 % hyväksyttävistä kustannuksista. Jos hanke sisältää yleistä tiedonvälitystä, EY:n maaseudun kehittämisasetuksen 39 artiklan mukaisen tuen saamiseksi välttämätöntä koulutusta tai sellaista koulutusta, jonka tukeminen ei muodostu valtiontueksi, julkisen rahoituksen osuus voi kuitenkin olla 100 % hyväksyttävistä kustannuksista.

Toimintaryhmän puoltamassa koulutushankkeessa julkisen rahoituksen määrä voi olla enintään 150 000 euroa.

Yhteenveto tukijärjestelmistä on liitteessä 7a.

Rahoitus

Osarahoitteisena tukena myönnettävä ja maksettava julkinen rahoitus muodostuu maaseuturahaston rahoitusosuudesta ja kansallisesta rahoitusosuudesta. Julkisen rahoituksen alustava määrä on 15,000 milj. euroa (ilman toimenpiteen 413 julkista rahoitusta). Maaseuturahaston rahoitusosuus on 45 % tukikelpoisista julkisista menoista. Kansallinen rahoitusosuus muodostuu valtion, kuntien ja muiden julkisten tahojen rahoituksesta.

Yhteys muihin kansallisiin ja EU:n rahoittamiin toimiin

Toimenpiteellä on yhteys ja se tukee toimintalinjojen 3 ja 4 toteutusta ja täydentää toimenpiteen 111 mukaista maa-, metsä- ja elintarvikealoilla toimiville henkilöille tarjottavaa ammatillista koulutusta ja tiedotusta.

Toimenpiteen toteutus on sovitettu yhteen Suomen ESR-ohjelmassa kansallisesti tai alueellisesti rahoitettavien toimenpiteiden kanssa. Yhteensovitettuja toimia ovat mm. yrittäjien osaamisen kehittäminen, yrityskehitys laajemmin, kolmannen sektorin toimijoiden koulutus sekä välittäjäorganisaatioiden avulla toteutettavat toimet sekä työsuhteessa olevien työntekijöiden täydennys- ja lisäkoulutus. ESR:n tukitoimet suuntautuvat myös sosiaalisen pääoman lisäämiseen sekä työhyvinvoinnin ja maaseutu-kaupunki vuoro-vaikutuksen kehittämiseen.

Koulutuksen järjestäjien (muun muassa kouluttajien koulutukset ja toimintaryhmien oman hallituksen ja henkilöstön koulutus) tietojen täydentäminen ja kouluttaminen rahoitetaan ohjelman teknisestä avusta ja toimenpiteestä 431.

Perus-, ammatillinen, korkeakoulutus sekä muu tutkintoon johtava koulutus järjestetään kansallisesti.

Periaatteet yhteensovituksesta kansallisella ja alueellisella tasolla on kuvattu tarkemmin luvussa 10. Yhteensovitusmenettelyt tarkennetaan kansallisissa säädöksissä ennen ohjelman toimeenpanon alkamista

EU:n yhteiset ja kansalliset indikaattorit²⁷

Indikaattori	Indikaattorin selite	Tavoite 2007-2013
Tuotosindikaattorit	Saatujen hakemusten lukumäärä	400 kpl
	Hyväksytyjen hakemusten lukumäärä	300 kpl
	Tuettuihin toimiin osallistuneiden taloudellisten toimijoiden lukumäärä	50 000 henkilöä
	Koulutuspäivien lukumäärä	75 000 kpl
Tulosindikaattorit	Niiden osallistujien lukumäärä, jotka ovat saattaneet menestyksellisesti päätökseen koulutustoimen	45 000 henkilöä

²⁷ Sisältäen myös toimenpiteen 413 tavoitteet.

5.3.4 Toimintalinja 4: Leader

Leader-toiminnan ensisijaiset tavoitteet Suomessa

- Toteuttaa alhaalta ylös- periaatteen mukaisesti paikallisista tarpeista lähtevää maaseudun strategista ja systemaattista kehittämistä, joka tuottaa kullekin maaseutualueelle täsmäratkaisuja työ- ja toimeentulomahdollisuuksien parantamiseksi. Leader-toimintatapa on koko maassa käytössä. Leader-toimintatapa käynnistetään ohjelman kaikilla toimintalinjoilla.
- Koota ja aktivoida uusia ihmisiä ja toimijaryhmiä maaseudun kehittämistyöhön sekä tiedottaa kehittämismahdollisuuksista. Vahvistaa maaseudun paikallisyhteisöjä ja parantaa asukkaiden elinoloja, elämänlaatua ja elinympäristöä.
- Kehittää kansalaisyhteiskunnan ja julkisen hallinnon yhteistyötä ja luoda uusia toimintatapoja. Parantaa maaseudun asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia.
- Verkostoida ja luoda erilaisten toimijoiden välistä yhteistyötä paikallisesti, alueellisesti, kansallisesti ja kansainvälisesti. Verkostojen kautta leviää uusia innovatiivisia ratkaisuja ja osaamista, jotka kasvattavat maaseudun toimijoiden kilpailukykyä.

5.3.4.1 Toimintaryhmien paikalliset maaseudun kehittämissuunnitelmat

Leader-periaatteet Suomessa

Toimintalinjassa 4 yhdistyvät linjojen 1, 2 ja 3 sisällölliset tavoitteet Leader-toiminnan metodologiseen toimintatapaan. Leader-toimintatapaa on toteutettu Suomessa vuodesta 1996 lähtien, jona aikana Leader-toiminta maantieteellisesti valtavirtaistettiin kattamaan lähes kaikki Suomen maaseutualueet. Vuosina 2007-2013 valtavirtaistamisen tavoitteena on laajentaa Leader-toiminnan sisältö kaikkien toimintalinjojen tavoitteita palvelevaksi ja hyödyntää metodia laajasti maaseudun kehittämisessä. Suomen Leader-toiminnassa sovelletaan kaikkia eurooppalaisia Leader-periaatteita. Leader-toimintatapa soveltuu erityisen hyvin Suomeen, koska se kokoaa toimijoita ja resursseja harvaan asutulla maaseudulla. Leader-toimintatapa kannustaa tarttumaan toimeen, rohkaisee yhteistyöhön ja edellyttää monipuolista rahoitusta.

Leader-toimintatavan olennainen vaikutussuunta on alhaalta ylöspäin (bottom-up). Työtavan lähtökohta on omassa alueessa ja sen tarpeissa. Leader on täsmäase kehittämisessä, joka painottuu paikallisiin, kuntakohtaisiin tai seudullisiin hankkeisiin. Olennaista on asukkaiden oma aktiivisuus, mikä samalla vahvistaa yhteisöllisyyttä, kumppanuutta ja yhteisön sosiaalista pääomaa. Toisaalta viimeksi mainitut tekijät ovat myös edellytyksiä tulokselliselle Leader-toiminnalle.

Paikallisten kehittämissuunnitelmien laatimisessa ja toteuttamisessa alueen ihmiset ja toimijat pääsevät osallistumaan laajasti alueensa kehittämiseen. Paikalliset kehittämissuunnitelmat ovat lähtöisin paikallisista tarpeista ja niissä on otettu huomioon alueiden erityispiirteet ja luontaiset vahvuudet. Toimintaryhmät laativat paikalliset kehittämissuunnitelmat, jotka toteuttavat toimintalinjojen 1-4 ruohonjuuritasolta lähteviä hankkeita. Toimintaryhmien toiminnan tukeminen mahdollistaa paikallislähtöisen päätöksenteon sekä alueen ihmisten aktivoinnin, koulutuksen ja neuvonnan. Toimintaryhmät valitsevat hankkeet, joita paikallisesta maaseudun kehittämissuunnitelmasta rahoitetaan. Hankkeita valitessaan toimintaryhmät käyttävät tarkoituksenmukaisuusharkintaa, hankkeiden laillisuuden tarkistavat alueelliset TE-keskukset.

Hyvin tärkeäksi toimintaryhmytyön metodiin kuuluvaksi perusteeksi on osoittautunut julkisen ja yksityisen sektorin välitön ja luottamuksellinen yhteistyö ja työnjako. Se on rakennettavissa tasapuolisuutta korostavilla säännöillä, selkeillä vastuusuhteilla sekä välittömällä henkilökohtaisilla kontakteilla ja tuntemuksella. Työtapa edellyttää viranomaisten ja toimijoiden välille uusia käytäntöjä, joista on jo myönteisiä kokemuksia. Paikallistasolla Leader-toiminta kokoaa kunnat, paikallishallinnon edustajat, alueen yhdistykset, yritykset ja aktiiviset kansalaiset yhteistyöhön. Toimintaryhmien hallituksissa, joissa päätökset tehdään, noudatetaan kolmikantaperiaatetta. Kolmikantaperiaate takaa paikallishallinnolle, yhdistyksille ja järjestöille sekä alueen asukkaille kullekin yhtä suuren äänivallan.

Avoimuus ja luottamus kuuluvat keskeisesti Leaderin toimintafilosofiaan. Kummassakin on kysymys pienen, esimerkiksi kylän, tai suuremman yhteisön, esimerkiksi seutukunnan, toimijoiden ja päättäjien välisistä suhteista, mutta myös toimintaryhmän ja sen hankkeiden suhteista ulkopuolisiin vaikuttajiin kuten viranomaisiin, kansallisiin tai kansainvälisiin yhteistyökumppaneihin ja asiantuntijoihin.

Innovatiivisuus on yksi toimintaryhmätyön tärkeistä piirteistä. Leader-menettely antaa mahdollisuuden lähteä pienistä aluista, jolloin toiminta ensimmäisessä vaiheessa on lähinnä kokeilua. Tämä maaseutuolosuhteissa hyvin tavanomainen lähtötilanne koskee niin yritystoimintaa, palveluiden järjestämistä kuin muutakin toimintaa.

Työtapa verkostoi ja rakentaa monialaista integraatiota. Toimintaryhmätyön yksi painotus onkin alueiden välinen yhteistyö, esimerkiksi naapuritoimintaryhmien yhteiset hankkeet, ja lisääntyvä kansainvälinen yhteistyö eli eri maista lähtöisin olevien toimintaryhmien yhteishankkeet. Kansainvälinen Leader-toiminta avaa maaseudun asukkaille ikkunan Eurooppaan, joka alueiden välisen yhteistyön ohella tuo maaseutualueille lisäarvoa mm. kokemusten, uusien ideoiden ja innovaatioiden vaihdon kautta.

Leader-toimintaryhmien ja paikallisten maaseudun kehittämissuunnitelmien arviointikriteerit

Jokaisen toimintaryhmän ja paikallisen maaseudun kehittämissuunnitelman tulee täyttää tiettyjä kriteerejä saadakseen Leader-rahoitusta tästä ohjelmasta. Arviointikriteerit on ryhmitelty kolmeen luokkaan. Toimintaryhmiä ja paikallisia maaseudun kehittämissuunnitelmia koskevat arviointikriteerit on kaikki täytettävä tullakseen hyväksytyksi Leader-toimintaryhmäksi. Näiden kriteerien lisäksi maa- ja metsätalousministeriö käyttää arvioinnissa hyväkseen hyvän paikallisen maaseudun kehittämissuunnitelman tunnusmerkkejä. Mikäli toimintaryhmän suunnitelmassa on näitä piirteitä, ne vaikuttavat positiivisesti toimintaryhmän rahoituskehystä määriteltäessä. Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmasta rahoitetaan vähintään 50 ja enintään 58 kriteerit täyttävää toimintaryhmää.

Toimintaryhmän kriteerit

Toimintaryhmän toiminta-alue on määriteltävä selkeästi ja sitovasti hakemuksessa. Toimintaryhmän alueen ei tarvitse välttämättä noudattaa hallinnollisia rajoja ts. sen ei tarvitse olla lääni-, maakunta-, TE-keskus- tai kuntarajojen mukainen, mutta hakemuksessa pitää yksilöidä alue riittävän selvästi (tarvittaessa kartan avulla). Kukin alue voi kuulua vain yhteen toimintaryhmään. Mikäli jollain toimintaryhmällä on päällekkäisiä alueita muiden toimintaryhmien kanssa, tällaisen toimintaryhmän hakemuksen ei katsota täyttävän toimintaryhmäkriteereitä.

Toimintaryhmän alueen määrittelystä tulee ilmetä alueen asukasmäärä ja perustelut sille, että alue on paikalliselle toiminnalle ja osallisuudelle sopiva sekä se, että alueella on riittävät taloudelliset ja henkilöstöresurssit. Leader-toimintaryhmän alueella tulee olla maaseudulla asuvia asukkaita 5 000-150 000. Koska Leader-toimintatapa on maaseudun kehittämisen väline, kohdistuvat toimenpiteet maaseutualueille. Maaseuduksi katsotaan kaikki alle 23 000 asukkaan kunnat tai kaupungit kokonaisuudessaan. Yli 23 000 asukkaan kunnista tai kaupungeista rajataan pois kaupunkimaiset keskusta-alueet. Alle 23 000 asukkaan kunnista tai kaupungeista voidaan tarvittaessa rajata pois kaupunkimaiset keskusta-alueet.

Toimintaryhmän on oltava juridisesti järjestäytynyt toimija (esim. rekisteröity yhdistys). Uusilla toimijoilla riittää, että muutokset on ilmoitettu yhdistysrekisteriin. Kaikilla alueen toimijoilla tulee olla mahdollisuus liittyä toimintaryhmän jäseneksi (ts. säännöt eivät saa rajata toimijoita pois). Toimintaryhmän jäsenmäärän tulee olla riittävän suuri ja laajapohjainen. Jäsenistössä on julkisen hallinnon, yrittäjien, yhteisöjen ja paikallisten ihmisten edustajia.

Toimintaryhmän hallituksen kolmikantaperiaate

Toimintaryhmän hallituksen tai muun vastaavan toimielimen on noudatettava ns. "kolmikantaperiaatetta". Toimintaryhmän hallituksen tai päätöksiä tekevän elimen pitää koostua tasapuolisesti seuraavien tahojen edustajista:

1. paikallinen julkinen hallinto;
2. yhteisöt (järjestöt, yhdistykset ja suuret yritykset);
3. maaseudun asukkaat.

Kullekin hallituksen jäsenelle on nimetty henkilökohtainen varajäsen, joka edustaa samaa "kolmikannan" tahoa kuin varsinainen jäsen.

Paikallinen julkinen hallinto: Paikallisen julkisen hallinnon edustajia ovat kunnanvaltuutetut, kunnanhallituksen jäsenet, kunnanjohtaja, kunnansihteeri, elinkeinoasiamies, maaseutusihteeri, kunnaninsinööri sekä muut vastaavat viranhaltijat ja luottamushenkilöt. Mahdollisina tuen hakijoina olevien oppilaitosten johtavissa tehtävissä olevat henkilöt luetaan paikallisen julkisen hallinnon kiintiöön. Lisäksi kunnan edustajiksi katsotaan sellaisten lautakuntien tai kunnan asettamien toimikuntien puheenjohtajat, joiden tehtäväkenttään kuuluvat maaseudun kehittämisasiat. Maakuntaliittojen ja seurakuntien johtavassa asemassa olevat työntekijät ja luottamusmiehet (esim. maakuntajohtajat, kirkkoherrat, maakuntaliiton valtuuston ja kirkkovaltuuston jäsenet) kuuluvat paikallisen julkisen hallinnon kiintiöön.

Yhteisöt: Yhteisöjen edustajia ovat maaseudun kehittämistyöhön liittyvissä organisaatioissa päättävässä asemassa olevat henkilöt kuten kyläyhdistysten, kylätoimikuntien, 4H-yhdistysten, Mannerheimin lastensuojeluliiton, metsästysseurojen, tuottaja- ja neuvontajärjestöjen, maa- ja kotitalousseurojen, yrittäjäyhdistysten, nuorisoseurojen, maamiesseurojen tai muiden vastaavien toimijoiden hallitusten puheenjohtajat ja jäsenet tai näiden johtavassa asemassa olevat työntekijät.

Maaseudun asukkaat: Erityisen tärkeää on se, että kolmasosa hallituksen jäsenistä on sellaisia paikallisia maaseudun asukkaita, jotka eivät edusta työnsä tai muun asemansa vuoksi paikallista julkista hallintoa tai sellaisia yhdistyksiä ja suuria yrityksiä, joiden kiinnostuksen kohteissa ovat toimintaryhmän toimialaan kuuluvat asiat. Hallituksen kokoonpanoa seurataan vuosittain. Yksittäiset pienyritykset (alle 10 henkilötyövuotta) kuuluvat maaseudun asukkaiden kiintiöön.

Hallituksen kolmikannan yhteisöjen ja maaseudun asukkaiden kiintiöt täyttävät neuvoston asetuksen (EY) N:o 1698/2005 62 artiklan 1 kohdan b) alakohta sosiaalisten ja taloudellisten toimijoiden vaatimuksen. Toimintaryhmien hallituksen kokoonpanosta säädetään kansallisesti maaseudun kehittämiseen liittyvien ohjelmien hallinnointilaissa (532/2006) ja sen nojalla annetussa valtioneuvoston asetuksessa.

Periaatteet kolmikannasta ja hallituksen jäsenten säännöllisestä vaihtuvuudesta tulee näkyä toimintaryhmänä toimivan yhdistyksen säännöissä sekä käydä ilmi hakuajankohdan hallituksen kokoonpanossa. Hallituksen jäsenten vaihtuvuudella varmistetaan uusien henkilöiden mahdollisuus osallistua Leader-toimintaan sekä Leader-toiminnan avoimuus.

Toimintaryhmillä tulee olla riittävä taloudellinen osaaminen ja kyky hoitaa hallinnollisia tehtäviä. Toimintaryhmä osoittaa hakemuksessaan, miten se organisoii sisäisesti tai hankkii yhteistyön avulla riittävän taloudellisen ja hallinnollisen osaamisen.

Paikallisen maaseudun kehittämissuunnitelman kriteerit

Paikallinen maaseudun kehittämissuunnitelma tulee valmistella avoimesti ja laajasti sekä noudattaen alhaalta-ylöspäin periaatetta. Suunnitelmassa tai sen liitteissä kuvataan valmisteluprosessi sekä siihen osallistuneet tahot. Kuvauksen tulee sisältää tietoja siitä, miten yhteistyö, avoimuus ja tiedottaminen sekä toimijoiden sitoutuminen ovat toteutuneet suunnitelman valmistelussa. Suunnitelman tavoitteiden ja rahoitettavien toimien tulee olla paikallisia tai paikallislähtöisiä.

Suunnitelmassa tai sen liitteissä täytyy olla selkeä kuvaus siitä, miten yhteistyö, yhteensopivuus ja täydentävyys alueen muiden toimijoiden ja suunnitelmien kanssa on järjestetty. Suunnitelmassa tulee käydä

ilmi yhteensovitus TE-keskuksen laatiman alueellisen maaseudun kehittämissuunnitelman kanssa sekä yhteistyö ja työnjako elinkeinohankkeita käsiteltäessä.

Paikallisessa maaseudun kehittämissuunnitelmassa on kuvattava alueen nykytila ja sen analyysi. Toimintaryhmän valitsemien painopisteiden tulisi nousta nykytilan analyysistä. Suunnitelmassa pitää olla strategia ja toimintaryhmän valitsemat selkeät kehittämisen painopisteet. Suunnittelun toiminnan tulee olla laaja-alaista.

Suunnitelmassa täytyy keskittyä pääsääntöisesti maaseudun kehittämiseen ja luoda edellytyksiä ja uusia malleja oman alueen kehittämiseen. Suunnitelman tavoitteena tulee olla maaseudun elämän laadun parantaminen ja sosiaalisen pääoman lisääminen mm. yhteisöllisen kehittämisen kautta. Suunnitelman tavoitteena on syytä olla myös uusien työ- ja ansiomahdollisuuksien luominen sekä alueen ihmisten elinolojen parantaminen.

Suunnitelmaan tulee sisältyä eriteltyt tavoitteet naisten, miesten ja nuorten toimenpiteille sekä mahdollisesti eri väestöryhmille kohdennettuja toimia. Suunnitelman tavoitteiden ja toimenpiteiden tulee olla kestävän kehityksen periaatteiden mukaisia.

Hakemuksessa tulee olla arvio julkisen rahoituksen kokonaistarpeesta sekä arvio yksityisen rahoituksen määrästä. Rahoitusta haetaan vuosille 2007-2013. Paikallisessa maaseudun kehittämissuunnitelmassa tulee olla arvio rahoituksen jakautumisesta ryhmän valitsemien painopisteiden välillä. Suunnitelmasta tai sen liitteistä tulisi käydä ilmi, mihin toimenpiteisiin rahoitusta haetaan tästä ohjelmasta.

Alueen kuntien on sitouduttava rahoittamaan 20 % toimintaryhmän tästä ohjelmasta saamasta julkisesta rahoituksesta. Kuntien tulee sitoutua rahoitukseen vuosittaisen kertasuoritusperiaatteen mukaisesti ("könttäraha").

Hyvän paikallisen maaseudun kehittämissuunnitelman tunnusmerkkejä

- Suunnitelmassa on selkeä ja looginen strategia, joka nousee nykytilan analyysistä. Myös toimintaryhmän edellisen ohjelmakauden kehittämissuunnitelman toteutuksesta saadut kokemukset on analysoitu ja niiden analyysien tulos on otettu huomioon suunnitelman strategiaa ja painotuksia suunniteltaessa. Suunnitelma on yhtenäinen ja siinä on "punainen lanka", joka hyödyntää alueen vahvuuksia ja löytää ratkaisuja alueen heikkouksiin.
- Suunnitelmassa on kuvattu selkeästi yhteistyö eri tahojen kanssa (mm. TE-keskus, maakuntaliitto, alueen keskeiset järjestöt, kunnat ja seutukunnat). Toimintaryhmä on luonut yhteistyösuhteita moneen tahoon. Roolit muiden alueen toimijoiden kanssa ovat selkeät ja toimivat.
- Yritysrahoitukseen liittyvästä asiantuntemuksen vaihdosta ja työnjaosta on sovittu selkeästi seututasolla kuntien, seudullisen yrityspalvelupisteen tai elinkeinoyhtiön kanssa. Toimintaryhmän tulee liittää hakemukseen alueen muiden toimijoiden kanssa tehty sopimus tai selvitys käydyistä yhteistyökeskusteluista.
- Suunnitelma on toteuttamiskelpoinen ja realistinen sekä sisältää selkeästi uusia ajattelutapoja tai uusia ratkaisuja alueen kehittämiseen. Suunnitelmasta ilmenee, miten uusia ratkaisuja, ideoita tai käytäntöjä välitetään maaseudun toimijoiden käyttöön.
- Mikäli suunnitelmaan sisältyy kansainvälistymistä ja alueiden välistä yhteistyötä, tavoitteiden tulee olla selkeät ja perustellut.
- Toimintaryhmällä on selkeät indikaattorit tavoitteiden toteutumisen seuraamiseksi.
- Toimintaryhmällä on suunnitelma käytännön toteutuksesta ja toiminnan hallinnollisesta organisoimisesta.
- Suunnitelma sisältää monipuolisesti eri toimintalinjojen toimintaa.
- Toimintaryhmä on neuvotellut suunnitelman toteutukseen tai toimintaansa myös muuta rahoitusta kuin tämän ohjelman kautta tuleva rahoitus (mm. EAKR:n, ESR:n tai EKTR:n mukaista rahoitusta).

Aikataulu ja menettely Leader-toimintaryhmien ja paikallisten maaseudun kehittämissuunnitelmien arvioinnissa

Maa- ja metsätalousministeriö avasi 4.11.2005 avoimen haun Leader-toimintaryhmäksi ohjelmakaudeksi 2007-2013 (lehti-ilmoitukset, ohjekirje ja internet-tiedotus) neuvoston asetuksen (EY) N:o 1698/2005 mukaisesti. Haun ensimmäinen vaihe loppui ja hakijat toimittivat toimintaryhmähakemukset ja paikalliset maaseudun kehittämissuunnitelmat 15.12.2005 maa- ja metsätalousministeriöön. Vuoden 2006 aikana maa- ja metsätalousministeriö pyysi ulkopuoliselta arvioijalta arvion kustakin paikallisesta maaseudun kehittämissuunnitelmasta. Toimintaryhmätyöryhmä käsitteli kaikki hakemukset ja niiden arvioinnit sekä antoi niistä lausunnon. Lausunnon pohjalta maa- ja metsätalousministeriö laati kullekin hakijalle kirjallisen palautteen hakemuksesta ja sen arvioinnista. Kirjallinen palaute toimitettiin toimintaryhmille toukokuussa 2006. Hakijat täydensivät ja palauttivat täydennetyt suunnitelmansa maa- ja metsätalousministeriöön 29.9.2006.

Syksyn 2006 aikana maa- ja metsätalousministeriö pyysi kustakin paikallisesta maaseudun kehittämissuunnitelmasta arvion kunkin toimintaryhmän alueen TE-keskukselta ja maakuntaliitolta. Tämän jälkeen toimintaryhmätyöryhmä käsitteli hakemukset, täydennykset ja lausunnot sekä tulee tekemään vuoden 2007 alussa esityksen Leader-toimintaryhmistä maa- ja metsätalousministeriölle. Maa- ja metsätalousministeriö tekee lopullisen päätöksen Leader-toimintaryhmistä mahdollisimman pian sen jälkeen, kun komissio on hyväksynyt tämän ohjelman ja tarvittavat yhteisön sekä kansalliset säädökset ovat valmiina. Valinta tapahtuu viimeistään 31.12.2007.

Hallintoviranomainen voi tarvittaessa järjestää useita hakukierroksia. Muissa hakukierroksissa käytetään samoja arviointikriteerejä ja menetelmiä edellä kuvatulla tavalla. Seurantakomitea hyväksyy päätöksen haun käynnistämisestä. Mahdolliset muut haut tulee saada päätökseen vuoden 2008 loppuun mennessä.

Leader-ryhmien rahoituskehyksien jakoperiaatteet ja menettelyt

Maa- ja metsätalousministeriö määrittää toimintaryhmäkohtaiset suuntaa antavat rahoituskehykset ohjelmakaudelle 2007-2013. Suuntaa antavat rahoituskehykset määritellään samalla kun maa- ja metsätalousministeriö tekee Leader-toimintaryhmiä koskevan lopullisen päätöksen.

Suuntaa antava rahoituskehys määritellään koko ohjelmakaudeksi seuraavien kriteerien perusteella:

- toimintaryhmän ohjelman laatu ja kokonaisuus;
- ydinmaaseudun ja harvaan asutun maaseudun asukasmäärä;
- ohjelmakauden 2000-2006 toiminta;
- lausunnot ja arvioinnit;
- toimintaryhmän oma arvio rahoituksesta (sen suuruus ja realistisuus).

Koko ohjelmakautta koskevia Leader-toimintaryhmien suuntaa antavia rahoituskehyksiä tarkistetaan kahdesti vuosien 2011 ja 2013 rahoitusta suunniteltaessa. Tarkistuksia tehtäessä kiinnitetään huomiota toimintaryhmien käytössä olevan rahoituksen sidonta- ja maksatustilanteeseen, ml. kunta- ja yksityisen rahoituksen osuuden toteutumiseen, toimintaryhmäperiaatteiden noudattamiseen, arviointeihin ja raportteihin, valvontahavaintoihin, julkisten varojen hallinnointiin, toimintaryhmien esityksiin sekä TE-keskusten näkemyksiin. Vuosittaiset toimintaryhmien rahoituskehykset ja myöntövaltuudet jaetaan suuntaa antavien kehysten sekä niiden tarkistusten mukaisesti.

Toimenpiteet 411, 412 ja 413: Toimenpiteet toimintalinjoilla 1, 2 ja 3

Leader-toimintatapaa voidaan soveltaa kaikilla toimintalinjoilla 1-4. Leader-toimintaryhmät voivat rahoittaa toimintalinjoilla 3 ja 4 kaikkien toimenpiteiden mukaisia toimia, jotka on otettu käyttöön tässä ohjelmassa. Toimintalinjassa 1 ja 2 Leader-toimintatapa osallistuu toimenpiteiden 111, 123 ja 124 sekä 214 ja 216 toteutukseen. Toimintaryhmät, hakiessaan Leader-toimintaryhmiksi, määrittelevät paikallisessa maaseudun kehittämissuunnitelmassaan, mitkä toimintalinjat ja toimenpiteet ne ottavat omalla alueellaan käyttöönsä.

Paikallisissa maaseudun kehittämissuunnitelmissa on kirjattu toimenpiteitä koskevat tavoitteet, painopisteet, hankkeiden valintakriteerit ja hankevalinnan menettelyt, joiden tulee noudattaa tätä ohjelmaa.

Perustelu

Leader-toiminta käynnistyi Suomessa vuonna 1997 ja vuoteen 2003 mennessä Leader-toimintatapa oli valtavirtaistettu käytännössä koko Suomeen. Ohjelmakaudella 2007-2013 Leader-toimintaa laajennetaan sisällöllisesti. Leader-toimintaryhmät voivat paikallisissa maaseudun kehittämissuunnitelmissaan valita toimintalinjojen 1, 2 ja 3 12 toimenpiteestä ja toimintalinjan 4 kahdesta toimenpiteestä omalle alueelle sopivimmat toimet ja niiden painotukset. Tähän ohjelmaan Leader-toimintatavassa sovellettavia toimenpiteitä valittaessa kuultiin alueiden ja paikallistoimijoiden edustajia ja valittiin toimenpiteet, jotka soveltuvat Suomessa paikalliseen toteuttamiseen ja niiden ottaminen Leader-toiminnan piiriin synnyttää lisäarvoa maaseudun kehittämistoiminnalle.

Hankkeiden päätös- ja valintamenettelyt

Paikalliset toimintaryhmät vastaavat paikallisten maaseudun kehittämissuunnitelmien laatimisesta ja rahoitettavien hankkeiden valinnasta (tarkoituksenmukaisuusharkinta). Alueelliset TE-keskukset tekevät lopulliset hankkeiden myöntö- ja maksatuspäätökset käyttäen laillisuusharkintaa päätöksiä tehdessään. Toimintaryhmien edellytyksistä ja toiminnassa sovellettavista kansallisista säädöksistä säädetään maaseudun kehittämiseen liittyvien ohjelmien hallinnointilailla (532/2006) ja sen nojalla annetulla valtioneuvoston asetuksella. Toimintaryhmissä noudatettavista päätöksentekomenettelyistä säädetään tarkemmin kansallisilla säädöksillä.

Leader-toimintatavassa noudatettavat hankkeiden päätös- ja valintamenettelyt sekä Leader-toimintatavan hallintomalli kuvataan luvuissa 5.1., 5.2. ja 11.

EU:n yhteiset ja kansalliset indikaattorit²⁸

Indikaattori	Indikaattorin selite	Tavoite 2007-2013
Tuotosindikaattorit	Saatujen hakemusten lukumäärä	9 000 kpl
	Hyväksytyjen hakemusten lukumäärä	7 000 kpl
	Paikallisten toimintaryhmien lukumäärä	55 kpl
	Paikallisten toimintaryhmien alueen koko	325 000 km ²
	Kokonaisväestö paikallisten toimintaryhmien alueella	3,5 milj. asukasta
	Paikallisten toimintaryhmien rahoittamien hankkeiden lukumäärä	7 000 kpl
	Tuensaajien lukumäärä	5 000 kpl
Tulosindikaattorit	Luotujen työpaikkojen bruttomäärä	2 000 kpl
	Niiden osallistujien lukumäärä, jotka ovat saattaneet menestyksellisesti päätökseen koulutustoimen	20 000 henkilöä
Vaikuttavuusindikaattorit	Arvonlisäyksen nettokasvu ilmaistuna ostovoimastandardilla (PPS)	Tuetut toimenpiteet antavat netto-arvonlisäystä kaikille seurattaville toimialoille.
	Luodut kokoaikaiset työpaikat	1 000 kpl
	Sosiaalisen pääoman määrän kasvu	Sosiaalinen pääoma vahvistuu hanketoiminnan myötä erityisesti Leader-toimintatavan kautta.

Toimenpide 411

Säädöspöytä

Neuvoston asetuksen (EY) N:o 1698/2005 16a artikla, 63 artiklan kohta a sekä liite II
Komission asetuksen (EY) N:o 1974/2006 37 artikla ja liite II.

Toimenpiteen sisältö

Toimintalinjassa 1 Leader-toimintaryhmät voivat rahoittaa toimenpiteiden 111, 123 ja 124 mukaisia toimia. Leader-toiminnan kautta tuetaan ja aktivoidaan pääsääntöisesti pieniä ja alkavia yrityksiä toimintaryhmän toiminta-alueella. Koulutus- ja elinkeinojen kehittämishankkeissa Leader-toiminnan kautta tuetaan pääsääntöisesti paikallisia ja enintään toimintaryhmän alueen kokoisia kehittämistoimia. Leader-toiminnan kautta rahoitettavien hankkeiden julkisen rahoituksen enimmäismäärä on 150 000 euroa. Toimenpiteitä toteutettaessa noudatetaan muutoin niitä tukiehtoja ja tukitasoja, jotka on kuvattu toimintalinjan 1 toimenpiteiden kohdalla.

Luettelo neuvoston asetuksen (EY) N:o 1698/2005 16a artiklan mukaisista toimista

Toimenpiteessä seurataan seuraavien uusiin haasteisiin vastaavien toimien toteutumista:

- Toimenpiteiden 111.1, 123 ja 124 yllä kuvatut toimet, jos ne toteutetaan Leader-toimintatavalla.

Rahoitus

Osarahoitteisena tukena myönnettävä ja maksettava julkinen rahoitus muodostuu maaseuturahaston rahoitusosuudesta ja kansallisesta rahoitusosuudesta. Julkisen rahoituksen alustava määrä on 10,000 milj.

²⁸ Leader-toimintatapaa koskevat tavoitteet sisältyvät toimintalinjalla 1 toimenpiteiden 111, 123 ja 124, toimintalinjalla 2 toimenpiteiden 214 ja 216 sekä toimintalinjalla 3 kaikkien ohjelmaan sisältyvien toimenpiteiden tavoitteisiin.

euroa. Maaseuturahaston rahoitusosuus on 45 % tukikelpoisista julkisista menoista. Kansallinen rahoitusosuus muodostuu valtion, kuntien ja muiden julkisten tahojen rahoituksesta.

Siirtymäjärjestelyt

Toimenpiteeseen voi sisältyä Euroopan maatalouden ohjaus- ja tukirahaston (EMOTR) tukiosastosta ohjelmakaudella 2000-2006 tehdyistä sitoumuksista aiheutuvia menoja 16.10.2006 alkaen (arvio 0,04 milj. euroa, josta maaseuturahaston osuus 0,01 milj. euroa; arvioon eivät sisälly valitusprosessin tuloksena syntyvät menot).

Toimenpide 412

Säädösperusta

Neuvoston asetuksen (EY) N:o 1698/2005 16a artikla, 63 artiklan kohta a sekä liite II
Komission asetuksen (EY) N:o 1974/2006 37 artikla ja liite II.

Toimenpiteen sisältö

Toimintalinjassa 2 Leader-toimintaryhmät voivat rahoittaa toimenpiteiden 214 ja 216 mukaisia toimia. Leader-toimijoina voivat olla luonnonhaittakorvauksesta, maatalouden ympäristötuesta sekä eräistä muista ympäristön ja maaseudun tilan parantamiseen liittyvistä tuista annetun lain (1440/2006) mukaan tiettyjen maatalouden erityisympäristötukien ja ei-tuotannollisten investointien osalta paikallisen toimintaryhmän alueella toimivat rekisteröidyt yhdistykset, mikäli paikallinen toimintaryhmä on puoltanut tuen myöntämistä. Leader-toiminnassa tuensaajana ei voi olla yksittäinen viljelijä.

Luettelo neuvoston asetuksen (EY) N:o 1698/2005 16a artiklan mukaisista toimista

Toimenpiteessä seurataan seuraavien uusiin haasteisiin vastaavien toimien toteutumista:

- Toimenpiteen 214 yllä kuvatuista toimista ne, jotka toteutetaan Leader-toimintatavalla (vesienhoidon osalta (c) monivaikutteisen kosteikon hoito ja biologisen monimuotoisuuden osalta (d) perinnebiotooppien hoito –erityistuki sekä luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämisen erityistuki).
- Toimenpiteen 216 yllä kuvatut toimet, jos ne toteutetaan Leader-toimintatavalla.

Rahoitus

Osarahoitteisena tukena myönnettävä ja maksettava julkinen rahoitus muodostuu maaseuturahaston rahoitusosuudesta ja kansallisesta rahoitusosuudesta. Julkisen rahoituksen alustava määrä on 9,000 milj. euroa. Maaseuturahaston rahoitusosuus on 45 % tukikelpoisista julkisista menoista. Kansallinen rahoitusosuus muodostuu valtion rahoituksesta.

Siirtymäjärjestelyt

Vastaavia toimenpiteitä ei ole ollut käytössä ohjelmakaudella 2000-2006.

Toimenpide 413

Säädösperusta

Neuvoston asetuksen (EY) N:o 1698/2005 16a artikla, 63 artiklan kohta a sekä liite II.
Komission asetuksen (EY) N:o 1974/2006 37 artikla ja liite II.

Toimenpiteen sisältö

Toimintalinjassa 3 Leader-toimintaryhmät voivat rahoittaa kaikkien ohjelmassa käyttöön otettavien toimenpiteiden toimia. Leader-toiminnan kautta tuetaan ja aktivoidaan pääsääntöisesti pieniä ja alkavia yrityksiä toimintaryhmän toiminta-alueella. Koulutus-, elinkeinojen kehittämis- ja yleisissä kehittämishankkeissa Leader-toiminnan kautta tuetaan pääsääntöisesti paikallisia ja enintään toimintaryhmän alueen kokoisia kehittämistoimia. Leader-toiminnan kautta rahoitettavat yleishyödylliset investoinnit ovat paikallisia ja pienimuotoisia. Leader-toiminnan kautta rahoitettavien hankkeiden julkisen rahoituksen enimmäismäärä on 150 000 euroa. Toimenpiteitä toteutettaessa noudatetaan muutoin niitä tukiehtoja ja tukitasoja, jotka on kuvattu toimintalinjan 3 toimenpiteiden kohdalla.

Luettelo neuvoston asetuksen (EY) N:o 1698/2005 16a artiklan mukaisista toimista

Toimenpiteessä seurataan seuraavien uusiin haasteisiin vastaavien toimien toteutumista:

- Toimenpiteiden 311, 312 ja 321 uusiutuvien energialähteiden (b) edistämistä koskevat toimet sekä toimenpiteen 331 ilmastomuutoksen mukautumista ja sen rajoittamista (a), uusiutuvia energialähteitä (b), vesienhoitoa (c) ja biologista monimuotoisuutta (d) koskevat koulutuksen tai tiedotuksen ja tiedonlevityksen toimet, jos ne toteutetaan Leader-toimintatavalla.

Toimenpiteessä voidaan rahoittaa neuvoston asetuksen (EY) N:o 1698/2005 69 artiklan 5a kohdassa tarkoitettuna yhteisön tukena seuraavia toimia:

- Toimenpide 311: Taloudellisen toiminnan laajentaminen maatalouden ulkopuolelle:
 - Maatalouden/metsätalouden tuottaman biomassan jalostaminen uusiutuvaksi energiaksi siten, että vaikutetaan fossiilisten polttoaineiden korvaamiseen (b).
 - Biomassaa ja muita uusiutuvia energialähteitä (aurinko- ja tuulivoima, maalämpö) käyttävät uusiutuviin energialähteisiin perustuvat laitokset siten, että vaikutetaan fossiilisten polttoaineiden korvaamiseen (b).
- Toimenpide 312: Mikroyritysten perustaminen ja kehittäminen
 - Maatalouden/metsätalouden tuottaman biomassan jalostaminen uusiutuvaksi energiaksi siten, että vaikutetaan fossiilisten polttoaineiden korvaamiseen (b).
 - Biomassaa ja muita uusiutuvia energialähteitä (aurinko- ja tuulivoima, maalämpö) käyttävät uusiutuviin energialähteisiin perustuvat laitokset siten, että vaikutetaan fossiilisten polttoaineiden korvaamiseen (b).
- Toimenpide 321 (Elinkeinoelämän ja maaseutuväestön peruspalvelut)
 - Biomassaa ja muita uusiutuvia energialähteitä (aurinko- ja tuulivoima, maalämpö) käyttävät uusiutuviin energialähteisiin perustuvat laitokset siten, että vaikutetaan fossiilisten polttoaineiden korvaamiseen (b).
- Toimenpide 331 (Toimintalinjaan 3 kuuluvien alojen taloudellisille toimijoille suunnattu koulutus ja tiedotus)
 - Ilmastomuutokseen liittyvä koulutus siten, että tarjotaan koulutusta kasvihuonekaasujen vähentämiseksi ja ilmastomuutokseen sopeutumiseksi (a).
 - Uusiutuvaa energiaa koskeva tiedottaminen ja tiedonlevitys siten, että tietoisuus ja tietämys lisääntyvät ja näin välillisesti uusiutuvaan energiaan liittyvien muiden toimien tehokkuus lisääntyy (b).
 - Vesienhoitoon liittyvä tiedotus ja tiedonlevitys siten, että tietoisuus ja tietämys lisääntyvät ja näin välillisesti vesienhoitoon liittyvien toimien tehokkuus lisääntyy (c).
 - Biologiseen monimuotoisuuteen liittyvä tiedotus ja tiedonlevitys siten, että tietoisuus ja tietämys lisääntyvät ja näin välillisesti biologiseen monimuotoisuuteen liittyvien toimien tehokkuus lisääntyy (d).

Rahoitus

Osarahoitteisena tukena myönnettävä ja maksettava julkinen rahoitus muodostuu maaseuturahaston rahoitusosuudesta ja kansallisesta rahoitusosuudesta. Julkisen rahoituksen alustava määrä on 163,889 milj.

euroa, josta 4,889 milj. euroa on neuvoston asetuksen (EY) N:o 1698/2005 69 artiklan 5a kohdassa tarkoitettua maaseuturahaston rahoitusosuutta ja sen kansallista rahoitusosuutta varten. Maaseuturahaston rahoitusosuus on 45 % tukikelpoisista julkisista menoista. Kansallinen rahoitusosuus muodostuu valtion, kuntien ja muiden julkisten tahojen rahoituksesta.

Siirtymäjärjestelyt

Toimenpiteeseen voi sisältyä Euroopan maatalouden ohjaus- ja tukirahaston (EMOTR) tukiosastosta ohjelmakaudella 2000-2006 tehdyistä sitoumuksista aiheutuvia menoja 16.10.2006 alkaen (arvio 0,82 milj. euroa, josta maaseuturahaston osuus 0,25 milj. euroa; arvioon eivät sisälly valitusprosessin tuloksena syntyvät menot).

Toimenpide 421: Alueiden ja valtioiden välinen yhteistyö

Säädösperusta

Neuvoston asetuksen (EY) N:o 1698/2005 63 artiklan n kohta ja 65 artikla
Komission asetuksen (EY) N:o 1974/2006 39 artikla ja liite II.

Perustelu

Alueiden välinen ja kansainvälinen yhteistyö tuo oppimisen, uusien ideoiden, verkostojen ja hyvien käytäntöjen välittämisen kautta lisäarvoa paikallisille maaseutualueille.

Tavoite

Toimenpiteen tavoitteena on yhteistyön lisäämisen, konkreettisten yhteishankkeiden ja toimien toteuttamisen sekä kansainvälisten ja alueiden välisten yhteistyöverkkojen luomisen kautta tuoda lisäarvoa maaseutualueille ja lisätä kansainvälistä osaamista.

Toimenpiteen sisältö

Rahoitettavissa toimissa hakijoita on useamman toimintaryhmän alueella. Rahoitettavien toimien tulee olla paikallisen maaseudun kehittämissuunnitelman strategian mukaisia ja niiden tulee tukea ohjelman toimintalinjojen 1-4 mukaisia tavoitteita.

Toteuttavat hankkeet käsittävät mm.:

- kansainvälinen hanke, jossa vaihdetaan tietoa maaseudun kehittämisestä mm. ympäristönhoidosta, nuorten elinolojen parantamisesta tai maaseudun elinkeinojen kehittämisestä;
- kahden eri Leader-alueen yrittäjien tiedon ja osaamisen vaihtaminen;
- kahden eri Leader-alueen yrittäjien yhteismarkkinointihankkeen suunnittelu;
- kansainväliseen hankkeeseen valmistava kehittämisshanke, jolla etsitään kansainvälisiä kumppaneita; sekä
- maaseudun kansainvälisten asiamiehien ja koordinaattorien työtä mahdollistava hanke.

Hankkeita rahoitettaessa painotetaan hankkeita, joiden tavoitteena on löytää uusia ideoita ja ratkaisuja toimintaryhmän toiminta-alueen kehittämisessä esiin tulleisiin ongelmiin sekä luoda uutta ja uudenlaista yhteistyötä eri maaseutualueiden välillä. Näin luodaan edellytyksiä maaseudun elinkeino- ja työllisyysmahdollisuuksien lisäämiselle.

Rahoitettavien toimien kautta tulee lisätä maaseudun ihmisten ja yrittäjien kansainvälisiä taitoja ja osaamista. Kansainvälisten hankkeiden tulee olla paikallisten toimintaryhmien strategioiden mukaisia ja on erityisen tärkeää, että ne tuovat lisäarvoa mukana oleville alueille. Onnistuneiden kansainvälisten suhteiden ja kokemusten vaihdon edellytyksenä on pitkäjänteinen työ, joka vaatii varsinkin hankkeiden alkuvaiheessa tukea kansainvälistymiselle ja kumppaneiden tapaamista.

Toteutetaan kokonaan Leader-toimintaryhmien kautta.

Kohderyhmä

Toimenpiteestä hyötyvät seuraavat tahot:

Paikalliset maaseudun toimijat, yhteisöt ja yksityiset henkilöt

Tuensaaja:

Leader-toimintaryhmät, kunta, yksityisoikeudellinen ja julkisoikeudellinen yhteisö (mm. yhdistys, järjestö, osuuskunta, yritys tai säätiö, pl. yksittäiset yritykset)

Toteutusalue:

EU:n alueella Leader-toimintaryhmiksi valittujen toimintaryhmien sekä kansallisesti rahoitettujen toimintaryhmien toiminta-alueet. Lisäksi EU:n ulkopuolelta alueet, jotka liittyvät Euroopan yhteisön työhön (mm. Norja, Venäjä, Islanti ja Sveitsi) ja joissa on Leader-toimintaan rinnastettavat paikalliset toimijat.

Tukea koskevat yksityiskohdat

Tukea myönnetään yritysryhmän kehittämistukena, elinkeinojen kehittämishankkeille, yleishyödyllisille kehittämishankkeille (mukaan lukien esiselvityshankkeet), koulutushankkeille ja yleishyödyllisille investoinneille. Yleishyödylliset kehittämishankkeet ja investoinnit voidaan toteuttaa toimintaryhmien kokoamina hankkeina (koordinointihanke). Tukea ei myönnetä sellaiseen toimeen, jonka seurauksena tuki muodostuisi Euroopan yhteisön perustamissopimuksen 87 artiklassa tarkoitetuksi valtiontueksi.

Yleishyödyllisten kehittämishankkeiden hyödyn tulee kohdentua maaseutualueille. Yleishyödyllisten investointihankkeiden tulee olla ohjelma-alueella, pois lukien paikallisten toimintaryhmien rajausten mukaiset suurimpien kaupunkien ja kuntien kaupunkimaiset keskusta-alueet (liite 1).

Tukihakemukset toimitetaan toimivaltaiselle paikalliselle Leader-toimintaryhmälle. Tuen myöntämiseen ja maksamiseen liittyvät menettelyt on kuvattu luvussa 11.

Alueiden väliset hankkeet

Kumppani

Alueiden välisessä hankkeessa kumppanilla tarkoitetaan hankkeessa mukana olevaa yhteistyötahoa, hankkeen osatoteuttajaa.

Päähakija

Päähakija on se taho, joka toimii alueiden välisen hankkeen hakijana. Päähakija vastaa hankkeen toteutuksesta, seurannasta, raportoinnista ja maksatushakemuksien laadinnasta.

Tukimenettelyt

Alueiden välisissä hankkeissa tulee olla vähintään yksi kumppani oman toimintaryhmän alueen ulkopuolelta, joka sijaitsee toisen Leader-toimintaryhmän alueella.

Alueiden välisissä hankkeissa tulee olla sopimus kumppaneiden välillä. Hankkeessa mukana olevat kumppanit valitsevat keskuudestaan hankkeen vastuullisen toteuttajan eli päähakijan. Hakijat laativat yhden hakemuksen, joka toimitetaan siihen toimintaryhmään, jonka alueella päähakija on. Toimintaryhmä pyytää muiden alueiden toimintaryhmiltä lausunnon hankkeesta, jossa he omalta osaltaan harkitsevat, onko hankkeen rahoittaminen tarkoituksenmukaista (nk. tarkoituksenmukaisuusharkinta). Toimintaryhmä, jonka alueella päähakija on, harkitsee samoin, onko hankkeen rahoittaminen tarkoituksenmukaista ja antaa lausunnon oman alueensa TE-keskukselle. Päähakijan alueella oleva TE-keskus tutkii hankkeen laillisuuden (nk. laillisuusharkinta) ja päättää tuen myöntämisestä. Hakija jättää maksamishakemuksen sekä toimittaa seurantaraportit päähakijan alueella olevalle toimintaryhmälle ja TE-keskukselle. Nämä toimittavat muille TE-keskuksille ja toimintaryhmille hakemukset ja raportit tiedoksi.

Mikäli hankkeen päähakija on Leader-toimintaryhmä, tekee TE-keskus hankkeesta sekä tarkoituksenmukaisuus- että laillisuusharkinnan.

Kansainväliset hankkeet

Kumppani

Kansainvälisessä hankkeessa kumppanilla tarkoitetaan hankkeessa mukana olevaa yhteistyötahoa ja hankkeen osatoteuttajaa.

Päähakija

Päähakija on se taho, joka toimii kansainvälisen hankkeen hakijana Suomessa. Päähakija vastaa hankkeen toteutuksesta, seurannasta, raportoinnista ja maksatushakemusten laadinnasta Suomessa.

Pääkumppani (Lead partner)

Kussakin kansainvälisessä hankkeessa valitaan yksi toimija (jonkun maan kansallinen päähakija), joka toimii koko kansainvälisen hankkeen vastuullisena toteuttajana. Pääkumppanin tulee saada rahoitusta EU:n alueella rahoitetun maaseudun kehittämisohjelman toimintalinjasta 4. Pääkumppani vastaa hankkeen toimijoiden välisestä tiedon kulusta, toimijoiden välisen sopimuksen laatimisesta, päätösten välittämisestä, kansainväliseen hankkeen tietojen ilmoittamisesta mm. Euroopan maaseutuverkostolle, seurannasta ja raportoinnista.

Tukimenettelyt

Neuvoston asetuksen (EY) N:o 1698/2005 artiklojen 63-65 mukaan on mahdollista rahoittaa alueiden välistä ja valtioiden välistä yhteistyötä edistäviä hankkeita. ”Alueiden välinen yhteistyö” tarkoittaa jäsenvaltion sisäistä yhteistyötä. ”Valtioiden välinen yhteistyö” tarkoittaa useiden jäsenvaltioiden alueiden välistä ja yhteisön ulkopuolisten maiden alueiden kanssa tehtävää yhteistyötä. Tukea voidaan myöntää ainoastaan menoihin, jotka liittyvät Euroopan yhteisön alueisiin. Jos paikalliseen strategiaan kuuluvat toimet koskevat muiden toimintalinjojen osalta määriteltyjä toimenpiteitä, on niihin sovellettava toimintalinjoja 1, 2 ja 3 koskevia vaatimuksia.

Kansainvälisessä hankkeessa tulee olla vähintään yksi kumppani Suomen ulkopuolelta ja vähintään yhden kumppanin tulee saada rahoitusta EU:n alueella rahoitetusta maaseudun kehittämisohjelmasta toimintalinjalta 4. Toimintaryhmän hallitus tarkistaa muiden hakijoiden hankkeiden tarkoituksenmukaisuuden ja TE-keskus tekee laillisuusharkinnan. Suomessa hankehakemuksen laatii suomalaisten kumppaneiden keskuudestaan valitsema päähakija. Mikäli hankkeen päähakija on Leader-toimintaryhmä, tekee TE-keskus hankkeesta sekä tarkoituksenmukaisuus- että laillisuusharkinnan.

Kansainvälisestä hankkeesta tehdään hakemus kussakin maassa. Mikäli Suomesta on hakijoita useamman toimintaryhmän alueelta, noudatetaan Suomen osalta hakemuksessa alueiden välisten hankkeiden menettelyä. Ennen varsinaisen kansainvälisen hankkeen aloittamista, voidaan tehdä suunnitteluhanke (kehittämishanke), jossa etsitään kansainväliset kumppanit, suunnitellaan hanke ja valmistellaan sopimus.

Kussakin hankkeessa tulee kumppanin lisäksi olla yhteisiä kehittämistoimia (joint action), jotka tulee hankehakemuksessa määrittellä.

Lisäksi vaaditaan kaikkien osapuolten sitoumus (sopimus) hankkeen rahoitukseen osallistumisesta sekä vastuusuhteiden määrittely.

EU:n alueella kerätään tietoja kansainvälisistä hankkeista. Toimintaryhmä yhdessä kansainvälisen hankkeen pääkumppanin kanssa vastaa tarvittavien tietojen toimittamisesta tämän ohjelman hallintoviranomaiselle ja eurooppalaisille toimijoille.

Leader-toimintatapaa koskevat hakemukset jätetään paikalliselle toimintaryhmälle. Tuen myöntämiseen ja maksamiseen liittyvät menettelyt on kuvattu luvussa 11.

Alueiden välisten ja kansainvälisten hankkeiden valinta

Vuosina 2007-2013 maa- ja metsätalousministeriö myöntää kullekin Leader-ryhmäksi hyväksytylle paikalliselle toimintaryhmälle rahoituskehyksen alueiden välisiä ja kansainvälisiä hankkeita varten. Rahoituskehyksen suuruus määräytyy paikallisten suunnitelmien, toimintaryhmän toiminnan ja tarpeiden mukaisesti.

Jokainen Leader-toimintaryhmä päättää alueiden välisten ja kansainvälisten hankkeiden osalta, onko heillä jatkuva haku vai onko hankkeilla ennalta määrätty hakuajat (vähintään yksi avoin haku vuodessa).

Hyväksytyjen Leader-toimintaryhmien paikallisissa suunnitelmissa tulee olla alueiden välisille sekä kansainvälisille hankkeille valintakriteerit ja valintamenettelyt.

Tukitaso

Yleishyödyllisille kehittämishankkeille ja elinkeinojen kehittämishankkeille voidaan myöntää tukea enintään 90 % hyväksyttävistä kustannuksista. Tukea voidaan kuitenkin myöntää 100 % hyväksyttävistä kustannuksista jos on kysymys:

- alueiden välisten tai kansainvälisten hankkeiden esiselvityksestä, toteutettavuustutkimuksesta tai toteuttamisesta;
- kehittämishankkeista, joiden tavoitteena on selvittää, arvioida ja yhteensovittaa yritystoiminnan yleisiä toimiala- tai tuotantosuuntaakohtaisia toimintaedellytyksiä.

Yleishyödyllisille investointihankkeille tukea voidaan myöntää enintään 75 % hyväksyttävistä kustannuksista. Kun tuen saajana on kunta, julkisen rahoituksen osuus, kunnan oma rahoitus mukaan luettuna, voi olla 100 % investoinnin hyväksyttävistä kustannuksista.

Koulutushankkeiden saama julkinen rahoitus voi olla enintään 90 % hyväksyttävistä kustannuksista. Jos hanke sisältää yleistä tiedonvälitystä, EY:n maaseudun kehittämisasetuksen 39 artiklan mukaisen tuen saamiseksi välttämätöntä koulutusta tai sellaista koulutusta, jonka tukeminen ei muodostu valtiontueksi, julkisen rahoituksen osuus voi kuitenkin olla 100 % hyväksyttävistä kustannuksista.

Yrityksen kehittämistuki (yrityksryhmän kehittämistuki) myönnetään vähämerkityksisestä tuesta (de minimis –tuki) annetun komission asetuksen (EY) N:o 1998/2006 mukaisena tukena muille kuin maataloustuotteiden jalostusta ja markkinointia harjoittaville yrityksille.

Toimintaryhmän puoltamaan hankkeeseen tukea voidaan myöntää enintään 150 000 euroa.

Silloin kun yleishyödyllisiä kehittämis- ja investointihankkeita toteutetaan toimintaryhmien kokoamina koordinoitihankkeina, tukea voidaan myöntää enintään 100 % hyväksyttävistä kustannuksista, mukaan lukien koordinaatiosta aiheutuvat kustannukset. Koordinoitihankkeeseen voidaan myöntää tukea enintään 150 000 euroa.

Yhteenveto tukijärjestelmistä on liitteessä 7a.

Rahoitus

Osarahoitteisena tukena myönnettävä ja maksettava julkinen rahoitus muodostuu maaseuturahaston rahoitusosuudesta ja kansallisesta rahoitusosuudesta. Julkisen rahoituksen alustava määrä on 24,000 milj. euroa. Maaseuturahaston rahoitusosuus on 45 % tukikelpoisista julkisista menoista. Kansallinen rahoitusosuus muodostuu valtion, kuntien ja muiden julkisten tahojen rahoituksesta.

Siirtymäjärjestelyt

Siirtymäjärjestelyt on kuvattu kohdassa 5.2.1.

Yhteys kansallisiin ja EU:n osarahoittamiin toimenpiteisiin

Leader-toiminnasta rahoitetaan pienimuotoisia ja paikallisten toimijoiden toteuttamia hankkeita, joiden julkinen rahoitus on enintään 150 000 euroa. Tavoite 3 ja Eurooppalaisen naapuruus ja kumppanuus (ENPI) -ohjelmista rahoitettavat jäsenvaltioiden väliset hankkeet ovat pääsääntöisesti suurempia hankkeita, joiden toteuttajatahoina toimivat suuremmat organisaatiot.

EU:n yhteiset ja kansalliset indikaattorit

Indikaattori	Indikaattorin selite	Tavoite 2007-2013
Tuotosindikaattorit	Saatujen hakemusten lukumäärä	900 kpl
	Hyväksytyjen hakemusten lukumäärä	600 kpl
	Yhteistyöhankkeiden lukumäärä	600 kpl, joista kansainvälisiä hankkeita 300 kpl
	Tuettuihin yhteistyöhankkeisiin osallistuvien paikallisten toimintaryhmien lukumäärä	54 kpl
Tulosindikaattorit	Luotujen työpaikkojen bruttomäärä	100 kpl
Vaikuttavuusindikaattorit	Luodut kokoaikaiset työpaikat	50 kpl
	Sosiaalisen pääoman määrän kasvu	Sosiaalinen pääoma vahvistuu hanketoiminnan myötä erityisesti Leader-toimintatavan kautta.

Toimenpide 431: Paikallisen toimintaryhmän toiminnan takaaminen, pätevyyden hankkiminen ja toiminnan edistäminen

Säädösperusta

Neuvoston asetuksen (EY) N:o 1698/2005 63 artiklan c kohta ja 59 artikla
Komission asetuksen (EY) N:o 1974/2006 38 artikla ja liite II.

Perustelu

Paikallisten maaseudun kehittämissuunnitelmien toteuttamisen varmistamiseksi rahoitetaan toimintaryhmän toiminnassa tarvittavien taitojen hankkimista, henkilöstön palkkausta, tiedon välittämistä alueen toimijoille ja koulutusta. Toiminnan rahoituksella varmistetaan Leader-toimintatavan toteutuminen tämän ohjelman ja lisäarvon saavuttaminen sekä toimintalinjojen 1-4 tavoitteiden saavuttaminen paikallistasolla.

Tavoite

Mahdollistaa Leader-toimintaryhmän käytännön toiminta ja paikallisten hankkeiden aktivointi ja avustamistyö. Leader-toimintaryhmän hallinnon järjestämiseen sisältyvät mm. henkilöstön palkkaus, vuokrat, tiedottamis-, matka- ja kokouskulut.

Toimenpiteen sisältö

Toteutetaan kokonaan myöntämällä toimintarahaa Leader-toimintaryhmille.

Kohderyhmä

Toimenpiteestä hyötyvät seuraavat tahot:
Alueen asukkaat

Tuensaaja:
Leader-toimintaryhmät

Toteutusalue:
Leader-toimintaryhmiksi valittujen paikallisten toimintaryhmien alueet.

Tukea koskevat yksityiskohdat

Neuvoston asetuksen (EY) N:o 1698/2005 artiklan 63 a ja c kohdan mukaan on mahdollista rahoittaa paikallisten kehittämisstrategioiden täytäntöönpano, jotta saavutettaisiin tavoitteet yhdessä tai useammassa osassa määritellyistä kolmesta muusta toimintalinjasta sekä paikallisen toimintaryhmän toiminnan takaaminen, pätevyyden hankkiminen ja toiminnan edistäminen alueella.

Tuki myönnetään toimintarahana.

Toimintarahasta rahoitetaan paikallisen toimintaryhmän kehittämissuunnitelman toteuttamiseen liittyviä ja sitä edistäviä tehtäviä. Tähän kuuluvat mm. toimihenkilöiden palkkaus ja matkat, toimistokulut sekä ohjelmasta ja toimintaryhmän paikallisesta maaseudun kehittämissuunnitelmasta tiedottaminen toiminta-alueella. Paikallisen toimintaryhmän on pidettävä toimintakulunsa kohtuullisina. Pääsääntönä on, että toimintaryhmän toiminta-alueen kunnat rahoittavat vähintään 20 % toimintakustannuksista. Toiminta

voidaan rahoittaa kokonaan julkisista varoista toimintaryhmän autonomian sekä avoimen ja tasapuolisen toiminnan varmistamiseksi.

Tarkemmat kuvaukset toimeenpanosta ja hyväksyttävistä kustannuksista sisältyvät kansallisiin säädöksiin.

Toimintarahaan voi sisältyä seuraavia kuluja:

- toimintaryhmän palveluksessa olevien henkilöiden palkka- ja sivukulut ja lakisääteiseen työterveydenhuoltoon liittyvät kulut sekä työnohjauksesta aiheutuvat kulut;
- toimintaryhmän työntekijöiden ja hallitusten jäsenten matkakulut;
- toimistokulut mm. kopiointikulut, puhelinkulut ja kehittämistyössä tarvittavien lehtien tilauskulut;
- toiminnan kannalta välttämättömien laitteiden osto tai vuokrauskulut mm. puhelimet, tietokoneet, kopiokone;
- toimiston tai toimistojen vuokra- ja siivouskulut;
- tiedottamiskulut kuten lehti-ilmoitukset ja julkaisut;
- osallistuminen kansallisen ja Euroopan maaseutuverkostojen toimintaan ja koulutuksiin;
- kansainvälisten ja koordinoitihankkeiden valmistelu;
- ulkopuolisten asiantuntijoiden käyttö mm. kirjanpito, arviointi jne.;
- aktivointi, tiedotus ja koulutustoimet;
- kokousskorvaukset;
- vakuutuskulut; sekä
- useamman toimintaryhmän yhteisen työntekijän palkkaus ja sivukulut mm. ostopalvelun kautta.

Toimenpiteestä ei rahoiteta suuria investointeja.

Tukihakemukset jätetään toimivaltaiselle TE-keskukselle. Tuen myöntämiseen ja maksamiseen liittyvät menettelyt on kuvattu luvussa 11.

Tukitaso

Julkisen tuen enimmäismäärä toimintarahassa on 100 %. Toimintarahan enimmäismäärä toimintaryhmän käytettävissä olevasta julkisesta rahoituksesta on enintään 20 %.

Rahoitus

Osarahoitteisena tukena myönnettävä ja maksettava julkinen rahoitus muodostuu maaseuturahaston rahoitusosuudesta ja kansallisesta rahoitusosuudesta. Julkisen rahoituksen alustava määrä on 40,000 milj. euroa. Maaseuturahaston rahoitusosuus on 45 % tukikelpoisista julkisista menoista. Kansallinen rahoitusosuus muodostuu valtion, kuntien ja muiden julkisten tahojen rahoituksesta

Siirtymäjärjestelyt

Siirtymäjärjestelyt on kuvattu kohdassa 5.2.1.

EU:n yhteiset ja kansalliset indikaattorit

Indikaattori	Indikaattorin selite	Tavoite 2007-2013
Tuotosindikaattorit	Saatujen hakemusten lukumäärä	200 kpl
	Hyväksytyjen hakemusten lukumäärä	200 kpl
	Tuettujen toimien lukumäärä	4 000 kpl
	Toimenpiteisiin osallistuneiden määrä	200 000 henkilöä
	Paikallisten toimintaryhmien jäsenmäärä jaoteltuna	
	- naiset	6 000 henkilöä
	- miehet	6 000 henkilöä
Tulosindikaattorit	- organisaatiot	3 000 henkilöä
	Niiden osallistujien lukumäärä, jotka ovat saattaneet menestyksellisesti päätökseen jonkin koulutustoimen	Toimenpide keskittyy aktivointiin ja yleiseen tiedonvälitykseen mutta ei koulutukseen, joka rahoitetaan toimenpiteissä 111 ja 331.
Vaikuttavuusindikaattorit	Sosiaalisen pääoman määrän kasvu	Sosiaalinen pääoma vahvistuu hanketoiminnan myötä erityisesti Leader-toimintatavan kautta.

5.3.5 Uusien haasteiden rahoittaminen

Ohjelmassa voidaan rahoittaa maaseutuasetuksen 69 artiklan 5a kohdassa tarkoitettuna yhteisön tukena taulukossa 5.3.5 mainittuja maaseutuasetuksen 16a artiklan mukaisia toimia.

Taulukko 5.3.5 Luettelo asetuksen (EY) N:o 1698/2005 artiklan 16a (3)(a) mukaisista toimista artiklan 69(5a) mukaiseen määrään saakka

Toimenpide 111, alatoimenpide 111.1: Yleiset ammatillista koulutusta ja tiedotusta koskevat toimet

Toimenpide	Toimi	Mahdolliset vaikutukset	Nykyinen tai uusi toimi	Viite toimenkuvaukseen ohjelmassa	Tuotosindikaattori - tavoite	
					Koulutukseen osallistujien lukumäärä	Koulutuspäivien lukumäärä
111	Ilmastonmuutokseen liittyvä koulutus	Koulutuksen tarjoaminen viljelijöille kasvihuonekaasujen vähentämiseksi ja ilmastonmuutokseen sopeutumiseksi	Uusi	s. 79	21 000 henkilöä	30 000 pv
	Uusiutuvaa energiaa koskeva tiedottaminen ja tiedonlevitys	Tietoisuuden ja tietämyksen lisääntyminen ja näin välillisesti uusiutuvaan energiaan liittyvien muiden toimien tehokkuuden lisääntyminen	Uusi	s. 79	14 000 henkilöä	20 000 pv
	Vesienhoitoon liittyvä tiedotus ja tiedonlevitys	Tietoisuuden ja tietämyksen lisääntyminen ja näin välillisesti vesienhoitoon liittyvien muiden toimien tehokkuuden lisääntyminen	Uusi	s. 79	21 000 henkilöä	30 000 pv
	Biologiseen monimuotoisuuteen liittyvä tiedotus ja tiedonlevitys	Tietoisuuden ja tietämyksen lisääntyminen ja näin välillisesti biologiseen monimuotoisuuteen liittyvien muiden toimien tehokkuuden lisääntyminen	Uusi	s. 79	14 000 henkilöä	20 000 pv

Toimenpide 124: Yhteistyö maatalouden ja elintarvikealan sekä metsätalouden uusien tuotteiden, menetelmien ja teknikoiden kehittämiseksi

Toimenpide	Toimi	Mahdolliset vaikutukset	Nykyinen tai uusi toimi	Viite toimenkuvaukseen ohjelmassa	Tuotosindikaattori - tavoite
					Tuettujen yhteistyöaloitteiden lukumäärä
124	Energiatehokkuuden parantaminen	Hiilidioksidipäästöjen (CO ₂) väheneminen energiaa säästämällä	Uusi	s. 100	10 kpl
	Maatalouden/metsätalouden tuottaman biomassan jalostaminen uusiutuvaksi energiaksi	Fossiilisten polttoaineiden korvaaminen	Uusi	s. 100	10 kpl
	Innovatiiviset toimet ilmastomuutosta koskevien lievennys- ja sopeutumistoimien käsittelemiseksi	Kasvihuonekaasupäästöjen vähentäminen ja maatalouden sopeuttaminen ilmastomuutokseen	Uusi	s. 100	5 kpl
	Innovatiiviset toimet uusiutuvien energianlähteiden kehittämisen tukemiseksi	Fossiilisten polttoaineiden korvaaminen ja kasvihuonekaasupäästöjen vähentäminen	Uusi	s. 100	5 kpl
	Innovatiiviset toimet vesienhoidon tehostamiseksi	Vedenkäytön tehostaminen ja veden laadun parantaminen	Uusi	s. 100	5 kpl
	Innovatiiviset toimet biologisen monimuotoisuuden säilyttämisen tukemiseksi	Biologisen monimuotoisuuden häviämisen pysäyttäminen	Uusi	s. 100	5 kpl
	Maitoalan innovaatiot	Maitoalan kilpailukyvyn parantaminen	Uusi	s. 100	20 kpl

Toimenpide 214: Maatalouden ympäristötuki

Toimenpide	Toimi	Mahdolliset vaikutukset	Nykyinen tai uusi toimi	Viite toimen kuvaukseen ohjelmassa	Tuotosindikaattori - tavoite		
					Tukea saaneiden maatilojen lukumäärä	Toimen soveltamisalaan kuuluva fyysinen ala	Tukimäärä Manner-Suomessa
214	Maanhoidokäytännöt: Suojavyöhykkeiden perustaminen ja hoito	Eri yhdisteiden, myös fosforin, vesiin kulkeutumisen vähenemisen edistäminen	Nykyinen	s. 156	7 500 tilaa/v	15 000 ha/v	6 milj. euroa/v
	Maanhoidokäytännöt: Ravinnekuormituksen tehostettu vähentäminen	Eri yhdisteiden, myös fosforin, vesiin kulkeutumisen vähenemisen edistäminen	Nykyinen	s. 171	350 tilaa/v	3 500 ha/v	1,5 milj. euroa/v

Toimenpide 321: Elinkeinoelämän ja maaseutuväestön peruspalvelut

Toimenpide	Toimi	Mahdolliset vaikutukset	Nykyinen tai uusi toimi	Viite toimen kuvaukseen ohjelmassa	Tuotosindikaattori - tavoite	
					Tuettujen toimien (investointien) lukumäärä	Investointien kokonaismäärä
321	Uuden laajakaistainfrastruktuurin luominen		Uusi	s. 207	20 kpl	20 milj. euroa
	Olemassa olevan laajakaistainfrastruktuurin parantaminen		Uusi	s. 207	20 kpl	20 milj. euroa
	Passiivisen laajakaistainfrastruktuurin perustaminen		Uusi	s. 207	20 kpl	10 milj. euroa

Toimenpide 413: Leader-toimintatapa toimintalinjalla 3 / Toimenpide 311: Taloudellisen toiminnan laajentaminen maatalouden ulkopuolella

Toimenpide	Toimi	Mahdolliset vaikutukset	Nykyinen tai uusi toimi	Viite toimen kuvaukseen ohjelmassa	Tuotosindikaattori - tavoite	
					Tuensaajien lukumäärä	Investointien kokonaismäärä
413 (311)	Maatalouden/metsätalouden tuottaman biomassan jalostaminen uusiutuvaksi energiaksi	Fossiilisten polttoaineiden korvaaminen	Uusi	s. 229	100 kpl	0,4 milj. euroa
	Biomassaa ja muita uusiutuvia energialähteitä (aurinko- ja tuulivoima, maalämpö) käyttävät uusiutuviin energialähteisiin perustuvat laitokset/infrastruktuuri	Fossiilisten polttoaineiden korvaaminen	Uusi	s. 229	100 kpl	0,4 milj. euroa

Toimenpide 413: Leader-toimintatapa toimintalinjalla 3 / Toimenpide 312: Mikroyritysten perustaminen ja kehittäminen

Toimenpide	Toimi	Mahdolliset vaikutukset	Nykyinen tai uusi toimi	Viite toimen kuvaukseen ohjelmassa	Tuotosindikaattori - tavoite
					Tuettujen/perustettujen mikroyritysten lukumäärä
413 (312)	Maatalouden/metsätalouden tuottaman biomassan jalostaminen uusiutuvaksi energiaksi	Fossiilisten polttoaineiden korvaaminen	Uusi	s. 229	20 kpl
	Biomassaa ja muita uusiutuvia energialähteitä (aurinko- ja tuulivoima, maalämpö) käyttävät uusiutuviin energialähteisiin perustuvat laitokset/infrastruktuuri	Fossiilisten polttoaineiden korvaaminen	Uusi	s. 229	20 kpl

Toimenpide 413: Leader-toimintatapa toimintalinjalla 3 / Toimenpide 321: Elinkeinoelämän ja maaseutuväestön peruspalvelut

Toimenpide	Toimi	Mahdolliset vaikutukset	Nykyinen tai uusi toimi	Viite toimenkuvaukseen ohjelmassa	Tuotosindikaattori - tavoite	
					Tuettujen toimien (investointien) lukumäärä	Investointien kokonaismäärä
413 (321)	Biomassaa ja muita uusiutuvia energialähteitä (aurinko- ja tuulivoima, maalämpö) käyttävät uusiutuviin energialähteisiin perustuvat laitokset/infrastruktuuri	Fossiilisten polttoaineiden korvaaminen	Uusi	s. 229	10 kpl	1 milj. euroa

Toimenpide 413: Leader-toimintatapa toimintalinjalla 3 / Toimenpide 331: Toimintalinjaan 3 kuuluvien alojen taloudellisille toimijoille suunnattu koulutus ja tiedotus

Toimenpide	Toimi	Mahdolliset vaikutukset	Nykyinen tai uusi toimi	Viite toimen kuvaukseen ohjelmassa	Tuotosindikaattori - tavoite	
					Tuettuihin toimiin osallistuneiden taloudellisten toimijoiden lukumäärä	Koulutuspäivien lukumäärä
413 (331)	Ilmastonmuutokseen liittyvä koulutus	Koulutuksen tarjoaminen kasvihuonekaasujen vähentämiseksi ja ilmastonmuutokseen sopeutumiseksi	Uusi	s. 229	1 200 henkilöä	2 000 pv
	Uusiutuvaa energiaa koskeva tiedottaminen ja tiedonlevitys	Tietoisuuden ja tietämyksen lisääntyminen ja näin välillisesti uusiutuvaan energiaan liittyvien muiden toimien tehokkuuden lisääntyminen	Uusi	s. 229	1 200 henkilöä	2 000 pv
	Vesienhoitoon liittyvä tiedotus ja tiedonlevitys	Tietoisuuden ja tietämyksen lisääntyminen ja näin välillisesti vesienhoitoon liittyvien muiden toimien tehokkuuden lisääntyminen	Uusi	s. 229	1 200 henkilöä	2 000 pv
	Biologiseen monimuotoisuuteen liittyvä tiedotus ja tiedonlevitys	Tietoisuuden ja tietämyksen lisääntyminen ja näin välillisesti biologiseen monimuotoisuuteen liittyvien muiden toimien tehokkuuden lisääntyminen	Uusi	s. 229	1 200 henkilöä	2 000 pv

6 RAHOITUSSUUNNITELMA

6.1 Maaseuturahastosta myönnettävä vuosittainen rahoitus

Taulukko 6.1 Maaseuturahastosta myönnettävä vuosittainen rahoitus (euroina)

Vuosi	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Muut kuin lähentymistavoitealueet	332 305 211	313 486 598	291 223 155	295 171 420	286 965 289	279 744 631	271 027 777
Asetuksen (EY) N:o 1698/2005 69 artiklan 5a kohdan mukainen lisärahoitus – muut kuin lähentymistavoitealueet			14 453 154	16 164 138	9 020 830	12 192 990	15 166 890
Maaseuturahaston rahoitus yhteensä	332 305 211	313 486 598	305 676 309	311 335 558	295 986 119	291 937 621	286 194 667

6.2 Rahoitussuunnitelma toimintalinjoittain

Taulukko 6.2.1 Rahoitussuunnitelma toimintalinjoittain, muut kuin lähentymistavoitealueet (euroina)

Toimintalinja	Julkinen rahoitus yhteensä euroa	Maaseuturahaston rahoitusosuus %	Maaseuturahaston rahoituksen määrä euroa
Toimintalinja 1	520 805 667	45	234 362 550
Toimintalinja 2	5 388 612 611	28	1 508 811 531
Toimintalinja 3	444 111 111	45	199 850 000
Toimintalinja 4	242 000 000	45	108 900 000
Tekninen apu	40 000 000	45	18 000 000
Yhteensä	6 635 529 388	31,19	2 069 924 081

Taulukko 6.2.2 Rahoitussuunnitelma toimintalinjoittain, asetuksen (EY) N:o 1698/2005 69 artiklan 5a kohdan mukainen lisärahoitus – muut kuin lähentymistavoitealueet (euroina)

Toimintalinja	Julkinen rahoitus yhteensä euroa	Maaseuturahaston rahoitusosuus %	Maaseuturahaston rahoituksen määrä euroa
Toimintalinja 1	23 777 778	45	10 700 000
Toimintalinja 2	65 616 978	45	29 527 640
Toimintalinja 3	36 672 182	67	24 570 362
Toimintalinja 4	4 888 889	45	2 200 000
Yhteensä	130 955 827	51,16	66 998 002

6.3 Asetuksen (EY) N:o 1698/2005 69 artiklan 5a kohdan mukaista lisärahoitusta koskeva ohjeellinen rahoitussuunnitelma

Taulukko 6.3 Asetuksen (EY) N:o 1698/2005 16a artiklassa tarkoitettuja toimia koskeva ohjeellinen rahoitussuunnitelma 1.1.2010 ja 31.12.2013 väliselle ajalle asetuksen (EY) N:o 1698/2005 69 artiklan 5a kohdassa eritellyjen määrien rajoissa (euroina)

Toimenpide/Toimintalinja	Maaseuturahaston rahoitus 2009-2013
<u>Toimintalinja 1:</u> Toimenpide 111 Toimenpide 124	4 700 000 6 000 000
Toimintalinja 1 yhteensä	10 700 000
<u>Toimintalinja 2:</u> Toimenpide 214	29 527 640
Toimintalinja 2 yhteensä	29 527 640
<u>Toimintalinja 3:</u> Toimenpide 321 - asetuksen (EY) N:o 1698/2005 artiklan 16a(1) (g) mukaiset prioriteetit	24 570 362 24 570 362
Toimintalinja 3 yhteensä	24 570 362
<u>Toimintalinja 4:</u> Toimenpide 413 (toimintalinja 3)	2 200 000
Toimintalinja 4 yhteensä	2 200 000
Toimintalinjat 1, 2, 3 ja 4 yhteensä	66 998 002
Yhteensä asetuksen (EY) N:o 1698/2005 artiklan 16a(1) (a)-(f) mukaiset prioriteetit	42 427 640
Yhteensä asetuksen (EY) N:o 1698/2005 artiklan 16a(1) (g) mukaiset prioriteetit	24 570 362

7 RAHOITUKSEN ALUSTAVA JAKAUTUMINEN TOIMENPITEITTÄIN

Taulukko 7.1 Rahoituksen alustava jakautuminen toimenpiteittäin (euroina)

Toimenpide/Toimintalinja	Julkinen rahoitus	Yksityinen rahoitus	Kokonaiskustannukset
Toimenpide 111	55 611 111	9 814 000	65 425 111
Toimenpide 112	111 111 111	280 307 000	391 418 111
Toimenpide 113	56 000 000		56 000 000
Toimenpide 121	180 694 556	180 694 000	361 388 556
Toimenpide 123	100 833 333	151 250 000	252 083 333
Toimenpide 124	40 333 333	18 120 000	58 453 333
Toimintalinja 1 yhteensä	544 583 444	640 185 000	1 184 768 444
Toimenpide 211	1 657 000 000		1 657 000 000
Toimenpide 212	1 302 000 000		1 302 000 000
Toimenpide 214	2 370 229 588		2 370 229 588
Toimenpide 215	105 000 000		105 000 000
Toimenpide 216	10 000 000		10 000 000
Toimenpide 221	10 000 000		10 000 000
Toimintalinja 2 yhteensä	5 454 229 588		5 454 229 588
Toimenpide 311	155 555 556	122 222 000	277 777 556
Toimenpide 312	174 000 000	131 263 000	305 263 000
Toimenpide 313	26 000 000	2 889 000	28 889 000
Toimenpide 321	84 227 738	25 743 000	109 970 738
Toimenpide 322	20 000 000	2 222 000	22 222 000
Toimenpide 323	6 000 000	667 000	6 667 000
Toimenpide 331	15 000 000	2 647 000	17 647 000
Toimintalinja 3 yhteensä	480 783 294	287 653 000	768 436 294
Paikalliset kehittämissstrategiat:			
- Toimenpide 411 (toimintalinja 1)	10 000 000	8 182 000	18 182 000
- Toimenpide 412 (toimintalinja 2)	9 000 000		9 000 000
- Toimenpide 413 (toimintalinja 3)	163 888 889	109 259 000	273 147 889
Toimenpide 421	24 000 000	6 000 000	30 000 000
Toimenpide 431	40 000 000		40 000 000
Toimintalinja 4 yhteensä	246 888 889	123 441 000	370 329 889
Toimintalinjat 1, 2, 3 ja 4 yhteensä	6 726 485 215	1 051 279 000	7 777 764 215
Tekninen apu 511,	40 000 000		40 000 000
josta kansallinen maaseutuverkosto	11 800 000		11 800 000
- perustamiskustannukset (a)	1 000 000		1 000 000
- toimintasuunnitelma (b)	10 800 000		10 800 000
KAIKKI YHTEENSÄ	6 766 485 215	1 051 279 000	7 817 764 215

8 KANSALLINEN LISÄRAHOITUS

Taulukko 8.1 Kansallinen lisärahoitus toimenpiteittäin (euroina)

Toimenpide/Toimintalinja	Kansallinen lisärahoitus
Toimenpide 112	130 000 000
Toimenpide 121	120 000 000
Toimintalinja 1 yhteensä	250 000 000
Kaikki yhteensä	250 000 000

Aiemmat päätökset K(2007)3779, muutettu K(2009)4172.

9 KILPAILUSÄÄNNÖT JA VALTIONTUET

Yhteisten markkinajärjestelyjen toimivuutta häiritsevät tai kilpailua vääristävät tuet eivät ole sallittuja. Euroopan Unionin valtiontukisääntöjä koskevat puitteet määritellään Euroopan Unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT) artikloissa 107, 108 ja 109. Valtiontukisäännöt koskevat toimenpiteitä, joissa julkinen sektori myöntää yrityksille tukea tai muuta etua. Tuen muodolla ei ole merkitystä. Yrityksiä ovat kaikki taloudellista toimintaa harjoittavat yksiköt niiden oikeudellisesta muodosta riippumatta. Jäsenvaltiot eivät itse voi tehdä arvioita tukien hyväksyttävyydestä, vaan asiassa sovelletaan ennakkoilmoitusmenettelyä. Pääsääntöisesti kaikki artiklan 87 mukaiset tuet tulee hyväksyttää ennen täytäntöönpanoa komissiossa.

Neuvoston asetuksella (ETY) N:o 659/99 säädetään valtiontukien alalla noudatettavat menettelysäännöt. Jäsenvaltion on huolehdittava suunniteltujen tukitoimenpiteiden ilmoittamisesta. Ennakkoilmoitusta ei kuitenkaan tarvitse laatia, kun kyseessä on vähämerkityksinen tuki (de minimis -tuki) tai komission määrittelemät ryhmäpoikkeukset. Ryhmäpoikkeuksia koskeva tiivistelmä tulee kuitenkin toimittaa komissioon julkaistavaksi Euroopan Unionin virallisessa lehdessä ennen valtiontuen myöntämistä.

Suomen maaseudun kehittämisstrategiaa tukevat seuraavat ohjelmassa kansallisena lisätukena tai sen ulkopuolella kansallisesti rahoitettavat ja erikseen ilmoitetut tukimuodot. Euroopan Unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT) artiklan 42 mukaisissa valtiontuissa noudatetaan maatalouden valtiontukisääntöjä (kohta A) ja artiklan 42 ulkopuolelle jäävissä valtiontuissa (kohta B) yleisiä valtiontukisääntöjä.

A. Euroopan Unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 42 artiklan soveltamisalaan kuuluvat maaseudun kehittämistoimet

Kansallista lisärahoitusta myönnetään seuraavissa toimenpiteissä. Kansallisesti rahoitettavana lisätukena myönnetään lainan korkotukea tai takausta.

Toimenpiteen koodi	Tukijärjestelmän nimi	Järjestelmän laillisuus	Järjestelmän kesto
112	Nuorten viljelijöiden aloitustuki	Komission asetuksen (EY) N:o 794/2004 liitteenä oleva asiaa koskeva tietolomake	2008-2013
121	Maatilojen nykyaikaistaminen	Komission asetuksen (EY) N:o 794/2004 liitteenä oleva asiaa koskeva tietolomake	2008-2013

Lisäksi kansallista lisärahoitusta maksetaan toimenpiteessä 113 (maanviljelijöiden ja maataloustyöntekijöiden varhaiseläke). Järjestelmä on hyväksytty komission päätöksellä C(95)622. Siirtymäkauden järjestelyt on selvitetty kohdassa 5.2.1.

Toimenpiteeseen 123 ei sisälly kansallista lisärahoitusta, minkä vuoksi tuki perustamissopimuksen liitteeseen I kuuluvien maataloustuotteiden jalostusta ja/tai kaupan pitämistä koskeviin toimiin myönnetään neuvoston asetuksen (EY) N:o 1698/2005 88 (1) artiklan perusteella.

Ohjelman ulkopuolella rahoitetaan kansallisesti

- varhaiseläkejärjestelmä (lukuun ottamatta ohjelmakautta 1995-99);
- pääosa maatalouden investoinneista;
- elintarviketuotannon laatustrategiaa edistävä toiminta; ja
- luonnonhaittakorvauksen kansallinen lisäosa.

B. Euroopan Unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 42 artiklan soveltamisalan ulkopuolella olevat maaseudun kehittämistoimet

Ohjelman mukaisesti toimenpiteisiin 123 (metsätaloustuotteiden jalostuksen osalta), 124, 311, 312, 321, 322, 323 ja 331 tukea myönnettäessä noudatetaan, mitä EY:n perustamissopimuksen 87 ja 88 artiklan soveltamisesta vähämerkityksiseen tukeen annetussa komission asetuksessa (EY) N:o 1998/2006 ja tiettyjen tukimuotojen toteamisesta yhteismarkkinoille soveltuviksi perustamissopimuksen 87 ja 88 artiklan mukaisesti (yleinen ryhmäpoikkeusasetus) annetussa komission asetuksessa (EY) N:o 800/2008 säädetään.

Ohjelman ulkopuolella kansallisesti rahoitetaan

- maatalousyrittäjän opintoraha;
- maa- ja metsätalouden neuvontapalvelut;
- metsätalouden investoinnit;
- metsätalouden ympäristötuki, sisältäen metsätalousmaan Natura 2000 -alueille maksettavan tuen, ja metsäluonnon hoitohankkeet; sekä
- kansalliseen maaseutupolitiikkaan liittyvät tutkimus- ja kehittämishankkeet.

C. Valtiontukitaulukko

Seuraavassa taulukossa esitetään tukijärjestelmät, jotka voivat sisältää valtiontueksi katsottavaa tukea.

Toimenpiteen koodi	Tukijärjestelmän nimi	Järjestelmän laillisuus	Järjestelmän kesto
123	Maa- ja metsätaloustuotteiden arvon lisääminen (metsätaloustuotteiden jalostuksen osalta)	Kaikki tuki, joka myönnetään tämän toimenpiteen nojalla on yhteensopiva perustamissopimuksen 87 ja 88 artiklan soveltamisesta vähämerkityksiseen tukeen annetun komission asetuksen (EY) N:o 1998/2006 (EUVL L 379, 28.12.2006, s. 5—10) ja tiettyjen tukimuotojen toteamisesta yhteismarkkinoille soveltuviksi perustamissopimuksen 87 ja 88 artiklan mukaisesti (yleinen ryhmäpoikkeusasetus) annetun komission asetuksen (EY) N:o 800/2008 (EUVL L 214, 9.8.2008, s. 3-47) kanssa (X78/2010 ilmoitettu SANI-järjestelmän kautta 19.1.2010 numerolla 4003).	2007-2013
124	Yhteistyö maatalouden ja elintarvikealan sekä metsätalouden uusien tuotteiden, menetelmien ja tekniikoiden kehittämiseksi	Kaikki tuki, joka myönnetään tämän toimenpiteen nojalla on yhteensopiva perustamissopimuksen 87 ja 88 artiklan soveltamisesta vähämerkityksiseen tukeen annetun komission asetuksen (EY) N:o 1998/2006 kanssa (EUVL L 379, 28.12.2006, s. 5—10).	2007-2013
311	Taloudellisen toiminnan laajentaminen maatalouden ulkopuolelle	Kaikki tuki, joka myönnetään tämän toimenpiteen nojalla on yhteensopiva perustamissopimuksen 87 ja 88 artiklan soveltamisesta vähämerkityksiseen tukeen annetun komission asetuksen (EY) N:o	2007-2013

		1998/2006 (EUVL L 379, 28.12.2006, s. 5—10) ja tiettyjen tukimuotojen toteamisesta yhteismarkkinoille soveltuviksi perustamissopimuksen 87 ja 88 artiklan mukaisesti (yleinen ryhmäpoikkeusasetus) annetun komission asetuksen (EY) N:o 800/2008 (EUVL L 214, 9.8.2008, s. 3-47) kanssa (X78/2010 ilmoitettu SANI-järjestelmän kautta 19.1.2010 numerolla 4003).	
312	Yritysten perustaminen ja kehittäminen	Kaikki tuki, joka myönnetään tämän toimenpiteen nojalla on yhteensopiva perustamissopimuksen 87 ja 88 artiklan soveltamisesta vähämerkityksiseen tukeen annetun komission asetuksen (EY) N:o 1998/2006 (EUVL L 379, 28.12.2006, s. 5—10) ja tiettyjen tukimuotojen toteamisesta yhteismarkkinoille soveltuviksi perustamissopimuksen 87 ja 88 artiklan mukaisesti (yleinen ryhmäpoikkeusasetus) annetun komission asetuksen (EY) N:o 800/2008 (EUVL L 214, 9.8.2008, s. 3-47) kanssa (X78/2010 ilmoitettu SANI-järjestelmän kautta 19.1.2010 numerolla 4003).	2007-2013
321	Elinkeinoelämän ja maaseutuväestön peruspalvelut	Tuki, joka myönnetään neuvoston asetuksen (EY) N:o 1698/2005 16a artiklan 1 kohdan g alakohdan mukaisiin laajakaistainvestointeihin on hyväksytty komission päätöksellä koskien toimenpidettä N 388/09 'Nopeita laajakaistayhteyksiä koskevat pilottihankkeet' (16.12.2009, K(2009)10403) ja komission päätöksellä koskien toimenpidettä N 62/10 'Tuki nopeiden laajakaistayhteyksien - rakentamiselle Suomen haja-asutusalueilla' (6.5.2010, K(2010) 3062). Muu tuki, joka myönnetään tämän toimenpiteen nojalla on yhteensopiva perustamissopimuksen 87 ja 88 artiklan soveltamisesta vähämerkityksiseen tukeen annetun komission asetuksen (EY) N:o 1998/2006 kanssa (EUVL L 379, 28.12.2006, s. 5—10).	2007-2013
322	Kylien kunnostus ja kehittäminen	Kaikki tuki, joka myönnetään tämän toimenpiteen nojalla on yhteensopiva perustamissopimuksen 87 ja 88 artiklan soveltamisesta vähämerkityksiseen tukeen annetun komission asetuksen (EY) N:o	2007-2013

		1998/2006 kanssa (EUVL L 379, 28.12.2006, s. 5—10).	
323	Maaseutuperinnön säilyttäminen ja edistäminen	Kaikki tuki, joka myönnetään tämän toimenpiteen nojalla on yhteensopiva perustamissopimuksen 87 ja 88 artiklan soveltamisesta vähämerkityksiseen tukeen annetun komission asetuksen (EY) N:o 1998/2006 kanssa (EUVL L 379, 28.12.2006, s. 5—10).	2007-2013
331	Koulutus ja tiedotus	Kaikki tuki, joka myönnetään tämän toimenpiteen nojalla on yhteensopiva perustamissopimuksen 87 ja 88 artiklan soveltamisesta vähämerkityksiseen tukeen annetun komission asetuksen (EY) N:o 1998/2006 kanssa (EUVL L 379, 28.12.2006, s. 5—10).	2007-2013

Euroopan Unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 108 artiklan 3 kohdan mukaisesti edellä olevan luettelon lisäksi erikseen ilmoitetaan sellaisten B kohdassa lueteltujen järjestelmien soveltamisesta, joiden osalta on valtiontukisääntöjen tai vastaavassa valtiontuen hyväksyntäpäätöksessä vahvistettujen muiden edellytysten ja sitoumusten mukaisesti tehtävä yksittäiset ilmoitukset.

10 TÄYDENTÄVYYS MUISTA YHTEISEN MAATALOUSPOLITIIKAN JA KOHEESIOPOLITIIKAN VÄLINEISTÄ SEKÄ EUROOPAN KALATALOUSRAHASTOSTA RAHOITETTUIJEN TOIMIEN KANSSA

10.1 Täydentävyyden arviointi ja siihen liittyvät keinot

Yhteinen maatalouspolitiikka

Ohjelmassa maatalouteen ja maatalousyrittäjiin kohdistettavilla toimenpiteillä vahvistetaan yhteisen maatalouspolitiikan uudistuksen päälinjaa eli tuotannon siirtymistä markkinasuuntautuneemmaksi.

Ohjelman koordinoinnista yhteisen maatalouspolitiikan toimien kanssa vastaa maa- ja metsätalousministeriö. Hallinnollisilla menettelyillä varmistetaan, että yhteisön sokerialan väliaikaisesta rakenneuudistuksesta annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 320/2006 6 artiklan mukaiset rakenneuudistusrahastosta rahoitettavat monipuolistamistoimet eivät voi saada päällekkäistä rahoitusta tästä ohjelmasta. Hakemukset käsittelee sama toimivaltainen alueellinen viranomainen, kuin toimintalinjojen 1 ja 3 hakemukset tässä ohjelmassa. Alueellinen viranomainen on velvollinen tarkistamaan ettei päällekkäistä rahoitusta synny. Muita vastaavia yhteisön yhteisen maatalouspolitiikan kanssa samanlaisia toimia ei rahoiteta ohjelmassa.

Koheesiopolitiikka sekä yhteinen kalastuspolitiikka

Yhteisön maaseudun kehittämispolitiikka täydentää yhteisön koheesiopolitiikkaa joka tarjoaa välineitä myös maaseudun kehittämiseksi. Koheesiopolitiikalla yhteisö pyrkii erityisesti vähentämään alueiden välisiä kehityseroja sekä tukemaan heikommassa asemassa olevien alueiden kehitystä. Yhteisen kalastuspolitiikan tavoitteena on kalastuselinkeinojen kestävä kehittäminen ja sen käytännön toimenpiteitä rahoitetaan Euroopan kalatalousrahastosta. Kaikki yhteisön politiikat tukevat Lissabonin ja Göteborgin päätelmiä. Maaseudun elinvoimaisuuden kannalta on tärkeää sovittaa yhteen eri politiikanlohkoilla toteutettavat maaseutuun vaikuttavat toimet.

Ohjelman painotukset tukevat kansallisista lähtökohdista lähtien niitä avainalueita, jotka tuottavat eniten lisäarvoa myös yhteisön strategiassa asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi. Erityisesti toimintalinjoilla 1 ja 3 toteutetaan Lissabonin uudistetun strategian ja sitä toteuttavan kansallisen toimeenpano-ohjelman mukaisesti maaseutualueiden kasvua ja työllisyyttä tukevia toimenpiteitä. Göteborgin tavoitteiden mukaista kestävä kehityksen periaatetta sovelletaan kattavasti ohjelmaa toteutettaessa. Pääpaino kestävä kehityksen tavoitteiden saavuttamisessa on ympäristön ja maaseudun tilan parantamiseen kohdistettavilla toimenpiteillä toimintalinjalla 2.

Ohjelmakaudella 2007-2013 kutakin toimenpideohjelmaa rahoitetaan vain yhdestä rahastosta. Tämän ohjelman lisäksi Manner-Suomessa on kuusi muuta ohjelmaa: Kilpailukykyä ja työllisyyttä koskevaa kansallista koheesiostategiaa toteuttavat neljä alueellista Euroopan aluekehitysrahastosta (EAKR) rahoitettavaa ohjelmaa (Itä-, Etelä-, Pohjois- ja Länsi-Suomi) sekä yksi valtakunnallinen Euroopan sosiaalirahastosta (ESR) rahoitettava ohjelma, jolla on myös alueelliset osiot. Kansallista elinkeinokalatalouden strategiaa toteuttaa Euroopan kalatalousrahastosta (EKTR) rahoitettava Suomen elinkeinokalatalouden ohjelma. Ahvenanmaan maakuntahallitus vastaa maakunnan itsehallintoaseman mukaisesti kaikkien rahastojen osalta Ahvenanmaan maakuntaa koskevien ohjelmien valmistelusta ja yhteensovituksesta.

Keskushallinnon tasolla maa- ja metsätalousministeriö toimii tämän ohjelman lisäksi EKTR:sta rahoitettavan elinkeinokalatalouden ohjelman hallintoviranomaisena. Kansallisen koheesiostategian ja alueellisten kilpailukyky ja työllisyysohjelmien (EAKR) valmistelusta vastaa sisäasiainministeriö. Työministeriö vastaa Manner-Suomen ESR-ohjelman valmistelusta. Ohjelmien yhteensovitus varmistettiin laajalla yli hallinnon rajojen tapahtuvalla yhteistyöllä kansallisella ja alueellisella tasolla jo ohjelmia valmisteltaessa.

Maaseudun ja kalatalouden alueellisten kehittämistoimien sekä EAKR:n ja ESR:n rakennerahastotoimien koordinoimiseksi ja yhteen sovittamiseksi luodaan keskushallinnon tasolla ja otetaan alueellisella tasolla edelleen käyttöön tehokkaat ja toimivat yhteensovitusmekanismit. Keskushallinnon tasolla koordinaatiosta vastaa valtioneuvoston asettama rakennerahastoneuvottelukunta, jolle asiat esittelee EAKR:n osalta sisäasiainministeriö ja ESR:n osalta työministeriö sekä maaseudun ja kalatalouden alueellisten kehittämistoimien osalta maa- ja metsätalousministeriö. Lisäksi kaikille ohjelmille asetetaan laajat seurantakomiteat, joissa myös käsitellään eri ohjelmien tilannetta ja yhteensovituksessa esiin nousevia kysymyksiä.

Alueellisella tasolla eri rahastojen ohjelmien strategisen tason yhteensovitus tapahtuu maakunnittain maakunnan yhteistyöryhmässä (MYR), jolla on vastuu alueen kehittämistoimien koordinoinnista. Alueen TE-keskus on MYR:n jäsen ja MYR:n eri jäsenorganisaatioita edustava sihteeristö valmistelee sille käsitteilyyn tuotavat asiat. Kansallisten ja maaseuturahaston osarahoittamien maaseudun kehittämistoimien osalta alueellisten strategisten tavoitteiden, valintakriteerien ja painotusten asettaminen sekä alueellisten ja paikallisten toimien yhteensovitus tapahtuu pääasiassa MYR:n asettamassa alueellisessa maaseutujaostossa tai vastaavassa koko ohjelmakaudeksi nimettävässä toimielimessä. Ohjelman seurantakomiteassa hyväksyttävien alueellisten valintakriteerien tulee olla yhdenmukaisia ohjelmassa asetettavien ja kansallisiin säädöksiin sisältyvien kansallisten kriteerien kanssa. Tämän toimielimen työhön osallistuvat alueen maakuntaliitot ja muut asianomaiset alueviranomaiset sekä kansalaisjärjestöjen kuten Leader-toimintaryhmien ja ympäristö- ja tasa-arvoa edistävien järjestöjen samoin kuin yrittäjien, viljelijöiden sekä muiden kehittämistyöhön osallistuvien tahojen edustajia.

Toimintalinjojen 3 ja 4 sekä pääosa toimintalinjan 1 toimenpiteiden toimeenpanosta ja seurannasta toteutetaan alueellisesti. Näiden toimenpiteiden samoin kuin elinkeinokalatalouden ohjelman hallintoviranomaistehtävät alueellisen tiedotuksen ja päätöksenteon osalta on osoitettu TE-keskukselle, jonka yritys- ja työvoimaosastoille on osoitettu vastaavasti pääosin EAKR-ohjelmien yritysrahoituksen sekä ESR-ohjelman alueellisten osioiden toimeenpanotehtävät. TE-keskuksessa ovat viranomaisryhmät, joiden koostumus vaihtelee alueittain, käsittelevät mm. näille viranomaisille osoitettuja yritysrahoitushakemuksia. Näillä menettelyillä samoin kuin yhteisten tietojärjestelmien avulla estetään hankkeiden päällekkäisrahoitus ja ohjataan hakemus oikeaan rahoituslähteeseen.

10.2 Muiden rahastojen toimet suhteessa toimintalinjojen 1, 2 ja 3 toimenpiteisiin

Rakennerahastojen (EAKR ja ESR) ja Euroopan kalatalousrahaston (EKTR) ohjelmien rahoitus painottuu ao. strategioiden mukaisesti. Kilpailukykyä ja työllisyyttä koskevaa kansallista koheesiostrategiaa toteuttavien alueellisten EAKR-ohjelmien strategisina painopisteinä on kilpailukykyisten ja innovatiivisten yritysten toimintaedellytysten parantaminen, yritysten kansainvälistyminen, verkostoituminen, tasapainoinen alueellinen kehitys sekä alueellisten vetovoimatekijöiden edistäminen. ESR-ohjelmat painottuvat työllisyyden ja osaamisen parantamiseen, työelämän kehittämiseen sekä yrittäjyyden edistämiseen. Elinkeinokalatalouden strategiaa toteuttavan EKTR-ohjelman keskeisenä tavoitteena on elinkeinokalatalouden (ammattikallastus, vesiviljely, kalanjalostus ja kalan tukkukauppa) kannattavan yritystoiminnan kehittäminen kalavarojen kestävästä käytöstä pohjalta.

EAKR, ESR ja EKTR -ohjelmissa on mainittu myös yhteisesti kehitettäviä toimialoja tai maaseudun kehittämistoimia, joiden rahoituksen osalta eri rahastojen välinen työnjako esitetään ohjelma-asiakirjoissa ja kansallisissa säädöksissä. Mikäli työnjakoa ei ole esitetty esim. toimialakohtaisesti edellä kuvatulla tavalla, rahoituksen painopisteistä, valintakriteereistä ja työnjaosta sovitaan alueellisella tasolla ao. alueellisissa suunnitelmissa (liite 4). Alueellisella tasolla työnjako ja menettelyt määritetään toimivaltaisten viranomaisten keskinäisillä neuvotteluilla ja kirjallisesti tehtävillä sopimuksilla eri toimijoiden välillä tuenhakijoiden tasavertaisuuden varmistamiseksi ja päällekkäisen rahoituksen ehkäisemiseksi.

Maantieteellisesti maaseuturahaston rahoitus painottuu harvaan asutulle ja ydinmaaseudulle (ks. kohta 5.2.3). Rahoituksen kohteena on yhteisiä toimialoja kuten maaseudun mikroyritysten kehittäminen, matkailu, bioenergian tuotanto ja palveluala sekä kulttuuri- ja ympäristötoimet. Muiden rahastojen (EAKR, ESR ja EKTR) ohjelmat ovat samanaikaisesti valmistelussa, joten lopullisia päätöksiä työnjaosta ei ole voitu tehdä keskushallinnon tasolla tai alueellisella tasolla. Taulukossa 10.1 kuvataan maaseuturahaston toimenpiteiden soveltamisalan suhdetta muiden rahastojen rahoittamien toimien kanssa. Alustava työnjako ohjelmien välillä on toimialoittain seuraava:

Maaseuturahaston rahoittama yritystoiminta

Vain maaseuturahastosta rahoitetaan elintarvikkeiden ensimmäisen asteen jalostukseen liittyviä investointeja pk-yrityksissä ja niitä pienemmissä yrityksissä (toimenpide 123). Maaseuturahastosta voidaan rahoittaa toimialaa rajoittamatta investointeja kaikissa maatilalla yhteydessä toimivissa mikroyrityksissä (toimenpide 311). Muista rahastoista ei pääsääntöisesti rahoiteta maatilalla toimivia yrityksiä. Maatilojen ulkopuolella mikroyritysten perustaminen ja kehittäminen (toimenpide 312) kohdistuu maaseutualueille siten, että alueellisella tasolla rajataan vähintään ne suurimpien kuntien tai kaupunkien kaupunkimaiset keskusta-alueet, joille maaseuturahaston yritysrahoitusta ei lainkaan kohdisteta (ks. kohta 5.2.3). Erityisesti Länsi- ja Etelä-Suomen suuralueilla maaseuturahaston toimia on rajoitettu myös kaupunkien läheisellä maaseudulla.

EAKR:n rahoittama yritystoiminta

Alueelliset kilpailukyky- ja työllisyysohjelmat (EAKR) sisältävät yritysten kehittämistoimia, jotka suuntautuvat kaupunkialueille ja ensisijaisesti maaseutualueille mikroyritystä suurempiin yrityksiin, kasvuyrityksiin sekä muihin kuin maataloustuotteiden ensiasteen jalostajiin. EAKR:n rahoitusta suunnataan mikroyrityksistä myös maaseutualueille sellaisille yrityksille,

- joiden potentiaaliset markkinat ovat paikallisia markkinoita (kunta, seutukunta, maakunta) laajemmat;
- joilla on edellytyksiä vientimarkkinoille (oma suora vienti tai vienti esim. alihankkijana osana verkostoa) tai jotka jo ovat vientiyrityksiä;
- erityisen osaamisintensivisille tuotannollisille ja palveluyrityksille;
- innovatiivista teknologiaa hyödyntäville ja kehittäville tuotannollisille ja palveluyrityksille;
- osana teknologiayritysten ja/tai vientiyritysten verkostoa toimiville ja sellaisiksi pyrkiville yrityksille; sekä

- yrityksille, jotka ovat selkeästi kasvamassa tai realistisesti tavoittelevat kasvua mikroyrityskokoaa suuremmaksi eli vähintään 10 henkilöä työllistäväksi yritykseksi.

Matkailu

Maaseuturahasto rahoittaa ensisijaisesti maatala- ja luontomatkailua sekä maaseudulla toimivia matkailualan mikroyrityksiä ja niiden kehittämistoimia. Vastaavasti EAKR rahoittaa laajempia matkailualan yrityksiä sekä matkailukeskuksia. EKTR rahoittaa kalastusmatkailua vain niillä alueilla, joilla toimii elinkeinokalatalouden ohjelmassa määritelty paikallinen kalatalousryhmä. Näillä alueilla huolehditaan paikallisesti yhteensovittamisesta kalatalous- ja Leader-toimintaryhmien suunnitelmien välillä. Valintaprosessi ja –kriteerit, paikalliset suunnitelmat, hankkeiden valintakriteerit sekä kirjanpito toteutetaan erillisinä EKTR:sta rahoitettavien kalatalousryhmien ja maaseuturahastosta rahoitettavien Leader-toimintaryhmien välillä.

Bioenergian tuotanto

Uusiutuvan bioenergian käytön lisääminen kuuluu kaikkien ohjelmien tavoitteisiin. Bioenergian ja muiden alueellisten toimialakohtaisten hankkeiden yhteydessä EAKR-toimenpiteet täydentävät tämän ohjelman toimia mm. paikallista suurempien energiayksiköiden perustamisessa, laajoissa teknologiahankkeissa sekä laajojen toimintaohjelmien valmistelussa.

Maaseudun laajakaistayhteydet

Suomi toteuttaa vuosina 2010 – 2015 valtioneuvoston periaatepäätöksen mukaisesti maaseudun laajakaistayhteyksien kehittämishankkeen, jonka tavoitteena on, että myös 99 % maaseudun asukkaista ja yrityksistä saavat 100 megabitin yhteydet enintään 2 kilometrin etäisyydelle.

Hankkeen julkiseen rahoitukseen osallistuu valtio, kunnat ja maaseuturahasto. Maaseuturahaston elvytyspaketin investointirahoitus toteutetaan osana kansallista hanketta, mutta omana kokonaisuutenaan. Kaikki kansallisen periaatepäätöksen puitteissa tukea saavat laajakaistainvestoinnit valitaan kuitenkin samoja kansallisessa lainsäädännössä määriteltäviä kriteerejä ja kilpailumenettelyjä noudattaen.

Maaseudun laajakaistayhteyksien rakentamista tuetaan pääasiassa kansallisin varoin sekä maaseuturahaston tuella, joten EAKR osallistuu vain erityisesti alueella ratkaistavissa tapauksissa laajakaistarakentamisen tukemiseen maaseudulla.

Kansallisen periaatepäätöksen mukaisesti rahoitettavien investointihankkeiden yhteensovituksista vastaa liikenne- ja viestintäministeriön alainen viestintävirasto ja alueellisesta yhteensovituksista asianomainen maakuntaliitto ja sen alainen maakunnan yhteistyöryhmä.

Muut maaseuturahaston toimia tukevat yhteiset toimialat

EAKR-ohjelmien toimet kohdistuvat myös maaseudun palveluiden kehittämiseen, kun kyseessä ovat laajat ympäristö- ja infrastruktuuritoimet, telemaattisia yhteyksiä, teitä ja muuta saavutettavuutta parantavat toimet sekä peruspalvelut kuten jätteiden käsittely ja vesihuolto. ESR-ohjelmaan sisältyy merkittävä panostus koulutuksen rahoittamiseen ja erityisesti myös maaseudun yrittäjien (ml. ikääntyvät viljelijät) työssä jaksamisen ja työkyvyn säilyttämiseen.

Kansallisena tavoitteena on pienten ja mikroyritysten rahoituksessa välinputoajien välttäminen. Alueelliset tavoitteet sekä muiden rahastojen alueelliset ohjelmat ja niiden painotukset vaihtelevat myös huomattavasti, minkä vuoksi ei ole syytä esittää jyrkkiä ja ehdottomia työnjaon periaatteita koko maan tasolla. Muiden rahastojen alueellisissa ohjelmissa ei ole osoitettu maaseudun kehittämistoimiin erillistä toimintalinjaa ja

myös niissä todetaan, että alueellisten tavoitteiden saavuttaminen edellyttää erityistä panostusta rahoituksen koordinointiin. Työnjakoa seurataan ja tarvittaessa tarkennetaan ohjelmakauden aikana.

Taulukko 10.1. Rajoitukset Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman 2007-2013 (maaseuturahasto) ja muiden rahastojen (EAKR, ESR ja EKTR) ohjelmien välillä

Maaseuturahaston toimenpiteet (Manner-Suomessa vastaavia toimia rahoittavat muut rahastot)	Rajoitukset
Toimenpide 111: Ammatillista koulutusta ja tiedotusta koskevat toimet (ESR)	<p>Toimenpide tukee toimintalinjan 1 muiden toimenpiteiden toteuttamista sekä maa- ja metsätalouden ja elintarvikealan toimijoita ko. toimialojen kilpailukyyn kehittämisessä. Toimenpide tukee myös toimintalinjan 2 maatalouden ympäristötuen ja eläinten hyvinvointia edistävän tuen toteuttamista.</p> <p>ESR:n kautta voidaan rahoittaa edellistä yleisempiä koulutustoimia, jotka kytkeytyvät työllisyyspolitiikkaan ja EU:n työllisyysstrategiaan. ESR voi myös tukea maaseudun pien- ja mikroyrittäjien työssä jaksamista samoin kuin elintarvikealan yritysten työntekijöiden koulutusta.</p>
Toimenpide 121: Maatilojen nykyaikaistaminen (EAKR, EKTR)	<p>Toimenpide on rajattu koskemaan vain nautakarjataloutta sekä maatalon energiaraaka-aineisiin perustuvan bioenergian tuotantoon liittyviä investointeja niissä tapauksissa, kun tuotettu energia käytetään pääosin maatilalla tai -tiloilla. Bioenergian raaka-aineiden jalostukseen liittyviä hankkeita rahoitetaan toimenpiteen 123 kautta. Muut hankkeet maatalon toiminnan laajentamiseksi maatalouden ulkopuolelle rahoitetaan toimenpiteessä 311.</p> <p>Bioenergian osalta EAKR voi rahoittaa suuria alueellisia energiahankkeita ja investointeja. ESR voi työllistämisen ja koulutustoimenpitein tukea uusiutuvan energian tuotannon ja luonnonvarojen käytön edistämistä.</p> <p>EKTR voi rahoittaa vesiviljelyä sekä ammattikalastusta tukevia investointeja.</p>
Toimenpide 123: Maa- ja metsätaloustuotteiden arvon lisääminen (EAKR, EKTR)	<p>Toimenpiteessä rahoitetaan maataloustuotteiden ensimmäisen asteen jalostusta ja markkinointia pk-yrityksissä samoin kuin metsäalan ennen teollista tuotantoa tapahtuvaa jalostusta paikallisissa mikroyrityksissä. Toimenpide sisältää myös pääosin maatalouden ulkopuolelle myytävän, maa- tai metsätaloudesta peräisin olevan bioenergian raaka-aineiden jalostukseen liittyvät investoinnit. Mikroyritysten investoinnit näiden toimialojen ulkopuolella rahoitetaan toimintalinjan 3 toimenpiteiden 311 ja 312 avulla. Tutkimusyhteistyöhön perustuvat laajemmat hankkeet rahoitetaan toimenpiteessä 124.</p> <p>EAKR voi rahoittaa muita kuin maataloustuotteiden ensimmäisen asteen jalostusta ja markkinointia harjoittavia pk-yrityksiä. Bioenergian osalta EAKR voi rahoittaa suuria alueellisia energiahankkeita ja investointeja. ESR voi työllistämisen ja koulutustoimenpitein tukea uusiutuvan energian tuotannon ja luonnonvarojen käytön edistämistä. EAKR:n rahoittaman yritystoiminnan painotukset on kuvattu tarkemmin kohdassa 10.2.</p> <p>EKTR voi rahoittaa kalan jalostukseen liittyviä investointeja sekä yleisesti kalan menekinedistämistä.</p>
Toimenpide 124: Yhteistyö maatalouden ja elintarvikealan sekä metsätalouden uusien tuotteiden, menetelmien ja tekniikoiden kehittämiseksi (EAKR, EKTR)	<p>Toimenpiteessä rahoitetaan vain maa- ja metsätalouden tuotantoketjujen tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoimintaan liittyviä toimia.</p> <p>EAKR voi rahoittaa alueellisten innovaatorakenteiden kehittämiseen tähtäviä hankkeita.</p>

<p>Toimenpiteet 121, 123, 124, 311 ja 312: Uusiutuvan energian tuotannon ja käytön alueellinen ja paikallinen kehittäminen (EAKR, EKTR, ESR)</p>	<p>EKTR voi rahoittaa elinkeinokalatalouteen liittyviä pilottihankkeita.</p> <p>Toimintalinjalla 1 rahoitetaan uusiutuvan energian käyttöön ja uusiin ratkaisuihin liittyviä hankkeita niissä tapauksissa, kun energiaraaka-aine on peräisin maa- tai metsätaloudesta. Maatilan energiaraaka-aineisiin perustuvan bioenergian tuotantoon liittyviä investointeja tuotetun energian käyttämiseksi pääosin maatilalla tai -tiloilla rahoitetaan toimenpiteen 121 kautta, kun taas pääosin maatalouden ulkopuolelle myytävän bioenergian raaka-aineiden jalostukseen liittyviä hankkeita rahoitetaan toimenpiteen 123 kautta. Energiaa tai energia-palveluja tuottavia mikroyrityksiä rahoitetaan toimintalinjan 3 toimenpiteiden 311 tai 312 kautta riippuen siitä, sijaitseeko mikroyritys maatilan yhteydessä vai sen ulkopuolella.</p> <p>EAKR voi rahoittaa suuria alueellisia energiahankkeita ja investointeja.</p> <p>ESR voi työllistämis- ja koulutustoimenpitein tukea uusiutuvan energian tuotannon ja luonnonvarojen käytön edistämistä.</p>
<p>Toimenpiteet 214 ja 216: Maatalouden ympäristötuet ja ei-tuotannolliset investoinnit (EKTR)</p>	<p>Ohjelmassa rahoitetaan ei-tuotannollisten investointien kautta monivaikutteisten kosteikkojen perustamista ja ympäristötues-näiden ylläpitoa ja hoitamista ao. toimenpiteiden tavoitteiden toteuttamiseksi.</p> <p>EKTR:n rahoitus voi koskea vesiviljelyn tuotannollisten investointien lisäksi vesiviljelyyn liittyviä ympäristötoimenpiteitä.</p>
<p>Toimenpiteet 311 ja 312: Mikroyritysten perustaminen ja kehittäminen maataloilla ja niiden ulkopuolella (EAKR, EKTR, ESR)</p>	<p>Ohjelmassa rahoitetaan vain maaseutualueiden mikroyritysten investointeja ja kehittämistä maataloilla ja niiden ulkopuolella.</p> <p>Mikroyrityksiä suurempien yritysten tukitoimet sisältyvät EAKR-ohjelmiin. EAKR voi rahoittaa mikroyrityksiä myös maaseutualueilla. EAKR:n rahoittaman yritystoiminnan painotukset on kuvattu tarkemmin kohdassa 10.2.</p> <p>ESR osallistuu myös yritystoiminnan edellytysten kehittämiseen ja voi tukea yritysten aloittamista.</p> <p>EKTR voi rahoittaa vain elinkeinokalatalouden yritystoimintaan liittyviä investointeja ja elinkeinotoiminnan toimintaedellytyksiä parantavia yleisiä kehittämishankkeita.</p>
<p>Toimenpide 313: Matkailuelinkeinojen edistäminen (EAKR, EKTR)</p>	<p>Toimenpiteessä rahoitetaan pääsääntöisesti maaseutumatkailun kehittämiseen liittyviä laaja-alaisia toimia. Yksittäisten yritysten tukitoimet sisältyvät toimenpiteisiin 311 ja 312.</p> <p>EAKR:n rahoittamat toimet keskittyvät alueellisesti merkittäviin matkailuhankkeisiin.</p> <p>EKTR:n rahoittamat toimet rajoittuvat kalastusmatkailuun ja niihin liittyviä hankkeita tuetaan pääasiassa kalatalousryhmien kautta.</p>
<p>Toimenpiteet 321 ja 322: Elinkeinoelämän ja maaseutuväestön peruspalvelut sekä kylien kun-nostus ja kehittäminen (EAKR, ESR, EKTR)</p>	<p>Toimenpiteissä rahoitettavat kylien kehittämistoimet perustuvat pääsääntöisesti paikallisiin kehittämissuunnitelmiin, mutta palvelujen kehittämistä rahoitetaan pääasiassa seututasolla. Poikkeuksena maaseudun laajakaistahankkeiden rahoituksessa osana EU:n elvytys-suunnitelmaa valmistelu tapahtuu aluetasolla ja hankekoko on suurempi.</p> <p>EAKR voi rahoittaa edellistä laajempia elinkeinojen kehittämiseen ja yritystukiin liittyvien palvelujen kehittämistoimia sekä yleisiä infrastruktuuri-investointeja maaseudun saavutettavuuden ja yhteyksien parantamiseksi. Toimenpiteitä täydentävät myös ESR:n kol-</p>

	<p>mannen sektorin toimintaa kehittävät ja tukevat toimet</p> <p>EKTR:sta voidaan rahoittaa yleishyödyllisiä toimia kuten kalatalousryhmien kestävä kehitystä.</p>
Toimenpide 323: Maaseutuperinnön säilyttäminen ja edistäminen (EAKR, ESR)	<p>Toimenpiteessä rahoitettavat maaseutuperinnön ja ympäristön säilyttämisen ja kehittämisen toimet kohdistuvat maaseutualueille ja ne perustuvat pääsääntöisesti paikallisiin kehittämissuunnitelmiin. Toimenpiteessä voidaan rahoittaa myös Natura 2000 -alueiden suojelua ja maisemanhoitosuunnitelmien laatimista.</p> <p>EAKR:n kaupunkialueille kohdistuvissa toimissa voidaan rahoittaa ympäristöhoitoa ja -suojelua (kuten myös Natura 2000 -alueiden hoitoa), kulttuuritoiminnan ylläpitämistä ja kehittämistä sekä kulttuuriperinnön suojelua.</p> <p>ESR voi tukea työllistämisen- ja koulutustoimin maaseudun kulttuuriperinnön säilyttämistä ja edistämistä.</p>
Toimenpide 331: Koulutus ja tiedotus (ESR)	<p>Toimenpide tukee toimintalinjan 3 muiden toimenpiteiden toteuttamista.</p> <p>ESR voi rahoittaa yrittäjien osaamista kehittävää koulutusta muiden kuin maaseuturahaston rahoittamien yritysten osalta. Toisaalta ESR:n kautta voidaan rahoittaa edellistä yleisempiä koulutustoimia, jotka kytkeytyvät työllisyyspolitiikkaan ja EU:n työllisyysstrategiaan. ESR:n tukitoimet suuntautuvat myös sosiaalisen pääoman lisäämiseen sekä työhyvinvoinnin ja maaseutu-kaupunki vuorovaikutuksen kehittämiseen.</p>
Toimintalinja 4: Leader (EAKR, EKTR)	<p>Leader-toimintatavalla rahoitetaan paikallisten toimijoiden toteuttamia pienimuotoisia hankkeita, joiden julkinen rahoitus on enintään 150 000 euroa.</p> <p>Tavoite 3 ja Eurooppalaisen naapuruus ja kumppanuus (ENPI) -ohjelmista rahoitettavat jäsenvaltioiden väliset hankkeet ovat pääsääntöisesti edellistä suurempia hankkeita, joiden toteuttajatahoina toimivat edellistä suuremmat organisaatiot.</p> <p>Valintaprosessi ja -kriteerit, paikalliset suunnitelmat, hankkeiden valintakriteerit sekä kirjanpito eriytetään EKTR:sta rahoitettavien kalatalousryhmien ja maaseuturahastosta rahoitettavien Leader-toimintaryhmien välillä.</p>

Edellä kuvattujen toimialoittaisten päälinjausten lisäksi on suuralueittain (Itä-, Pohjois-, Länsi ja Etelä-Suomi) sovittu seuraavista muiden rahastojen painotuksista, jotka tukevat myös maaseuturahaston toimia:

Itä-Suomen kilpailukyky- ja työllisyysohjelmassa EAKR-toimia kohdistuu maaseudulle ja maaseudulla toimiville yrityksille innovaatiotoiminnan ja verkostoitumisen sekä innovaatio- ja osaamisrakenteiden edistämisen kautta. Innovaatioympäristöt, yritysten palveluorganisaatiot ja kansainvälistymisen tukipalvelut ovat myös maaseudun yritysten käytössä ja innovaatiojärjestelmien käyttöönotto lisää maaseudun ja kaupunkien vuorovaikutusta. Alueellisissa ohjelmissa EAKR tukee kotimaisten energiaraaka-aineiden käyttöä lisäävää tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoimintaa, investointeja aluelämpölaitoksiin ja suuriin paikallisiin energian tuotantoyksiköihin (ensisijaisesti puuenergiaa hyödyntäen). Elämänlaadun ja hyvinvoinnin edistämiseksi EAKR-toimia kohdennetaan mm. alueen liikenneyhteyksien ja niihin liittyvien palveluiden parantamiseen, hyvinvointipalveluihin, ympäristön hoitoon ja -suojeluun, kulttuuriympäristöjen kunnostamiseen, vesihuoltohankkeiden toteuttamiseen sekä tietoyhteiskuntakehityksen edistämiseen tietosisältöjä ja -yhteyksiä parantamalla.

ESR-ohjelman alueelliset toimet kohdentuvat Itä-Suomessa lähinnä inhimillisen pääoman kehittämiseen, yritysten henkilöstön ja johdon osaamisen vahvistamiseen sekä tuottavuuden ja innovatiivisuuden

lisäämiseen. Myös yrittäjyys ja sukupolven vaihdokset sekä yritysten työntekijöiden hyvinvoinnin edistäminen ovat merkittävässä asemassa ESR-ohjelmassa. Maaseudun elämänlaatua ja hyvinvointia parannetaan mm. maaseudun palveluiden uudelleen organisointiin liittyvällä koulutuksella, kolmannen sektorin toimintaa kehittämällä, nuorten työllistymismahdollisuuksia parantamalla, viljelijöiden muutosvalmennuksella ja maaseudun naisiin kohdistuvilla erityistoimilla.

Pohjois-Suomen kilpailukyky ja työllisyysohjelmassa EAKR-toimia kohdennetaan myös erityisesti harvaan asutun alueen ongelmien lieventämiseen ja maaseudun kehittämiseen. Maaseudun yritystoiminnan monipuolistamisessa keskitytään erityisesti palvelualoihin, sijaintipaikasta riippumattomiin toimintoihin sekä täysin uusiin tulevaisuuden elinkeinotoimintoihin. Matkailualan yritykset sijoittuvat pääasiassa maaseutu-alueille, mutta EAKR rahoittaa ensisijaisesti matkailukeskuksia sekä parantaa matkailukeskusten ja taajamien ympäristön vetovoimaa. Saavutettavuuden parantamiseksi EAKR-toimin kehitetään sähköisiä palveluja erityisesti syrjäisten alueiden palveluiden turvaamiseksi. Uusiutuvan energian käytön lisäämisessä ja kehittämisessä painopiste on uuden teknologian kehittämisessä ja teollisen mittakaavan tuotannon lisäämisessä (ensisijaisesti puuenergiaa hyödyntäen).

ESR-rahoitusta suunnataan Pohjois-Suomessa erityisesti sosiaalisen pääoman kehittämiseen. ESR on myös maaseudulla pääasiallinen toimija yrittäjyyden edistämisen sekä sitä tukevan yritysneuvonnan ja yrittäjäkoulutuksen sekä työllistymisen edistämisen ja työvoiman saannin turvaamisessa. ESR edistää maaseudun ja kaupungin eri väestöryhmien välillä vuorovaikutteisten ja uusia mahdollisuuksia luovien toimien ja toimintamallien rakentamista. ESR-toimilla voidaan edistää maaseudun kulttuuriperinnön säilyttämistä ja kehittämistä elinkeinotoiminnaksi sekä vientituotteiksi. Lisäksi tukea voidaan suunnata uudenlaisen palveluyrittäjyyden edistämiseen ja palveluiden tuotteistamiseen palvelurakenteiden uudistamiseksi ja kehittää uusia oppimisrakenteita erityisesti harvaan asuttujen alueiden asukkaiden tarpeisiin.

Länsi-Suomen kilpailukyky- ja työllisyysohjelmassa EAKR rahoittaa vain niukasti maaseudun infrastruktuurihankkeita, joten Leader-toimintaryhmät ja TE-keskus tukevat myös maaseuturahaston rahoituksella pieniä infrastruktuurihankkeita. Bioenergia-alan yhteisen toimialaohjelman puitteissa EAKR tukee kotimaisten energiaraaka-aineiden käyttöä lisäävää tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoimintaa sekä investointeja aluelämpölaitoksiin ja suuriin paikallisiin energian tuotantoyksiköihin (biokaasu- ja bioetanoli). EAKR-yritysrahoitus kohdentuu pääasiassa taajama-alueilla ja kaupunkien läheisellä maaseudulla sijaitseville kasvu-, teknologia- ja vientiyrityksille.

ESR-ohjelman alueelliset toimet kohdentuvat Länsi-Suomessa lähinnä inhimillisen pääoman kehittämiseen. Koulutusta kohdennetaan myös maaseutuyritysten ja maaseudun muiden toimijoiden sellaiseen lyhytkestoiseen koulutukseen, jota ei rahoiteta maaseuturahastosta, kuten yrittäjien ja yritysten henkilöstön koulutukseen mm. elintarvikeyrityksissä. Lisäksi tukea voidaan suunnata uudenlaisen palveluyrittäjyyden kehittämiseen ja palveluiden tuotteistamiseen palvelurakenteiden uudistamiseksi.

Etelä-Suomen kilpailukyky- ja työllisyysohjelmassa EAKR rahoittaa vain hyvin rajoitetusti maaseudun infrastruktuurihankkeita, joten myös Leader-toimintaryhmillä on mahdollisuus tukea pieniä paikallisia infrastruktuurihankkeita paikallisen suunnitelmansa puitteissa. EAKR tukee kotimaisten energiaraaka-aineiden käyttöä lisäävää tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoimintaa sekä investointeja aluelämpölaitoksiin ja suuriin paikallisiin energian tuotantoyksiköihin. EAKR-yritysrahoitus kohdentuu pääasiassa taajama-alueilla ja kaupunkien läheisellä maaseudulla sijaitseville kasvu-, teknologia- ja vientiyrityksille.

ESR-toimet ovat Etelä-Suomessa hyvin rajallisia ja varoja kohdennetaan vain vähän maaseutuyritysten ja maaseudun muiden toimijoiden sellaiseen lyhytkestoiseen koulutukseen, jota ei rahoiteta maaseuturahastosta, kuten yrittäjien ja yritysten henkilöstön koulutukseen mm. elintarvikeyrityksissä.

10.3 Muiden rahastojen toimet suhteessa toimintalinjan 4 toimenpiteisiin

Toimintaryhmien osalta sovitaan edellä kohdassa 10.2 kuvatulla tavalla työnjaosta EKTR:n kanssa elinkeinokalatalouden ohjelman kalatalousryhmien ja erityisesti kalastusmatkailun rahoittamisesta.

10.4 Tarvittaessa täydentävyys muiden yhteisön rahoitusvälineiden kanssa

Ohjelmaan ei sisälly yhteisön muiden kuin edellä kuvattujen rahoitusvälineiden kanssa yhteen sovitettavia toimia.

11 TOIMIVALTAISET VIRANOMAISET JA TOIMIELIMET

Ohjelman toimeenpano muodostuu kolmesta tehtäväkokonaisuudesta: ohjelman hallinnoimisesta vastaavan viranomaisen eli hallintoviranomaisen tehtävistä, maksajaviranomaisen eli maksajaviraston tehtävistä ja todistuksen myöntävän elimen tehtävistä. Hallinto- ja valvontajärjestelmä on muodostettu siten, että selkeä tehtävien jako ja erottelu hallintoviranomaisen ja maksajaviraston sekä todistuksen myöntävän elimen välillä toteutuu. Myös maksajaviraston päätehtävien eli maksujen tarkastamisen ja hyväksymisen mukaan lukien hallinnolliset ja paikalla tehtävät tarkastukset, maaseuturahaston rahoitusosuuden maksamisen sekä maksukirjanpidon välillä on selkeä jako kaikilla toiminnan tasoilla. Jäsenvaltion vastuulla olevat, paikalla tehtävät tarkastukset samoin kuin Leader-toimintaryhmiä koskevat tarkastukset on organisoitu riippumattomalla tavalla.

Hallintoviranomainen

Maa- ja metsätalousministeriö vastaa ohjelman ja siihen sisältyvien tukijärjestelmien ja toimenpiteiden hallinnoinnista ja muista neuvoston asetuksen (EY) N:o 1698/2005 75 artiklan mukaisista hallintoviranomaisen tehtävistä. Muiden viranomaisten suoritettavaksi osoitetut hallintoviranomaisen tehtävät määritellään kansallisessa lainsäädännössä. Osana EU:n elvytysuunnitelmaa toteuttavien maaseudun laajakaistahankkeiden rahoituksesta TE-keskus tekee päätöksen saatuaan hanketta koskevan lausunnon Viestintävirastolta.

Maksajavirasto

Maksajaviraston tehtävistä säädetään yhteisen maatalouspolitiikan rahoituksesta annetussa neuvoston asetuksessa (EY) N:o 1290/2005 ja sen nojalla annetussa komission asetuksessa (EY) N:o 885/2006. Maksajavirasto vastaa maaseuturahaston rahoitusosuuden maksamisesta tuensaajalle, sitä koskevasta kirjanpidosta ja raportoinnista komissiolle sekä ao. asiakirjojen säilyttämisestä. Maksajaviraston tehtävät voidaan maaseuturahaston rahoitusosuuden maksamista lukuun ottamatta siirtää hoidettavaksi maksajaviraston ulkopuolella. Maksajavirasto vastaa kuitenkin siitä, että tehtävät hoidetaan niin, että maksajaviraston hyväksymisperusteet täyttyvät.

Ohjelman osalta hyväksyttyinä maksajavirastona toimii 30.4.2007 saakka kokonaisuus, johon kuuluvat maa- ja metsätalousministeriöstä maatalousosaston toimeenpanolinja, osa sisäisen tarkastuksen yksikköä sekä osa maa- ja metsätalousministeriön tietopalvelukeskuksesta siten kuin siitä on erikseen määrätty. Maksajavirastoa johtaa maatalousosaston toimeenpanolinjan johtajana toimiva virkamies. Suomeen perustetaan 1.5.2007 Maaseutuvirasto hoitamaan Euroopan yhteisön yhteisen maatalouspolitiikan mukaisten toimenpiteiden, yhteisön osaksi rahoittamien maaseudun kehittämistoimien ja näitä täydentävien kansallisten toimenpiteiden toimeenpanotehtäviä. Maksajaviraston kokonaisuus organisoidaan uudelleen Maaseutuviraston perustamisen yhteydessä siten, että kansallinen kirjanpito ja raportointi komissiolle ei muutu varainhoitovuoden 16.10.2006-15.10.2007 aikana ja Maaseutuvirasto vastaa maksajaviraston tileistä koko em. varainhoitovuoden osalta. Maaseutuvirastossa maksajaviraston tehtävät on erotettu osastojen

tasolla hallintoviranomaisen tehtävistä. Muiden viranomaisten suoritettavaksi osoitetut maksajaviraston tehtävät määritellään kansallisessa lainsäädännössä tai kirjallisissa sopimuksissa.

Todistuksen myöntävä elin (todentamisviranomainen)

Neuvoston asetuksen (EY) N:o 1290/2005 7 artiklan mukaan todistuksen myöntävä elin (todentamisviranomainen) on jäsenvaltion nimeämä julkis- tai yksityisoikeudellinen yksikkö, joka vastaa hyväksyttyjen maksajavirastojen tilien tarkastamisesta niiden todenperäisyyden, täydellisyyden ja täsmällisyyden osalta sekä ottaen huomioon käyttöön otetut hallinto- ja valvontajärjestelmät. Jäsenvaltioiden on toimitettava komissiolle muun muassa vuosittaiset tilit yhdessä niiden tarkastamiseksi ja hyväksymiseksi tarvittavien tietojen sekä tilien täydellisyyttä, tarkkuutta ja todenperäisyyttä koskevan todistuksen kanssa. Todistuksen antaa tekemänsä tilintarkastuksen perusteella erityinen todistuksen myöntävä elin, jonka tulee olla toiminnallisesti riippumaton maksajavirastosta. Todistuksen myöntävä elin laatii havainnoistaan kertomuksen.

Toimivaltaisena viranomaisena toimiva maa- ja metsätalousministeriö valitsee kilpailuttamismenettelyllä todistuksen myöntäväksi elimeksi auktorisoidun tilintarkastusyhteisön.

Eri toimintalinjojen osalta on eroavaisuuksia hallintoviranomaisen tehtävissä käytännön toimeenpanossa, minkä vuoksi hallintoviranomaisen ja maksajaviraston tehtävät on kuvattu seuraavassa toimintalinjoittain:

Toimintalinjojen 1, 3 ja 4 tukijärjestelmät

Toimintalinjoilla 1, 3 ja 4 käyttöön otettavien toimenpiteiden osalta tukijärjestelmien toimeenpanon toteuttavat TE-keskukset (alueelliset viranomaiset). Leader-toimintatapaa sovellettaessa tukijärjestelmien toimeenpanoon osallistuvat myös paikalliset toimintaryhmät. Maakunnan yhteistyöryhmän maaseutujaosto tai muu vastaava yhteistyöryhmä sovittaa yhteen maaseuturahaston rahoittamat alueelliset maaseudun kehittämistoimenpiteet ja muut alueelliset toimenpiteet sekä täsmentää hankkeiden valintaperiaatteet ja muut hankkeiden valintaan liittyvät alueelliset rajoitteet.

TE-keskus myöntää tuen (hallintoviranomaisen siirtämä tehtävä). Poikkeuksena sovellettaessa Leader-toimintatapaa muissa kuin toimintaryhmän omissa hankkeissa toimintaryhmä harkitsee tuen myöntämisen tarkoituksenmukaisuuden, jonka jälkeen TE-keskus tarkastaa tuen myöntämisen laillisuuden päättäessään tuen myöntämisestä. Toimintaryhmien omissa hankkeissa TE-keskus harkitsee myös tuen myöntämisen tarkoituksenmukaisuuden samalla tavoin kuin päättäessään yleisesti tuen myöntämisestä.

TE-keskus ottaa vastaan myös tuensaajan maksamishakemuksen, tarkastaa tuen maksamisen edellytykset (ml. hallinnolliset tarkastukset) ja tekee tuen maksamista koskevan päätöksen (maksajaviraston siirtämä tehtävä). Poikkeuksena sovellettaessa Leader-toimintatapaa muissa kuin toimintaryhmän omissa hankkeissa toimintaryhmä ottaa vastaan tuensaajan maksamishakemuksen ja antaa TE-keskukselle lausunnon hankkeen etenemisestä, jonka jälkeen TE-keskus tarkastaa tuen maksamisen edellytykset ja tekee tuen maksamista koskevan päätöksen samalla tavoin kuin päättäessään yleisesti tuen maksamisesta. Toimintaryhmän toiminnan loppuessa tai keskeytyessä voidaan poikkeustapauksessa käynnissä olevien hankkeiden maksamisen osalta noudattaa erityismenettelyä, jossa maksatushakemukset tulevat vireille TE-keskuksessa ja TE-keskus tekee maksamista koskevan päätöksen ilman toimintaryhmän lausuntoa. Toimintaryhmien omissa hankkeissa noudatetaan tuensaajan maksamishakemusten yleistä käsittelymenettelyä.

Maksajavirasto varmistaa maksamishakemuksiin sisältyvien menojen tukikelpoisuuden ja tuen myöntömenettelyn sekä niiden yhdenmukaisuuden yhteisön sääntöjen kanssa samoin kuin yhteisön lainsäädännön vaatimien tarkastusten suorittamisen tarkastaessaan ja hyväksyessään maksun suoritettavaksi tuensaajalle ja vie suoritettut maksut kirjanpitoon.

Tuki voidaan maksaa tuensaajalle useassa erässä toteutuneiden kustannusten mukaisesti. Tukea voidaan maksaa kansallisista varoista myös ennakoon yksityisoikeudelliselle yleishyödylliselle yhteisölle enintään

20 % myönnetyn tuen määrästä. Tuen myöntämistä koskevaan päätökseen on sisällytettävä ehto ennakon maksun edellytyksistä. Ennakon maksamiseksi voidaan myös edellyttää vakuuden asettamista. Ennakot eivät sisälly maksajaviraston komissiolle toimittamiin menoilmoituksiin, ennen kuin tuensaajalle maksettu määrä ennakko mukaan lukien vastaa tukiprosentin mukaista osuutta toteutuneista hyväksyttävistä kustannuksista.

TE-keskus tuesta ja sen maksamisesta päättävänä viranomaisena tekee takaisinperintäpäätökset, joista aiheutuneiden saatavien perinnästä ja niihin liittyvistä oikeudenkäynneistä vastaa Maaseutuvirasto. Tuki on perittävä takaisin muun muassa, jos tuen myöntämisen tai maksamisen edellytykset eivät ole täyttyneet tai niihin on olennaisesti vaikuttanut tuen saajan antama virheellinen tai puutteellinen tieto, tuensaaja on luovuttanut ilman TE-keskuksen lupaa tuen kohteen (investointi tai muu yritystoiminnan tukeminen) ennen kuin viisi vuotta on kulunut tuen viimeisen erän maksamisesta taikka Euroopan yhteisön lainsäädäntö edellyttää takaisinperintää. Takaisinperintäpäätöksen koskiessa ennakkoa, vastuussa on ensisijaisesti ennakon saaja, mutta mikäli tukea ei saada perityksi ennakon saajalta, ennakosta on vastuussa Suomen valtio. Maaseutuvirasto vastaa myös väärinkäytösten vastaisesta toiminnasta, raportoi sääntöjenvastaisuuksista ja toimii Euroopan petoksentorjuntaviraston (OLAF) yhteistyöelimenä.

Toimintalinjan 2 tukijärjestelmät

Luonnonhaittakorvausta, maatalouden ympäristötukea, eläinten hyvinvointia ja ei-tuotannollisia investointia koskevien tukijärjestelmien käytännön toimeenpanosta vastaavat TE-keskukset sekä kuntien maaseutuelinkeinoviranomaiset (paikalliset viranomaiset).

Alueelliset ympäristökeskukset antavat lausunnon ympäristötuen tiettyjen erityistukisopimusten ja ei-tuotannollisten investointien osalta. Paikalliset toimintaryhmät puolestaan antavat lausunnon tiettyjen erityistukisopimusten ja ei-tuotannollisten investointien osalta Leader-toimintatapaan liittyen. Toimintaryhmän lausunnosta voidaan poiketa ainoastaan silloin, kun EU-säädökset, kansallinen lainsäädäntö tai ohjelma mahdollistaa sen laillisuusperusteen nojalla.

Ensimmäisenä tuen hakemisvuotena tehdään kaksi päätöstä. Paikallinen/alueellinen viranomainen tekee sitoumuksen tai sopimuksen hyväksymispäätöksen ja ei-tuotannollisten investointien osalta kustannusten hyväksymistä koskevan päätöksen (hallintoviranomaisen siirtämä tehtävä). Näillä päätöksillä sidotaan varat ko. tuen koko sitoumus/sopimuskaudelle. Maksajavirasto tekee kyseisenä vuonna em. tukiin liittyvät maksamispäätökset. Seuraavina vuosina maksajavirasto tekee vuosittaiset em. tukien maksamista koskevat päätökset.

Tuen myöntänyt paikallinen/alueellinen viranomainen tekee päätöksen mahdollisesta sitoumukseen/sopimukseen liittyvän tuen takaisinperinnästä. Tuki on perittävä takaisin muun muassa, jos tuen ehtoja ei ole noudatettu, tuen saaja on antanut sellaisen virheellisen tai puutteellisen tiedon, joka on olennaisesti vaikuttanut tuen myöntämiseen tai maksamiseen taikka Euroopan yhteisön lainsäädäntö edellyttää takaisinperintää. Eläinten hyvinvoinnin tuen maksatus keskeytetään, jos valvonnan yhteydessä maatilalla todetaan tapahtuneen eläinsuojelurikos/rikkomus. Takaisinperinnän suorittamisesta vastaa Maaseutuvirasto. Maaseutuvirasto vastaa myös väärinkäytösten vastaisesta toiminnasta, raportoi sääntöjenvastaisuuksista ja toimii Euroopan petoksentorjuntaviraston (OLAF) yhteistyöelimenä.

Tekninen apu

Teknistä apua käytetään sekä kansallisella että alueellisella tasolla hallintoviranomaisen vastuulla olevan ohjelman toteuttamiseen. Lisäksi osa teknisestä avusta varataan kansallisen maaseutuverkoston käytettäväksi. Teknisen avun hallinnointi on kuvattu tarkemmin luvussa 16.

Liitteessä 11 on kuvattu ohjelman eri toimintalinjojen hallinto- ja valvontarakenteet erikseen ajanjaksoina 1.1-30.4.2007 ja 1.5.2007 alkaen.

12 KUVAUS SEURANTA- JA ARVIOINTIJÄRJESTELMISTÄ SEKÄ SEURANTA-KOMITEASTA

12.1 Kuvaus seuranta- ja arviointijärjestelmistä

Ohjelmakaudella 2007-2013 ohjelman laadintaa, toimeenpanoa ja seuranta ohjaavat erityisesti maaseutuasetus ja komission asetus (EY) N:o 1974/2006, jäljempänä toimeenpanoasetus. Maaseutuasetuksen seurantaan ja arviointiin liittyvän VII osaston 77-79 artiklat määrittelevät ohjelman seurantakomitean kokoonpanoa ja tehtäviä, artikkelit 79-81 arviointijärjestelmää ja indikaattoreita, artikkelit 82 ja 83 ohjelmien edistymiseen liittyvää raportointia sekä artikkelit 84-87 itse arviointia. Toimeenpanoasetuksessa määritellään jäsenvaltioille pakolliset indikaattorit, joiden avulla mitataan maaseudun kehittämisohjelmien edistymistä, tehokkuutta ja toimivuutta. Lisäksi ohjelmassa voidaan määritellä kansallisia indikaattoreita. Komissio on laatinut yhteistyössä jäsenvaltioiden kanssa yhteiset arviointi- ja seurantaohjeet.

Indikaattorit

Seurantajärjestelmä sisältää rahoitusta kuvaavien panosindikaattoreiden lisäksi viidentyyppisiä indikaattoreita:

- Perustason tavoitteisiin liittyvät indikaattorit
- Perustason taustaindikaattorit
- Tuotosindikaattorit
- Tulosindikaattorit
- Vaikuttavuusindikaattorit

Perustason tavoitteisiin liittyvät indikaattorit kohdistuvat ohjelman laajempiin tavoitteisiin ja ovat perusta ohjelman tehokkuuden mittaamiselle. Perustason taustaindikaattorit tuottavat tietoa ohjelman sisältöön liittyvistä asioista, jotka eivät suoraan liity ohjelmaan, mutta joilla on vaikutusta ohjelman tuloksiin. Ne auttavat tunnistamaan vahvuuksia ja heikkouksia sekä selittävät saavutettuja vaikutuksia. Perustason indikaattoreita on käytetty ohjelman strategian määrittelyssä ja SWOT-analyysissä. Vaikuttavuusindikaattorit ovat yhteydessä ohjelman vaikutuksiin ja liittyvät sen laajempiin tavoitteisiin. Niitä analysoidaan erityisesti ulkopuolisen arvioijan tekemissä väli- ja loppuarvioinneissa. Tuotosindikaattorit kuvaavat toiminnallisten tavoitteiden toteutumista. Tuotosindikaattoreiden keräämisen järjestäminen on hallintoviranomaisen vastuulla. Tietoa kerätään hallinnollisista rekistereistä ja tietojärjestelmistä, joihin kerätään rahoitusta, tuensaajia ja toimenpiteitä koskevia yksityiskohtaisia tietoja. Tulosindikaattorit kuvaavat toimenpiteiden suoria ja välittömiä vaikutuksia. Tulosindikaattoreiden raportointi komissioon on hallintoviranomaisen vastuulla siten, että tiedon keräys tapahtuu hallinnollisista rekistereistä, tilastoista ja tarvittaessa erillistutkimuksista.

Ohjelman liitteessä 8 on kuvattu komission seuranta- ja arviointijärjestelmän mukaiset ja kansalliset indikaattorit sekä niiden lähtötasot, tiedon keräys sekä asianmukaiset tavoitetasot vuonna 2013.

Raportointi komissioon

Seurannan avulla saadaan tietoa ohjelman etenemisestä erityisesti panos-, tuotos- ja tulosindikaattoreilla. Nämä tiedot muodostavat perustan vuosittaiselle raportoinnille sekä harvemmin tapahtuvalle ns. strategiselle raportoinnille komissioon.

Ohjelman täytäntöönpanoa koskeva vuosiraportti toimitetaan komissiolle ensimmäisen kerran vuonna 2008 ja siitä eteenpäin vuosittain kunkin vuoden kesäkuun loppuun mennessä. Vuosiraporteissa ilmoitetaan ohjelman edistymisestä suhteessa asetettuihin tavoitteisiin tuotos- ja tulosindikaattoreiden perusteella. Strategisessa raportoinnissa komissiolle toimitetaan vuosina 2010, 2012 ja 2014 raportti maaseudun kehittämisstrategian edistymisestä ja siitä, miten strategian avulla on edistetty maaseudun kehittämistä koskevien yhteisön strategisten suuntaviivojen noudattamista. Raportissa tehdään yhteenveto ohjelman

edellisten vuosien raporteista sekä kuvaus strategian toimeenpanosta ja etenemisestä erityisesti suhteessa strategiassa oleviin indikaattoreihin. Hallintoviranomainen välittää raportit komissioon SFC2007-tietojärjestelmän kautta.

Arvioinnin yleiskuvaus

Arvioinnin avulla parannetaan ohjelman tavoitteiden ja toimenpiteiden kohdentamista, analysoidaan ohjelman toimeenpanossa ja tavoitteenasettelussa mahdollisesti tarvittavia muutoksia sekä kerätään ja analysoidaan tietoa, jotta viranomaisille ja suurelle yleisölle voidaan kertoa julkisen rahan käytöstä.

Ennakkoarviointi muodostaa pohjan koko ohjelmatyölle. Suomen ennakkoarviointi alkoi tarjouskilpailulla toukokuussa 2005. Ennakkoarvioinnin suoritti riippumaton, ohjelmatyön suhteen ulkopuolinen arviointikonsortio, joka sai työnsä päätökseen 31.3.2006. Ennakkoarvioinnin loppuraportti on tämän ohjelman liitteenä 6.

Väliarvioinnin avulla tarkastellaan ohjelman keskivälin tuloksia ja tehdään tarvittavia ohjelman uudelleensuuntaamisia, kun taas loppuarviointi on laajempi koko ohjelmakauden tuloksia ja niiden vaikuttavuutta arvioiva kokonaisuus. Väliarviointi tehdään vuonna 2010 ja loppuarviointi vuonna 2015. Komissio antaa jäsenvaltiolle väli- ja loppuarviointeihin liittyviä ns. yleisiä arviointikysymyksiä, joihin arvioinneissa on vastattava.

Vuoteen 2008 mennessä kuvataan komissiolle jatkuvan arvioinnin järjestelmä ja vuodesta 2008 lähtien raportoidaan komissioon jatkuvan arvioinnin etenemisestä. Vuonna 2009 jatkuva arviointi keskittyy arviointitarpeiden mukaiseen tiedonkeräykseen lähinnä tulevaa väliarviointia varten. Lisäksi vuonna 2009 ja vuosina 2011-2014 jatkuvassa arvioinnissa keskitytään tiedon keräämiseen ja raportointiin komission arviointi-indikaattoreiden perusteella. Atk-pohjaisista seurantarjestelmistä saatavien viranomaistietojen lisäksi jatkuva arviointi käsittää tilasto- ja barometritietojen keräyksen, erilaisten tutkimusten sekä tarvittaessa arvioinnin tueksi käynnistettävien erillisselvitysten tietoja.

Atk-pohjaiset seurantarjestelmät

Osa jatkuvaa arviointia ja siihen liittyvää tiedonkeräystä hallintoviranomaisen ja maksajaviraston, komission, seurantakomitean ja arvioijien käyttöön on viranomaistieto, joka saadaan viranomaisten hallinnollisista rekistereistä. Niihin kerätään keskeiset tiedot tuen hakijasta, toimenpiteiden toteuttajasta ja tukiehdoista.

Integroitu hallinto- ja valvontajärjestelmä

Integroitu hallinto- ja valvontajärjestelmä jakaantuu Suomessa neljään osaan: IACS-tietojärjestelmään, nautaeläintunnisterekisteriin, peltolohkorekisteriin ja tukioikeusrekisteriin. IACS-tietojärjestelmällä käsitellään suurin osa viljelijöille maksettavista EU-tuista ja kansallisista tuista Suomessa. Järjestelmän kautta kerätään myös suuri osa maatalouden perustilastoista. IACS-tietojärjestelmä koostuu tukisovelluksesta, laskentasovelluksesta, raportointijärjestelmästä, maksukeräilyjärjestelmästä ja valvontasovelluksesta, jotka ovat yhteydessä keskitettyyn tietokantaan, eli IACS-keskusrekisteriin. Tukisovelluksella suoritetaan hakemustietojen tallennus, tietojen validointi sekä maksupäätösten tekeminen. Laskentasovelluksen avulla toteutetaan tukien laskenta, jonka sivutuotteena tietokantaan syntyy paljon mm. raportoinnissa tarvittavaa informaatiota. Raportointijärjestelmä on tukisovelluksen yhteyteen rakennettu osio, jonka avulla hoidetaan päivittäinen, ns. operatiivinen raportointi. Maksukeräilyjärjestelmän avulla tuotetaan keskitetyn tukimaksujen käsittelyjärjestelmän edellyttämä data tukien maksamiseksi. Valvontasovelluksella käsitellään tällä hetkellä täydentävien ehtojen valvontatietoja; muut valvontatiedot käsitellään tukisovelluksella. Myös maatilarekisteriä ylläpidetään tukisovelluksen avulla.

Rakennetukien tietojärjestelmä (Rahtu)

Rahtu-tietojärjestelmällä käsitellään EU:n osarahoittamat ja kokonaan kansallisesti rahoitetut maatilojen investointituet ja nuorten viljelijöiden aloitustuet. Myös poro-, koltta- ja luontaiselinkeinojen investointi- ja aloitustuet kuuluvat Rahtu-järjestelmässä käsiteltäviin rakennetukiin.

Rahtu-tietojärjestelmää käytetään tukihakemusten käsittelyyn, tuen laskentaan, päätöstietojen kirjaukseen ja päätösten tulostukseen, tukien maksatukseen, valvontatietojen kirjaukseen ja myöntökiintiöiden seurantaan sekä tukia koskevaan raportointiin. Rahtu-tietojärjestelmään tallennetaan mm. tiedot tuen hakijasta, kustannus- ja rahoitustietoja sekä työpaikkatavoitetiedot. Jos tukihakemus koskee rakentamishanketta, tallennetaan myös rakennussuunnitelma ja siihen liittyvät kapasiteettitiedot. Rahtu-järjestelmä käyttää IACS:n asiakastietoja, maatilayritystietoja, koodistoja ja yhteisiä näyttöjä. Lisäksi Rahtu-järjestelmästä on suora linkki myös diaariin. Kuhunkin hakemukseen tehdään yksi alkuperäinen päätös, jolla myönnetään avustusta, lainaa tai molempia, sekä tarvittaessa muutospäätöksiä, joilla muutetaan päätösten asiasisältöä.

Hanke-tietojärjestelmä

Hanke-tietojärjestelmällä käsitellään kaikki maaseudun alueelliseen ja paikalliseen hankemuotoiseen kehittämiseen liittyvät toimenpiteet. Järjestelmä toimii hankehakemusten käsittelyn, tuen myöntämiseen ja maksamiseen liittyvän päätöksenteon sekä hankkeiden seurannan ja valvonnan työkaluna. Järjestelmä sisältää myös valtion talousarviossa myönnettyjen myöntövaltuuksien sekä ao. rahoituskehysten hallinnointiin ja seurantaan liittyvät tiedot.

Järjestelmään syötetään tuen hakijaan ja hankkeen toteuttajaan liittyviä tietoja, kustannus- ja rahoitustietoja sekä hankkeen tavoitteita ja etenemistä kuvaavia tietoja. Järjestelmästä on yhteydet diaarijärjestelmään ja IACS-keskusrekisterin asiakas- ja maatilatietoihin sekä muihin yhteisiin koodistoihin. Järjestelmästä on myös yhteys maa- ja metsätalousministeriön maksatus- ja kirjanpitolietoihin. Järjestelmän tietoja siirretään tietovarastoon tietojen analysoimiseksi ohjelman seuranta varten sekä jaetaan eri jakelukanavia pitkin eri käyttäjäryhmille niiden tarpeiden mukaisesti.

12.2 Seurantakomitean suunniteltu kokoonpano ja tehtävät

Valtioneuvosto asettaa ohjelmalle maaseutuasetuksen 77 artiklassa tarkoitetun seurantakomitean.

Seurantakomiteasta vastaa maa- ja metsätalousministeriö ja puheenjohtajana toimii maa- ja metsätalousministeriön edustaja. Seurantakomitean jäseniksi kutsutaan edustajat seuraavista sidosryhmistä: sisäasiainministeriöstä, kauppa- ja teollisuusministeriöstä, työministeriöstä, ympäristöministeriöstä, valtiovarainministeriöstä, Maaseutuvirastosta, maakuntien liitoista, TE-keskuksista, ympäristökeskuksista, tuottajajärjestöistä, ympäristöjärjestöistä, maaseudun nuoriso- ja naisjärjestöistä ja paikallisista toimintaryhmistä sekä muista ohjelman toteuttamisen kannalta keskeisistä sidosryhmistä. Komission edustajat voivat osallistua komitean työhön neuvonantajina.

Seurantakomitean päätösvaltaiset jäsenet toimivat rikoslain 40 luvun 12 §:n 1 momentin nojalla virkavastuulla. Seurantakomitean toiminnassa sovelletaan hallintolakia (434/2003), viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettua lakia (621/1999) ja kielilakia (423/2003).

Seurantakomitean työjärjestyksellä määrättäviä asioita ovat seurantakomitean työn organisoimisessa tarvittavat määräykset kokouksista, päätöksentekomenettelystä ja seurantakomitean mahdollisuudesta kuulla asiantuntijoita. Maa- ja metsätalousministeriö vahvistaa ohjelman hallintoviranomaisena seurantakomitean työjärjestyksen.

Seurantakomitealle kuuluu ohjelman täytäntöönpanon kiinteä seuraaminen ja aloitteellisuus ohjelman muuttamiseksi. Seurantakomitea ei ole pelkästään ohjelman tuloksia ja vaikutuksia käsittelevä elin, vaan se osallistuu merkittäväällä tavalla ohjelman toteutuksen sisällölliseen ohjaamiseen ja käsittelee ohjelman täytäntöönpanossa esille tulleet ongelmat.

Seurantakomitea

- käsittelee ohjelman osalta ehdotukset muutoksiksi Suomen maaseudun kehittämisstrategiaan 2007-2013;
- käsittelee ohjelman osalta vuosina 2010, 2012 ja 2014 laadittavan yhteenvetokertomuksen Suomen maaseudun kehittämisstrategian 2007-2013 ja sen tavoitteiden täytäntöönpanon edistymisestä sekä vaikutuksesta maaseudun kehittämistä koskevien yhteisön strategisten suuntaviivojen noudattamiseen;
- käsittelee komission päätöstä edellyttävät ehdotukset ohjelman muuttamiseksi, jotka toimitetaan valtioneuvoston käsittelyn jälkeen komissiolle hyväksyttäväksi; muutoksen sisällöstä riippuen komission hyväksymiskäsittelyn jälkeen muutoksesta säädetään kansallisella tasolla maa- ja metsätalousministeriön asetuksella tai valtioneuvoston asetuksella;
- käsittelee ja hyväksyy vuosittain ennen kesäkuun loppua komissiolle toimitettavan täytäntöönpanokertomuksen, johon sisältyy joka toinen vuosi arviointi;
- käsittelee muita ohjelman toimeenpanoon liittyviä kysymyksiä, jotka sen käsittelyyn halutaan tuoda;
- tarkastelee ohjelman etenemistä ja tavoitteiden toteutumista;
- hyväksyy viestintäsuunnitelman; sekä
- käsittelee rahoitettavien toimien valintaperusteet.

Seurantakomitean toimikausi päättyy, kun Euroopan yhteisöjen komissio on hyväksynyt maaseutuasetuksen 82 artiklan 1 kohdassa tarkoitetun viimeisen täytäntöönpanokertomuksen.

13 TIEDOTUS- JA JULKISTAMISTOIMET

Ohjelmaa varten on laadittu maa- ja metsätalousministeriön toimesta koko ohjelmakautta 2007-2013 koskeva viestintäsuunnitelma, joka on ohjelma-asiakirjan liitteenä 12. Viestintäsuunnitelmaa laadittaessa on kuultu aluehallintoa ja muita keskeisiä sidosryhmiä. Suunnitelman toteuttamisessa keskeiset toimijat ovat maa- ja metsätalousministeriö, Maaseutuvirasto sekä maaseutuverkosto. Ohjelmaviestintään osallistuvat viranomaistahot tekevät suunnitelman pohjalta omat vuosittaiset viestintäsuunnitelmansa.

13.1 Viestinnän ensisijaiset tavoitteet

Ohjelmakauden 2007–2013 viestinnän tavoitteena on varmistaa, että jokainen, joka mahdollisesti voi hyötyä Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmasta, tietää ohjelman ja/tai sen toimenpiteiden olemassaolosta sekä siitä, mistä lisätietoa saa. Tämä koskee niin yksityishenkilöitä, kansalaisjärjestöjä, sidosryhmiä kuin viranomaistahoja.

Tavoitteena on myös, että viestinnän eri kohderyhmät ovat tietoisia siitä, että ohjelma ja sen rahoitus tapahtuu Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahaston (maaseuturahaston) tuella. Pyrkimyksenä on lisätä ohjelman tunnettavuutta sekä parantaa EU-rahoituksen läpinäkyvyyttä.

Tavoitteena on, että vuoden 2013 lopussa ohjelma ja sen toimenpiteet tunnetaan eri kohderyhmissä seuraavasti:

- alueelliset ja paikalliset maaseutuviranomaiset sekä maaseudun kehittämisorganisaatiot 100 %;
- viljelijät 100 %;
- muut maaseutuyrittäjät, jotka voisivat hyötyä ohjelmasta 80 %.

Ohjelmakauden viestintä pyrkii lisäksi synnyttämään ja ylläpitämään laajamittaista keskustelua maaseudun kehittämisestä.

13.2 Viestintä kohderyhmittäin

13.2.1 Viestintä mahdollisille tuensaajille

Maa- ja metsätalousministeriö, Maaseutuvirasto ja maaseutuverkosto tiedottavat ohjelman tarjoamista tukimahdollisuuksista ja tukien hakumenettelyistä laajalti ja usein eri keinoin. Ohjelma-asiakirja julkaistaan ja varmistetaan, että julkaisu on kaikkien saatavilla joko painettuna tai sähköisenä versiona. Lisäksi ohjelmasta laaditaan erilaisia esitteitä tukimuotojen ja kohderyhmien mukaan. Ohjelmaan liittyvät säädökset ja sitoumusehdot ovat kaikkien saatavilla alueellisilta viranomaisilta ja internetistä.

Hakulomakkeita ja tietoa hallintomenettelyistä, tukihakemusten tarkastelumenettelyistä, menojen hyväksyttävyydestä ja valintamenettelyistä sekä ohjelman kansallisista, alueellisista ja paikallisista yhteyshenkilöistä on saatavilla veloitusetta internetistä, alueellisista TE-keskuksista, toimintaryhmistä ja kunnilta. Toimintalinjan 2 vuosittain julkaistavissa hakuoppaissa kerrotaan myös yksityiskohtaisesti tukien ehdoista. Ohjelmasta ja sen tarjoamista mahdollisuuksista kerrotaan tiedotteissa ja säännöllisesti ilmestyvissä verkkojulkaisuissa. Keskeisiä tiedotuskanavia ovat maa- ja metsätalousministeriön ja Maaseutuviraston internet-sivut ja niitä yhdistävä portaali, jota ylläpitää maaseutuverkosto. Lisäksi ohjelman tarjoamista mahdollisuuksista kerrotaan erilaisissa koulutus- ja tiedotustilaisuuksissa.

Paikallisten toimintaryhmien ja TE-keskusten edustajat sekä kuntien maaseutuelinkeinoviranomaiset toimivat mahdollisten tuensaajien yhteyshenkilöinä tuen hakuun liittyvissä asioissa. He osallistuvat tiedotukseen, jota suunnataan mahdollisille tuensaajille ja sidosryhmille. Heistä myös muodostetaan yhdessä maa- ja metsätalousministeriön, Maaseutuviraston ja maaseutuverkoston edustajien kanssa viestintäverkosto, joka hoitaa tuensaajille suunnatun tiedotuksen.

Mahdollisille tuensaajille tiedotetaan siitä, että luettelo tuensaajista ja julkisen rahoituksen määrät toimittain julkistetaan vuosittain.

13.2.2 Viestintä tuensaajille

Tuenhakijalle lähetetään kirjallinen tukipäätös. Tuensaajan saamassa kirjallisessa päätöksessä todetaan, että myönnetty tuki on peräisin maaseuturahaston yhteisrahoittamasta maaseudun kehittämisohjelmasta ja sen asianomaisesta toimintalinjasta.

Toimintalinjojen 1 ja 3 tukien tukipäätöksistä tiedottamisesta vastaavat TE-keskukset. Toimintalinjan 2 tukipäätöksistä tiedottamisesta vastaavat TE-keskukset ja kuntien maaseutuelinkeinoviranomaiset. Eläinten hyvinvointia koskevan tukijärjestelmän käytännön toimeenpanoon ja tästä tukijärjestelmästä tiedottamiseen osallistuvat edellä mainittujen lisäksi eläinlääkintäviranomaiset ja muut eläinten terveydenhuoltoon ja hyvinvointiin liittyvät tahot.

Toimintalinjan 4 (Leader) hankkeiden osalta Leader-ryhmiksi hyväksytyt paikalliset toimintaryhmät harkitsevat tuen myöntämisen tarkoituksenmukaisuuden. Hankkeiden lopulliset tukipäätökset tehdään TE-keskuksissa, joista ne lähetetään kirjallisena tuensaajille ja tiedoksi paikallisille toimintaryhmille.

13.2.3 Viestintä yleisölle

Ohjelmasta, sen tuloksista ja vaikutuksista tiedottavat maa- ja metsätalousministeriö, Maaseutuvirasto, maaseutuverkosto sekä muut ohjelmaa toteuttavat tahot. Keskeinen tiedotuskanava on ohjelmaa koskeva internet-sivusto. Ohjelmaan liittyvistä asioista kerrotaan tiedotteissa ja säännöllisesti ilmestyvissä verkkojulkaisuissa sekä erilaisissa esitteissä. Lisäksi ohjelman tuloksista kerrotaan erilaisissa koulutus- ja tiedotustilaisuuksissa. Valtakunnallisille ja alueellisille tiedotusvälineille tarjotaan tietoa aktiivisesti.

13.3 Viestintävastuut

13.3.1 Vastuutahot

Valtaosa ohjelmaan liittyvistä viestintätehtävistä on hallintoviranomaistehtäviä. Ohjelman hallintoviranomainen on maa- ja metsätalousministeriö, mutta viestinnän hallintoviranomaistehtäviä toteuttavat sen lisäksi myös Maaseutuvirasto sekä työvoima- ja elinkeinokeskukset. Viestittäviä asiakokonaisuuksia, jotka ovat hallintoviranomaisten vastuulla, ovat muun muassa säädösvalmistelu, budjetti, tukihaku sekä ohjelman seuranta ja tulokset.

Keskushallinnon viranomaisia, joilla on viestintävastuu, ovat maa- ja metsätalousministeriö ja Maaseutuvirasto.

Alue- ja paikallishallinnon viranomaisia, joilla on viestintävastuu, ovat TE-keskusten maaseutuosastot, kuntien maaseutuelinkeinoviranomaiset, alueelliset ympäristökeskukset ja läänineläinlääkärit.

Maaseutuverkostoyksikkö vastaa maaseutu.fi –internetsivujen ylläpidosta sekä tekee viestintäasioissa yhteistyötä keskus-, alue- ja paikallishallinnon viranomaisten kanssa.

13.3.2 Hallintoviranomaisen velvollisuudet

Maa- ja metsätalousministeriö vastaa ohjelmaan, säädöksiin ja rahoitusmuotoihin liittyvästä tiedottamisesta. Maaseutuvirasto tiedottaa tuen ehdoista ja tuen myöntämisestä sekä ohjelman toimeenpanoa koskevista asioista. TE-keskukset vastaavat alueellaan ohjelman ja sen toimeenpanon tiedotuksesta. Maaseutuverkosto tiedottaa ohjelman toimiin liittyvistä hyvistä käytännöistä sekä välittää tietoa verkoston toimijoiden välillä ja palvelee suurta yleisöä.

Hallintoviranomainen julkistaa vuodesta 2008 alkaen vuosittain luettelon tuensaajista ja julkisen rahoituksen määrät toimittain. Maaseutuvirasto vastaa tietojärjestelmistä, varmistaa niiden julkisten osien tietosisällön ja tuottaa tiedon esimerkiksi internetissä olevaan hankerekisteriin. Maaseutuverkosto osallistuu julkisista osista tiedottamiseen.

13.3.3 Tuensaajien velvollisuudet

Maaseudun kehittämishankkeiden edellytetään viestivän aktiivisesti eri keinoin toiminnastaan, tuloksistaan ja maaseuturahaston rahoituksesta.

Mikäli tuen avulla tehdyn investoinnin kokonaiskustannukset ovat yli 50 000 euroa, tulee investointikohteen yhteyteen kiinnittää tiedotuskyltti, jossa kerrotaan, että maaseuturahasto on osallistunut rahoitukseen. Rahoituksesta kertova tiedotuskyltti tulee pystyttää myös, mikäli tuen avulla toteutetun rakennuskohteen kokonaiskustannukset ylittävät 500 000 euroa.

Lisäksi tiedotuskyltti on pystytettävä toimintalinjasta 4 rahoitettavien paikallisten toimintaryhmien toimitiloihin. Kun tuki rahoitetaan Leader-toimintatavan kautta, tulee mainita Leader-rahoitus.

Tiedotuskylteissä on oltava hankkeen tai toimen kuvaus ja komission asetuksen (EY) N:o 1974/2006 liitteessä VI mainitut tiedot. Tunnuslauseelle ja logo(i)lle tulee varata vähintään 25 % kyltin kokonaisalasta. Hallintoviranomainen tiedottaa tuensaajille näiden tiedotusvelvollisuudesta ja antaa tarkempia ohjeita tiedotuskylteistä.

13.4 Tiedotus- ja julkistamistoimien tekniset ominaisuudet

13.4.1 Tunnuslause ja logo

Jokaisessa ohjelmaan liittyvässä tiedottamis- ja julkistamistoimenpiteessä tulee käyttää Euroopan unionin lippua. Ohjeet EU-lipun käyttöön löytyvät komission asetuksen (EY) N:o 1974/2006 liitteestä VI Maaseuturahaston tukea koskeva tiedotus ja julkistaminen. Lipun yhteydessä tulee olla seuraava tunnuslause: "Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahasto: Eurooppa investoi maaseutualueisiin".

Mikäli tuki rahoitetaan Leader-toimintatavan kautta, tulee kaikessa tiedotusmateriaalissa olla EU-lipun lisäksi Leader-logo. Ohjeet Leader-logon käyttöön löytyvät komission asetuksen (EY) N:o 1974/2006 liitteestä VI Maaseuturahaston tukea koskeva tiedotus ja julkistaminen.

Hallintoviranomainen laatii ohjelmatiedottamisesta viestintäohjeet, joita tuensaajien tulee noudattaa tuettuja hankkeita koskevassa viestinnässään. Ohjeistus ja lisätiedot löytyvät ohjelman internet-sivustolta.

13.4.2 Viestintämateriaali

Kaikessa ohjelmaan liittyvässä viestinnällisessä materiaalissa, kuten tiedotteissa, julkaisuissa ja lehti-ilmoituksissa, tulee olla näkyvä merkintä maaseuturahaston rahoitusosuudesta sekä EU-lippu komission asetuksen (EY) N:o 1974/2006 liitteen VI mukaisesti. Julkaisuissa ilmoitetaan, mikä taho on vastuussa niiden tietosisällöstä, kyseisen toimen täytäntöönpanosta sekä julkaisusta vastaavien viranomaisten yhteystiedot.

Myös sähköisessä viestinnässä, kuten internet-sivuilla, tietopankeissa ja audiovisuaalisessa aineistossa mainitaan näkyvästi maaseuturahaston rahoitus ja EU-lippu sekä asiasisällöstä ja kyseisestä tukitoimesta vastaavat viranomaiset yhteystietoineen. Ohjelmasta kertovalla internet-sivustolla mainitaan maaseuturahaston tuki ja sivusto linkitetään Euroopan komission maaseuturahastoa esittelevälle internet-sivulle.

13.5 Viestinnän aikataulua pääpiirteittäin

Ohjelmakauden alussa viestitään aktiivisesti tuensaajille ja mahdollisille tuensaajille ohjelman tarjoamista mahdollisuuksista. Vuosina 2007 ja 2008 panostetaan lisäksi erityisesti hallinnon sisäisen tiedonkulun toimivuuteen ja keskitytään uusien internet-sivustojen sisältöjen tuottamiseen.

Ohjelmakauden keskivaiheilla viestinnässä painotetaan erityisesti hyviä käytäntöjä ja sidosryhmäviestintää. Hyvistä käytännöistä tuotetaan julkaisu säännöllisin väliajoin. Vuonna 2010 toteutetaan ohjelman väliarviointi, josta tiedotetaan laajalti.

Ohjelmakauden jälkipuolella viestinnän painopiste siirtyy ohjelman vaikutuksista ja tuloksista tiedottamiseen. Kohderyhmänä on erityisesti suuri yleisö.

14 KUULEMISET JA NIIDEN TULOKSET

14.1 Kuullut sidosryhmät

Ohjelmaan sisältyviä tukijärjestelmiä valmisteltiin ministeriön asettamissa laajoissa työryhmissä, joissa oli edustus sidosryhmistä ja aluehallinnosta.

Luonnonhaittakorvausjärjestelmää valmisteltiin maa- ja metsätalousministeriön asettamassa työryhmässä, johon kuuluivat edustajat maa- ja metsätalous-, valtiovarain- ja ympäristöministeriöistä, tuottajajärjestöistä ja tutkimuslaitoksista.

Ympäristötukijärjestelmää valmisteltiin maa- ja metsätalousministeriön työryhmässä, jossa olivat mukana maa- ja metsätalous-, valtiovarain- ja ympäristöministeriön, Suomen Ympäristökeskuksen, TE-keskusten, alueellisten ympäristökeskusten, tutkimuslaitosten sekä tuottaja-, neuvonta- ja ympäristöjärjestöjen edustajat. Ympäristötuen erillisiä toimenpiteitä valmisteltiin edellä mainitun ympäristötukityöryhmän alaisena 21 erillisselvitysryhmässä, johon kaikki asiasta kiinnostuneet valmistelutahot saivat nimetä edustajansa. Yhteensä noin 250 henkilöä osallistui niiden kautta ympäristötuen valmisteluun. Mukana oli edustajia maatalous- ja ympäristöhallinnosta, tutkimuslaitoksista, neuvonta-, tuottaja-, ympäristö- ja muista kansalaisjärjestöistä. Ympäristötukiehdotuksesta järjestettiin 11.11.2005 avoin informaatio- ja keskustelutilaisuus. Viljelijöiden mielipiteitä ympäristötukiehdotuksesta kartoitettiin Suomen Gallup Elintarviketieto Oy:n tekemällä kyselyllä maaliskuu-huhtikuussa 2006.

Eläinten hyvinvointia koskeva tukijärjestelmä valmisteltiin maa- ja metsätalousministeriön työryhmässä, johon kuuluivat edustajat maa- ja metsätalousministeriöstä, tuottajajärjestöistä, Helsingin yliopistosta, Eläintautien torjuntayhdistyksestä, tutkimuslaitoksista, neuvontajärjestöstä ja eläinsuojelujärjestöistä. Lisäksi täytöntöönpanoa on käsitelty erillisissä ryhmissä, joissa on ollut tuottajia, eläinlääkäreitä sekä kunnan, TE-keskuksen, maa- ja metsätalousministeriön ja tietojärjestelmien asiantuntijoita. Viljelijöiden mielipiteitä ehdotuksesta ja osallistumishalukkuutta kartoitettiin Suomen Gallup Elintarviketieto Oy:n tekemällä kyselyllä maaliskuu-huhtikuussa 2006.

Toimintalinjojen 1, 3 ja 4 alueellisia ja paikallisia toimia valmisteltiin työryhmässä, jossa oli edustettuina maa- ja metsätalousministeriön eri osastojen ja yksikköjen lisäksi työministeriö, kauppa- ja teollisuusministeriö, sisäasiainministeriö, tuottajajärjestöt, TE-keskusten maaseutuosastot sekä paikalliset toimintaryhmät. Toimintaryhmätyöryhmä valmisteli Leader-toimintatapaan liittyviä toimia. Toimintaryhmätyöryhmässä on edustettuina maa- ja metsätalousministeriön eri osastojen ja yksikköjen lisäksi työministeriö, kauppa- ja teollisuusministeriö, sisäasiainministeriö, ympäristöministeriö, opetusministeriö, TE-keskusten maaseutuosastot, paikalliset toimintaryhmät, toimintaryhmien verkostoyksikkö, Suomen kuntaliitto, tuottajajärjestö ja maakuntaliitot. TE-keskusten maaseutuosastoille ja paikallisille toimintaryhmille järjestettiin kolme seminaaria vuosien 2005-2006 aikana. Seminaareissa tiedotettiin ohjelmakauden 2007-2013 valmistelusta sekä keskusteltiin ohjelman valmistelusta.

Liitteessä 13 on esitetty ohjelman valmisteluun osallistuneet tahot.

14.2 Kuulemistulokset

Valmisteluryhmien luonnokset lähetettiin loppuvuodesta 2005 laajoille lausuntokierroksille. Lisäksi luonnokset olivat saatavilla ministeriön internet-sivuilla.

Kesällä 2005 EU:n maatalous- ja kalastusneuvostossa sovittiin, että LFA-aluejaon uudistus ei tule voimaan heti ohjelmakauden 2007–2013 alussa vaan siirtyy myöhemmin alkavaksi, koska uudistus vaatii pidemmän valmisteluajan. Komissio esittelee LFA-uudistuksen vuonna 2008 ja tämä uudistus tulee voimaan vuonna 2010, mihin saakka nykyinen LFA-järjestelmä ja aluejaot ovat voimassa. Tämän vuoksi ohjelmaan liitettäväksi tehty esitys sisältää vain vähän muutoksia nykyiseen luonnonhaittakorvausjärjestelmään. Aluejako ja tukitasot säilyvät ennallaan. Joidenkin kuntien LFA-statusta muutettaisiin tehtyjen kuntaliitosten johdosta kuitenkin niin, että koko kunta olisi samalla LFA-alueella. Valmistelussa eniten palautetta ja huolta tulikin ennen kuin LFA-aluejaon uudistuksen siirtyminen selvisi.

Alustavasta ympäristötukiesityksestä tuli lähes sata lausuntoa. Lausunnoissa otettiin monipuolisesti kantaa niin tukijärjestelmän merkitykseen, vaikutukseen, rakenteeseen, toimenpiteisiin, niiden kohdentamiseen ja tärkeysjärjestykseen kuin hallinnointiinkin samoin kuin esitettiin uusia toimenpiteitä ohjelmaan. Kaikki lausunnot käsiteltiin työryhmän kokouksissa, joissa tehtiin ohjelmatekstiin tarkoituksenmukaisiksi katsotut muutokset.

Alustavasta eläinten hyvinvointi -esityksestä saaduissa lausunnoissa pidettiin toimenpiteen perusehdoksi esitettyä terveydenhuoltosuunnitelmaa hyvänä mallina, jolla voidaan tehokkaasti vaikuttaa tilakohtaisesti. Lausunnoista saatiin myös hyviä luonnoksen kehittämisideoita. Toimeenpanosta vastaavat viranomaiset pelkäsivät järjestelmästä tulevaa lisäbyrokratiaa. Määrärahatilanteen takia ja uuden järjestelmän toimeenpanon helpottamiseksi alustavasti hahmoteltua järjestelmää karsittiin suppeammaksi.

Maa- ja metsätalousministeriö valmisteli toimintalinjojen 1, 3 ja 4 paikallisesti ja alueellisesti toteutettavat toimenpiteet vuorovaikutteisella prosessilla yhteistyössä TE-keskusten ja paikallisten toimintaryhmien kanssa, jotka toimittivat paikalliset ja alueelliset suunnitelmat maa- ja metsätalousministeriöön 15.12.2005. Näiden suunnitelmien pohjalta on kirjoitettu toimintalinjojen 1, 3 ja 4 paikallisten ja alueellisten toimenpiteiden kuvaukset sekä painotukset. Alkukevään 2006 aikana ohjelman alueellisten ja paikallisten toimenpiteiden osuudet lähetettiin kommentoitavaksi. Toukokuussa 2006 maa- ja metsätalousministeriö antoi TE-keskuksille palautetta alueellisista suunnitelmista ja toimintaryhmille paikallisista suunnitelmista. Palautteen pohjalta täsmennetyt paikalliset ja alueelliset suunnitelmat toimitettiin maa- ja metsätalousministeriöön 29.9.2006. Lisäksi maa- ja metsätalousministeriö on keskustellut tämän ohjelman tavoitteista ja sisällöstä TE-keskusten, paikallisten toimintaryhmien ja muiden alueellisten tahojen kanssa useissa kattavissa koulutus- ja keskustelutilaisuuksissa vuosien 2005 ja 2006 aikana.

Ohjelman ympäristövaikutusten arvioinnista järjestettiin SOVA-lain mukainen kuulemistilaisuus 17.3.2006.

Ohjelmaluonnos, ennakoarviointi ja siihen sisältyvä ympäristöselostus julkaistiin ja oli yleisön nähtävillä ja kommentoitavana maa- ja metsätalousministeriön internetsivuilla SOVA-lain 9 §:n mukaisesti 14.6.-14.7.2006. Internetissä julkaisun yhteydessä eri tahoja informoitiin laajasti muun muassa sähköpostilistojen kautta lausunnon antomahdollisuudesta. Samassa yhteydessä maa- ja metsätalousministeriö esitti ohjelman kannalta keskeisille viranomaisille myös virallisen lausuntopyynnön. Ohjelmaluonnoksesta saatiin yli 100 lausuntoa. Lausunnon antajina oli niin viranomaistahoja, erilaisia järjestöjä kuin yksityisiä henkilöitäkin. Kaikki määräaikaan saapuneet lausunnot ja niistä aiheutuvat muutostarpeet käsiteltiin ministeriön strategiaryhmässä. Määräajan jälkeenkin saapuneet lausunnot on huomioitu ja käsitelty erikseen maa- ja metsätalousministeriön sisäisissä palaverissa. Lausunnoissa ehdotettuja muutosesityksiä on otettu mahdollisuuksin mukaan huomioon ohjelma-asiakirjan viimeistelyssä.

15 NAISTEN JA MIESTEN VÄLINEN TASA-ARVO JA SYRJIMÄTTÖMYYS

15.1 Naisten ja miesten välinen tasa-arvo

Suomessa naisten ja miesten välisen tasa-arvon edistäminen on jo Suomen perustuslakiin kirjattu yhteiskunnallinen tehtävä. Suomessa sukupuolten välisen tasa-arvon huomioon ottamista erilaisissa työ- ja perhe-elämään sekä vapaa-aikaan liittyvissä asioissa säätelee laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986), joka tuli voimaan 1987. Tasa-arvon edistämiseen Suomea velvoittavat myös monet kansainväliset sopimukset ja EU-lainsäädäntö. Suomessa tasa-arvolain tavoitteena on edistää tasa-arvon toteutumista ja estää sukupuoleen perustuva välitön ja välillinen syrjintä kaikilla yhteiskuntaelämän aloilla. Tasa-arvolaille on erityisesti pyritty parantamaan naisten asemaa työelämässä. Tasa-arvolain noudattamista valvovat tasa-arvovaltuutettu ja jo vuodesta 1972 lähtien toiminut tasa-arvolautakunta.

Suomen hallitus on hyväksynyt oman tasa-arvo-ohjelmansa vuosille 2004-2007. Sitä toteutetaan aktiivisesti ja seurataan hallinnon eri tahoilla ja yhteistyössä eri toimijoiden kanssa. Hallituksen tasa-arvo-ohjelmassa edellytetään sukupuolten välisen tasa-arvon valtavirtaistamista koko valtion hallinnossa. Valtavirtaistaminen tulee nähdä myös hallintoa laajempaan, kaiken toiminnan kuten koulutuksen, työelämän ja hallinnon kehittämisenä niin, että naisten ja miesten näkökulmat tulevat yhtäläillä huomioon otetuiksi.

Tasa-arvolaki säätelee myös kaikkea viranomais toimintaa ja sen laatimia ohjelmia ja hankkeita. Täten myös tämän ohjelman laadintaa ja toimeenpanoa sen eri vaiheissa säätelee tasa-arvolain tavoitteet ja vaatimukset.

Ohjelman laadinta

Ohjelman laadinnassa tasa-arvon huomioiminen on otettu huomioon varmistamalla naisten ja miesten yhtäläiset osallistumismahdollisuudet ohjelman laadintaan. Tasa-arvolain mukaan virallisissa ohjelman valmisteluelimissä on oltava mukana vähintään 40 % sekä naisia että miehiä, mikä on toteutunut tämän ohjelman valmisteluryhmien jäsenistön osalta. Myös valmisteluryhmien puheenjohtajuudet ja sihteerien tehtävät ovat jakautuneet tasaisesti kummallekin sukupuolelle. Ohjelman laadintaan liittyvissä epävirallisissa työryhmissä ja muissa valmisteluun liittyvissä toimenpiteissä on samoin osallistunut yhtäläinen määrä niin naisia kuin miehiäkin.

Ohjelman valmistelussa tasa-arvokeskustelua on käyty laajemmin erityisesti toimintalinjojen 3 ja 4 valmistelussa. Ohjelmavalmistelussa rakennettiin erilliset SWOT-analyysit maaseudun naisille ja miehille, mutta myös nuorille. Tämä SWOT-työskentely tapahtui lähinnä ideariihissä sekä laajasti eri kohderyhmät huomioiden sähköpostikeskusteluina. Näissä SWOT-analyysissä tarkasteltiin ao. sukupuolittain ja ikäryhmittäin kunkin ryhmittymän niitä vahvuuksia, heikkouksia, mahdollisuuksia ja uhkia, joita niin naisilla, miehillä kuin nuorilla on maaseudulla ja joihin tässä ohjelmassa pitäisi niin strategisesti kuin toimenpiteiden osalta kiinnittää huomiota.

Ennakoarviointi

Ohjelman ennakoarviointiin on sisällytetty erillinen tasa-arvovaikutusten arviointi, jossa naisten ja miesten välisen tasa-arvon lisäksi on kiinnitetty huomiota myös eri ikäryhmien väliseen tasa-arvoon. Ennakoarviointiin liittyvä tasa-arvovaikutusten arviointi sisältyy ohjelman liitteenä olevaan ennakoarviointiin (liite 6) ja sen suositukset on otettu huomioon asianomaisissa kohdissa ohjelman teksteissä.

Ohjelman toimeenpano

Ohjelman toimeenpanossa paikallisia, alueellisia ja valtakunnallisia viranomaisia ja sidosryhmiä yhdistävät työryhmät on koottava tasa-arvolain mukaisesti. Tasa-arvo otetaan huomioon läpäisyperiaatteena, mutta eri

toimintalinjoilla eri tasa-arvonäkökulmia painottaen. Toimintalinjoilla 1 ja 2 tasa-arvo painottuu yhtäläisten mahdollisuuksien kautta eli niin naisilla kuin miehillä on yhtäläiset mahdollisuudet osallistua ao. toimintalinjojen toimenpiteisiin ja tukijärjestelmiin. Myös toimintalinjoilla 3 ja 4 otetaan eri sukupuolten yhtäläiset mahdollisuudet huomioon, jolloin edistetään tasapuolisesti eri sukupuolien ja myös eri väestöryhmien tasavertaisia osallistumis- ja elinkeinon harjoittamismahdollisuuksia toimenpiteiden toteuttamisessa. Tämän lisäksi erityisesti hanketoiminnassa tulee käytännön hankesuunnittelussa ja -toteuttamisessa ottaa huomioon ns. mallinnettu tasa-arvomahdollisuus, jonka mukaan hankkeita voidaan rakentaa kohderyhmän tavoitteista lähtien toteuttamalla myös sukupuolierityisiä hankkeita. Tällöin eri sukupuolten erityiskysymykset voidaan ottaa huomioon ja kohdentaa kehittämistoimenpiteitä tarpeen mukaan alueellisesti ja paikallisesti. Maaseutupoliittiset perustelut ovat vahvoja erityisesti naisiin suunnatuissa hankkeissa, koska maaseutualueiden yhtenä heikkoutena on naisten poismuutto maaseutualueilta elinkeinomahdollisuuksien kaventuessa esimerkiksi julkisen sektorin karsiessa perinteisesti maaseudun naisia työllistäneitä työpaikkoja. Toisaalta Suomen maaseudulla on myös alueita, joissa varsinkin miesten syrjäytyminen on uhkana. Tämän kaltaista eri sukupuolten erilaiset tarpeet huomioon ottavaa elinkeino- ja harrastustoiminnan kehittämistä tukevaa hanketoimintaa voivat olla esimerkiksi naisten työllisyyden ja naisryhtäjäyden edistäminen muun muassa neuvonnan ja muun tukitoiminnan kautta, naismetsänomistajien koulutus, uusia elinkeinomahdollisuuksia maataloudesta luopuville, tai maaseudun miesten syrjäytymisen ja yksinäisyyden ehkäisy sekä ylipäätään arjenhallintaan liittyvien kehittämistoimenpiteiden toteuttaminen. Varsinkin syrjäytymisen ehkäisyssä alue- ja paikallistasolla pitää kuitenkin tarkistaa hankkeiden rajapinnat erityisesti ESR-toiminnan kanssa.

Ohjelman seuranta ja arviointi

Ohjelmassa tasa-arvon toteutumista seurataan ja raportoidaan erilaisten indikaattoreiden kautta, jotka ovat komission asetuksen (1974/2006) ja komission antaman seurannan ja arvioinnin käsikirjan mukaisia. Tarpeen mukaan teetetään erillisselvityksiä tasa-arvon toteutumisesta ohjelmassa.

15.2 Eri väestöryhmien syrjimättömyys

Suomessa eri väestöryhmien syrjimättömyydestä on annettu oma lakinsa (yhdenvertaisuuslaki 21/2004), jonka mukaan ketään ei saa syrjiä iän, etnisen tai kansallisen alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden, sukupuolisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Sukupuoleen perustuvasta syrjinnän kiellosta säädetään naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetussa laissa. Yhdenvertaisuuslain mukaan viranomaisten tulee kaikessa toiminnassaan edistää yhdenvertaisuutta tavoitteellisesti ja suunnitelmallisesti sekä vakiinnuttaa sellaiset hallinto- ja toimintatavat, joilla varmistetaan yhdenvertaisuuden edistäminen asioiden valmistelussa ja päätöksenteossa. Viranomaisten tulee erityisesti muuttaa niitä olosuhteita, jotka estävät yhdenvertaisuuden toteutumista. Ohjelmassa noudatetaan yhdenvertaisuuslakia kaikissa sen vaiheissa, minkä toteutumista ohjeistetaan erilaisissa viranomaiskoulutuksissa sekä normaalin ohjelman valvonnan yhteydessä.

15.3 Laajempi tasa-arvon periaate ohjelmassa

Tasa-arvoon ja sen edistämiseen voidaan katsoa kuuluvaksi myös muita näkökulmia sukupuolten tasa-arvoon ja eri väestöryhmien syrjimättömyyteen liittyvien kysymysten lisäksi. Tasa-arvoon kuuluu myös alueellinen tasa-arvo, johon tämän ohjelman tavoitteet ja toiminnot keskittyvät. Alueellisella tasa-arvotavoitteella ja -toiminnoilla pyritään tasoittamaan eri alueiden muun muassa syrjäisyydestä, vaikeista luonnonoloista, vinoutuneesta ikärakenteesta, rakennetyöttömyydestä, markkinoiden rajallisuudesta ja elinkeinomahdollisuuksien vähäisyydestä johtuvia eroja. Alueellisen tasa-arvon toteutumista ohjelmassa seurataan maaseudun kehittämisstrategian tavoitteiden ja indikaattoreiden kautta.

Tasa-arvoon liittyy myös eri ikäryhmien välisen tasa-arvon huomioiminen. Ohjelmassa varsinkin toimintalinjalla 3 eri väestöryhmistä kiinnitetään huomiota maaseudun nuorten asemaan. Nuorten määrä on

vähentynyt rajusti varsinkin Itä- ja Pohjois-Suomen maaseutualueilla eikä tulevaisuudessakaan näiden alueiden houkuttelevuus nuorten keskuudessa nouse merkittävästi korkean työttömyyden ja palveluiden heikkenemisen vuoksi. Hanketoimintaan yritetään aktiivisesti saada mukaan nuoria; samoin hanketoiminnan kautta heille rakennetaan uusia harrastusmahdollisuuksia sekä avataan elinkeinomahdollisuuksia.

16 TEKNINEN APU

16.1 Teknisen avun käyttö ohjelman valmistelussa, hallinnoinnissa, seurannassa, arvioinnissa, tiedottamisessa ja valvonnassa

Julkisen rahoituksen alustava määrä on teknisen avun osalta 40 milj. euroa, josta 11,8 milj. euroa osoitetaan kansallisen maaseutuverkoston käyttöön. Julkinen rahoitus muodostuu maaseuturahaston rahoitusosuudesta ja kansallisesta rahoitusosuudesta. Maaseuturahaston rahoitusosuus on 45 % tukikelpoisista julkisista menoista. Kansallinen rahoitusosuus muodostuu valtion rahoituksesta.

Teknisen avun käytöstä laaditaan koko ohjelmakautta koskeva rahoitussuunnitelma, jota täsmennetään vuosittaisilla käyttösuunnitelmilla ja rahoituspäätöksillä. Maaseutuvirasto valmistelee vuosittain teknisen avun käyttösuunnitelman, seuraa sen kokonaiskäyttöä sekä laatii teknistä apua koskevat selvitykset. Maa- ja metsätalousministeriö vahvistaa käyttösuunnitelman.

Teknistä apua käytetään maa- ja metsätalousministeriössä, Maaseutuvirastossa, kansallisessa maaseutuverkostossa sekä TE-keskuksissa. Maa- ja metsätalousministeriö osoittaa vuosittain varat kunkin toimijan käyttöön teknisen avun käyttösuunnitelman mukaisesti. Teknisen avun käyttöön liittyvät ohjeet laaditaan hallintoviranomaisen toimesta ja menot tarkastaa ja hyväksyy maksajavirasto. Teknisen avun käyttöä valvoo Maaseutuviraston valvontaosasto, joka toimii hallinto- ja maksajaviranomaisen riippumattomana tahona.

Teknistä apua käytetään ohjelmasta tiedottamiseen ja kouluttamiseen hallintoviranomaisen laatimien tiedotus- ja koulutussuunnitelmien mukaisesti. Ohjelman seurannan kustannukset mukaan lukien selvityksistä ja tutkimuksista aiheutuvat kustannukset sekä seurantakomitean kustannukset rahoitetaan teknisellä avulla. Teknisellä avulla rahoitetaan myös ohjelmaan liittyvät arvionnit samoin kuin tarvittaessa ohjelmakauden 2000-2006 osarahoitteisten ohjelmien jälkiarvioinnit. Teknistä apua käytetään henkilöstön palkkauskuluihin sekä kansallisella (maa- ja metsätalousministeriö sekä Maaseutuvirasto), että alueellisella tasolla (TE-keskukset). Lisäksi teknistä apua varataan hallintoviranomaiselle käytettäväksi muihin kuin edellä mainittuihin tärkeimpiin käyttökohteisiin. Teknisellä avulla voidaan rahoittaa ohjelman toteutukseen liittyviä toimia kuten ohjelman hallintoa, seurantaa, arviointia, viestintää, koulutusta, myönnettävän tuen valmistelua sekä maksamispäätösten valmistelua, lukuun ottamatta maksamispäätösten hyväksymistä.

16.2 Kansallinen maaseutuverkosto

Maaseutuverkostoon kootaan ohjelman toteuttamisen kannalta keskeiset toimijat sekä hallinnosta että kansalaistoimijoista. Maaseutuverkostoon kuuluvat ohjelmien toimenpanoon osallistuvat viranomaiset, joita ovat maa- ja metsätalousministeriö ja Maaseutuvirasto sekä aluehallinnosta Ahvenanmaan maakunnan hallitus, TE-keskukset, ympäristökeskukset ja kuntien maaseutuelinkeinoviranomaiset. Verkoston työhön kutsutaan mukaan rakennerahastojen ja kalatalousrahaston toimeenpanosta huolehtivat viranomaiset sekä maaseutua ja maataloutta tutkivien tutkimuslaitosten edustajat.

Kansalaisjärjestöjä kutsutaan laajasti mukaan: verkoston toimintaan pyritään saamaan edustajat kaikista neuvonta- ja tuottajajärjestöistä sekä keskeisistä ympäristö-, eläinsuojelu-, maaseudun ja kylien kehittämisjärjestöistä sekä yhdistyksistä. Lisäksi mukaan kutsutaan maaseudulla nais-, nuoriso-, tai

kulttuurityötä tekevät organisaatiot. Paikallisista toimijoista tärkeitä ovat paikalliset toimintaryhmät, kyläyhdistykset sekä muut paikallista maaseudun kehittämistyötä tekevät yhdistykset.

Maaseutuverkosto palvelee ohjelman koko toiminta-aluetta, keskeisiä toimijoita ja heidän sidosryhmiään sekä tukee alueellista verkostoitumista. Toiminnan tavoitteena on, että tieto ohjelman mahdollisuuksista ja tuloksista lisääntyy toimijoiden, potentiaalisten tuensaajien ja suuren yleisön keskuudessa ja että ohjelmaa toteuttavien viranomaisten ja sidosryhmien välinen tiedonkulku paranee. Osaaminen lisääntyy kokemusten vaihdon kautta. Maaseutuverkosto aloittaa toimintansa vuoden 2007 aikana ja toimii koko ohjelmakauden 2007-2013.

Maaseutuverkoston koordinoijaksi perustetaan maaseutuverkostoyksikkö, johon palkataan 5-8 henkilöä. Maaseutuverkoston toiminnasta vastaavasta tahosta, toimintasuunnitelmasta ja toimintasuunnitelman hyväksymisestä säädetään maaseudun kehittämiseen liittyvien ohjelmien hallinnointilailla (532/2006) ja sen nojalla annettavalla valtioneuvoston asetuksella. Maaseutuverkostoyksikkö on maa- ja metsätalousministeriön maatalousosaston yksikkö. Maaseutuverkostoyksikkö toimii kiinteässä yhteydessä maa- ja metsätalousministeriöön ja perustettavaan Maaseutuvirastoon. Yksikön toimipaikka on Seinäjoella. Maaseutuverkostoyksikkö toteuttaa maaseutuverkostolle asetettuja tehtäviä eri tavoilla: tekemällä itse, kilpailutetuilla ostopalveluilla tai yhteistyössä muiden toimijoiden ja viranomaisten kanssa. Maa- ja metsätalousministeriö tulostuu maaseutuverkostoyksikköä.

Maaseutuverkostoyksikön työn ohjaamiseksi perustetaan ohjausryhmä, jossa on maa- ja metsätalousministeriön, Maaseutuviraston sekä maaseutuverkoston edustajia. Maaseutuverkoston toimintaa varten laaditaan toimintasuunnitelma, jonka ohjausryhmä käsittelee. Toimintasuunnitelmaa täsmennetään vuosittaisilla suunnitelmilla, jotka käsitellään ohjausryhmässä ja seurantakomiteassa. Maaseutuverkoston toiminnasta raportoidaan ohjelman raportoinnin yhteydessä ja verkoston toimintaa esitellään ohjelman seurantakomitealle.

Kaikki ohjelman toimeenpanoon ja toimintaan osallistuvat tahot voivat kuulua maaseutuverkostoon. Toukokuussa 2006 järjestettiin maaseutuverkostosta kuulemistilaisuus, johon kutsuttiin mahdollisia maaseutuverkoston toimijatahoja. Vuonna 2007 ennen maaseutuverkoston toimintasuunnitelman hyväksymistä sidosryhmiä kuullaan laajasti ja järjestetään maaseutuverkostoa koskeva avoin kuulemistilaisuus.

Maaseutuverkoston tehtävänä on:

- tiedottaa ohjelman toimenpiteistä, tukijärjestelmistä ja niihin liittyvistä ajankohtaisista asioista esimerkiksi internetin ja julkaisujen avulla;
- järjestää tapaamisia ja koulutuksia maaseudun kehittämiseen liittyvistä teemoista esimerkiksi valtakunnallisina seminaareina;
- koota ja välittää tietoa maaseudun kehittämiseen ja ohjelman toteuttamiseen liittyvistä koulutuksista ja tapahtumista esimerkiksi ylläpitämällä internet-sivuilla yhteistä tapahtumakalenteria;
- laatia yhteistyössä hallintoviranomaisen ja toimintaryhmien kanssa koulutussuunnitelma toimintaryhmille ja niiden sidosryhmille;
- avustaa tarvittaessa viranomaisia koulutusten, seminaarien ja tapahtumien suunnittelussa, järjestelyssä ja koulutusaineiston tuottamisessa;
- kerätä, analysoida ja levittää tietoa maaseudun kehittämisestä ja siihen liittyvien tukijärjestelmien hyvistä käytännöistä;
- edistää maaseudun toimijoiden verkostoitumista ja verkostojen ylläpitoa esimerkiksi kohderyhmittäin tai toimialoittain;
- edistää kansainvälisten ja aluerajat ylittävien hankkeiden yhteistyötä ja tiedonvälitystä; ja
- pitää yhteyttä ja välittää tietoa EU:n maaseutuverkostoon sekä muiden EU:n jäsenvaltioiden maaseutuverkostoihin.

Maaseutuverkoston rahoitus jakautuu perustamiskustannuksiin ja toimintasuunnitelman kustannuksiin. Perustamiskustannuksia ovat verkostoyksikön toiminnan ylläpitämisestä aiheutuvat kulut kuten henkilöstön

johtamisesta, ostopalvelusopimuksien laatimisesta ja ohjausryhmän kokousten valmistelusta aiheutuvat kulut. Verkostoyksikön perustamiskustannuksiin luetaan enintään kahden henkilön vuosittainen työpanos. Julkisen rahoituksen alustava määrä on perustamiskustannusten osalta 1,000 milj. euroa ja toimintasuunnitelman osalta 10,800 milj. euroa. Perustamiskustannusten määrä vastaa toimeenpanoasetuksen 41 artiklan 2 kohdan vaatimuksia.

Lähteet

- Börjesson 1999. Environmental effects of energy crop cultivation in Sweden. Identification and quantification. Biomass and Bioenergy 16
- Eurostat 2006. Tilastot. Saatavilla internetistä <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/>
- Ilmatieteenlaitos 2005.
- Hilden M., Auvinen A-P. ja Primmer E. (toim.) 2005. Suomen biodiversiteettiohjelman arviointi. Suomen ympäristö 770. Suomen ympäristökeskus.
- Karppinen H., Hänninen H. ja Ripatti P. 2002. Suomalainen metsänomistaja 2000. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 852.
- Kasvintuotannon tarkastuskeskus 2005. Luonnonmukainen maatalous, tilastoja 2005
- Kuntaliitto 2004. Rakennemuutoskatsaus.
- Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus 2006. Tilastot. Saatavilla internetistä www.mtt.fi
- Maa- ja metsätalousministeriön tietopalvelukeskus 2005. Tietokappa. Maataloustilastollinen kuukausikatsaus 10/2005.
- Maatilarekisteri 2003. Maa- ja metsätalousministeriön tietopalvelukeskus. Helsinki 2005.
- Maatilarekisteri 2004. Maa- ja metsätalousministeriön tietopalvelukeskus. Saatavilla internetistä <http://matilda.mmm.fi>
- Maatilatilastollinen vuosikirja 2004. Maa- ja metsätalousministeriön tietopalvelukeskus. Helsinki 2004.
- Maatilatilastollinen vuosikirja 2005. Maa- ja metsätalousministeriön tietopalvelukeskus. Helsinki 2005.
- Malinen P., Kytölä, L. Keränen M. ja Keränen R. Suomen maaseututyypit 2006.
- Metla 2005. Metsäntutkimuslaitoksen tilastoja.
- MTT 2005. Taloustutkimuksen kannattavuuskirjanpitotutkimus. Saatavilla internetistä www.mtt.fi/kannattavuuskirjanpito
- Niemi, J. ja Ahlstedt, J. (toim.) 2005. Suomen maatalous ja maaseutuelinkeinot 2005 - Kymmenen vuotta Euroopan unionissa. Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus, Taloustutkimuksen julkaisuja 105.
- Opetushallitus 2005. Luonnonvara- ja ympäristöalan ammatillisen peruskoulutuksen kehittämisohjelma. Moniste 14/2005. Helsinki 2005.
- Peltola 1999. Päätoimisuuskriteerit suomalaisilla maatiloilla. Maatalouden taloudellisen tutkimuslaitoksen selvityksiä 14/1999. MTTL Helsinki 1999.
- Peltola 2000. Viljelijäperheiden monitoimisuus suomalaisilla maatiloilla. Maatalouden taloudellisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 96/2000. MTTL Helsinki 2000.
- Perälä, P., Regina, K., ja Esala, M. Maatalouden kasvihuonekaasupäästöt. Maataloustieteen Päivät 2004. www.agronet.fi/maataloustieteellinenseura.
- Päivittäistavara- ja elintarviketuote ry 2005. Tilastot. Saatavilla internetistä <http://www.ptt.fi>
- Rantamäki-Lahtinen, L. 2004. Maaseudun pienyritysrekisteri. Maatalouden taloudellisen tutkimuskeskuksen tutkimuksia.
- Rekilä, R., Vertanen, P. ja Rekilä, T. 2005. Turkistilan ympäristökäsikirja. Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus 2005.
- Sisäasiainministeriö 2005. Maakuntien suhdannekehitys 2001-2005. Sisäasiainministeriön julkaisut 28/2005.
- Suomen ympäristökeskus 2006. Saatavilla internetistä http://www.ymparisto.fi/vesien_laatu
- TIKE 2005. Erillisiä tilastotietoja maa- ja metsätalousministeriön tietopalvelukeskuksesta.

TIKE 2006. Maataloustilastotiedote, maatilojen työvoima 2005.

Tilastokeskus 2002. Yritys- ja toimipaikkarekisteri 2002.

Tilastokeskus 2005a. Tilastot verkossa. Saatavilla internetistä <http://www.tilastokeskus.fi>

Tilastokeskus 2005b. Työvoimatutkimus. Työllisyys ja työttömyystilastot maakunnittain 2005.

Työministeriö 2005a. Työllisyyskertomus vuodelta 2004.

Työministeriö 2005b. Työpoliittinen aikakauskirja 2/2005.

Viljavuuspalvelu 2004. Viitattu 6.10.2005. Saatavilla internetistä <http://www.viljavuuspalvelu.fi/index.php?id=131>

Ympäristöministeriö 2002. Natura 2000 -alueiden hoito ja käyttö. Työryhmän mietintö. Suomen ympäristö 597. Helsinki 2002.

Liitteet

Liite 1. Tiivistelmä Suomen maaseudun kolmijaosta 2006, maaseututyypit 2006 kunnittain sekä luettelot Manner-Suomen kaupungeista ja kunnista, joissa on yli 23 000 asukasta ja jossa on 20 000 - 23 000 asukasta.

Liite 2.

- a) Kasvukauden pituudet (vrk) Euroopassa
- b) Kasvukauden tehoisa lämpösumma Euroopassa

Liite 3.

- a) Suomen maatalouden pysyviä erityisongelmia ja haittoja
- b) Vuodenkierto tyypillisellä eteläsuomalaisella kasvinviljelytilalla.
- c) Vuodenkierto tyypillisellä keskisuomalaisella lypsykarjatilalla.

Liite 4. Alueiden erityispiirteet, alueellisten suunnitelmien painopisteet ja yhteensovitus alueellisella tasolla

Liite 5. Leader-toimintaryhmien hakumenettely ja kehittämissuunnitelmien laadinta paikallisella tasolla

Liite 6. Ennakoarvioinnin loppuraportti

Liite 7.

- a) Ohjelman toimenpiteet ja niissä sovellettavat tukijärjestelmät.
- b) Kartta yrityksen investointituessa sovellettavista tukialueista ja tukialueet kunnittain Manner-Suomessa (31.12.2006).

Liite 8. Indikaattoritaulukot

Liite 9. Kansalliset tukialueet

Liite 10. Luonnonhaittakorvauksen kuntaluettelot (tilanne 15.5.2006)

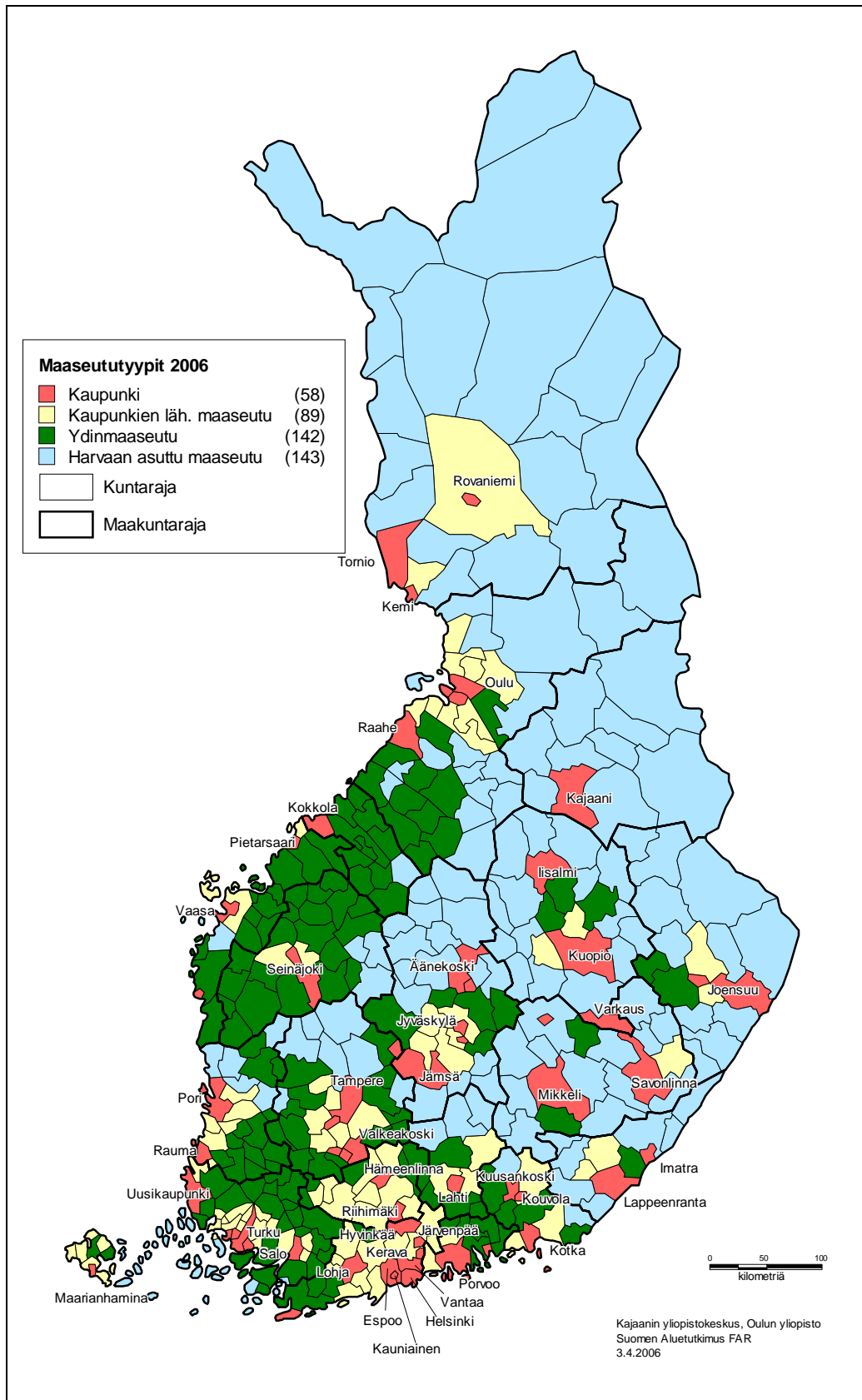
Liite 11. Neuvoston asetuksen (EY) N:o 1698/2005 mukainen kuvaus Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman hallinto- ja valvontarakenteista

Liite 12. Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman 2007-2013 viestintäsuunnitelma

Liite 13. Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman valmisteluun osallistuneet tahot (työryhmät, lausunnot).

Liite 1

Tiivistelmä Suomen maaseudun kolmijaosta 2006, maaseututyypit 2006 kunnittain sekä luettelot Manner-Suomen kaupungeista ja kunnista, joissa on yli 23 000 asukasta ja joissa on 20 000 - 23 000 asukasta.

Kuva 1. Suomen maaseututyypit 2006

Maaseututyypit 2006 kunnittain

Kela	Kunta	Maakunta	Seutukunta
Kaupungit (58 kuntaa)			
049	Espoo	Uusimaa	Helsinki
078	Hanko	Uusimaa	Tammisaari
091	Helsinki	Uusimaa	Helsinki
106	Hyvinkää	Uusimaa	Helsinki
109	Hämeenlinna	Kanta-Häme	Hämeenlinna
140	Iisalmi	Pohjois-Savo	Ylä-Savo
153	Imatra	Etelä-Karjala	Imatra
167	Joensuu	Pohjois-Karjala	Joensuu
179	Jyväskylä	Keski-Suomi	Jyväskylä
182	Jämsä	Keski-Suomi	Jämsä
186	Järvenpää	Uusimaa	Helsinki
202	Kaarina	Varsinais-Suomi	Turku
205	Kajaani	Kainuu	Kajaani
231	Kaskinen	Pohjanmaa	Sydösterbottens kustregion
235	Kauniainen	Uusimaa	Helsinki
240	Kemi	Lappi	Kemi-Tornio
244	Kempele	Pohjois-Pohjanmaa	Oulu
245	Kerava	Uusimaa	Helsinki
272	Kokkola	Keski-Pohjanmaa	Kokkola
285	Kotka	Kymenlaakso	Kotka-Hamina
286	Kouvola	Kymenlaakso	Kouvola
297	Kuopio	Pohjois-Savo	Kuopio
306	Kuusankoski	Kymenlaakso	Kouvola
398	Lahti	Päijät-Häme	Lahti
405	Lappeenranta	Etelä-Karjala	Lappeenranta
444	Lohja	Uusimaa	Lohja
434	Loviisa	Itä-Uusimaa	Loviisa
478	Maarianhamina	Ahvenanmaa	Mariehamns stad
491	Mikkeli	Etelä-Savo	Mikkeli
506	Mänttä	Pirkanmaa	Ylä-Pirkanmaa
529	Naantali	Varsinais-Suomi	Turku
564	Oulu	Pohjois-Pohjanmaa	Oulu
567	Oulunsalo	Pohjois-Pohjanmaa	Oulu
593	Pieksämäki	Etelä-Savo	Pieksämäki
598	Pietarsaari	Pohjanmaa	Jakobstadsregionen
604	Pirkkala	Pirkanmaa	Tampere
609	Pori	Satakunta	Pori
638	Porvoo	Itä-Uusimaa	Porvoo
678	Raahe	Pohjois-Pohjanmaa	Raahe
680	Raisio	Varsinais-Suomi	Turku
684	Rauma	Satakunta	Rauma
694	Riihimäki	Kanta-Häme	Riihimäki
698	Rovaniemi	Lappi	Rovaniemi
734	Salo	Varsinais-Suomi	Salo
740	Savonlinna	Etelä-Savo	Savonlinna
743	Seinäjoki	Etelä-Pohjanmaa	Seinäjoki
774	Suolahti	Keski-Suomi	Äänekoski
837	Tampere	Pirkanmaa	Tampere
864	Toijala	Pirkanmaa	Etelä-Pirkanmaa
851	Tornio	Lappi	Kemi-Tornio
853	Turku	Varsinais-Suomi	Turku
895	Uusikaupunki	Varsinais-Suomi	Vakka-Suomi
905	Vaasa	Pohjanmaa	Vaasa
908	Valkeakoski	Pirkanmaa	Etelä-Pirkanmaa
092	Vantaa	Uusimaa	Helsinki
915	Varkaus	Pohjois-Savo	Varkaus
928	Viiala	Pirkanmaa	Etelä-Pirkanmaa
992	Äänekoski	Keski-Suomi	Äänekoski
Kaupunkien läheinen maaseutu (89 kuntaa)			
017	Askainen	Varsinais-Suomi	Turku
018	Askola	Itä-Uusimaa	Porvoo
019	Aura	Varsinais-Suomi	Loimaa
043	Eckerö	Ahvenanmaa	Ålands landsbygd
051	Eurajoki	Satakunta	Rauma

061	Forssa	Kanta-Häme	Forssa
065	Geta	Ahvenanmaa	Ålands landsbygd
073	Halikko	Varsinais-Suomi	Salo
075	Hamina	Kymenlaakso	Kotka-Hamina
076	Hammarland	Ahvenanmaa	Ålands landsbygd
082	Hattula	Kanta-Häme	Hämeenlinna
083	Hauho	Kanta-Häme	Hämeenlinna
084	Haukipudas	Pohjois-Pohjanmaa	Oulu
086	Hausjärvi	Kanta-Häme	Riihimäki
111	Heinola	Päijät-Häme	Heinola
098	Hollola	Päijät-Häme	Lahti
139	Ii	Pohjois-Pohjanmaa	Oulunkaari
145	Ilmajoki	Etelä-Pohjanmaa	Seinäjoki
149	Inkoo	Uusimaa	Tammisaari
165	Janakkala	Kanta-Häme	Hämeenlinna
169	Jokioinen	Kanta-Häme	Forssa
170	Jomala	Ahvenanmaa	Ålands landsbygd
180	Jyväskylän mlk	Keski-Suomi	Jyväskylä
183	Jämsänkoski	Keski-Suomi	Jämsä
211	Kangasala	Pirkanmaa	Tampere
223	Karjalohja	Uusimaa	Lohja
227	Karttula	Pohjois-Savo	Kuopio
241	Keminmaa	Lappi	Kemi-Tornio
246	Kerimäki	Etelä-Savo	Savonlinna
255	Kiiminki	Pohjois-Pohjanmaa	Oulu
257	Kirkkonummi	Uusimaa	Helsinki
266	Kodisjoki	Satakunta	Rauma
276	Kontiolahti	Pohjois-Karjala	Joensuu
277	Korpilahti	Keski-Suomi	Jyväskylä
416	Lemi	Etelä-Karjala	Länsi-Saimaa
417	Lemland	Ahvenanmaa	Ålands landsbygd
418	Lempäälä	Pirkanmaa	Tampere
419	Lemu	Varsinais-Suomi	Turku
423	Lieto	Varsinais-Suomi	Turku
425	Liminka	Pohjois-Pohjanmaa	Oulu
433	Loppi	Kanta-Häme	Riihimäki
436	Lumijoki	Pohjois-Pohjanmaa	Oulu
438	Lumparland	Ahvenanmaa	Ålands landsbygd
440	Luoto	Pohjanmaa	Jakobstadsregionen
442	Luvia	Satakunta	Pori
481	Masku	Varsinais-Suomi	Turku
485	Merimasku	Varsinais-Suomi	Turku
490	Mietoinen	Varsinais-Suomi	Vakka-Suomi
499	Mustasaari	Pohjanmaa	Vaasa
500	Muurame	Keski-Suomi	Jyväskylä
501	Muurla	Varsinais-Suomi	Salo
505	Mäntsälä	Uusimaa	Helsinki
531	Nakkila	Satakunta	Pori
532	Nastola	Päijät-Häme	Lahti
536	Nokia	Pirkanmaa	Tampere
537	Noormarkku	Satakunta	Pori
538	Nousiainen	Varsinais-Suomi	Turku
540	Nummi-Pusula	Uusimaa	Lohja
543	Nurmijärvi	Uusimaa	Helsinki
544	Nurmo	Etelä-Pohjanmaa	Seinäjoki
587	Pertteli	Varsinais-Suomi	Salo
592	Petäjävesi	Keski-Suomi	Jyväskylä
602	Piikkiö	Varsinais-Suomi	Turku
611	Pornainen	Uusimaa	Helsinki
624	Pyhtää	Kymenlaakso	Kotka-Hamina
631	Pyhäranta	Varsinais-Suomi	Vakka-Suomi
632	Pyhäselkä	Pohjois-Karjala	Joensuu
692	Renko	Kanta-Häme	Hämeenlinna
699	Rovaniemen mlk	Lappi	Rovaniemi
704	Rusko	Varsinais-Suomi	Turku
736	Saltvik	Ahvenanmaa	Ålands landsbygd
737	Sammatti	Uusimaa	Lohja
748	Siikajoki	Pohjois-Pohjanmaa	Raahe
749	Siilinjärvi	Pohjois-Savo	Kuopio
753	Sipoo	Itä-Uusimaa	Porvoo

755	Siuntio	Uusimaa	Helsinki
831	Taipalsaari	Etelä-Karjala	Länsi-Saimaa
834	Tammela	Kanta-Häme	Forssa
838	Tarvasjoki	Varsinais-Suomi	Loimaa
858	Tuusula	Uusimaa	Helsinki
859	Tyrnävä	Pohjois-Pohjanmaa	Oulu
886	Ulvila	Satakunta	Pori
906	Vahto	Varsinais-Suomi	Turku
909	Valkeala	Kymenlaakso	Kouvola
922	Vesilahti	Pirkanmaa	Tampere
927	Vihti	Uusimaa	Lohja
932	Viljakkala	Pirkanmaa	Luoteis-Pirkanmaa
973	Ylikiihimäki	Pohjois-Pohjanmaa	Oulunkaari
980	Ylöjärvi	Pirkanmaa	Tampere

Ydinmaaseutu (142 kuntaa)

004	Alahärmä	Etelä-Pohjanmaa	Härmänmaa
005	Alajärvi	Etelä-Pohjanmaa	Järviseu
006	Alastaro	Varsinais-Suomi	Loimaa
010	Alavus	Etelä-Pohjanmaa	Kuusio
754	Anjalankoski	Kymenlaakso	Kouvola
015	Artjärvi	Päijät-Häme	Lahti
016	Asikkala	Päijät-Häme	Lahti
044	Elimäki	Kymenlaakso	Kouvola
050	Eura	Satakunta	Rauma
052	Evijärvi	Etelä-Pohjanmaa	Järviseu
060	Finström	Ahvenanmaa	Ålands landsbygd
069	Haapajarvi	Pohjois-Pohjanmaa	Nivala-Haapajarvi
071	Haapavesi	Pohjois-Pohjanmaa	Siikalatva
074	Halsua	Keski-Pohjanmaa	Kaustinen
077	Hankasalmi	Keski-Suomi	Jyväskylä
079	Harjavalta	Satakunta	Pori
095	Himanka	Keski-Pohjanmaa	Kokkola
099	Honkajoki	Satakunta	Pohjois-Satakunta
102	Huittinen	Satakunta	Pori
103	Humppila	Kanta-Häme	Forssa
283	Hämeenkoski	Päijät-Häme	Lahti
108	Hämeenkyrö	Pirkanmaa	Luoteis-Pirkanmaa
142	Iitti	Kymenlaakso	Kouvola
143	Ikaalinen	Pirkanmaa	Luoteis-Pirkanmaa
151	Isojoki	Etelä-Pohjanmaa	Suupohja
152	Isokyrö	Pohjanmaa	Kyrönmaa
164	Jalasjärvi	Etelä-Pohjanmaa	Eteläiset seinänaapurit
171	Joroinen	Etelä-Savo	Juva
173	Joutseno	Etälä-Karjala	Lappeenranta
175	Jurva	Etälä-Pohjanmaa	Suupohja
177	Juupajoki	Pirkanmaa	Ylä-Pirkanmaa
181	Jämijärvi	Satakunta	Pohjois-Satakunta
208	Kalajoki	Pohjois-Pohjanmaa	Ylivieska
210	Kalvola	Kanta-Häme	Hämeenlinna
214	Kankaanpää	Satakunta	Pohjois-Satakunta
217	Kannus	Keski-Pohjanmaa	Kokkola
218	Karijoki	Etelä-Pohjanmaa	Suupohja
220	Karjaa	Uusimaa	Tammisaari
224	Karkkila	Uusimaa	Lohja
232	Kauhajoki	Etelä-Pohjanmaa	Suupohja
233	Kauhava	Etelä-Pohjanmaa	Härmänmaa
236	Kaustinen	Keski-Pohjanmaa	Kaustinen
243	Kemiö	Varsinais-Suomi	Åboland-Turunmaa
249	Keuruu	Keski-Suomi	Keuruu
252	Kiikala	Varsinais-Suomi	Salo
254	Kiikoinen	Satakunta	Pohjois-Satakunta
259	Kisko	Varsinais-Suomi	Salo
262	Kiukainen	Satakunta	Rauma
271	Kokemäki	Satakunta	Pori
280	Korsnäs	Pohjanmaa	Vaasa
281	Kortesjärvi	Etelä-Pohjanmaa	Järviseu
284	Koski Tl	Varsinais-Suomi	Loimaa
287	Kristiinankaupunki	Pohjanmaa	Sydösterbottens kustregion
288	Kruunupyy	Pohjanmaa	Jakobstadsregionen

289	Kuhmalahhti	Pirkanmaa	Kaakkois-Pirkanmaa
300	Kuortane	Etelä-Pohjanmaa	Kuusiokunnat
301	Kurikka	Etelä-Pohjanmaa	Eteläiset seinänaapurit
308	Kuusjoki	Varsinais-Suomi	Salo
310	Kylmäkoski	Pirkanmaa	Etelä-Pirkanmaa
315	Kälviä	Keski-Pohjanmaa	Kokkola
316	Kärkölä	Päijät-Häme	Lahti
319	Köyliö	Satakunta	Rauma
399	Laihia	Pohjanmaa	Kyrönmaa
400	Laitila	Varsinais-Suomi	Vakka-Suomi
401	Lammi	Kanta-Häme	Hämeenlinna
407	Lapinjärvi	Itä-Uusimaa	Loviisa
402	Lapinlahti	Pohjois-Savo	Ylä-Savo
403	Lappajärvi	Etelä-Pohjanmaa	Järviseu
406	Lappi	Satakunta	Rauma
408	Lapua	Etelä-Pohjanmaa	Härnänmaa
410	Laukaa	Keski-Suomi	Jyväskylä
424	Liljendal	Itä-Uusimaa	Loviisa
426	Liperi	Pohjois-Karjala	Joensuu
429	Lohtaja	Keski-Pohjanmaa	Kokkola
430	Loimaa	Varsinais-Suomi	Loimaa
439	Luopioinen	Pirkanmaa	Kaakkois-Pirkanmaa
476	Maaninka	Pohjois-Savo	Kuopio
479	Maksamaa	Pohjanmaa	Vaasa
480	Marttila	Varsinais-Suomi	Loimaa
482	Mellilä	Varsinais-Suomi	Loimaa
493	Mouhijärvi	Pirkanmaa	Lounais-Pirkanmaa
494	Muhos	Pohjois-Pohjanmaa	Oulu
503	Mynämäki	Varsinais-Suomi	Turku
504	Myrskylä	Itä-Uusimaa	Porvoo
534	Nilsia	Pohjois-Savo	Koillis-Savo
535	Nivala	Pohjois-Pohjanmaa	Nivala-Haapajärvi
545	Närpiö	Pohjanmaa	Syösterbottens kustregion
559	Oravainen	Pohjanmaa	Vaasa
560	Orimattila	Päijät-Häme	Lahti
561	Oripää	Varsinais-Suomi	Loimaa
562	Orivesi	Pirkanmaa	Ylä-Pirkanmaa
563	Oulainen	Pohjois-Pohjanmaa	Ylivieska
309	Outokumpu	Pohjois-Karjala	Joensuu
577	Paimio	Varsinais-Suomi	Turku
573	Parainen	Varsinais-Suomi	Åboland-Turunmaa
599	Pedersören kunta	Pohjanmaa	Jakobstadsregionen
584	Perho	Keski-Pohjanmaa	Kaustinen
585	Pernaja	Itä-Uusimaa	Loviisa
586	Perniö	Varsinais-Suomi	Salo
606	Pohja	Uusimaa	Tammisaari
616	Pukkila	Itä-Uusimaa	Porvoo
619	Punkalaidun	Pirkanmaa	Lounais-Pirkanmaa
625	Pyhäjoki	Pohjois-Pohjanmaa	Raahe
635	Pälkäne	Pirkanmaa	Kaakkois-Pirkanmaa
636	Pöytyä	Varsinais-Suomi	Loimaa
691	Reisjärvi	Pohjois-Pohjanmaa	Nivala-Haapajärvi
696	Ristiina	Etelä-Savo	Mikkeli
701	Ruotsinpyhtää	Itä-Uusimaa	Loviisa
708	Ruukki	Pohjois-Pohjanmaa	Raahe
738	Sauvo	Varsinais-Suomi	Turku
746	Sievi	Pohjois-Pohjanmaa	Ylivieska
761	Somero	Varsinais-Suomi	Salo
771	Sund	Ahvenanmaa	Ålands landsbygd
776	Suomusjärvi	Varsinais-Suomi	Salo
783	Säkylä	Satakunta	Rauma
833	Taivassalo	Varsinais-Suomi	Vakka-Suomi
835	Tammisaari	Uusimaa	Tammisaari
846	Teuva	Etelä-Pohjanmaa	Suupohja
849	Toholampi	Keski-Pohjanmaa	Kaustinen
850	Toivakka	Keski-Suomi	Jyväskylä
855	Tuulos	Kanta-Häme	Hämeenlinna
863	Töysä	Etelä-Pohjanmaa	Kuusiokunnat
885	Ullava	Keski-Pohjanmaa	Kaustinen
887	Urdala	Pirkanmaa	Etelä-Pirkanmaa

892	Uurainen	Keski-Suomi	Jyväskylä
893	Uusikaarlepyy	Pohjanmaa	Jakobstadsregionen
912	Vammala	Pirkanmaa	Lounais-Pirkanmaa
913	Vampula	Satakunta	Pori
918	Vehmaa	Varsinais-Suomi	Vakka-Suomi
924	Veteli	Keski-Pohjanmaa	Kaustinen
933	Vilppula	Pirkanmaa	Ylä-Pirkanmaa
934	Vimpeli	Etelä-Pohjanmaa	Järviseu
935	Virolahti	Kymenlaakso	Kotka-Hamina
942	Vähäkyrö	Pohjanmaa	Kyrönmaa
923	Västanfjärd	Varsinais-Suomi	Åboland-Turunmaa
944	Vöyri	Pohjanmaa	Vaasa
971	Ylihärmä	Etelä-Pohjanmaa	Härmänmaa
975	Ylistaro	Etelä-Pohjanmaa	Seinäjo
977	Ylivieska	Pohjois-Pohjanmaa	Ylivieska
979	Yläne	Varsinais-Suomi	Loimaa
981	Ypäjä	Kanta-Häme	Forssa
988	Äetsä	Pirkanmaa	Lounais-Pirkanmaa

Harvaan asuttu maaseutu (143 kuntaa)

009	Alavieska	Pohjois-Pohjanmaa	Ylivieska
035	Brändö	Ahvenanmaa	Ålands skärgård
040	Dragsfjärd	Varsinais-Suomi	Åboland-Turunmaa
045	Eno	Pohjois-Karjala	Joensuu
046	Enonkoski	Etelä-Savo	Savonlinna
047	Enontekiö	Lappi	Tunturi-Lappi
062	Föglö	Ahvenanmaa	Ålands skärgård
072	Hailuoto	Pohjois-Pohjanmaa	Oulu
081	Hartola	Päijät-Häme	Heinola
085	Haukivuori	Etelä-Savo	Mikkeli
090	Heinävesi	Etelä-Savo	Savonlinna
097	Hirvensalmi	Etelä-Savo	Mikkeli
101	Houtskari	Varsinais-Suomi	Åboland-Turunmaa
105	Hyrnsalmi	Kainuu	Kehys-Kainuu
146	Ilomantsi	Pohjois-Karjala	Joensuu
148	Inari	Lappi	Pohjois-Lappi
150	Iniö	Varsinais-Suomi	Åboland-Turunmaa
163	Jaala	Kymenlaakso	Kouvola
172	Joutsa	Keski-Suomi	Joutsa
174	Juankoski	Pohjois-Savo	Koillis-Savo
176	Juuka	Pohjois-Karjala	Pielisen Karjala
178	Juva	Etelä-Savo	Juva
204	Kaavi	Pohjois-Savo	Koillis-Savo
213	Kangasniemi	Etelä-Savo	Mikkeli
216	Kannonkoski	Keski-Suomi	Saarijärvi-Viitasaari
226	Karstula	Keski-Suomi	Saarijärvi-Viitasaari
230	Karvia	Satakunta	Pohjois-Satakunta
239	Keitele	Pohjois-Savo	Ylä-Savo
320	Kemijärvi	Lappi	Itä-Lappi
247	Kestilä	Pohjois-Pohjanmaa	Siikalatva
248	Kesälahti	Pohjois-Karjala	Keski-Karjala
250	Kihniö	Pirkanmaa	Luoteis-Pirkanmaa
256	Kinnula	Keski-Suomi	Saarijärvi-Viitasaari
260	Kitee	Pohjois-Karjala	Keski-Karjala
261	Kittilä	Lappi	Tunturi-Lappi
263	Kiuruvesi	Pohjois-Savo	Ylä-Savo
265	Kivijärvi	Keski-Suomi	Saarijärvi-Viitasaari
273	Kolari	Lappi	Tunturi-Lappi
275	Konnevesi	Keski-Suomi	Äänekoski
279	Korpoo	Varsinais-Suomi	Åboland-Turunmaa
290	Kuhmo	Kainuu	Kehys-Kainuu
291	Kuhmoinen	Keski-Suomi	Jämsä
292	Kuivaniemi	Pohjois-Pohjanmaa	Oulunkaari
295	Kumlinge	Ahvenanmaa	Ålands skärgård
303	Kuru	Pirkanmaa	Ylä-Pirkanmaa
304	Kustavi	Varsinais-Suomi	Vakka-Suomi
305	Kuusamo	Pohjois-Pohjanmaa	Koillismaa
312	Kyyjärvi	Keski-Suomi	Saarijärvi-Viitasaari
317	Kärsämäki	Pohjois-Pohjanmaa	Nivala-Haapajärvi
318	Kökar	Ahvenanmaa	Ålands skärgård

413	Lavia	Satakunta	Pohjois-Satakunta
414	Lehtimäki	Etelä-Pohjanmaa	Kuusiokunnat
415	Leivonmäki	Keski-Suomi	Joutsa
420	Leppävirta	Pohjois-Savo	Varkaus
421	Lestijärvi	Keski-Pohjanmaa	Kaustinen
422	Lieksa	Pohjois-Karjala	Pielisen Karjala
435	Luhanka	Keski-Suomi	Joutsa
441	Luumäki	Etelä-Karjala	Länsi-Saimaa
443	Längelmäki	Pirkanmaa	Ylä-Pirkanmaa
475	Maalahti	Pohjanmaa	Vaasa
483	Merijärvi	Pohjois-Pohjanmaa	Ylivieska
484	Merikarvia	Satakunta	Pori
489	Miehikkälä	Kymenlaakso	Kotka-Hamina
495	Multia	Keski-Suomi	Keuruu
498	Muonio	Lappi	Tunturi-Lappi
507	Mäntyharju	Etelä-Savo	Mikkeli
533	Nauvo	Varsinais-Suomi	Åboland-Turunmaa
541	Nurmes	Pohjois-Karjala	Pielisen Karjala
576	Padasjoki	Päijät-Häme	Lahti
578	Paltamo	Kainuu	Kajaani
580	Parikkala	Etelä-Karjala	Imatra
581	Parkano	Pirkanmaa	Luoteis-Pirkanmaa
583	Pelkosenniemi	Lappi	Itä-Lappi
854	Pello	Lappi	Torniolaakso
588	Pertunmaa	Etelä-Savo	Mikkeli
640	Pieksämäki	Etelä-Savo	Pieksämäki
595	Pielavesi	Pohjois-Savo	Ylä-Savo
601	Pihtipudas	Keski-Suomi	Saarijärvi-Viitasaari
603	Piippola	Pohjois-Pohjanmaa	Siikalatva
607	Polvijärvi	Pohjois-Karjala	Joensuu
608	Pomarkku	Satakunta	Pori
614	Posio	Lappi	Itä-Lappi
615	Pudasjärvi	Pohjois-Pohjanmaa	Oulunkaari
617	Pulkkila	Pohjois-Pohjanmaa	Siikalatva
618	Punkaharju	Etelä-Savo	Savonlinna
620	Puolanka	Kainuu	Kehys-Kainuu
623	Puumala	Etelä-Savo	Juva
626	Pyhäjärvi	Pohjois-Pohjanmaa	Nivala-Haapajärvi
630	Pyhäntä	Pohjois-Pohjanmaa	Siikalatva
633	Pylkönmäki	Keski-Suomi	Saarijärvi-Viitasaari
681	Rantasalmi	Etelä-Savo	Juva
682	Rantsila	Pohjois-Pohjanmaa	Siikalatva
683	Ranua	Lappi	Rovaniemi
686	Rautalampi	Pohjois-Savo	Sisä-Savo
687	Rautavaara	Pohjois-Savo	Koillis-Savo
689	Rautjärvi	Etelä-Karjala	Imatra
697	Ristijärvi	Kainuu	Kajaani
700	Ruokolahti	Etelä-Karjala	Imatra
702	Ruovesi	Pirkanmaa	Ylä-Pirkanmaa
705	Rymättylä	Varsinais-Suomi	Turku
707	Rääkkylä	Pohjois-Karjala	Keski-Karjala
729	Saarijärvi	Keski-Suomi	Saarijärvi-Viitasaari
732	Salla	Lappi	Itä-Lappi
739	Savitaipale	Etelä-Karjala	Länsi-Saimaa
741	Savonranta	Etelä-Savo	Savonlinna
742	Savukoski	Lappi	Itä-Lappi
747	Siikainen	Satakunta	Pohjois-Satakunta
751	Simo	Lappi	Kemi-Tornio
758	Sodankylä	Lappi	Pohjois-Lappi
759	Soini	Etelä-Pohjanmaa	Kuusiokunnat
762	Sonkajärvi	Pohjois-Savo	Ylä-Savo
765	Sotkamo	Kainuu	Kajaani
766	Sottunga	Ahvenanmaa	Ålands skärgård
768	Sulkava	Etelä-Savo	Savonlinna
770	Sumiainen	Keski-Suomi	Äänekoski
772	Suodenniemi	Pirkanmaa	Lounais-Pirkanmaa
775	Suomenniemi	Etelä-Karjala	Länsi-Saimaa
777	Suomussalmi	Kainuu	Kehys-Kainuu
778	Suonenjoki	Pohjois-Savo	Sisä-Savo
781	Sysmä	Päijät-Häme	Heinola

784	Särkisalo	Varsinais-Suomi	Salo
832	Taivalkoski	Pohjois-Pohjanmaa	Koillismaa
844	Tervo	Pohjois-Savo	Sisä-Savo
845	Tervola	Lappi	Kemi-Tornio
848	Tohmajärvi	Pohjois-Karjala	Keski-Karjala
857	Tuusniemi	Pohjois-Savo	Koillis-Savo
889	Utajärvi	Pohjois-Pohjanmaa	Oulunkaari
890	Utsjoki	Lappi	Pohjois-Lappi
785	Vaala	Kainuu	Kajaani
911	Valtimo	Pohjois-Karjala	Pielisen Karjala
916	Varpaisjärvi	Pohjois-Savo	Ylä-Savo
920	Velkua	Varsinais-Suomi	Turku
921	Vesanto	Pohjois-Savo	Sisä-Savo
925	Vieremä	Pohjois-Savo	Ylä-Savo
926	Vihanti	Pohjois-Pohjanmaa	Raahe
931	Viitasaari	Keski-Suomi	Saarijärvi-Viitasaari
936	Virrat	Pirkanmaa	Ylä-Pirkanmaa
940	Vuolijoki	Kainuu	Kajaani
941	Vårdö	Ahvenanmaa	Ålands skärgård
972	Yli-Ii	Pohjois-Pohjanmaa	Oulunkaari
976	Ylitornio	Lappi	Torniolaakso
978	Ylämaa	Etelä-Karjala	Länsi-Saimaa
989	Ähtäri	Etelä-Pohjanmaa	Kuusiokunnat

Maaseudun kolmijako - yhteenveto

Tekijät: Oulun yliopisto, Kajaanin yliopistokeskus/Lönnrot-Instituutti ja Suomen Aluetutkimus FAR
Tilaaja: Maa- ja metsätalousministeriö

Taustaa

Maaseutupolitiikalla ja maaseututyypittelyllä yhtenä sen työkaluna on Suomessa viidentoista vuoden historia. Maaseutupolitiikka kehittyi Suomeen omaksi politiikan alaksi 1990 -luvun alkuvuosina ensimmäisen kansallisen maaseutuohjelman myötä. Ohjelma lanseerasi käyttöön idean maaseutupolitiikan alueellistamisesta määritellen ns. kolmijaon kaupunkien läheinen maaseutu, ydinmaaseutu ja syrjäinen/harvaan asuttu maaseutu. Nyt tehdyn päivitystyön on tilannut maa- ja metsätalousministeriö, jonka tarkoituksena on hyödyntää raporttia sekä kansallisten että EU:n maaseutuohjelmien valmistelussa.

Käsillä oleva päivitys on jatkoa aiemmille, vuosien 1993 ja 2000, maaseututyypittelyille sekä menetelmiensä että tutkijaryhmän osalta. Kolme neljästä raportin tekijästä on ollut laatimassa tyypittelyä edellisilläänkin kerroilla. Maaseututyypittely politiikan välineenä on kokenut tänä aikana muutoksia ja erityisen paljon on muuttunut maaseutupolitiikan toimintaympäristö: edellisellä kerralla EU-jäsenyys ja nyt kaupunkipolitiikan voimistuminen ovat tärkeimpiä näistä tekijöistä. Myös maaseudun sisäinen erilaistuminen sekä sen tilastolliset mittarit ovat muuttuneet ja kehittyneet. Maaseututyypityksen päivittämiseksi on jokaisella päivityskerralla ollut selkeä tarve.

Kaupungin läheistä maaseutua, ydinmaaseutua ja harvaan asuttua maaseutua voidaan kuvata seuraavasti:

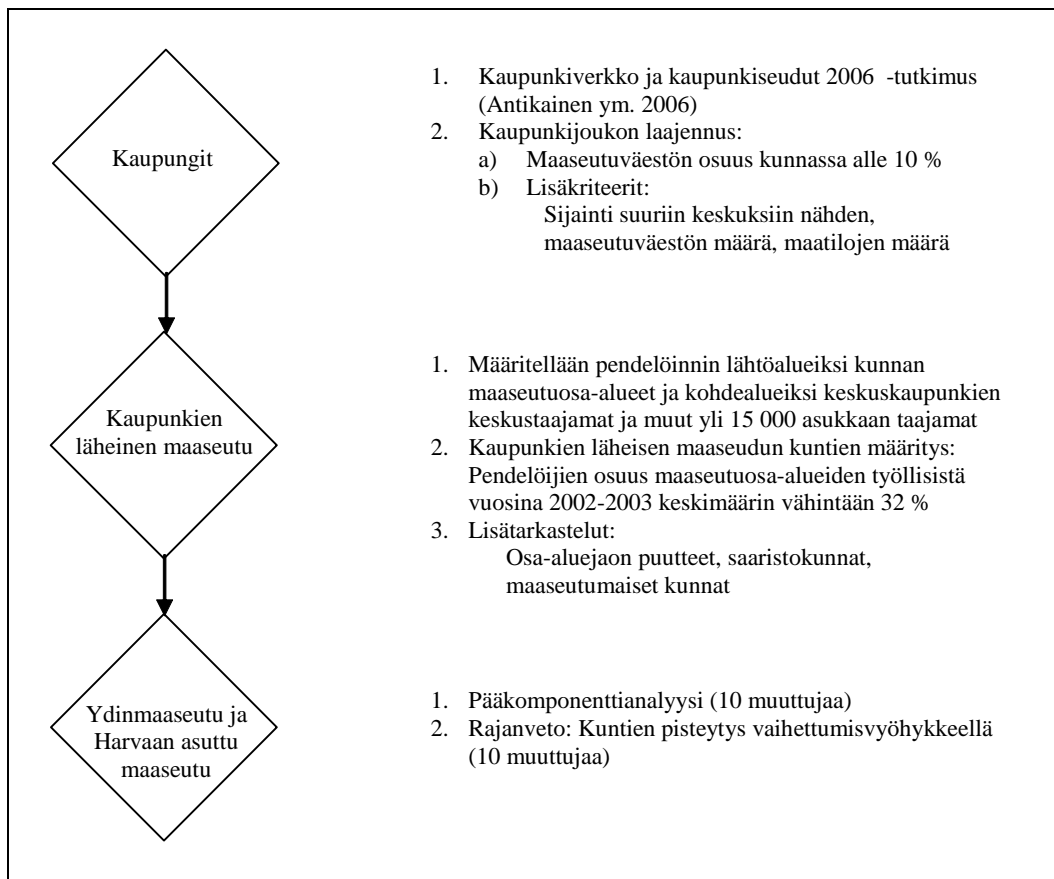
Kaupunkien läheisellä maaseudulla on parhaat kehittymisedellytykset. Asukkailla on mahdollisuus käydä työssä lähikaupungeissa. Maatalous- ja muilla yrittäjillä on monipuoliset lähimarkkinat. Kaupunkien läheinen maaseutu sijoittuu Etelä- ja Länsi-Suomeen. Näissä osissa maata ovat parhaat edellytykset maataloudelle ja maaseudun elinkeinorakenteen monipuolistamiselle. Monet tämän alueen kunnista saavat muuttovoittoa. Etenkin lapsiperheet suosivat tätä aluetta. Muuttovoiton ansiosta monet kaupunkien läheisen maaseudun kunnat, joukossa myös pieniä kaupunkeja, pystyvät monipuolistamaan palvelujaan ja tekemään investointeja, mutta säilyttävät silti taloudellisen liikkumavaransa. Hyvinvointi on maan parasta tasoa.

Ydinmaaseutu on vahvaa alkutuotantoaluetta. Paikka paikoin on myös maaseudulla sijaitsevia teollisuuden toimialakeskittymiä. Ydinmaaseudulla on myös erikoistuneen alkutuotannon keskittymiä, jotka liittyvät esimerkiksi sikatalouteen, turkistarhaukseen, lasinalaisviljelyyn ja siipikarjatalouteen. Ydinmaaseudun läheisyydessä on useita keskisuuria keskuksia. Alueen kuntakeskukset ovat toimintoiltaan monipuolisia ja useimmat kylät ovat elinvoimaisia. Ydinmaaseudun kunnat sijoittuvat Etelä- ja Länsi-Suomeen.

Harvaan asutun maaseudun uhkana on huonon kehityksen kierre: nuoret muuttavat pois, palvelut katoavat, maatalous vähenee, uudet työpaikat eivät riitä korvamaan perinteisten työpaikkojen poistumaa, vanhusväestön määrä lisääntyy ja kuntien taloudellinen kantokyky ei kestä muutosta. Kasvukauden lyhyys ja luonnon asettamat muut reunaehdot rajoittavat alkutuotannon kehittymisedellytyksiä. Valtaosa harvaan asutun maaseudun kunnista sijaitsee Itä- ja Pohjois-Suomessa. Harvaan asutun maaseudun pääosa on koko Suomen EU-jäsenyyden ajan ollut joko tavoite 6:n tai tavoite 1:n piirissä.

Maaseututyypittelyn toteutus

Maaseututyypittely toteutettiin soveltaen vuoden 2000 tyypittelyssä käytettyä **vaiheittaista alueluokitteluprosessia**. Ensin kuntajoukosta rajattiin kaupungit eli Kaupunkiverkko ja kaupunkiseudut 2006 -tutkimuksen mukaiset toiminnallisesti merkittävien kaupunkiseutujen keskukset sekä muut kaupungit, joiden määrittelyssä peruskriteerinä käytettiin maaseutuväestön osuutta kunnassa. Tämän jälkeen seuraava vaihe oli kaupunkien läheisen maaseudun rajaaminen, joka perustui kunnan maaseutuosa-alueilta kohdetaajamiin suuntautuvan pendelöinnin tarkasteluun. Tätä rajausta täydennettiin ja tarkistettiin osa-aluejaoltaan ongelmallisten kuntien, saaristokuntien ja vahvasti maaseutumaisten kuntien osalta. Viimeisessä vaiheessa jäljellä olevalle kuntajoukolle tehtiin monimuuttuja-analyysi (pääkomponenttianalyysi) kymmenellä muuttujalla. Ydinmaaseudun ja harvaan asutun maaseudun rajaamisessa käytettiin apuna lisäksi ns. vaihettumisvyöhykettä, jolla sijaitsevien kuntien maaseututyypin ratkaistiin tarkemman tarkastelun avulla.

Kaupunkien luokitteluissa maaseutupolitiikan näkökulmasta on kyse sellaisten kuntien valitsemisesta, joiden keskeinen ominaisuus on kaupunkimaisuus, kaupunkipoliittisen kehittämisen ensisijaisuus sekä kuntien sisällä olevien taajaman ulkopuolisten alueiden riippuvuus kaupunkivetoisesta kehityksestä. Maaseudulla asuvaa väestöä, maaseutuyrityksiä ja maataloja esiintyy myös kaupunkikunnissa, mutta niiden suhteellinen osuus paikallistalouden kehityksen näkökulmasta on pieni.

Kaupunkityyppiin valittiin kunnat kahdella kriteerillä:

1. keskeisten kaupunkiseutujen keskukset sekä
2. muut ominaisuuksiltaan näihin rinnastettavat kaupungit.

Ensimmäisen kriteerin täyttäviksi kunniksi katsottiin Antikaisen ym. (2006) Kaupunkiverkko ja kaupunkiseudut 2006 -tutkimuksessa toiminnallisesti merkittävien kaupunkiseutujen keskuskunniksi määrittelemät kunnat. Lisäksi on olemassa kuntia, jotka eivät Antikaisen ym. tutkimuksessa täyttäneet kaupunkimaisuuden kriteerejä, mutta joissa on erittäin vähän maaseutualuetta, -väestöä tai muita maaseutumaisuuden tunnuspiirteitä. Kaupunkijoukon laajentamisessa käytettiin peruskriteerinä maaseutuväestön osuutta kunnassa ja lisäksi sovellettiin kahta lisäkriterejä kunnan sijainnin mukaan.

Kaupunkien rajauksen jälkeen analyysissä oli mukana 374 kuntaa, joista seuraavaksi rajattiin kaupunkien läheisen maaseudun kunnat. Luokittelun tässä vaiheessa on kyse sellaisten kuntien valitsemisesta, joissa aluetaloudellinen kehitys on vahvasti sidoksissa suhteellisen lähellä sijaitsevaan vahvaan keskukseen (taajamakokonaisuuteen). Kaupunkien läheisen maaseudun määritelmän mukaisesti: *"Asukkailla on mahdollisuus käydä työssä lähikaupungeissa. Maatalous- ja muilla yrittäjillä on monipuoliset lähimarkkinat. Kaupunkien läheinen maaseutu sijoittuu Etelä- ja Länsi-Suomeen. Näissä osissa maata ovat parhaat edellytykset maataloudelle ja maaseudun elinkeinorakenteen monipuolistamiselle."* Pääkriteerinä luokittelussa käytetään kunnan maaseutualueilta suuriin taajamiin suuntautuvaa työssäkäyntiä. Koska pendelöinti on riippuvainen etäisyyksistä ja liikenneyhteyksien toimivuudesta, työssäkäyntiliikenne kuvastaa välillisesti myös maaseutuyritysten lähimarkkinoiden olemassa oloa.

Erikoistapauksina tässä luokitteluvaiheessa käsiteltiin muutamia saaristokuntia, aineistoltaan (osa-aluejako) puutteellisia kuntia sekä kuntia, jotka ovat samanaikaisesti vahvoja sekä maaseutuelinkeinoiltaan että taajamissa työssäkäynnin osalta.

Tyypittelyn kolmannessa vaiheessa oli jäljellä 285 kuntaa. Tätä kaikkein maaseutumaisimmiksi kunniksi valikoitunutta joukkoa analysoitiin tilastollista monimuuttujamenetelmää, pääkomponenttianalyysii, käyttäen. 10 pääkomponenttia olivat: 1) maaseudun asukasluku/ asutut km² ruudut 2004, as/km², 2) maaseudun asuttujen km² ruutujen ka. etäisyys lähimpään yli 500 asukkaan taajamaan 2004, km, 3) yleisten teiden pituus suhteessa maaseutuväestöön 2004, m/maaseutuasukas, 4) metsätalouden ja kaivannaistoiminnan työpaikat 2003, %, 5) elinkeinojen monipuolisuus maaseudulla 2002, 6) keskimääräiset valtionveronalaiset tulot/tila vuosina 2001-2003 keskimäärin, euroa, 7) maatilojen tuotantosuunta – summamuuttuja, vuosien 2003-2005 keskiarvo, 8) nettomuutto suhteessa kunnan väkilukuun vuosina 2002-2004 keskimäärin, %, 9) 20-39-vuotiaiden osuus maaseutuväestöstä 2004, %, sekä 10) taloudellinen huoltosuhde 2003. Analyysi tehtiin SPSS -ohjelmiston faktorianalyysin Principal Component -metodilla, jonka avulla analysoitavat kunnat järjestettiin ydinmaaseutu – harvaan asuttu maaseutu -akselille. Perusluokittelu toteutettiin jakamalla kuntajoukko vuoden 2000 tyypittelyn perusteella arvioidun ns. taitekohdan mukaan. Tämän taitekohdan molemmille puolille sijoittuvaan vaihettumisvyöhykkeeseen kuuluvien kuntien luokittelu tarkistettiin kuntakohtaisesti analyysissä käytettyjen muuttujien arvoja tarkastelemalla. Lisäksi erikoistapauksina käsiteltiin - aikaisempien tyypittelyjen tapaan - saaristokuntia.

Maaseututyypittelyn tuloksena Suomen 432 kuntaa (vuonna 2005) jakaantuivat seuraavasti:

• kaupunkikuntia	58 kpl
• kaupunkien läheisen maaseudun kuntia	89 kpl
• ydinmaaseudun kuntia	142 kpl
• harvaan asutun maaseudun kuntia	143 kpl

Luettelo Manner-Suomen kaupungeista ja kunnista, joissa on yli 23 000 asukasta

Kela	Kunta	Asukasluku
091	Helsinki	560 905
049	Espoo	231 704
837	Tampere	204 337
092	Vantaa	187 281
853	Turku	174 868
564	Oulu	128 962
398	Lahti	98 413
297	Kuopio	90 726
179	Jyväskylä	84 434
609	Pori	76 144
405	Lappeenranta	59 073
167	Joensuu	57 858
698	Rovaniemi	57 835
905	Vaasa	57 241
285	Kotka	54 838
109	Hämeenlinna	47 335
638	Porvoo	46 982
491	Mikkeli	46 514
106	Hyvinkää	43 848
186	Järvenpää	37 505
543	Nurmijärvi	37 391
684	Rauma	36 589
444	Lohja	36 585
743	Seinäjoki	36 409
272	Kokkola	36 267
205	Kajaani	35 562
858	Tuusula	34 890
180	Jyväskylän mlk	34 774
257	Kirkkonummi	33 581
245	Kerava	31 544
286	Kouvola	31 054
153	Imatra	29 529
536	Nokia	29 147
740	Savonlinna	27 239
694	Riihimäki	27 069
211	Kangasala	26 807
927	Vihti	25 935
734	Salo	25 201
915	Varkaus	23 946
680	Raisio	23 799
980	Ylöjärvi	23 035

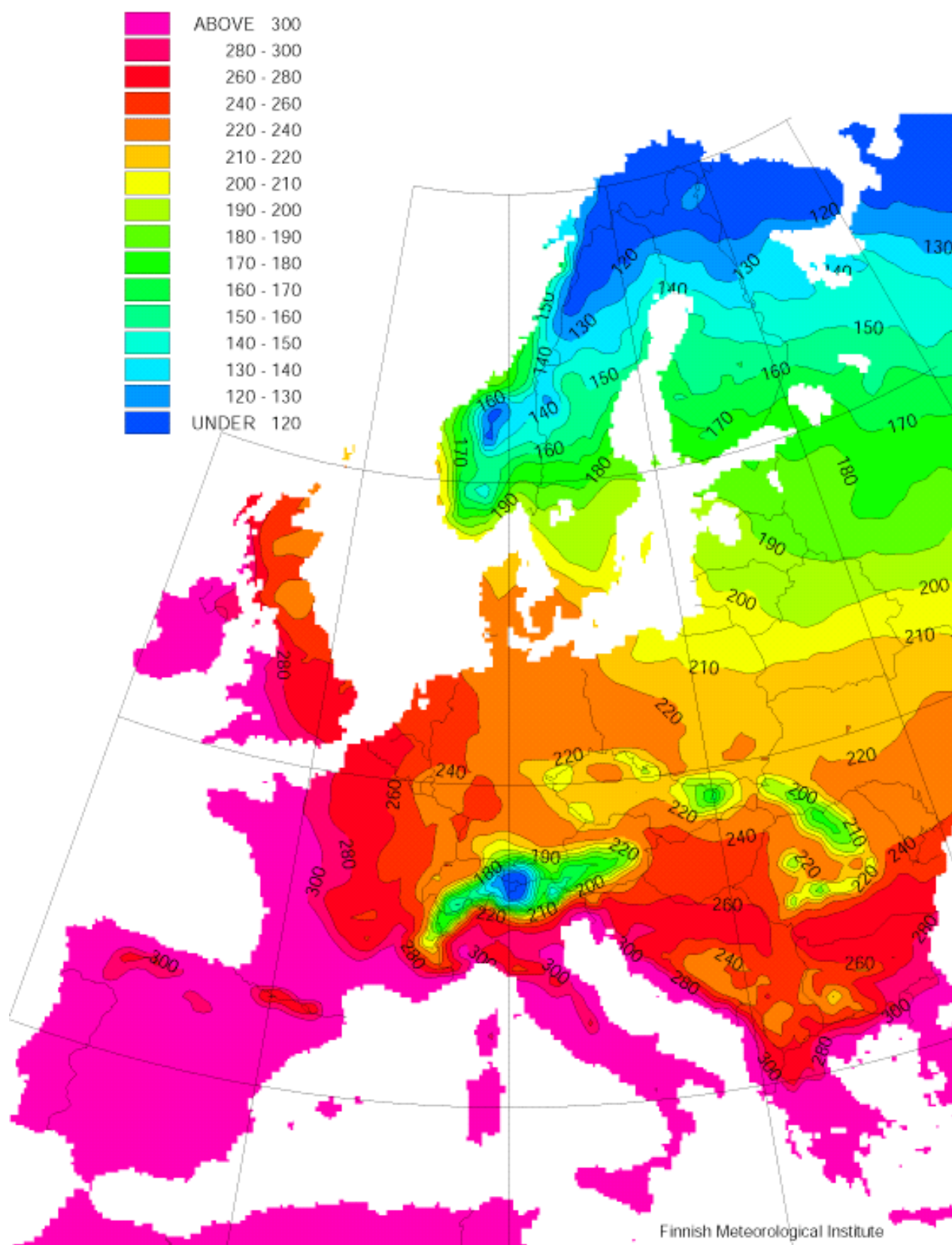
Luettelo Manner-Suomen kaupungeista ja kunnista, joissa on 20 000-23 000 asukasta

Kela	Kunta	Asukasluku
240	Kemi	22 831
140	Iisalmi	22 482
678	Raahe	22 408
851	Tornio	22 297
075	Hamina	21 957
202	Kaarina	21 943
098	Hollola	21 199
111	Heinola	20 729
908	Valkeakoski	20 408
749	Siilinjärvi	20 271
306	Kuusankoski	20 247

Liite 2 a

Kasvukauden pituudet (vrk) Euroopassa (Ilmatieteen laitos 2005).

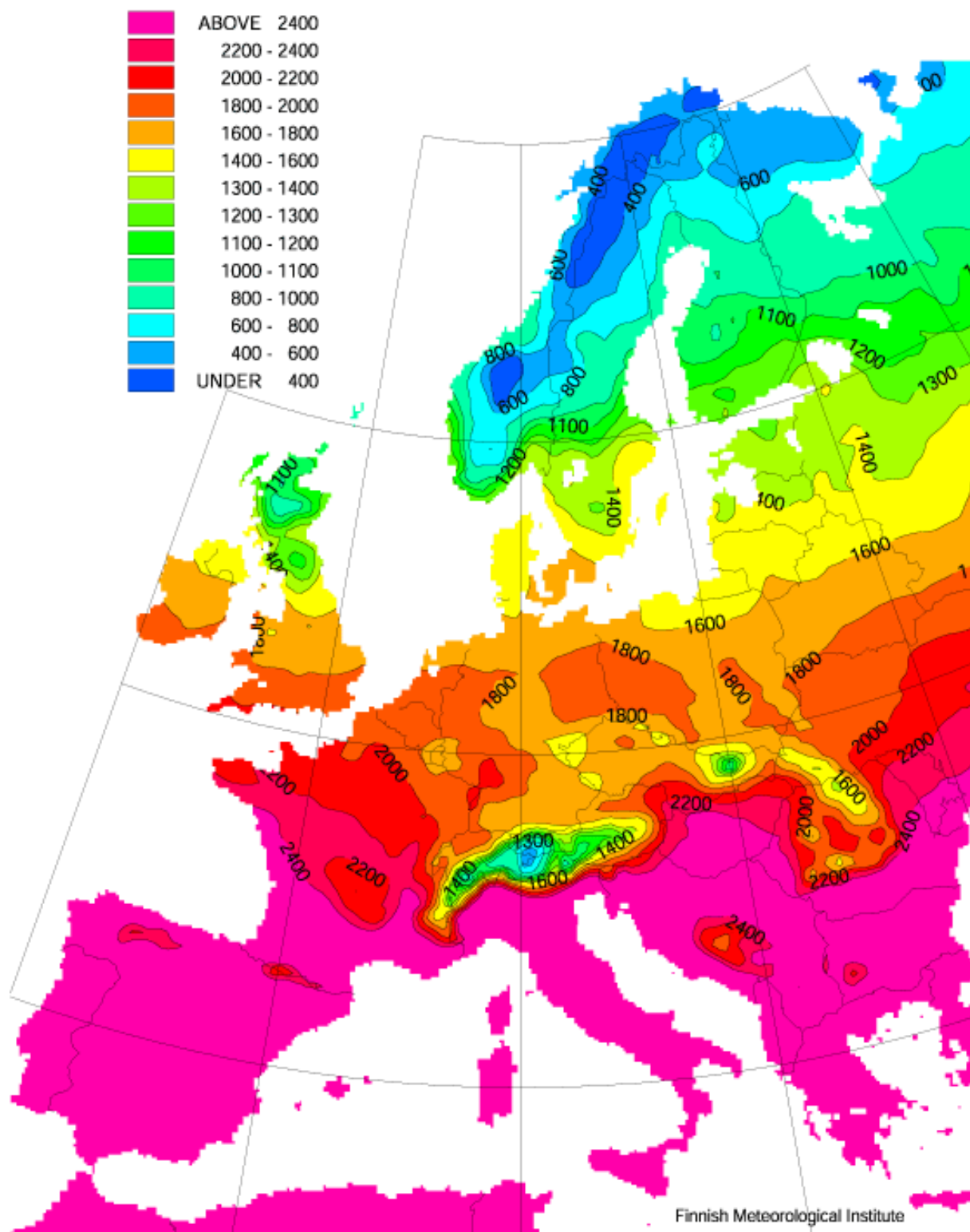
AVERAGE PERIOD IN DAYS (1961-1990) DURING WHICH DAILY MEAN TEMPERATURES ARE ABOVE +5 °C

Liite 2 b

Kasvukauden tehoisa lämpösumma Euroopassa (Ilmatieteen laitos 2005).

MEAN EFFECTIVE TEMPERATURE SUM (DEGREE-DAYS, BASE +5 °C)
DURING THE PERIOD WITH TEMPERATURES ABOVE +5°C (1961-1990)

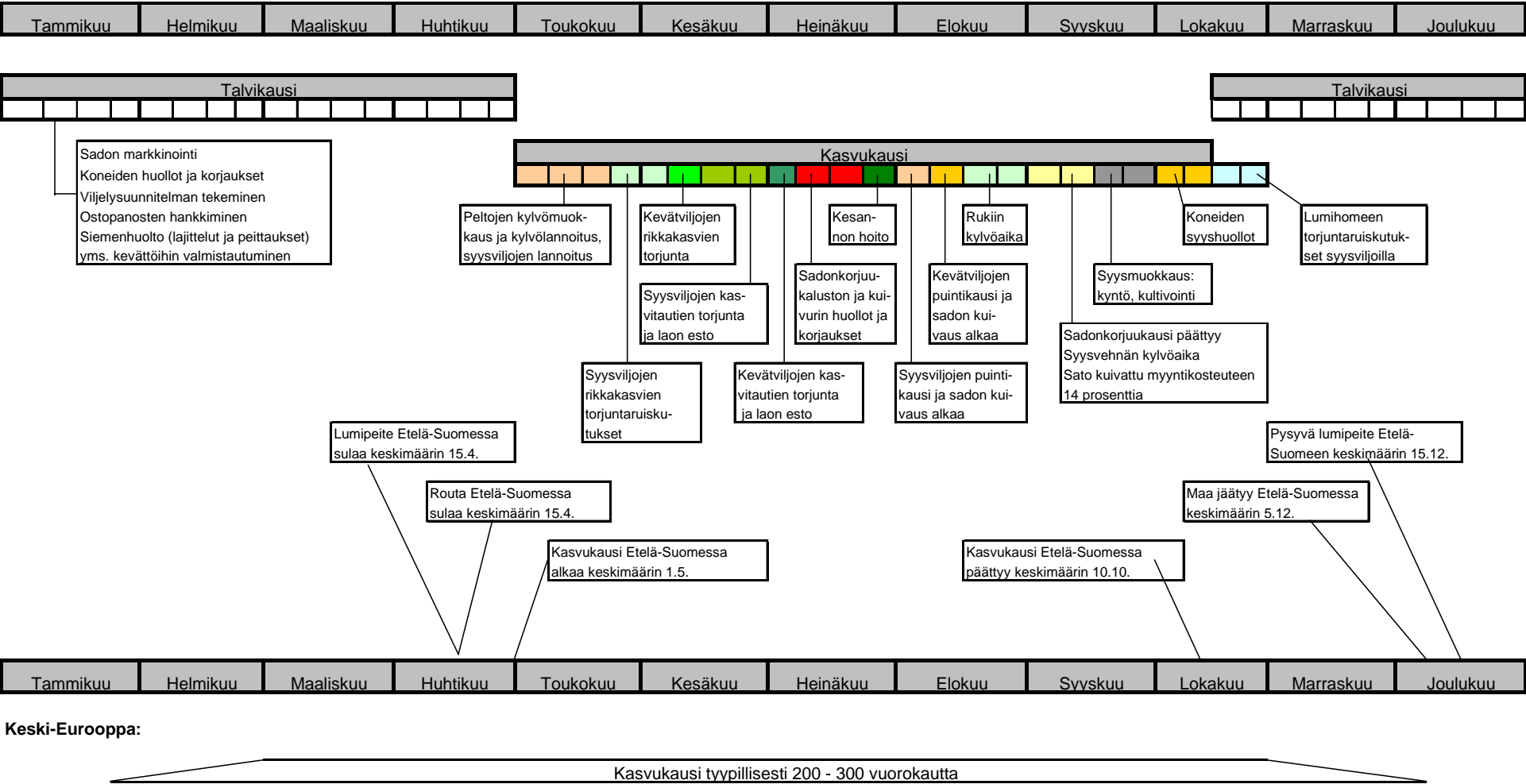

Liite 3 a

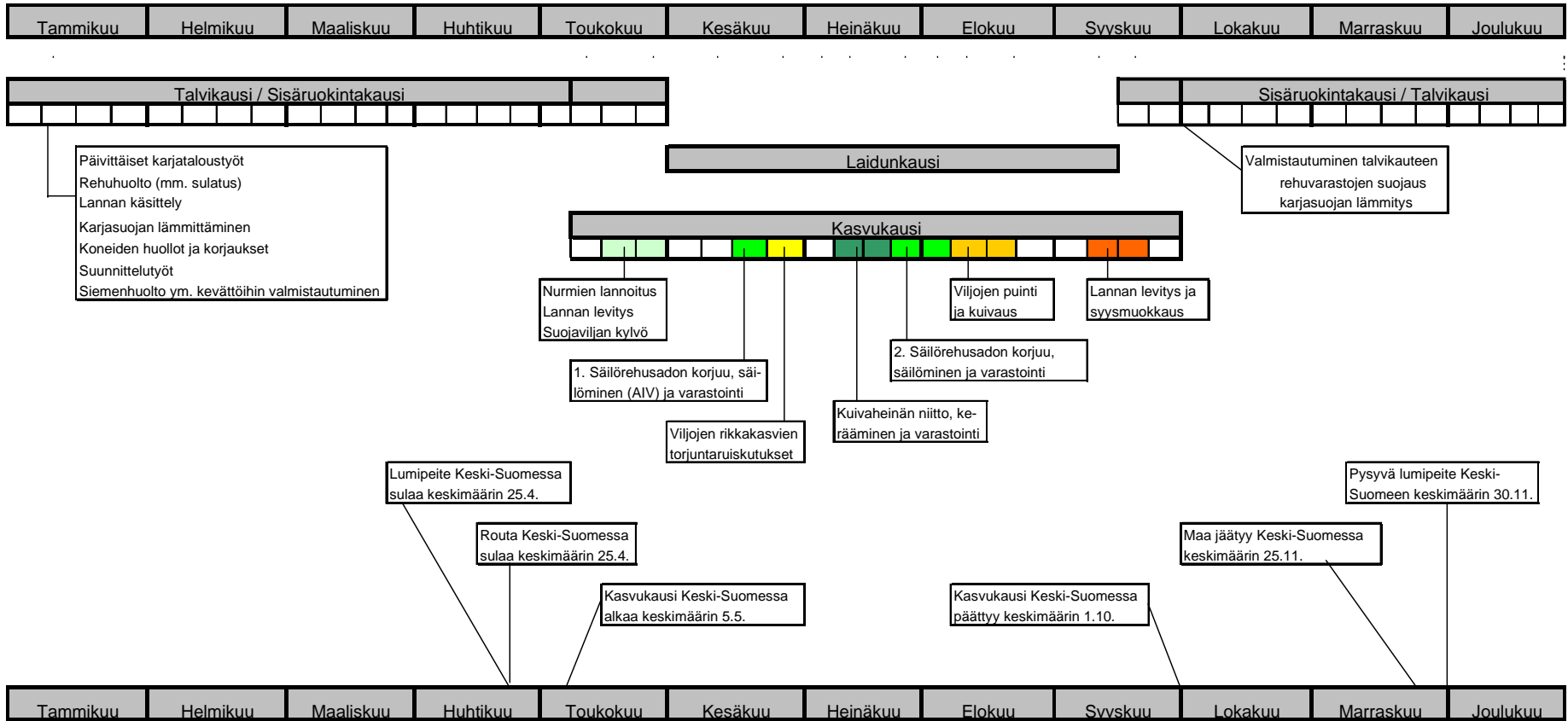
Suomen maatalouden pysyviä erityisongelmia ja haittoja

Erityisolosuhte	Erityishaitat/ ongelmat
Alhainen tehoisa lämpösumma:	
- lyhyt kasvukausi:	1. Alhaiset satotasot 2. Korkeat tuotantokustannukset 3. Heikkotuottoiset lajikkeet 4. Rajoitetut laji- ja lajikemahdollisuudet (esim. maissia ei voi viljellä) 5. Lyhyt laidunkausi 6. Tarve säilöä rehua talveksi (nurmiviljely) 7. Hallat 8. Tehokkaan koneistuksen tarve 9. Työhuiput 10. Kuivatustarpeet (viljat, pellot)
- pitkä ja kylmä talvikausi:	11. Korkeat rakennus- ja konekustannukset 12. Suuri varastokapasiteetin tarve 13. Sisäruokinta (ei laidunnusmahdollisuutta) 14. Rehun sulatustarve 15. Rehun kuljetuskustannukset 16. Routavauriot 17. Lumituhot
- sadanta suurempi kuin haihdunta, sateen epäedullinen ajoittuminen:	18. Valuntaongelmat (vesiensuojelu) 19. Ojitustarve 20. Huonot korjuuolosuhteet, lisääntyneet korjuukustannukset
Harva asutus/ pitkät etäisyydet/ vesistöisyys/ pirstaloitunut ja epäedullinen tilarakenne:	21. Korkeat kuljetus- ja matkakustannukset 22. Maaseudun palveluiden keskittyminen ja kuihtuminen 23. Paikallismarkkinoiden puuttuminen 24. Vaihtoehtoisten toimeentulolähteiden rajallisuus

Liite 3 b
Vuodenkierto tyypillisellä eteläsuomalaisella kasvinviljelytilalla

Liite 3 c
Vuodenkierto tyypillisellä keski-suomalaisella lypsykarjatilalla

Keski-Eurooppa:

Kasvu- ja laidunkausi tyypillisesti 200 - 300 vuorokautta

Liite 4: Alueiden erityispiirteet, alueellisten suunnitelmien painopisteet ja yhteensovitus alueellisella tasolla

1. Uusimaa

<http://www.te-keskus.fi/Public/?nodeid=10661&area=7651>

Alueen erityispiirteet

Uudenmaan TE-keskuksen alueen maaseutua leimaa kaupunkien ja erityisesti pääkaupunkiseudun läheisyys, joka tarjoaa maaseudun yrittäjille suuren markkina-alueen. Alueen maatalouden ominaispiirteitä ovat kasvinviljelypainotteisuus, palvelupainotteinen hevosyrittäjyys sekä sivuansioiden suuri suhteellinen osuus. Maatalouden osuus Uudenmaan ja Itä-Uudenmaan työvoimasta on vain noin 1 %, mutta tilanne eri kunnissa vaihtelee huomattavasti. Osa-aikaiselle monimuotoistuvalla maataloudelle tarjoaa puolestaan monia mahdollisuuksia se, että suomalaisista lähes kolmannes asuu Uudenmaan ja Itä-Uudenmaan alueella. Tarvetta on esimerkiksi palveluyrittäjyydelle, koneurakoinnille, alihankintatyölle ja lähiruoan tuotannolle. Maaseutuyrittäjyyden edistämistyötä on määrätietoisesti jatkettava. Uudenmaan maaseudun erityispiirteenä on myös kaksikielisyys ja saaristot.

Uudenmaan maakunnan työttömyysaste on 8,2 % ja työpaikkaomavaraisuus 105,6 %. Itä-Uudenmaan maakunnassa työttömyysaste on 7,8 % ja työpaikkaomavaraisuus 79,3 %.

Alueellisen suunnitelman tavoitteet

- Maaseudulle syntyy lisää alihankintaa tekeviä yritysverkostoja.
- Paikallisen toimintaryhmätyön rahoituspohja monipuolistuu.
- Paikallisten toimintaryhmien toiminta-alueissa tapahtuvien muutosten myötä rooli maaseutuelinkeinojen kehittämisessä vahvistuu.
- Maaseutujaostoista kehittyy maaseudun kehittämistarpeisiin nopeasti reagoiva ja maaseudun kehittämistä kokonaisuutena käsittelevä yhteistyöfoorumi, joka tarvittaessa kykenee myös vaikeisiin linjauksiin ja rajauksiin.
- Maaseudun kehittämistä rahoittavien organisaatioiden työnjako ja maaseudun kehittämisen kokonaistrategia selkeytyy.

Tavoitteiden saavuttamiseksi rahoitetaan yritys- ja kehittämishankkeita, jotka ovat maaseutujaostojen vahvistamisen tukikelpoisuus- ja valintakriteerien mukaisia. Toimintaansa monipuolistaville maataloille on yritystukkien lisäksi tarjolla selkeä ja kattava valikoima neuvonta- ja koulutuspalveluja. Maaseudun kokonaisvaltaisen kehittämisen kannalta on erittäin tärkeää, että myös muut kuin maatilakäytännölliset maaseudun pienyritykset voivat saada yritystukea.

Erityistavoitteiden saavuttamiseksi toteutetaan mm. seuraavat toimenpiteet:

- Rahoitetaan laajoja elinkeinollisia hankekokonaisuuksia, joissa on mukana useita toteuttajia, jotka ovat sopineet selkeästä, keskinäisestä työnjaosta ja vastuualueista hankkeiden toteuttamiseksi.
- Varmistetaan hankkeiden hyvä yhteistyö yhteisellä tietoresurssilla ja ohjausryhmillä.
- Tavoitteeksi asetetaan toimintaryhmätyön rahoituspohjan monipuolistuminen ja se että myös muut alueelliset rahoittajat tukevat ja hyödyntävät Leader-toimintatapaa omassa toiminnassaan.

Alueellisen suunnitelman valmistelu

Alueellisen suunnitelman valmistelutyön ydinryhmänä toimivat Itä-Uudenmaan ja Uudenmaan maakuntien maaseutujaostot, paikalliset toimintaryhmät sekä TE-keskuksen maaseutuosasto. Maaseutujaostojen ja lausuntopyyntöjen kautta valmistelutyöhön osallistuivat eri sidosryhmät (mm. tuottaja- ja neuvontajärjestöt, alueviranomaiset, oppilaitokset, yrittäjäorganisaatiot). Suunnitelmaluonnos on ollut myös vapaasti kaikkien luettavissa Uudenmaan TE-keskuksen internetsivuilla.

Alueellisen suunnitelman yhteensovitus

Maakuntatasolla yhteensovitus tapahtuu maaseutujaostoissa, joissa sovitaan yhteen maaseuturahaston ja muiden alueellisten toimenpiteiden rahoitusta sekä suunnitelman toimeenpanon strategiset pääasiat kuten rahoituksen kohdentaminen ja valintakriteerit. Samalla pyritään vaikuttamaan siihen, että kaikki alueelliset organisaatiot (esim. maakuntaliitot ja ympäristökeskus) huomioisivat omissa suunnitelmissaan riittävästi maaseudun kehittämisen ja osallistuisivat siihen omalta osaltaan myös käytännössä. Lisäksi maakunnan yhteistyöryhmän nimeämässä hankevalmisteluryhmässä päätetään maaseuturahastosta rahoitettavien kehittämishankkeiden periaatelinjauksista.

Työnjaosta on sovittu Uudenmaan TE-keskuksen sisällä maaseutu-, työvoima- ja yritysoston välillä. TE-keskukseen on esitetty perustettavaksi hankeryhmä, jossa käsiteltäisiin ja sovitettaisiin yhteen TE-keskuksen kautta rahoitettavat kehittämis- ja yrityshankkeet (maaseuturahasto, EAKR, ESR ja EKTR). TE-keskus tulee hyödyntämään osastojen välisessä yhteensovituksessa yrityspalveluiden asiakastietojärjestelmää (ASKO).

TE-keskuksen maaseutuoston ja alueellisten toimintaryhmien välillä on laadittu yhteinen muistio, jossa on sovittu mikro- ja maatilasidonnaisiin yritystukiin liittyvistä työjaoista. Alueen toimintaryhmien toiminta-alueet ovat osittain ylimaakunnallisia ja TE-keskusten rajat ylittäviä. TE-keskusten välille laaditaan sopimus rajat ylittävien toimintaryhmien hallinnoinnista ja yhteensovitetaan TE-keskusten yritystukien myöntöperusteet.

Muilta osin alueellisen suunnitelman ja paikallisten suunnitelmien yhteen sovituksessa noudatetaan linjauksia, jotka on esitetty ohjelma-asiakirjan luvussa 10.

2. Varsinais-Suomi

<http://www.te-keskus.fi/Public/?nodeid=10661&area=7652>

Alueen erityispiirteet

Varsinais-Suomessa kaupunki- ja maaseutualueet ovat suhteellisen tiiviissä vuorovaikutuksessa keskenään lyhyiden välimatkojen takia. Maantieteellisesti pienelle alueelle mahtuu syrjäistä maaseutua ja kaupunkeja. Saariston kaukaisemmilta asutuilta alueilta Turun seudun tiheään asutulle kaupungin läheiselle maaseudulle ei ole kovin pitkä matka kilometreissä, mutta elinolosuhteet ovat hyvin erilaiset.

Varsinais-Suomessa kauppa ja palvelut sekä rakentaminen työllistävät eniten ihmisiä. Maataloustuotanto on alueella intensiivistä, mutta maatalouden kansantaloudellinen merkitys maaseudulla on laskenut rajusti ja sektorien työpaikat ovat vähentyneet. Muille aloille on kuitenkin syntynyt korvaavia työpaikkoja. Myös maaseudulla palvelusektorin merkitys tulee kasvamaan tulevaisuudessa entisestään. Perinteinen maa- ja metsätalouden harjoittaminen tulee määrällisesti Varsinais-Suomessa edelleen vähenemään huomattavasti. Monialaisten maatilojen ja muidenkin yritysten määrä tulee kasvamaan maaseutualueilla. Toimeentuloa tullaan yhä enemmän kerryttämään monelta eri toimialalta. Varsinais-Suomen työttömyysaste on 10,8 % ja työpaikkaomavaraisuus 98,3 %.

Alueellisen suunnitelman tavoitteet

Maa- ja metsätalouden harjoittamisen on oltava taloudellisesti kannattavaa ja mielekästä työtä. Maaseudun elinkeinojen kirjoa laajennetaan ja palveluja parannetaan yrittäjyyttä edistämällä. Yritysten kilpailukykyä parannetaan panostamalla yrittäjien osaamiseen. Maaseudun yhteisöllisyyttä ja asumisviihtyvyyttä vahvistetaan yhteistoiminnalla. Varsinaissuomalaisen kulttuurimaiseman ja luonnon säilyminen on jokaisen vastuulla.

Alueellisen suunnitelman läpikäyvät teemat ovat:

- innovatiivisuus;
- osaaminen, koulutus ja neuvonta;
- verkottuminen ja vuorovaikutus;
- ympäristö;
- tasa-arvo.

Alueellisen suunnitelman valmistelu

Maakunnassa valmistelua ohjasi maakunnan yhteistyöryhmän maaseutujaosto ja sen apuna työryhmiä selvittämässä keskeisiä tavoitteita ja toimenpiteitä sekä näiden tärkeysjärjestystä. Samaan aikaan Varsinais-Suomen liitossa oli meneillään maaseutuelvityksen valmistelutyö, jota käytettiin pohjana uudelle alueelliselle kehittämissuunnitelmalle. Suunnitelman kokoamisen ja kirjoittamisen apuna käytettiin sekä ulkopuolista tahoa että TE-keskusta.

Alueellinen yhteensovitus

Varsinais-Suomen maaseutusuunnitelman viimeistelyyn kuului sen linjojen ja toimenpiteiden yhteensovitus Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman 2007–2013 esityksen pohjalta, yhteensovitukset muiden ohjelmien kanssa, alueellisen rahoituksen kohdentaminen sekä määrällisten ja laadullisten tavoitteiden asettaminen. Lisäksi tarkistettu suunnitelma annettiin uudelleen luettavaksi sekä hyväksyttiin kaikilla suunnitelman valmisteluun osallistuneilla ja maaseudun kehittämistyössä mukana olevilla sidosryhmillä.

Alueellista yhteensovitusta on tehty maakunnan yhteistyöryhmässä (MYR) ja sen sihteeristössä, maakunnan yhteistyöryhmän maaseutujaostossa sekä monissa yksittäisissä palaverissa, joissa on ollut mukana TE-keskuksen maaseutuosasto, työvoimaosasto ja yritysosasto, maakunnan liitto, toimintaryhmät ja seutukuntien kehittämiskeskukset. Alueellisen suunnitelman toteutumista seurataan maaseutujaostossa. Maaseutujaosto käsittelee myös mahdolliset muutostarpeet sekä tukien myöntöä koskevat merkittävät linjaukset ja rajaukset.

Muilta osin alueellisen suunnitelman ja paikallisten suunnitelmien yhteen sovituksessa noudatetaan linjauksia, jotka on esitetty ohjelma-asiakirjan luvussa 10.

3. Satakunta

Alueen erityispiirteet

Satakunta on 27 prosentin teollisuustyöpaikkaosuudellaan mitattuna maamme teollisuusvaltaisimaa maakunta. Teollisuuden vahva asema Satakunnan elinkeinorakenteessa vahvistui entisestään koko 1990-luvun. Korkeaan teknologiaan perustuvalla metalli-, kone- ja metsäteollisuuden tuotannolla on edelleen hyvät kehitysmahdollisuudet. Satakunnassa elintarviketaloudella on suuri merkitys koko aluetalouden ja maaseudun kannalta. Maatalouden ja elintarvikkeiden tuotannon ja jalostuksen arvo on maan keskitasoa korkeampi. Maataloudessa työpaikkoja on n. 4500 ja elintarvikkeiden jalostuksessa n. 2300. Jalostuksen osuus on Satakunnassa muuta maata suurempi. Satakunnassa kaikista työpaikoista jalostuksessa 33 % (2002). Satakunnan työttömyysaste on 15,0 % ja työpaikkaomavaraisuus 98,6 %.

Strategiset painopisteet vuosille 2007 - 2013

Satakunnassa strategiset painopisteet ovat:

- maataloustuotannon kilpailukyky;
- metsä ja puu;
- elintarvikeala;
- bioenergia;
- maaseudun elinvoimaisuus;
- viihtyisyys ja palvelut; sekä
- toimintaryhmätyön rooli maaseudun kehittämisessä.

Satakunnan maaseudun kehittämissuunnitelmassa huomioidaan erityisesti suurten maataloustuotantoyksiköiden hoitamiseen liittyvät kasvavat vaatimukset ja edesautetaan niiden kilpailukyvyyn jatkuvaa kehittämistä. Suunnitelmassa painotetaan myös monialaisten maatilojen kehittymisen edistämistä. Maaseutuyrityksille tulee tarjota konkreettista apua eri kehittämisvaihtoehtojen haussa niin maatalouden kuin muun maaseutuyrittämisen kehittämisessä sekä kustannusten alentamisessa. Markkinatuntemuksella, tuotteiden ja tuotantomenetelmien kehittämisellä, yhteistyö- ja vuorovaikutusvalmiuksilla sekä riskienhallintakyvyllä tulee olemaan ratkaiseva rooli maaseutuyritysten menestymisessä. Maaseutuneuvonnan palveluiden ja koulutustarjonnan kautta on pystyttävä välittämään alan viimeisintä tietoa ja osaamista yrityksiin sekä lisäämään yhteistyö- ja tiedonhallintavalmiuksia yrityksissä.

Paikallisia osaamiskeskittymiä kehitetään aloille kuten kasvihuoneviljely, erikoiskasvien viljely, bioenergiayrittäjäisyys ja puutuoteala. Osaamisen kasvattamista ja innovaatiotoimintaa tuetaan myös yrityksiä verkottamalla ja tukemalla pienryhmissä tapahtuvaa osaamisen siirtoa ja kokemusten vaihtoa. Panostetaan myös yritysten sekä koulutus- ja tutkimustoiminnan yhteistyöhön.

Ympäristökuormitusta vähentävien menetelmien käyttöönottoa ja ympäristön tilan parantamista sekä luonto- ja kulttuuriympäristön arvojen säilymistä edistetään viranomaisten ja muiden yhteisöjen yhteistyöllä ja ympäristötietoisuuden lisäämisellä. Luonnon monimuotoisuuden ylläpidosta ja luonto- ja kulttuuriympäristöhoidosta kehitetään maaseudun asukkaille uusia toimeentulomahdollisuuksia. Maalla asumista ja sen houkuttelevuutta tukevia toimia lisätään.

Alueellisen suunnitelman valmistelu

Satakunnan TE-keskuksen maaseutuosastolla on ollut päävastuu alueellisen suunnitelman laatimisesta. Alueellisen suunnitelman ohjausryhmänä toimi maakunnan yhteistyöryhmän maaseutujaosto. Maakunnan toimiala/teemoittaisen kehityksen, kehittämistarpeiden ja tavoitteiden esiin nostamiseksi muodostettiin seitsemän asiantuntijaryhmää. Asiantuntijaryhmissä olivat edustettuina mm. tuottajajärjestöt, alueviranomaiset, oppilaitokset ja yrittäjäorganisaatiot. Suunnitelmaan pyrittiin saamaan mahdollisimman laajasti eri tahojen, sidosryhmien, yhteisöjen ja ennen kaikkia maaseudun yrittäjien näkemyksiä ohjelman painotuksista ja sisällöstä. Suunnitelmaluonnos lähetettiin myös lausunnolle maakunnan kaikille kunnille, keskeisille sidosryhmille ja aluekehitystyön yhteistyökumppaneille. Suunnitelma on lisäksi ollut jatkuvasti nähtävissä TE-keskuksen internetsivulla.

Satakunnan maaseudun kehittämissuunnitelma on käsitelty maakunnan yhteistyöryhmän kokouksissa. Suunnitelman valmisteluun liittyi kauden 2000-2006 alueellisen maaseutuohjelman toteutuksen ja vaikuttavuuden arviointi, jonka tuloksia käytettiin hyväksi uutta kehittämissuunnitelmaa ja sen hallintomallia työstettäessä.

Alueellisen suunnitelman yhteensovitus

Maakunnan yhteistyöryhmän asettaman maaseutujaoston tehtävänä on seurata alueellisen maaseutusuunnitelman toteutumista sekä varmistaa muiden kansallisten ja EU:n rahoittamien ohjelmien yhteensovittaminen maaseudun kannalta tarkoituksenmukaisella tavalla ja raportoida näistä seikoista maakunnan yhteistyöryhmälle. Alueellisen maaseutusuunnitelman valmisteluvaiheessa yhteensovitusta on tehty käymällä yhteisiä neuvotteluja toimintaryhmien ja muiden rahoittajien kanssa. Uusien ja uudistettavien työpaikkojen luominen on rakennerahastojen, kalatalousrahaston ja maaseuturahaston yhteinen tavoite. Uusien teknologisten innovaatioiden käyttöönotto edellyttää sekä innovaatioiden kehittämistä että innovaatioiden ja tutkimustulosten hyödyntämiseen liittyvää koulutusta ja osaamisen kehittämistä sekä maaseutu- että kaupunkialueilla.

Euroopan aluekehitysrahaston (EAKR) rahoitus painottuu Satakunnassa yritysten kansainvälistymiseen, liikenneyhteyksiin ja jätehuoltoon liittyviin investointeihin. Yhteisiä tavoitteita EAKR-ohjelman ja maaseudun kehittämisohjelman välillä on alueiden saavutettavuuteen ja vetovoimaisuuden parantamiseen liittyvissä hankkeissa. Tähän liittyvällä innovoinnilla voidaan vaikuttaa mm. peruspalveluiden saatavuuteen harvaan asutulla alueella. Innovaatiotoiminnan tukemisessa EAKR-rahoitus suunnataan innovaatioiden synnyn ja kehittelyn tukemiseen ja ESR:n rahoitus inhimillisten voimavarojen ja osaamisresurssien lisäämiseen. Maa-

seuturahaston rahoitus suunnataan etupäässä paikallisesti vaikuttaviin pilottihankkeisiin sekä innovaatioihin niillä sektoreilla, joihin EAKR- ja ESR -ohjelmien rahoitusta ei voi kohdistaa.

Yhteensovitusta maaseuturahaston toimien ja ESR-ohjelman tapahtuu etupäässä koulutuksen alalla. ESR-ohjelman maaseudun kehittämistoimenpiteet suunnataan ensisijaisesti yritystoimintaa välittömästi palvelevan lyhytkestoisen koulutuksen järjestämiseen. Maaseudun näkökulmasta oleellista on koulutuksen työelämävas- taavuus ja räätälöityjen koulutusten lisääminen sekä maahanmuuttajien ammatillisen lisä- ja täydennyskoulu- tuksen kehittäminen vastaamaan myös maaseudun työvoimatarvetta. Satakunnan kehittämisen keskeisiä painopisteitä ovat työmarkkinoiden toimintaa edistävien osaamis- ja palvelujärjestelmien kehittäminen sekä työvoiman saatavuuden turvaamiseen liittyvät kehittämistoimenpiteet. Sosiaalirahaston rahoitusta voidaan suunnata yrittäjyyden edistämiseen yritysneuvonnan kehittämisen ja yrittäjäkoulutuksen kautta. Lisäksi tukea voidaan suunnata uudenlaisen palveluyrittäjyyden kehittämiseen ja palvelujen tuotteistamiseen palveluraken- teiden uudistamiseksi.

Euroopan kalatalousrahaston rahoitus keskittyy ammattikalastuksen investointeihin, vesiviljelyyn, sisä- vesikalastuksen kehittämiseen, kalanjalostukseen sekä kalan menekien edistämiseen. Kalastusmatkailun osalta yhteensovittamista tehdään yhteistyössä TE-keskuksen maaseutu- ja kalatalousyksikön sekä maaseudun pai- kallisten toimintaryhmien ja kalatalousryhmien kesken.

Muilta osin alueellisen suunnitelman ja paikallisten suunnitelmien yhteen sovituksessa noudatetaan linjauk- sia, jotka on esitetty ohjelma-asiakirjan luvussa 10.

4. Häme

<http://www.te-keskus.fi/Public/?nodeid=10661&area=7641>

Alueen erityispiirteet

Hämeen TE-keskuksen alue koostuu kahdesta maakunnasta, Kanta- ja Päijät-Hämeestä. Alue sijaitsee pää- kaupunkiseudun välittömässä läheisyydessä. Sen liikenteellinen sijainti on erinomainen, sillä Hämeen kautta kulkevat maantie- ja rautatieliikenteen pääväylät. Hämeen maaseutualueet ovat valtakunnallisessa maaseutu- tyypittelyssä valtaosin kaupunkien läheistä maaseutua tai ydinmaaseutua. Harvaan asuttuun maaseutuun alueeseen kuuluvat Hartolan, Padasjoen ja Sysmän kunnat.

Muuhun maahan verrattuna Hämeen maatalouden vahvat tuotannonalat ovat olleet sianlihantuotanto, viljan- ja muiden kasvien viljely, erityisesti sokerijuurikkaan tuotanto. Ne ovat säilyneet edelleen alueen vahvuuksi- na, vaikka etumatka muuhun maahan on kaventunut. Maidontuotannossa alueen osuus on hieman pienenty- nyt. Monialaisten maatilojen lukumäärä on kasvanut Hämeessä selvästi. Maaseudun pienyrityksissä kasvu on jäänyt heikommaksi kuin koko maan yrityksissä keskimäärin.

Kanta-Hämeen maakunnan työttömyysaste on noin 11,0 % ja työpaikkaomavaraisuus 92,2 %. Päijät-Hämeen maakunnan työttömyysaste on noin 14,1 % ja työpaikkaomavaraisuus 98,1 %.

Strategia

Hämeen alueen maaseudun kehittämissuunnitelma perustuu maakuntien kolmen eri vahvuustekijän, elinkei- nojen, asumisen ja ympäristön hyödyntämiseen. Elinkeinoja monipuolistamalla luodaan maaseudun asuk- kaille työpaikkoja ja toimeentuloa. Asumista kehittämällä turvataan riittävä väestöpohja, mikä varmistaa yksityisten ja julkisten palveluitten saannin asukkaille. Ympäristöä hyödynnetään viihtyisän asuin ympäristön virikkeiden ja elinkeinojen voimavarana. Suunnitelman resurssien pääpaino on monimuotoisen elinkeino- toiminnan edistämisessä.

Monimuotoinen elinkeinotoiminta

- Kehitetään yritystoimintaa hyödyntäen läheisiä markkinoita, luonnon voimavaroja sekä asukkaiden osaa- mista.

- Maatilatalouden rakennemuutosta viedään hallitusti eteenpäin ja parannetaan yritysten kilpailukykyä.
- Edistetään innovaatioita ja investointeja, jotka parantavat maaseudun yritysten kilpailukykyä.
- Panostetaan yrittäjien osaamiseen ja edistetään teknologian hyödyntämistä.

Asuminen:

- Maallemuuton edistämiseksi hyödynnetään alueen elinvoimaisten taajamien läheisyyttä.
- Maaseudun asumispalvelujen kehittämisessä tuetaan kylärakenteen vahvistamista tiivistäen yhteistyötä kuntien kanssa ja tukeutuen olemassa oleviin tai lähiaikoina toteutettaviin kuntakohtaisiin tai vesihuolto-yhtymien vesihuoltoratkaisuihin ja alueellisiin tietoliikenteen kehittämissuunnitelmiin.
- Tuetaan yhteisöllistä toimintaa asukkaiden yhteisenä, omaehtoisena ja paikallisena tapana vahvistaa oman asuinalueensa elinkelpoisuutta, viihtyisyyttä ja identiteettiä.

Ympäristö

- Säilytetään arvokas kulttuurimaisema pitämällä kylät asuttuna ja pellot viljelyksessä.
- Hyödynnetään viihtyisää kulttuurimaisemaa asumisen edistämiseksi sekä yritystoiminnan kehittämiseksi.
- Vähennetään hajakuormitusta ja hyödynnetään maakunnan vesivaroja.
- Hyödynnetään metsiä elinkeino- ja virkistystoiminnassa.
- Edistetään bioenergiatuotantoa.

Alueellisen suunnitelman valmistelu

Alueellisen suunnitelman valmistelun ohjausryhmänä toimivat Kanta-Hämeen ja Päijät-Hämeen maakuntien maaseutujaostot täydennettynä alueellisilla asiantuntijoilla. Valmisteluun osallistuminen varmistettiin yhteensä 24 kunnissa pidetyllä seminaarilla. Verkkosivuilla tiedotettiin suunnitelman kuntalaisuuksista sekä julkaistiin valmisteluun liittyvää tilastoaineistoa ja kuntalaisuuksien myötä saatuja kehittämisohjeita.

Hämeen maaseutuohjelman yhteensovittamiseksi paikallisten toimintaryhmien ohjelmien kanssa käytiin neuvottelut, joiden pohjalta linjattiin ohjelmien toimeenpanoa toimintalinja- ja toimenpidetasolla. EAKR ja ESR –ohjelmien yhteensovitus maaseutusuunnitelman suhteen otettiin huomioon näiden ohjelmien valmistelutyössä.

Alueellisen suunnitelman yhteensovitus

Maakuntien yhteistyöryhmät ja niiden sihteeristöt yhteen sovittavat maaseutusuunnitelman ja EAKR ja ESR –ohjelmien toimenpiteitä kaikkien alueella toteutettavien ohjelmien toimeenpanovaiheessa. TE-keskus perustaa asiantuntijaryhmän valmistelevaan maaseudun kehittämisohjelman toimeenpanoon ja yhteensovitukseen liittyviä asioita mukaan lukien maaseutujaostolle osoitetut tehtävät. TE-keskus vastaa osaltaan eri rahastoista rahoitettavien hankkeiden yhteensovituksesta. Toimintaryhmien kehittämishankkeet yhteen sovitaan TE-keskuksen maaseuturahoitukseen yhteisessä toimintaryhmätyöryhmässä.

Hanketoiminnan osalta työnjako ESR:n, EAKR:n ja maaseuturahaston kesken otetaan huomioon maakunta-ohjelmissa ja niiden toteuttamissuunnitelmissa. Maaseuturahaston rahoitus painottuu maaseudun elinkeinon monipuoliseen kehittämiseen, maa- ja metsätalouden sekä kylien kehittämiseen. EAKR rahoitus painottuu mm. klustereiden kehittämiseen, yritysten kansainvälistymiseen sekä innovaatiojärjestelmien kehittämiseen. ESR rahoitus painottuu mm. pk-yritysten henkilöstökoulutukseen muun kuin maaseudun osalta ja työllistymistä edistäviin hankkeisiin.

Muilta osin alueellisen suunnitelman ja paikallisten suunnitelmien yhteen sovituksessa noudatetaan linjauksia, jotka on esitetty ohjelma-asiakirjan luvussa 10.

5. Pirkanmaa

<http://www.te-keskus.fi/Public/download.aspx?ID=3268&GUID={B5C766F2-C255-4AA8-B0E6-FCD0A1269C77}>

Alueen erityispiirteet

Pirkanmaan erityispiirteet maaseudun kehittämistyössä liittyvät ulkoisiin ja sisäisiin sijaintitekijöihin sekä asumisen ja yrittäjyyden kehittämisen mahdollisuuksiin. Maaseudun ja kaupungin vuorovaikutuksen edistämässä erityisesti Tampere ympäröivine maaseutualueineen on merkittävien mahdollisuuksien aluetta.

Pirkanmaan maakunta oli nopeimmin kasvava alue sisäasiainministeriön viimeisimmässä alueiden suhdannekehitystä tarkastelleessa raportissa. Pirkanmaan talous on kasvanut sekä liikevaihdolla että palkkasummalta tarkasteltuna. Pirkanmaan työttömyysaste on 13,0 % ja työpaikkaomavaraisuus 98,7 %. Maakunnan talouden kasvu ollut nopeaa ja työllisyys on parantunut. Maakunta onkin menestynyt parhaiten keskeisillä kehitysparametreilla (yritysten liikevaihto ja työllisyys) mitattuna viimeisen vuoden aikana. Myös vienti on kehittänyt suotuisasti, vaikka vientiteollisuuden aloille kohdistuva globaali kilpailu vie tuotantoa ja samalla työpaikkoja halvan työn markkina-alueille.

Kehittämisen strategiset painopisteet

Yrittäjyys

Tavoitteena on, että maaseudulla tulee olemaan monen tyyppisiä yrityksiä jatkossakin.

Tekijät ja osaaminen

Suuntaamalla koulutustarjonta tukemaan maakunnan osaamisklustereita ja elinkeinotoimintaa voidaan estää näköpiirissä oleva puute käytännön osaajista. Maaseudun palvelut saadaan tarjolle ja markkinoiduksi eri asiakasryhmille mm. tehostamalla alihankintaketjuja sekä voimakkaalla tuotteistamisella. Paikallisten toimintojen kehittäjänä maaseudulla on huomattavan suuri merkitys erilaisilla julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin neuvontajärjestöillä, joiden verkosto- ja koordinaatiohyötyjä lisätään kehittämällä neuvontajärjestöjen ja oppilaitosten yhteistyötä. Koko maakunnan kansainvälistymiselle avaavat tietä koulutus-, kehitys- ja tutkimuslaitokset.

Aluerakenne, yhteydet ja energia

Maaseudulle rakentaminen on tehtävä houkuttelevaksi, jotta sinne saadaan uusia asukkaita. Rakentaminen on ohjattava vahvistamaan olemassa olevia kylä- ja taajama-alueita sekä liikenteellisesti, ympäristön ja muun yhdyskuntarakenteen kannalta edullisille paikoille.

Vetovoima, imago ja identiteetti

Pirkanmaa on vetovoimainen ja imagoltaan vahva maakunta, jonka maaseutu hyötyy Tampereen tunnettuudesta. Maaseudun perinteitä tulee vaalia yhtä aikaa kuin ollaan avoimia uudelle ja hyväksytään alueiden erilaisuus.

Pirkanmaan maaseutusuunnitelman painopistealueet

- maatalous;
- metsätalous;
- maaseutumatkailu;
- maaseutuyrittäjyys ja elintarvikkeiden jatkojalostus;
- bioenergia;
- ympäristöystävällinen asuminen;
- maiseman- ja ympäristönhoito;
- kylätoiminnan kehittäminen;
- kulttuuriperintö.

Alueellisen suunnitelman valmistelu

Pirkanmaan liitto laati vuonna 2005 Pirkanmaan maaseutustrategian 2005-2015. Strategiaa laadittaessa kuultiin alueen asukkaita sekä asiantuntijoita (mm. kunnat, yrittäjät ja maataloustuottajat). Kuuleminen tapahtui

pääosin yleisö- ja asiantuntijatilaisuuksien sekä kyselylomakkeen kautta. Tätä Pirkanmaan liiton laatimaa maaseutustrategiaa on käytetty perustana alueellisessa suunnitelmassa. Suunnitelmaa on työstetty yhteistyössä asiantuntijoiden ja maaseutujaoston kanssa.

Alueellisen suunnitelman yhteensovitus

Eri ohjelmien (mm. EAKR, ESR) ja suunnitelmien toteutustyössä on mukana viranomaisten ja asiantuntijoiden yhteistoimintaelimiä. Pirkanmaan TE -keskuksen hanke- ja yritystukiryhmät ovat säännöllisesti kokoon-tuvia alueviranomaisten hanketason yhteistyöelimiä. Lisäksi Pirkanmaan TE-keskuksessa on muodostettu toimialakohtaisia asiantuntijaryhmiä. Ohjelmien toteuttamisvaiheessa ja hankkeiden rahoituspäätöksiä val-misteltaessa varmistetaan, että päällekkäistä rahoitusta ei tapahdu.

Muilta osin alueellisen suunnitelman ja paikallisten suunnitelmien yhteen sovituksessa noudatetaan linjauk-sia, jotka on esitetty ohjelma-asiakirjan luvussa 10.

6. Kaakkois-Suomi

<http://www.te-keskus.fi/Public/?nodeid=12375&area=7642>

Alueen erityispiirteet

Kaakkois-Suomen alueella on kaksi maakuntaa, Etelä-Karjala ja Kymenlaakso. Aluerakenteeltaan maakun-nat ovat moniulotteisia ja niissä on selkeitä keskuksia. Merkittävä osa maaseutualueista on vahvassa vuoro-vaikutuksessa keskusten kanssa, mutta alueella on myös syrjäistä maaseutua, jonka on sijaintinsa vuoksi vaikea hyötyä keskusten vetovoimasta. Molemmilla maakunnilla on yhteistä rajaa Venäjän kanssa.

Kaakkois-Suomen TE-keskuksen alueella asuu 321 000 asukasta ja asukastiheys on alueella 30 asukasta neliökilometrillä. Kymenlaakson työttömyysaste on 13,6 % ja työpaikkaomavaraisuus 97,7 %. Etelä-Karjalan työttömyysaste on 15,2 % ja työpaikkaomavaraisuus 97,8 %.

Etelä-Karjalan ja Kymenlaakson visio

Kaakkois-Suomen maaseutu on asukkaidensa arvostama, luonto- ja kulttuuriarvoiltaan vetovoimainen sekä palvelukyvyltään ja liikenneyhteyksiltään hyvä paikka asua ja työskennellä. Terveellinen ja turvallinen toi-mintaympäristö tarjoaa hyvät mahdollisuudet yhteisölliseen ja virikkeelliseen elämään. Vahva osaaminen ja aito vuorovaikutus edistävät kilpailukykyisen maatalouden, monimuotoisen metsätalouden sekä monipuoli-sen ja ammattimaisen yritystoiminnan harjoittamista alueella.

Päämäärät ja painopisteet

Etelä-Karjalan maaseudun kehittämisen päämääriä ovat: Toimeentulomahdollisuudet alueella monipuolistu-vat ja vahvistuvat, hyvinvointi ja viihtyvyys ovat alueen keskeisiä vetovoimatekijöitä, inhimillisen pääoman kehittäminen tukee toimeentuloa, hyvinvointia ja viihtyvyyttä.

Kymenlaakson maaseudun kehittämisen päämääriä ovat: Yrittäjyys alueella vahvistuu ja monipuolistuu, maaseutuasumisen kilpailukyky turvataan ja maaseudun keskeisten toimialojen kehitysmahdollisuudet hyö-dynnetään täysimääräisesti.

Kehittämisen päämäärissä huomioidaan lisäksi yhteydet maakuntien kokonaisvaltaiseen kehittämiseen.

Molemmissa maakunnissa keskeisenä pääpainopisteenä on maaseutuyrittäjyyden kehittäminen, jota toteute-taan painopistetoimialojen avulla. Painopistetoimialat ovat: maatalous ja elintarvikkeiden jatkojalostus, met-sätalous ja puun jatkojalostus, bioenergia-ala, matkailu ja hyvinvointipalvelut.

Lisäksi maaseutuyrittäjyyttä edistetään sitä välillisesti tukevilla painopisteillä, joita ovat: maaseutuasumisen vetovoimaisuuden vahvistaminen, maaseudun infrastruktuurin toimivuuden varmistaminen, maaseutuympäristön laadun ylläpitäminen, maaseutukulttuurin hyödyntäminen, tasa-arvonäkökulman huomiointi, yrityksen johtamisosaamisen vahvistaminen, tutkimus- ja kehitystoiminnan tehokas hyödyntäminen, pyrkimys alueen yleiseen jalostusasteen nostamiseen, yhteistyön lisääminen, toimialojen rajapintojen tarkastelu ja kansainvälistyminen, erityisesti Venäjän suuntaan.

Alueellisen suunnitelman valmistelu

Suunnitelman valmistelua käsiteltiin molempien maakuntien maaseutujaostoissa, jonka jälkeen suunnitelman valmistelutyö aloitettiin Kaakkois-Suomen TE-keskuksen ohjauksessa. Alueellinen valmistelutyöryhmä vastasi ohjelman kokoamisesta ja sisällöstä. Työryhmässä olivat edustettuina mm. tuottajajärjestöt, alueviranomaiset, oppilaitokset, yrittäjäorganisaatiot sekä erilaiset yhdistykset. Valmistelutyöryhmä käytti apunaan teema- ja seuturyhmiä, jotka koottiin alueen maatalous- ja maaseutuyrittäjistä sekä maaseudun asukkaista. Lisäksi ryhmissä oli mukana eri alojen asiantuntijoita kehittämisorganisaatioista sekä seuturyhmissä myös kuntien ja maakuntien päättäjiä. Lisäksi suunnitelmaluonnos oli lausuntokierroksella.

Alueellisen suunnitelman yhteensovitus

Alueellinen suunnitelma on yhdensuuntainen muiden ohjelmien ja suunnitelmien kanssa. Tukea myöntävien viranomaisten kiinteä yhteistyö hankekäsittelyssä mahdollistaa eri rahastojen resurssien tarkoituksenmukaisen käytön maaseudun yritystoiminnan edistämiseksi sekä kehittämistuen että suoran yrityksiin kohdistettavan tuen osalta. EKTR:stä voidaan rahoittaa vain rajoitetusti vesistökunnostustoimia ja nekin tulevat kohdistumaan sellaisiin virtavesitöihin, joiden entisöinti edistää elinkeinokalataloutta. Järvikunnostukset jäävät siten edelleen rahoitettavaksi maaseutuohjelman kautta.

Muilta osin alueellisen suunnitelman ja paikallisten suunnitelmien yhteen sovituksessa noudatetaan linjauksia, jotka on esitetty ohjelma-asiakirjan luvussa 10.

7. Etelä-Savo

<http://www2.te-keskus.fi/new/esa/Palvelut/Maaseutupalvelut/ohjelmaversio.pdf>

Alueen erityispiirteet

Etelä-Savon maakunta on metsä-, järvi- ja mökkisuomea, jossa asutus on harvaa ja maatalous pientilavaltaisista. Maakunnan väestön keski-ikä nousee muuta maata nopeammin. Aluerakenne on hajanainen ja maakunta rakentuu kolmen kaupunkikeskuksen ja maaseututaajamien varaan. Vesistöt sekä luoteis-kaakkoissuuntaiset harjut pirstovat aluetta ja pidentävät sekä hankaloittavat tieyhteyksiä. Luonnonkauniissa maakunnassa on yli 43 000 vapaa-ajanasuntoa ja niiden määrä kasvaa edelleen voimakkaasti.

Yrittäjyyden asteella mitattuna Etelä-Savo kuuluu Suomen vahvimpiin alueisiin. Yritykset ovat kuitenkin pieniä ja toimivat perinteisillä aloilla. Maa- ja metsätalouden osuus elinkeinorakenteessa on muuta maata korkeampi. Maidon ja lihan tuotanto ovat Etelä-Savon maatalouden perusrunko. Maakunta on lisäksi vahvaa marjojen ja avomaanvihannesten viljelyaluetta. Maaseutuyrittäjyys on Etelä-Savossa runsasta ja monipuolista. Etelä-Savossa on maakunnista eniten maaseutumatkailuyrityksiä, joista pääosa harjoittaa majoitustoimintaa. Etelä-Savossa metsämaan osuus maa-alasta on suhteellisesti korkein koko maassa ja puuntuottokyky keskimäärin parempi kuin muualla Suomessa. Runsasmetsäisen maakunnan heikkoutena on oman jalostustoiminnan vähäisyys ja alhainen jalostusarvo.

Etelä-Savossa asuu 161 000 asukasta, asukastiheydeltään alue on Pohjois-Suomen ja Pohjois-Karjalan jälkeen Suomen harvaan asutumpia alueita. Asutus on kuitenkin suhteellisen tasaisesti levittäytynyttä. Etelä-Savon työttömyysaste on 11,6 % ja työpaikkaomavaraisuus 97,4 %.

Visio

Etelä-Savon maaseudulla yrittää ja asuu väestörakenteeltaan monipuolinen osaava väestö, joka kehittää aktiivisesti omia elinkeinojaan ja elinolosuhteitaan.

Painopisteet ja tavoitteet

- Perusmaatalous: Kannattavan maatalouden harjoittamisen edellytykset vahvistuvat ja viljelyssä oleva peltoala säilyy.
- Puutarhatalous: Etelä-Savon asema puutarhakasvien viljelyn ja jatkojalostuksen vahvana alueena säilyy
- Metsätalous: Metsätalouden harjoittaminen on Etelä-Savossa kannattavaa. Monimuotoisen metsäluonnon säilyminen otetaan huomioon metsiä täysimittaisesti hyödynnettäessä.
- Matkailu: Etelä-Savon maaseutumatkailun kannattavuutta kehitetään niin, että alueen asema maan johtavana maaseutumatkailumaakuntana vahvistuu.
- Maaseudun pienyritystoiminta: Maaseudun pienyritykset kehittävät toimintaansa ja niiden liiketoiminnan kannattavalle kasvulle luodaan edellytyksiä.
- Kylien elinvoimaisuus ja elinympäristö: Kylät ja maaseudun organisaatiot toimivat omaehtoisesti ja aktiivisesti. Maaseutumaisema sekä maaseudun infrastruktuuri ja palvelurakenne ovat siinä kunnossa, että maaseudulla on vetovoimaa yrittämis- ja asuinympäristönä.

Alueellisen suunnitelman valmistelu

Etelä-Savon TE-keskus aloitti alueellisen suunnitelman valmistelun keväällä 2005 pyytämällä alueensa sidosryhmiä nimeämään edustajansa ohjelman valmistelutyöryhmään. Valmistelutyöryhmän lisäksi perustettiin neljä toimialoittaista/ -lohkoittaista alatyöryhmää (maa- ja elintarviketalous, metsätalous, elinkeinotoiminnan monipuolistaminen ja kylien kehittäminen/elämän laatu). Työryhmissä oli edustettuna mm. alueviranomaiset, tuottajajärjestöt, neuvontajärjestöt, kunnat, toimintaryhmät, kyläyhdistykset, 4H-yhdistykset, oppilaitokset ja yrittäjäorganisaatiot. Lisäksi järjestettiin maakunnallinen maaseutuseminaari, jossa oli mahdollisuus kommentoida luonnosta. Luonnos oli näkyvillä Etelä-Savon TE-keskuksen internet-sivuilla kommentointia varten.

Alueellisen suunnitelman yhteensovitus

Etelä-Savon maakunnan yhteistyöryhmä (MYR) sihteeristöineen on elin, jossa sovitetaan rakennerahasto-ohjelmien ja Etelä-Savon maaseudun kehittämissuunnitelman hanketoiminta maakuntaohjelmaan. Etelä-Savon TE-keskuksen maaseutuosasto valmistelee vuosittain raportin Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman toteutuksesta sekä toimenpide-esityksen yhteensovituksesta rakennerahasto-ohjelmien kanssa. Raportti ja toimenpide-esitys käsitellään maakunnan yhteistyöryhmässä, joka hyväksyy raportin ja toimenpide-esityksen.

Etelä-Savon TE-keskuksessa toimii hankeryhmä Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman ja rakennerahastojen ohjelmien sekä kalatalousohjelman viranomaisvalmistelun apuna ja yhteensovituselimenä. Hankeryhmä käsittelee myös edellä mainitun raportin Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman toteutuksesta sekä esityksen ohjelmien yhteensovituksesta ennen maakunnan yhteistyöryhmän käsittelyyn lähettämistä. Hankeryhmässä on mukana edustajia kaikilta TE-keskuksen osastoilta.

Yrityshankkeiden yhteensovitus tehdään TE-keskukseen perustetussa yritystukiryhmässä, jossa ovat mukana yritysoston, teknologian kehittämisoston, maaseutuoston ja kalatalousyksikön edustajat sekä toimihenkilö kustakin alueella toimivasta toimintaryhmästä. Alustavasti on sovittu, että Etelä-Savon TE-keskuksessa maaseutuosastolla käsitellään maatalouden yhteydessä toteutettavat yrityshankkeet ja paikallisissa toimintaryhmissä pääasiassa yritystoiminnan alkuvaiheessa olevien yritysten hankkeita. Kaupunkitaajamissa toimivat mikroyritysten hankkeet käsitellään TE-keskuksen yritysoston tai teknologian kehittämisosastolla. Muiden yrityshankkeiden käsittely (muut alle 10 työntekijän yritykset), sovitetaan yhteen yritystukiryhmässä.

Muilta osin alueellisen suunnitelman ja paikallisten suunnitelmien yhteen sovituksessa noudatetaan linjauksia, jotka on esitetty ohjelma-asiakirjan luvussa 10.

8. Pohjois-Savo

<http://www2.te-keskus.fi/new/pos/Maaseutupalvelut/Maaseutuohjelma%202007-2013.pdf>

Alueen erityispiirteet

Maaseudun kehittäminen perustuu maakunnan vahvaan maatalouteen (maidon ja naudanlihan tuotanto sekä marja- ja vihannestuotanto) ja metsätalouteen (raaka-aine- ja puuenergiavarat). Maaseudun elinkeinojen monipuolistamisessa tukeudutaan erityisesti vahvasti kehittyvään matkailuun ja erilaisten palvelujen tuottamiseen. Tämä tukee myös naisyrittäjyyttä, jonka osuus Pohjois-Savossa jo nyt on muuta maata korkeampi.

Pohjois-Savo työttömyysaste on 14,4 % ja työpaikkaomavaraisuus 98,4 %. Pohjois-Savossa eletään juuri vaihetta, jolloin ns. luonnollinen väestömuutos on muuttunut negatiiviseksi.

Visio ja painopisteet

Pohjois-Savon maaseutu on yrittäjyyttä suosiva ja kehittävä toimintaympäristö, jossa maaseudun elinkeinojen monipuolisuus, kannattavuus ja kilpailukyky kasvavat. Maaseudun vetovoimaa lisääviä palveluja on saatavilla monin eri tavoin järjestettyinä.

Pohjois-Savon maaseutusuunnitelman toteuttamisen painopisteenä on paikallisiin resursseihin perustuva maaseutuyrittäminen, joka jakautuu neljään osaan:

- maatalouden arvoketju
- metsätalouden arvoketju
- luonnonvarojen kestävä käytön ja tuotteistamisen arvoketju
- palveluyrittäjyyden arvoketju

Alueellisen maaseudun kehittämissuunnitelman valmistelu

Alueellisen maaseudun kehittämissuunnitelman valmistelu käynnistyi Pohjois-Savossa keväällä 2005 pidetyllä Pohjois-Savon Liiton ja TE-keskuksen maaseutuosaston yhteisillä seminaaripäivillä. Kutsu oli lähetetty kaikille maaseudun kehittämisen kanssa työskenteleville toimijoille. Samalla julkistettiin samojen tahojen yhteisesti asettama suunnitteluryhmä, jonka tehtävä oli valmistella maakunnallinen suunnitelma. Suunnitteluryhmän jäsenet edustivat maaseudun vahvoja toimialoja, niiden kehittämismahdollisuuksia ja laajaa osaajajoukkoa omien verkostojensa kautta. Laskettiin, että tähän verkostoon kuului lähes 400 oman alansa asiantuntijaa.

Suunnitteluryhmän laatima 1. versio Pohjois-Savon alueellisesta maaseudun kehittämissuunnitelmasta esiteltiin marraskuussa 2005 pidetyssä ohjelmaseminaarissa. Suunnitelmaa työstettiin edelleen elo-syyskuussa 2006.

Alueellisen suunnitelman toimeenpano ja yhteensovitus

Pohjois-Savossa maaseutuohjelman toimeenpanosta vastaa TE-keskuksen maaseutuosasto. Toteuttamisen seuranta ja valvomista varten sekä ohjelman yhteensovittamiseksi alueen muiden ohjelmien kanssa TE-keskus perustaa maaseutuohjelmaryhmän. Ryhmään kutsutaan jäseniksi maaseudun keskeisten toimijoiden edustajat. Ryhmän tehtävänä on seurata ohjelman strategian ja tavoitteiden toteutumista. Tarvittaessa ryhmä voi tehdä muutoksia alueellisen suunnitelman painotuksiin ja strategiaan valintoihin. Yksittäisiä tukipäätöksiä ryhmä ei käsittele. Maaseutuosasto on sopinut yritystukia koskevista menettelyistä myös maakunnan toimintaryhmien kanssa. Keskeiset sovitut asiat on esitetty alueellisessa suunnitelmassa kunkin toimenpiteen yhteydessä.

Maakuntaohjelman strategia ja tavoitteet maaseudulla tapahtuvan yrittämisen ja elinkeinojen osalta ovat yhteneväinen alueellisen suunnitelman kanssa, maakuntaohjelmassa ei ole erillistä maaseutuosiota.

Pohjois-Savo kuuluu ohjelmakaudella 2007-2013 Euroopan aluekehitysrahaston (EAKR) Itä-Suomen toimenpideohjelmaan ja ESR toimenpideohjelman Itä-Suomen suuralueosioon. Kumpikin ohjelma on laadittu ohjelmia koskevien EU:n ja kansallisten strategioiden ja tavoitteiden mukaisiksi. Alueellisessa suunnitelmassa on esitetty eräitä maaseudun kehittämisen kannalta keskeisiä toimenpiteitä, jotka haluttaisiin ensisijaisesti rahoittaa rakennerahasto-ohjelmista. Tällaisia teemoja ovat esim. maa- ja metsätalousyrittäjien sekä muiden maaseutuyrittäjien TYKY-koulutus (ESR-ohjelma) ja maaseudun erilaiset infrastruktuurihankkeet kuten tietoliikenneyhteydet, vesihuolto ja tiestöt (EAKR-ohjelma).

Kalakauppa, kalanjalostus, kalanviljely ja ammattikalastus tulevat edelleen pysymään kalatalousohjelman EKTR piirissä. Alueellinen maaseutusuunnitelma huomioi kalataloutta lähinnä matkailun kehittämisen yhteydessä, koska yksi kehittämiskohde on juuri kalastusmatkailu.

Muilta osin alueellisen suunnitelman ja paikallisten suunnitelmien yhteen sovituksessa noudatetaan linjauksia, jotka on esitetty ohjelma-asiakirjan luvussa 10.

9. Pohjois-Karjala

<http://www.te-keskus.fi/Public/download.aspx?ID=4009&GUID={B040E38B-88FA-4290-9030-68B0E2FBA8A5}>

Alueen erityispiirteet

Pohjois-Karjalalla on 291 kilometriä yhteistä rajaa Venäjän Karjalan tasavallan kanssa. Maakunnassa on 168 000 asukasta ja 7000 yritysten toimipaikkaa, josta noin puolet on maaseutuyrityksiä. Toimivia maatiloja on 2800, joista lypsykarjatiloja vajaa 1000. Pohjois-Karjalan työttömyysaste on 17,9 % ja työpaikkaomavaraisuus 98,5 %. Pohjois-Karjalan väestötiheys on 7,8 asukasta/km² (tai 9,5 asukasta/maakm²). Maaseututyyppittelyn nelijaon mukaisesti tarkasteltuna väestöstä asuu kaupungissa (Joensuu) ja kaupunkien läheisellä maaseudulla 44 %, ydinmaaseudulla 18 % ja harvaan asutulla maaseudulla 38 %.

Alueellisen suunnitelman tavoitteet ja strategiset painopisteet

Suunnitelman tavoitteena on maaseudun elinvoiman ja yrittäjyyden vahvistaminen. Tavoitteeseen pääsemiseksi on määriteltä neljä strategista painopistettä:

- Luonnonvarojen kestävä käytön edistäminen: tavoitteena on maatilatalouden jatkuvuuden ja kilpailukykyyn parantaminen, metsätalouden kehittäminen ja metsävarojen täysimääräinen hyödyntäminen sekä kalatalouden ja muidenkin luonnonvarojen käytön ja jalostuksen lisääminen.
- Osaamisen vahvistaminen: tavoitteena on inhimillisen pääoman kasvattaminen sekä yrittäjyyden tukeminen ja elinkeinotoiminnan monipuolistaminen osaamista vahvistamalla.
- Innovaatiotoiminnan vahvistaminen: tavoitteena on kehittää innovaatiotoimintaa oppimisprosessina, jossa innovaatioiden syntymiseen vaikuttavat toimijat muodostavat maaseudun innovaatioverkoston.
- Erikoistuminen alueellisiin ja yritysten vahvuuksiin: tavoitteena on alueen ja yritysten omien ydinosaamisalueiden ja kilpailukykytekijöiden tunnistaminen ja kehittämistoimien suuntaaminen näiden vahvuuksien hyödyntämiseksi. Maaseudun mikroyrityksilläkin on mahdollisuuksia erikoistumalla ja strategisten kumppanuuksien avulla (mm. alihankinta-) sekä verkostoitumalla päästä myös paikallisia laajemmille markkinoille. Maaseudun mikrokluusterit ja yhteistyön kehittäminen luovat synergiaetuja ja lisäävät yritysten kilpailukykyä.

Alueellisen suunnitelman valmistelu

Maaseutusuunnitelmaa valmisteltiin Pohjois-Karjalan TE-keskuksen asettamissa kolmessa työryhmässä, joihin osallistuivat laajasti maaseudun kehittämisorganisaatiot, kuten alueviranomaiset, kunnat, TE-keskuksen muut osastot, yrittäjä- ja tuottajajärjestöt, oppilaitokset, kylätoimijat, toimintaryhmät ja yrittäjät. Valmistelua tehtiin yhteistyössä alueella muita ohjelmia valmistelevien tahojen kanssa (maakunnan liitto,

toimintaryhmät, metsäkeskus). Lisäksi järjestettiin sekä kutsu- että avoimia seminaareja ja valmistelutilaisuuksia. Eri teemojen valmistelussa käytettiin myös asiantuntijahaastatteluita. Suunnitelmaa on käsitelty mm. TE-keskuksen maaseutujaostossa ja neuvottelukunnassa sekä maakunnan yhteistyöryhmässä. Maaseutusuunnitelma on ollut nähtävillä ja kommentoitavissa www-sivuilla sekä erillisellä lausuntokierroksella.

Alueellisen suunnitelman yhteensovitus toimeenpanovaiheessa muiden ohjelmien ja toimijoiden kesken

Alueella eri ohjelmien ja suunnitelmien yhteensovitusta on tehty jo valmisteluvaiheessa. Suunnitelman valintakriteerit on käsitelty myös maakunnan yhteistyöryhmässä (MYR) ja ne ohjaavat osaltaan yhteensovitusta, jota tehdään toimeenpanon yhteydessä viranomaisten keskinäisissä neuvotteluissa niin MYR:ssä ja sen sihteeristössä. Vuosittain yhteistyöasiakirjan ja maakunnan toteuttamissuunnitelman hyväksymisen yhteydessä painopisteet tarkentuvat edelleen. Pohjois-Karjalan maaseutusuunnitelman tehokasta toimeenpanoa ja seurantaan varten perustetaan maakunnallinen ohjauselin, jonka perusrungon muodostaa suunnitelman valmistelua varten nimetty ohjausryhmä.

Maaseudun mikroyritysten rahoituksen yhteensovitusta tehdään alueella mm. TE-keskuksen hankeryhmässä ja Leader-viranomaisryhmässä. Yrityshankkeiden rahoituksessa EAKR-ohjelma painottuu kasvuhakuisiin, paikallisia markkinoita laajemmille ja kansainvälisille markkinoille pyrkiviin, uutta teknologiaa käyttöön ottaviin ja tietointensiivisiin yrityksiin. Itä-Suomen alueellinen kilpailukyky ja työllisyystavoitteen toimenpiteohjelmista rahoitetaan ensisijaisesti maaseudun kehittämishankkeet, jotka liittyvät infrastruktuuriin ja yritystajien neuvontapalvelujen kehittämiseen sekä työssä jaksamiseen ja mm. muutosvalmennukseen ja vastaaviin hankkeisiin liittyviin koulutuksiin.

Alueellisen suunnitelman rahoitus suuntautuu enemmän luonnonvarojen käytön edistämiseen ja niiden jalostusarvon kasvattamiseen, maatilojen elinkeinotoiminnan monipuolistamiseen, bioenergian tuotannon kehittämiseen, yksityisten palvelujen (ml. maaseutumatkailu) edistämiseen sekä kasvavilla tuotannollisilla toimialoilla mikroyritysten kehittämiseen. Leader-toimintatavassa painotetaan erityisesti aloittavan ja myös paikallisilla markkinoilla toimivan pienimuotoisen yritystoiminnan edistämistä.

Muilta osin alueellisen suunnitelman ja paikallisten suunnitelmien yhteen sovituksessa noudatetaan linjauksia, jotka on esitetty ohjelman luvussa 10.

10. Keski-Suomi

Alueen erityispiirteet

Keski-Suomen maakunta muistuttaa pienoiskoossa koko Suomea: väestö sekä palvelu- ja jalostustoiminta keskittyvät keskusseudulle. Muualla haja-asutus harvenee, kylät autioituvat ja vähenevä toiminta keskittyy seutukunta- ja kuntakeskuksiin. Keski-Suomen maaseudulle on tyypillistä maatilojen monialaisuus ja muun yritystoiminnan suuri merkitys tilojen taloudessa, koska maatalouden rakennekehityksen mahdollisuudet ovat alueella rajalliset.

Maakunnalla on suuret metsävarat, joita massa- ja paperiteollisuus sekä puutavarateollisuus hyödyntävät. Merkittävää on myös metalliteollisuus, mm. puunjalostuksessa tarvittavien koneiden ja laitteiden rakentaminen on maakunnassa kansainvälistä huipputasoa. Kasvavia aloja ovat kemian- ja elektroniikkateollisuus sekä energia- ja ympäristöteknologia. Keskisuomalaiselle teollisuustuotannolle on ominaista pitkälle jalostetut tuotteet sekä tuotannon korkea vientiaste. Keski-Suomen työttömyysaste on 14,8 % ja työpaikkaomavaraisuus 97,9 %.

Strategiset päämäärät

- Maa- ja metsätalouden, teollisuuden ja muun yritystoiminnan tehokkuus ja kilpailukyky lisääntyvät nopeammin kuin maassa keskimäärin.

- Maaseudun palveluiden ja muiden toimintojen uudelleenorganisoiduminen on tuloksellista ihmisten hyvinvoinnin ja yritystoiminnan edellytysten kannalta.
- Keski-Suomen maaseutu tarjoaa monipuolisia ja kilpailukykyisiä asumismahdollisuuksia.
- Maakunnan keskusseudun valtakunnallisen asema on vahva ja samalla maaseutua hyödyttävä.

Kehittämisen painopisteet

Kehittämisen painopisteitä ovat Keski-Suomen maaseudulle tärkeiden elinkeinojen kehittäminen, osaamisen ja verkostoitumisen lisääminen sekä maaseudun elämänlaadun ja asumisviihtyvyyden edistäminen paikallista ja omaehtoista toimintaa tukemalla:

- Maa- ja metsätalouden toimintaedellytysten turvaaminen ja kilpailukyvyn parantaminen. Erityisen tärkeää on maidontuotannon kehittymisedellytysten ja teollisuuden puuntarpeiden turvaaminen.
- Maaseudun elinkeinojen monipuolistaminen, tehokkuuden ja kilpailukyvyn parantaminen tukemalla erityisesti bioenergia-alaa, maaseutumatkailua ja elintarvikkeiden jatkojalostusta. Tulevaisuuden kehittyviä toimialoja ovat myös palvelu-, hevos- ja ympäristöyrittäjyys, puutuoteala ja metalli.
- Maaseudun yhteisöjen aktiivisuuden ja toimivuuden vahvistaminen sekä maaseudun elinvoiman ja elämänlaadun lisääminen. Tavoitteena on maaseutumaisen asumisen viihtyisyyden ja vetovoimaisuuden edistäminen sekä maaseudun palvelutarjonnan ylläpitäminen ja kehittäminen.

Alueellisen suunnitelman valmistelu

Keski-Suomen alueellisen suunnitelman valmistelussa oli mukana laajasti sidosryhmien ja yrittäjien edustajia. Ohjelmaa valmisteltiin kuudessa työryhmässä, jotka toimivat avoimesti, ja joiden työhön saattoi osallistua periaatteessa kuka tahansa asiasta kiinnostunut henkilö. Ryhmissä olivat edustettuina mm. tuottajajärjestöt, alueviranomaiset, oppilaitokset, yrittäjäorganisaatiot, toimintaryhmät ja kylätoimijat.

Kuntien ja seudullisten kehittäjien saamiseksi mukaan valmisteluun järjestettiin seutukierros kaikissa kuudessa seutukunnassa. Suunnitelmaluonnos oli kommentoitavana kunnissa, kehittämissyhtiöissä, yrittäjäjärjestöillä ja muilla keskeisillä sidosryhmillä. Lisäksi järjestettiin yleisöseminaari. Alueellinen suunnitelma oli myös kommentoitavana Keski-Suomen YVA-ryhmässä.

Alueellisen suunnitelman yhteensovitus

Alueellinen yhteensovitus on tapahtunut käymällä keskusteluja ja neuvotteluja toimintaryhmien ja muiden rahoittajien kanssa. Maaseutunäkökulmaa ja yhteensovitusta on käsitelty muiden ohjelmien valmistelun yhteydessä ja maakunnan yhteistyöryhmän kokouksissa. Maaseutujaoston keskeisenä tehtävänä ohjelmakaudella 2007–2013 on maaseudun kehittämisen strateginen ohjaus sekä alueellisen maaseutus suunnitelman ja muiden alueella toteutettavien ohjelmien yhteensovitus.

Keski-Suomen maakuntaohjelmaa on tarkoitus toteuttaa menestys sopimuksella, jossa eri osapuolet sitoutuvat osaltaan ohjelman toteuttamiseen alueella toteutettavien ohjelmien puitteissa. Esimerkiksi suurempia infrastruktuurihankkeita rahoitetaan jatkossa EAKR-ohjelmasta varsin niukasti ja turvaudutaan pääosin kansalliseen rahoitukseen. Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmasta voidaan rahoittaa vain pienimuotoisia infrastruktuurihankkeita. Maaseutuyritysten ja maaseututoimijoiden koulutusta rahoitetaan myös jatkossa ESR-ohjelman kautta. Eri rahastojen yhteisiä kehittämisalueita löytyy mm. bioenergia-alalla. Euroopan kalatalousrahaston toimintaohjelmasta yhtymäkohtia löytyy mm. kalastusmatkailun kehittämisessä. Kehittämis- ja koulutushankkeiden yhteensovitus tapahtuu TE-keskuksen hanketyöryhmässä, jossa ovat edustettuina myös muut rahoittajat.

Muilta osin alueellisen suunnitelman ja paikallisten suunnitelmien yhteen sovituksessa noudatetaan linjauksia, jotka on esitetty ohjelman luvussa 10.

11. Etelä-Pohjanmaa

<http://www.te-keskus.fi/Public/?nodeid=12630&area=7555>

Alueen erityispiirteet

Asukasmäärään suhteutettuna Etelä-Pohjanmaalla on Ahvenanmaan jälkeen toiseksi eniten yritys-toimipaikkoja. Yritysten toimipaikkojen määrällä mitattuna vuonna 2003 tukku- ja vähittäiskauppa oli suurin yksittäinen toimiala. Toimipaikkoja oli alalla noin 2 400. Henkilöstön määrällä mitattuna teollisuus oli suurin toimiala. Työntekijöitä oli vuonna 2003 yhteensä 14 800 henkilöä ja liikevaihto 2,57 miljardia euroa. Toimi-paikat jakaantuivat eri aloille seuraavasti: palveluala 62 %, jalostus 32 % ja alkutuotanto 6 %. Etelä-Pohjanmaan työttömyysaste on 10,7 % ja työpaikkaomavaraisuus 97,6 %.

Etelä-Pohjanmaalla alkutuotannon osuus on muuta maata suurempi ja elintarviketaloudella on erittäin mer-kittävä rooli koko maakunnan elinkeinorakenteessa. Elintarvikkeiden jalostus työllistää 28 % väestöstä. Pal-velujen osuus on sen sijaan selvästi koko maan keskitasoa alempi. Etelä-Pohjanmaan elinkeinotoiminnan erityispiirteitä ovat pienyritysten suuri määrä ja niiden muodostamat alueelliset toimialakeskittymät esimer-kiksi puu-, metalli- ja tekstiiliteollisuudessa.

Strategiset linjaukset ja painopisteet

Etelä-Pohjanmaan maaseutustrategia suunniteltiin yhteistyössä maakuntasuunnitelmatyön kanssa, joten maa-seutustrategian painotukset ovat samat kuin maakuntasuunnitelmassa.

Maakuntasuunnitelman päätavoitteena ovat:

- yritysten kilpailukyky ja kasvu, työpaikkojen määrän kasvattaminen;
- kansallisen ja kansainvälisen tason oppimis- ja tutkimusyhteisöt ja verkostot;
- maakunnan kansallinen ja kansainvälinen vetovoimaisuus, toimivat yhteysverkostot sekä alue- ja yhdys-kuntarakenne;
- väkiluvun kasvattaminen 200 000 asukkaaseen.

Tavoitteiden pohjalta johdetut strategiset painopisteet ovat:

- osaamisen ja innovaatiojärjestelmän vahvistaminen;
- kilpailukykyisten ja kasvuhakuisen yrittäjyyden kehittäminen;
- hyvinvoinnin ja hyvinvointipalveluiden kehittäminen;
- saavutettavuuden, kansainvälistymisen sekä toimivan alue- ja yhdyskuntarakenteen kehittäminen.

Etelä-Pohjanmaan maakuntaohjelmassa määritellyt keskeisimmät kehittämislinjaukset, -tavoitteet ja -toimenpiteet erityisesti toimintalinjoilla 1 (yritystoiminnan edistäminen) sekä 3 (asuinympäristön ja hyvin-voinnin kehittäminen) tukevat myös alueellisen maaseutusuunnitelman tavoitteita ja kehittämislinjauksia.

Alueellisen suunnitelman valmistelu

Suunnitelma on valmisteltu tiiviissä yhteistyössä maakunnan yhteistyöryhmän maaseutujaoston ja toiminta-ryhmäjaoston sihteeristössä. Maaseutujaoston sihteeristössä olivat mukana suunnitelman toteutuksen kannal-ta keskeiset kehittäjätahot, etujärjestöt, viranomaiset sekä seutukuntien ja toimintaryhmien edustajat.

Alueellista suunnitelmaa on käsitelty maakunnan yhteistyöryhmässä ja sen maaseutujaostossa. Suunnitelman laadinnasta on tiedotettu sähköpostilla keskeisille maaseudun kehittäjille ja sidosryhmille. Kehittämisideoista järjestettiin yleinen haku ja toimintaryhmät organisoivat kymmeniä työryhmiä eri aihealueille. Suunnitelma-luonnoksesta pyydettiin lausuntoa maaseudun kehittäjiltä ja rahoittavilta viranomaisilta.

Alueellisen suunnitelman yhteensovitus

Etelä-Pohjanmaan maakunnan yhteistyöryhmä asettaa maaseutujaoston jonka tehtävänä on seurata ohjelmien toteuttamista, käsitellä ohjelmien muutokset, sovittaa yhteen alueellisia toimenpiteitä, täsmentää ja hyväksyy yritys- ja kehittämishankkeiden valintaperiaatteet ja muut hankkeiden valintaan liittyvät alueelliset rajoitteet sekä käsitellä suunnitelmat ja raportit jotka esitellään maakunnan yhteistyöryhmälle.

Maakunnan yhteistyöryhmä asettaa kehittämishankkeiden yhteensovittamiseksi hankejaoston. Rahoittajaviranomaiset tuovat aikaisessa vaiheessa jaoston käsittelyyn kaikki niille saapuvat EAKR toimenpideohjelman, ESR alueellisen toimenpideohjelman ja alueellisen maaseutusuunnitelman mukaiset kehittämishankkehakemukset. Poikkeuksen muodostavat toimintaryhmien ohjelmien kautta rahoitettavat kehittämishankkeet, jotka käsitellään ja yhteen sovitetaan maaseutujaoston määrittelemässä työryhmässä. Toimintaryhmien koordinaatiohankkeet yhteen sovitetaan hankejaostossa. Hankejaosto varmistaa hakemusten nopean ohjauksen oikealle viranomaiselle. Sen tehtävänä on myös edesauttaa sujuvaa tiedonkulkua eri organisaatioiden välillä sekä estää päällekkäisyyksiä. Maakunnan yhteistyöryhmän sihteeristö saa tiedoksi maaseutusuunnitelman kautta käsitellyt hankelistaukset.

Yritystukien yhteensovittamisen (EAKR, maaseuturahasto, toimintaryhmät) osalta on sovittu työjaosta Etelä-Pohjanmaan TE-keskuksen ja toimintaryhmien kesken maaseudun mikroyritysten rahoitushakemusten käsittelyssä (ns. ”y-pöytä”). Y-pöydän yhteensovitusryhmä laatii tarkemmat menettelytavat ja rahoitusta ohjaavat valintakriteerit ja käsittelee kaikki saapuneet yritysrahoitushakemukset.

Muilta osin alueellisen suunnitelman ja paikallisten suunnitelmien yhteen sovituksessa noudatetaan linjauksia, jotka on esitetty ohjelman luvussa 10.

12. Pohjanmaa

<http://www2.te-keskus.fi/new/poh/Maaseutuosasto%20tiedottaa/Alueellinen%20maaseutuohjelma%202007-2013.%20Pohjanmaan%20TE-keskus.pdf>

Alueen erityispiirteet

Pohjanmaan TE-keskuksen alueella on kaksi maakuntaa Pohjanmaan ja Keski-Pohjanmaan maakunnat, joissa asuu yhteensä 244 000 asukasta 30 kunnassa. Pohjanmaan maakunnan työttömyysaste on 8,3 % ja työpaikkaomavaraisuus 100,7 %. Keski-Pohjanmaan maakunnan työttömyysaste 11,6 % ja työpaikkaomavaraisuus 97,9 %. Alue on kaksikielinen; väestöstä 58,6 % on suomenkielistä ja 39,7 % ruotsi on äidinkieli. Lisäksi 1,7 % väestöstä puhuu äidinkielenään muuta kuin suomea tai ruotsia.

TE-keskusalue oli selvästi erikoistunein maa- ja metsätalouteen vuonna 2003. Alalla työskenteli yli kaksi kertaa useampi kuin koko maassa keskimäärin. Perusmaatalouden lisäksi alueella on vahvaa turkistarhausta ja kasvinhuonetuotantoa. Alueella on myös elinvoimaista ja monipuolista teollisuutta.

Suunnitelma ja valitut tavoitteet Keski-Pohjanmaan maakunnassa

- maaseudun kilpailukyvyyn kehittäminen (esim. kylien kehittäminen, koulutus ja osaaminen);
- perusmaatalouden kehittäminen (esim. eläin- ja ympäristöystävällisyys, tuottavuuden kasvu);
- muu luonnonvara-alan kehittäminen (esim. biokaasu, biodiesel, kaivoshankkeet).

Suunnitelma ja valitut tavoitteet Pohjanmaan maakunnassa

- pohjanmaan maaseudun kehittäminen (esim. monitoimiset pientilat, lähiruokatoiminta, kalatalous);
- elinkeinoelämä (esim. innovatiiviset pienyritykset, kansainvälistyminen);
- yhteiskuntaelämä (esim. joustava elämäntapa, kaksikielisyys, kilpailukyky).

Alueellisen suunnitelman valmistelu

Alueellisen suunnitelman valmistelu aloitettiin käymällä keskustelut molempien maakuntien liittojen sekä maakunnan yhteistyöryhmän asettamien maaseutujaostojen kanssa. Kunnille, alueellisille viranomaisille, tuottaja- ja neuvontajärjestöille, toimintaryhmille, elinkeino-yhtiöille, yrittäjäjärjestöille, alueen oppi- ja kulttuurilaitoksille, yrittäjäorganisaatioille, yhdistyksille, yrityksille ja muille sidosryhmille laadittiin kuulemis-kirje ja suunnitelmavalmistelusta tiedotettiin mm. TE-keskuksen maaseutu-osaston tiedotuslehdessä ja inter-netsivuilla. Tiedotuslehti tavoittaa paitsi yllä mainitut tahot myös satoja yrittäjiä ja maanviljelijöitä. Valmis-telun aikana järjestettiin useita seminaareja sidosryhmille ja kunnille sekä esiteltiin suunnitelmaa eri tilai-suuksissa. Lisäksi suunnitelmaluonnos oli lausuntokierroksella. Sekä kuulemis- että lausuntovastaukset käy-tiin läpi maakuntien maaseutujaostoissa ja suunnitelmaa täydennettiin.

Alueellisen suunnitelman yhteensovitus

Kummassakin maakunnassa lakisääteinen maakunnan yhteistyöryhmä MYR linjaa alueellista kehittämistä. MYR:n alaisuudessa toimii maaseutujaosto, joka seuraa alueellisen maaseutuohjelman toteutumista sekä varmistaa muiden kansallisten ja EU:n rahoittamien ohjelmien yhteensovittamisen maaseudun kannalta tar-koituksenmukaisella tavalla. Maaseutujaosto täsmentää myös esim. hankkeiden valintaperusteet.

Pohjanmaan maakunnassa maaseutuohjelmaa, EAKR ja ESR -ohjelmaa sekä muita alueella toimivia ohjel-mia, kuten esim. maakuntaohjelmaa, yhteen sovittaa maaseutujaosto. Pohjanmaan TE-keskuksessa maaseu-tuosaston, kalatalousyksikön, yritysoston, työvoimaosaston ja teknologiaosaston välinen toimenpiteiden yhteensovitus tapahtuu säännöllisesti kokoontuvassa TE-keskuksen hankeryhmässä. Yhteistyömuodoista, työnjaosta ja yhteensovituksesta on sovittu erillisissä yhteistyösopimuksissa myös alueen toimintaryhmien kanssa. Pohjanmaan TE-keskus rahoittaa pääsääntöisesti omia painopistealueitaan yritystukien suhteen sekä suuria koko maakuntaa kattavia toimialojen kehittämishankkeita, ylimaakunnallisia hankkeita ja suuria kylien kehittämishankkeita. Toimintaryhmät rahoittavat pääsääntöisesti kylä-, kunta- ja seudullisia hankkeita sekä pienempiä kylien kehittämishankkeita. Toimintaryhmät eivät rajoita yritystukitoimintaansa toimialojen tai yrityksen koon perusteella.

Maaseutuohjelmasta rahoitetaan lähinnä viljelijöiden ja metsänomistajien koulutusta sekä maaseudun kehit-täjien koulutusta, kun taas ESR rahastosta rahoitetaan yrittäjien ja yritysten henkilöstön koulutusta. Kluste-reista keskitytään erityisesti bioenergia-alan kehittämiseen.

Keski-Pohjanmaan maakunnassa maaseutuohjelman, EAKR ja ESR -ohjelman sekä muiden alueella toimivi-en ohjelmien virallisena yhteensovituselimenä toimii suunnitelman mukaan maakunnan yhteistyöryhmän alainen sihteeristö. Yhteensovitukseen pyritään käytännössä teemahakujen sekä ohjelmiasopimusten avulla. Maaseuturahasto osallistuu maatalouden ohella lähinnä metsä- ja puu-, elintarvike- sekä energiatoimialojen, kuten bioenergia-alaan liittyviin teemahakuihin. Alueen maaseutupolitiikan strategiaa ja tavoitteita, maaseu-tuohjelman painotuksia sekä eri ohjelmien yhteensovitusta ja valmistelua MYR:n suuntaan käydään läpi ja seurataan maakuntaohjelman toteutukseen liittyvässä maaseututyöryhmässä, jonka toiminta jatkaa maaseutu-jaoksen työtä.

Muilta osin alueellisen suunnitelman ja paikallisten suunnitelmien yhteen sovituksessa noudatetaan linjauk-sia, jotka on esitetty ohjelman luvussa 10.

13. Pohjois-Pohjanmaa

<http://www.te-keskus.fi/Public/?contentid=6033&nodeid=10745&area=7648>

Alueen erityispiirteet

Pohjois-Pohjanmaa on maakuntana hyvin laaja ja kattaa keskenään hyvin erilaisia alueita. Idässä maakunta rajoittuu Venäjään ja lännessä Pohjanlahden rannikkoon. Pohjoisesta matkattaessa maisema muuttuvat Koil-lismaan metsistä, Oulun seudun perunakeskittymän kautta Oulun eteläpuolen laajoihin viljelyalueisiin. Alu-een kunnat (40 kpl vuonna 2006) ovat järjestäytyneet seitsemään aktiiviseen seutukuntaan. Maakunnan kes-kus on Oulu.

Pohjois-Pohjanmaalla oli 378 000 asukasta vuonna 2005, mikä on 7,2 % Suomen väestöstä. Asutus on harvaa ja väestön tiheys on noin 10 asukasta neliökilometrillä. Väestön ikärakenne on kuitenkin maan tasapainoisin. Nuorten suuri osuus on maakunnan vahvuus, maakunnan väestöstä 21 % on alle 15-vuotiaista.

Pohjois-Pohjanmaalla on yli 150 900 työpaikkaa. Oulun seudun osuus työpaikoista on yli 59 %. Työttömien osuus työvoimasta oli joulukuussa 2006 11,3 % ja maakunnan työpaikkojen omavaraisuusaste 98,9 %. Työmarkkinoiden alueellinen epätasa-arvo ja keskittyminen ovat voimistuneet maakunnassa, alueen eteläosissa on eritysongelmana yli 50-vuotiaiden työttömyys ja mm. Oulun seudulla nuorten työttömyys.

Pohjois-Pohjanmaan yrityskannasta (noin 15 300 kpl) lähes 90 % on pääasiassa kotimarkkinoille suuntautuneita mikroyrityksiä. Pohjois-Pohjanmaalla on väestöön nähden monipuoliset ja runsaat luonnonvarat ajatellen jalostuskäyttöä, energiataloutta ja virkistyskäyttö/suojelua. Luonnonvaraklusterialoilla työskentelee 20 000 henkilöä. Pohjois-Pohjanmaalla maatalouden merkitys elinkeinojen joukossa on suurempi kuin Suomessa keskimäärin. Pohjois-Pohjanmaan maatilat ovat valtakunnan keskitasoa suurempia ja viljelijät suhteellisen nuoria. Maatalouden peruspilareita ovat maidon- ja lihantuotanto. Tyrnävä ja Liminka ovat siemenperunan High grade –aluetta, jossa tuotetaan merkittävä osa valtakunnan siemenperunasta.

Visio

Pohjois-Pohjanmaa on omaan ja yhteiseen tulevaisuuteen luottavien ihmisten maakunta. Se on hyvinvoinnin, laadukkaan elinympäristön ja monimuotoisen luonnon maakunta. Samalla se on elinvoimaisten alueiden yrittäjyysmaakunta, jossa kaupunkialueet ja maaseutu ovat tiiviissä vuorovaikutuksessa keskenään.

Strategiset päämäärät

- Maaseudulla asuvien ja sinne muuttavien ihmisten elinolojen paraneminen.
- Maaseudulla toimivien yritysten toimintaedellytysten ja kilpailukyvyyn turvaaminen ja kehittäminen.
- Maaseutuympäristön viihtyisyyden ja vetovoimaisuuden lisääntyminen.

Alueellisen suunnitelman valmistelu

Maakunnan alueellisen maaseutusuunnitelman kokoamisesta vastasi Pohjois-Pohjanmaan TE-keskuksen maaseutuosasto. Pohjois-Pohjanmaan TE-keskus, muut rahoittajatahot sekä alueen toimintaryhmät ovat tehneet suunnitelman valmistelua tiiviissä yhteistyössä. Samaan aikaan on valmisteltu maakunnan yhteinen laajempi maaseutusuunnitelma, joka toteutetaan useiden eri rahoittajien toimesta maakunnan yhteistyöryhmän ohjauksessa. Suunnitelma kokoaa Pohjois-Pohjanmaalla maaseuturahaston lisäksi myös rakennerahastojen EAKR ja ESR sekä elinkeinokalatalousrahaston varoin ja kansallisella rahoituksella rahoitetut maaseudun kehittämistoimet.

Keväällä 2005 järjestettiin kuusi avointa yleisötilaisuutta eri puolilla maakuntaa yhdessä paikallisten toimintaryhmien kanssa. Tilaisuuksissa oli mahdollista ilmoittautua 10 asiantuntijaryhmään arvioimaan eri toimialojen mahdollisuuksia ja kehittämisen haasteita. Nuorten kuulemiseksi lähetettiin erillinen kysely Oulun seudun ammattikorkeakoulun opiskelijoille sekä Kainuun ja Pohjois-Pohjanmaan nuorisovaltuustoille. Alueellisesta maaseutusuunnitelmasta pyydettiin myös kirjalliset lausunnot muilta rahoittajatahoilta sekä sidosryhmiltä. Valmistelussa käytettiin myös aktiivisesti Pohjois-Pohjanmaan TE-keskuksen internetsivuja. Maakunnan yhteistyöryhmän maaseutujaosto hyväksyi suunnitelman joulukuussa 2006.

Alueellisen suunnitelman yhteensovitus

EAKR-toimia kohdennetaan maaseudulla yritystoiminnan monipuolistamiseen keskittyen erityisesti palveluihin ja sijaintipaikasta riippumattomiin toimintoihin sekä uudenlaisiin elinkeinojen kehittämistoimiin. EAKR-varoja kohdistetaan maaseudulla muihin kuin maatilakyläkentäisiin tai osana maa- ja metsätalouden tuotantoketjuja oleviin yrityksiin. Matkailutoimialalla EAKR-toimien pääpaino on matkailukeskusten kehit-

tämisessä. Maaseutu ympäristön parantamisessa EAKR-toimet suunnataan pääasiassa taajamien ja matkailukeskusten ympäristön vetovoiman lisäämiseen. Saavutettavuuden parantamisessa EAKR-toimin kehitetään sähköisiä palveluja erityisesti syrjäisten seutujen palvelujen turvaamiseksi. Uusiutuvan energian käytön lisäämisessä ja kehittämisessä EAKR-toimet kohdistetaan pääasiassa uuden teknologian kehittämiseen ja teollisen tuotannon lisäämiseen.

ESR-ohjelma vastaa ennen muuta sosiaalisen pääoman kehittämisestä. Maaseudun kehittämisen osalta sosiaalirahasto on pääasiallinen toimija koulutuksen, työhyvinvoinnin, yleisen yrittäjyysosaamisen, työllistymisen edistämisen ja työvoiman saannin turvaamisessa. Sosiaalirahasto edistää kaupungin ja maaseudun eri väestöryhmien keskinäistä, vuorovaikutteisten toimintamallien rakentamisesta. ESR-toimilla voidaan edistää maaseudun kulttuuriperinnön säilyttämistä, kehittymistä ja kehittämistä elinkeinotoiminnaksi. ESR-ohjelma mahdollistaa yhteistyön muiden jäsenmaiden kanssa sosiaalirahaston toiminta-alalla. Sosiaalirahaston avulla voidaan kehittää uusia oppimisrakenteita maaseudun, erityisesti syrjäisten alueiden asukkaiden tarpeisiin.

TE-keskuksen maaseutu osasto ja alueen toimintaryhmät ovat sovittaneet alueellisen sekä paikalliset suunnitelmat yhteen. TE-keskuksen maaseutu osaston yritysrahoituksessa pääpaino on maatilakytkenäisissä sekä maataloussektoria lähellä, osana maatalouden tuotantoketjua olevissa mikroyrityksissä. Toimintaryhmät rahoittavat pääasiassa pienten ja aloittelevien yritysten (1-2 htv) hankkeita. Toimintaryhmien kehittämissuunnitelmat ovat luovia, kokeellisia ja paikallisia. Lisäksi toimintaryhmät vastaavat ennen muuta ohjelmassa esitetyistä paikallisista kylä-, ympäristö- ja elämänlaadun parantamishankkeista sekä kansainvälisyydestä paikallisten suunnitelmien linjausten mukaisesti.

Ohjelmien ja suunnitelmien yhteensovittamista sekä seuranta tehdään TE-keskuksen hanke- ja rahoitusryhmissä, alueen maaseutujaostossa ja maakunnan yhteistyöryhmän sihteeristössä. Yritystutkimusten yhteensovittamista varten TE-keskukseen perustetaan maaseutu- ja yritysosaamisen yritystutkimusryhmä.

Muilla osin alueellisen suunnitelman ja paikallisten suunnitelmien yhteen sovituksessa noudatetaan linjauksia, jotka on esitetty ohjelman luvussa 10.

14. Kainuu

Alueen erityispiirteet

Kainuun maaseutualueella asuu noin 28 000 ihmistä, joka on noin kolmannes koko Kainuun 86 000 asukkaasta väestöstä. Maaseutualueet ovat erittäin harvaan asuttuja, alueen keskimääräinen asukastiheys on 1,2 ihmistä neliökilometrillä (3,9 asukasta neliökilometrillä). Kunnittain maaseutuväestön osuus vaihtelee välillä 13-56 % (Kajaani-Vaala) ja kaikkiaan 7 kunnassa maaseutuväestön määrä ylittää 40 %:n osuuden. Toinen Kainuun maaseutuun liittyvä erityispiirre on pitkät etäisyydet. Luomutuotannolla on peltoviljelyssä Kainuussa vahva asema; maakunnan luomuviljelyssä olevan pellon suhteellinen osuus on maan korkein (16 % vuonna 2004). Kainuussa on Suomen korkeimpia työttömyysasteita (20 %), mutta työpaikkaomavaraisuus on 97 %.

Kainuun maakunnassa aloitettiin 1.1.2005 alueellinen hallintokokeilu. Kokeilun perustana olevan lain mukaan maakunta huolehtii pääosin ennen kuntien vastuulla olleista sosiaali- ja terveydenhuollon sekä osin opetustoimen tehtävistä. Maakunta vastaa myös maakunnan yleisestä elinkeinopolitiikasta sekä maakunnan suunnittelusta ja Kainuun alueen kehittämisestä.

Visio ja painopisteet

Kainuun maaseutu tarjoaa turvallisen, viihtyisän ja virikkeellisen asuin-, työ- ja yrittäjyyssympäristön. Kainuun maaseudulla on monipuolista ja elinvoimaista yritystoimintaa, joka lähtee ihmisten tarpeista, ja joka tukeutuu luonnosta – maasta, metsistä, vesistä ja ilmasta – sekä vahvasta osaamisrakenteesta syntyviin mahdollisuuksiin. Tavoitteina ovat elinvoimainen ja monipuolinen elinkeinotoiminta, elämisen laadun ja hyvinvoinnin parantaminen ja monipuolinen kehittäjäverkosto ja toimiva maaseudun osaamisrakenne.

Kainuun maaseutusuunnitelman toteuttaminen edellyttää laaja-alaista yhteistyötä eri toimijoiden kesken. Kainuun aluehallintokokeilu 2005–2012 antaa hyvät edellytykset yhteistyön onnistumiselle.

Alueellisen ohjelman valmistelu

Kainuun maakuntahallitus päätti TE-keskuksen esityksestä 21.3.2005 asettaa strategiatyöryhmän alatyöryhmäksi maaseuturyhmän, jonka tehtäväksi annettiin valmistella Kainuun maaseudun kehittämisstrategia ja –suunnitelma, yhteensovittaa ne Kainuun maakuntasuunnitelman ja –ohjelman kanssa sekä seurata maaseudun kehitystä.

Kainuun maaseuturyhmän kokoonpanoon kuuluvat kaikki keskeiset maaseutuun vaikuttavat aluehallintoviranomaiset, seutukunnat, maaseudun elinkeinojen kehittämiseen osallistuvat tahot kuten ympäristökeskuksen ja luonnonsuojelupiirin sekä tuottajajärjestön ja elinkeinoelämän edustajat sekä alueen yrittäjien, paikallisyhteisöjen ja toimintaryhmien edustajia.

Alueellisen suunnitelman yhteensovitus

Kainuun maaseutusuunnitelman toteutus perustuu laaja-alaiseen yhteistyöhön ja hankekohtaiseen toimenpiteiden yhteensovitukseen. Yhteisiä päämääriä ja tavoitteita toteutetaan Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman, Itä-Suomen Euroopan aluekehitysrahaston (EAKR) toimenpideohjelman ja ESR-toimenpideohjelman Itä-Suomen suuralueosion resursseja yhteen sovittamalla.

EAKR-ohjelman mukaisia yritystukia suunnataan elinvoimaisen ja monipuolisen elinkeino- ja yritystoiminnan tukemiseen Kainuun maakuntaohjelman painopistetoimialoilla. Rajauksena on, että avustuksia ei kohdenneta investointeihin sosiaali- ja terveydenhoitoalalla, yksityisillä palvelualoilla, kalataloudessa ja metsätaloudessa. EAKR-toimenpitein edistetään kotimaisten energiaraaka-aineiden käyttöä maakunnallisesti sekä investointeja aluelämpölaitoksiin ja suuriin paikallisiin energian tuotantoyksiköihin. EAKR-ohjelma tukee osaltaan myös maaseudun osaamisrakennetta vahvistamalla oppilaitosten, tutkimuslaitosten ja osaamiskustusten edellytyksiä tiedon välittäjinä ja soveltajina sekä kehittämällä julkisia yrityspalveluorganisaatioita. Innovaatiotoiminnan ja verkostoitumisen edistämisen sekä innovaatio- ja osaamisrakenteiden kehittyessä maaseutuyritykset voivat saada tukea yritysten välisen yhteistyön kehittämiseen ja saada kansainvälistymisessä tarvittavia tukipalveluja. EAKR-ohjelma tukee elämisen laatua ja hyvinvointia kehittämällä liikenneyhteyksiä ja niihin liittyviä palveluja sekä hyvinvointipalveluita, edistämällä sukupuolten välistä tasa-arvoa, ympäristönhoitoa ja -suojelua, kehittämällä ja kunnostamalla alueen kulttuuriympäristöjä, toteuttamalla vesihuoltohankkeita ja tukemalla alueen tietoyhteiskuntakehitystä. Lainamuotoista tukea voidaan suunnata yritystoiminnan muotoon järjestävään maaseudun palvelujen toteuttamiseen.

ESR-ohjelman Itä-Suomen suuralueosion mukaisia kehittämistoimenpiteitä suunnataan yritysten henkilöstön ja johdon osaamisen vahvistamiseen sekä tuottavuuden ja innovatiivisuuden kehittämiseen yrityksissä. Osaamisen kehittämis- ja koulutustoimenpiteet tukevat sukupolvenvaihdos- ja toimintokohtaisin koulutuksin yrittäjiä ja henkilöstöä sekä edistävät työhyvinvointia yrityksissä. Ohjelma tukee myös työelämälähtöisten ja -läheisten palvelu- ja koulutusjärjestelmien kehittämistä sekä innovaatioympäristöjen ja verkostojen luomista. ESR-toimenpiteiden yhtenä painopisteenä on yrittäjyyden edistäminen, alkavien yritysten tukeminen ja erityisryhmien yrittäjyyden tukeminen. Alkavan yrittäjyyden tukemiseen liittyvät toimenpiteet, yrittäjyyskoulutus ja niihin liittyvät kokeilut tukevat maaseutusuunnitelman tavoitteita. ESR-toimenpitein tuetaan mm. maaseudun palvelujen uudelleen organisointia. Toimia kohdennetaan kolmannen sektorin toimijoihin, nuorten työllistymismahdollisuuksiin ja maaseudun naisiin.

Ohjelmien yhteen sovitus tapahtuu maakunnan yhteistyöryhmässä ja sen sihteeristössä. Maaseudun kehittämistoimien toteutusta seuraa, suuntaa ja yhteen sovittaa maaseuturyhmä. TE-keskuksessa toimivat yritystoimia ja kehittämishankkeita yhteen sovittavat viranomaisryhmät.

Muilta osin alueellisen suunnitelman ja paikallisten suunnitelmien yhteen sovituksessa noudatetaan linjauksia, jotka on esitetty ohjelman luvussa 10.

15. Lappi

Alueen erityispiirteet

Lappi on EU:n pohjoisin maakunta. Erittäin harvalukuinen maaseudun väestö keskittyy tiestöjen ja vesistöjen varteen nauhamaiseksi asutukseksi. Laajat erämaiset alueet ovat jopa täysin asumattomia. Asutus on edelleen keskittymässä voimakkaasti kuntakeskuksiin ja alueen suurimpiin kaupunkeihin. Varsinaista ydinmaaseutua Lapissa ei ole lainkaan. Alueen väestöstä (n. 184 000 asukasta) 110 000 asuu maaseutumaiseksi luokitelluilla alueilla. Alueella asuu myös Suomen alkuperäiskansaa saamelaisia. Palveluiden keskittämisen seurauksena harvaan asutun maaseudun asukkaiden kohtuuhintaisten palveluiden saatavuus heikkenee. Alueen luonnonolosuhteet vaihtelevat huomattavasti siirryttäessä Lounais-Lapin rehevältä rannikkoalangoilta Keski-Lapin ylängön aapasoiden ja mäntymetsien mosaiikin kautta Pohjois-Lapin osittain puuttomille tunturialueille.

Alueen maatalous perustuu kotieläintalouteen ja pelloista saatavaan karkearehun hyödyntämiseen. Luontaiselinkeinojen merkitys kasvaa alueen pohjoisosiin siirryttäessä. Matkailukeskusten, maaseutumatkailun ja sen oheispalveluiden merkitys on niin alue- kuin paikallistalouden kannalta merkittävä ja sen merkitys kasvaa. Luonnontuoteala on kasvussa.

Lapin työttömyysaste 17,8 % ja työpaikkaomavaraisuus 99,3 %.

Strategiset tavoitteet

- Edistetään Lapin maaseudun monialaista yrittäjyyttä.
- Rakennetaan Lapin maaseudun asiakaslähtöisiä palvelukokonaisuuksia.
- Kehitetään Lapin maaseudun perusrakenteita ja asumisviihtyisyyttä.
- Toimitaan omaehtoisesti ja yhteistyötä tehden.
- Vahvistetaan Lapin maaseudun erityisasemaa Suomen ja Euroopan Unionin maaseutupolitiikassa.

Tavoitteisiin pääsemiseksi elinkeinorakennetta monipuolistaa ja kehittää jo toimivia tiloja. Alueen / seutukunnan aluetalouden liiketaloutta on pystyttävä kasvattamaan. Peruselinkeinojen kannattavuus ja jatkuvuus on turvattava. Maaseutuväestön määrä on kyettävä säilyttämään ja samalla parannettava sen ikärakennetta. Palvelujen saavutettavuus on säilytettävä.

Alueellisen suunnitelman valmistelu

Lapin alueellinen maaseudun kehittämissuunnitelma perustuu alueelle laajan pohjatyön avulla laadittuun ja työstettyyn, marraskuussa 2005 valmistuneeseen Lapin Maaseutuohjelmaan. Lapin alueellisen maaseudun kehittämissuunnitelman laadintaan kuuluivat seutukuntien keskustelutilaisuudet joiden lisäksi seutukunnista pyydettiin esitykset alueellisen maaseudun kehittämissuunnitelman sisällöstä, painopisteistä ja merkittävistä hankkeista. Suunnitelmaluonnos oli myös laajalla lausuntokierroksella. Keskeisten toteuttaja- ja sidosryhmätahojen kanssa käytiin tarkentavia neuvotteluja elo-syyskuussa 2006.

Alueellisen suunnitelman yhteensovitus

EAKR-toimia kohdennetaan maaseudulla yritystoiminnan monipuolistamiseen keskittyen erityisesti palvelualoihin ja sijaintipaikasta riippumattomiin toimintoihin sekä kokonaan uusiin elinkeinotoimintoihin. Matkailualalla pääpaino on matkailukeskusten kehittämisessä. Maaseutuympäristön parantamisessa toimet suunnataan pääasiassa taajamien ja matkailukeskusten ympäristön vetovoiman lisäämiseen. Saavutettavuuden parantamisessa kehitetään sähköisiä palveluja erityisesti harvaan asutun maaseudun palveluiden turvaamisessa. Uusiutuvien energialähteiden käytön lisäämisessä toimet kohdistetaan uuden teknologian kehittämiseen ja teolliseen tuotantoon. Rahaston toimin vahvistetaan kehittämisen solmukohtia ja niiden vuorovaikutuksen lisäämistä ympäröivän maaseudun kanssa. EAKR-toimenpiteillä kehitetään ja vahvistetaan uusia välineitä

maaseudun ja kaupungin vuorovaikutuksen tehostamiseen ja luodaan laajempia ohjelmasuoritus- ja hankekokonaisuuksia. Vahvojen keskusten vetovoima ja nopea kasvu laajentaa vuorovaikutusalueen laajuutta ja edesauttaa eri toimintojen siirtymistä kauemmaksi keskuksista. EAKR-toimenpiteillä voidaan ensisijaisesti huolehtia maaseutuun laajasti kohdentuvista infrahankkeista, kuten vesi- ja jätevesihuolto- sekä paikallisties-
töhankeista ja kalatalouden vaatimista laajoista rakentamishankkeista.

Ohjelma-asiakirjan linjausten mukaisesti Lapissa TE-keskuksen EAKR-rahoitusta suunnattaisiin ensisijaisesti tukikelpoisiin yrityksiin;

- joiden henkilöstön henkilötyövuosimäärä ylittää 10; tai
- jotka toimivat Kemin, Rovaniemen ja Tornion kaupunkien sekä tunturikeskusten asemakaava-alueella tai niiden ydinkeskustan lähialueilla ja joiden koko on yli 2 htv:tä tai kustannuksiltaan yli 80 000 euron yrityshankkeisiin, joita ei rahoiteta Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmasta.

ESR-ohjelman maaseuturahoituksen toimenpiteet suunnataan ensisijaisesti yritystoimintaa välittömästi palvelevan lyhytkestoisen koulutuksen järjestämiseen. Rahoitusta suunnataan yrittäjyyden edistämiseen yritysneuvonnan ja yrittäjäkoulutuksen kautta. Lisäksi tukea voidaan suunnata palveluyrittäjyyden kehittämiseen ja palvelujen tuotteistamiseen palvelurakenteiden uudistamiseksi.

Lapin alueellisen maaseudun kehittämissuunnitelman yhteensovittamista varten perustetaan Lapin liiton yhteyteen maaseuturyhmä, joka käsittelee, yhteen sovittaa ja seuraa kokouksissaan eri rahoittajatahojen maaseudun kehittämistoimenpiteitä (EAKR, ESR, Maaseuturahasto, Kalatalousrahasto ja kansallinen rahoitus) sekä Lapin maaseutualueiden kehittämisen strategiatason yleistavoitteet, alueelliset valintakriteerit ja vuotuiset painotukset.

Lapissa maakunnan yhteistyöryhmän sihteeristö ja MYR käsittelevät alueen kehittämisen kannalta merkittävät hankekokonaisuudet ja vuotuisen rahoituksen kohdentamista ohjaavan suunnitelman. Yksittäisiä kehittämishankkeita tai yrityshankkeita ei viedä sihteeristön tai MYR:n käsittelyyn. TE-keskuksen maaseutuosaasto toimittaa puolivuositain listauksen sihteeristön tiedoksi tekemistään päätöksistä.

Yksittäiset kehittämishankkeet ja yritystuet käsitellään maaseutuosaaston oman hankeryhmän lisäksi TE-keskuksen (maaseutu-, yritys- ja työvoimaosaaston) sisäisessä hankeryhmässä.

Muilla osin alueellisen suunnitelman ja paikallisten suunnitelmien yhteen sovituksessa noudatetaan linjauksia, jotka on esitetty ohjelman luvussa 10.

Liite 5

LEADER-TOIMINTARYHMIEN HAKUPROSESSI JA KEHITTÄMISSUUNNITELMIEN LAADINTA PAIKALLISELLA TASOLLA

Maa- ja metsätalousministeriö käynnisti ohjelmakauden 2007–2013 valmistelun kansallisella, alueellisella ja paikallisella tasolla vuonna 2005. Ministeriö on tiedottanut TE-keskuksia ja toimintaryhmiä ohjelmakauden valmistelusta kirjeillä sekä koulutustilaisuuksissa. Ohjelmakauden valmistelusta on pidetty koulutuspäivät TE-keskuksille ja toimintaryhmille helmikuussa ja lokakuussa 2005 sekä toukokuussa ja marraskuussa 2006.

Maa- ja metsätalousministeriö avasi haun Leader-toimintaryhmille 4.11.2005 (Dnro 4856/544/2005), kun neuvoston asetus (EY) N:o 1698/2005 oli hyväksytty. Hakuilmoitus julkaistiin useissa lehdissä ja se oli kaikkien saatavilla internetissä. Samalla julkaistiin hakuohje, jossa kerrottiin toimintaryhmille ja paikallisille maaseudun kehittämissuunnitelmille asetettavat kriteerit. Haku loppui 15.12.2005. Hakemusten tuli sisältää sekä toimintaryhmien kuvaukset että paikalliset maaseudun kehittämissuunnitelmat. Hakemuksia saapui määräaikaan mennessä 58 kappaletta. Hakijoina olivat kaikki nykyiset LEADER+, ALMA-, tavoite 1- ja POMO+ -ohjelmissa toimivat ryhmät. Maa- ja metsätalousministeriön nimittämä toimintaryhmätyöryhmä käsitteli ja arvioi kaikki hakemukset. Maa- ja metsätalousministeriö antoi paikallisista suunnitelmista palautetta toukokuussa 2006, jonka mukaisesti ryhmät tarkistivat Leader-hakemuksiaan ja maaseudun kehittämissuunnitelmiaan. Täydennetyt suunnitelmat ryhmät toimittivat maa- ja metsätalousministeriöön 29.9.2006 mennessä. Maa- ja metsätalousministeriö suositteli 1.11.2006 lähettämässään kirjeessä muutamille toimintaryhmille, että niiden toiminta-alueita tulisi täsmentää. Vuoden 2007 alussa maa- ja metsätalousministeriö pyysi toimintaryhmiä täydentämään hakemuksiaan. Hakemusten täydennykset saapuivat maa- ja metsätalousministeriöön 1.3.2007 mennessä, samaan ajankohtaan mennessä kuusi toimintaryhmää ilmoitti tehneensä päätöksen yhdistymisestä vieressä sijaitsevan toimintaryhmän kanssa. Tämän seurauksena 55 yhdistystä on jättänyt hakemuksen Leader-toimintaryhmäksi. Toimintaryhmätyöryhmä käsittelee ryhmien hakemukset ja kehittämissuunnitelmat ja tekee ryhmien valinnasta esityksen maa- ja metsätalousministeriölle. Maa- ja metsätalousministeriö tekee päätökset Leader-ryhmistä, kun maaseudun kehittämislain nojalla annettava valtioneuvoston asetus on hyväksytty (532/2006) ja kun komissio on hyväksynyt Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman.

Toimintaryhmät valmistelivat paikalliset kehittämissuunnitelmat asukaslähtöisesti ja avoimesti. Ryhmien kehittämissuunnitelmien valmisteluun osallistui kussakin ryhmässä aktiivisesti keskimäärin muutama sata ihmistä. Edustettuina olivat muun muassa kyläyhdistykset, kunnat, seudulliset yrityspalvelupisteet, tuottajajärjestöt, kulttuuriyhdistykset, urheiluseurat, oppilaitokset, tutkimuslaitokset, alueelliset ympäristökeskukset, maakuntamuseot ja maakuntien liitot. Ryhmät järjestivät alueillaan ideariihä, suunnittelupalavereja ja muita yleisötilaisuuksia, joissa pohdittiin oman alueen tilannetta ja kehittämismahdollisuuksia eri teemoista. Useat ryhmät perustivat teema- ja työryhmiä pohtimaan alueelle tärkeitä kehittämisteemoja. Osa ryhmistä keräsi aineksia kehittämissuunnitelmiinsa myös muiden tahojen järjestämissä tapahtumissa kuten messuilla, sekä internetin välityksellä. Toimintaryhmien hallituksen tai johtokunnan jäsenet osallistuivat monissa ryhmissä hyvin aktiivisesti uuden kehittämissuunnitelman laadintaan. Suunnitelman kirjoittamis- ja kokoamisvastuu oli yleisimmin toimintaryhmän toimistohenkilökunnalla. Keskeinen osa toimintaryhmien uuteen ohjelmakauteen valmistautumisprosessia olivat kaikilla alueilla neuvottelut kuntien ja muiden yhteistyökumppaneiden kanssa. Maa- ja metsätalousministeriön antamissa toimintaryhmien valintakriteereissä vaaditaan kirjalliset päätökset kuntien sitoutumisesta kuntarahoitukseen. Vuoden 2006 loppuun mennessä yli 400 kuntaa oli tehnyt päätöksen sitoutumisesta alueensa toimintaryhmän kuntarahoitukseen. Toimintaryhmät ovat yhteen sovittaneet paikalliset maaseudun kehittämissuunnitelmat TE-keskusten alueellisten maaseudun kehittämissuunnitelmien kanssa ja sopineet alueillaan työnjaosta.

Paikallisia maaseudun kehittämissuunnitelmia hyödynnettiin Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman Leader-osion kirjoittamisessa. Paikallisten suunnitelmien mukaan ohjelmakaudella 2007–2013 toimintaryhmätyön piiriin tulee lähes 2,5 miljoona Manner-Suomen asukasta. Yhden toimintaryhmän alueella on keskimäärin noin 45 000 asukasta. Asukasmäärältään pienimmän

toimintaryhmän alueella on noin 15 000 asukasta ja suurimman alueella hieman yli 100 000 asukasta. Toimintaryhmien kokoon vaikuttavat muun muassa väestötiheys ja vesistöjen rajaamat alueet.

Toimintaryhmien laatimista paikallisista suunnitelmista löytyy uusia malleja oman alueen kehittämiseen. Erityisesti uudenlaisten palveluratkaisuiden kehittämiseen panostetaan. Uusia toimintamalleja ja -tapoja on tarkoitus kehittää myös yhdessä muiden toimintaryhmien kanssa.

Paikallisissa suunnitelmissa näkyvät alueelliset, seudulliset ja paikalliset erityispiirteet. Suunnitelmat ja painotukset ovat hyvin erilaisia eri puolella Suomea. Samalta suuralueelta olevista suunnitelmista on löydettävissä yhteisiä teemoja; esimerkiksi Pohjois-Suomen suunnitelmissa korostuu matkailu, Itä-Suomessa painotetaan kylien ja elinkeinojen kehittämistä ja Etelä-Suomessa puolestaan maaseutuasumista ja ympäristöasioita. Kansainvälisyys on suunnitelmissa monella tavalla mukana.

Ohjelmassa on kuvattu toimintalinjan 4 toimenpiteiden ohjelmatasoiset tavoitteet ja toteutustapa yleisellä tasolla. Toimintalinjan 4 toteutus ja hankkeiden valinta tapahtuu kuitenkin paikallisella tasolla. Toimintaryhmä määrittelee omassa paikallisessa maaseudun kehittämissuunnitelmassaan omaa aluettaan koskevat tavoitteet, painopisteet sekä hankkeiden valintakriteerit ja menettelyt. Toimintaryhmät tekevät hankkeista tarkoituksenmukaisuusharkinnan ja alueen TE-keskus laillisuusharkinnan sekä viralliset päätökset.

Alla on listattu toimintaryhmät ja niiden toiminta-alueiden kunnat 21.8.2007 tehtyjen päätösten mukaan. Kuntalistauksessa on 31.12.2005 mukaiset kunnat.

1. Silmu ry
Artjärvi, Askola, Lapinjärvi, Liljendal, Loviisa, Myrskylä, Mäntsälä, Pernaja, Pornainen, Porvoo (maaseutualueet), Pukkila, Ruotsinpyhtää (osittain), Sipoo	Alastaro, Aura, Koski Tl, Kuusjoki, Loimaa, Marttila, Mellilä, Oripää, Pöytyä, Somero, Tarvasjoki
2. Pomoväst rf
Hanko, Inkoo, Karjaa, Kirkkonummi (maaseutualueet), Pohja, Siuntio, Tammisaari	7. Maaseudun kehittämissyhistys Ravakka ry
Eurajoki, Kodisjoki, Laitila, Lappi, Mietoinen, Mynämäki, Pyhäranta, Rauma (maaseutualueet), Uusikaupunki, Vehmaa
3. Ykkösakseli ry
Halikko, Karjalohja, Karkkila, Kiikala, Kisko, Lohja (maaseutualueet), Muurla, Nummi-Pusula, Perniö, Pertteli, Salo (maaseutualueet), Sammatti, Suomusjärvi, Vihti (maaseutualueet)	8. Pyhäjärvisseutu ry
Eura, Kiukainen, Köyliö, Säkylä
4. I samma båt - samassa veneessä rf ry
Dragsfjärd, Houtskari, Iniö, Kemiö, Korppoo, Kustavi, Merimasku, Nauvo, Parainen, Rymättylä, Särkisalo, Taivassalo, Velkua, Västana fjärd	9. Karhuseutu ry
Harjavalta, Kokemäki, Luvia, Nakkila, Noormarkku, Pori (maaseutualueet), Ulvila
5. Varsin Hyvä ry
Askainen, Kaarina (Kuusiston saari), Lemu, Lieto, Masku, Naantali (Luonnonmaan saari), Nousiainen, Paimio, Piikkiö, Rusko, Sauvo, Turku (Maarian ja Paattisten kaupunginosat), Vahto, Yläne	10. Aktiivinen Pohjois-Satakunta ry
Honkajoki, Ikaalinen, Jämijärvi, Kankaanpää, Karvia, Kihniö, Kiikoinen, Lavia, Merikarvia, Parkano, Pomarkku, Siikainen, Suodenniemi
6. Varsinais-Suomen jokivarsikumppanit ry	11. Eteläisen maaseudun osajat EMO ry
Hausjärvi, Hyvinkää (maaseutualueet), Järvenpää (maaseutualueet), Loppi, Nurmijärvi (maaseutualueet), Riihimäki (maaseutualueet), Tuusula (maaseutualueet), Vantaa (maaseutualueet).
	12. LounaPlussa ry
Forssa, Humppila, Jokioinen, Tammela, Ypäjä

13. Linnaseutu ry
Hattula, Hauho, Hämeenlinna (maaseutualueet),
Janakkala, Kalvola, Lammi, Renko, Tuulos
14. Eteläisen Päijät-Hämeen maaseudun
kehittämisyhdistys
Hollola (maaseutualueet), Hämeenkoski, Kärkölä,
Nastola, Orimattila
15. Päijänne-Leader ry
Asikkala, Hartola, Heinola, Padasjoki, Pertunmaa,
Sysmä
16. Pomoottori ry
Juupajoki, Kuhmalahti, Luopioinen, Längelmäki
(osittain), Orivesi, Pälkäne
17. Pirkan Helmi ry
Kylmäkoski, Toijala, Urjala, Valkeakoski, Viiala
18. Kantri ry
Kangasala (maaseutualueet), Lempäälä, Nokia
(maaseutualueet), Pirkkala, Tampere
(maaseutualueet), Vesilahti, Viljakkala, Ylöjärvi
(maaseutualueet)
19. Joutsenten reitti ry
Huittinen, Hämeenkyrö, Mouhijärvi, Punkalaidun,
Vammala, Vampula, Äetsä
20. PoKo ry
Kuru, Mänttä, Ruovesi, Vilppula, Virrat
21. Pohjois-Kymen Kasvu ry
Elimäki, Iitti, Jaala, Kouvola (maaseutualueet),
Kuusankoski (maaseutualueet), Valkeala
22. Kehittämisyhdistys Sepra ry
Anjalankoski, Hamina, Kotka (maaseutualueet),
Miehikkälä, Pyhtää, Ruotsinpyhtää (osittain),
Virolahti
23. Länsi-Saimaan kehittämisyhdistys ry
Joutseno, Lappeenranta (maaseutualueet), Lemi,
Luumäki, Savitaipale, Suomenniemi, Taipalsaari,
Ylämaa
24. Etelä-Karjalan Kärki-LEADER ry
Imatra (maaseutualueet), Parikkala, Rautjärvi,
Ruokolahti
25. Veej'jakaja ry
Haukivuori, Hirvensalmi, Kangasniemi, Mikkeli
(maaseutualueet), Mäntyharju, Pieksämäki,
Pieksänmaa, Puumala, Ristiina
26. RAJUPUSU LEADER ry
Joroinen, Juva, Rantasalmi, Sulkava
27. Piällysmies ry
Enonkoski, Heinävesi, Kerimäki, Punkaharju,
Savonlinna (maaseutualueet), Savonranta
28. Maaseudun kehittämisyhdistys Mansikka ry
Karttula, Leppävirta, Rautalampi, Suonenjoki,
Tervo, Varkaus (maaseutualueet), Vesanto
29. Kehittämisyhdistys Kalakukko ry
Juankoski, Kaavi, Kuopio (maaseutualueet),
Nilsia, Rautavaara, Siilinjärvi (maaseutualueet),
Tuusniemi
30. Ylä-Savon Veturi ry
Iisalmi (maaseutualueet), Keitele, Kiuruvesi,
Lapinlahti, Maaninka, Pielavesi, Sonkajärvi,
Varpaisjärvi, Vieremä
31. Maaseudun kehittämisyhdistys Keski-Karjalan
Jetina ry
Kesälahti, Kitee, Rääkkylä, Tohmajärvi
32. Joensuun seudun LEADER ry
Eno, Joensuu (maaseutualueet), Kontiolahti,
Liperi, Outokumpu, Polvijärvi, Pyhäselkä
33. Vaara-Karjalan LEADER ry
Ilomantsi, Juuka, Lieksa, Nurmes, Valtimo
34. Vesuri-ryhmä ry
Jämsä, Jämsänkoski, Keuruu, Korpilahti,
Kuhmoinen, Längelmäki (osittain), Multia,
Petäjävesi
35. Maaseutukehitys ry
Hankasalmi, Joutsa, Konnevesi, Leivonmäki,
Luhanka, Toivakka
36. JyväSRiihi ry
Jyväskylä (maaseutualueet), Jyväskylän mlk
(maaseutualueet), Laukaa, Muurame, Uurainen
37. Maaseudun Kehittämisyhdistys Viisari ry
Kannonkoski, Karstula, Kinnula, Kivijärvi,
Kyyjärvi, Pihtipudas, Pylkönmäki, Saarijärvi,
Sumiainen, Suolahti, Viitasari, Äänekoski
(maaseutualueet)
38. Kuusiokuntien kehittämisyhdistys ry
Alavus, Kuortane, Lehtimäki, Soini, Töysä, Ähtäri

39. Seinäjoen Seudun Kehittämisyhdistys
LIIVERI ry
Ilmajoki, Jalasjärvi, Kurikka, Nurmo, Seinäjoki
(maaseutualueet), Ylistaro

40. Suupohjan Kehittämisyhdistys ry
Isojoki, Jurva, Karijoki, Kauhajoki, Teuva

41. AISAPARI - Härmänmaan ja Järviseudun
kehittämisyhdistys ry
Alahärmä, Alajärvi, Evijärvi, Kauhava,
Kortesjärvi, Lappajärvi, Lapua, Vimpeli,
Ylihärmä

42. Studieförbundet i Österbotten r.f.
Kaskinen, Kokkola (maaseutualueet), Korsnäs,
Kristiinankaupunki, Kruunupyö, Luoto, Maalahti,
Maksamaa, Mustasaari, Närpiö, Oravainen,
Pedersöre, Pietarsaari, Uusikaarlepyy, Vaasa
(maaseutualueet), Vöyri

43. YHYRES -kehittämisyhdistys ry
Isokyrö, Laihia, Vähäkyrö

44. Pirityiset ry
Halsua, Kaustinen, Lestijärvi, Perho, Toholampi,
Ullava, Veteli

45. Rieska-LEADER ry
Alavieska, Himanka, Kalajoki, Kannus, Kälviä,
Lohtaja, Merijärvi, Oulainen, Sievi, Ylivieska

46. Keskipiste-Leader ry
Haapajärvi, Haapavesi, Kestilä, Kärsämäki,
Nivala, Piippola, Pulkila, Pyhäjärvi, Pyhäntä,
Reisjärvi

47. Nouseva Rannikkoseutu ry
Hailuoto, Liminka, Lumijoki, Pyhäjoki,
Raahe, Rantsila, Ruukki,
Siikajoki, Tyrnävä, Vihanti

48. Jokivarsien Moderni Maaseutuyhdistys
JoMMa ry
Haukipudas, Ii, Kempele, Kiiminki, Kuivaniemi,
Muhos, Oulu (maaseutualueet), Pudasjärvi,
Utajärvi, Yli-Ii, Ylikiminki

49. Myötäle ry
Kuusamo, Posio, Taivalkoski

50. Oulujärvi LEADER ry
Kajaani (maaseutualueet), Paltamo, Puolanka,
Vaala, Vuolijoki

51. Kainuun naisryttäjäry Leader ry
Hyrynsalmi, Kuhmo, Ristijärvi, Sotkamo,
Suomussalmi

52. Peräpohjolan kehitys ry
Kemi (maaseutualueet), Keminmaa, Ranua,
Rovaniemi (maaseutualueet), Rovaniemen
maalaiskunta, Simo, Tervola

53. Outokaira Tuottamhan ry
Pello, Tornio, Ylitornio

54. Kyläkulttuuria Tuntureitten Maassa ry
Enontekiö, Kittilä, Kolari, Muonio

55. Pohjoisimman Lapin LEADER ry
Inari, Kemijärvi, Pelkosenniemi, Salla, Savukoski,
Sodankylä, Utsjoki

Liite 6

Ennakkoarvioinnin loppuraportti

Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman ennakkoarvioinnin loppuraportti löytyy maa- ja metsätalousministeriön internet-sivuilta osoitteesta:

http://www.mmm.fi/fi/index/etusivu/maaseutu_rakentaminen/ohjelmakausi20072013/mannersuomi.html

Liite 7 a
Ohjelman toimenpiteet ja niissä sovellettavat tukijärjestelmät

Ohjelman toimenpiteet toimintalinjoittain	Leader		Tukijärjestelmät											
	Käytössä Leader-toimintatavassa	Käytössä VAIN Leader-toimintatavassa	Yrityksen investointituki, mikroyritykset	Annex I -yrityksen investointituki, mikroyritykset ja nk-yritykset	Yrityksen/yrityksryhmän kehittämistuki	Annex I –yrityksen/yrityksryhmän kehittämistuki	Yritystoiminnan käynnistystuki, mikroyritykset	Elinkeinojen kehittämishanke	Yleishyödyllinen kehittämishanke	Koulutushanke	Innovaatiotuki	Yleishyödyllinen investointihanke	Koordinointihanke	Toimintaraha
Toimintalinja 1														
- Ammatillista koulutusta ja tiedotusta koskevat toimet (111)	X		ks. toimenpidekuvaus											
- Nuorten viljelijöiden aloitustuki (112)			ks. toimenpidekuvaus											
- Varhaiseläke (kauden 1995-99 sitoumukset) (113)			ks. toimenpidekuvaus											
- Maatilojen nykyaikaistaminen (121)			ks. toimenpidekuvaus											
- Maa- ja metsätaloustuotteiden arvon lisääminen (123)	X		X	X										
- Yhteistyö maatalouden ja elintarvikealan sekä metsätalouden uusien tuotteiden, menetelmien ja tekniikoiden kehittämiseksi (124)	X				X	X		X			X			
Toimintalinja 2														
- Luonnonhaittakorvaukset vuoristoalueilla ja korvaukset muilla haitta-alueilla (211 ja 212)			ks. toimenpidekuvaus											
- Maatalouden ympäristötuet (214)	X		ks. toimenpidekuvaus											
- Tuotantoeläinten hyvinvointia edistävät tuet (215)			ks. toimenpidekuvaus											
- Ei-tuotannolliset investoinnit (216)	X		ks. toimenpidekuvaus											
Toimintalinja 3														
- Taloudellisen toiminnan laajentaminen maatalouden ulkopuolelle (311)	X		X		X		X	X						
- Mikroyritysten perustaminen ja kehittäminen (312)	X		X		X		X	X						
- Matkailuelinkeinojen edistäminen (313)	X							X				X	X	
- Elinkeinoelämän ja maaseutuväestön peruspalvelut (321)	X							X	X			X	X	
- Kylien kunnostus ja kehittäminen (322)	X								X			X	X	
- Maaseutuperinnön säilyttäminen ja edistäminen (323)	X								X			X	X	
- Koulutus ja tiedotus (331)	X									X				
Toimintalinja 4														
- Leader-toimintatapa toimintalinjalla 1 (411 -> toimenpiteet 111, 123 ja 124)	X													
- Leader-toimintatapa toimintalinjalla 2 (412 -> toimenpiteet 214 ja 216)	X													
- Leader-toimintatapa toimintalinjalla 3 (413 -> kaikki linjan 3 toimenpiteet)	X													
- Alueiden tai valtioiden välinen yhteistyö (421)	X	X			X ¹⁾			X	X	X		X	X	
- Paikallisen toimintaryhmän toiminnan takaaminen, pätevyyden hankkiminen ja toiminnan edistäminen (431)	X	X												X

¹⁾ vain yritysryhmän kehittämistukena

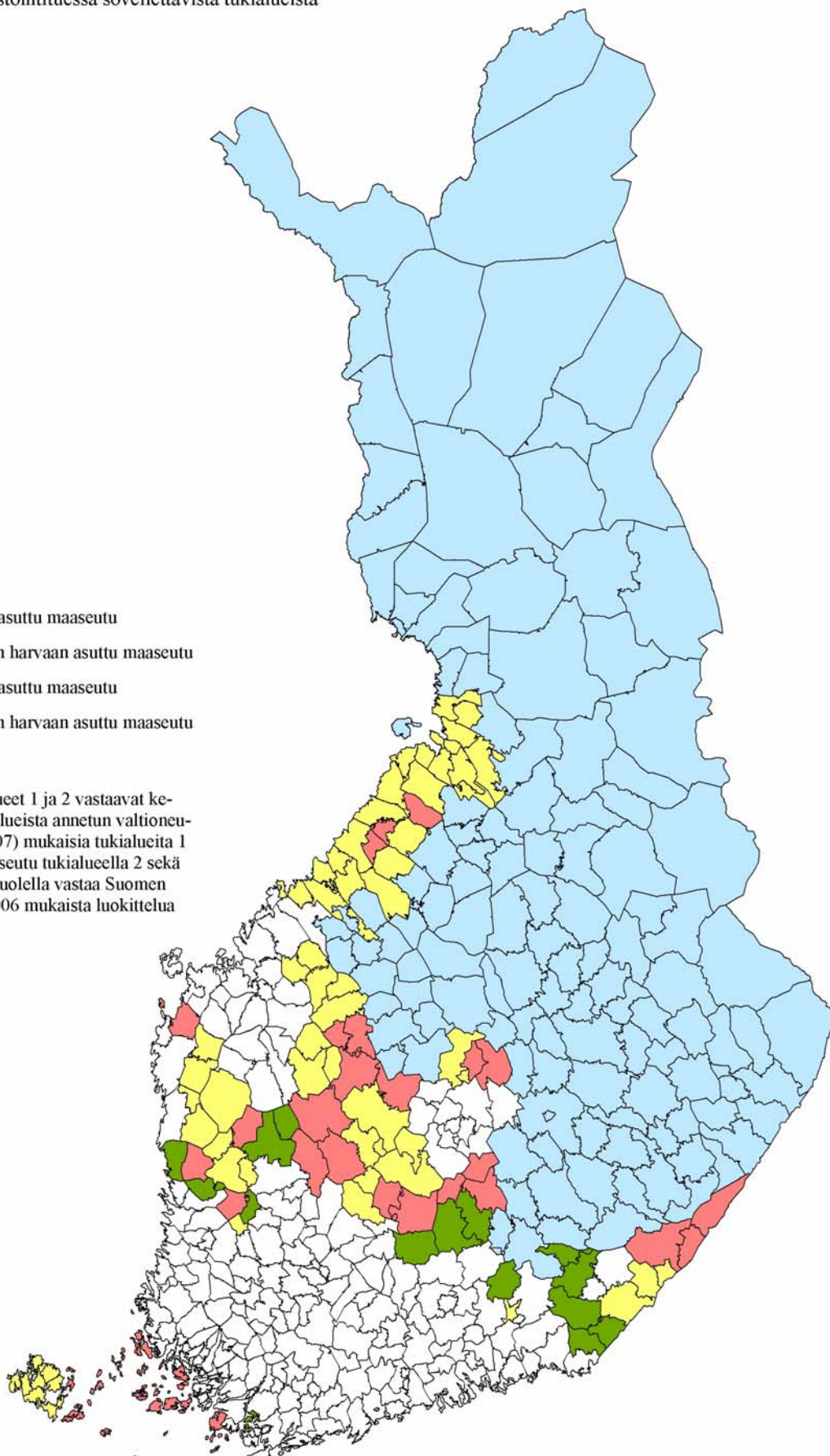
Tilanne 31.12.2006

Liite 7 b

Kartta yrityksen investointituessa sovellettavista tukialueista

- Tukialue 1
- Tukialue 2/harvaan asuttu maaseutu
- Tukialue 2/muu kuin harvaan asuttu maaseutu
- Tukialue 3/harvaan asuttu maaseutu
- Tukialue 3/muu kuin harvaan asuttu maaseutu
- Kuntarajat

Kartassa osoitetut tukialueet 1 ja 2 vastaavat kehitysalueesta ja sen tukialueista annetun valtioneuvoston asetuksen (44/2007) mukaisia tukialueita 1 ja 2. Harvaan asuttu maaseutu tukialueella 2 sekä tukialueiden 1 ja 2 ulkopuolella vastaa Suomen maaseudun kolmijaon 2006 mukaista luokittelua (ks. ohjelman liite 1).

Tukialueet kunnittain Manner-Suomessa (31.12.2006)

Tukialue 1

Eno, Enonkoski, Enontekiö, Haapajärvi, Haapavesi, Hailuoto, Halsua, Haukivuori, Heinävesi, Hirvensalmi, Hyrynsalmi, Ii, Iisalmi, Ilomantsi, Inari, Joensuu, Joroinen, Juankoski, Juuka, Juva, Kaavi, Kajaani, Kangasniemi, Kannonkoski, Karstula, Karttula, Kaustinen, Keitele, Kemi, Kemijärvi, Keminmaa, Kerimäki, Kestilä, Kesälahti, Kinnula, Kitee, Kittilä, Kiuruvesi, Kivijärvi, Kolari, Kontiolahti, Kuhmo, Kuivaniemi, Kuopio, Kuusamo, Kyyjärvi, Kärsämäki, Lapinlahti, Leppävirta, Lestijärvi, Lieksa, Liperi, Maaninka, Mikkeli, Muonio, Mäntyharju, Nilsia, Nivala, Nurmes, Outokumpu, Paltamo, Pelkosenniemi, Pello, Perho, Pertunmaa, Pieksämäki, Pieksänmaa, Pielavesi, Pihtipudas, Piippola, Polvijärvi, Posio, Pudasjärvi, Pulkila, Punkaharju, Puolanka, Puumala, Pyhäjärvi, Pyhäntä, Pyhäselkä, Pylkönmäki, Rantasalmi, Rantsila, Ranua, Rautalampi, Rautavaara, Reisjärvi, Ristiina, Ristijärvi, Rovaniemi, Rääkkylä, Saarijärvi, Salla, Savonlinna, Savonranta, Savukoski, Siilinjärvi, Simo, Sodankylä, Sonkajärvi, Sotkamo, Sulkava, Suomussalmi, Suonenjoki, Taivalkoski, Tervo, Tervola, Tohmajärvi, Toholampi, Tornio, Tuusniemi, Ullava, Utajärvi, Utsjoki, Vaala, Valtimo, Varkaus, Varpaisjärvi, Vesanto, Veteli, Vieremä, Viitasaari, Vuolijoki, Yli-Ii, Ylikiiminki ja Ylitornio.

Lisäksi kehitysalueesta ja sen tukialueista annetussa valtioneuvoston asetuksessa (44/2007) määritellyt alueet Parikkalan ja Ruokolahden kunnissa.

Tukialue 2, harvaan asuttu maaseutu

Alavieska, Dragsfjärd, Houtskari, Iniö, Joutsa, Karvia, Konnevesi, Korppoo, Kuhmoinen, Kuru, Kustavi, Lavia, Lehtimäki, Leivonmäki, Luhanka, Längelmäki, Maalahti, Merijärvi, Multia, Nauvo, Parikkala, Rautjärvi, Ruokolahti, Ruovesi, Rymättylä, Siikainen, Soini, Sumiainen, Velkua, Vihanti, Virrat ja Ähtäri.

Lisäksi kehitysalueesta ja sen tukialueista annetussa valtioneuvoston asetuksessa (44/2007) määritellyt alueet Särkisalon kunnassa.

Tukialue 2, muu kuin harvaan asuttu maaseutu

Alajärvi, Alavus, Evijärvi, Haukipudas, Himanka, Honkajoki, Imatra, Isojoki, Joutseno, Jurva, Juupajoki, Jämijärvi, Jämsä, Jämsänkoski, Kalajoki, Kankaanpää, Kannus, Karijoki, Kauhajoki, Kempele, Keuruu, Kiikoinen, Kiiminki, Kokkola, Korttesjärvi, Kuortane, Kuusankoski, Kälviä, Lappajärvi, Lappeenranta, Liminka, Lohtaja, Lumijoki, Muhos, Mänttä, Orivesi, Oulainen, Oulu, Oulunsalo, Pyhäjoki, Raahe, Ruukki, Sievi, Siikajoki, Suolahti, Teuva, Tyrnävä, Töysä, Vilppula, Vimpeli, Ylivieska ja Äänekoski.

Lisäksi kehitysalueesta ja sen tukialueista annetussa valtioneuvoston asetuksessa (44/2007) määritellyt alueet seuraavissa kunnissa: Luoto, Vöyri-Maksamaa, Mustasaari, Närpiö, Oravainen, Taipalsaari, Kotka, Pyhtää, Asikkala, Askainen, Halikko, Kemiö, Merimasku, Parainen, Piikkiö, Taivassalo, Västana fjärd, Uusikaupunki, Pernaja, Porvoo, Ruotsinpyhtää, Sipoo, Helsinki, Inkoo ja Tammisaari.

Tukialue 3, harvaan asuttu maaseutu

Hartola, Jaala, Kihniö, Luumäki, Merikarvia, Miehikkälä, Padasjoki, Parkano, Pomarkku, Savitaipale, Suodenniemi, Suomenniemi, Sysmä, Särkisalo ja Ylämaa.

Tukialue 3, muu kuin harvaan asuttu maaseutu

Alahärmä, Alastaro, Anjalankoski, Artjärvi, Asikkala, Askainen, Askola, Aura, Elimäki, Espoo, Eura, Eurajoki, Forssa, Halikko, Hamina, Hankasalmi, Hanko, Harjavalta, Hattula, Hauho, Hausjärvi, Heinola, Helsinki, Hollola, Huittinen, Humppila, Hyvinkää, Hämeenkoski, Hämeenkyrö, Hämeenlinna, Iitti, Ikaalinen, Ilmajoki, Inkoo, Isokyrö, Jalasjärvi, Janakkala, Jokioinen, Jyväskylä, Jyväskylän mlk, Järvenpää, Kaarina, Kalvola, Kangasala, Karjaa, Karjalohja, Karkkila, Kaskinen, Kauhava, Kauniainen, Kemiö, Kerava, Kiikala, Kirkkonummi, Kisko, Kiukainen, Kodisjoki, Kokemäki, Korpilahti, Korsnäs, Koski Tl, Kotka, Kouvola, Kristiinankaupunki, Kruunupyy, Kuhmalampi, Kurikka, Kuusjoki, Kylmäkoski, Kärkölä, Köyliö, Lahti, Laihia, Laitila, Lammi, Lapinjärvi, Lappi, Lapua, Laukaa, Lemi, Lempäälä, Lemu, Lieto, Liljendal, Lohja, Loimaa, Loppi, Loviisa, Luopioinen, Luoto, Luvia, Maksamaa, Marttila, Masku, Mellilä, Merimasku, Mietoinen, Mouhijärvi, Mustasaari, Muurame, Muurla, Mynämäki, Myrskylä, Mäntsälä, Naantali, Nakkila, Nastola, Nokia, Noormarkku, Nousiainen, Nummi-Pusula, Nurmijärvi, Nurmo, Närpiö, Oravainen, Orimattila, Oripää, Paimio, Parainen, Pedersören kunta, Pernaja, Perniö, Pertteli, Petäjävesi, Pietarsaari, Piikkiö, Pirkkala, Pohja, Pori, Pornainen, Porvoo, Pukkila, Punkalaidun, Pyhtää, Pyhäranta, Pälkäne, Pöytyä, Raisio, Rauma, Renko, Riihimäki, Ruotsinpyhtää, Rusko, Salo, Sammatti, Sauvo, Seinäjoki, Sipoo, Siuntio, Somero, Suomusjärvi, Säkyä, Taipalsaari, Taivassalo, Tammela, Tammisaari, Tampere, Tarvasjoki, Toijala, Toivakka, Turku, Tuulos, Tuusula, Ulvila, Urjala, Uurainen, Uusikaarlepyy, Uusikaupunki, Vaasa, Vahto, Valkeakoski, Valkeala, Vammala, Vampula, Vantaa, Vehmaa, Vesilahti, Vihti, Viiala, Viljakkala, Virolahti, Vähäkyrö, Västana fjärd, Vöyri, Ylihärmä, Ylistaro, Yläne, Ylöjärvi, Ypäjä ja Äetsä.

Liite 8. OHJELMAN INDIKAATTORITAUUKOT

- Yleiset perusindikaattorit: tavoitteisiin liittyvät perusindikaattorit
- Yleiset perusindikaattorit: sisältöön liittyvät indikaattorit
- Tuotosindikaattorit
- Tulosindikaattorit
- Vaikuttavuusindikaattorit

YLEISET PERUSINDIKAATTORIT: TAVOITTEISIIN LIITTYVÄT PERUSINDIKAATTORIT

Toimintalinja	Nro	Indikaattori	EU-tieto saatavilla? kyllä/ei	Tietolähteet	Kommentit	Indikaattorin selite (viitevuosi)	Suomi: lähtötaso	EU-keskiarvo 10.3.2006	Suomen määrälliset ja laadulliset tavoitteet ohjelmakauden 2007-2013 lopussa	Raportointi komissiolle
Horisontaalinen	1	Talouskehitys*	Kyllä	Eurostat; Tilastokeskus		BKT henkilöä kohti ilmaistuna ostovoimastandardilla (PPS), 3 vuoden keskiarvo (Ø 2000-2002) (%) kun EU-25=100)	114	EU-25 = 100 (=20 478 PPS)	117	Päivitys tarvittaessa strategisissa raportoinneissa vuosina 2010, 2012, 2014.
	2	Työllisyysaste*	Kyllä	Eurostat; Tilastokeskus		Ikäluokan 15-64 työllisten osuus (%) saman ikäluokan kaikista henkilöistä (2004)	64,6 (naiset 64; nuoret 34,4)	EU-25 = 63,1	70 (naiset 68; nuoret 37)	Päivitys tarvittaessa strategisissa raportoinneissa vuosina 2010, 2012, 2014.
	3	Työttömyys*	Kyllä	Eurostat; Tilastokeskus		Työttömien henkilöiden osuus (%) taloudellisesti aktiivisesta väestöstä (2004)	11,8 (naiset 11,2; nuoret 13,6)	EU-25 = 9,2	8 (naiset 10,5; nuoret 12)	Päivitys tarvittaessa strategisissa raportoinneissa vuosina 2010, 2012, 2014.
Toimintalinja 1: maa- ja metsätalouden kilpailukyvyn parantaminen	4	Maatalousalan koulutus*	Kyllä	Tike 2006 Maatilojen työvoimatutkimus	Käytetään kansallista tietolähdettä	Koulutettujen (perus- tai ylempi maatalousalan koulutus) viljelijöiden osuus (%) (2000)	34,2	EU-14 (pl. Ruotsi) = 17,5	50	Päivitys tarvittaessa strategisissa raportoinneissa vuosina 2010, 2012, 2014.
	5	Maatalousalan ikärakenne	Kyllä	Eurostat		Alle 35-vuotiaiden viljelijöiden lukumäärä suhteessa 55-vuotiaiden tai sitä vanhempien viljelijöiden lukumäärään (%) (2000)	31	18	35	Päivitys tarvittaessa strategisissa raportoinneissa vuosina 2010, 2012, 2014.
	6	Maatalousalan tuottavuus*	Kyllä	Eurostat; Tilastokeskus		Bruttoarvonlisäys vuotuista tukiyksikköä kohti (€AWU) ja indeksinä (EU-25 = 100) (Ø 2002-2004)	indeksi = 79, joka on 13 545 €AWU	EU-25 = 17 145 € =100	14 500	Päivitys tarvittaessa strategisissa raportoinneissa vuosina 2010, 2012, 2014.

Toimintalinja	Nro	Indikaattori	EU-tieto saatavilla? kyllä/ei	Tietolähteet	Kommentit	Indikaattorin selite (viitevuosi)	Suomi: lähtötaso	EU-keskiarvo 10.3.2006	Suomen määrälliset ja laadulliset tavoitteet ohjelmakauden 2007-2013 lopussa	Raportointi komissiolle
Toimintalinja 1: maa- ja metsätalouden kilpailukyyn parantaminen	6B	Maatalouden kannattavuus; kannattavuuskerroin	FADN	FADN/MTT (vuosittain)	Kansallinen indikaattori	Maatalouden kannattavuuskerroin (2004)	0,47		0,52	Päivitys tarvittaessa strategisissa raportoinneissa vuosina 2010, 2012, 2014.
						- lypsykarjatilat	0,52		0,53	
						- muut naudakarjatilat	0,51		0,56	
						- sikatilat	0,51		0,63	
						- viljatilat	0,3		0,34	
						- muut kasvinviljelytilat	0,52		0,50	
						- puutarhatilat	0,49		0,51	
	6C	Maatalouden kannattavuus; maataloustulo	FADN	FADN/MTT (vuosittain)	Kansallinen indikaattori	Maataloustulo (€/tilaa kohti)	19 800		20 500	Päivitys tarvittaessa strategisissa raportoinneissa vuosina 2010, 2012, 2014.
						a) tuotantosuunnittain (2004)				
						- lypsykarjatilat	32 000		33 000	
						- muut naudakarjatilat	20 800		23 000	
						- sikatilat	28 200		34 500	
						- viljatilat	6 820		7 500	
						- muut kasvinviljelytilat	14 000		14 000	
						- puutarhatilat	22 900		23 500	
						b) FADN-alueittain (2004)				
						- Etelä-Suomi	16 900		17 400	
						- Sisä-Suomi	23 500		23 000	
						- Pohjanmaa	20 400		22 700	
						- Pohjois-Suomi	31 800		34 900	
	7	Maatalouden kiinteän pääoman brutto-muodostus	Kyllä	Eurostat		Kiinteän pääoman määrä maataloudessa, milj. euroa (2003)	959,3	44 012,4 (EU-22)	970	Päivitys tarvittaessa strategisissa raportoinneissa vuosina 2010, 2012, 2014.
	8	Alkutuotantoalan työllisyyskehitys	Kyllä	Eurostat		Alkutuotannon työlliset, 1000 hlöä (2002)	123,9	9 757,1	90	Päivitys tarvittaessa strategisissa raportoinneissa vuosina 2010, 2012, 2014.

Toimintalinja	Nro	Indikaattori	EU-tieto saatavilla? kyllä/ei	Tietolähteet	Kommentit	Indikaattorin selite (viitevuosi)	Suomi: lähtötaso	EU-keskiarvo 10.3.2006	Suomen määrälliset ja laadulliset tavoitteet ohjelmakauden 2007- 2013 lopussa	Raportointi komissiolle
Toimintalinja I: maa- ja metsätalouden kilpailukykyyn parantaminen	9	Alkutuotantoalan talouskehitys	Kyllä	Eurostat		Alkutuotantosektorin brut- toarvonlisäys, milj. euroa (2002)	4 448,2	184 681,4	4 900	Päivitys tarvittaessa strategisissa rapor- toinneissa vuosina 2010, 2012, 2014.
	10	Elintarviketeollisuus- alan työn tuottavuus*	Kyllä	Eurostat; Tilastokeskus		Bruttoarvonlisäys elintarvi- keteollisuudessa työskente- levää henkilöä kohti (1000 €hlö) (2003)	50,2	EU-19 = 46,7	54	Päivitys tarvittaessa strategisissa rapor- toinneissa vuosina 2010, 2012, 2014.
	11	Elintarviketeollisuus- alan kiinteän pää- oman bruttomuo- dostus	Kyllä	Eurostat		Kiinteän pääoman määrä elintarviketeollisuudessa, milj. euroa (2003)	391	n.a.	470	Päivitys tarvittaessa strategisissa rapor- toinneissa vuosina 2010, 2012, 2014.
	12	Elintarviketeollisuus- alan työllisyyskehitys	Kyllä	Eurostat		Elintarviketeollisuuden työlliset, 1000 hlö (2003)	42	4 639	42	Päivitys tarvittaessa strategisissa rapor- toinneissa vuosina 2010, 2012, 2014.
	13	Elintarviketeollisuus- alan talouskehitys	Kyllä	Eurostat		Elintarviketeollisuuden bruttoarvonlisäys, milj. euroa (2003)	2 109	194 840	2 750	Päivitys tarvittaessa strategisissa rapor- toinneissa vuosina 2010, 2012, 2014.
	14	Metsätalouden alan työn tuottavuus *	Kyllä	Eurostat; Tilastokeskus		Bruttoarvonlisäys metsätalou- dessa työskentelevää henkilöä kohti (1000 €hlö) (2002)	119,3	EU-10 = 38,3	128	Päivitys tarvittaessa strategisissa rapor- toinneissa vuosina 2010, 2012, 2014.

Toimintalinja	Nro	Indikaattori	EU-tieto saatavilla? kyllä/ei	Tietolähteet	Kommentit	Indikaattorin selite (viitevuosi)	Suomi: lähtötaso	EU-keskiarvo 10.3.2006	Suomen määrälliset ja laadulliset tavoitteet ohjelmakauden 2007- 2013 lopussa	Raportointi komissiolle
	15	Metsätalouden kiinteän pääoman brutto-muodostus	Kyllä	Eurostat		Kiinteän pääoman määrä metsätaloudessa, milj. euroa (2003)	344	n.a.	380	Päivitys tarvittaessa strategisissa raportoinneissa vuosina 2010, 2012, 2014.
	16	Osittaisen omavaraisviljelyn merkitys uusissa jäsenvaltioissa			Ei koskea Suomea.					
Toimintalinja 2: ympäristön ja maaseudun tilan parantaminen maankäytön avulla	17	Luonnon monimuotoisuus: maatalousalueiden lintupopulaatio*	Kyllä	Eurostat		Maatalousalueiden lintupopulaatioiden indeksi (2000=100) (2003)	100,7	EU-15=96,2	103	Päivitys tarvittaessa strategisissa raportoinneissa vuosina 2010, 2012, 2014.
	17 B	Luonnon monimuotoisuus: maatalousalueiden pesimälinnuston ekologiseen ryhmittelyyn perustuva lintu-indikaattori	Ei	Mytvas-tutkimus	Kansallinen indikaattori	Varsinaisten peltolajien, reunalajien, peltojen metsälajien ja maaseudun pihalajien indeksikeskiarvot (2000=100)				
						- varsinaiset peltolajit	100		98	
						- reunalajit	99		97	
						- peltojen metsälajit	101		103	
						- maaseudun pihalajit	100		98	
	18	Luonnon monimuotoisuus: luonnonarvoltaan merkittävät maa- ja metsätalousmaat*	Ei	Eurostat, muu tiedonkeruu	HNV-alueiden määrittely perustuu SYKEN tutkimushankkeeseen.	Käytettävissä olevasta maatalousmaasta HNV-alueita (ha) (2007)	259 739	EU-25 (paitsi CY, MT) = 30,8 milj. ha	300 000	Päivitys tarvittaessa strategisissa raportoinneissa vuosina 2010, 2012, 2014.

Toimintalinja	Nro	Indikaattori	EU-tieto saatavilla? kyllä/ei	Tietolähteet	Kommentit	Indikaattorin selite (viitevuosi)	Suomi: lähtötaso	EU-keskiarvo 10.3.2006	Suomen määrälliset ja laadulliset tavoitteet ohjelmakauden 2007-2013 lopussa	Raportointi komissiolle
Toimintalinja 2: ympäristön ja maaseudun tilan parantaminen maankäytön avulla	18B	Avoin maatalousmaisema	Ei	Tike	Kansallinen indikaattori	Peltoa viljeltynä sekä niityt ja luonnonlaitumet (milj.ha) (2002) jaoteltuna: - harvaan asuttu maaseutu - ydinmaaseutu - kaupunkien läheinen maaseutu - kaupungit	2,214 0,402 1,226 0,42 0,166	n.a.	2,2	Päivitys tarvittaessa strategisissa raportoinneissa vuosina 2010, 2012, 2014.
	19	Luonnon monimuotoisuus: puulajiston kokoonpano	Kyllä	MCPFE2003	Indikaattori ei liity ohjelman toimenpiteisiin.	Metsistä ja muista puisista alueista, % (2003) - pääasiassa havupuita - pääasiassa lehtipuita - sekapuusto	 79,8 8,3 12	 51 34 15	Indikaattori ei liity ohjelman toimenpiteisiin.	
	20	Veden laatu: Ravinnetaseet*	Kyllä	IRENA, MTT						Päivitys tarvittaessa strategisissa raportoinneissa vuosina 2010, 2012, 2014.
		a) Typpitase		MTT		Typpitase; kg/ha (2004)	53	EU 15 = 55	46	
		b) Fosforitase		MTT		Fosforitase; kg/ha (2004)	7,5		5	
	21	Veden laatu: a) nitraattien aiheuttama pilaantuminen	Kyllä	EEA, Syke		Vuosittaiset nitraattipitoisuudet jaoteltuna (indeksi 1992-1994 = 100) - pintavesissä - pohjavesissä	 87,7 	 n.a. 	87,7 (Pyritään pysymään pohjavesi- ja juoma-vesidirektiivin mukaisen raja-arvon (50mg/l) alapuolella)	Päivitys tarvittaessa strategisissa raportoinneissa vuosina 2010, 2012, 2014.
		Veden laatu: b) torjunta-aineiden aiheuttama pilaantuminen				Indikaattoria ei vielä oteta käyttöön	Vuosittaiset pestisidipitoisuudet jaoteltuna - pintavesissä - pohjavesissä	 	Tavoitetasot asetetaan myöhemmin otettaessa indikaattori käyttöön.	

Toimintalinja	Nro	Indikaattori	EU-tieto saatavilla? kyllä/ei	Tietolähteet	Kommentit	Indikaattorin selite (viitevuosi)	Suomi: lähtötaso	EU-keskiarvo 10.3.2006	Suomen määrälliset ja laadulliset tavoitteet ohjelmakauden 2007-2013 lopussa	Raportointi komissiolle
Toimintalinja 2: ympäristön ja maaseudun tilan parantaminen maankäytön avulla	22	Maaperä: alueet, joilla on maaperän eroosion vaara	Kyllä	JRC, MTT	EU-tieto on perustunut Pesera-projektiin, säännöllistä tiedon keruuta ei vielä ole. Indikaattoria kehitetään kansallisista lähtökohdista ja se otetaan käyttöön ohjelmakauden aikana.	Maaperän kulumisen (tonnia/ha/v) (arvio 2004)	n.a.	1,64	Tavoitetasot asetetaan myöhemmin otettaessa indikaattori käyttöön.	
	23	Maaperä: luonnonmukainen maatalous	Kyllä	Institute of Rural Sciences, Wales; maataso, Tike, Eurostat; aluetaso, Evira		Käytössä olevasta maatalousmaasta luonnonmukaisessa viljelyssä (1000 ha) (2003)	160	5 863,60	200	Päivitys tarvittaessa strategisissa raportoinneissa vuosina 2010, 2012, 2014.
	24	Ilmastonmuutos: maa- ja metsätalous-tuotannon jalostaminen uusiutuvaksi energiaksi*	Ei		Tiedon keruu valmistelussa.	Uusiutuvan energian määrä (ktoe) (2004/2003)	6 903	56 080	8 000	Päivitys tarvittaessa strategisissa raportoinneissa vuosina 2010, 2012, 2014.
						- uusiutuva energia metsätaloudesta (ktoe)	6 903	53 996	7 895	
						- uusiutuva energia maataloudesta (ktoe)	0	2 084	108	
	25	Ilmastonmuutos: uusiutuvan energian tuotantoon varattu KMM	Kyllä	DG AGRI	DG Agrin tieto Suomen osalta 4,5; Suomen luku perustuu -05 energiakasvituen tilastointiin	Käytössä olevasta maatalousmaasta uusiutuvan energian tuotannossa (1000 ha)	8,7	1 383	n. 200 (josta ruokohelpeä 50-100)	Päivitys tarvittaessa strategisissa raportoinneissa vuosina 2010, 2012, 2014.

Toimintalinja	Nro	Indikaattori	EU-tieto saatavilla? kyllä/ei	Tietolähteet	Kommentit	Indikaattorin selite (viitevuosi)	Suomi: lähtötaso	EU-keskiarvo 10.3.2006	Suomen määrälliset ja laadulliset tavoitteet ohjelmakauden 2007-2013 lopussa	Raportointi komissiolle
	26	Ilmastonmuutos/ ilman laatu: maataloudesta peräisin olevat kasvihuonekaasupäästöt	Kyllä	Eurostat		Maatalouden kasvihuonekaasupäästöt, hiilidioksidiekvivalenttitonnia	7 475	470 873	7 000	Päivitys tarvittaessa strategisissa raportoinneissa vuosina 2010, 2012, 2014.
Toimintalinja 3: elämänlaadun parantaminen maaseutualueilla ja elinkeinoelämän monipuolistamisen kannustaminen	27	Muuta ansiotoimintaa harjoittavat viljelijät*	Ei	Eurostat; Tike 2006 Maatilojen työvoimatutkimus; tulevat rekisterit	Käytetään kansallista tietolähdettä	Viljelijöistä (%) harjoittaa maatalouden ulkopuolista toimintaa	35	EU-25 = 31,2	38	Päivitys tarvittaessa strategisissa raportoinneissa vuosina 2010, 2012, 2014.
	28	Muun kuin maatalousalan työllisyyskehitys*	Kyllä	Eurostat; Tilastokeskus		Jalostus- ja palvelusektorin työllisyyden kehitys (1000 työllistä henkilöä) (2002)	2 234 (maaseutualueet 795)	EU-25 = 188 153	2700 (maaseutualueet 950)	Päivitys tarvittaessa strategisissa raportoinneissa vuosina 2010, 2012, 2014.
	29	Muun kuin maatalousalan talouskehitys*	Kyllä	Eurostat; Tilastokeskus		Jalostus- ja palvelusektorin bruttoarvonlisä (milj. €) (2002)	119 900 (maaseutualueet 10 089)	8 601 115	205000 (maaseutualueet 18 000)	Päivitys tarvittaessa strategisissa raportoinneissa vuosina 2010, 2012, 2014.
	30	Itsenäisen ammatinharjoittamisen kehitys	Kyllä	Eurostat; Tilastokeskus		Itsensä työllistäneet henkilöt (=yrittäjät) (1000 henkilöä) (2004)	290,8	29 301	320	Päivitys tarvittaessa strategisissa raportoinneissa vuosina 2010, 2012, 2014.

Toimintalinja	Nro	Indikaattori	EU-tieto saatavilla? kyllä/ei	Tietolähteet	Kommentit	Indikaattorin selite (viitevuosi)	Suomi; lähtötaso	EU-keskiarvo 10.3.2006	Suomen määrälliset ja laadulliset tavoitteet ohjelmakauden 2007-2013 lopussa	Raportointi komissiolle
Toimintalinja 3: elämänlaadun parantaminen maaseutualueilla ja elinkeinoelämän monipuolistamisen kannustaminen	31	Maaseutualueen matkailuinfrastruktuuri [2]	Kyllä	Kyllä	Viralliset tilastotiedot eivät kata maaseutumatkailuyritysten tietoja kokonaisuudessaan.	Vuodepaikkojen määrä, kpl (2004)	232 175 (maaseutualueet 56 400)	24 435 884	232 175 (maaseutualueet 56 400)	Päivitys tarvittaessa strategisissa raportoinneissa vuosina 2010, 2012, 2014.
	32	Internetin käytön yleistyminen maaseutualueilla*	Kyllä	DG INFSO Idate; LVM/Viestintävirasto (2006E=ennakkoarvio)	Vertailuna myös uudempi kansallinen tutkimustieto.	Väestöstä (%), joilla on kotonaan kiinteän verkon laajakaistayhteydet (2004)[1]	12,7 (Idate) 21,2 (LVM, 2006E)	EU 15 = 7,9	Kaikkien kotitalouksien, joilla on tietokone oletetaan hankkivan laajakaistayhteys lähivuosina. Kotitalouksien laajakaistayhteyksien määrä kasvaa 95 %:iin.	Päivitys tarvittaessa strategisissa raportoinneissa vuosina 2010, 2012, 2014.
						– urbaanit alueet	15,3 (Idate) 28 (LVM, 2006E)	9,9		
						– kaupungistuneet alueet	14 (Idate) 23 (LVM, 2006E)	6,6		
						– maaseutualueet	9,1 (Idate) 18 (LVM, 2006E)	3,2		
	32B	Tietokoneen käyttö maataloilla	Ei	Tike 2006, Maatilojen työvoimatutkimus	Kansallinen indikaattori	Maatilat (%), joilla tietokone (2005), ao. tiloista alajaoiteltuna käytön mukaan (%)	78	n.a.	85	Päivitys tarvittaessa strategisissa raportoinneissa vuosina 2010, 2012, 2014.
						– maatalouteen	76	n.a.	80	
						– yksityiskäyttöön	94	n.a.	98	

Toimintalinja	Nro	Indikaattori	EU-tieto saatavilla? kyllä/ei	Tietolähteet	Kommentit	Indikaattorin selite (viitevuosi)	Suomi: lähtötaso	EU-keskiarvo 10.3.2006	Suomen määrälliset ja laadulliset tavoitteet ohjelmakauden 2007-2013 lopussa	Raportointi komissiolle
	33	Palvelualan kehitys*	Kyllä			Palvelusektorin bruttoarvonlisäys (%) koko bruttoarvonlisäyksestä (2002)	65,4 (maaseutualueet 51,8)	70,90	70 (maaseutualueet 55)	Päivitys tarvittaessa strategisissa raportoinneissa vuosina 2010, 2012, 2014.
	34	Nettomuutto [2]	Kyllä	Eurostat		Nettomuuttoaste/1000 asukasta (2003)	1,1 (maaseutualueet -9,3)	4,3	1,1 (maaseutualueet -9)	Päivitys tarvittaessa strategisissa raportoinneissa vuosina 2010, 2012, 2014.
	35	Elinikäinen oppiminen maaseutualueilla* [2]	Kyllä	Eurostat; Tilastokeskus		Aikuisista (25-64 v.) (%) osallistuu koulutukseen (2004)	22,80	9	30	Päivitys tarvittaessa strategisissa raportoinneissa vuosina 2010, 2012, 2014.
Toimintalinja 4: Leader	36	Paikallisten toimintaryhmien kehitys*	Ei	Tilastokeskus		Väestöstä (%) paikallisen toimintaryhmätyön piirissä (2004)	47	n.a.	60	Päivitys tarvittaessa strategisissa raportoinneissa vuosina 2010, 2012, 2014.
						- Leader-ohjelman piirissä	20,40	EU-15=14,3		

[1] urbaanit alueet: väestötiheys yli 500 as./km²; kaupungistuneet alueet: väestötiheys 100-500 as./km²; maaseutualueet: väestötiheys alle 100 as./km²

[2] Maaseutualueiden määrittely perustuu OECD:n maaseutulokitteluun, jonka mukaan koko Suomi luokitellaan maaseutualueeksi.

* Viittaa asetuksen (EY) N:o 1698/2005 11 artiklan 3 kohdan c alakohdan ja 13 artiklan 2 kohdan a alakohdan kansalliseen strategiaan ja strategiseen seurantaan liittyviin LEAD-indikaattoreihin.

YLEISET PERUSINDIKAATTORIT: SISÄLTÖÖN LIITTYVÄT PERUSINDIKAATTORIT

Toimintalinja	Nro	Indikaattori	Indikaattorin alajaottelu	Maaseutualueiden määrittely OECD:n mukaan*								Suomen määrälliset ja laadulliset tavoitteet ohjelmakauden 2007-2013 lopussa	Raportointi komissiolle
Horisontaalinen	1	Maaseutualueiden nimeäminen	-	OECD:n maaseutumääritelmän mukaan			Kansallisen maaseudun kolmijaon mukaan				Tavoitteiden asettaminen aluemäärittäyksille ei tarkoituksenmukaista.	Päivitys tarvittaessa strategisissa raportoinneissa vuosina 2010, 2012, 2014	
				Ensisijaisesti maaseutumaiset	Välialueet	Ensisijaisesti kaupunkimaiset	Kaupunkien läheinen maaseutu	Ydinmaaseutu	Harvaan asuttu maaseutu	Kaupungit			
				Etelä-Savo	Uusimaa	-	NUTS3 ei saatavilla, tiedot kuntapohjaisina, kts liite 1						
				Pohjois-Savo	Varsinais-Suomi								
				Pohjois-Karjala	Kymenlaakso								
				Kainuu									
				Itä-Uusimaa									
				Kanta-Häme									
				Päijät-Häme									
				Etelä-Karjala									
				Satakunta									
				Pirkanmaa									
				Keski-Suomi									
				Etelä-Pohjanmaa									
				Pohjanmaa									
				Keski-Pohjanmaa									
				Pohjois-Pohjanmaa									
Lappi													
Åland													
Aluetaso		NUTS3=maakunnat			LAU2=kunnat								
NUTS3/LAU2 yhteensä, kpl		17	3	0	89	142	143	58					
Viitevuosi		2003			2005								
Keräys/tiedonlähde		Eurostat			Maaseudun kolmijako-tutkimus; tietojen päivitys Tilastokeskus								

Horisontaalinen	2	Maaseutualueiden merkitys	Maaseutualueiden sekä niiden väestön, bruttoarvonlisäyksen ja työllisyyden kuvaus								Kokonaisarvonlisäkasvaa, alkutuotannon osuus ei laske hallitsemattomasti. Tavoitteena on työllisyyden kasvu ja alkutuotannon työllisyyden hallittu väheneminen.	Päivitys tarvittaessa strategisissa raportoinneissa vuosina 2010, 2012, 2014	
			OECD:n maaseutumääritelmän mukaan				Kansallisen maaseudun kolmijaon mukaan						
			a) % alueista	93,1	6,9	0	11,8	20	62,4	6,3			
			EU-25	56,2	35,9	7,9	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.			
			Viitevuosi	2003				2005					
			Keräys/tiedonlähde	Eurostat				Maaseudun kolmijako -tutkimus; tietojen päivitys Tilastokeskus					
			b) % väestöstä	62,2	37,8	0	15,8	15,2	10,7	58,3			
			EU-25	18,6	37,7	43,7	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.			
			Viitevuosi	2003				2004					
			Keräys/tiedonlähde	Eurostat				Maaseudun kolmijako -tutkimus; tietojen päivitys Tilastokeskus					
			c) % kokonaisarvonlisästä	52	48	0	9,66	11,13	6,39	72,04			
			EU-25	13,1	31,7	55,3	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.			
			Viitevuosi	2002				2001**					
			Keräys/tiedonlähde	Eurostat				Maaseudun kolmijako -tutkimus; tietojen päivitys Tilastokeskus					
			d) % työllisistä	56,6	43,4	0	16,1	14,3	8,8	60,8			
			EU-25	16,3	34,9	48,9	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.			
			Viitevuosi	2002				2003					
			Keräys/tiedonlähde	Eurostat				Maaseudun kolmijako-tutkimus; tietojen päivitys Tilastokeskus					

*) OECD:n maaseutumäärittely soveltuu huonosti kuvaamaan Suomen olosuhteita. Alueiden kehittyneisyseroja seurataan Suomessa tarvittaessa kansallisella maaseudun kolmijako luokittelulla.

**) Tieto arvonlisäys käyvin hinnoin; koko maa=100; vanha kolmijako

Toimintalinja	Nro	Indikaattori	EU-tieto saatavilla? kyllä/ei	Tietolähteet	Kommentit	Indikaattorin selite (viitevuosi)	Suomi; lähtötaso	EU-keskiarvo 10.3.2006	Suomen määrälliset ja laadulliset tavoitteet ohjelmakauden 2007 - 2013 lopussa	Raportointi komissiolle
Toimintalinja 1: Maa- ja metsätalouden kilpailukyvyn parantaminen	3	Maatalousmaan käyttö	Kyllä	Eurostat		Viljelyssä, pysyvänä nurmena tai pysyvien kasvien peitossa olevan maatalousmaan osuus (%) käytössä olevasta maatalousmaasta (2003)				Päivitys tarvittaessa strategisissa raportoinneissa vuosina 2010, 2012, 2014.
						– viljelyssä	98,6	59,8	99	
						– pysyvänä nurmena	1,2	33,1	0,8	
						–pysyvien kasvien peitossa	0,2	6,9	0,2	
	4	Maatilojen rakenne	Kyllä	Eurostat		Maatilojen rakenteen ja työllistyvyyden kuvaus (2003)				Päivitys tarvittaessa strategisissa raportoinneissa vuosina 2010, 2012, 2014.
						– maatilat (kpl)	74 950	9 870 590	53 000	
						– käytössä oleva maatalousmaa (ha)	2 244 700	156 032 740	2 244 700	
						– maatilan keskikoko (ha)	29,9	15,8	40	
						– maatilat jaoteltuna kokoluokkiin KMM:n mukaan (%)				
						- alle 5 ha	9,9	61,9	-	
						- 5-49,9 ha	73,5	31,3	75	
						- 50- ha	16,5	6,8	25	
						Maatilojen taloudellinen keskikoko (ESU)	22,2	14,4	33	
						Maatilojen taloudellinen kokojakauma (%)				
						- alle 2 ESU	8,1	47,8	-	
						- 2-99,9 ESU	90	49,4	90	
						- 100- ESU	1,9	2,8	10	
						Maatilojen työvoima (AWU)	97 540	9 861 020	79 000	
						Maatilojen maidontuotanto (milj. l) (2006)	2 279,20		2 250	

Toimintalinja	Nro	Indikaattori	EU-tieto saatavilla? kyllä/ei	Tietolähteet	Kommentit	Indikaattorin selite (viitevuosi)	Suomi; lähtötaso	EU-keskiarvo 10.3.2006	Suomen määrälliset ja laadulliset tavoitteet ohjelmakauden 2007 - 2013 lopussa	Raportointi komissiolle
Toimintalinja 1: Maa- ja metsätalouden kilpailukyvyyn parantaminen	5	Metsätalouden rakenne	Kyllä	Eurostat		Puun tarjontaan käytössä oleva alue (1000 ha) (2000)	20 675	116 901	20 675	Päivitys tarvit- taessa strategi- sissa raportoin- neissa vuosina 2010, 2012, 2014.
						Metsien omistus (%) (2000)			Omistusoloissa ei tapahdu muutoksia.	
						- julkinen (valtio)	21,5	25,6		
						- julkinen (muut kuin valtio)	3,5	9,6		
						- yksityiset	75	64,8		
			Yksityisten metsien ja muiden puustoisten alueiden keskikoko (ha) (2000)	36,7	11,7	37				
6	Metsien tuottavuus	Kyllä	Eurostat		Metsien vuotuinen kasvu; kuorellinen puu 1000m3/v/ha (2003); %	3,5	4,9	Metsien kasvu kohoaa nykytasolta.	Päivitys tarvit- taessa strategi- sissa raportoin- neissa vuosina 2010, 2012, 2014.	
Toimintalinja 2	7	Maapeite	Kyllä	Eurostat		Maa-alan luokittelu (%) (2000)			Osuudet pysyvät samoina.	Päivitys tarvit- taessa strategi- sissa raportoin- neissa vuosina 2010, 2012, 2014.
						- maatalousmaa	8,9	46,7		
						- metsäalueet	59,2	31		
						- luontoalueet (natural area)	23,1	16		
						- rakennettu alue	1,4	4		

Toimintalinja	Nro	Indikaattori	EU-tieto saatavilla? kyllä/ei	Tietolähteet	Kommentit	Indikaattorin selite (viitevuosi)	Suomi; lähtötaso	EU-keskiarvo 10.3.2006	Suomen määrälliset ja laadulliset tavoitteet ohjelmakauden 2007 - 2013 lopussa	Raportointi komissiolle
Toimintalinja 2: Ympäristön ja maaseudun tilan parantaminen maankäytön avulla	8	Epäsuotuisimmat alueet	Kyllä	Eurostat		Käytössä oleva maatalousmaa (KMM) LFA-alueittain (%) (2000)			Osuudet pysyvät samoina.	Päivitys tarvittaessa strategisissa raportoinneissa vuosina 2010, 2012, 2014.
						– ei-LFA	0	44,6		
						– LFA-vuoristo	52,2	16,3		
						– LFA-muut	21,4	35,6		
						– LFA-erityinen luonnonhaitta	26,5	3,2		
	9	Laajaperäisen maatalouden alueet	Kyllä	Eurostat		Käytössä olevasta maatalousmaasta (%) (2003)			Osuudet pysyvät samoina.	Päivitys tarvittaessa strategisissa raportoinneissa vuosina 2010, 2012, 2014.
						– laajaperäisessä viljelyssä	0	10,1		
						–laajaperäisenä nurmena	7,1	21,2		
	10	Natura 2000-alue	Kyllä	DG ENV		Natura2000 -alueet (%) (2005)			Osuudet pysyvät samoina.	Päivitys tarvittaessa strategisissa raportoinneissa vuosina 2010, 2012, 2014.
						– kokonaisalasta	13,9	13,2		
						–käytössä olevasta maatalousmaasta	0,35	n.a.		
						–metsistä	5,9	n.a.		
	11	Luonnon monimuotoisuus: Suojellut metsät	Kyllä	MCPFE2003	Ei relevantti ohjelman toimenpiteiden kannalta. Indikaattoria ei ole EU:n sisällä harmonisoitu.	Metsäalueista suojeltu ala (%) (2003)			Suomessa suojelualueiden osuudesta ja kehitymisestä päätettäneen vuoden 2007 loppuun mennessä.	-
						– MCPFE luokka 1.1	0	1,7		
						– MCPFE luokka 1.2.	6,2	1,7		
						– MCPFE luokka 1.3.	1,7	3,7		
						– MCPFE luokka 2.	0,9	10,6		

Toimintalinja	Nro	Indikaattori	EU-tieto saatavilla? kyllä/ei	Tietolähteet	Kommentit	Indikaattorin selite (viitevuosi)	Suomi; lähtötaso	EU-keskiarvo 10.3.2006	Suomen määrälliset ja laadulliset tavoitteet ohjelmakauden 2007 - 2013 lopussa	Raportointi komissiolle
Toimintalinja 2: Ympäristön ja maaseudun tilan parantaminen maankäytön avulla	12	Metsäalueen kehitys	Kyllä	FRA 2005	Ei relevantti ohjelman toimenpiteiden kannalta	Keskimääräinen vuotuinen metsien ja muiden puustoitusten alueiden lisääntyminen (1000 ha/v) (2005)	-0,6	454	Vähentäminen ei lisääntynyt.	-
	13	Metsäekosysteemin terveys	Kyllä	ICP 2005	Ei relevantti ohjelman toimenpiteiden kannalta	Lehti/neulaskadon määrä 2-4 luokassa puuluokittain (%) (2005)			Ei lisääntynyt.	-
						– kaikki puut	9,8	24,1		
						– havupuut	10,1	21,8		
						– lehtipuut	8,4	28,1		
	14	Veden laatu	Kyllä	DG ENV		Nitraattiherkät alueet (%) kokonaisalasta (2005)	100	40,9	100	Päivitys tarvittaessa strategisissa raportoinneissa vuosina 2010, 2012, 2014.
	15	Vedenkäyttö	Kyllä	Eurostat		Käytössä olevasta maatalousmaasta kasteltua (%) (2003)	0	7,16	Suomessa maatalousmaan kastelu säilyy varsin vähäisenä.	-
	16	Ensisijaisesti maaperän ja veden osalta suojellut metsät	Kyllä	MCPFE2003	Ei relevantti ohjelman toimenpiteiden kannalta	Metsistä ja muista puustoitusta alueista maaperän, vesien ja muiden ekosysteemien suojelutarkoitukseen tarkoitettu ala (%) (2000/2002)	0	6,8	Suomessa ei ole tarvetta erillisiin suojaaviin metsävyöhykkeisiin.	-

Toimintalinja	Nro	Indikaattori	EU-tieto saatavilla? kyllä/ei	Tietolähteet	Kommentit	Indikaattorin selite (viitevuosi)	Suomi; lähtötaso	EU-keskiarvo 10.3.2006	Suomen määrälliset ja laadulliset tavoitteet ohjelmakauden 2007 - 2013 lopussa	Raportointi komissiolle
Toimintalinja 3: Elämänlaadun parantaminen maaseutualueilla ja elinkeinoelämän monipuolistamisen kannustaminen	17	Asukastiheys	Kyllä	Eurostat		Asukastiheys (hlö/km ²) (2003)	17,1 (maaseutualueet 15,3)	117,5	Pysyy samana.	Päivitys tarvittaessa strategisissa raportoinneissa vuosina 2010, 2012, 2014.
	18	Ikärakenne	Kyllä	Eurostat		Väestön jakautuminen ikäluokittain (%) (2001)			Yli 65-vuotiaiden osuus kasvaa noin 20 %:iin.	Päivitys tarvittaessa strategisissa raportoinneissa vuosina 2010, 2012, 2014.
						– 0-14 vuotiaat	18,1 (maaseutualueet 18,9)	16,9		
						– 15-64 vuotiaat	66,9 (maaseutualueet 63,8)	67,2		
						– 65- vuotiaat	15 (maaseutualueet 17,3)	16		
	19	Talouden rakenne	Kyllä	Eurostat		Bruttoarvonlisäys sektoreittain (%) (2002)			Palvelusektorin osuus kasvaa, alkutuotannon ja jalostuksen osuus pysyy samana tai vähenee hiukan.	Päivitys tarvittaessa strategisissa raportoinneissa vuosina 2010, 2012, 2014.
						- alkutuotanto	3,5 (maaseutualueet 11,97)	2,1		
						– jalostus	30,9 (maaseutualueet 36,22)	26,6		
						– palvelut	65,6 (maaseutualueet 51,81)	71,2		

Toimintalinja	Nro	Indikaattori	EU-tieto saatavilla? kyllä/ei	Tietolähteet	Kommentit	Indikaattorin selite (viitevuosi)	Suomi; lähtötaso	EU-keskiarvo 10.3.2006	Suomen määrälliset ja laadulliset tavoitteet ohjelmakauden 2007 - 2013 lopussa	Raportointi komissiolle
Toimintalinja 3: Elämänlaadun parantaminen maaseutualueilla ja elinkeinoelämän monipuolistamisen kannustaminen	19B	Talouden rakenne-huoltosuhte		Tilastokeskus	Kansallinen	Taloudellinen huoltosuhte (2001):			Maaseudun tilanne ei huonone merkittävästi suhteessa koko maahan.	Päivitys tarvittaessa strategisissa raportoinneissa vuosina 2010, 2012, 2014.
						- koko Manner-Suomi	1,33			
						- maaseutu	1,63			
						- taaja-asutus	1,26			
	20	Työllisyysrakenne	Kyllä	Eurostat		Työllisyys sektoreittain (%) (2002)				Päivitys tarvittaessa strategisissa raportoinneissa vuosina 2010, 2012, 2014.
						- alkutuotanto	5,34	5,05	3	
						- jalostus	26,7	26,18	22	
						- palvelut	67,96	68,77	75	
	21	Pitkäaikainen työttömyys	Kyllä	Eurostat		Pitkäaikaistyöttömien osuus aktiiviväestöstä (%) (2003)	2,28	4,14	Vähenee 1,0-1,5 %:iin.	Päivitys tarvittaessa strategisissa raportoinneissa vuosina 2010, 2012, 2014.
	22	Koulutustaso	Kyllä	Eurostat		Keski- ja korkea-asteen koulutuksen saaneiden 25-64-vuotiaiden osuus (%) kaikista aikuisista (2004)	77,6 (maaseutu-alueet 73)	69,8	Säilyy vähintään samana.	Päivitys tarvittaessa strategisissa raportoinneissa vuosina 2010, 2012, 2014.

Toimintalinja	Nro	Indikaattori	EU-tieto saatavilla? kyllä/ei	Tietolähteet	Kommentit	Indikaattorin selite (viitevuosi)	Suomi; lähtötaso	EU-keskiarvo 10.3.2006	Suomen määrälliset ja laadulliset tavoitteet ohjelmakauden 2007 - 2013 lopussa	Raportointi komissiolle
Toimintalinja 3	23	Internet- infrastruktuuuri	Kyllä	Eurostat/LVM		Väestöstä mahdollisuus kiinteän verkon laajakaistayhteyksiin (%) (2004)	92	n.a.	95	Päivitys tarvit- taessa strategi- sissa raportoin- neissa vuosina 2010, 2012, 2014.

OHJELMAN TUOTOSINDIKAATTORIT

TOIMINTALINJA 1 MAA- JA METSÄTALOUSALAN KILPAILUKYVYN PARANTAMINEN						
Koodi	Toimenpide	Indikaattorin selite (viitevuosi)	Kommentit	Tietolähteet	Tavoitteet *sisältäen Leader-toimintatavan	Raportointi komissiolle
111.1	Yleiset ammatillista koulutusta ja tiedotusta koskevat toimet	Saatujen hakemusten lukumäärä	Tiedot kaikista indikaattoreista myös jaoteltuna (Leader-toimintatapa/muu sekä tukimuodon mukaan)	Hankerekisteri	210 kpl	Hallintoviranomaisen raportointi vuosiraporteissa sekä päivitys strategisissa raportoinneissa vuosina 2010, 2012, 2014
		Hyväksyttyjen hakemusten lukumäärä			90 kpl	
		Koulutukseen osallistujien määrä (hlö)			185 000 henkilöä	
		Tarjottujen koulutuspäivien lukumäärä			270 000 päivää	
111.2	Maatalouden kilpailukyyn kehittäminen	Hankkeiden määrä	Tiedot kaikista indikaattoreista myös jaoteltuna (Leader-toimintatapa/muu sekä tukimuodon mukaan)	Hankerekisteri	260	Hallintoviranomaisen raportointi vuosiraporteissa sekä päivitys strategisissa raportoinneissa vuosina 2010, 2012, 2014
111.3	Osaamisen tason kohottaminen	Tuettujen yritysten määrä	Tiedot kaikista indikaattoreista myös jaoteltuna (Leader-toimintatapa/muu sekä tukimuodon mukaan)	Hankerekisteri	6 600	Hallintoviranomaisen raportointi vuosiraporteissa sekä päivitys strategisissa raportoinneissa vuosina 2010, 2012, 2014
		Hyväksyttyjen hakemusten lukumäärä			2 600	
112	Nuorten viljelijöiden aloitustuki	Saatujen hakemusten lukumäärä		Rahtu-rekisteri	3 675 kpl	Hallintoviranomaisen raportointi vuosiraporteissa sekä päivitys strategisissa raportoinneissa vuosina 2010, 2012, 2014
		Hyväksyttyjen hakemusten lukumäärä			3 100 kpl	
		Tuettujen nuorten viljelijöiden lukumäärä (hlö):			3 700 henkilöä	
		Investointien kokonaismäärä (euroa)			391 milj.euroa	
		Tuettujen nuorten viljelijöiden keskimääräinen ikä, jolloin he ovat ryhtyneet tilanpidosta vastaavaksi maatalousyrittäjäksi.	Kansallinen	Rahtu-rekisteri	29 vuotta	

TOIMINTALINJA 1 MAA- JA METSÄTALOUSALAN KILPAILUKYVYN PARANTAMINEN						
Koodi	Toimenpide	Indikaattorin selite (viitevuosi)	Kommentit	Tietolähteet	Tavoitteet *sisältäen Leader-toimintatavan	Raportointi komissiolle
113	Varhaiseläke	-	Toimenpiteestä rahoitetaan ohjelmassa vain ohjelmkaudella 1995-1999 tehtyjen sitoumusten maksatukset.			-
121	Maatilojen nykyaikaistaminen	Saatujen hakemusten lukumäärä		Rahtu-rekisteri	2 250 kpl	Hallintoviranomaisen raportointi vuosiraporteissa sekä päivitys strategisissa raportoinneissa vuosina 2010, 2012, 2014
		Hyväksytytjen hakemusten lukumäärä			1 600 kpl	
		Investointitukia saaneiden tilojen lukumäärä			1 600 kpl	
		Investointien kokonaismäärä			361 milj. euroa	
123	Maa- ja metsätaloustuotteiden arvon lisääminen	Saatujen hakemusten lukumäärä	Tiedot kaikista indikaattoreista myös jaoteltuna (Leader-toimintatapa/muu sekä tukimuodon mukaan)	Hanke-rekisteri	1 100 kpl	Hallintoviranomaisen raportointi vuosiraporteissa sekä päivitys strategisissa raportoinneissa vuosina 2010, 2012, 2014
		Hyväksytytjen hakemusten lukumäärä			1 000 kpl	
		Tuettujen yritysten lukumäärä			1 080 kpl	
		Investointien kokonaismäärä			150 milj. euroa	
124	Yhteistyö maatalouden ja elintarvikealan sekä metsätalouden uusien tuotteiden, menetelmien ja tekniikoiden kehittämiseksi	Saatujen hakemusten lukumäärä	Tiedot kaikista indikaattoreista myös jaoteltuna (Leader-toimintatapa/muu sekä tukimuodon mukaan)	Hanke-rekisteri	220 kpl	Hallintoviranomaisen raportointi vuosiraporteissa sekä päivitys strategisissa raportoinneissa vuosina 2010, 2012, 2014
		Hyväksytytjen hakemusten lkm			180 kpl	
		Tuettujen yhteistyöaloitteiden lukumäärä			150 kpl	

TOIMINTALINJA 2 YMPÄRISTÖN JA MAASEUDUN TILAN PARANTAMINEN						
Koodi	Toimenpide	Indikaattorin selite (viitevuosi)	Huomautukset	Keräystapa ja lähtötaso	Tavoitteet	Raportointi komissiolle
211	Viljelijöille vuoristoalueilla maksettavat luonnonhaittakorvaukset	Pinta-ala, jolle maksettu luonnonhaittakorvausta Manner-Suomessa	EU	Tike (IACS) (2005) 1 143 566 ha	1 143 000 ha	Hallintoviranomaisen raportointi vuosiraporteissa sekä päivitys strategisissa raportoinneissa vuosina 2010, 2012, 2014
		Luonnonhaittakorvauksen tukimäärät Manner-Suomessa (€)	Kansallinen	Tike (IACS) (2005) 235 427 388 €	236 700 000 €v	
		Luonnonhaittakorvausta saavien tilojen lukumäärä Manner-Suomessa	EU	Tike (IACS) (2005) 38 471	31 300	
		Luonnonhaittakorvauksen osuus maataloustulosta tilalla	Kansallinen	MTT (2006 e) 8987€/26 193€=34%	Kasvaa lievästi (maataloustulo pienenee).	
		Luonnonhaittakorvausala viljelykasvijaotuksella	Kansallinen	Tike (IACS)	Osuudet pysyvät lähes samoina.	
		- leipävilja				
		- rehuvilja				
		- erikoiskasvit				
		- energiakasvit				
		- säilörehu				
		- muut nurmikasvit				
		- kesanto				
		- muu LFA-pelto				
		- viljelemätön pelto				
212	Viljelijöille muilla luonnonhaitta-alueilla kuin vuoristoalueilla maksettavat korvaukset	Pinta-ala, jolle maksettu luonnonhaittakorvauksia Manner-Suomessa	EU	Tike (IACS) (2005) 1 017 845 ha	1 017 000 ha	Hallintoviranomaisen raportointi vuosiraporteissa sekä päivitys strategisissa raportoinneissa vuosina 2010, 2012, 2014
		Luonnonhaittakorvauksien tukimäärät Manner-Suomessa (€)	Kansallinen	Tike (IACS) (2005) 185 237 883 €	186 000 000 €v	
		Luonnonhaittakorvausta saavien tilojen lukumäärä Manner-Suomessa	EU	Tike (IACS) 27 450	21 700	
		Luonnonhaittakorvauksen osuus maataloustulosta tilalla	Kansallinen	MTT (2006 e) 9468€/15785€=60%	Kasvaa lievästi (maataloustulo pienenee)	
		Luonnonhaittakorvausala viljelykasvijaotuksella	Kansallinen	Tike (IACS)	Osuudet pysyvät lähes samoina.	
		- leipävilja				
		- rehuvilja				
		- erikoiskasvit				
		- energiakasvit				
		- säilörehu				

TOIMENTALINJA 2 YMPÄRISTÖN JA MAASEUDUN TILAN PARANTAMINEN						
Koodi	Toimenpide	Indikaattorin selite (viitevuosi)	Huomautukset	Keräystapa ja lähtötaso	Tavoitteet	Raportointi komissiolle
		- muut nurmikasvit				
		- kesanto				
		- muu LFA-pelto				
		- viljelemätön pelto				
213	Natura 2000 -tuet ja direktiiviin 2000/60/EY liittyvät tuet	Tuettujen tilojen lukumäärä Natura 2000-alueilla / vesipolitiikan puitedirektiivin nojalla	ao. toimenpidettä ei oteta käyttöön	-	-	-
		Tuettu maatalousmaa Natura 2000:n / vesipolitiikan puitedirektiivin nojalla		-	-	-
214	Maatalouden ympäristötuet	Tukea saaneiden maatiljoen ja muiden maankäyttäjien lukumäärä	EU	Tike (IACS) (2005) 64 148 tilaa	50 500	Hallintoviranomaisen raportointi vuosiraporteissa sekä päivitys strategisissa raportoinneissa vuosina 2010, 2012, 2014
		Maatalouden ympäristötuen soveltamisalaan kuuluva kokonaisala	EU	Tike (IACS) (2005) 2 160 000ha	2 160 000 ha	
		Maatalouden ympäristötuen soveltamisalaan tässä toimenpiteessä kuuluva fyysinen ala	EU	Tike (IACS) (2005) 1 910 000 ha	1 910 000 ha	
		Sitoumusten ja sopimusten kokonaismäärä	EU	Tike (IACS) (2005) 81 935 (sis. perustoimenpiteet ja erityisympäristötukisopimukset)	156 000 kpl/v (laskettu yhteen perustoimenpiteet, lisätoimenpiteet ja erityisympäristötukisopimukset)	
		Maatalouden ympäristötuen tukimäärät Manner-Suomessa	Kansallinen	Tike (IACS) (2005) 289,4 milj. €	338 600 000 €v	
215	Eläinten hyvinvointia edistävät tuet	Tukea saaneiden maatiljoen lukumäärä	EU	Tike	10 400 nautatilaa, 1 900 sikatilaa	Hallintoviranomaisen raportointi vuosiraporteissa sekä päivitys strategisissa raportoinneissa vuosina 2010, 2012, 2014
		Eläinten hyvinvointia koskevien sitoumusten lukumäärä	EU	Tike	12 300 sitoumusta	
		Eläinten hyvinvointi tuen kokonaismäärä Manner-Suomessa	Kansallinen	Tike	105 milj. euroa	
		Tuettujen tilojen eläinyksikkömäärä nautatiloilla	Kansallinen	Tike	440 000 ey	
		Tuettujen tilojen eläinyksikkömäärä sikatiloilla	Kansallinen	Tike	230 000 ey	

TOIMENTALINJA 2 YMPÄRISTÖN JA MAASEUDUN TILAN PARANTAMINEN						
Koodi	Toimenpide	Indikaattorin selite (viitevuosi)	Huomautukset	Keräystapa ja lähtötaso	Tavoitteet	Raportointi komissiolle
216	Ei-tuotannolliset investoinnit	Tukea saaneiden maatilojen ja muiden maankäyttäjien lukumäärä	EU	Tike	2 200 kpl	Hallintoviranomaisen raportointi vuosiraporteissa sekä päivitys strategisissa raportoinneissa vuosina 2010, 2012, 2014
		Ei-tuotannollisten investointien kokonaistukimäärä	EU		10 milj. euroa	
221	Maatalousmaan ensimmäinen metsitys		Toimenpiteestä rahoitetaan ohjelmassa vain ohjelmkaudella 1995-1999 tehtyjen sitoumusten maksatukset.			

TOIMINTALINJA 3: MAASEUTUALUEIDEN ELÄMÄNLAATU JA MAASEUDUN ELINKEINOELÄMÄN MONIPUOLISTAMINEN						
Koodi	Toimenpide	Indikaattorin selite (viitevuosi)	Kommentit	Tietolähteet	Tavoitteet *sisältäen Leader-toimintatavan	Raportointi komissiolle
311	Taloudellisen toiminnan laajentaminen maatalouden ulkopuolelle	Saatujen hakemusten lukumäärä	Tiedot indikaattoreista myös jaoteltuna (Leader-toimintatapa/muu sekä tukimuodoittain)	Hanke-rekisteri	7 300 kpl	Hallintoviranomaisen raportointi vuosiraporteissa sekä päivitys strategisissa raportoinneissa vuosina 2010, 2012, 2014
		Hyväksyttyjen hakemusten lukumäärä			7 100 kpl	
		Tuensaajien lukumäärä			4 600 kpl	
		Investointien kokonaismäärä			92 milj. euroa	
312	Yritysten perustaminen ja kehittäminen	Saatujen hakemusten lukumäärä	Tiedot kaikista indikaattoreista myös jaoteltuna (Leader-toimintatapa/muu sekä tukimuodoittain)	Hanke-rekisteri	11 000 kpl	Hallintoviranomaisen raportointi vuosiraporteissa sekä päivitys strategisissa raportoinneissa vuosina 2010, 2012, 2014
		Hyväksyttyjen hakemusten lukumäärä			9 350 kpl	
		Tuettujen/perustettujen mikroyritysten lukumäärä			Uusia yrityksiä 4 400 kpl.	
313	Matkailuelinkeinojen edistäminen	Saatujen hakemusten lukumäärä	Tiedot kaikista indikaattoreista myös jaoteltuna (Leader-toimintatapa/muu sekä tukimuodoittain)	Hanke-rekisteri	1 200 kpl	Hallintoviranomaisen raportointi vuosiraporteissa sekä päivitys strategisissa raportoinneissa vuosina 2010, 2012, 2014
		Hyväksyttyjen hakemusten lukumäärä			1 000 kpl	
		Tuettujen uusien matkailutoimien lukumäärä			600 kpl	
		Investointien kokonaismäärä			15 milj. euroa	
		Uudet matkailutuotteet	Kansallinen	Hanke-rekisteri	Tavoitteena erityisesti kansainvälisille markkinoille suunnattujen tuotteiden kehittäminen.	
321	Elinkeinoelämän ja maaseutuväestön peruspalvelut	Saatujen hakemusten lukumäärä	Tiedot kaikista indikaattoreista myös jaoteltuna (Leader-toimintatapa/muu sekä tukimuodoittain)	Hanke-rekisteri	1 500 kpl	Hallintoviranomaisen raportointi vuosiraporteissa sekä päivitys strategisissa raportoinneissa vuosina 2010, 2012, 2014
		Hyväksyttyjen hakemusten lukumäärä			1 250 kpl	
		Tuettujen (investointien) toimien lukumäärä			400 kpl	
		Investointien kokonaismäärä			20 milj. euroa	
322	Kyltien kunnostus ja kehittäminen	Saatujen hakemusten lukumäärä	Tiedot kaikista indikaattoreista myös jaoteltuna (Leader-toimintatapa/muu sekä tukimuodoittain)	Hanke-rekisteri	2 000 kpl	Hallintoviranomaisen raportointi vuosiraporteissa sekä päivitys strategisissa raportoinneissa vuosina 2010, 2012, 2014
		Hyväksyttyjen hakemusten lukumäärä			1 700 kpl	
		Niiden kyltien lukumäärä, joissa toimia (investointeja) toteutettiin			1 000 kpl	
		Investointien kokonaismäärä			30 milj. euroa	

TOIMINTALINJA 3: MAASEUTUALUEIDEN ELÄMÄNLAATU JA MAASEUDUN ELINKEINOELÄMÄN MONIPUOLISTAMINEN						
Koodi	Toimenpide	Indikaattorin selite (viitevuosi)	Kommentit	Tietolähteet	Tavoitteet *sisältäen Leader-toimintatavan	Raportointi komissiolle
323	Maaseutuperinnön säilyttäminen ja edistäminen	Saatujen hakemusten lukumäärä	Tiedot kaikista indikaattoreista myös jaoteltuna (Leader-toimintatapa/muu sekä tukimuodoittain)	Hanke-rekisteri	800 kpl	Hallintoviranomaisen raportointi vuosiraporteissa sekä päivitys strategisissa raportoinneissa vuosina 2010, 2012, 2014
		Hyväksyttyjen hakemusten lukumäärä			700 kpl	
		Tuettujen maaseutuperintöön liittyvien toimien (investointien) lukumäärä			200 kpl	
		Investointien kokonaismäärä			8 milj. euroa	
		Hankkeissa syntyneet/päivitetyt ympäristön hoito/suojelu/maisemasuunnitelmat	Kansallinen	Hanke-rekisteri	800 kpl	
331	Koulutus ja tiedotus	Saatujen hakemusten lukumäärä	Tiedot kaikista indikaattoreista myös jaoteltuna (Leader-toimintatapa/muu)	Hanke-rekisteri	400 kpl	Hallintoviranomaisen raportointi vuosiraporteissa sekä päivitys strategisissa raportoinneissa vuosina 2010, 2012, 2014
		Hyväksyttyjen hakemusten lukumäärä			300 kpl	
		Tuettuihin toimiin osallistuneiden taloudellisten toimijoiden lukumäärä			50 000 henkilöä	
		Koulutuspäivien lukumäärä			75 000 kpl	

TOIMINTALINJA 4: LEADER						
Koodi	Toimenpide	Indikaattorin selite (viitevuosi)	Kommentit	Tietolähteet	Tavoitteet	Raportointi komissiolle
41	Paikallisten strategioiden täytäntöönpano	Paikallisten toimintaryhmien lukumäärä		Hallintoviranomaisen antama tieto	55 kpl	Hallintoviranomaisen raportointi vuosiraporteissa sekä päivitys strategisissa raportoinneissa vuosina 2010, 2012, 2014
411	- Toimintalinjalla 1	Paikallisten toimintaryhmien alueen koko (km ²)		Paikallisten toimintaryhmien antama tieto/tilastot.	325 000 km ²	
412	- Toimintalinjalla 2	Kokonaisväestö paikallisten toimintaryhmien alueella			n. 3,5 milj. asukasta	
413	- Toimintalinjalla 3	Saatujen hakemusten lukumäärä		Paikallisten toimintaryhmien antama tieto/Hanke-rekisteri.	9 000 kpl	
		Hyväksytyjen hakemusten lkm		Hankerekisteri	7 000 kpl	
		Paikallisten toimintaryhmien rahoittamien hankkeiden lukumäärä			7 000 kpl	
		Tuen saajien lukumäärä			5 000 kpl	
421	Alueiden ja valtioiden välinen yhteistyö	Saatujen hakemusten lukumäärä		Hankerekisteri	900 kpl	Hallintoviranomaisen raportointi vuosiraporteissa sekä päivitys strategisissa raportoinneissa vuosina 2010, 2012, 2014
		Hyväksytyjen hakemusten lukumäärä			600 kpl	
		Yhteistyöhankkeiden lukumäärä			600 kpl, joista kansainvälisiä hankkeita 300 kpl	
		Tuettuihin yhteistyöhankkeisiin osallistuvien paikallisten toimintaryhmien lukumäärä			55 kpl	

TOIMINTALINJA 4: LEADER						
Koodi	Toimenpide	Indikaattorin selite (viitevuosi)	Kommentit	Tietolähteet	Tavoitteet	Raportointi komissiolle
431	Paikallisen toimintaryhmän toiminnan takaaminen, pätevyyden hankkiminen ja toiminnan edistäminen	Saatujen hakemusten lukumäärä		Hanke-rekisteri	200 kpl	Hallintoviranomaisen raportointi vuosiraporteissa sekä päivitys strategisissa raportoinneissa vuosina 2010, 2012, 2014
		Hyväksytyjen hakemusten lukumäärä			200 kpl	
		Tuettujen toimien lukumäärä			4 000 kpl	
		Toimenpiteisiin osallistuneiden määrä		Paikallisten toimintaryhmien antama tieto/Hanke-rekisteri	200 000 hlöä	
		Paikallisten toimintaryhmien jäsenmäärä jaoteltuna	Kansallinen	Paikallisten toimintaryhmien antama tieto		
		- naiset			5 500	
		- miehet			5 500	
		- organisaatiot			2 750	

OHJELMAN TULOSINDIKAATTORIT

Toimintalinja 1: Maa- ja metsätalousalan kilpailukyvyn parantaminen						
Nro	Toimenpiteet, joihin indikaattori liittyy	Indikaattorin selite	Kommentit	Tietolähteet	Tavoitteet *sisältäen Leader-toimintatavan	Raportointi komissiolle
(1)	111.1	Niiden osallistujien lukumäärä, jotka ovat saattaneet menestyksellisesti päätökseen jonkin maa- ja/tai metsätalouteen liittyvän koulutustoimen		Hankerekisteri	100 000	Hallintoviranomaisen raportointi vuosiraporteissa sekä päivitys strategisissa raportoinneissa vuosina 2010, 2012, 2014
(2)	111.2, 111.3, 112, 121, 123, 124	Tuettujen tilojen/yritysten bruttoarvonlisäyksen kasvu		Hanke- ja Rahtu -rekisterit, yritystietokannat	Tuettujen tilojen/yritysten bruttoarvonlisäys kasvaa 25 %	Hallintoviranomaisen raportointi vuosiraporteissa sekä päivitys strategisissa raportoinneissa vuosina 2010, 2012, 2014
(3)	121, 123, 124	Uusia tuotteita ja/tai uusia tekniikoita käyttöön ottaneiden tilojen/yritysten lukumäärä		Rahtu- ja Hanke -rekistereistä	950 tilaa/yritystä	Hallintoviranomaisen raportointi vuosiraporteissa sekä päivitys strategisissa raportoinneissa vuosina 2010, 2012, 2014
	111.3, 123, 124	Liikevaihdon kehitys	Kansallinen	yritystietokannat	Liikevaihto kasvaa samassa suhteessa kuin ao. alalla synnyttäen samalla pysyviä työpaikkoja.	Hallintoviranomaisen raportointi vuosiraporteissa sekä päivitys strategisissa raportoinneissa vuosina 2010, 2012, 2014
	123, 124	Uusien luotujen työpaikkojen bruttomäärä	Kansallinen tässä yhteydessä	Hankerekisteri	1700 työpaikkaa	Hallintoviranomaisen raportointi vuosiraporteissa sekä päivitys strategisissa raportoinneissa vuosina 2010, 2012, 2014

Toimintalinja 2: Ympäristön ja maaseudun tilan parantaminen maankäytön avulla						
Nro	Toimenpiteet, joihin indikaattori liittyy	Indikaattorin selite	Kommentit	Tietolähteet	Tavoitteet	Raportointi komissiolle
(6)	211, 212, 214, 215, 216	Pinta-ala, johon on menestyksekkäästi sovellettu maankäyttöä, joilla edistetään:	Sama ala voidaan huomioida useissa kohdissa a-e. Tavoitteiden yhteisala ylittää siten KMM:n.	Tike (IACS)	Kokonaispinta-ala pysyy samana kuin ohjelmakaudella 2000-2006.	Hallintoviranomaisen raportointi vuosiraporteissa sekä päivitys strategisissa raportoinneissa vuosina 2010, 2012, 2014
		(a) luonnon monimuotoisuutta ja luonnon-arvoltaan merkittävää maa-/metsätaloutta			5,6 milj. ha/v	
		(b) veden laatua			4,7 milj. h/v	
		(c) ilmastonmuutoksen torjuntaa			4,2 milj. ha/v	
		(d) maaperän laatua			360 000 ha/v	
		(e) viljelyn kannattamattomuuden ja maan viljelykäytöstä poistamisen torjuntaa			2,16 milj.ha/v	

Toimintalinja 3: Elämänlaadun parantaminen maaseutualueilla ja elinkeinoelämän monipuolistamisen kannustaminen						
Nro	Toimenpiteet, joihin indikaattori liittyy	Indikaattorin selite	Kommentit	Tietolähteet	Tavoitteet *sisältäen Leader-toimintatavan	Raportointi komissiolle
(7)	311,312, 313	Tuettujen yritysten bruttoarvonlisäyksen kasvu muulla kuin maatalousalalla		Hankerekisteri, yritystietokannat	Tuettujen yritysten bruttoarvonlisäys kasvaa	Hallintoviranomaisen raportointi vuosiraporteissa sekä päivitys strategisissa raportoinneissa vuosina 2010, 2012, 2014
(8)	311, 312, 313	Luotujen työpaikkojen bruttomäärä		Hanke-rekisteri	8 200 työpaikkaa	Hallintoviranomaisen raportointi vuosiraporteissa sekä päivitys strategisissa raportoinneissa vuosina 2010, 2012, 2014
(8B)	311, 312, 313	Liikevaihdon kehitys	Kansallinen	Hankerekisteri, yritystietokannat	Liikevaihto kasvaa samassa suhteessa kuin ao. alalla synnyttäen samalla pysyviä työpaikkoja.	
(9)	313	Matkailijoiden lisämäärä	Tuettujen investointien seurauksena tapahtunut muutos. Toimenpiteessä tuetaan vain matkailureitistöihin liittyviä investointeja.	Hanke-rekisteri	Matkailijamäärät kasvavat investointikohteissa.	Hallintoviranomaisen raportointi vuosiraporteissa sekä päivitys strategisissa raportoinneissa vuosina 2010, 2012, 2014
(10)	321, 322, 323	Parantuneista palveluista hyötynyt maaseutuväestö		Hanke-rekisteri	8 200 (65 hlö/hanke)	Hallintoviranomaisen raportointi vuosiraporteissa sekä päivitys strategisissa raportoinneissa vuosina 2010, 2012, 2014
(11)	321	Internetin käytön yleistymisen maaseutualueilla		Tilastot	95 %:lla suomalaisista on laajakaistayhteys tavoitettavissaan.	Hallintoviranomaisen raportointi vuosiraporteissa sekä päivitys strategisissa raportoinneissa vuosina 2010, 2012, 2014

Toimintalinja 3: Elämänlaadun parantaminen maaseutualueilla ja elinkeinoelämän monipuolistamisen kannustaminen						
Nro	Toimenpiteet, joihin indikaattori liittyy	Indikaattorin selite	Kommentit	Tietolähteet	Tavoitteet *sisältäen Leader-toimintatavan	Raportointi komissiolle
(12)	331	Niiden osallistujien lukumäärä, jotka ovat saattaneet menestyksellisesti päätökseen jonkin koulutustoimen		Hankerekisteri; hankkeen vastuuta-holta saadut tiedot	45 000 hlö	Hallintoviranomaisen raportointi vuosiraporteissa sekä päivitys strategisissa raportoinneissa vuosina 2010, 2012, 2014
	321	<div>Palvelujen määrä</div> <div>- säilytetyt</div> <div>- uudet palvelut</div>	Kansallinen	Hankerekisteri; hankkeen vastuuta-holta saadut tiedot	500 kpl	Hallintoviranomaisen raportointi vuosiraporteissa sekä päivitys strategisissa raportoinneissa vuosina 2010, 2012, 2014
					1 000 kpl	
	322	Uudet asukkaat	Kansallinen	Hankerekisteri; hankkeen vastuuta-holta saadut tiedot	1 000 hlö	Hallintoviranomaisen raportointi vuosiraporteissa sekä päivitys strategisissa raportoinneissa vuosina 2010, 2012, 2014
	322	Laaditut/päivitetyt kylien kehittämissuunnitelmat	Kansallinen	Hankerekisteri; hankkeen vastuuta-holta saadut tiedot	1 200 kpl	Hallintoviranomaisen raportointi vuosiraporteissa sekä päivitys strategisissa raportoinneissa vuosina 2010, 2012, 2014

Toimintalinja 4: Leader						
Nro	Toimenpiteet, joihin indikaattori liittyy	Indikaattorin selite	Kommentit	Tietolähteet	Tavoitteet *sisältäen Leader-toimintatavan	Raportointi komissiolle
(8)	41, 421	Luotujen työpaikkojen bruttomäärä		Hanke-rekisteri	2 100 työpaikkaa	Hallintoviranomaisen raportointi vuosiraporteissa sekä päivitys strategisissa raportoinneissa vuosina 2010, 2012, 2014
(12)	41, 431	Niiden osallistujien lukumäärä, jotka ovat saattaneet menestyksellisesti päätökseen jonkin koulutustoimen		Hankerekisteri; hankkeen vastuuta-holta saadut tiedot	20 000 hlö	Hallintoviranomaisen raportointi vuosiraporteissa sekä päivitys strategisissa raportoinneissa vuosina 2010, 2012, 2014

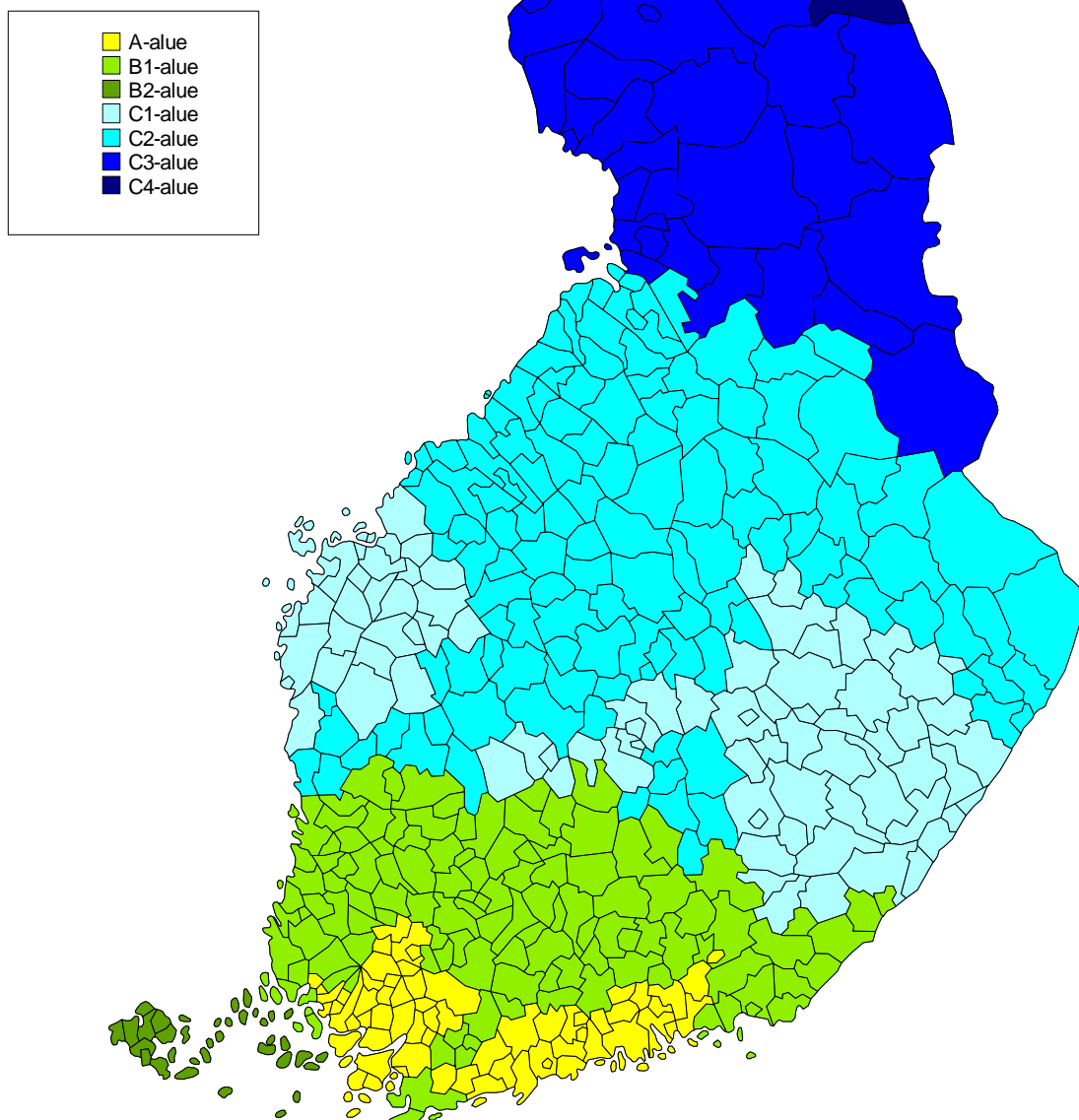
OHJELMAN VAIKUTTAVUUSINDIKAATTORIT

Nr	Indikaattori	EU-tieto saatavilla? kyllä/ei	Tietolähteet	Kommentit	Indikaattorin selite (viitevuosi)	Suomi; lähtötaso	EU-keskiarvo (EU-25)	Suomen määrälliset ja laadulliset tavoitteet ohjelmakauden 2007-2013 lopussa	Raportointi komissiolle
1	Talouskasvu	Kyllä	Tuotos- ja tulostiedot, yleiset tilastotiedot, aikaisemmat kokemukset ja arvioinnit	Lähtötasona bruttoarvonlisäys/ FTE (euroa)	Bruttoarvonlisäyksen nettokasvu ilmaistuna ostovoimanstandardilla (PPS); euroa				Arviointien yhteydessä
					- maataloudessa	13 545	17 145	14 500	
					- metsätaloudessa	119 300	38 300	128 000	
					- alkutuotannon ulkopuolella	n.a.	n.a.	n.a.	
2	Työpaikkojen luominen		Tuotos- ja tulostiedot, yleiset tilastotiedot, aikaisemmat kokemukset ja arvioinnit		Luodut kokoaikaiset työpaikat (kpl)	Ohjelmakaudella 2000-2006	n.a.	6500	Arviointien yhteydessä
					- maataloudessa	maaseudun kehittämiss-hanketoimin-			
					- metsätaloudessa	nan kautta yhteensä n. 12 000			
					- alkutuotannon ulkopuolella	työpaikkaa 13.12.05 mennessä.			
3	Työn tuottavuus	Kyllä	Tuotos- ja tulostiedot, yleiset tilastotiedot, aikaisemmat kokemukset ja arvioinnit	Lähtötasona bruttoarvonlisäys/ FTE (euroa)	Bruttoarvonlisäyksen muutos/kokoaikainen työpaikka (FTE) (euroa)			Työn tuottavuus kasvaa noin 1 % /v.	Arviointien yhteydessä
					- maataloudessa	13 545	17 145	14 500	
					- metsätaloudessa	119 300	38 300	128 000	
					- elintarvikesektorilla	50 200	46 700	54 000	
4	Luonnon monimuotoisuuden heikkenemisen vähentäminen	Kyllä	Tuotos- ja tulostiedot, yleiset tilastotiedot, aikaisemmat kokemukset ja arvioinnit		Lintulajipopulaatiossa tapahtunut muutos (%) täydennettynä laadullisella kuvauksella	100,7	100 (indeksi)	103	Arviointien yhteydessä

Nr	Indikaattori	EU-tieto saatavilla? kyllä/ei	Tietolähteet	Kommentit	Indikaattorin selite (viitevuosi)	Suomi; lähtötaso	EU-keskiarvo (EU-25)	Suomen määrälliset ja laadulliset tavoitteet ohjelmakauden 2007-2013 lopussa	Raportointi komissiolle
5	Luontoarvoiltaan merkittävien maa- ja metsätalousmaiden säilyttäminen	Ei	Tuotos- ja tulostiedot, yleiset tilastotiedot, aikaisemmat kokemukset ja arvioinnit	HNV-alueiden määrittely perustuu SYKEN tutkimushankkeeseen.	HNV-alueiden muutos (%) täydennettynä laadullisella kuvauksella				Arviointien yhteydessä
					- maatalousalueilla	11,1	n.a.	13	
					- metsäalueilla	n.a.	n.a.	n.a.	
6	Veden laadun paraneminen	Kyllä	Tuotos- ja tulostiedot, yleiset tilastotiedot, aikaisemmat kokemukset ja arvioinnit		Kokonaisravinnetaseiden muutos; arvot ja kehityssuunnat				Arviointien yhteydessä
					Typпитase (kg/ha)	53	51	muutos 7 (tase 46)	
7	Ilmastonmuutoksen torjunnan edistäminen	Kyllä	Tuotos- ja tulostiedot, yleiset tilastotiedot, aikaisemmat kokemukset ja arvioinnit		Uusiutuvan energian tuotannon kasvu (Ktoes / Kt)				Arviointien yhteydessä
					- maataloudessa	0	2 084	108	
					- metsätaloudessa	6 903	53 996	7 895	
					- muut	-		-	
					Pelto- ja metsäbiopuun viljelyala (ha energiakasveja)	n. 9 000		n. 200 000 ha, josta ruokohelpeä 50 000-100 000 ha	
8	Avoimen maatalousmaiseman säilyttäminen		Tuotos- ja tulostiedot, yleiset tilastotiedot, aikaisemmat kokemukset ja arvioinnit	Kansallinen; lähtötilanneluku sisältää myös Ahvenanmaan tiedot	Peltoa viljeltynä sekä niityt ja luonnonlaitumet (milj.ha) (2002)	2,245		2,2	Arviointien yhteydessä

Nr	Indikaattori	EU-tieto saatavilla? kyllä/ei	Tietolähteet	Kommentit	Indikaattorin selite (viitevuosi)	Suomi; lähtötaso	EU-keskiarvo (EU-25)	Suomen määrälliset ja laadulliset tavoitteet ohjelmakauden 2007- 2013 lopussa	Raportointi komissiolle
9	Sosiaalinen pääoma	Ei	Tuotos- ja tulostiedot, yleiset tilastotiedot, aikaisemmat kokemukset ja arvioinnit toimintaryhmien itsearviointiin liittyvät kyselyt, barometrit	Kansallinen	<div>Sosiaalisen pääoman määrän kasvu</div> <div>- yhteistyö ja sen määrä, sujuvuus sekä luottamus</div> <div>- alueen asukkaiden yhteenkuuluvuus</div> <div>- ihmisten aktivoiminen kehittämistoimintaan ja kehittämisvalmiuksien kasvu</div> <div>- syrjäytymisen vähentäminen</div>	Erilaiset tutkimukset, Leader+ -väliarviointit	n.a.	Sosiaalinen pääoma vahvistuu hanke-toiminnan myötä erityisesti Leader-lähestymistavan kautta.	Arviointien yhteydessä

Liite 9. Kansalliset tukialueet

TIKE

Alue A

Alastaro, Askola, Aura, Elimäki, Espoo, Helsinki, Järvenpää, Karjaa, Kauniainen, Kemiö, Kerava, Kiikala, Kirkkonummi, Koski, Kouvola, Kuusjoki, Lapinjärvi, Lieto, Liljendal, Lohja, Loimaa, Loviisa, Marttila, Masku, Mellilä, Muurla, Mynämäen kunnasta entisen Mietoisten kunnan alue, Myrskylä, Nurmijärvi, Oripää, Paimio, Perniö, Pertteli, Pohja, Pornainen, Pukkila, Pöytyä, Raisio, Ruotsinpyhtää, Rusko, Salo, Sipoo, Siuntio, Somero, Tarvasjoki, Tuusula, Vantaa, Vihti ja Västanfjärd sekä saaristo-osia lukuun ottamatta Dragsfjärd, Halikko, Inkoo, Kaarina, Lemu, Naantali, Parainen, Pernaja, Piikkiö, Porvoo, Sauvo, Särkisalo ja Turku

Alue B

Akaa, Anjalankoski, Artjärvi, Asikkala, Askainen, Brändö, Eckerö, Eura, Eurajoki, Finström, Forssa, Föglö, Geta, Hamina, Hammarland, Hanko, Harjavalta, Hartola, Hattula, Hauho, Hausjärvi, Heinola, Hollola, Houtskari, Huittinen, Humpkala, Hyvinkää, Hämeenkoski, Hämeenkyrö, Hämeenlinna, Iitti, Ikaalinen, Imatra, Iniö, Jaala, Janakkala, Jokioinen, Jomala, Joutseno, Juupajoki, Jämijärvi, Jämsä sen alueeseen C1 kuuluvia osia lukuun ottamatta, Kalvola, Kangasala, Kankaanpää, Karjalohja, Karkkila, Kiikoinen, Kisko, Kiukainen, Kokemäki, Korppoo, Kotka, Kuhmalahdi, Kuhmoinen, Kumlinge, Kustavi, Kuusankoski, Kylmäkoski, Kärkölä, Kökar, Köyliö, Lahti, Laitila, Lammi, Lappeenranta, Lappi, Lavia, Lemi, Lemland, Lempäälä, Loppi, Lumparland, Luumäki, Luvia, Maarianhamina, Merimasku, Miehikkälä, Mouhijärvi, Mynämäki sen alueeseen A kuuluvia osia lukuun ottamatta, Mäntsälä, Mäntyharju, Nakkila, Nastola, Nauvo, Nokia, Noormarkku, Nousiainen, Nummi-Pusula, Orimattila, Orivesi, Padasjoki, Pirkkala, Pomarkku, Pori, Punkalaidun, Pyhtää, Pyhäranta, Pälkäne, Rauma, Renko, Riihimäki, Rymättylä, Saltvik, Sammatti, Sottunga, Sund, Suomensjärvi, Sysmä, Säkylä, Taivassalo, Tammela, Tammisaari, Tampere, Tuulos, Ulvila, Urjala, Uusikaupunki, Vahto, Valkeakoski, Valkeala, Vammala, Vampula, Vehmaa, Velkua, Vesilahti, Virolahti, Vårdö, Ylämaa, Yläne, Ylöjärvi, Ypäjä ja Äetsä sekä Dragsfjärdin, Halikon, Inkoon, Kaarinan, Lemun, Naantalien, Paraisten, Pernajan, Piikkiön, Porvoon, Sauvon, Särkisalon ja Turun saaristo-osat.

Saaristoalueet

Ulkosaaristo

Brändö, Föglö, Houtskari, Iniö, Korppoo, Kumlinge, Kökar, Nauvo, Sottunga, Velkua ja Vårdö sekä lisäksi maa- ja metsätalousministeriön asetuksella erikseen säädettävät osa-alueet seuraavista kunnista: Dragsfjärd, Halikko, Hammarland, Inkoo, Kaarina, Kustavi, Lemland, Lemu, Merimasku, Naantali, Parainen, Pernaja, Piikkiö, Porvoo, Rymättylä, Sauvo, Särkisalo, Taivassalo, Tammisaari, Turku ja Uusikaupunki.

Sisäsaaristo

Maa- ja metsätalousministeriön asetuksella erikseen säädettävät osa-alueet seuraavista kunnista: Hartola, Hauho, Joutseno, Jämijärvi, Jämsä, Kangasala, Kuhmoinen, Kuusankoski, Orivesi, Padasjoki, Pälkäne, Sysmä ja Valkeala.

Manner-Ahvenanmaa

Eckerö, Finström, Geta, Jomala, Lumparland, Maarianhamina, Saltvik ja Sund sekä lisäksi maa- ja metsätalousministeriön asetuksella erikseen säädettävät kunnan osa-alueet Hammarlandin ja Lemlandin kunnista.

Alue C1

Alahärmä, Enonkoski, Hankasalmi, Heinävesi, Ilmajoki, Isokyrö, Jalasjärvi, Joensuu sen alueeseen C2 pohjoinen kuuluvia osia lukuun ottamatta, Joroinen, Jurva, Juva, Jyväskylä, Jyväskylän mlk, Jämsän kunnasta entisen Kuoreveden kunnan alue, Jämsänkoski, Kaskinen, Kauhajoki, Kauhava, Kerimäki, Kesälahti, Kitee, Korpilahti, Korsnäs, Kristiinankaupunki, Kuopio, Kuortane, Kurikka, Laihia, Lapua, Laukaa, Leppävirta, Liperi, Maalahti, Maaninka, Mikkeli, Mustasaari sen alueeseen C2 pohjoinen kuuluvia osia lukuun ottamatta, Muurame, Mänttä, Nurmo, Närpiö, Oravainen, Outokumpu, Parikkala, Pieksämäki, Punkaharju, Puumala, Rantasalmi, Rautjärvi, Ristiina, Ruokolahti, Ruovesi, Rääkkylä, Savitaipale, Savonlinna, Savonranta, Seinäjoki sen alueeseen C2 kuuluvia osia lukuun ottamatta, Siilinjärvi, Sulkava, Suomensniemi, Suonenjoki, Taipalsaari, Teuva, Tuusniemi, Uusikaarlepyy, Vaasa, Varkaus, Vilppula, Vähäkyrö, Vöyri-Maksamaa sen alueeseen C2 pohjoinen kuuluvia osia lukuun ottamatta, Ylihärmä ja Ylistaro.

Alue C2

Alajärvi, Alavieska, Alavus, Evijärvi, Haapajärvi, Haapavesi, Halsua, Himanka, Hirvensalmi, Honkajoki, Iisalmi, Isojoki, Joutsa, Juankoski, Kaavi, Kalajoki, Kangasniemi, Kannonkoski, Kannus, Karijoki, Karstula, Karttula, Karvia, Kaustinen, Keitele, Kempele, Kestilä, Keuruu, Kihniö, Kinnula, Kiuruvesi, Kivijärvi, Kokkola, Konnevesi, Kontiolahti, Korteesjärvi, Kruunupyy, Kuru, Kyyjärvi, Kälviä, Kärämäki, Lapinlahti, Lappajärvi, Lehtimäki, Leivonmäki, Lestijärvi, Liminka, Lohtaja, Luhanka, Lumijoki, Luoto, Merijärvi, Merikarvia, Muhos, Multia, Nilsia, Nivala, Oulainen, Oulunsalo sen alueeseen C3 kuuluvia osia lukuun ottamatta, Parkano, Pedersören kunta, Perho, Pertunmaa, Petäjävesi, Pielavesi, Pietarsaari, Pihtipudas, Piippola, Polvijärvi, Pulkila, Pyhäjoki, Pyhäjärvi, Pyhäntä, Pyhäselkä, Pylkönmäki, Raahe, Rantsila, Rautalampi, Reisjärvi, Saarijärvi, Seinäjoen kaupungista entisen Peräseinäjoen kunnan alue, Sievi, Siikainen, Siikajoki, Soini, Sonkajärvi, Tervo, Tohmajärvi, Toholampi, Toivakka, Tyrnävä, Töysä, Ullava, Uurainen, Varpaisjärvi, Vesanto, Veteli, Vieremä, Vihanti, Viitasaari, Vimpeli, Virrat, Ylivieska, Ähtäri ja Äänekoski.

Alue C2 pohjoinen

Eno, Ilomantsi, Joensuun kaupungista entisen Kiihtelysvaaran kunnan alue ja entisen Tuupovaaran kunnan alue, Juuka, Kajaani, Lieksa, Nurmes, Paltamo, Rautavaara, Ristijärvi, Sotkamo, Vaala ja Valtimo ja Mustasaaren kunnasta Björköby ja Raippaluoto sekä Vöyri-Maksamaan kunnasta mantereen ulkopuoliset alueet.

Alue C3

P1

Haukipudas, Kiiminki, Oulu, Utajärvi ja Ylikiiminki sekä Oulunsalon kunnasta ne osat, jotka ovat Ylikiimingin kunnan sisäpuolella.

P2

Hailuoto, Hyrynsalmi, Ii, Kemi, Keminmaa, Kuhmo, Simo, Tervola, Tornio ja Yli-Ii.

P3

Kemijärvi, Pello, Pudasjärvi, Puolanka, Ranua, Rovaniemi, Suomussalmi, Taivalkoski ja Ylitornio.

P4

Kuusamo ja Posio.

Alue C4

P4

Kolari, Pelkosenniemi, Salla ja Savukoski sekä Kittilä ja Sodankylä niiden alueeseen P5 kuuluvia osia lukuun ottamatta.

P5

Enontekiö, Inari, Muonio ja Utsjoki sekä Kittilän ja Sodankylän kunnista vastaavat alueet, jotka on hyväksytty P5 alueeseen kuuluviksi Kittilän osalta maa- ja metsätalousministeriön 10 päivänä heinäkuuta 1996 antamassa päätöksessä nro 3733/514/96 ja Sodankylän osalta maa- ja metsätalousministeriön 9 päivänä elokuuta 1995 antamassa päätöksessä nro 3039/514/95.

Alueiden C1 ja C2 saaristoalueet

Maa- ja metsätalousministeriön asetuksella erikseen säädettävät osa-alueet seuraavista alueiden C1 ja C2 kunnista:

C1-alue

Enonkoski, Hankasalmi, Heinävesi, Joroinen, Kerimäki, Kesälahti, Korpilahti, Kuopio, Leppävirta, Liperi, Maalahti, Mikkeli, Punkaharju, Puumala, Rantasalmi, Ristiina, Ruovesi, Savonlinna, Sulkava, Suomenniemi, Suonenjoki, Taipalsaari, Varkaus ja Vilppula.

C2-alue

Hirvensalmi, Joutsa, Juankoski, Kangasniemi, Kannonkoski, Karttula, Keuruu, Kiuruvesi, Kivijärvi, Kontiolahti, Lapinlahti, Luhanka, Nilsia, Pertunmaa, Pielavesi, Polvijärvi, Rautalampi, Saarijärvi, Tervo, Vesanto, Vieremä, Virrat ja Äänekoski.

Liite 10. Luonnonhaittakorvauksen kuntaluettelot (tilanne 15.5.2006).

Taulukko 1. Neuvoston asetuksen (EY) N:o 1257/1999 artiklan 18 mukaisen vuoristoalueen muodostavat kunnat sekä käytössä oleva maatalousmaa v. 2005 (Maatilarekisteri 2005).

Kunta	Käytössä oleva maatalousmaa (ha)	Kunta	Käytössä oleva maatalousmaa (ha)
Alahärmä	10786	Multia	1595
Alajärvi	9653	Muonio	353
Alavieska	5398	Mustasaari	14959
Alavus	11007	Muurame	917
Eno	1597	Mänttä	55
Enonkoski	1419	Nilsia	8562
Enontekiö	186	Nivala	17489
Evijärvi	4744	Nurmes	5935
Haapajärvi	8326	Nurmo	5598
Haapavesi	10268	Närpiö	19649
Hailuoto	1792	Oravainen	4756
Halsua	3094	Oulainen	6343
Hankasalmi	6492	Oulu	1942
Haukipudas	1082	Oulunsalo	1212
Haukivuori	2535	Outokumpu	3727
Heinävesi	1494	Padasjoki	2815
Himanka	3017	Paltamo	1925
Hirvensalmi	2136	Parkano	4924
Honkajoki	6238	Pedersöre	13845
Hyrnsalmi	1242	Pelkosenniemi	375
Ii	986	Pello	1238
Iisalmi	12020	Perho	5053
Ikaalinen	9276	Petäjävesi	2452
Ilmajoki	18345	Pieksämäki	33
Ilomantsi	2303	Pieksänmaa	7320
Inari	509	Pielavesi	7695
Isojoki	5690	Pietarsaari	536
Isokyrö	12613	Pihtipudas	6959
Jalasjärvi	18186	Piippola	1969
Joensuu	3086	Polvijärvi	8398
Joroinen	6770	Pomarkku	2362
Juankoski	6703	Posio	3460
Jurva	6408	Pudasjärvi	3556
Juuka	4789	Pulkkila	3140
Juupajoki	2862	Puolanka	1690
Juva	8212	Pyhäjoki	4454
Jyväskylä	62	Pyhäjärvi (I)	6332
Jyväskylän mlk	3027	Pyhäntä	1585
Jämijärvi	5533	Pyhäselkä	6184
Jämsä	7391	Pylkönmäki	1176
Jämsänkoski	1385	Raahe	3820
Kaavi	1972	Rantasalmi	6629
Kajaani	1982	Rantsila	6166
Kalajoki	11555	Ranua	4022
Kangasniemi	4101	Rautalampi	4212
Kankaanpää	9155	Rautavaara	1648
Kannonkoski	2032	Reisjärvi	7024
Kannus	5971	Ristijärvi	1580
Karjajoki	4156	Rovaniemi	4717
Karstula	5492	Ruovesi	5696
Karttula	1583	Ruukki	12150
Karvia	7518	Rääkkylä	4599
Kaskinen	1	Saarijärvi	7229
Kauhajoki	21097	Salla	1695

Kauhava	12869	Savonlinna	3835
Kaustinen	5447	Savonranta	535
Keitele	2720	Savukoski	736
Kemi	30	Seinäjoki	10557
Kemijärvi	1454	Sievi	9338
Keminmaa	1415	Siikainen	3443
Kempele	2148	Siikajoki	4244
Kerimäki	3411	Siilinjärvi	7512
Kestilä	4419	Simo	2303
Kesälahti	2378	Sodankylä	2801
Keuruu	4691	Soini	2953
Kihniö	2487	Sonkajärvi	7929
Kiiminki	829	Sotkamo	7208
Kinnula	2593	Sumiainen	1113
Kitee	7995	Suolahti	279
Kittilä	1575	Suomussalmi	2840
Kiuruvesi	19185	Suonenjoki	3850
Kivijärvi	1145	Taivalkoski	1489
Kokkola	4183	Tervo	1834
Kolari	1102	Tervola	4385
Konnevesi	2823	Teuva	10141
Kontiolahti	2944	Tohmajärvi	8244
Korpilahti	3948	Toholampi	7986
Korsnäs	1701	Toivakka	1628
Kortesjärvi	6633	Tornio	6854
Kristiinankaupunki	8941	Tuusniemi	3071
Kruunupyy	10323	Tyrnävä	11793
Kuhmo	3895	Töysä	4339
Kuhmoinen	1899	Ullava	2810
Kuivaniemi	1445	Utajärvi	4172
Kuopio	8550	Utsjoki	325
Kuortane	7518	Uurainen	2282
Kurikka	11963	Uusikaarlepyy	12270
Kuru	2002	Vaala	5606
Kuusamo	5323	Vaasa	1373
Kyyjärvi	2549	Valtimo	5105
Kälviä	4572	Varkaus	1270
Kärsämäki	6115	Varpaisjärvi	5366
Laihia	10265	Vesanto	3674
Lapinlahti	8953	Veteli	5987
Lappajärvi	5591	Vieremä	10749
Lapua	20580	Vihanti	4558
Laukaa	7820	Viitasaari	5479
Lehtimäki	3066	Viljakkala	2267
Leivonmäki	745	Vilppula	3597
Leppävirta	5512	Vimpeli	3771
Lestijärvi	1772	Virrat	7664
Lieksa	7195	Vuolijoki	2038
Liminka	8456	Vähäkyrö	7233
Liperi	11964	Vöyri/Vörå	9542
Lohtaja	5944	Ylihärmä	5880
Lumijoki	5013	Yli-Ii	2355
Luoto	941	Ylikiiinki	2204
Maalahti	7653	Ylistaro	14425
Maaninka	8018	Ylitornio	3563
Maksamaa	528	Ylivieska	7502
Merijärvi	2735	Ähtäri	4251
Merikarvia	3329	Äänekoski (<i>l</i>)	3667
Muhos	7361	Mikkeli	7421
		Yhteensä (ha)	1 169 339

Liite 10. Luonnonhaittakorvauksen kuntaluettelot (tilanne 15.5.2006).

Taulukko 2. Neuvoston asetuksen (EY) N:o 1257/1999 artiklan 19 mukaisen alueen muodostavat kunnat sekä käytössä oleva maatalousmaa v. 2005 (Maatilarekisteri 2005).

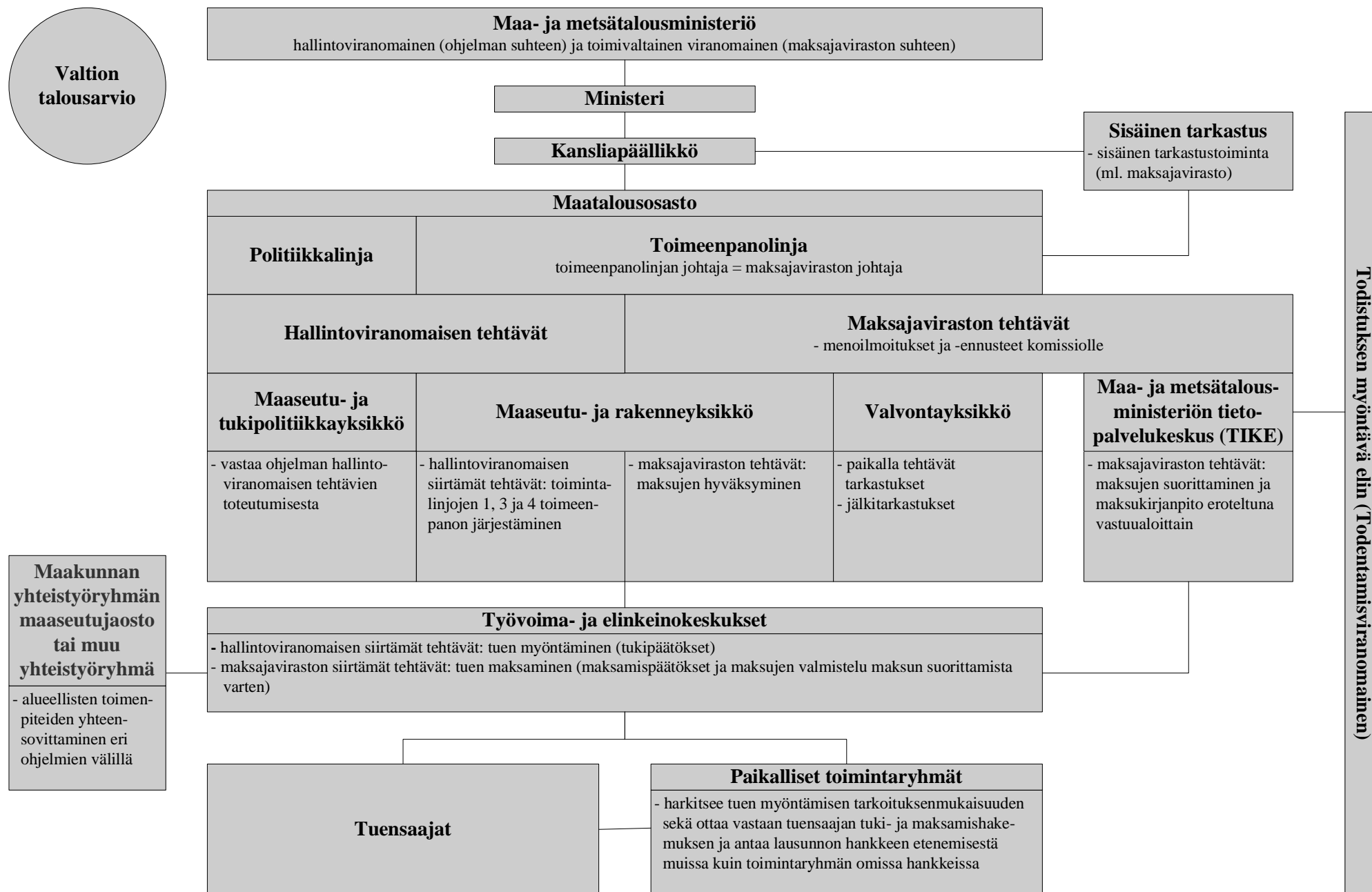
Kunta	Käytössä oleva maatalousmaa (ha)	Kunta	Käytössä oleva maatalousmaa (ha)
Asikkala	7762	Mouhijärvi	5053
Eura	7356	Mynämäki	8377
Eurajoki	6556	Mäntyharju	3802
Forssa	6827	Nastola	5491
Hanko	173	Noormarkku	2075
Hartola	4080	Nousiainen	6253
Hattula	6441	Nummi-Pusula	9917
Hauho	6660	Orivesi	6826
Hausjärvi	12263	Parikkala	10532
Heinola (<i>l</i>)	2296	Pertunmaa	2329
Hollola	11163	Punkaharju	2760
Huittinen	12995	Punkalaidun	12578
Humppila	6103	Puumala	2125
Hämeenkoski	5169	Pyhäranta	1871
Hämeenkyrö	9613	Pälkane	4677
Hämeenlinna	1825	Rauma	2528
Iitti	13248	Rautjärvi	2142
Jaala	2852	Renko	4410
Janakkala	13233	Ristiina	3210
Jokionen	7999	Ruokolahti	2965
Joutsa	3296	Sammatti	1145
Kalvola	3016	Savitaipale	4389
Kangasala	7421	Sulkava	3254
Karjalohja	2178	Suodenniemi	3602
Karkkila	3235	Suomenniemi	733
Kiikoinen	2896	Suomusjärvi	2367
Kodisjoki	889	Sysmä	7817
Kokemäki	11134	Säkylä	3336
Kuhmalahti	1654	Tammela	8397
Kuusankoski	1762	Tammisaari (<i>l</i>)	9248
Kärkölä	8721	Tuulos	1934
Laitila	11570	Urjala	10462
Lammi	8375	Uusikaupunki (<i>l</i>)	8194
Lappi	4311	Vahto	2146
Lavia	3990	Valkeala	10812
Lemi	3023	Vammala	11925
Lempäälä	4419	Vampula	6384
Loppi	7179	Vehmaa	6041
Luhanka	1069	Vesilahti	5697
Luopioinen	2701	Yläne	5079
Luumäki	6176	Ypäjä	8371
Luvia	2405	Äetsä	5385
Längelmäki	2997	Taipalsaari	2346
Merimasku	1128	Taivassalo	3291
		Yhteensä (ha)	482 435

Liite 10. Luonnonhaittakorvauksen kuntaluettelot (tilanne 15.5.2006).

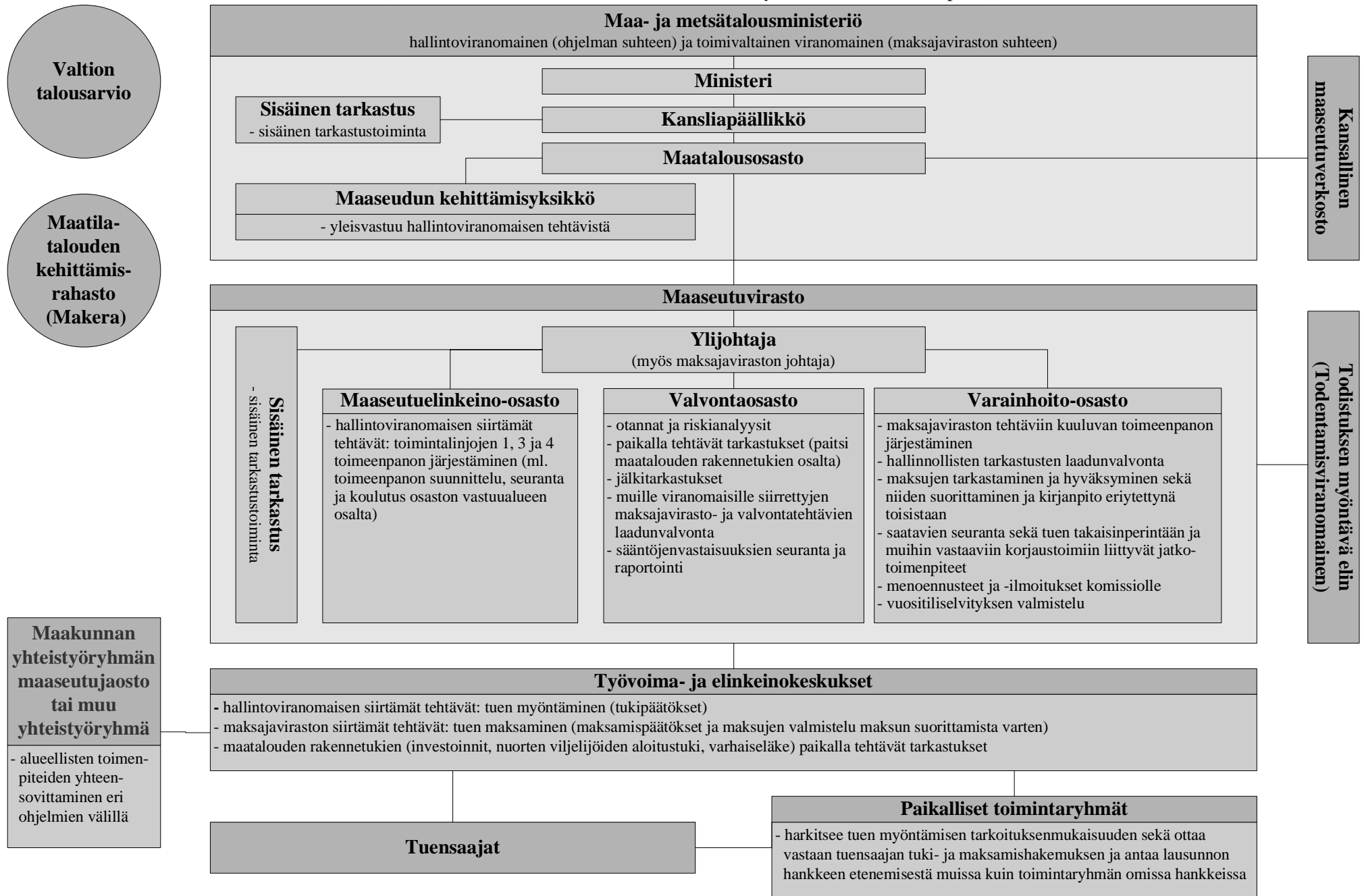
Taulukko 3. Neuvoston asetuksen (EY) N:o 1257/1999 artiklan 20 mukaisen alueen muodostavat kunnat sekä käytössä oleva maatalousmaa v. 2005 (Maatilarekisteri 2005).

Kunta	Käytössä oleva maatalousmaa (ha)	Kunta	Käytössä oleva maatalousmaa (ha)
Alastaro	10265	Muurla	2393
Anjalankoski	14839	Myrskylä	5977
Artjärvi	6417	Mäntsälä	15609
Askainen	1639	Naantali	610
Askola	7421	Nakkila	6163
Aura	4447	Nauvo	2455
Dragsfjärd	1534	Nokia	4182
Elimäki	15736	Nurmijärvi	11719
Espoo	2031	Orimattila	19592
Halikko	11330	Paimio	8259
Hamina	7285	Parainen	4929
Harjavalta	2825	Pernaja	7418
Helsinki	787	Perniö	10739
Houtskari	794	Pertteli	6887
Hyvinkää	5955	Piikkiö	2634
Imatra	2196	Pirkkala	856
Iniö	173	Pohja	2627
Inkoo	7480	Pori	10492
Joutseno	6162	Pornainen	4267
Järvenpää	272	Porvoo	13553
Kaarina	1194	Pukkila	5901
Karjaa	4781	Pyhtää	3655
Kauniainen	0	Pöytyä	15099
Kemiö	7365	Raisio	629
Kerava	271	Riihimäki	2541
Kiikala	6486	Ruotsinpyhtää	4689
Kirkkonummi	5047	Rusko	2209
Kisko	4614	Rymättylä	2450
Kiukainen	6500	Salo	3250
Korppoo	1006	Sauvo	8696
Koski Tl	9627	Sipoo	7668
Kotka	2675	Siuntio	6632
Kouvola	626	Somero	25854
Kustavi	1470	Särkisalo	1136
Kuusjoki	6694	Tampere	3991
Kylmäkoski	6211	Tarvasjoki	4335
Köyliö	5921	Toijala	1399
Lahti	1710	Turku	4802
Lapinjärvi	10266	Tuusula	6609
Lappeenranta	12379	Valkeakoski	5848
Lemu	2014	Vantaa	3626
Lieto	8245	Velkua	260
Liljendal	3922	Vihti	11267
Lohja	5243	Viiala	1303
Loimaa	25357	Virolahti	6023
Loviisa	146	Västanfjärd	1209
Marttila	7914	Ylämaa	2706
Masku	2622	Ylöjärvi	2425
Mellilä	5861	Oripää	4628
Miehikkälä	5232	Ulvila	6734
Mietoinen	3924	Yhteensä (ha)	573 846

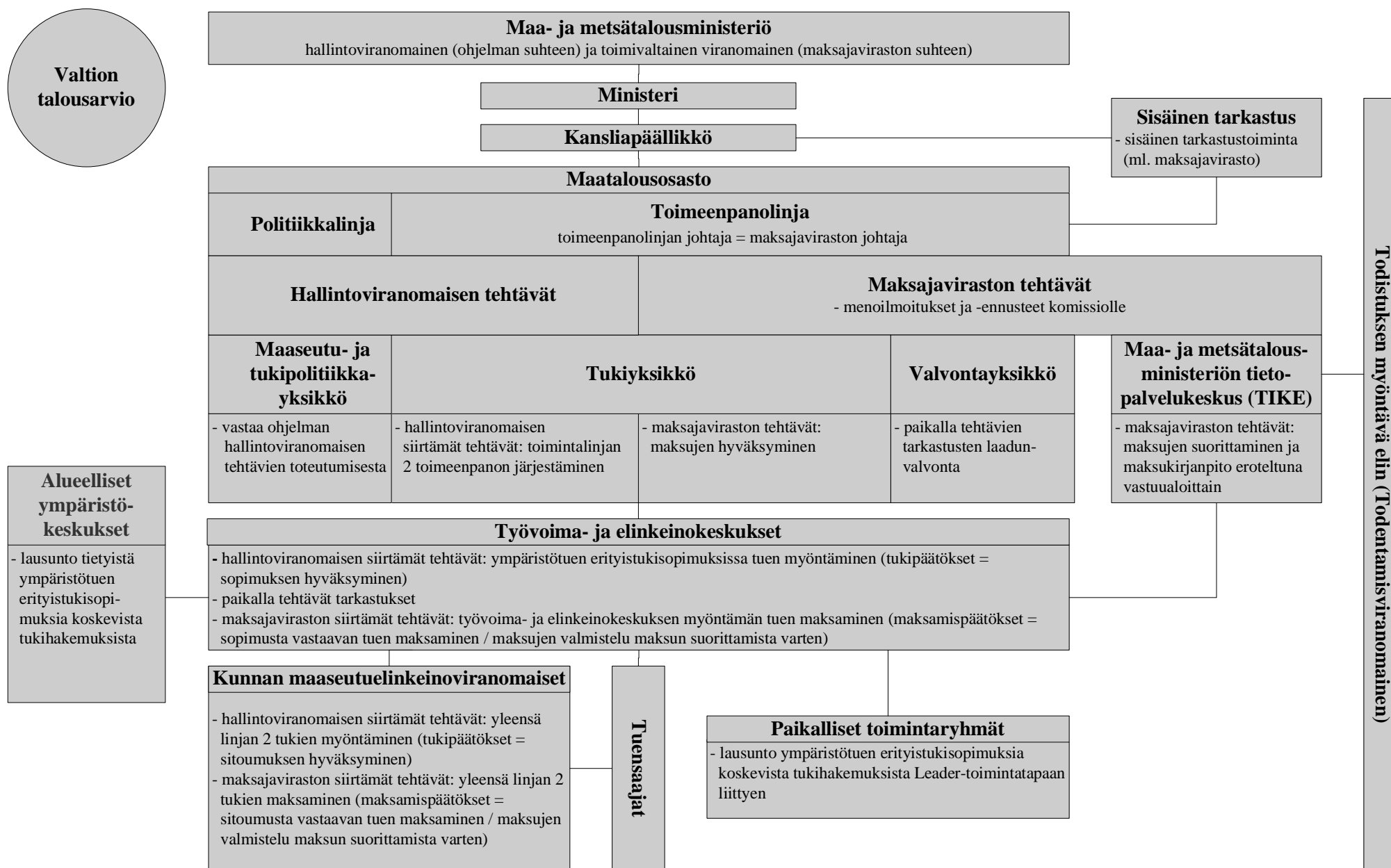
Neuvoston asetuksen (EY) N:o 1698/2005 mukainen kuvaus Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman hallinto- ja valvontarakenteista: toimintalinjat 1, 3 ja 4
(voimassa 1.1-30.4.2007)

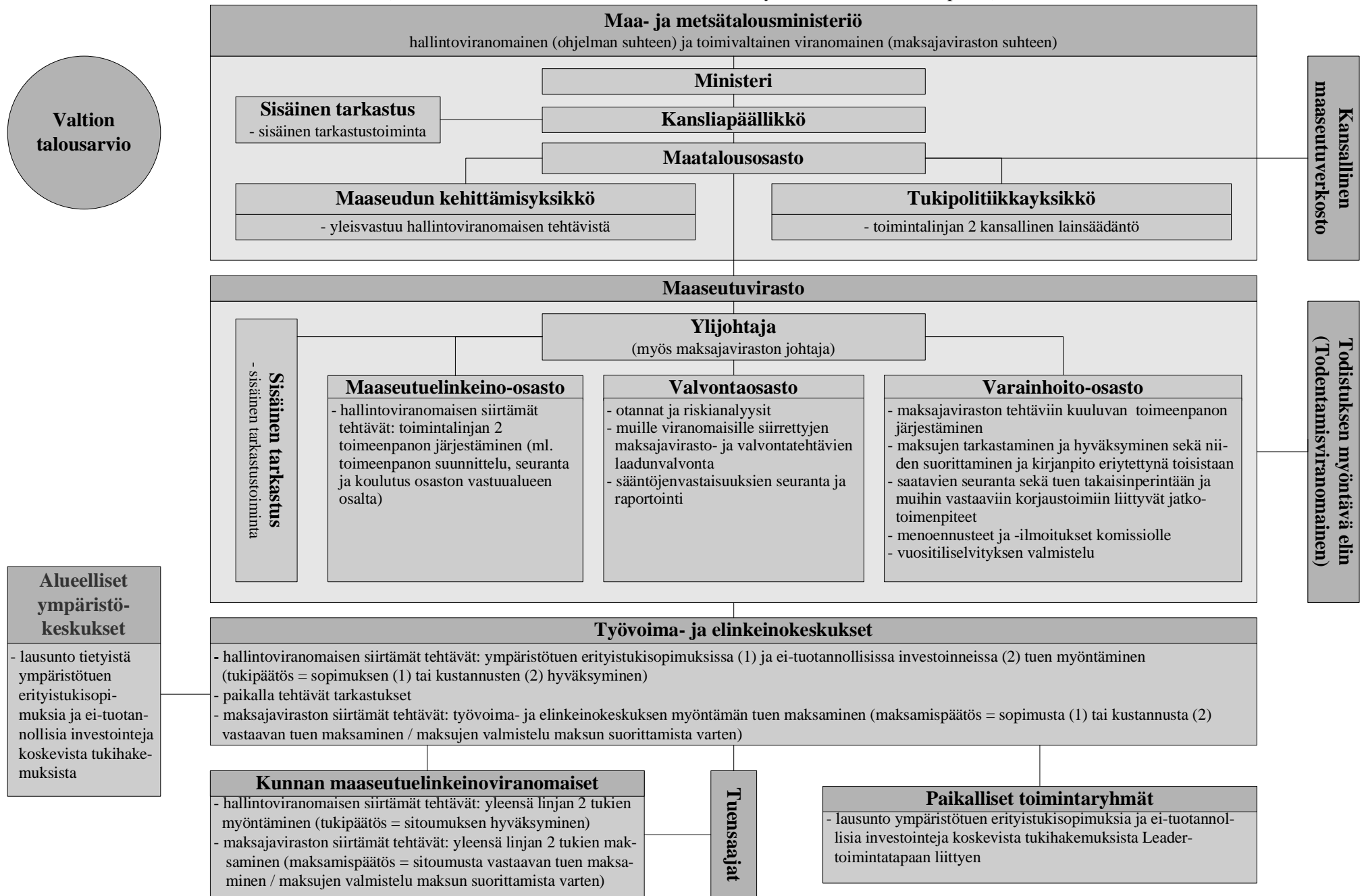
Neuvoston asetuksen (EY) N:o 1698/2005 mukainen kuvaus Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman hallinto- ja valvontarakenteista: toimintalinjat 1, 3 ja 4
(voimassa 1.5.2007 alkaen, ml. vuonna 2008 käyttöön otettavat toimenpiteet)

Neuvoston asetuksen (EY) N:o 1698/2005 mukainen kuvaus Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman hallinto- ja valvontarakenteista: toimintalinja 2
(voimassa 1.1-30.4.2007)

Neuvoston asetuksen (EY) N:o 1698/2005 mukainen kuvaus Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman hallinto- ja valvontarakenteista: toimintalinja 2
(voimassa 1.5.2007 alkaen, ml. vuonna 2008 käyttöön otettavat toimenpiteet)

Liite 12

MANNER-SUOMEN MAASEUDUN KEHITTÄMISOHJELMAN 2007–2013 Viestintäsuunnitelma

Viestinnän lähtökohdat

Euroopan unionin yhteistä maaseutupolitiikkaa toteutetaan ohjelmilla, jotka ovat jokaisen jäsenvaltion vastuulla. Suomen maaseudun kehittämistoimet perustuvat kansalliseen strategiaan, ja ne on koottu ohjelmakaudeksi 2007–2013 kahteen kokonaisuuteen: Manner-Suomen ja Ahvenanmaan maaseudun kehittämisohjelmaan.

Maaseudun kehittämistä rahoitetaan uudella ohjelmakaudella Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahastosta eli EU:n maaseuturahastosta. Kehittämisohjelmat ovat EU-osarahoitteisia: osa maaseudun kehittämismenoista tulee Euroopan unionilta, osa rahoituksesta on kansallista. Kansallinen rahoitus voi olla julkista kuten valtion ja kunnan rahoitusta ja yksityistä kuten yritysten ja yhdistysten rahoitusta.

Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman viestinnän lähtötilanne on aiempaa ohjelmakautta yksinkertaisempi: nyt voimassa on yksi ohjelma, joka kattaa koko Manner-Suomen, yksi rahasto sekä yksi rahoitus- ja valvontajärjestelmä. Maaseutupolitiikan hallinto Suomessa on kuitenkin laaja ja moniportainen, ja onnistunut viestintä vaatii jokaisen toimijan aktiivista työpanosta ja yhteistyötä. Viestintää suunnitellaan ja toteutetaan yhdessä alueilta koottavan viestintäyhdyshenkilöiden verkoston kanssa.

Neuvoston maaseutuasetus (EY) N:o 1698/2005 määrittelee yleiset säännöt, joiden mukaan maaseutua kehitetään. Viestintäsuunnitelmasta taas säättää komission toimeenpanoasetuksen (EY) N:o 1974/2006 artikla 58. Unionitasoinen lähtökohta ohjelmaviestinnälle on, että viestintä parantaa EU:n näkyvyyttä. Keskeistä onkin korostaa unionin osallisuutta maaseudun kehittämisessä. Ohjelmasta kertova viestintä sovitetaan yhteen Suomen EU-tiedotuksen maaseutuviestinnän kanssa.

Tämän viestintäsuunnitelman on laatinut maa- ja metsätalousministeriön Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman 2007–2013 viestintäsuunnitelmaa valmisteleva ryhmä.

Kohderyhmät

Keskushallinnon viranomaisten viestinnän kohderyhmiä ovat mahdolliset tuensaajat, tuensaajat, TE-keskusten maaseutuosastot, kuntien maaseutuelinkeinoviranomaiset, toimintaryhmät, maakuntien liitot, ympäristökeskukset, Euroopan komissio, Euroopan unionin verkostoyksikkö, muiden EU-maiden verkostoyksiköt, kansalliset viranomaiset, toiset ministeriöt, sidosryhmät, tiedotusvälineet ja suuri yleisö.

Alue- ja paikallishallinnon viranomaisten viestinnän kohderyhmiä ovat välittäjäorganisaatiot (paikalliset toimintaryhmät, maakuntien liitot, neuvonta- ja tuottajajärjestöt, maaseudulla toimivat järjestöt ja yhdistykset), tuensaajat, mahdolliset tuensaajat ja tiedotusvälineet.

Alue- ja paikallishallinnon välittäjäorganisaatioiden viestinnän kohderyhmiä ovat maaseutuyrittäjät, viljelijät, yksittäiset tuensaajat, yhteisöt, tiedotusvälineet ja välittäjäorganisaatiot (tuensaajina).

Strategiset suuntaviivat ja keinoja niiden saavuttamiseksi

Avoimuus ja läpinäkyvyys

Ohjelmakauden viestintä on avointa suhteessa asiakkaisiin, sidosryhmiin ja ns. suureen yleisöön. Asioista kerrotaan mahdollisimman laajalti, luotettavasti ja nopeasti.

Ohjelmasta ja sen toteutuksesta on jatkuvasti saatavissa ajantasaista ja luotettavaa tietoa helposti lähestyttävissä muodossa. Ohjelman teemoista ja erilaisista hankkeista tehdään selkeitä raportteja. Ohjelmasta viestitään kielilain vaatimusten mukaisesti. Käytetty kieli on selkeää ja ymmärrettävää.

Eri kohderyhmät otetaan huomioon viestinnän suunnittelussa ja toteutuksessa: kohderyhmille tarjotaan tietoa, josta ne kulloinkin voivat eniten hyötyä. Viestinnän voimavara on, että maaseudun kehittämisen toimituksia on paljon ja että eri tahot tuntevat eri kohderyhmien viestintätavat ja -tarpeet.

Ohjelman viestintä perustuu jatkuvaan vuorovaikutukseen niin, että viestinnän tuloksellisuudesta kerätään jatkuvasti palautetta. Sekä ohjelmasta että sitä koskevasta viestinnästä voi antaa palautetta esimerkiksi ohjelmasta kertovan internetsivuston kautta. Viestinnän ongelmat ja puutteet korjataan mahdollisimman nopeasti.

Ennakointi

Tieto on jo saatavilla, kun tiedonhakija etsii sitä.

Ohjelman viestintä perustuu ajan tasalla olevaan tietoon ohjelman toimenpiteiden toteutuksesta ja tuloksista eri alueilla. Hyvän viestinnän perustana on toimiva ja palveleva seurantajärjestelmä, josta tiedot on helposti saatavissa eri tarkoituksiin.

Tulevia viestintätarpeita pyritään ennakoimaan. Tavoitteena on, että tarvittava tieto olisi jo valmiina ”odotamassa” oikeassa muodossa ja oikealla foorumilla, kun sitä etsitään.

Tulevista tapahtumista tiedotetaan etukäteen esimerkiksi erilaisilla tapahtumakalentereilla.

Ohjelmaviestinnästä vastaavat tahot pyrkivät kautta ohjelmakauden keräämään esimerkkejä hyvistä hankkeista, joista toimittaja halutessaan saa vaivatta jutun aikaiseksi. Tässä käytetään etenkin kentän apua.

Selkeät vastuut, hyvä yhteistyö

Viestintä tapahtuu yhteisten tavoitteiden mukaisesti. Viestintävastuut on jaettu selkeästi.

Ohjelmaviestinnän kokonaisvastuu on ohjelman hallintoviranomaisella (maa- ja metsätalousministeriö), joka delegoi hallintoviranomaistehtäviä Maaseutuvirastolle, maaseutuverkostolle, toimintaryhmille ja TE-keskuksille. Lisäksi viestintää tekevät Elintarviketurvallisuusvirasto, kunnat, alueelliset ja paikalliset ympäristö- ja eläinlääkintäviranomaiset, muut viranomaiset, paikalliset Leader-ryhmät sekä hanketoteuttajat.

Ohjelmakaudella hallintoa organisoidaan uudelleen, joten on ensisijaista, että eri tahojen viestintävastuut ovat selkeästi määritelty ja sovitettu yhteen. Tästä hyötyvät sekä viestinnän toteuttajat että ne, jotka tietoa hakevat.

Ohjelman viestinnän tavoitteiden saavuttaminen edellyttää, että viestintäsuunnitelmaa toteutetaan saumattomalla yhteistyöllä. Yhteistyö varmistetaan yhteisellä valmistelulla ja jatkuvasti toimivilla yhteistyöfoorumeilla.

Toimenpiteitä

Ohjelma-asiakirja julkaistaan, ja varmistetaan, että julkaisu on kaikkien saatavilla joko painetussa tai sähköisessä muodossa. Internetin kautta tapahtuvaa tiedonhakua helpotetaan avaamalla ohjelmasta kertoville viranomaisten ylläpitämille sivustoille yhteinen portaali osoitteeseen www.maaseutu.fi. Ohjelmasta kertovat internetsivut linkitetään Euroopan komission internetsivulle, joka esittelee maaseudun kehittämispolitiikkaa ja maaseuturahastoa. Maaseudun kehittämistä uudella ohjelmakaudella 2007–2013 koskevat säädökset pidetään esillä viranomaisten internetsivuilla.

Ohjelmasta laaditaan esitteitä tukimuotojen ja kohderyhmien mukaan. Ohjelmakaudelle valmistetaan varsinaiset tukienhakuoppaat, joissa kerrotaan yksityiskohtaisesti tukien ehdoista, ja joita päivitetään tarvittaessa. Ohjelman tarjoamista mahdollisuuksista kerrotaan säännöllisesti ilmestyvissä sähköisissä tiedotteissa ja verkkojulkaisuissa.

Ohjelman tuloksista ja vaikutuksista kerrotaan pääasiassa hyvien käytäntöjen kautta. Käytäntöjä kerätään linjoittain, toimenpiteittäin ja alueittain. Kaikki viestinnästä vastaavat tahot osallistuvat hyvien käytäntöjen keräämiseen. Kaikki tahot myös viestivät hyvistä käytännöistä tahollaan esimerkiksi internetsivujen, sähköisten uutiskirjeiden tai muiden julkaisujen välityksellä. Käytännöistä kerrotaan myös koulutuksissa ja tapah-
tumuissa, ja niitä tarjotaan tiedotusvälineiden edustajille juttumateriaaliksi.

Ohjelman toteutumista seurataan tutkimusten ja arviointien avulla. Tutkimuksista ja arvioinneista tiedotetaan muun muassa internetsivujen, julkaisujen ja koulutusten kautta. Niiden kautta saatua tietoa levitetään myös eri kohderyhmille.

Konkreettiset viestintätoimenpiteet määritellään vuosittain tehtävissä viestintäsuunnitelmissa.

Alustava rahoitus

Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmaan liittyvää viestintää rahoitetaan teknisestä avusta. Teknistä apua koskevilla suunnitelmissa viestintään on varattu vuosille 2007–2013 yhteensä 5 400 000 euroa. Sum-
masta jaetaan maa- ja metsätalousministeriölle ja Maaseutuvirastolle yhteensä 2 400 000 euroa sekä maaseu-
tuverkostolle 3 000 000 euroa. Maaseutuverkoston rahoitus ja varojen käyttö määritellään Suomen maaseu-
tustrategiassa, Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmassa sekä säädöksissä, jotka ohjaavat maaseu-
tuverkostoa.

Hallintoviranomaisen käytössä oleva teknisen avun viestintään käytettävä raha jaetaan vuosittaisten viestin-
täsuunnitelmien perusteella. Teknisen avun käyttösuunnitelma tehdään edellisen vuoden lopussa.

Seuranta ja arvioinnit

Viestinnän toimivuutta seurataan säännöllisesti, jotta voidaan varmistua, että resursseja käytetään tehokkaasti viestintästrategian toteuttamista tukevalla tavalla. Ohjelman tunnettuutta ja imagoa viestinnän keskeisten kohde- ja sidosryhmien sekä median keskuudessa seurataan muutaman vuoden välein toteutettavissa selvi-
tyksissä. Erityistä huomiota kiinnitetään hyvien käytäntöjen sekä Euroopan yhteisön roolin näkymiseen tie-
dotusvälineissä. Tarkastelun välineinä ovat mediaseuranta ja barometrit.

Keskeisten viestintävälineiden toimivuutta selvitetään säännöllisesti lukija- ja käyttäjätutkimuksilla. Verkko-
viestinnän tavoitavuutta seurataan pitämällä lukua verkkopalveluiden kävijämääristä. Palautteen sisältöä ja
palautejärjestelmän toimivuutta arvioidaan säännöllisesti. Mahdollisten yksittäisten viestintähankkeiden on-
nistumista arvioidaan niiden päätyttyä. Tilaisuuksien osanottajamääriä seurataan ja tilaisuuksista kerätään
palautetta, joka käydään huolellisesti läpi. Myös ohjelmaviestintään osallistuvien tahojen käsityksiä viestin-
nästä ja viestinnän koordinoinnista arvioidaan kyselyjen avulla.

Ohjelmaviestinnän strategisten suuntaviivojen toteutumista tarkastellaan arvioinneissa, joissa kiinnitetään
huomio muun muassa viestinnän ajoitukseen, yksityiskohtaisuuden riittävyyteen ja ymmärrettävyyteen. Väli-
ja loppuarvioinnin yhteydessä kartoitetaan myös ohjelmaviestintää ja tarkastellaan ohjelman tunnettuutta
kohderyhmittäin. Seurannan yhteydessä tarkastellaan viestintätoimenpiteiden määrää ja sisältöä. Vuosittais-
ten viestintäsuunnitelmien toteutumista tarkastellaan vuosiraporteissa.

Liite 13

Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman valmisteluun osallistuneet tahot (työryhmät, lausunnot)

ALUEELLISET METSÄKESKUKSET

Lappi

Pohjois-Savo

ALUEELLISET YMPÄRISTÖKESKUKSET

Etelä-Savon ympäristökeskus

Hämeen ympäristökeskus

Kaakkois-Suomen ympäristökeskus

Kainuun ympäristökeskus

Keski-Suomen ympäristökeskus

Lapin ympäristökeskus

Lounais-Suomen ympäristökeskus

Länsi-Suomen ympäristökeskus

Pirkanmaan ympäristökeskus

Pohjois-Karjalan ympäristökeskus

Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus

Pohjois-Savon ympäristökeskus

Uudenmaan ympäristökeskus

ELINTARVIKETEOLLISUUS

Alueosuuskunta Promilk

Elintarviketeollisuusliitto

Härmän Seudun Osuusmeijeri

Kainuun Osuusmeijeri

Kemira GrowHow Oyj

Laaksojen Maitokunta

Lihakeskusliitto ry

Lihateollisuuden Tutkimuskeskus

Osuuskunta Maitokolmio

Osuuskunta Pohjolan Maito

Suomen Biodieselyhdistys ry

Tärkkelysteollisuusyhdistys ry

MAAKUNTALIITOT

Etelä-Karjalan liitto

Etelä-Pohjanmaan liitto

Etelä-Savon maakuntaliitto

Hämeen liitto

Itä-Uudenmaan liitto

Kainuun maakunta -kuntaryhmä

Keski-Pohjanmaan liitto

Keski-Suomen liitto

Kymenlaakson liitto

Lapin liitto

Pirkanmaan liitto

Pohjanmaan liitto

Pohjois-Karjalan maakuntaliitto

Pohjois-Pohjanmaan liitto

Pohjois-Savon liitto

Päijät-Hämeen liitto

Satakuntaliitto

Uudenmaan liitto
Varsinais-Suomen liitto

MINISTERIÖT JA KESKUSVIRASTOT

Elintarvikevirasto (EVI)

Eläinlääkintä- ja elintarvikelaitos EELA

Elintarviketurvallisuusvirasto EVIRA

Kasvintuotannon tarkastuskeskus (KTTK)

Kauppa- ja teollisuusministeriö

Kirkkohallitus

Maa- ja metsätalousministeriö,

elintarvike- ja terveysosasto, kala- ja riistaosasto, maaseutu- ja luonnonvaraosasto, maatalousosaston maaseutu- ja tukipolitiikkayksikkö, maatalousosaston markkinapolitiikkayksikkö, maatalousosaston tukiyksikkö, maatalousosaston tutkimus- ja neuvontayksikkö, maatalousosaston valvontayksikkö, metsäosasto

Maa- ja metsätalousministeriö,

tietopalvelukeskus (TIKE), tietopalvelukeskus (TIKE)/tukisovellus

Museovirasto,

sekä Museoviraston arkeologian osasto

Opetusministeriö

Sisäasianministeriö

Sosiaali- ja terveysministeriö

Tilastokeskus

Työministeriö

Valtiovarainministeriö

Ympäristöministeriö

NEUVOTTELUKUNNAT, KOMITEAT JA YHTEISTYÖRYHMÄT

Luonnonvarainneuvosto

Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä

Saaristoasiain neuvottelukunta

Toimintaryhmätyöryhmä

TE-KESKUKSET (MAASEUTU-, TYÖVOIMA- JA YRITYSOSASTOT)

Etelä-Pohjanmaa

Etelä-Savo

Häme

Kainuu

Kaakkois-Suomi

Keski-Suomi

Lappi

Pirkanmaa

Pohjois-Karjala

Pohjanmaa

Pohjois-Pohjanmaa

Pohjois-Savo

Satakunta

Uusimaa

Varsinais-Suomi

TOIMINTARYHMÄT

Aisapari ry

Aktiivinen Pohjois-Satakunta ry

Eteläisen Päijät-Hämeen toimintaryhmä ETPÄHÄ ry

Etelä-Karjalan Kärki-LEADER ry

Hyvinkään-Riihimäen Seudun yhteistoimintayhdistys Yliset ry

I Samma Bât - Samassa venessä rf ry
Idässä Itää - Gro i öst ry rf
Joensuun seudun LEADER ry
Jokivarsien Moderni Maaseutuyhdistys JoMMA ry
Joutsenten reitti ry
Jyväsräi ry
Kainuun Naisyrittäjyys LEADER ry
Kantri ry
Karhuseutu ry
Kehittämisyhdistys Kalakukko ry
Kehittämisyhdistys SEPRA ry
Keskisen-Uudenmaan kehittämisyhdistys KEHU ry
Kuusiokuntien kehittämisyhdistys ry
Kyläkulttuuria Tuntureitten Maassa ry
Linnaseutu ry
Lounais-Suomen maaseudun kehittämisyhdistys ry
LounaPlussa ry
LUKE ry
Länsi-Saimaan kehittämisyhdistys ry
Maaseudun kehittämisyhdistys Keski-Karjalan Jetina ry
Maaseudun kehittämisyhdistys Mansikka ry
Maaseudun kehittämisyhdistys Ravakka ry
Maaseudun Kehittämisyhdistys Viisari ry
Maaseutukehitys ry
Myötäle ry
Nouseva Rannikkoseutu ry
Oulujärvi LEADER ry
Outokaira Tuottamhan ry
Peräpohjolan kehitys ry
Pirityiset ry
Pirkan Helmi ry
Piällysmies ry
Pohjanmaan Jokilatvat ry
Pohjoisimman Lapin LEADER ry
Pohjois-Kymen Kasvu ry
PoKo ry
Pomoottori ry
Pomoväst rf
Pyhäjärvisuudun Kehittämisyhdistys ry
Päijät-Hämeen maaseudun kehittämisyhdistys ry
RAJUPUSU LEADER ry
Rieska-LEADER ry
SAMPo ry
Seinäjoen Seudun Kehittämisyhdistys LIIVERI ry
Studiefrämjandet i Österbotten r.f.
Suupohjan Kehittämisyhdistys ry
Vaara-Karjalan LEADER ry
Varsin Hyvä ry
Varsinais-Suomen jokivarsikumppanit ry
Veej'jakaja ry
Vesuri-ryhmä ry
YHYRES - Kyrönmaan kehittämisyhdistys ry
Ylä-Savon Veturi ry

TUTKIMUSLAITOKSET

Helsingin yliopisto,

eläinlääketieteellinen tiedekunta, maatalous- ja metsätieteellinen tiedekunta, soveltavan biologian laitos, Ruralia-instituutti, maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskus Mikkeli

Kuopion yliopisto,

Soveltavan biotekniikan instituutti

Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus,

Kotieläintuotannon tutkimus, Taloustutkimus

Metsäntutkimuslaitos

Oulun yliopisto

Lönnrot-Instituutti, Kajaanin yliopistokeskus

Pellervon taloudellinen tutkimuslaitos PTT

Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos

Sokerijuurikkaan tutkimuskeskus

Suomen Aluetutkimus FAR

Suomen ympäristökeskus

Työtehoseura

maatalousosasto

Viikki Food Centre

VALTAKUNNALLISET JÄRJESTÖT JA VASTAAVAT

Agrologien liitto ry

Agronomiliitto

Biokaasutyöryhmä

Elintarviketeollisuusliitto ry

Eläinsuojeluliitto Animalia ry

Eläintautien torjuntayhdistys ETT

Finfood

Finska Hushållningssällskapet

Humuspehtoori oy

Iisalmen reitin kunnostushanke/Lapinlahden kunta

Itä-Suomen energiatoimisto

Jämyrä, ympäristöjärjestöjen maatalouden yhteistyöryhmä (BirdLife Suomi, WWF, Suomen luonnonsuojeluliitto, Metsästäjien Keskusjärjestö, Maa- ja kotitalousnaisten Keskus)

Kokkolanseudun Kehitys Oy

Lomalaidun ry

Luomuliitto ry

Maa- ja kotitalousnaisten keskus

Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry

sekä MTK Etelä-Pohjanmaa, MTK Etelä-Savo ry, MTK Etelä-Savon liitto, MTK Keski-Suomi, MTK Pohjois-Karjalan Liitto, MTK-Pohjois-Karjala ry, MTK Keski-Pohjanmaa ry, MTK Lappi, MTK Pohjois-Pohjanmaa, MTK Pohjois-Savo ry, MTK Pohjois-Savon liitto, MTK Uusimaa, MTK Varsinais-Suomi ja MTK:n Maitovaltuuskunta ja MTK:n maitovaliokunta, Maataloustuottajain Pulkkilan yhdistys, Turun seudun maataloustuottajayhdistys

Maaseudun kehittäjät ry sekä yksittäisiä maaseutuelinkeinoviranomaisia

Maatalouslomitajat ry

Maatalousyrittäjien eläkelaitos MELA

Metsästäjien keskusjärjestö

Metsätalouden kehittämiskeskus Tapio

sekä Tapion ympäristötiimi

Munakunta

Naisjärjestöjen Keskusliitto ry

Naisjärjestöt Yhteistyössä ry

Natur och miljö

Osuuspankkikeskus

Paliskuntain yhdistys

Perunantutkimuslaitos
Perunatärkkelysteollisuus
Pohjois-Savon toimintaryhmät
Pro Agria - Maaseutukeskusten liitto,
 sekä ProAgria Etelä-Savo, Farma, Keski-Suomi, Oulu, Uusimaa ry
Puutarhaliitto, Hedelmän- ja Marjanviljelijä liitto ja Taimistonviljelijät ry
Ravintoraisio Oy
Saamelaiskäräjät
Siipikarjaliitto/Broileryhdistys
Suomen 4H-liitto ry
Suomen broileryhdistys ry
Suomen Ca-viljelyn yhdistys
Suomen Eläinlääkäriliitto ry
Suomen Eläinsuojeluyhdistys SEY
Suomen Hippos ry
Suomen kuluttajaliitto ry
Suomen Kuntaliitto
Suomen kylätoimintayhdistys SYTY ry
Suomen lammasyhdistys ry
Suomen luonnonsuojeluliitto
Suomen Siipikarjaliitto ry
Suomen Turkeläinten Kasvattajain Liitto ry
Suomen vuohiyhdistys ry
Svenska Lantbruksproducenternas Centranförbund SLC
 Nylands svenska producentförbund - NSP
Svenska Lantbrukssällskapens Förbund SLF
Uudenmaan maatalouden ympäristöasioiden yhteistyöryhmä
Vesiensuojeluyhdistykset, Lounais-Suomen sekä Vantaanjoen ja Helsingin seudun vesiensuojeluyhdistykset
Vieskan Metalli Oy
Yksityiset maaseutuneuvojat ry
Yrkesinstitutet Sydväst

YKSITYISHENKILÖITÄ

Lukuisat yksityishenkilöt ovat myös antaneet lausuntonsa